BELGELER

Uzun yıllardır, kanımca tüm Türk tarihinin en önemli yapıtı olan *Nutuk*'u yeni kuşakların anlayacağı bir Türkçe ile yayınlatmayı arzulamaktayım. Bu amaçla, uzun ve yorucu bir çalışma sonucunda, bir yanda Ulu Atatürk'ün özgün ve tam metni diğer yanda da benim çevirimle bu belgeyi hazırladım. Çevirinin sonunda önemli sağlık sorunlarıyla karşılaştım. Yapıtın buna karşın tamamlanabilmiş olması; Atatürk'e içten bağlılığımın, hiç eksilmeyen ulusal görev coşkumun sonucudur.

Eminim ki, yapıt, bugüne dek yapılmış diğer çevirilerden biraz daha değişik bir biçimde okurlara Ata'mızın gerçekten ne demek istediğini anlatacaktır.

Bedi Yazıcı, Moda,

Şubat 1995

Levent Sahverdi Arşivi

VESİKA, 1

Gayet mahrem tutulacaktır ***Erzurum, 22/8/1335***

TAMİM

Pek mevsuk elde edilen malûmata göre İstanbul Rum Patrikhanesinde Mavri Mira isminde bir heyet teşekkül etmiştir. Bunun reisi Patrik Vekili Droteos, azaları: Atinegora, Inoz Metropolidi, Yunan Kaymakamı Giritli Katehakis, Katelopolos, Dipasimas, Ayinpa, Polimitis, Siyari ismindeki zevattır.

Heyet doğrudan doğruya Venizelosdan talimat alıyor. Rumların ve Yunan Hükûmetinin muaveneti nakdiyesile pek azîm bir sermayesi vardır.

Vazifesi, Osmanlı vilâyetleri dahilinde çeteler teşkil ve idare eylemek, mitingler ve propaganda yapmaktır. Yunan Salibiahmeri de bu Mavri Mira heyetine merbuttur. Vazifesi suretâ muhacirlere bakmak gibi insanî bir perde altında çete teşkilâtı yapmak, ihtilâliyeyi ihzar eylemektir. Bu suretle eczayı tıbbîye ve levazımı sıhhîye namı altında silâh, cephane ve teçhizatı memaliki Osmanîyeye ithaldir. Hatta resmî muhacirin komisyonu da Mavri Mira heyetine tâbidir.

İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsoloshanesi esliha ve cephane deposu halini almıştır ve hatta kiliseler ibadet yerinden ziyade askerî ambarlar gibi kullanılmaktadır.

Ermeni Patriği Zaven Efendi de Mavri Mira heyeti tarafından satınalınmıştır.

Rum mekteplerinin evvelce bizim yapıp da tam şimdi sırası iken maalesef terkettiğimiz izci teşkilâtları tamamen Mavri Mira heyeti tarafından idare olunmaktadır. İstanbul, Bursa, Bandırma, Kırkkilise, Tekirdağ ve mülhakatında izci teşkilâtı itmam olunmuştur. İzciler yalnız çocuklar değildir. Yirmi yaşını mütecaviz gençler de dahildir. Anadoluda Samsun ve Trabzon cephane tevzi muhaldir. Müsait bir halde bir yelkenli Yunan sefinesi istasyon halinde cephane ve eslihayı hamilen bu mahallerde bulundurulacaktır. Ermeni hazırlığı da tamamen Rum hazırlığı gibidir.

Mustafa Kemal

VESİKA, 2.

Şifre halli ***Kastamonu, 24/2/1336***

SURET

Trabzondan numara 182 adi mektup (Kastamonuda Muhacirin Komisyonuna)

Size rica ederiz ki Pontus Cemiyetimiz hakkında herne müsdet'iyatınız varsa bize müracaat etmelisiniz. Bize tâbi oluyorsunuz. Şehrî taahhüdalınızı bize göndereceksiniz. Biz de size makbuz göndereceğiz ve ihtiyacatınızı göndermek üzere bu babda cemiyetimizin merkezine öyle malûmat verdik.

Eski Meb'us Reis Kokidis, Aza Anderyadis, Kâtip (okunmıyor)

DİĞER SURET

Taahhütlüdür. Numara 190 (İneboluda Rum Muhacir Cemiyetine)

Efendiler,

30 Kânunuevel 1335 tarihli mektubunuzu aldık. Mıntakalar doğrudan doğruya ve İstanbuldaki Merkezi Umumîye merbuttur. Böylece Merkezi Umumîden bize tebligat olundu. Size tavsiye ederiz. Hemen Merkezi Umumîye müracaat ediniz. Anlar mübrem işler için size.....bulunacaklardır. Lâzımgelen paralar için de malûmat vereceklerdir. Bunlar için bugün Merkez Cemiyetine yazdık ve bir de yazdık ki size muhtaç olan talimatı versinler. Bize gönderdiğiniz mektubun bir suretini de Merkeze gönderdik.

Reis, Aza, Kâtip

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına
Heyeti Temsilîyeye

1 - Trabzon Pontus Cemiyeti tarafından İnebolu ve Kastamonu şubelerine yazılan mektupların meal tercümeleri balâya çıkartıldı.

2 - Mektupların aslını İnebolu postanesinden Vali Bey doğruca Kastamonuya gönderilmesini emir verdikleri berayı malûmat maruzdur.

Mıntaka Kumandanı
Osman

BELGE, 1.

Çok gizli tutulacaktır **Erzurum, 22/8/1919**

GENELGE

Pek güvenilir kaynaklardan elde edilen bilgilere göre İstanbul Rum Patrikhanesinde Mavri Mira adında bir kurul kurulmuştur. Bunun başkanı Patrik Vekili Droteos, üyeleri: Atinegora, İnoz Metropolidi, Yunan Kaymakamı Giritli Katehakis, Katelopolos, Dipasimas, Ayinpa, Polimitis, Siyari ismindeki kişilerdir.

Kurul doğrudan doğruya Venizelos'dan direktif alıyor. Rumların ve Yunan Hükûmetinin para yardımıyla pek büyük bir sermayesi vardır.

Görevi, Osmanlı illerinde çeteler kurup yönetmek, mitingler ve progaganda yapmaktır. Yunan Kızılhaçı da bu gibi insancıl bir perde altında çete örgütü kurmak, ayaklanma önlemlerini hazırlamaktadır. Böylece ilâç ve sağlık gereçleri adı altında silâh cephane ve donanımları Osmanlı ülkelerine sokmaktır. Dahası resmî göçmenler komüsyonu da Mavri Mira kurulunun emrindedir.

İstanbul Patrikhanesi ve Yunan Konsolosluğu silâh ve cephane deposu halini almıştır ve dahası kiliseler tapınaktan çok askerî ambarlar gibi kullanılmaktadır.

Ermeni Patriği Zaven Efendi de Mavri Mira kurulu tarafından satın alınmıştır.

Rum mekteplerinin önce bizim yapıp da tam şimdi sırası iken ne yazık ki bıraktığımız izci örgütleri tümüyle Mavri Mira kurulu tarafından yönetilmektedir. İstanbul, Bursa, Bandırma, Balıkesir, Tekirdağ ve bunlara bağlı yerlerdeki izci örgütleri tamamlanmıştır. İzciler yalnız çocuklar değildir. Yirmi yaşını aşkın gençler de vardır içlerinde. Anadoluda Samsun ve Trabzon cephane dağıtım yeridir. Elverişli bir durumda bir yelkenli Yunan teknesi istasyon olarak cephane ve silâhlarla yüklü olarak bu yerlerde bulundurulacaktır. Ermeni hazırlığı da tümüyle Rum hazırlığı gibidir.

Mustafa Kemal

BELGE, 2.

Çözülmüş şifre **Kastamonu, 24/2/1920**

ÖRNEK

Trabzondan sayı 182 adi mektup (Kastamonuda Göçmenler Komüsyonuna)

Size rica ederiz ki Pontus Derneğimizle ilgili ne dilekleriniz varsa bize başvurmalısınız. Bize bağlı oluyorsunuz. Aylık ödentinizi bize göndereceksiniz. Biz de size alındı göndereceğiz ve gereksinimlerinizi göndermek üzere derneğimizin merkezine bu yolda bilgi verdik. Eski Meb'us Başkan Kokidis, Üye Anderyadis, Kâtip (okunmuyor)

ÖTEKİ ÖRNEK

Taahhütlüdür. Sayı 190 (İneboluda Rum Göçmen Derneğine)

Efendiler,

30 Aralık 1919 tarihli mektubunuzu aldık. Bölgeler doğrudan doğruya İstanbuldaki Genel Merkeze bağlıdır. Genel Merkezden bize böyle bildirildi. Size öneririz. Hemen Genel Merkeze başvurunuz. Onlar zorunlu işler için size... bulunacaklardır. Gereken paralar için de bilgi vereceklerdir. Bunlar için bugün Merkez Kuruluna yazdık ve bir de yazdık ki size gerekli olan direktifleri versinler. Bize gönderdiğiniz mektubun bir örneğini de Merkeze gönderdik.

Başkan, Üye, Kâtip

Ankarada K.O. 20 Komutanlığına
Temsilci Kurula

1 - Trabzon Pontus Derneği tarafından İnebolu ve Kastamonu şubelerine yazılan mektupların Türkçe çevirileri yukarıya çıkartıldı.

2 - Mektupların aslının İnebolu postanesinden doğrudan doğruya Kastamonuya gönderilmesini Vali Beyin emrettiği bilgi olarak sunulur.

Bölge Komutanı
Osman

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 3.

İstihbarat ***1 Haziran 1335***
Adet
44
Şifre

Diyarbekir, Erzurum, Van, Bitlis, Mamuretülâziz, Sıvas Vilâyetlerine
Erzincan, Kayseri Müstakil Mutasarrıflığına

Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyetinin vilâyet merkezlerile livalarında ve mülhakatında teşkilâtı var mıdır? Bellibaşlı müessis ve mümessilleri kimlerdir? Civar vilâyetlerdeki teşkilâtı ile haizi irtibat ve muhabere midir? Başka cemiyat var mıdır? Bittahkik iş'arına inayetlerini rica ederim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 4.

2732/187 ***Elâzizden, 18/6/1335***
Vürudu 20

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 1 Haziran 1335, İstihbarat 44

Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyetinin burada bir şubesi mevcut olup ve mütehayyizanı memleket ve eşraf da bu (B maiyet zara) sıra Erzurum, Sıvas, Diyarbekir ile muhabere etmektedir. Bundan başka İtilâf ve Hürriyet, Sulh ve Selâmet Fırkalarile Kürdistan Teali Cemiyetinin birer şubeleri ve Muallimin Cemiyeti namile de ayrıca teşekkül etmiş bir cemiyet bulunduğu maruzdur.

Elâziz Vali Vekili
Hulûsi

VESİKA, 5.

İstihbarat ***1 Haziran 1335***
Adet
44
Şifre

Trabzon Vilâyeti Aliyesine

1 - Trabzonda müteşekkil Ademi Merkeziyet Cemiyetinin tarihi teessüsü ve programı nedir? Hükûmetin müsaadesine mazhar mıdır? Müessisleri kimlerdir? Şimdiye kadar hükûmetçe mazbut olan ef'alile hattı hareketleri nedir?

2 - Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Trabzondaki merkez ve mümessilleri kimlerdir?

3 - Her iki cemiyetin merkez ve mülhakatı vilâyetteki teşkilâtı ne derecededir? Bu iki cemiyetten başka cemiyat var mıdır? Müsaraaten imba buyurulmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

VESİKA 6.

434 ***Trabzon, 9/6/1335***
Vürudu 10

Havzada Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 1 Haziran 1335 ve 44 şifreye:

Trabzonda Ademi Merkeziyet Cemiyeti yoktur. Dersaadette müteşekkil Trabzon ve Havalisi Ademi Merkeziyet Cemiyeti tarafından birkaç ay evvel gelip, geçenlerde avdet eden Nazmi Nuri Efendi isminde bir murahhasın teşebbüsü üzerine Of kazasile Lâzistan livası dahilinde Ademi Merkeziyet şubeleri açılmıştır. Trabzon Muhafazi Hukuku Millîye Cemiyeti memleketin ilerigelen eşraf ve mütehayyizanı meyanından müntehap ve Murat Hanzade Ziya ve Nemlizade Sabri ve Çulhazade Kadri ve Hacı Ali Hafızzade Mehmet Salih ve Kazazzade Hüseyin ve Abanoszade Hüseyin ve Hatipzade Emin Efendilerden mürekkeptir ve bu heyetin ikdamatı, rabıtai Osmanîyenin muhafaza-

BELGE, 3.

Haber alma **1 Haziran 1919**
Sayı
44
Şifre

Diyarbakır, Erzurum, Van, Bitlis, Elazığ, Sıvas İllerine
Erzincan, Kayseri Bağımsız Mutasarrıflıklarına

Doğu İlleri Hakları Savunma Derneğinin il merkezlerile sancaklarında ve bunlara bağlı yerlerde örgütleri var mıdır? Bellibaşlı kurucu ve temsilcileri kimlerdir? Komşu illerdeki örgütleriyle bağlantı ve haberleşme sağlanmış mıdır? Başka dernekler var mıdır? Araştırılarak bildirilmesine yardımınızı rica ederim.

Mustafa Kemal

BELGE, 4.

2732/187 **Elazığdan, 18/6/1919**
Gelişi 20

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

K: 1 Haziran 1919, Haber alma 44

Doğu İlleri Hakları Savunma Derneğinin burada bir şubesi olup bu yerin ileri gelen ve hatırı sayılı kişiler de bu (B maiyet zara) sıra Erzurum, Sıvas, Diyarbakır ile haberleşmektedir. Bundan başka İtilâf ve Hürriyet, Sulh ve Selâmet Partileriyle Kürdistan Yükselme Derneğinin birer şubeleri ve Öğretmenler Derneği adıyla da ayrıca kurulmuş bir dernek bulunduğu bilginize sunulur.

Elazığ Vali Vekili
Hulûsi

BELGE, 5.

Haber alma **1 Haziran 1919**
Sayı
44
Şifre

Yüksek Trabzon Valiliğine

1 - Trabzonda kurulmuş Merkezden Bağımsızlık Derneğinin kuruluş tarihi ve programı nedir? Hükûmetin iznini almış mıdır? Kurucuları kimlerdir? Şimdiye kadar hükûmetçe saptanmış olan davranış ve tutumları nedir?

2 - Doğu İlleri Hakları Savunma Derneğinin Trabzondaki merkez üyeleriyle temsilcileri kimlerdir?

3 - Her iki derneğin il merkezinde ve bağlı yerlerdeki örgütlenmesi ne aşamadadır? Bu iki dernekten başka dernekler var mıdır? Tezelden bildirilmesini rica ederim

Mustafa Kemal

BELGE, 6.

434 **Trabzon, 9/6/1919**
Gelişi 10

Havzada Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 1 Haziran 1919 ve 44 şifreye:

Trabzonda Merkezden Bağımsızlık Derneği yoktur. İstanbulda kurulmuş Trabzon ve Yöresi Merkezden Bağımsızlık Derneği tarafından birkaç ay önce gelip, geçenlerde geri dönen Nazmi Nuri Efendi adında bir delegenin girişimi üzerine Of kazasile Rize sancağı içinde Merkezden Bağımsızlık şubeleri açılmıştır. Trabzon Ulusal Hakları Savunma Derneği memleketin ileri gelen ve hatırı sayılır kişiler arasından seçilmiş ve Murat Hanzade Ziya ve Nemlizade Sabri ve Çulhazade Kadri ve Hacı Ali Hafızzade Mehmet Salih ve Kazazzade Hüseyin ve Abanoszade Hüseyin ve Hatipzade Emin Efendilerden oluşmaktadır ve bu kurulun çalışmaları, Osmanlı birliğinin koruma-

Levent Şahverdi Arşivi

sı gibi bir hissi vatanperveraneden mülhemdir. Bu cemiyetin bütün mülhakatta birer şubesi bulunuyor. Bundan maada Trabzonda bir de İhtiyat Zabitan Cemiyeti olduğunu arzeylerim.

Vali
Mehmet Galip

VESİKA, 7.

Deraliye, 19 Mart 1335

Erzurumda Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Millîye Cemiyeti Şube Reisliğine

Cemiyetimizin maksadı teşekkül ve gayei mesaisi evelce bertafsil iş'ar olunmuştu. Muayyen bir azim ile bu gayeyi takip eden Cemiyetimiz mesaisini daha müsmir bir şekle ifrağla müslüman anasırın hukukunu müdafaa etmek için Le Pays namile Fransızca yevmî bir gazete neşrine başlanmış olduğu gibi Hâdisat gazetesinin imtiyazını da deruhde eylemiştir, Vilâyatı Şarkıyenin İdarei Osmanîyede kalması ve birtakım müfteriyatla müslüman anasırın hukukunun mahvına meydan verilmemesi için bitaraf bu iki yevmî gazetelerle neşriyatta bulunan cemiyet diğer taraftan da İstanbuldaki Düveli Mütelife mümessillerine ve İtilâf Devletleri başvekillerine bir sureti gönderilecek olan muhtırayı vermiş ve müdafaai hukuku millîye için Avrupaya bir heyeti murahhasa gönderilmesini de tahtı karara..

VESİKA, 8.

Diyarbekirden, 8/6/1335
Vürudu 14

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 1/6/1335 ve 44 şifreye:

Burada Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Hukuk Cemiyeti teşekkül etmemiştir. Ancak bu yakınlarda Erzurum ve Trabzondan vilâyet belediyesine keşide olunan Kürdistan hakkındaki heyecanamiz telgrafnamelerden telâşa düşen ahalii hıristiyaniyenin? Bu bapta bazı teşebbüsatta bulundukları meşhuttur. Maamafih bu hususta vilâyetçe tenvir ve irşadet sureti yazılmıştır. Diyarbekirde bazı.....gençlerden teşekkül eden Kürt Cemiyeti İngiliz himayesinde bir Kürdistan istiklâliyetini takip eden propaganda yapması üzerine buraya gelen Süleymaniye hâkimi siyasîsi Mister Nowilin efkârına kapılarak beynelahali bunun şiddetle reddi ve bu teşebbüsatın Cemiyetler Kanununa ademi mutabakatı hasebile mezkûr cemiyet set ve vilâyetçe takibatı kanunîye yapılmakta bulunmuştur. Elyevm Diyarbekirde İtilâf ve Hürriyet Fırkası mevcut olup bundan başka cemiyet yoktur Efendim.

Vali Vekili
Mustafa

VESİKA, 9.

İstihbarat ***Amasya, 15/6/1335***
Şifre

Diyarbekir Vilâyeti Vekâleti Aliyesine

C: 8/6/1335

Bütün milletin beka ve istiklâlini kurtarmak için birleştiği şu tarihî günlerde bir ecnebî devletin himayesine sığınarak zelil ve esir yaşamayı tercih eden her türlü içtihadatın, memleketi tefrikaya düşürecek her nevi cemiyatın dağıtılması pek vatanî ve zarurî bir vazife olmakla Kürt Kulübü hakkındaki tarzı hareket âcizlerince de pek muvafık görülmüştür. Şukadar ki, İtilâf Devletlerinin hakşikenane muamelâtı İzmirin Yunanlılara işgal ettirilmesi tesirile memleketin en ücra köşesinde bile husule gelen intibahı azîm her türlü ihtirasatı siyasîye ve maksadı menfaatcuyaneden münezzeh olmak üzere "Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak" Cemiyetlerini tevlit etmiş, ve bu cemiyetlere hangi zümrei siyasîyeye mensup olursa olsun her Türk, her müslüman iştirak etmiş ve vicdanı millînin tezahüratı filîyesi bütün cihana bu suretle ilân edilmekte bulunmuştur. Binaenaleyh Diyarbekir ve mülhakatında da Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinin teşekkül ve teessüsüne delâlet buyurulmasmı ehemmiyetle tavsiye eylerim. Ve bilhassa Kürt Kulübünün azasile bugünkü telgrafnamei âcizî dairesinde müzakere ederek uzlaşmak muvafıktır Efendim.

Üçüncü Ordu Müfettişi Fahrî
Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

sı gibi bir yurtseverlik duygusundan esinlenmektedir. Bu derneğin ile bağlı tüm yerlerde birer şubesi bulunuyor. Bundan başka Trabzonda bir de Yedek Subaylar Derneği olduğunu bilginize sunarım.

Vali
Mehmet Galip

BELGE, 7.

İstanbul, 19 Mart 1919

Erzurumda Doğu İlleri Hakları Savunma Derneği Şube Başkanlığına

Derneğimizin kuruluş amacı ve çalışma ereği daha önce ayrıntılı olarak bildirilmişti. Belirli bir kararlılıkla bu amacı güden derneğimiz çalışmalarını daha verimli bir biçime sokarak Müslüman halkın haklarını savunmak için Le Pays adında Fransızca günlük bir gazete yayımlanmaya başlanmış olduğu gibi Hâdisat gazetesinin imtiyazını da kendi üstüne almıştır. Doğu illerinin Osmanlı yönetiminde kalması ve birtakım karaçalmalarla Müslüman halkın haklarının yok edilmesine olanak bırakılmaması için yansız olan bu iki günlük gazeteyle yayımlar yapan dernek öbür yandan da İstanbuldaki İtilâf Devletleri temsilcilerine ve İtilâf Devletleri başbakanlıklarına bir örneği gönderilecek olan protestoyu vermiş ve ulusal haklarımızın savunulması için Avrupaya bir delege kurul gönderilmesini de karar altına..

BELGE, 8.

Diyarbakırdan, 8/6/1919
Gelişi 14

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

K: 1/16/1919 ve 44 şifreye:

Burada Doğu İlleri Hakları Savunma Derneği kurulmamıştır. Ancak bu yakınlarda Erzurum ve Trabzondan il belediyesine çekilen Kürdistan konusundaki gerginlik yaratıcı telgraflardan telâşa düşen hıristiyan halkın? Bu konuda bazı girişimlerde bulundukları görülmektedir. Bununla birlikte bu konuda valilik tarafından aydınlatıcı ve yol gösterici yazı yazılmıştır. Diyarbakırda bazı .....gençlerden oluşan Kürt Derneği İngiliz koruyuculuğunda bir Kürdistan bağımsızlığı amacını güden propaganda yapması üzerine buraya gelen Süleymaniye politik yöneticisi Mister Nowil in kışkırtmalarına kapılarak yapılanlara halk tarafından sertçe karşı çıkıldığından bu girişimlerin Dernekler Kanununa uymaması nedenile sözü edilen dernek kapatılmış ve valilik tarafından kanunî kovuşturmalar yapılmakta bulunmuştur. Şimdi Diyarbakırda İtilâf ve Hürriyet Partisi bulunmakta olup bundan başka dernek yoktur Efendim.

Vali Vekili
Mustafa

BELGE, 9.

Haber alma **Amasya, 15/1/1919**
Şifre

Diyarbakır Vali Vekilliğine

K: 8/6/1919

Bütün milletin varlığını ve bağımsızlığını kurtarmak için birleştiği şu tarihsel günlerde bir yabancı devletin koruyuculuğuna sığınarak aşağılık durumda ve tutsak olarak yaşamayı yeğ tutan her türlü düşünce ve görüşün, memleketi kargaşaya düşürecek her türden derneklerin dağıtılması pek vatanseverce ve zorunlu bir ödev olduğundan Kürt Klübüne ilişkin tutum ve davranışınız bence de çok uygun görülmüştür. Şukadar ki, İtilâf Devletlerinin haksız davranışları İzmirin Yunanlılara işgal ettirilmesinin etkisiyle memleketin en uzak köşesinde bile doğan büyük uyanışlar her türlü politik tutku ve çıkar amacından arınmış olarak "Ulusal Hakları Savunma" ve "Merkezden Bağımsızlık" derneklerini doğurmuş, ve bu derneklere hangi politik zümreden olursa olsun her Türk, her Müslüman katılmış ve ulusal vicdanın edimli olarak böylece açıklanması bütün dünyaya duyurulmakta bulunmuştur. Şu halde Diyarbakır ili ve ona bağlı yerlerde de Ulusal Hakları Savunma ve Merkezden Bağımsızlık derneklerinin kurulup oluşmasına yardımcı olmanızı önemle öneririm. Ve özellikle Kürt Klübünün üyeleriyle bugünkü telgrafın çerçevesinde görüşerek uzlaşmak uygundur Efendim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Onursal Padişah Yaveri
Tuğgeneral
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 10.

Şifre ***21 Mayıs 1335***

Zatîdir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Paşa Hazretlerine

Ahvali umumîyemizin almakta olduğu şekli vahimden pek müteellim ve müteessirim. Millet ve memlekete medyun olduğumuz en son vazifei vicdanîyeyi yakından mesaii müştereke ile en iyi ifa etmek mümkün olacağı kanaatile bu son memuriyeti kabul ettim. Bir an evvel zatı âlinize mülâki olmak arzusundayım. Ancak Samsun ve havalisinin vaziyeti asayişsizlik yüzünden fena bir akıbete duçar olmak mahiyetindedir. Bu sebeple burada birkaç gün kalmak zarureti vardır. Bendenizi şimdiden tenvire medar olacak hususat var ise iş'arını rica eder ve gözlerinizden öperim kardeşim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 11.

Şube 1 ***Ankaradan, 26/5/1335***

1327

Gayet aceledir

Havzada Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 23/5/1335 tarih ve 105/3 numaralı şifreyedir.

Birçok ihtimama rağmen İzmirden muntazam malûmat alamıyoruz. Oradaki kumandanlıkla henüz irtibat temin edilemedi. 25 Mayısta Manisanın da işgal edildiği ve muhaberenin münkati olduğu telgraf memurlarından haber alındı. Maamafih Manisa istikametinde bir irtibat zabiti gönderdik. Henüz malûmat gelmedi. Kolordunun Ereğlide bulunan aksamının şimendiferle nakline kâmilen muvaffak olamadık. Karadan yürüyüşe başladılar. Mesafenin uzaklığı hasebile ne vakıt muvasalat edecekleri malûm değildir. Burada elimize geçen efradı Afyon Karahisarında Yirmi Üçüncü Fırkaya gönderiyoruz. Çünkü bu fırkanın mevcudu pek azdır.... ve Kastamonu vilâyetlerile Kayseri Mutasarrıflığından bazı muhilli asayiş vakayi hakkında malûmat verilmeye başlanmıştır. Henüz mahiyetleri tahkik edilmektedir. Emri devletleri veçhile peyderpey arzı malûmat edeceğim.

26/5/1335 tarih ve 1 Şube 1327 numaralı olup saat 6:25 sonrada Ankara telgrafhanesine verilmiştir.

K.O. 20 Kumandanı
Mirliva
Ali Fuat

VESİKA, 12.

İstihbarat ***Havza, 27/5/1335***

Şifre

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Fuat Paşa Hazretlerine

C: 26/5/1335 şifre.

Afyon Karahisarındaki Yirmi Üçüncü Fırka mevcudu hazırı nedir? Bunu takviye için hangi menabiden istifade edilmektedir? Bugünkü vaziyeti umumîyemize nazaran mezkûr fırkaya nasıl bir vazifenin tevcihini tasavvur buyuruyorsunuz? Konyada filhakika işitildiği gibi bir vatan ordusu müteşekkil midir? Vali ile tanıştınız mı? Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 13.

İstihbarat ***Havzadan, 27/5/1335***

Şifre

Konyada Yıldırım Kıtaatı Müfettişliğine

Düveli İtilâfiye kuvvetlerinin Manisayı işgal ettikleri haber alınmıştır. Bu baptaki malûmatı devletlerini rica ederim.

Afyon Karahisarında bulunan fırkanın tezyidi kuvvetine imkânı maddî bulunabilecek midir? Bu fırkaya bugünkü ahval karşısında nasıl bir vazife tevcihi ihtimali olduğu; Konyada bir vatan

BELGE, 10.

Şifre **21 Mayıs 1919**

Kişiye özeldir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanı Paşa Hazretlerine

Genel durumumuzun almakta olduğu tehlikeli durumdan çok acı ve üzüntü duyuyorum. Millet ve memlekete borçlu olduğumuz en son vicdan ödevini yakından ve birlikte çalışarak en iyi yerine getirme olanağı bulunacağı inancıyla bu son görevi kabul ettim. Bir an evvel sizinle buluşmak istiyorum. Ancak Samsun ve yöresinin durumu içdüzensizlik yüzünden kötü bir sonuca uğrayabilecek niteliktedir. Bu nedenle burada birkaç gün kalmak zorunluğu vardır. Beni şimdiden aydınlatmaya yarayacak noktalar varsa bildirilmesini rica eder ve gözlerinizden öperim kardeşim.

Mustafa Kemal

BELGE, 11.

Şube 1 **Ankaradan, 26/5/1919**

1327

Çok ivedidir

Havzada Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

K: 23/5/1919 tarih ve 105/3 sayılı şifreyedir.

Çok uğraşıldığı halde İzmirden düzenli bilgi alamıyoruz. Oradaki komutanlıkla daha bağlantı sağlanamadı. 25 Mayısta Manisanın da işgal edildiği ve haberleşmenin kesildiği telgraf memurlarından haber alındı. Bununla birlikte Manisa doğrultusunda bir bağlantı subayı gönderdik. Daha bilgi gelmedi. Kolordunun Ereğlide bulunan birliklerinin demiryoluyla taşınmasında tam başarılı olamadık. Karadan yürüyüşe başladılar. Yolun uzaklığında ne vakıt varabilecekleri bilinmiyor. Burada elimize geçen erleri Afyonda Yirmi Üçüncü Tümene gönderiyoruz. Çünkü bu tümendeki erlerin sayısı çok azdır.....Ve Kastamonu illeriyle Kayseri Sancağından iç güvenliği bozucu kimi olaylarla ilgili bilgi verilmeye başlanmıştır. Şu ara nitelikleri araştırılmaktadır. Yüksek emrinize uygun olarak sürekli bilgi vereceğim.

26/5/1919 tarih ve 1 Şube 1327 sayılı olup saat 6:25 sonrada Ankara telgrafhanesine verilmiştir.

K.O. 20 Komutanı
Tuğgeneral
Ali Fuat

BELGE, 12.

Haber alma Şifre **Havza, 27/5/1919**

Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Fuat Paşa Hazretlerine

K: 26/5/1919 şifre.

Afyondaki Yirmi Üçüncü Tümenin bugünkü mevcudu nedir? Bunu güçlendirmek için hangi kaynaktan yararlanılmaklardır? Bugünkü genel durumumuza göre o tümene ne gibi bir görev vermeyi düşünüyorsunuz? Konyada kulağımıza geldiği gibi bir vatan ordusu gerçekten kurulmuş mudur? Vali ile tanıştınız mı? Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

BELGE, 13.

Haber alma **Havzadan, 27/5/1919**

Şifre

Konyada Yıldırım Birlikleri Müfettişliğine

İtilâf Devletleri kuvvetlerinin Manisayı işgal ettikleri haber alınmıştır. Bu konudaki bilginizi rica ederim.

Afyonda bulunan tümenin gücü arttırılabilecek inidir? Bu tümene bugünkü durumlar karşısında nasıl bir görev verilebileceği; Konyada bir vatan ordusu kurulmakta olduğuna ilişkin bazı

Levent Şahverdi Arşivi

ordusu teşkil edilmekte olduğuna dair bazı havadisler şayi olduğundan bunun mahiyet v teşkilâtı esasîyesi hakkında tenvir buyurulmaklığımı hassaten rica ederim.

Dokuzuncu Ordu Kıtaat Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 14.

Ankara, 28/5/1335

Ankaradan: Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

Mevrut 547 numaralı şifredir
C: 27/7/1335 şifreye:

Yirmi Üçüncü Fırkanın efrat mevcudu ancak dokuz yüze iblâğ edilebildi. Ankara kalemi tahsis edilmiştir. Mahallinden de ihzarı için teşebbüsatta bulundum. Henüz bir cevap alamadım. Yirmi Üçüncü Fırka Tarsusta malûmu âlileri olan fırkadır. Yeni emrime girmiştir. Kabiliyetli bir hale girmesine çalışılmaktadır. Burdur ve Isparta ve Kasabada bir taburu vardır. Mütebaki kuvveti Afyon Karahisarındadır. Bir işgal vaziyeti karşısında ordugâhlarında kuvvet çoğalıncıya kadar mevkilerini terketmiyecek ve duçarı tecavüz olursa ahalii mahallîyeden alacakları takviye ile mevkilerini müdafaa edeceklerdir. Konyada vatan ordusunun teşkilinden haberdar değilim. Vali ile tanışmaya çalışıyorum. Maatteessüf Yunan askeri Manisayı da işgal etmiş. Ahali işgali ret için bir miting yapmış. Arzı ihtiram eylerim.

K.O. 20 Kumandanı
Mirliva
Ali Fuat

VESİKA, 15.

Zatı Devletlerine mahsustur ***Konya, 30/5/1335***
259

Havzada Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 27 ve 29 Mayıs 1335 tarihli şifreye:

1 - Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını işgal etmiş ve Afyon Karahisarındaki fırkanın civardan takviyei kuvvetine çalışılıyor. Rum olan mutasarrıfının tebdili müyesser oldu. Fırka oradaki asayişi muhafaza ile beraber her türlü işgal hâdisesine her türlü vesaitle mukavemet edecektir. Bu vesait hazırlanıyor. Konyadan orduya zahîr olabilecek bir kuvvet ihzarına çalışıyoruz. Ancak maddî bir isim ve unvana malik değildir.

2 - İzmir Müdafaai Millîye ve Reddi İlhak Cemiyeti Denizlide bulunmaktadır Efendim.

Yıldırım Kıtaatı Müfettişi
Cemal

VESİKA, 16.

Zata mahsustur ***Havza, 1/6/1335***
Şifre
Adet
38 hususî

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Samsunda Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Diyarhekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

1 - Yunan ordusu Manisa ve Aydın civarlarını da işgal eylemiştir.

2 - Afyon Karahisarındaki Fransız müfrezesinden bir müslüman çavuş Karahisar ve civarının İtalyanlar tarafından işgal edileceğini, bunu müteakip Fransız müfrezesinin oradan çekileceğini söylemiş. Karahisardan on saat mesafede bulunan bir şimendifer köprüsünün Fransız askeri tarafından muhafaza olunduğu, Karahisar içinde ve ordugâhta bulunan cepaneliklerimizin ecnebî askerlerinin daimî surette tahtı tarassudunda bulunduğu Yirmi Üçüncü Fırkanın raporuna atfen Yirminci Kolordu Kumandanlığından bildirilmiştir.

haberler yayıldığından bunun gerçek niteliği ve kuruluş düzeni hakkında aydınlatılmaklığımı özellikle rica ederim.

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 14.

Ankara, 28/5/1919

Ankaradan: Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

Gelen 547 sayılı şifredir
K: 27/7/1919 şifreye:

Yirmi Üçüncü Tümenin er sayısı ancak dokuz yüze yükseltilebildi. Ankara birliği oraya ayrılmıştır. Yerinden de hazırlık yapılması için girişimlerde bulundum. Daha bir karşılık alamadım. Yirmi Üçüncü Tümen Tarsusta sizce bilinen tümendir. Yeni emrine girmiştir. Yetenekli bir duruma girmesine çalışılmaktadır. Burdur ve Isparta ve Kasabada bir taburu vardır. Kuvvetlerinin geri kalanı Afyondadır. Bir işgal durumu karşısında birliklerinde kuvvet çoğalıncaya kadar yerlerini bırakmayacak ve saldırıya uğrayacak olursa ora halkından alacakları destekçi güçlerle bulundukları yerleri savunacaklardır. Konyada vatan ordusunun kuruluşundan haberim yok. Vali ile tanışmaya çalışıyorum. Yazık ki Yunan askeri Manisayı da işgal etmiş. Halk işgale karşı çıkmak için bir miting yapmış. Saygı sunarım.

K.O. 20 Komutanı
Tuğgeneral
Ali Fuat

BELGE, 15.

Yüksek kişiye özeldir **Konya, 30/5/1919**
259

Havzada Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

K: 27 ve 29 Mayıs 1919 tarihli şifreye:

1 - Yunan ordusu Manisa ve Aydın yörelerini işgal etmiş ve Afyondaki tümenin o yöreden güçlendirilmesine çalışılıyor. Rum olan mutasarrıfını değiştirebildik. Tümen oradaki düzeni korumakla birlikte her türlü işgal olayına her türlü araçla dayanacaktır. Bu araçlar hazırlanıyor. Konyada orduya yardımcı olabilecek bir kuvvet hazırlamaya çalışıyoruz. Ancak bunun belirli bir adı ve sanı yoktur.

2 - İzmir Ulusal Savunma ve Katılmayı Kabuletmeme Derneği Denizlide bulunmaktadır Efendim.

Yıldırım Birlikleri Müfettişi
Cemal

BELGE, 16.

Kişiye özeldir **Havza, 1/6/1919**
Şifre
Sayı
38 özel

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanlığına
Samsunda Üçüncü Kolordu Komutanlığına
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Komutanlığına

1 - Yunan ordusu Manisa ve Aydın yörelerini de işgal etmiştir.

2 - Afyondaki Fransız birliğinden bir Müslüman çavuş Afyon ve yöresinin İtalyanlar tarafından işgal edileceğini, bunun ardından Fransız birliğinin oradan çekileceğini söylemiş. Afyondan on saat uzaklıkta bulunan bir demiryolu köprüsünün Fransız askeri tarafından korunmakta olunduğu, Afyon içinde ve ordu merkezinde bulunan cephaneliklerimizin yabancı askerlerinin sürekli olarak gözetimi altında bulunduğu Yirmi Üçüncü Tümenin raporuna dayanılarak Yirminci Kolordu Komutanlığından bildirilmiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

3 - *Afyon Karahisarındaki fırkamızın takviyesine çalışıldığı, her türlü işgal hâdisesine mukavemete hazırlanıldığı ve Konyada orduya zahîr olabilecek millî bir kuvvet ihzarına uğraşıldığı, İzmir Müdafaai Millîye ve Reddi İlhak Cemiyeti merkezinin Denizlide bulunduğu Yıldırım Kıtaatı Müfettişliğinden bildirilmiştir. Arzı malûmat eylerim.*

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

VESİKA, 17.

Müstaceldir. ***16/6/1335***
Şifre zatî

Erkânıharbîyei Umumîye Reisi Cevat Paşa Hazretlerine

Halen Edirnede kolordu kumandanının kim olduğunu ve Cafer Tayyar Beyin elyevm nerede bulunduğunu lûtfen iş'ar buyurmanızı rica ederim

Mustafa Kemal

VESİKA, 18.

597 ***17/6/1335***

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 16/6/1335 dir.
Cafer Tayyar Bey Birinci Kolordu Kumandanı olarak Edirnededir Efendim.

Erkânıharbîyei Umumîye Reisi
Cevat

VESİKA, 19.

Acele şifredir. ***Amasyadan, 18/6/1335***

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

İstiklâli millîmizi boğan ve inkısamı vatan tehlikelerini ihzar eden Düveli İtilâfiyenin icraatı ve hükûmeti merkezîyenin esir ve âciz vaziyeti malûmunuzdur. Milletin mukadderatını bu mahiyette bir hükûmete teslim etmek maazallah inkıraza münkat olmak demektir. Tekmil Anadolu ahalisi istiklâli millîyi tahlis için baştan aşağı yekvücut bir hale getirilmiş ve bilaistisna tekmil kumanda heyetleri ve arkadaşlarımız yüksek bir fedakârî ile müştereken ittihazı karar eylemiştir.

Vali ve mutasarrıfların hemen kâffesi de bu halka etrafına alınmıştır. Bu âli hedef için Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak Cemiyetinin unvanı şâmil kabul edilmiştir. Anadoludaki Reddi İlhak Cemiyetinin unvanı şâmili kabul edilmiştir. Anadoludaki teşkilât kaza ve nahiyelere kadar tevessü ediyor. İngiliz himayesinde bir müstakil Kürdistan teşkili hakkındaki İngiliz propagandası ve bunun taraftaranı da bertaraf edildi. Kürtler de Türklerle birleşti.

Trakya Cemiyeti ve Edirne Vilâyeti Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti ile de elele vermek ve umum Anadolu ve Trakya Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak Cemiyetlerini tevhit etmek ve Anadolu ve Rumeli umum vilâyatının murahhaslarından mürekkep kuvvetli bir heyeti merkeziye teşkil etmek takarrür etti. Bu heyetin İstanbulun murakabesinden ve ecnebî devletlerinin nüfuz ve tesirinden tamamile azade kalacak ve sadayı millîyi gür bir sesle cihana duyuracak veçhile Anadolunun merkezinde ve en münasip olarak Sıvasta in'ikadı münasip görülmüştür. Lüzumuna göre İstanbulda haizi salâhiyet olmamak üzere bir heyeti mümessile bulundurulabilir. Ben İstanbulda iken Trakya Cemiyeti azasile teatii efkâr etmiş idim. Şimdi zamanı geldi, icap edenlerle mahremane görüşerek derhal teşkilâtta bulunulmasını ve buraya kıymettar bir iki zatın murahhas olarak ve fakat ketmi hüviyetle Samsun veya şimendifer tarikıyle yola çıkarılmasını ve onlar gelinciye kadar da Edirne vilâyetinin vekil ve müdafaii olmak üzere Anadoluda beni tevkil ettiklerine dair imzaları tahtında bir vesikanın imzayı âlinizle ve şifreli telgrafla bildirilmesini rica ederim.

Bu gayei istiklâl tahsil olununcıya kadar tamamile milletle birlikte fedakârane çalışacağımı mukaddesatım namına yemin ve bunun gördüğüm arzuyu millî üzerine her tarafa tamim ettim. Artık benim için Anadoludan hiçbir yere gitmemek katî'dir. Bu karar umum arkadaşlarımızın karar ve kanaatine tamamile müstenittir. Gözlerinizden öperim. Telgrafın vusulünün de sürati iş'arına muntazırım.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

3 - Afyondaki tümenimizin güçlendirilmesine çalışıldığı, her türlü işgal olayına karşı direnmeye hazırlanıldığı ve Konyada orduya yardımcı olabilecek millî bir kuvvet hazırlamaya uğraşıldı. İzmir Ulusal Savunma ve Katılmayı Kabuletmeme Derneği merkezinin Denizlide bulunduğu Yıldırım Birlikleri Müfettişliğinden bildirilmiştir. Bilginize sunarım.

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişi
Padişahın Onursal Yaveri Tuğgeneral
Mustafa Kemal

BELGE, 17.

İvedidir **16/6/1919**
Şifre kişiye özel

Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa Hazretlerine

Şimdi Edirnede kolordu komutanının kim olduğunu ve Cafer Tayyar Beyin bugün nerede bulunduğunu bildirmek iyiliğinde bulunmanızı rica ederim.

Mustafa Kemal

BELGE, 18.

597 **17/6/1919**

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

K: 16/6/1919 dur.
Cafer Tayyar Bey Birinci Kolordu Komutanı olarak Edirnededir Efendim.

Genelkurmay Başkanı
Cevat

BELGE, 19.

İvedi şifredir **Amasyadan, 18/6/1919**

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı
Cafer Tayyar Beyefendiye

Ulusal bağımsızlığımızı boğan ve ülkenin bölünmesi tehlikelerini hazırlayan İtilâf Devletlerinin yaptıklarını İstanbul hükûmetinin tutsak ve güçsüz durumunu bilirsiniz. Milletin kaderini bu nitelikte bir hükûmete bırakmak Allah esirgesin batışa boyun eymek demektir. Tüm Anadolu halkı ulusal bağımsızlığı kurtarmak için baştan aşağı tek beden duruma getirilmiş ve ayrıksız tüm komuta kuralları ve arkadaşlarımız yüksek bir özveriyle birlikte karar almışlardır.

Vali ve mutasarrıfların hemen hepsi de bu halkanın içine alınmıştır. Bu yüce erek için Ulusal Hakları Savunma ve Katılmayı Kabuletmeme Derneğinin kapsamlı sanı kabul edilmiştir. Anadoludaki örgütler ilçe ve bucaklara kadar yayılıyor. İngiliz korumacılığında bağımsız bir Kürdistan kurulması konusundaki İngiliz propagandası ve bunun yandaşları da ortadan kaldırıldı. Kürtler de Türklerle birleşti.

Trakya Derneği ve Edirne İli Ulusal Hakları Savunma Derneği ile de elele vermek ve bütün Anadolu ve Trakya Ulusal Hakları Savunma ve Katılmayı Kabuletmeme Derneklerini birleştirmek ve Anadolu ve Rumelinin tüm illerinin delegelerinden oluşan kuvvetli bir merkez kurul kurmak kararlaştırıldı. Bu kurulun İstanbulun denetiminden ve yabancı devletlerinin sızma ve etkisinden tümüyle uzak kalacak ve milletin sesini gür bir biçimde dünyaya duyuracak yolda Anadolunun merkezinde ve en elverişli olarak Sıvasta toplanması uygun görülmüştür. Gerekirse İstanbulda yetkili olmamak üzere bir temsilci kurul bulundurulabilir. Ben İstanbulda iken Trakya Derneği üyeleriyle görüş alış verişinde bulunmuştum. Şimdi zamanı geldi, gerekenlerle gizlice görüşerek hemen örgütlenilmesini ve buraya değerli bir iki kişinin delege olarak ve ama kimliklerini gizliyerek Samsun üzerinden veya demiryoluyla yola çıkarılmasını ve onlar gelinceye kadar da Edirne ilinin Anadolu vekil ve savunucusu olmak üzere bana vekâlet verdiklerini bildirir imzaları altında bir belgenin sizin imzanızla ve şifreli telgrafla bildirilmesini rica ederim.

Bu bağımsızlık amacı elde edilinceye kadar bütün milletle birlikte özveriyle çalışacağıma kutsal inançlarım üzerine and içtim ve bunu gördüğüm ulusal istek üzerine her yana genelge ile bildirdim. Artık benim için Anadoludan hiçbir yere gitmemek kesindir. Bu karar tüm arkadaşlarımızın karar ve kanılarına dayanmaktadır. Gözlerinizden öperim. Telgrafın geldiğinin de tez bildirilmesini beklemekteyim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Padişahın Onursal Yaveri
Tuğgeneral
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 20.

Zata mahsustur. ***Bursa, 27 Haziran 1335***

Sıvas Vasıtasile Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine

1 - On Yedinci Kolordu Kumandanlık vekâletinin nez'ile esasen kumandanı olduğum Elli Altıncı Fırkanın İzmirden Mudanya tarikıyle Bursaya naklolunmuş olan bakıyetüssüyufunun tanzim ve teşkili için emri aldığım andan nihayet yirmi dört saat sonra bulunduğum mahalden hareketim hakkında açık olarak yazılan telgraf üzerine makasıdı millîyeyi hayyizi file isal edecek vesaiti kâfiye ... bulamadığımdan fırkamı tanzim ve tensika muvaffak olursam daha iyi hidematın icrasını kabil gördüğümden 21/6/1335 sabahı Kuladan Bursa istikametine harekete mecbur oldum. Maamafih hükûmeti merkezîyenin evamiri müekkedesini telâkki ve infaza sâyeden memurîni mülkiyenin aykırı vaziyetine ve mesaime engel olan bütün mukabil vaziyetlere rağmen tekmil Aydın vilâyetinin muhtelif mahallerinde bir hareketi millîyenin başlangıcını temin, donmuş ve sönmüş ruhların heyecanı millî ile kıpırdanması memleketin istihlâsı için elzem olduğu fikrini her tarafa yaymaya muvaffak oldum.

2 - 22 Haziran 1335 tarihli iki emirnamelerini bugünkü 27 Haziran 1335 günü Bursaya muvasalatla aldım. Kanaat ve icraatı sâmileriui vatan ve milletin kuvvet alması için yegâne yol olduğuna imanı kavim olduğunu bittabi zâtı devletleri de bilirler. Binaenaleyh bu hususta hemen teşebbüsata başladım. Neticesini arzedeceğim. Aynı zamanda bu hususta doğruca benim yazmaklığıma rağmen Çinede Elli Yedinci Fırkaya da emir buyurulmasını muvafık bulurum.

3 - Kısa zamanda fırkamı her türlü gösterilen mümanaatı resmîyelere rağmen ikmale çalışarak amali millîyenin tatmini için buraca tevessülü mümkün olan icraatı icraya çalışacağım.

4 - Din ve milletimizin istihlâsı yolunda attığınız büyük adımlarda muvaffak olacağınıza tamamen kaniim. Evamiri sâmilerinin devamını istirham eylerim.

Fırka 56 Kumandanı
Miralay Bekir Sami

VESİKA, 21.

Numara ***Erzurumdan, 9/6/1335***
663 ***Vürudu 13***

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

İzmirin işgali hakkında alınan ilk malûmat üzerine berayı protesto bazı zevat "....." toplanmıştır. Eşraf ve mütehayyizan ile gazete mümessilleri dairei mülkiyede toplanmışlar ve birçok müzakere cereyan ettikten sonra umum millet namına protesto telgrafı yazılmasına karar verilmişken mitingin Rumların belki münasebetsizliklerine maruz kalınması ve hiç yoktan başka bir hâdise olur düşüncesine binaen kararlarının mevkii file konulmadığı ve teşebbüsatın icabında yapılmak üzere gizli hazırlıktan ibaret kaldığı, içtimada hazır bulunan İstirati Polidinin Rumlar tarafından hiçbir suretle tezahürat icrasına müsaade edilmiyeceği vadinde bulunduğu, ahalinin son derece heyecanlı, hususile Trabzon hakkında böyle bir teşebbüs halinde son damlaya kadar müdafaa azminde oldukları, Rumlarla islâmların arasının gergin bulunduğu, muhilli asayiş bir vak'a olmadığı Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletinden bildirilmektedir.

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

VESİKA, 22.

Müstaceldir ***Sıvastan, 3/6/1335***
Vürudu 5

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 3 Haziran 1335 şifreye:

Vilâyet dahilinde hiçbir mahalde hiçbir gûna daii endişe ahval mevcut değildir ve Ermenileri tethiş edecek hâdise dahi vukubulmamıştır. Yalnız son İzmir hâdisesi dolayısile vukubulan tezahürattan müteessiren ve bunu kendi emellerinin husulüne bir mâni addederek nazarı dikkati celp ve ecnebî askeri celp için bililtizam teşebbüsatta ve hilâfı hakikat işaat ve ihbaratta bulundukları muhakkaktır. Bunların cümlesinin biesas olduğunu arzeylerim Efendim.

Vali Vekili
Hasbi

BELGE, 20.

Kişiye özeldir. **Bursa, 27 Haziran 1919**

Sıvas (Vailisi) Eliyle Dokuzuncu Ordu Müfettişliğine

1 - On Yedinci Kolordu Komutanlık Vekilliğinin benden alınarak aynı zamanda komutanı olduğum Elli Altıncı Tümenin İzmirden Mudanya yoluyla Bursaya taşınmış olan kılıçartıklarının örgütlenip düzenlenmesi için emir aldığım andan ençok yirmi dört saat sonra bulunduğum yerden yola çıkmak için açık olarak yazılan telgraf üzerine ulusal amaçları gerçekleştirecek yeterli araçlar.....bulamadığımdan tümenimi düzene sokmayı başarırsam daha iyi görev yapabileceğimi gördüğümden 21/6/1919 sabahı Kuladan Bursa doğrultusunda yola çıkmak zorunda kaldım. Bununla birlikte İstanbul hükûmetinin birbiri ardınca gelen emirlerini alan ve uygulamaya çalışan sivil görevlilerin aykırı tutumlarına ve çalışmalarına engel olan tüm karşı durumlara karşın tüm Aydın ilinin değişik yerlerinde bir ulusal davranışın başlangıcını sağlamayı, donmuş ve sönmüş ruhların ulusal coşku ile kıpırdanması memleketin kurtarılması için çok gerekli olduğu düşüncesini her tarafa yaymayı başardım.

2 - 22 Haziran 1919 tarihli iki emir yazınızı bugünkü 27 Haziran 1919 günü Bursaya geldikte aldım. Yüksek düşüncelerinizi ve yaptıklarınızı vatan ve milletin kuvvet alması için tek yol olduğuna sağlam güvenim olduğunu elbette siz de bilirsiniz. Bundan dolayı bu konuda gecikmeden girişimlere başladım. Sonucunu bilginize sunacağım. Aynı zamanda bu konuda doğruca benim yazmamla birlikte sizin de Çinede Elli Yedinci Tümene emir vermenizi uygun bulurum.

3 - Kısa zamanda tümenimi gösterilen her türlü resmî engellere karşın tamamlamaya çalışarak ulusal amaçların elde edilmesi için buraca yapılabilecek işleri yapmaya çalışacağım.

4 - Din ve milletimizin kurtarılması yolunda attığınız büyük adımlarda başarılı olacağınıza kesin olarak inanıyorum. Yüksek emirlerinizin sürdürülmesini rica ederim.

Tümen 56 Komutanı
Albay
Bekir Sami

BELGE, 21.

Sayı **Erzurumdan, 9/6/1919**
663 **Gelişi 13**

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

İzmirin işgali ile ilgili alınan ilk bilgiler üzerine protesto etmek için kimi kişiler "....." toplanmıştır. İleri gelenlerle etkin kimseler ve gazete temsilcileri hükûmet binasında toplanmışlar ve birçok görüşmeler yapıldıktan sonra tüm millet adına protesto telgrafı yazılmasına karar verilmişken mitingin Rumların belki uygunsuz davranışlarına uğraması ve hiç yoktan başka bir olay çıkar düşüncesi nedeniyle kararlarının uygulanmadığı ve girişimlerin - gerektiğinde yapılmak üzere - gizli hazırlıktan ibaret olduğu, toplantıda bulunan İstirati Polidinin Rumlar tarafından hiçbir yolda gösteri yapılmasına izin verilmeyeceğini söylediği, halkın son kertede ateşli, özellikle Trabzon hakkında böyle bir girişim olursa son damlaya kadar savunma kararında oldukları, Rumlarla Müslümanların arasının gergin bulunduğu, iç düzeni bozucu bir olay olmadığı Üçüncü Tümen Komutanı Vekilliğinden bildirilmektedir.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım Kara Bekir

BELGE, 22.

İvedidir **Sıvastan, 3/6/1919**
Gelişi 5

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

K: 3 Haziran 1919 şifreye:

İl içinde hiçbir yerde kaygı yaratacak durum yoktur ve Ermenileri ürkütecek olay da olmamıştır. Yalnız son İzmir olayı nedenile yapılan gösterilere üzülerek ve bunu kendi ereklerinin elde edilmesine bir engel sayarak dikkati çekmek ve yabancı askeri getirmek için bilerek girişimlerde bulundukları ve gerçek olmayan haberler yaydıkları kesindir Bunların tümünün asılsız olduğunu bilginize sunarım Efendim.

Vali Vekili
Hasbi

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 23.

Gayet aceledir ***Sıvas, 3/6/1335***
560

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

C: 3/6/1335 ve 12, 15 şifreye:

Sıvas ve civarında evelce bulunan Ermenileri ve bilâhare gelen mültecileri tethiş edecek bir hâdise olmamıştır. Ne Sıvasta ve ne de civarında daii endişe hiçbir hal yoktur. Herkesin sakitane iş ve güçlerile meşgul olmakta bulundukları ve İzmirin işgali haberi müessifi üzerine ahalii islâmiyece yapılan ve hıristiyanlar hakkında hiçbir fikri husumet tazammun etmiyen içtimalardan mütevahhiş olmalarının varidi hatır bulunduğu.

K.O. 3 Vekili
Fikri

VESİKA, 24.

Sıvas, 2/6/1335

Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişliğine

Bugün Adanadan Miralay Demange imzasile alınan telgrafnamede (Aziziyede İzmirin işgali üzerine hıristiyanların katil ile tehdit edildiği ve bu ise muvafık olmayıp size vaziyeten haber veriyorum ki "bu haller müttefik askerleri tarafından vilâyetinizin işgaline sebep olur.") mealinde iş'aratta bulunulmaktadır. Hususu mezkûrun Harbiye Nezareti Celilesinden istifsar olunarak icap eden cevapların verildiği ve yalnız mitingde ahalii islâmiyenin fazla içtima etmesinden gûya hıristiyanların tevahhuş ederek duçarı telâş oldukları ve kıtale kat'iyyen meydan verilmiyeceği gibi usulen dahi (...) olmak icap edenlere mükerreren yazıldığı gibi ihtaratı şedidede bulunulmuştur. Ancak müdahaleyi celb için hıristiyanlar tarafından işaa olunmakta idüğü Haçinden Aziziyeye gelen Ermeni jandarmaları etrafa tecavüzatta bulunduklarından (...) üzerine (...) olmasına yahut tebdilleri hususunun Adana vilâyetine yazıldığı (...) olduğu maruzdur.

Vali Vekili
Hasbi

VESİKA, 25.

İstihbarat ***Havzadan, 1/6/1335***
305 tel.

TAMİM
Trabzon, Erzurum, Sıvas, Van, Diyarbekir, Bitlis, Mamuretülâziz, Ankara, Kastamonu vilâyetlerine,
Erzincan, Canik, Kayseri, Maraş mutasarrıflıklarına,
Erzurumda K.O. 15 Kumandanlığına

Sait Molla imzasile belediye riyasetlerine keşide edilmiş olan malûm telgrafnamenin efkârı gayrı muttarit ve muhtelif siyasî mecralara tevcihindeki mahzuru ve istiklâli millî ve siyasîmizin tahlisi ancak milletin yekvücut olarak müdafaası ile kabil olacağını 26/5/1335 tarihinde arz ve tamim eylemiş idim.

27/5/1335 tarihli Dersaadetten gelen Türkiye-Havas-Reuter ajansı zâtı hazretipadişahînin Yıldız sarayı humayununda küşad buyurdukları Şûrayı Saltanatta heyeti umumîyenin fikri, Türkiyenin tamamiyeti mülkîyesini muhafaza şartile düveli muazzamadan birinin muzaheretini temin merkezinde olduğunu zikrediyordu. 27 Mayıs 1335 tarihli İstanbul gazeteleri ise Şûrayı Saltanat müzakeratını fasıl fasıl ve İtilâf Hükûmetlerinin sansörünce bazı mevaddı tayyedilmesine rağmen sarahati kâfiye ile neşrediyor. Bu neşriyat mezkûr ajans ihbaratının hakikate tamamile muhalif ve muharref olduğunu gösteriyor. Neşriyatı mezkûreye nazaran Şûrayı Saltanatta vükelâ, âyan, süfera ve firakı muhtelife ve cemiyatı millîye ve matbuat heyetleri namına bilfiil söz alan yirmi beş kadar zevatın hemen kâffesinin beyanatı istiklâli tamme mazhariyet ve efradı milletten âcilen bir şûrayı milletin teşkilile mukadderatı milletin işbu şûrayı fevkalâdeye havalesi zemininde olup yalnız bir zatın kıraat edilen ifadesinde İngiliz himayesi teklif olunmaktadır. Bu neşriyat ile ajans ihbaratı arasındaki tezat esbabını Babıaliden istizah eyledim. Arzı malûmat olunur.

Mustafa Kemal

BELGE, 23.

Çok ivedidir **Sıvas, 3/6/1919**
560

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

K: 3/6/1919 ve 12, 15 şifreye:

Sıvas ve yöresinde daha önce bulunan Ermenileri ve sonradan sığınanları ürkütecek bir olay olmamıştır. Ne Sıvasta ve ne de o yakınlarda kaygı yaratacak hiçbir durum yoktur. Herkesin sessizce iş ve güçlerile uğraşmakta olduğu ve İzmirin işgal edildiğine ilişkin acı haber alınınca Müslüman halk tarafından yapılan ve hıristiyanlara karşı hiçbir düşmanca düşünce içermeyen toplantılardan korkmuş olmaları hatıra gelmektedir.

K.O. 3 Vekili
Fikri

BELGE, 24.

Sıvas, 2/6/1919

Dokuzuncu Ordu Birlikleri Müfettişliğine

Bugün Adanadan Albay Demange imzasile alınan telgrafda (Aziziyede İzmirin işgali üzerine hıristiyanların öldürülmekle tehdit edildiği ve bu ise uygun olmayıp size durumdan haber veriyorum ki" bu davranışlar müttefik askerleri tarafından ilinizin işgaline neden olur.") yollu bildirimlerde bulunulmaktadır. Bu konunun Savaşişleri Bakanlığına sorularak gereken yanıtların verildiği ve yalnız çok sayıda Müslüman halkın toplanmasından sözde hıristiyanların ürkerek telâşlandıkları ve kırıma kesinlikle meydan verilmiyeceği gibi yönteminee de (...) olmak gerekenlere bir kaç kere yazıldığı gibi sert uyarılarda bulunulmuştur. Ancak yabancıların işe karışmasını sağlamak için hıristiyanlar tarafından yayıldığı Haçinden Aziziyeye gelen Ermeni jandarmaları yöreye saldırılarda bulunduklarından (...) üzerine (....) olmasına ya da değiştirilmeleri konusunun Adana valiliğine yazıldığı (....) olduğu bilginize sunulur.

Vali Vekili
Hasbi

BELGE, 25.

Haber alma **Havzadan, 1/6/1919**
305 Tel.

GENELGE
Trabzon, Erzurum, Sıvas, Van, Diyarbakır, Bitlis, Elazığ, Ankara, Kastamonu illerine,
Erzincan, Samsun, Kayseri, Maraş mutasarrıflıklarına,
Erzurumda K.O. 15 Komutanlığına

Sait Molla imzasile belediye başkanlıklarına çekilmiş olan bilinen telgrafın kamu oyunu, düzensiz ve birbirinden ayrı politik doğrultulara yöneltmesindeki sakıncayı ve ulusal ve politik bağımsızlığımızın kurtarılması ancak milletin tek beden olarak savunmasıyla olabileceğini 26/5/1919 tarihinde bildirmiş ve genelgeyle duyurmuştum.

İstanbuldan gelen 27/5/1919 tarihli Türkiye-Havas-Reuter ajansı padişahın Yıldız sarayında topladıkları Padişahlık Danışma Kurulunda herkesin düşüncesinin, Türkiyenin ülke bütünlüğünün korunması koşuluyla büyük devletlerden birinin yardımını sağlamak doğrultusunda olduğunu bildiriyordu. 27 Mayıs 1919 tarihli İstanbul gazeteleri ise Padişahlık Danışma Kurulunun görüşmelerini bölüm bölüm ve İtilâf Hükûmetlerinin sansörünce bazı maddelerin silinmesine karşın yeter açıklıkla yayımlıyor. Bu yayımlar o ajansların haberlerinin tümüyle gerçeğe aykırı ve değiştirilmiş olarak verildiğini gösteriyor. Bu yayımlara göre Padişahlık Danışma Kurulunda bakanlar, senatörler, elçiler ve türlü parti ve ulusal dernekler ve basın kurulları adına söz alan yirmi beş kadar kişinin hemen tümünün sözleri tam bağımsızlık ve tezden millet bireylerinden oluşacak bir danışma kurulu kurularak millet kaderinin bu olağanüstü danışma kuruluna bırakılması doğrultusunda olup yalnız bir kişinin okunan sözlerinde İngiliz korumacılığı önerilmektedir. Bu yayımlarla ajans haberleri arasındaki tutarsızlık nedenlerini İstanbul Hükûmetinden sordum. Bilginize sunulur.

Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 26.

Şifre ***2/6/1335***
194

TAMİM

1 - Vatanın tamamîyeti, milletin istiklâli tehlikededir. Hükûmeti merkeziyemiz İtilâf Devletlerinin tesir ve murakabesi altında mahsur bulunduğundan deruhde ettiği mes'uliyetin icabatını ifa edememektedir. Bu hal milletimizi madum tanıttırıyor. Milletin istiklâlini gene milletin azmü kararı kurtaracaktır. Milletin halü vaz'ını derpiş etmek ve sadayı hukukunu cihana işittirmek için her türlü tesir ve murakabeden azade bir heyeti millîyenin vücudu elzemdir. Bunun için bilmuhabere her taraftan vaki olan teklif ve arzuyu millî üzerine Anadutunun bilvücuh en emin mahalli olan Sıvasta millî bir kongrenin serian in'ikadı takarrür etmiştir. Bunun için tekmil vilâyatı Osmanîyenin her livasından ve fırka ihtilâfatı nazarı dikkate alınmaksızın muktedir ve milletin itimadına mazhar üç kadar zatın sürati mümkine ile yetişmek üzere hemen yola çıkarılması icap etmektedir. Her ihtimale karşı bunun bir sırrı millî halinde tutularak dağdağaya mahal verilmemesi ve lüzum görülen mahallerde seyahatin mütenekkiren icrası lâzımdır.

2 - Vilâyatı Şarkîyemiz namına on Temmuzda Erzurumda in'ikadı mukarrer kongre için vilâyatı mezkûrenin Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak Cemiyetlerinden müntehap azalar zâten Erzuruma müteveccihen yola çıkarılmışlardı. O vakte kadar vilâyatı sairemizin murahhasları da Sıvasa vâsıl olabileceklerinden Erzurum Kongresinin azası da tensip edeceği zamanda içtimaı umumîye dahil olmak üzere Sıvasa hareket edecektir.

3 - İşbu mevadda göre murahhasların Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyetleri ve belediye riyasetleri ve suveri saire ile intihabı ile tahrikleri hakkındaki delâleti aliyyei vatanperverilerini ve isimlerile zamanı hareketlerinin iş'arını istirham eylerim.

4 - Bu telgrafın vusulünün hemen iş ar buyurulması rica olunur.

Mustafa Kemal

VESİKA, 27.

21/6/1335

İstanbulda bazı zevata hususî mektup

Vatanın tehlikei inkısamını aynen gösteren safhanın hunîn icraatı, vicdanı millîye bir emeli halâs etrafında ve Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak Teşkilâtı namı altında seri bir surette toplamaya başlamıştır. Yalnız mitingler ve saire gibi tezahürat, büyük gayeleri hiçbir vakitte kurtaramaz ve ancak sinei milletten bilfiil doğan kudreti müşterekeye istinat ederse rehakâr olur. Fakat şüphe götürmiyen bir hakikattir ki, bu acı safhayı bu kadar mühlik bir şekilde ihzar eden en müessir amil maaalesef Payitahtımızdaki muhalif cereyanlar ve Anadolunun saf ve mukaddes amali millîyesini muzır bir şekilde infirada uğratan siyasî ve gayrimillî propagandalardır. Kuvayi Millîyeyi bugün için böyle yanlış yollara sevk ile dağıtmanın mücazatını vatanımız aleyhinde ve pek mebzul bir surette görmekteyiz. Binaenaleyh İstanbulun işbu muhalif cereyanları artık Anadoluya ve amal ve hissiyatı millîyeye hâkim değil tâbi olmak mecburiyeti vatanîyesindedir. Ve Payitaht Düveli İtilâfiye tarafından tahliye edilinciye kadar bu mecburiyetin mutlak olduğu kanaatindeyim. Bu hal bittabi zatı âlilerince de takdir olunur. Arizamda tasvir edilen vaziyet bugün seri ve umumî bir millî kongrenin in'ikadını icap ettirmektedir. Bu davet her tarafa tamim ve ifa kılınmıştır. Devletin inkısamı mevzuubahs olduğu bir sırada İngiliz propangadasile başveren Kürdistan istiklâli gibi cereyanlar dahi bilmuhabere taraftaranını celp ve hilâfet ve saltanat etrafındaki gayeyi müşterekemize davat ve tamamii mutabakat suretile lehülhamt lehimize dönmüş ve kongreye davet olunmuştur. Bu millî ve hayatî mesele için İstanbulda "zâtı samileri, zâtı devletleri, zâtı âlileri" gibi vatanperver ve sahibi kelâm mütefekkirine teveccüh eden fedakârlık bilhassa pek büyüktür. Bu gayei salâh ve millî istihsal edilinciye kadar âcizleri Anadoludan ve sinei milletten ayrılamıyacağım ve bu noktada nihayete kadar bir ferdi millet gibi çalışacağımı millete karşı mukaddesatım namına söz verdim ve hiçbir kuvvet bu azmi millîye mâni olamıyacaktır. Bu kararı âcizanem umum Anadoluda resikârda bulunan mes'ul ve kıymettar umum arkadaşlarımın içtihat ve kanaatı müşterekesine istinat etmekte olduğunu da ilâveten arz ile ihtiramatı muhsusai kalbiyemi teyit eylerim Efendim Hazretleri.*

Mustafa Kemal

** "Zatı afifaneleri gibi milletin mefhari bulunan vatanperver ve sahibei kelâm"*

BELGE, 26.

Şifre **2/6/1919**
194

GENELGE

1 - Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir. İstanbul Hükûmeti İtilâf Devletlerinin etki ve denetimi altında kalmış bulunduğundan yüklendiği sorumluluğun gereklerini yapamamaktadır. Bu durum milletimizi yok olmuş, gibi gösteriyor. Milletin bağımsızlığını gene milletin kararlılığı kurtaracaktır. Milletin durumunu görüşmek ve hakkının sesini dünyaya duyurmak için her türlü etki ve denetimden uzak bir ulusal kurumun varlığı zorunludur. Bunun için yapılan haberleşmeler sonucu her taraftan yapılan öneri ve ulusal istek üzerine Anadolunun her bakımdan en güvenilir yeri olan Sıvasta millî bir kongrenin tezelden toplanması kararlaştırılmıştır. Bunun için bütün Osmanlı illerinin her sancağından ve parti farklılıklarına bakılmaksızın yetenekli ve milletin güvenini kazanmış üç kadar kişinin olabildiğince çabuk yetişmek üzere hemen yola çıkarılması gerekmektedir. Her olasılığa karşı bunun bir ulusal giz olarak saklanması ve telâşa meydan verilmemesi ve gerekli görülen yerlerde yolculuğun kimlikler değiştirilerek yapılması gereklidir.

2 - Doğu illerimizin adına on Temmuzda Erzurumda toplanması kararlaştırılmış olan kongre için sözü geçen illerin Ulusal Hakları Savunma ve Katılmayı Kabuletmeme Derneklerinden seçilmiş üyeler önceden Erzuruma doğru yola çıkarılmışlardı. O vakta kadar öteki illerimizin delegeleri de Sıvasa erişebileceklerinden Erzurum Kongresinin üyeleri de uygun bulacakları zamanda genel toplantıya katılmak üzere Sıvasa hareket edecektir.

3 - Bu maddelere göre delegelerin Ulusal Hakları Savunma Dernekleri ve belediye başkanlıkları ve başka yolllarla seçilmesiyle yola çıkarılmaları konusundaki değerli yurtsever yardımlarınız ve delegelerin adlarıyla yola çıkış tarihlerinin bildirilmesini saygıyla dilerim.

4 - Bu telgrafın alındığının gecikmeden bildirilmesi rica olunur.

Mustafa Kemal

BELGE, 27.

21/6/1919

İstanbulda bazı kimselere özel mektup

Vatanın parçalanması tehlikesini açıkça gösteren şu evredeki kanlı işler, millî vicdanı bir kurtuluş emeli etrafında ve Ulusal Hakları Savunma ve Katılmayı Kabuletmeme Örgütü adı altında hızla toplamaya başlamıştır. Yalnız mitingler ve benzerleri gibi gösterilerle, büyük ereklere hiçbir zaman varılamaz ve ancak doğrudan doğruya milletin bağrından doğan birleşik güce dayanırsa kurtarıcı olur. Ama kuşku götürmiyen bir gerçektir ki, bu acı evreyi bu kadar tehlikeli bir biçimde hazırlayan en etkin etmen yazık ki Başkentimizdeki yıkıcı akımlar ve Anadolunun temiz ve kutsal ulusal emellerini zararlı bir biçimde yalnızlığa uğratan politik ve bize yabancı propagandalardır. Ulusal güçleri bugün için böyle yanlış yollara sürerek dağıtmanın cezasını vatanımızın zararına olarak bol bol çekmekteyiz. Bu nedenle İstanbulun yıkıcı akımları artık Anadoluya ve ulusal emel ve duygulara egemen değil ona bağlı olmak vatan zorunluğudur. Ve Başkent İtilâf Devletleri tarafından boşaltılıncaya kadar bu zorunluğun kesin olduğu kanısındayım. Bu durum elbette sizce de kabul edilir. Mektubumda tanımlanan durum bugün genel nitelikli ulusal bir kongrenin tezelden toplanmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çağırı her tarafa yapılıp yazılmıştır. Devletin bölünmesi sözkonusu olduğu bir sırada İngiliz propagandasile başveren Kürdistan bağımsızlığı gibi akımlar da yazışmalarla yandaşlarını çağırılması ve halifelik ve padişahlık etrafındaki ortak ereğimize çağırmak ve bunda tam bir anlaşma meydana gelmek yoluyla Allaha şükür bizdenyana dönmüş kongereye çağırılmışlardır. Bu ulusal nitelik ve ölüm kalım sorunu için İstanbulda "yüksek kişiliğiniz*" gibi yurtsever ve sözsahibi düşünürlere düşen özveri özellikle çok büyüktür. Bu ulusal amaç bu kurtuluş amacı elde edilinciye kadar ben Anadoludan ve milletin bağrından ayrılamıyacağım ve bu noktada sonuna kadar ulusun bir bireyi olarak çalışacağımı millete karşı kutsal bildiğim değerler üzerine söz verdim ve hiçbir kuvvet bu ulusal kararlılığa engel olamıyacaktır. Bu kararımın bütün Anadoluda iş başında bulunan sorumlu ve değerli bütün arkadaşlarımın ortak görüş ve düşünüşlerine dayanmakta olduğunu da ekleyerek içten ve özel saygılarımı yinelerim Efendim Hazretleri.

Mustafa Kemal

* Burada "Ve sizin gibi temiz ve ulusun övüncü olmuş bulunan üstün konuşmacı hanımlara" vb. gibi mektubun gönderileceği kimselerin özel durumlarına uygun olarak kullanılabilecek değişik saygı terimleri gösterilmiştir

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 28.

Ali Kemal Beyin Sadarete istifası

Bilâdı Osmanîyenin mehali muhtelifesinde serzedei zuhûr olan asarı ihtilâl ve iğtişaşı teskin ve itfa hakkında ifası icab eden tedabir munhasıran ve doğrudan doğruya memuriyeti âcizaneme mahsur olup bundan tevellüt edecek barı mes'uliyet dahi gene makamı âcizanemin duşu mukavemetine tahmil edilmiştir. Pek az bir müddet devam eden Dahilîye Nezaretindeki memuriyeti âcizanem esnasında makamı muallâyı hilâfet ile millet ve memleketim hakkında arzettiğim hidematın derecesini nazargâhı hakayik iktinahı sadaretpenahilerinde tevsik ve teyit edecek birçok asar mevcuttur ki, bu bapta tatvili mekali, zait ve bilüzum görürüm. Binaenaleyh tahammül ettiğim barı azîmi mes'uliyet, istiklâli vazife ve ademi müdahale ile mümkün olacağına ve aksi takdirde ise hilafı marzii âli ve vicdan, edâyi hizmetin imkânsızlığı gayet tabii ve bu suretle nezaretten çekilmek ıztırarının husulü de bedihî bulunmuş olmasına mebni istifanamei âcizanemin takdimindeki ıztırarın hüsnü telâkkisile iktızayı kanunînin ifasını istirham ederim, olbapta.

26/6/1335, Perşembe

Ali Kemal Beyin saraya azimetle takdim ettiği istifaname

Süddei seniyei mülûkânelerine bütün varlığile raptı mevcudiyet etmiş olan bu bendei esdaklarının rızayi meyamin irtizayı cenabı mülûkânelerinden serimu inhirafı ne büyük bir feciai mevcudiyet ad ve telâkki edeceği, zâtı kutsiyet sıfatı şahanelerine arzu izahtan müstağni olan hakayiktendir. Bendei esdaklarının işbu merbutiyetle mazhar buyrulduğu emnü itimat ve iltifatı şahaneyi çekemiyen rüfekayı çakeranemden bazı zevatın ademi muvaffakıyet tevlidile hüsnü nazarı şehriyarîden mahrumiyeti intaç edecek bazı vakayiihdasına sarfı mahasali makdur etmekte olduklarına ve bundan ne suretle istifade edeceklerine muntazır ve müterakkip iken Anadolunun bazı mevkiinde serzedei zuhûr olan nairei ihtilâlin derhal ve mevzian teskinü itfa ve imhası maksadile ittihazı tedabir ve bu icraatın ifası sırf makamı memuriyeti ubeydaneme mahsur ve münhasır iken bu bapta birçok azarı vahiye ve indiye serdü ityanile ihtilâlin tevsii dairei şümul etmesine ve binnetice bu bapta ademi muvaffakıyete duçar edilerek rızayi meyamin irtizayı cenabı veliyünniamilerinin istihsalinden dûr ve mehcur kalmaklığıma vesilecû olmakta bulunduklarına ve beyanatı çakeranemi ademi terviç ile müdahalâta başlamalarına mebni istiklâli reyü tedbirdeki mahrumiyetten mütevellit hasar ve mazarı manevîyi derk ve teferrüs ile bugün makamı sadaret kaymakamlığına istifayı katîi bendegânemi ita eyledim.

Muarızlarımın bu baptaki efkârü amaline zaten vâkıf bulunmaklığım hasebile kendilerinin menviyatını hariçten ve biraz uzaktan tetkik ve tafahhus ve binaenaleyh zatı akdesi hilâfetpenahîlerini mingayrihaddin ikazda devam etmek üzere memuriyeti resmîyemden hemen affime müsaadei merhametadei hazreti padişahîlerinin şayan ve erzan buyurulmasını hakipayi şahanelerine vaz'ı cephei rukiyet ve daraatle istirhama cür'et ederim, her halde.

26 Haziran 1335, Perşembe

Ali Kemal Beyin balâdaki tarihte saraya azimetle istifasını bizzat takdimi ve maruzatı şifahîyesi

Padişahım, bilirsiniz ki Dahiliye Nezaretini kabulüm yalnız şahsı humayunlarına arzı hizmet maksadından ibaretti. Meclisi Vükelâda menfi bir siyaset tedvirindin rüfekamı men'e muvaffak oldum. Fakat en nihayet hidematı sadıkanemi duçarı inhilâl edecek bazı vakayi tahaddüs etti. Bunda da muvaffak olacağımı hissedenler icraatıma mâni olabilecek her türlü müşkülâtı ikadan çekinmediler. Muvaffakıyetsiz edâyi hizmetten ise resmen vazifeden mufarekati tercih ettim. Maddiyat ve maneviyatım zatı seniyelerine merbuttur. Sureti hususıyede arzı hizmet ve sadakatten çekinmiyeceğim. Yalnız bir şey istirham ederim vazifei resmiyeden tecerrüdü nimelvesile addeden bütün husemamın tehacümünden kulunuzu muhafaza buyurunuz.

Cevap

Devletin tarihî anlar yaşadığı şu feci devrinde beni büsbütün yalnız bırakmıyacağınıza eminim. Sadakatiniz beni büyük ümit ve tesellilere sevketmişti. Yine vazifei sadakati ifa yolundaki vadinize memnununum. Saray her dakika ve bilâkaydüşart size açıktır. Refik Beyle beraber teşriki mesaiden ayrılmayınız. Ben her ikinizin sadakatine güvenerek irşadat ve telkinatınızı sabırsızlıkla bekliyeceğim.

BELGE, 28.

Ali Kemal Beyin Başbakana Verdiği Görevden Çekilme Yazısı

Osmanlı beldelerinin türlü yerlerinde başgösteren ayaklanma ve karışıklıkları bastırıp söndürmek konusunda önlemler alarak sadece ve doğrudan doğruya benim görevim olup, bundan doğacak sorumluluk yükü de benim bulunduğum makamın sırtına yüklenmiştir. Çok kısa süren İçişleri Bakanlığım sırasında yüce Halifelikle, milletim ve vatanım için yaptığım hizmetlerin ölçüsünü, gerçekleri iyi bilen Başbakanlıkta belgeleyip doğrulayacak nice kanıt vardır ki, bu konuda sözü uzatmayı gereksiz ve yararsız sayarım. Durum bu olunca, sırtımdaki ağır sorumluluk yükünü kaldırmanın, görevde bağımsız çalışmak ve buna karışılmamakla mümkün olabileceğine ve eğer böyle olmazsa kendi istek ve vicdanıma aykırı çalışmanın olanaksızlığı pek doğal ve böylece bakanlıktan çekilme zorunluğunun doğması da açık bulunduğuna göre, çekilme dilekçemi sunmaktaki zorunluğa anlayış gösterilerek yasal gereğinin yapılmasını rica ederim. Emir sizindir.

Perşembe, 26/6/1919

Ali Kemal Beyin saraya giderek sunduğu görevden çekilme yazısı

Yüce Padişahlığınıza bütün varlığı ile kendisini adayan ve en sâdık duygularla dolu olan bu kulunuzun, siz Padişahımızın uğurlu sevgi ve beğenisini azıcık bile yitirmeyi kendi varlığı için ne büyük bir yıkım sayacağı, kutsal Padişahımıza açıklanması bile gerekli olmayan gerçeklerdendir. En sadık kulunuzun bu bağlılıkla sizden gördüğü güven ve sevgiyi çekemeyen kimi arkadaşlarım, başarısızlıklar oluşturup Padişahımızın sevgisinden yoksun kalmaklığım sonucunu doğuracak bazı olaylar yaratmak için bütün güçleriyle çabaladıklarını bilmekte ve bundan ne yolda yararlanacaklarını beklemekteyken, Anadolunun bâzı yerlerinde başgösteren ayaklanma ateşinin gecikmeden ve olduğu yerde bastırılıp söndürülmesi ve yok edilmesi amacıyla önlem alınması gerekmekte ve bu işleri yapmak yalnız kulunuzun görevi içinde bulunmaktayken, bu konuda birçok boş ve keyfî nedenler ileri sürerek, ayaklanmanın çok genişlemesine meydan vermeleri ve böylece beni başarısızlığa uğratıp Padişahımızın sevgi ve beğenisinden uzak ve yoksun bırakılmam amacını gütmeleri ve söylediklerimi onaylamayıp görevime karışmaya başlamaları, dolayısıyla kendi başıma önlem almaktan yoksunluğumun doğurduğu yıkıntıyı ve tinsel zararı görüp düşünerek bugün Başbakan Vekilliğine görevden kesin olarak çekildiğimi bildiren yazımı verdim.

Bana karşı olanların düşünce ve amaçlarını zaten bildiğimden, kendilerinin iç yüzlerini dışarıdan ve biraz uzaktan incelemek ve irdelemek ve böylece haddim olmayarak siz Padişahımıza yaptığım uyarıları sürdürmek üzere resmî görevimden gecikmeden ayrılmaklığıma izin vermenizi, kulluk ve ayağınıza kapanmak duygularıyla dilemek cesaretinde bulunuyorum.

26 Haziran 1919, Perşembe

Ali Kemal Beyin yukarıdaki tarihte saraya gidip görevden çekildiğini bildirmesi ve orada söylediği sözler

Padişahım, bilirsiniz ki İçişleri Bakanlığını üzerine almaklığım salt yüce kişiliğinize hizmet amacıyla olmuştu. Bakanlar kurulunda olumsuz politika gütmelerini önlemeyi başardım. Ama en sonunda bağlılıkla yaptığım hizmetleri sarsacak bâzı olaylar meydana geldi. Bunların da üstesinden geleceğimi sezenler, alacağım önlemlere engel olabilecek her türden güçlüğü çıkarmaktan çekinmediler. Başarısız çalışmaktansa resmî görevden çekilmeyi yeğledim. Nesnel ve tinsel varlığımla size bağlı olmaktan ve hizmet sunmaktan çekinmiyeceğim. Yalnız birşey rica ederim, resmî görevden ayrılmamı fırsat sayacak olan tüm düşmanlarımın saldırılarından kulunuzu koruyunuz.

Karşılık

Devletin tarihsel anlar yaşadığı şu acıklı döneminde beni büsbütün yalnız bırakmayacağınıza inanıyorum. Bağlılığınız bana büyük umut ve teselli vermişti. Bağlılık ödevinizi yine yerine getireceğiniz yolundaki sözlerinize sevindim. Saray herzaman ve kayıtsız şartsız size açıktır. Refik Beyle her ikinizin bağlılığına güvenerek aydınlatma ve yol göstermelerinizi sabırsızlıkla bekliyeceğim.

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 29.

Şifre ***5/7/1335***

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Hükûmeti Merkezîyenin tazyik neticesi olarak menafii millet ve memlekete mugayir yapması muhtemel tebligatı kontrol veya tevkif için muhabere kanalı olan mühim merkezlerde icabında tatbik edilmek üzere hemen tedabir ve tertibat alınmalıdır. Bu noktayı ne hükûmete ve ne de telgraf memurlarına hissettirmemek lâzımdır. İşbu telgrafın vusulü bildirilecektir. Üçüncü Kolordu Yirminci Kolorduya ve bu da On İkinci ve On Dördüncü Kolorduya ve o da Bekir Sami Beye, On Beşinci Kolordu On Üçüncü Kolorduya isal edecektir. İşbu telgrafın vusulü aynı suret ve tarik ile bildirilecektir. İmza: Üçüncü Ordu Müfettişi Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî Mirliva Mustafa Kemal.

VESİKA, 30.

İstihbarat

Şifre ***Erzurum, 5/7/1335***

Gayet müstaceldir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı
Miralay Salâhattin Beye

1 - Cemal Paşanın on gün müddetle Dersaadete hareketinin sebebi hakikîsini vazıhan ve serian iş'ar buyurmanızı.

2 - Zatı âlinizin hiçbir sebep ve suretle oradaki kuvanın başından infikâkiniz caiz değildir. Bu bapta Fuat Paşa ile muhabere ederek en menfi ihtimale karşı tedabir almanız elzemdir. Hergün vaziyetiniz hakkında kısa malûmat vermenizi rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mustafa Kemal

VESİKA, 31.

İstihbarat ***Erzurum, 5/7/1335***

Şifre

Gayet aceledir

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Salâhattin Beye yazdığım şifre sureti aynen berveçhiatidir:

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mirliva
Mustafa Kemal

SURET

Gayet aceledir.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Miralay Salâhattin Beye:

1 - Cemal Paşanın on gün müddetle Dersaadete hareketinin sebebi hakikîsini vazıhan ve serian iş'ar buyurmanızı.

2 - Zatı âlinizin hiçbir sebep ve suretle oradaki kuvanın başından infikâkiniz caiz değildir. Bu bapta Fuat Paşa ile de muhabere ederek en menfi ihtimale karşı tedabir almanız elzemdir. Hergün vaziyetiniz hakkında kısa malûmat vermenizi rica ederim. Üçüncü Ordu Müfettişi, Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî Mustafa Kemal.

VESİKA, 32.

7/7/1335

K.O. 12 Kumandanı Salâhattin Beyefendiye

Cemal Paşa Hazretleri hakkındaki telgrafnamemin cevabına makina başında muntazırım.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Fahrî Yaveri Hazreti Şehriyarî
Mustafa Kemal

BELGE, 29.

Şifre **5/7/1919**

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

İstanbul Hükûmetinin baskı sonucunda milletin ve memleketin çıkarlarına aykırı olarak yapması olası bulunan bildirimleri kontrol etmek ya da alıkoymak için haberleşme kanalı olan önemli merkezlerde gerektiğinde uygulanmak üzere gecikmeden önlemler alınmalı ve düzenlemeler yapılmalıdır. Bu noktayı ne hükûmete ve ne de telgraf memurlarına sezdirmek gerekir. Bu telgrafın ulaştığı bildirilecektir. Üçüncü Kolordu Yirminci Kolorduya ve bu da On İkinci ve On Dördüncü Kolorduya ve o da Bekir Sami Beye, On Beşinci Kolordu On Üçüncü Kolorduya ulaştıracaktır. Bu telgrafın ulaştığı da aynı yöntem ve yolla bildirilecektir. İmza: Üçüncü Ordu Müfettişi Padişahın Onursal Yaveri Tuğgeneral Mustafa Kemal.

BELGE, 30.

Haber alma **Erzurum, 5/7/1919**

Şifre

Çok ivedidir

Konyada On İkinci Kolordu Komutanı
Albay Salâhattin Beye

1 - Cemal Paşanın on gün süreyle İstanbula gitmesinin gerçek nedenini açıkça ve tez elden bildirmenizi.

2 - Sizin hiçbir neden ve yolla oradaki kuvvetlerin başından ayrılmanız uygun değildir. Bu konuda Fuat Paşa ile haberleşerek en kötü olasılığa karşı önlem almanız çok gereklidir. Hergün durumunuz hakkında kısa bilgi vermenizi rica ederim.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Padişahın Onursal Yaveri
Mustafa Kemal

BELGE, 31.

Haber alma **Erzurum, 5/7/1919**

Şifre

Çok ivedidir

Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine

Salâhattin Beye yazdığım şifrenin örneği aşağıya olduğu gibi alınmıştır:

Üçüncü Ordu Müfettişi
Padişahın Onursal Yaveri
Tuğgeneral
Mustafa Kemal

ÖRNEK

Çok ivedidir.

Konyada On İkinci Kolordu Komutanı Albay Salâhattin Beye:

1 - Cemal Paşanın on gün süreyle İstanbula gitmesinin gerçek nedenini açıkça ve tezelden bildirmenizi.

2 - Sizin hiçbir neden ve yolla oradaki kuvvetlerin başından ayrılmanız uygun değildir. Bu konuda Fuat Paşa ile de haberleşerek en kötü olasılığa karşı önlem almanız çok gereklidir. Hergün durumunuz hakkında kısa bilgi vermenizi rica ederim. Üçüncü Ordu Müfettişi, Padişahın Onursal Yaveri Mustafa Kemal.

BELGE, 32.

7/7/1919

K.O. 12 Komutanı Salâhattin Beyefendiye

Cemal Paşa Hazretleri hakkındaki telgrafımın karşılığını makina başında bekliyorum.

Üçüncü Ordu Müfettişi
Padişahın Onursal Yaveri
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 33.

Hususî ***Konya, 6-7/7/1335***
150 ***Vusulü: 7-8/7/1335***
Saat, evvel. 1:10

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

C: 5/7/1335 ve 33 şifreye:

1 - Cemal Paşa İstanbula bâzı zevat ile temas etmek ve ailesile görüşmek üzere on gün müddetle ve kendi arzusile mezunen Dersaadete gitmiştir.

2 - Fuat Paşa ile görüşmek üzere kendisine yazmıştım. Henüz cevap alamadım. Mahalli mülâkatın Eskişehir olacağını zannediyorum. Kolordu mıntakasındaki vaziyete dair badema hergün arzı malûmat edilecektir.

3 - Evvelce de arzettiğim veçhile burada vezaifi esasîye biraz güçlükle ve bataetle icra edilmektedir. Maahaza az da olsa semerâtı nafia elde edilmektedir. Arzı ihtiram eder ve temennii muvaffakıyat eylerim Efendim.

K.0.12 Kumandanı
Salâhattin

VESİKA, 34.

Şifre ***15 Temmuz 1335***
Şimdi keşidesi
Zata mahsustur
106

Canik Mutasarrıfı Hamit Beyefendiye

Kardeşim Hamit Bey, sizin yerinize İbrahim Ethem Beyin tayin olunduğunu haber alarak Refete yazdım. Ve birleşerek beraberce dahile doğru gelmenizi rica ettim. Bilmem hangi mülâhazai emniyet size İstanbula gitmek fikirin telkin ediyor. Refetin başına gelecek size de aynıdır. Yani gideceğiniz yerin Malta olduğu muhakkaktır. Bundan maada biz kıymetli arkadaşlarımızın Dersaadetten Anadoluya çekip çıkarmaya ve bu veçhile ciddî vatanperveranı mahrumu amal etmemeye çalışırken siz bu hareketle lâekal mahsur bir muhite giriyorsunuz. Biz hiç caiz görmedik. Salâhattin Beyle programda mutabakat hasıl olmuştur. Refete mülâki olmak üzere bilmuhabere Amasyaya hareket ederek oradan birlikte vereceğiniz karara göre ya Sıvas havalisinde birlikte kalırsınız, veyahut müreffehen bizim nezdimize gelirsiniz. Cevabı kat'î bekleriz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 35.

Asayişe mütealliktir ***Amasyadan, 19/7/1335***
Adet 71

Üçüncü Ordu Müfettişliği Erkânıharbiye Riyasetine

C: 18/7/1335 şifreye:

Salâhattin Bey el'an Samsundadır. Şimdiye kadar kendisile temas edemediğim gibi hiçbir muhaberei ciddîye ve mühimme cereyan etmemiş olduğundan mîri mumaileyhin fikir ve kanaatinin ne merkezde olduğunu bilemiyorum. Ancak Refet Beyle burada görüştüğüm zaman bana Salâhattin Beyin bizimle hemfikir olduğunu ve fakat icabında İngilizlere mukavemet edecek kadar cür'et gösteremiyeceğini ihsas etmişti. Binaenaleyh Salâhattin Beyin Kâzım Karabekir Paşaya vereceği cevap hakkında ve şimdiye kadar zâtı samilerile cereyan etmiş ve edecek olan muhaberatın aksamı mühimmesinden vaktü zamanile tenvir buyurulmaklığımı hassaten istirham eylerim. Refet Bey ile Amasyada üç gün bulunduk. Dün 18 Temmuz 1335 de Sıvasa hareket etti. İstifasının kabulüne dair Harbiye Nezaretinden henüz bir cevap gelmemiştir. Ünye ile Niksar arasında iki taburumuz hali harekettedir. İcabında mezkûr istikametin seddi için tedabiri lâzime ittihaz kılınacağını arz ile takdimi ihtiramat eylerim.

Beşinci Fırka Kumandan Vekili
Mehmet Arif

BELGE, 33.

Özel **Konya, 6-7/7/1919**
150 **Gelişi: 7-8/7/1919**
Saat, öğleden evvel 1:10

Üçüncü Ordu Müfettişliğine

K: 5/7/1919 ve 33 şifreye:

1 - Cemal Paşa İstanbulda bâzı kimselerle ilişki kurmak ve ailesile görüşmek üzere on gün süreyle ve kendi isteğiyle izinli olarak İstanbula gitmiştir.

2 - Fuat Paşa ile görüşmek üzere kendisine yazmıştım. Daha karşılık alamadım. Buluşma yerinin Eskişehir olacağını sanıyorum. Kolordu bölgesindeki durumla ilgili bilgi bundan böyle hergün sunulacaktır.

3 - Daha önce de bilginize sunmuş olduğum gibi burada temel görevler biraz güçlükle ve yavaş yapılmaktadır. Bununla birlikte az da olsa yararlı sonuçlar elde edilmektedir. Saygılar ve başarı dilekleri sunarım Efendim.

K.O. 12 Komutanı
Salâhattin

BELGE, 34.

Şifre **15 Temmuz 1919**
Şimdi çekilmelidir
Kişiye özel
106

Samsun Mutasarrıfı Hamit Beyefendiye

Kardeşim Hamit Bey, sizin yerinize İbrahim Ethem Beyin atandığını öğrenerek Refete yazdım. Ve birleşerek beraberce içerilere doğru gelmenizi rica ettim. Bilmem hangi güvenlik düşüncesi size İstanbula gitmek fikrini aşılıyor. Refetin başına gelecek sizin de başınıza gelecektir. Yani gideceğiniz yerin Malta olduğu kesindir. Üstelik biz kıymetli arkadaşlarımızı İstanbuldan Anadoluya çekip çıkarmaya ve böylece gerçekten yurtseverleri çalışmaktan yoksun etmemeye çalışırken siz bu gidişinizle en azından kuşatılmış bir ortama giriyorsunuz. Biz hiç uygun görmedik. Salâhattin Beyle programda anlaşma olmuştur. Refetle buluşmak üzere haberleşip Amasyaya doğru yola çıkmanızı oradan birlikte vereceğiniz karara göre ya Sıvas yöresinde birlikte kalırsınız, ya da rahatlıkla bizim yanımıza gelirsiniz. Kesin yanıt bekleriz.

Mustafa Kemal

BELGE, 35.

Güvenlikle ilgilidir **Amasyadan, 19/7/1919**
Sayı
71

Üçüncü Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanlığına

K: 18/7/1919 şifreye:

Salâhattin Bey şimdi Samsundadır. Bugüne değin kendisile ilişki kuramadığım gibi hiçbir ciddî ve önemli haberleşme de olmamış bulunduğundan onun düşünce ve görüşünün ne olduğunu bilemiyorum. Ancak Refet Beyle burada görüştüğüm zaman bana Salâhattin Beyin bizimle aynı düşüncede olduğunu ve ama gerektiğinde İngilizlere karşı koyacak kadar ileri gidemiyeceğini sezdirmişti. Bu nedenle Salâhattin Beyin Kâzım Karabekir Paşaya vereceği yanıt hakkında ve şimdiye kadar sizinle yapılmış ve yapılacak olan haberleşmelerin önemli bölümlerinden zamanında bana bilgi vermenizi özellikle dilerim. Refet Bey ile Amasyada üç gün bulunduk. Dün 18 Temmuz 1919 da Sıvasa doğru yola çıktı. Görevden çekilme dileğinin kabul edildiğine ilişkin Savaşişleri Bakanlığından daha bir yanıt gelmemiştir. Ünye ile Niksar arasında iki taburumuz yürüyüş halindedir. Gerektiğinde o yönün kapatılması için gerekli önlemlerin alınacağını bilginize sunarım, saygılarımla.

Beşinci Tümen Komutan Vekili
Mehmet Arif

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 36.

Numara ***Erzurum, 10/7/1919***
191

Mücahidi Muhterem Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Heyeti İdare Reisi Raif Efendi
Heyeti İdare Azasından Mütekait Binbaşı Süleyman Bey
Heyeti İdare Azasından Mütekait Binbaşı Kâzım Bey
Heyeti İdare Azasından Albayrak Gazetesi Müdürü Necati Bey
Heyeti İdare Azasından Dursun Beyzade Cevat Bey

Vatanı parçalanmaktan, hukuku millîye ve saltanat ve hilâfeti çiğnenmekten kurtarmak emelile açılan mücahedei millîyeye bilistifa bir ferdi mücahit sıfatile iştirak buyurduklarına dair desti tevkire alınan 9 Temmuz 1335 tarih ve 346 numaralı tezkerei aliyeleri umumî bir vecdü ihtiram ile alındı. Tarihimize kıymetli sahifeler ilâve eden hayatı askeriyenizden çekilmek yolundaki fedakârlığı minnet ve şükranla karşıladık. Erzurumluların zâtı âlii vatanperveranelerine karşı beslemekte olduğu itimat ve hürmeti bu vesile ile de arzı bir vecibe addettik. Samimî ihtiramlarımızı sunarken Cemiyetimizin başına geçerek vatanın temini selâmetine ve hukuku millet ve saltanatın muhafazasına matuf amali millîyenin tahakkukuna hasrı himmet buyurmalarına müsellem olan hamiyeti vatanîyelerinden temenni eyleriz. Leffen takdim kılınan talimatta muharrer olduğu veçhile vezaifi muhtelifei vatanîye ile mükellef bulunan heyeti faalemiz riyasetinin zâtı samîleri ve riyaseti saniyesinin muhterem Rauf Beyefendi Hazretleri tarafından kabul buyurulmasını ve heyeti maruzaya heyetimizden de balâda esamileri muharrer zatların tayin ve tefrik edildiğinin arzile temennii muvaffakıyat ve kespi şeref eyleriz Efendim Hazretleri.

Erzurum Şubesi - 1335
Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti
Raif

VESİKA, 37.

Pek aceledir
Şifre
162

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Fuat Paşa Hazretlerine

1 - Hoca Raif Efendi Hazretlerinin işbu telgrafnamesini emniyetli bir surette Dersaadete keşide ve iysalille beraber bir cevabının yine aynı tarikle müstacelen celp ve tebelluğu istirham olunur.

2 - Dersaadette Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti Riyasetine:

Posta ile mürsel raporun vusulünü arzetmiştim. Vilâyatı Şarkiye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti namına aktine teşebbüs olunan Erzurum Kongresine aynı makasıdı millîye ile müteşekkil ve fakat meselâ Trabzon Muhafazai Hukuk Cemiyeti gibi başka nam taşıyan cemiyetler dahi murahhaslar göndermiştir. Binaenaleyh kongre sırf Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti kongresi olmayıp muhtelif millî cemiyetler namına da teklif edilmiş bir kongre olduğu dermeyan edilmiştir. Bu suretle derdesti küşat olan kongre hem Cemiyetimizin ve hem de aynı gaye ve maksadı millî ile teşekkül etmiş diğer bazı cemiyetlerin iştirakile daha umumî bir şekil almış oldu. Bu veçhile Hilâfeti İslâmiye ve Saltanatı Osmanîyenin harisi ve buralardaki hukuku islâmiyenin cidden muhafızı olabilecek mahiyet kespetmiş olduğunu arzeylerim. Evelce Üçüncü Ordu Müfettişliğine ve haizi ehemmiyet bir salâhiyetle buraların muhafazai asayişine tayin buyurulup vazifesini teshil edecek surette kendisine muzaheret ve muaveneti kâmile ifası tarafı âlilerinden de iş'ar buyurulan Mirliva Mustafa Kemal Paşa Hazretleri vazifesi uğrunda birçok çalıştıktan sonra mubarek vatan ve milleti parçlanmak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni amaline kurban etmemek için açılan mücahedei millîye uğrunda milletle beraber serbest surette çalışmaya sıfatı resmiye ve askerîyesi mâni olmaya başladığından sinei millette bir ferdi mücahit suretile çalışmak üzere silki celili askerîye vedaen istifa etti. Millet ve vatan uğrunda bu suretle ibrazı fedakârî eden bu zatı âliye karşı yine kendisini bir hizmeti mübeccelei vatanîyeye davet suretile haklarında

BELGE, 36.

Sayı **Erzurum, 10/7/1919**
191

Sayın Savaşçı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Yönetim Kurulu Başkanı Raif Efendi
Yönetim Kurulu Üyelerinden Binbaşı Süleyman Bey
Yönetim Kurulu Üyelerinden Emekli Binbaşı Kâzım Bey
Yönetim Kurulu Üyelerinden Albayrak Gazetesi Müdürü Necati Bey
Yönetim Kurulu Üyelerinden Dursun Beyzade Cevat Bey

Vatanı parçalamaktan, ulusal hakları ve padişahlık ve halifeliği çiğnenmekten kurtarmak amacıyla açılan ulusal savaşıma görevden çekilerek bir savaşçı birey olarak katıldığınızla ilgili olarak elimize geçen 9 Temmuz 1919 tarih ve 346 sayılı yazınız herkesçe saygı ve coşkuyla karşılandı. Tarihimize değerli sayfalar ekleyen askerlik hayatınızdan çekilmek yolundaki özveriyi gönülden teşekkür duygularıyla karşıladık. Erzurumluların sizin yüce yurtsever kişiliğinize karşı beslemekte olduğu güven ve saygıyı bu vesile ile de bilginize sunmayı bir ödev saydık. İçten saygılarımızı sunarken Derneğimizin başına geçerek vatanın esenliğinin sağlanmasına ulus ve padişahın haklarının korunmasına yönelik ulusal ereklerin elde edilmesine çalışmanızı herkesçe bilinen onurlu yurtseverliğinizden dileriz. İlişikte sunulan yönergede yazılı olduğu gibi çeşitli ülke görevleriyle yükümlü bulunan yürütme kurulu başkanlığının sizin ve ikinci başkanlığının sayın Rauf Beyefendi Hazretleri tarafınızdan kabul edilmesini ve yürütme kuruluna kurulumuzdan da isimleri yukarıda yazılı olan kişilerin seçilip atandığını bilginize sunar ve başarı dilemekle onur duyarız Efendim Hazretleri.

Erzurum Şubesi - 1919
Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği
Raif

BELGE, 37.

Çok ivedidir
Şifre
162

Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Fuat Paşa Hazretlerine

1 - Hoca Raif Efendi Hazretlerinin bu telgrafını güvenilir bir yolla İstanbula çektirip ulaştırmanız ve aynı yolla bir ivedi yanıt getirtip almanız rica olunur.

2 - İstanbulda Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği Başkanlığına:

Posta ile yollanan raporun geldiğini bilginize sunmuştum. Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği adına toplanmasına girişilen Erzurum Kongresine özdeş ulusal amaçlarla kurulu ve fakat örneğin Trabzon Hakları Koruma Derneği gibi başka ad taşıyan dernekler de delegeler göndermiştir. Böylece kongrenin yalnız Doğu İlleri Ulusal Hakları Savunma Derneği kongresi olmayıp çeşitli ulusal dernekler adına da önerilmiş bir kongre olduğu ileri sürülmüştür. Bu durumda açılmak üzere olan kongre hem Derneğimizin ve hem de özdeş ulusal erek ve amaçlarla kurulmuş öteki bazı derneklerin katılmalarıyla daha genel bir nitelik almış oldu. Böylece İslâm Halifeliği ve Osmanlı Saltanatının savunucusu ve buralardaki Müslüman haklarının gerçek koruyucusu olabilecek nitelik kazanmış olduğunu bilginize sunarım. Daha önce Üçüncü Ordu Müfettişliğine ve önemli bir yetkiyle buraların güvenliğinin korunmasına atanmış olup görevini kolaylaştıracak yolda kendisine tam destek verilmesi ve yardım yapılması sizce de bildirilen Tuğgeneral Mustafa Kemal Paşa Hazretleri görevi uğrunda pekçok çalıştıktan sonra kutsal vatanı ve milleti parçalamak tehlikesinden kurtarmak ve Yunan ve Ermeni emellerine kurban etmemek için açılan ulusal savaşım uğrunda milletle birlikte bağımsız olarak çalışmaya resmî ve askerlik görevi engel olmaya başladığından milletin bağrında bir savaşçı birey olarak çalışmak üzere yüksek askerlik mesleğinden ayrılıp çekildi. Millet ve vatan uğrunda böylece özveri gösteren bu yüksek kişiye karşı yine yük-

Levent Şahverdi Arşivi

heyeti aliyelere tarafından ibrazı asarı takdir ve tebcilde bulunmuş olmak üzere Merkezi Umumî heyeti aliyesi namına da beyanı rey ve mütalea eylemek vazife salâhiyetinin Paşayi Müşarileyhe verildiğinin telgrafla emir ve iş'ar buyurulması pek münasip olacağını arz ve istirham eylerim.

Vilâyatı Şarkıye Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti Erzurum Şube Reisi: Raif

21/7/1335 ***Üçüncü Ordu Müfettişliği Erkânıharbiye Reisi Miralay Kâzım***

VESİKA, 38.

Erzurum, 23/7/1335, Çarşamba
"10 Temmuz, Rumî"

Erzurum Kongresinde irad olunan nutuk suretidir.

Muhterem Murahhas Efendiler!

Kongremiz Heyeti, Riyasetine âcizlerini intihap eylemek suretile gösterilen asarı itimat ve teveccühe hassaten teşekkür ederim. Bu münasebetle bazı maruzatta bulunmak isterim.

Efendiler!

Tarih ve hadisatın sevkile, bilfiil içine düştüğümüz bugünkü kanlı ve kara tehlikeleri görmiyecek ve bundan müteheyyiç ve müteessir olmıyacak hiçbir vatanperver tasavvur edilemez.

Harbi Umumînin sonlarına doğru, milliyetler esasına müstenit vaitlerini üzerine Hükûmeti Osmanîyemiz de âdilâne bir sulha nail olmak emelile mütarekeye talip oldu. İstiklâl uğrunda namus ve şehametile döğüşen milletimiz, 30 Teşrinievel 1334 de imzalanan mütarekename ile silâhını elinden bıraktı.

Devletlerin şahsiyeti maneviyesi ve vâziilimza murahhasların namusu zatileri zamâan ve kefaletinde bulunan işbu mütarekename ahkâmı bir tarafa bırakılarak İtilâf Devletleri kuvayı askerîyesi Payitahtı saltanat ve makam celili hilâfet olan İstanbulumuzu işgal etti. Gün geçtikçe artan bir şiddetle hukuku hilâfet ve saltanat, haysiyesi hükûmet, izzeti nefsi millîmiz tecavüz ve taaddilere uğradı. Tebaai Osmanîyeden olan Rum ve Ermeni anasırı gördükleri teşvik ve muzaheretin netayicile de namusu millîmizi cerihadar edecek taşkınlıklardan başlıyarak nihayet hazin ve kanlı safhalara girinceye kadar küstahane tecavüzat koyuldular. Fakat, derin bir telehhüf ile itiraf etmeliyiz ki, bu cür'etler, sekiz aydanberi, biribirini takiben mevkii iktidara geçen, murakabei millîyeden azade hükûmatı merkezîyenin, birinin diğerinden daha fena olarak gösterdiği zâf ve aciz arasından ve Payitahta ve bazı matbuatta görülen pek mezmum ihtirasattan ve vicdanı millînin inkâr, kuvayi millîyenin ihmal olunmasından nâşi vüs'at bulmuştur.

Salifülarz esbap ve payitahtı saltanatın da mahsur ve tamamile murakabeye tâbi kalması yüzünden artık bu vatanda mukaddesat ve mukadderata sahip bir kudret ve iradei millîyenin mevcut olmadığı zehabı bâtılı hükümran olmuş ve cansız bir vatan, kansız bir millet nelere müstahak ise bimehaba onların tatbikatına İtilâf Devletlerince başlanmıştır.

İnkısamı vatan mevzuubahs ve karar olarak vilâyatı şarkîyemizde "Ermenistan", Adana ve Kozan havalisinde "Kilikya" namlarına Ermenistan, Garbî Anadolunun İzmir ve Aydın havalisinde Yunanistan, Trakyada Payitahtımızın kapısına kadar kezalik Yunanistan; Karadeniz sahillerimizde "Pontus" kırallığı ve ondan sonra kalan bakıyei aksamı vatanda da ecnebî işgal ve himayesi gibi artık 650 senedenberi müstakillen saltanat sürmüş ve tarihi adlü celâdetini vaktile Hindistan hududuna, Afrikanın ortasına ve Macaristanın garbîne kadar yürütmüş olan bu milletin esarete, kölelik payesine indirilmesi ve nihayet bu devletin sahifei tarihini kapatarak mezarı ebediyete deftentek gibi insaniyet ve medeniyetle ve alelhusus millîyet esasatile kabili telif olmayan emeller cayi kabul ve *tavsip bulmuş ve görülüyor ki tatbikat devredi de başlamıştır.*

Bu tatbikat bu anda gözümüzün önünde hazin bir surette cereyan ediyor. İzmir, Aydın, Bergama ve Manisa havalisinde şimdiye kadar binlerle anaların, babaların, kahramanların ve çocukların revân olan hunu paki, Aydın gibi Anadolumuzun en güzide bir şehrinin Yunanlıların zalim ve ateşîn tahribatına kurban oluşu, muhtelif aksamı memleketin İtalyan ve saire işgali altına alınışı ve *dahile doğru elîm bir surette muhaceret yapılması elbette gayretullaha ve gayreti millîyeye dokunmuştur.*

sek kurulunuzca yüce bir vatan görevine çağırıp haklarında yüce kurulunuzca açıklanan beğeniyi belirtip onu ululamak için Genel Merkez yüce kurulu adına da oy ve görüş bildirmek görev ve yetkisinin Paşanın kendisine verildiğinin telgrafla emrolunup bildirilmesinin çok yerinde olacağını bilginize sunar ve dilerim.

Doğu İlleri Hakları Savunma Derneği Erzurum Şube Başkanı: Raif

21/7/1919 **Üçüncü Ordu Müfettişliği Kurmay Başkanı Albay Kâzım**

BELGE, 38.

Erzurum, 23/7/1919, Çarşamba
" 10 Temmuz, Rumî"

Erzurum Kongresinde okunan nutuk örneğidir.

Sayın Delege Efendiler.

Kongremiz Genel Kurulu, Başkanlığına beni seçerek gösterdiğiniz güven ve içten sevgiye özellikle teşekkür ederim. Bundan yararlanarak size bâzı şeyler söylemek isterim.

Efendiler!

Tarih ve olayların itmesiyle, edimli olarak içine düştüğümüz bugünkü kanlı ve kara tehlikeleri görmiyecek ve bundan heyecanlanıp üzüntüye kapılmayacak hiçbir yurtsever düşünülemez.

Dünya Savaşının sonlarına doğru, milliyetler temeline dayalı sözverilen Osmanlı Hükûmetimiz de adaletli bir barışa kavuşmak emelile ateşkes istedi. Bağımsızlık uğrunda namusuyla kahramanca döğüşen milletimiz, 30 Ekim 1918 de imzalanan ateşkes anlaşmasıyla silâhını elinden bıraktı.

Devletlerin tüzel kişilikleri ve imza atan delegelerin kişisel namuslarının garantisi altında bulunan bu ateşkes anlaşmasının hükümleri bir tarafa bırakılarak İtilâf Devletlerinin askerî kuvvetleri Yüce Saltanat ve halifelik merkezi olan İstanbulumuzu işgal etti. Gün geçtikçe artan bir sertlikle halifelik hukuku ve saltanat hakları, hükûmetin haysiyeti, ulusal onurumuz saldırı ve kıyımlara uğradı. Osmanlı uyrukları olan Rum ve Ermeniler gördükleri özendirme ve yardımlar sonucu da ulusal onurumuzu yaralayacak taşkınlıklardan başlıyarak sonunda üzücü ve kanlı evrelere varıncaya dek küstahça saldırılara koyuldular. Ama, derin bir üzüntüyle kabul etmeliyiz ki, bu saldırganlıklar, sekiz aydanberi, bir biri ardından işbaşına geçen, ulusun denetiminden uzak İstanbul hükûmetlerinin, birinin öbüründen daha kötü olarak gösterdiği uyuşukluk ve güçsüzlük ve Başkentte ve bazı basında görülen çok çirkin hırslar millî vicdanın yadsınması ve ulusal güçlere önem verilmemesi yüzünden genişlemiştir.

Bu söylediğim nedenler ve başkentin de kuşatılmış ve tümüyle denetim altına alınmış olması yüzünden artık bu vatanda kutsal değerlere ve vatanın kaderine sahip çıkacak ulusal bir güç ve iradenin bulunmadığı yollu yanlış sanı ortalığa egemen olmuş ve cansız bir vatana, kansız bir millete neler yaraşırsa çekinmeden onların uygulanmasına İtilâf Devletlerince başlanmıştır.

Ülkenin bölünmesi söz ve karar konusu olarak doğu illerimizde "Ermenistan", Adana ve Kozan yöresinde "Kilikya" adlarında Ermenistan, Batı Anadolunun İzmir ve Aydın yöresinde Yunanistan, Trakyada Başkentimizin kapısına kadar yine Yunanistan; Karadeniz kıyılarımızda "Pontus" krallığı ve ondan sonra kalan vatan parçalarında da yabancı işgal ve korumacılığı gibi artık 650 senedenberi bağımsız olarak egemenliğini sürdürmüş ve tarihsel adalet ve yürekliliğini vaktile Hindistan sınırına, Afrikanm ortasına ve Macaristanın batısına kadar yürütmüş olan bu milletin tutsaklığa, kölelik düzeyine indirilmesi ve sonunda bu devletin tarih yaprağını kapatarak sonsuzluk mezarına gömmek gibi insanlık ve uygarlıkla ve özellikle milliyet ilkeleriyle bağdaşmayan istekler kabul edilip onanmış ve görülüyor ki uygulama dönemi de başlamıştır.

Bu uygulama şu anda gözümüzün önünde acıklı bir biçimde yürütülüyor. İzmir, Aydın, Bergama ve Manisa yöresinde şimdiye kadar binlerce anaların, babaların, kahramanların ve çocukların akan temiz kanı, Aydın gibi Anadolumuzun en seçkin bir şehrinin Yunanlıların kıyıcı ve yakıcı yıkımına kurban oluşu, ülkenin türlü bölümleri İtalyan ve benzerlerince işgal altına alınışı ve içerilere doğru çok acıklı bir göç yapılması elbette Allahın gücüne ve milletin yurtseverliğine dokunmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Efendiler!

Malûm hakayikdandır ki: tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez. Binaenaleyh böyle bir nikâbı batılın arkasından vatanımız ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, kanaatler muhakkak mahkûmu iflâstır. Ve işte bütün bu menfur zulümlerden ve bu bedbaht acizlerden, tarihimize karşı reva görülen haksızlıklardan müteesrik olan vicdanı millî nihayet sayhai intibahını yükseltmiş ve Müdafaai Hukuku Millîye ve Muhafazai Hukuku Millîye ve Müdafaai Vatan ve Müdafaai Hukuku Millîye ve Reddi İlhak gibi muhtelif namlarla ve fakat aynı mukaddesatın temini sıyaneti için tebarüz eden millî cereyan, bütün vatanımızda artık bir elektrik şebekesi haline girmiş bulunuyor. İşte bu şebekei azimkâranenin vücuda getirdiği ruhu celâdettir ki mubarek vatan ve milletin mukaddesatını tahlis ve himayeye müstenit son sözü söyliyecek ve hükmünü tatbik ettirecektir.

Efendiler!

Vaziyeti umumîye ve hususîye hakkında cümlenizce malûm olan bazı hususatı burada tekrar hatırlatmayı faydadan hâli bulmuyorum:

a) Dört aydanberi Mısırda istiklâli millînin temin ve istirdadı için pek kanlı vakayi ve ihtilâlât devam ediyor. Nihayet İngilizler tarafından bittevkif Maltaya götürülmüş olan murahhaslar tahliye olunmuş ve Paris Sulh Konferansına azimetlerine muvafakate mecbur olmuşlardır.

b) Hindistanda istiklâl için vâsi mikyasta ihtilâller oluyor. Maksadı millîlerine vusul için bankalar, Avrupa müessesatı, demiryolları bombalarla tahrip ediliyor.

c) Afganistan ordusu da İngilizlerin millîyeti imha siyasetine karşı harbediyor. İngilizlerin bel bağladıkları hudut kabailinin dahi Afganlılara iştirak ettiğini ve bu yüzden İngiliz askerlerinin dahile çekilmeye mecbur olduğunu İngiliz gazeteleri itiraf etmişlerdir.

d) Suriyede ve Irakta İngilizlerin ve ecnebîlerin tahakküm ve idaresinden tekmil Arabistan hali galeyandadır. Arabistanın her yerinde ecnebî boyunduruğu reddolunuyor. Yalnız refah ve saadeti memleket için ecnebîlerin iktisadî, umranî, medenî vesaitinden muavenete rıza gösteriliyor.

Bağdat ve Şam içtimaı umumîleri her tarafa bu kararı neşretmiştir.

e) Ahiren devletler arasında hasıl olan rekabet münasebetile İngilizlerin Kafkasyadan kâmilen çekilmesine karar verilmiş ve tatbikat bir müddettenberi başlamıştır. İtalyan kuvvetlerinin Batum tarikile Kafkasyaya gelmesi mukarrer ise de İtalyadaki ve Kafkasyadaki ahvali dahilîye münasebetile bu kararın tatbikinden korkuyorlar.

f) İstiklâli millîlerini tehlikede gören ve her taraftan istilâya maruz kalan Rus milleti bu tahakkümü umumîye karşı bütün efradı milletinin kudreti müşterekesile çarpışıp ve umumun malûmu olduğu veçhile bu kuvvet kendi memleketleri dahilinde galebe çalmış ve kendi üzerine musallat olan milletleri de dairei nüfuz ve sirayetine almakta bulunmuştur.

g) Şimalî Kafkas, Azerbaycan ve Gürcüstan biribirlerile ittihat ederek mevcudiyeti millîyeleri aleyhine yürümek istiyen Denikin ordusunu harben tazyik ve Karadeniz sahiline sürmüştür.

h) Ermenistana gelince: Bir fikri istilâ perverde eden Ermeniler, Nahcivandan Oltuya kadar bütün ahalii islâmîyeyi tazyik ve bazı mahallerde katliam ve yağmagerlikte bulunuyorlar. Hudutlarımıza kadar islâmları mahva mahkûm ve hicrete mecbur ederek vilâyatı şarkîyemiz hakkındaki emellerine doğru emniyetle takarrüp etmek ve bir taraftan da 400 bin olduğunu iddia eyledikleri Osmanlı Ermenisini bir istinatgâh olmak üzere memleketimize sürmek istiyorlar.

Karadenizin garp tarafındaki vakayie gelince, Macar ve Bulgarlar memleketlerinin mühim bir kısmını istilâ etmek istiyenlere karşı bütün mevcudiyeti millîyelerile çarpışıyorlar.

Meriç nehri garbînde yani Balkan Harbinden evvel devletimizin malikânesi olan Garbî Trakyanın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verilmesi Düveli İtilâfiyece karargir olmasından nâşi harekâtı tatbikîye başlamış ve Yunan işgal kuvvetlerine karşı Bulgar kuvayi millîyesi tarafından takviye edilen Bulgar kuvvetleri Garbî Trakya mıntakası dahilinde verdikleri muharebat neticesinde müteaddit Yunan fırkalarını defetmiştir.

Vaziyeti hususîyemize gelince: Daha Dersaadetten çıkmadan evvel vatan ve milletin çarei tahlisi hakkında birçok ricali mes'ule ve muktedire ile görüşülmüştü. Payitahttaki münevveranın ve dinü devlete hizmetleri mesbuk zevatı âliyenin mesaii masrufeleri kıymettar olmakla beraber tesir ve murakabe altında mahsur bir muhit; kendilerini daimi tehdit ve akametle müteessir etmek-

Efendiler!

Bilinen gerçeklerdendir ki: tarih; bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman yadsıyamaz. Bu nedenle böyle bir sakat düşünce perdesinin arkasından vatanımız ve milletimize karşı varılan yargı ve kanılar, kesinlikle yıkılmaya mahkûmdur. Ve işte bütün bu iğrenç kıyımlardan ve bu uğursuz güçsüzlüklerden, tarihimize karşı uygulanan haksızlıklardan etkilenen millet vicdanı sonunda uyanış feryadını yükseltmiş ve Ulusal Hakları Savunma ve Ulusal Hakları Koruma ve Vatanı Savunma ve Ulusal Hakları Savunma ve Katılmayı Kabul Etmeme gibi türlü adlar altında ve ama özdeş kutsal değerlerin korunmasını sağlamak için ortaya çıkan millî akım, bütün vatanımızda artık bir elektirk şebekesi haline girmiş bulunuyor. İşte bu kararlı şebekenin doğurduğu yüreklilik ruhudur ki kutsal vatan ve milletin kutsal değerlerini kurtarıp korumaya dayanan son sözü söyliyecek ve kararını uygulattıracaktır.

Efendiler!

Genel ve özel durum üzerine hepinizce bilinen bazı noktaları burada tekrar hatırlatmayı yararsız bulmuyorum:

a) Dört aydanberi Mısırda ulusal bağımsızlığın sağlanması ve geri alınması için pek kanlı olaylar ve ayaklanmalar sürüyor. Sonunda İngilizler tarafından tutuklanıp Maltaya götürülmüş olan delegeler salıverilmiş ve Paris Barış Konferansına girmelerine olur demek zorunda kalmışlardır.

b) Hindistanda bağımsızlık için yaygın ayaklanmalar oluyor. Ulusal amaçlarına varmak için bankalar, Avrupa kurumları, demiryolları bombalarla yıkılıyor.

c) Afganistan ordusu da İngilizlerin milliyeti yok etme politikasına karşı savaşıyor. İngilizlerin bel bağladıkları sınır kabilelerinin de Afganlılara katıldığını ve bu yüzden İngiliz askerlerinin içerilere çekilmek zorunda kaldığını İngiliz gazeteleri açıkça bildirmişlerdir.

d) Suriyede ve Irakta İngilizlerin ve yabancıların zorbalık ve yönetiminden tüm Arabistan kaynaşma durumundadır. Arabistanın her yerinde yabancı boyunduruğuna karşı konuluyor. Yalnız ülkenin mutluluğu için yabancıların ekonomi, bayındırlık ve teknik araçlarından yararlanmayı kabul ediyorlar.

Bağdat ve Şamda yapılan genel toplantılar her yana bu kararı yaymıştır.

e) Son zamanlarda devletler arasında oluşan rekabet nedeniyle İngilizlerin Kafkasyadan tümüyle çekilmesine karar verilmiş ve uygulama bir süredir başlamıştır. İtalyan kuvvetlerinin Batum yoluyla Kafkasyaya gelmesi kararlaşmış ise de İtalyadaki ve Kafkasyadaki iç durumlar nedeniyle bu kararı uygulamaktan korkuyorlar.

f) Ulusal bağımsızlıklarını tehlikede gören ve her yandan saldırıyla karşı karşıya kalan Rus milleti bu genel zorbalığa karşı bütün ulus bireylerinin ortak gücüyle çarpışıp herkesin bildiği gibi bu kuvvet kendi memleketleri içinde galip gelmiş ve kendilerine dadanan milletleri de yönetimi ve etkisi altına almıştır.

g) Kuzey Kafkas, Azerbaycan ve Gürcistan birleşerek, ulusal varlıklarına karşı yürümek istiyen Denikin ordusunu savaşla sıkıştırıp Karadeniz kıyısına sürmüştür.

h) Ermenistana gelince: Yayılma emeli güden Ermeniler, Nahcivandan Oltuya kadar tüm Müslüman halka baskı yapıyor ve bazı yerlerde soykırım ve yağmacılıkla uğraşıyorlar. Sınırlarımıza kadar Müslümanları yok olmaya mahkûm etmek ve göçe zorlamak yoluyla doğu illerimiz üzerindeki emellerine doğru güvenle yaklaşmak ve bir yandan da dörtyüz bin olduğunu ileri sürdükleri Osmanlı Ermenisini bir dayanak olsun diye memleketimize sürmek istiyorlar.

Karadenizin batı yanındaki olaylara gelince, Macar ve Bulgarlar memleketlerinin önemli bir bölümünü ele geçirmek istiyenlere karşı bütün ulusal varlıklarıyla çarpışıyorlar.

Meriç nehri batısında yani Balkan Savaşından evvel devletimizin yurdu olan Batı Trakyanın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verilmesi İtilâf Devletlerince kararlaştırılmış olduğundan bunun uygulanmasına başlanmış ve Yunan işgal kuvvetlerine karşı Bulgar milislerince güçlendirilen Bulgar kuvvetleri Batı Trakya bölgesi içinde yaptıkları çatışmalar sonunda birçok Yunan tümenini püskürtmüşlerdir.

Özel durumumuza gelince: Daha İstanbuldan çıkmadan evvel vatan ve milletin kurtuluş yolu hakkında birçok sorumlu ve yetenekli devlet adamları ile görüşülmüştü. Başkentteki aydınların ve dine ve devlete hizmetleri geçmiş yüksek kişilerin çabaları değerli olmakla birlikte etki ve denetim altında kuşatılmış bir çevre; kendilerini her zaman tehdit etmekte ve birşey yapamamaktan

Levent Şahverdi Arşivi

tedir. Her halde mukadderata hâkim bir idarei millîyenin müdahaleden masun bir surette zuhûru ancak Anadoludan muntazardır. Buna istinadendir ki bir şûrayı millînin vücudunu ve ancak kuvvetini iradei millîyeden alacak me'sul bir hükûmetin mevcudiyetini talep etmek bilhassa son zamanlarda payitahtın hemen tekmil tabakatı mütefekkirini için bir fikri sabit halini almıştır.

Şurada acıklı bir hakikat olmak üzere arzedeyim ki, memleketimizde külliyetli ecnebî parası ve birçok propagandalar cereyan ediyor. Bundaki gaye pek aşikârdır ki, hareketi millîyeyi akim bırakmak, amali millîyeyi felce uğratmak, Yunan, Ermeni amalini ve bazı aksamı mühimmei vatanı işgal gayelerine teshil etmektir. Bununla beraber her devirde, her memlekette ve herzaman zuhûr ettiği gibi bizde de kalp ve âsabı zayıf, gayrımüdrik insanlarla beraber vatansız ve aynı zamanda refah ve menfaati şahsiyesini vatan ve milletinin zararında arayan esafil de vardır. Şark umurunu tedvirde ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek mahir olan düşmanlarımız memleketimizde bunu adeta bir teşkilât haline getirmişlerdir. Fakat mukaddesatının gayeyi necatile çırpınan bütün millet işbu tariki azim ve mücahedesinde her türlü mevanii, muhakkak ve mutlaka kırıp süpürecektir.

Bütün bu gayeleri istihsal için vakfı amal eyliyen milleti necibemizin içinde bir ferdi millî gibi çalışmaktan mütehassıl zevk ve mübahatı burada şükran ve mefharetle arzeylerim.

En son olarak niyazım şudur ki, Cenabı Vahibülamal Hazretleri Habibi Ekremi hürmetine bu mubarek vatanın sahip ve müdafii ve diyaneti Celilei Ahmediyenin ilâyevmül kıyam harisi esdakı olan milleti necibemizi ve makamı saltanat ve hilâfeti kübrayı masun ve mukaddesatımızı düşünmekle mükellef olan heyetimizi muvaffak buyursun!... Amin.

VESİKA, 39.

24 Temmuz 1335

Zatı şahaneye, sadrazama, belediye rüesasına, cemiyetlere, rüesayı memurîni mülkîyeye, büyük kumandanlara

Dün intişar eden 23 Temmuz 1335 tarihli ajansta zatı Sadaretpenahilerinin Anadoluda iğtişaş zuhûr ettiğine ve Kanunu Esasîye muhalif olarak Meclisi Meb'usan namı altında içtimaat vukubulduğuna ve hukuku şehriyarî ve menafii âliyei vatanîyeye muhalif olan bu hareketin memurîni mülkîye ve askerîye tarafından men'i icap edeceğine dair vilâyat ve elviyei müstakilleye tebliğ kılınan beyanatını hali in'ikatta bulunan Kongremiz huzurunda kemali hayret ve telehhüfle mevzuubahs eyledik. Cenabı Hakkın bir lûtfu mahsusu olarak milleti necibelerinin avakıbı umuru derk ve teyakkun eylemesi cihetile en sakin zamanlarda bile emsaline tesadüf edilemiyecek derecede sükûn ve asayişe mazhar olan vatanımızın hükûmeti seniyemizle Düveli İtilâfiye arasında aktedilen mütarekenamenin yirmi dördüncü maddesi ahkâmına ithal edilmesini adeta temin ve teshil edecek mahiyette bulunan beyanatı vakıanın devlet ve memleketin mes'uliyeti mutlakasını deruhde buyuran zat zatı samileri lisanında suduru muvacehei millette gayrikabili af ve telâfi netayici müellime tevlit edebileceğine kanat ederek hakikate bilkülliye mugayereti ecnebîlerin de tahtı tasdikında bulunan işbu meselenin lisanı kat'îi devletle tekzibini istirham eyleriz. Makamı uzmayı hilâfet ve saltanata ilelebet muti ve münkat olacağını her suretle teyit ve tecdit eyliyen ve akıbetin havfü dehşeti önünde millî hissiyat ve efkârını irae eylemek üzere içtima eden ve mümessili bulundukları vilâyatı Şahane efkârını bihakkın temsil eyliyen Kongreyi Meclisi Meb'usan mahiyetinde göstererek esasen bir seneye karip müddettenberi her defa Kanunu Esasînin maddei müteallikasına muhalif hareket eden hükûmetin millet bigayrı hakkın atfı cürüm eylemesi hakikatin ne derecelerde tahrif edildiğine bariz bir numunedir.

Memurîni mülkîye ve askerîyenin menafii âliyei vatanîyeyi muhafazaya hâdim heyetlerden ibaret olması itibarile de aynı gayeyi temine matuf olan makasıdı millîye için ellerinden gelen sühuleti ve muaveneti ibraz eylemeleri icap ederken men'ü zecr ile ihtar buyurulmaları ezhanı beşerin hüsnü tevile kurdetyap olamıyacağı mesaildendir.

Millet, ezher cihet muhilli hukuk ve muhalifi siyaset ve ihtiyat olan beyanatı vakıanın tashihü tekzip ve keyfiyetten, Babıâli canibinden Kongremize itminanbahş olacak veçhile, malûmat ita buyurulmasını ve müdafaai hukuku millîyede iltizamı basiret ve teenni olunmasını ve efkârı umumîyeyi tatmin etmek üzere Meclisi Meb'usanın bilâifatei zaman içtima davet edilmesini derkâr olan hakkı tabiîsine istinaden istirham eylemekte yekzebandır. Sevgili padişahımız.

Umumî Kongre

üzmektedir. Her halde kadere egemen bir ulusal iradenin başkalarının işe karışamayacakları bir biçimde ortaya çıkması ancak Anadoludan beklenmektedir. Buna dayanaraktır ki ulusal bir danışma kurulunun oluşmasını ve ancak gücünü ulusal iradeden alacak sorumlu bir hükûmetin varlığını istemek özellikle son zamanlarda başkentin tüm düşünür katmanları için değişmez bir inanış durumuna gelmiştir.

Şurada acı bir gerçek olarak bildireyim ki, memleketimizde pek çok yabancı parası ve birçok propagandalar dolaşıyor. Bundaki amaç çok bellidir ki, ulusal ayaklanmayı sonuçsuz bırakmak, ulusun emellerini felce uğratmak, Yunan, Ermeni emellerini ve yurdun önemli bazı bölgelerini işgal etme ereklerini kolaylaştırmaktır. Bununla birlikte her çağda, her memlekette ve herzaman çıktığı gibi bizde de yüreği ve sinirleri zayıf, bilinçsiz insanlarla birlikte vatansız ve aynı zamanda kişisel refah ve çıkarını vatan ve milletinin zararında arayan alçaklar da vardır. Doğu işlerini yönlendirme ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek usta olan düşmanlarımız memleketimizde bu işi düpedüz bir örgüt durumuna sokmuşlardır. Ama kutsal değerlerinin kurtulması düşüncesiyle çırpınan bütün millet bu sarsılmaz kararlılık ve savaşım yolunda her türden, engelleri kesinkes kırıp süpürecektir.

Bütün bu amaçları elde etmek için kendini adamış olan soylu ulusumuz içinde ulusun bir bireyi gibi çalışmaktan doğan zevk ve kıvancı burada teşekkürlerimle ve övünçle belirtirim.

En son olarak dileğim şudur ki, İstekleri Gerçekleştiren Yüce Allah Sevgili Peygamberi hürmetine bu kutsal vatanın sahip ve savunucusu ve yüce Müslüman Dininin kıyamet gününe dek en sâdık bekçisi olan soylu milletimizi ve en yüce saltanat ve halifelik konumunu korumak ve kutsal değerlerimizi düşünmekle yükümlü olan kurulumuzu başarılı kılsın.... Amin.

BELGE, 39.

24 Temmuz 1919

Padişaha, Başbakana, belediye başkanlarına, derneklere, üst düzey sivil görevlilere, büyük komutanlara

Dün yayımlanan 23 Temmuz 1919 tarihli ajansta yüksek kişiliğinizin Anadoluda karışıklık çıktığına ve Anayasaya aykırı olarak Meb'uslar Meclisi adı altında toplantılar yapıldığına ve padişahın haklarına ve yurdun yüce çıkarlarına aykırı olan bu davranışın sivil ve asker görevliler tarafından önlenmesi gerekeceğine ilişkin olarak illerle bağımsız sancaklara bildirilen demecinizi toplantı halinde bulunan Kongremizde şaşkınlık ve üzüntü içinde görüştük. Allahın özel bir iyiliği olarak soylu ulusumuzun işlerin sonucunun bilinci içinde olmasıyla en dingin zamanlarda bile benzerlerine rastlanamayacak derecede dinginlik ve güven içinde olan vatanımızın padişahın hükûmetiyle İtilâf Devletleri arasında yapılan ateşkes anlaşmasının yirmi dördüncü maddesi hükümleri kapsamına alınmasını sanki sağlayacak ve kolaylaştıracak nitelikte olan demecinizin devlet ve memleketin tüm sorumluluğunu üstlenmiş bulunan yüce kişiliğinizin ağzından çıkmasının ulus karşısında bağışlanamaz ve giderilemez acı sonuçlar doğurabileceği kanısına vararak gerçeğe tümüyle aykırı bulunduğu yabancılarca da kabul edilen bu işin devletçe kesin bir dille yalanlanmasını rica ederiz. Yüce halifelik ve padişahlık makamına sonsuzadek bağlı olacağını her yoldan yineleyip pekiştiren ve kaderin korkunçluğu önünde ulusal duygu ve düşüncelerini göstermek üzere toplanan ve temsilcisi bulundukları Osmanlı illerinin düşüncelerini tam olarak temsil eden Kongreyi Meb'uslar Meclisi niteliğinde göstererek zaten bir seneye yakın bir süredenberi her defa Anayasanın ilgili maddesine aykırı davranan hükûmetin milleti haksız yere suçlaması gerçeğin ne denli saptırılmış olduğunun belirgin bir örneğidir.

Sivil ve asker görevlilerin yurdun yüksek çıkarlarını korumaya hizmet eden kimselerden olmaları nedeni ile de aynı ereğe varmaya yönelik bulunan ulusal amaçlar için ellerinden gelen kolaylığı ve yardımı göstermeleri gerekirken onlara bunu zorla yasaklamaları sert biçimde uyarıda bulunulması insanın iyiye yoramıyacağı şeylerdendir.

Millet, her bakımdan hakları zedeleyici ve politik ve dikkatli davranmaya aykırı olan bu demecin düzeltilip yalanlanmasını ve hükûmetin, durumdan Kongremize doyurucu bilgi vermesini ve ulusal hakların savunulmasında ileri görüşle ve dikkatle davranılmasını kamu oyunun isteğini karşılamak için Meb'uslar Meclisinin vakıt kaybetmeden toplantıya çağırılmasını apaçık olan doğal hakkına dayanarak dilemekle sözbirliği etmiş durumdadır. Sevgili padişahımız.

Genel Kongre

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 40.

7 Ağustos 1335

Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından
Kongrenin hitamında irat edilen nutuktur

Muhterem Efendiler,

Milletimizin ümidi necat ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakâr heyeti muhteremeniz her türlü mezahime katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Hassas ve necip bir ruh ve pek salâbetli bir iman ile vatan ve milletimizin halâsına ait esaslı mukarrerat ittihaz etti. Bilhassa bütün cihana karşı milletimizin mevcudiyetini ve birliğini gösterdi. Tarih, bu Kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir. Heyeti muhteremenizin, rüfekayı kiramımın hakkımda gösterdiği samimî muhabbet ve itimat asarına buradan alenen teşekkür etmeyi bir vecibe addederim. Bu felâhpira içtimaımız, hitampezir olurken Cenabı Vahibül'amal Hazretlerinden avnü hidayet ve Peygamberi Zişanımızın ruhu pür fütuhundan feyzü şefaat niyazile vatan ve milletimize ve devleti ebet müddetimize mes'ut akıbetler temenni ederim.

VESİKA, 41.

24 Ağustos 1335

Erzurum Vilâyeti Aliyesine

Utufetlû Efendim Hazretleri,

Şarkî Anadoluda mevcut olup aynı maksat ve gaye ile şimdiye kadar teşekkül etmiş olan bilcümle millî cemiyetler Erzurumda aktettikleri malûm Kongre kararile "Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" namı müştereki altında ittihat ve ittifak eylemişlerdir.

Cemiyetimizin merkezi elyevm Erzurumdur. Heyeti idaresi demek olan "Heyeti Temsilîye"si azasının isim ve hüviyetleri berveçhizir derç ve matbu nizamnamei esasîsinden iki nüshası merbuten takdim edilmiştir. Cemiyetler Kanununa tevfikan ilmühaberinin tarafımıza itası zımnında işbu beyannamemiz makamı âlilerine takdim olunur. Olbapta emrü irade hazreti menlehülemrindir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa	*: Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi, askerlikten müstafi*
Rauf Bey	*: Bahriye Nâzırı Esbakı*
İzzet Bey	*: Sabık Trabzon Meb'usu*
Raif Efendi	*: Sabık Erzurum Meb'usu*
Servet Bey	*: Sabık Trabzon Meb'usu*
Şeyh Fevzi Efendi	*: Erzincanda Nakşi Şeyhi*
Bekir Sami Bey	*: Berut Valii Sabıkı*
Sadullah Efendi	*: Sabık Bitlis Meb'usu*
Hacı Musa Bey	*: Mutki Aşiret Reisi*

VESİKA, 42.

Sıvastan, 22/8/1335
Vusulü 23

K.O. 15 Kumandanlığına

C: 21/22, 8, 1335 ve 2514 şifreye:

Nizamnamenin bugün de bir kısmı gelmiş ve bazı kelimatı tamamile halledilememiştir. İki ve dördüncü maddelerinin intişarını mahzurlu mülâhaza etmekte olduğumu arzeder ve tab'u neşrinden evvel bu hususla bir kere daha tetkikat icrasını rica ederim.

K.O. 3 Kumandanı
Salâhattin

BELGE, 40.

7 Ağustos 1919

Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından
Kongrenin kapanışında okunan nutuktur

Muhterem Efendiler,

Milletimizin kurtuluş umuduyla çırpındığı en gerilimli bir zamanda özverili sayın kurulunuz her türlü zorluğa katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Duygulu ve soylu bir ruh ve çok sağlam bir inançla vatan ve milletimizin kurtarılmasına ilişkin köklü kararlar aldı. Özellikle bütün dünyaya karşı milletimizin varlığını ve birliğini gösterdi. Tarih, bu Kongremizi kuşkusuz azbulunur ve büyük bir başarı olarak yazacaktır. Sayın kurulunuzun, değerli arkadaşlarımın hakkımdaki içten sevgi ve güven gösterilerine buradan açıkça teşekkür etmeyi bir borç sayarım. Bu mutluluk verici toplantımız, sona ererken İstekleri Gerçekleştiren Ulu Tanrıdan yardım etmesini ve doğru yolu göstermesini ve Şerefli Peygamberimizin açıcı ruhundan bize ışık tutmasını ve bize ve vatana arka çıkmasını ve sonsuza dek yaşayacak devletimize mutlu yarınlar dilerim.

BELGE, 41.

24 Ağustos 1919

Erzurum Valiliğine

Efendim Hazretleri,

Doğu Anadoluda bulunup özdeş amaç ve erekle şimdiye kadar kurulmuş olan tüm millî dernekler Erzurumda yaptıklarını bildiğiniz Kongrenin kararile "Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği" ortak adı altında anlaşmış ve birleşmişlerdir.

Derneğimizin merkezi şimdi Erzurumdur. Yönetim Kurulu demek olan "Temsilci Kurulu"nun üyelerinin isimleri ile kimlikleri aşağıya yazılmış ve basılı ana tüzüğünden iki nüsha ilişik olarak sunulmuştur. Dernekler Yasası uyarınca belgesinin tarafımıza verilmesi için bu bildirge yüksek makamınıza sunulur. Emir ve irade emir sahibinindir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa	: Eski Üçüncü Ordu Müfettişi, askerlikten çekilme
Rauf Bey	: Eski Denizişleri Bakanlarından
İzzet Bey	: Eski Trabzon Meb'usu
Raif Efendi	: Eski Erzurum Meb'usu
Servet Bey	: Eski Trabzon Meb'usu
Şeyh Fevzi Efendi	: Erzincanda Nakşi Şeyhi
Bekir Sami Bey	: Eski Berut Valisi
Sadullah Efendi	: Eski Bitlis Meb'usu
Hacı Musa Bey	: Mutki Aşiret Başkanı

BELGE, 42.

Sıvastan, 22/7/1919 Gelişi 23

K.O. 15 Komutanlığına

K: 21/22, 8, 1919 ve 2514 şifreye:

Tüzüğün bugün de bir bölümü gelmiş ve bazı kelimeler tam çözülememiştir. İki ve dördüncü maddelerin yayılmasının sakıncalı olduğunu düşündüğümü bilginize sunar ve basılmadan önce bu konuda bir kere daha inceleme yapılmasını rica ederim.

K.O. 3 Komutanı
Salâhattin

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 43.

Şifre ***Erzurum, 21/8/1335***
Numara
342

Sıvas Valisi Mustafa Reşit Paşa Hazretlerine

Sıvas Kongresi hakkında Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile vaki olan muhaberatı devletleri tamamen millî bir mesele olmak haysiyetile Heyeti Temsilîyemizce de münakaşa edildi. Bu kongrenin Şarkî ve Garbî Anadolu vilâyetleri tarafından akti mukarrer olmasına ve murahhasların kısmı azamı Sıvasa muvasalat etmek üzere bulunmasına nazaran bu bapta söz söylemeyi salâhiyetimiz haricinde addeyleriz. Yalnız düşüncelerimizin hamiyet ve muhabbeti vatanîye ile maruf zâtı devletlerine arzını bir vecibei millîye addeyledik. Şarkî vilâyetlerimizin kongre akti teşebbüsatının daha ilk adımda İtilâf Devletlerinin mucibi endişesi olduğu, bu vilâyetlerin eczayı vatandan ayrılarak istiklâl daiyesinde bulunduğuna varıncıya kadar eracif neşri ile akamete mahkûmiyetine çalışıldığı, maalesef hükûmetimizin de ecnebî aleti olmaktan haya eylemediği malûmu devletleridir. Fakat milletin azmü iradesi bilûtfihi tealâ Kongrenin aktini müyesser kıldığından beyannamenin tealâ Kongrenin aklini müyesser kıldığından beyannamenin neşri üzerine Düveli İtilâfiye, milletin istiklâl ve mevcudiyetini kurtarmak meşru emelile toplandığını, hiçbir fikri tecavüz beslemediğini görerek İngilizler bile izharı memnuniyet eylediler. Hatta bu bapta tafsilât ve malûmat vermek üzere Erzurum Mümessili Kaykamak Rawlenson Londraya hareket eyledi ve yazdığı mektubunda aynen şu suretle idarei kelam eylemektedir. "Bilâhare tekrar gelmekliğim mümkündür. Bu halde daha mes'ul şerait tahtında görüşmek mahzuziyetine nail olacağım." Dersaadetten aldığımız malûmatta da umum Düveli İtilâfiyenin meşru ve makul olan bu cereyanı millîyi pek tabiî telâkki eyledikleri, bilhassa Amerikalıların milletin efkârı umumîyesini anlamaya son derece ehemmiyet verdikleri, umumî bir şekilde in'ikat edecek olan Sıvas Kongresi mukarreratına intizar olunduğu hatta milletle doğrudan doğruya temas için Sıvasa İstanbuldaki heyetlerinden iki Amerikalı memurı siyasî göndermeye karar verdikleri bildirilmektedir. Binaenaleyh Sıvastaki bir Fransız binbaşısının beyanatını biz indî bir mütalea addetmekte mazuruz. Çünkü hürriyet ve istiklâl uğrunda mücahede eden milletlerin pişüvası olan Fransa efkârı umumîyesinin cereyanı millîye düşman olacağını hatıra getirmek mümkün değildir. Maahaza milletimiz istiklâl ve mevcudiyetini herne behaya otururşa otursun kurtarmaya azmeylemiştir. Bu cereyana tâbi olmıyanlar mahkûmu zeval, yıkmak istiyenler maruzu mukavemet olacaklardır Paşa Hazretleri.

İmza: Heyeti Temsilîye

VESİKA, 44.

Şifre ***Erzurum, 21/8/1335***
Numara
347

Sıvasta Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye Riyasetine

Kadı Hasbi Efendi Hazretlerine bu şifre mahlûlünün okunması rica olunur:

Vali Paşa ile telgraf başında Sıvas Kongresi hakkında vaki mülâkat malûmu âlileridir. Vali Paşanın açık olarak telgrafla böyle bir mülâkat yapmalarını, Meb'us Rasim Beye de kongrenin Sıvasta olmaması hakkında telgraf çektirmelerini muvafık görmemekteyiz. İstanbuldaki ecnebîlerin milletin bu gibi tezahüratını pek tabiî ve meşru bulduğu istihbar kılındığı gibi, Erzurum Kongresinin İngiliz ve Amerikalılara pek iyi tesir yaptığı ve hatta Amerika heyetinden iki murahhası mes'ulün Sıvasa gönderilmek üzere bulunduğu da ayrıca şayanı kayıttır. Sıvas halkının beyhude yere endişeye düşürülmesine sebebiyet vermek şayanı esef bir hata olur. Milleti dalâlette bırakmamak lâzımdır. Bu sebeple zatı fazılanelerince Sıvaslıları irşat ve tenvir ile Sıvas Kongresinin millet ve vatan hakkında yapacağı hayırlı tesiri izah ve bu suretle halkın beyhude yere tevehhüme duçar olmamalarının temin buyurulmasını hassaten rica eyler ve arzı hürmet ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

BELGE, 43.

Şifre **Erzurum, 21/8/1919**
Sayı
342

Sıvas Valisi Mustafa Reşit Paşa Hazretlerine

Sıvas Kongresi hakkında Mustafa Kemal Paşa Hazretleri ile yapılan haberleşmeleriniz doğrudan doğruya ulusal bir sorun olduğu için Temsilci Kurulda da tartışıldı. Bu kongrenin Doğu ve Batı Anadolu illeri tarafından yapılması kararlaştırılmış olmasına ve delegelerin büyük bir bölümünün Sıvasa varmakta olmasına göre bu konuda söz söylemeyi yetkimiz dışında sayarız. Ancak düşüncelerimizin sizin gibi yurtseverliğiyle tanınmış ünlü bir kimseye bildirilmesini bir ulusal borç saydık. Doğu illerimizin kongre toplama girişimlerinin bu illerin ana vatandan ayrılarak bağımsızlık güttüğüne varıncaya kadar kirli iftiralara yayarak sonuçsuz bırakılmaya çalışıldığı, ne yazık ki hükûmetimizin de yabancıların aleti olmaktan utanmadığını bilirsiniz. Ama milletin sarsılmaz kararlılığı Allahın lûtfuyla Kongrenin toplanmasını başarıya ulaştırdığından tüzüğün yayımı üzerine İtilâf Devletleri, milletin bağımsızlığını ve varlığını kurtarmak meşru emelile toplandığını, hiçbir saldırı düşüncesi taşımadığını görerek İngilizler bile kıvanç duygularını belirttiler. O kadar ki bu konuda ayrıntılı bilgiler vermek için Erzurum Temsilcisi Yarbay Rawlenson Londraya gitti ve yazdığı mektubunda harfi harfine şöyle demektedir. "Bundan sonra yeniden gelmekliğim olasıdır. Bu durumda daha mutlu koşullar altında görüşmekten kıvanç duyacağım." İstanbuldan aldığımız bilgide de tüm İtilâf Devletlerinin meşru ve akla yakın olan bu ulusal akımı pek doğal saydıkları, özellikle Amerikalıların milletin kamu oyunu anlamaya çok önem verdikleri, genel bir biçimde toplanacak olan Sıvas Kongresi kararlarının beklenmekte olduğu dahası dahası milletle doğrudan doğruya ilişki kurmak için Sıvasa İstanbuldaki kurullarından iki Amerikalı politik görevli göndermeye karar verdikleri bildirilmektedir. Bundan dolayı Sıvastaki bir Fransız binbaşısının sözlerini biz kişisel bir düşünce saymakta haklıyız. Çünkü özgürlük ve bağımsızlık uğrunda savaşım veren milletlerin öncüsü olan Fransa kamu oyunun ulusal akıma düşman olacağım akla getirmek olası değildir. Bununla birlikte milletimiz bağımsızlık ve varlığını ne bahaya olursa olsun kurtarmakta sarsılmazcasına kararlıdır. Bu akıma bağlanmayanlar yok olacak, bu akımı yıkmak isteyenlere karşı çıkılacaktır Paşa Hazretleri.

İmza: Temsilci Kurul

BELGE, 44.

Şifre **Erzurum, 21/8/1919**
Sayı
347

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanlığına

Kadı Hasbi Efendi Hazretlerine bu şifrenin çözülmüşünün okunması rica olunur:

Vali Paşa ile telgraf başında Sıvas Kongresi hakkında yapılan görüşmeyi bilirsiniz. Vali Paşanın açık olarak telgrafla böyle bir görüşme yapmalarını, Meb'us Rasim Beye de kongrenin Sıvasta olmaması hakkında telgraf çektirmelerini uygun bulmamaktayız. İstanbuldaki yabancıların milletin bu gibi gösterilerini çok doğal ve meşru bulduğu haber alındığı gibi, Erzurum Kongresinin İngiliz ve Amerikalılar üzerinde çok iyi bir etki yaptığı ve dahası Amerika kurulundan iki sorumlu delegenin Sıvasa gönderilmek üzere bulunduğu da ayrıca dikkate değer. Sıvas halkının boş yere kaygılanmasına neden olmak üzücü bir yanılgı olur. Milleti yanlış yolda bırakmamak gerekir. Bu nedenle sizin Sıvaslıları aydınlatıp onlara doğru yolu göstererek Sıvas Kongresinin millet ve vatan üzerinde yapacağı yararlı etkiyi anlatıp böylece halkın boş yere kuruntuya kapılmamalarını sağlamanızı özellikle rica eder ve saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 45.

Şifre ***Erzurum, 21/8/1335***
Numara
340

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Vali Reşit Paşa Hazretleri ile Sıvas Kongresi hakkında telgraf başındaki muhaberatımız tabiî malûmu âlileridir. Sıvas Kongresinde umum vatanın mukadderatı hakkında ittihazı mukarrerat olunacağı cihetle bir Fransız binbaşısının lâfı ile milletin bu azminden geri dönmiyeceği bedihîdir. Sırf Vilâyatı Şarkıyeye munhasır olan Erzurum Kongresi mukarreratının İngilizler üzerinde bile hüsnü tesir eylediği, asıl milletin efkârını anlamaya çalışan Amerikalıların Dersaadetten salâhiyettar iki memurı siyasîyi Sıvasa yollamağa karar verdikleri bir zamanda Sıvas Kongresinin aleyhinde idarei kelâm etmek için ya pek zaifülkalp olmak yahut vatan ve milletle alâkadar bulunmamak icap eder. Binaenaleyh Vali Paşa Hazretlerinin bu açık muhabereleri, Sıvas halkı üzerinde fena tesir yapacağının nazarı teemmüle alınması lâzımdır. Kongre pek tabiî ve meşru olarak aktolunacağından bu bapta velevki pek mahdut da olsa birkaç kişinin ademi arzu göstermek suretile millette ağyare karşı bir tefrika izharı hiç te şayanı arzu bir keyfiyet olmadığından zatı biraderileri tarafından Vali Paşa Hazretlerile, bu sakim fikri taşıyan diğer zevat varsa anların da irşat ve tenviri bugün için bir vazifei vatanîye olduğunu arz, takdimi ihtiramat eyleriz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 46.

Sıvasta Meb'us Rasim Beye

Telgrafnamenizi aldım. İnşallah kariben bizzat mülâkatınızla teşerrüf edeceğim. Mevzuubahs ettiğiniz mesele ehemmiyeti nispetinde arizü amik düşünülmüştür. Mülkü milletin herhangi bir suretle mucibi mazarratı olacak harekâttan bittabi imtina edilir. Ancak varidi hatırınız olan hususat gayrivakidir. Bu bapta Vali Paşa Hazretlerine de cevaben maruzatta bulunulmuştur. Her hususta müsterih bulunmanızı rica eder ve gözlerinizden öperim.

Raif

VESİKA, 47.

Erzurum, 10 Ağustos 1335

Mutkide Aşiret Reisi Hacı Musa Beye

Muhterem Efendim,

İkinci Ordu Kumandanlığında bulunduğum esnada ve pek ciddî ahval içinde aramızda hâsıl olan revabıtı kalbîyenin kıymettar hatıratı daima mahfuz kalmıştır. Zâtı âlilerinin minelkadim devlet ve millet ve vatan uğrunda fedakârlığınız, bergüzide hidematınız, bütün erbabı hamiyetin tahtı takdir ve tahsinindedir. Bu meyanda ahiren Bitlisin istirdadında orduya filen yaptığınız muavenetin kıymeti, Mutki mıntakasının düşmana karşı temininde ibraz buyurduğunuz gayret ve mesainin ehemmiyeti, herzaman lisanı takdir ve şükranla yadedilmektedir. Bu kadar fedakârlıklarımızın neticesinde bihikmetillâhitealâ düşmanlarımızla yapmaya mecbur kaldığımız mütareke ahkâmının hiç olmazsa bihakkın hüsnü tatbikile istiklâl ve istikbali millîmizin serbestisini ümit ederken maalesef düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek hainane bir vaziyet alarak memleketimizi tamamen parçalamak, âlemi islâm için asırlardanberi kanlarını işar eden milletimizin hakkı hakimiyet ve istiklâlini elinden alarak köle mevkiine düşürmek için çalıştıkları, ecdadımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmaya uğraştıkları pek aşikâr olarak görünüyor. Pek büyük telehhüflerle karşılanacak ahvali denaetkâranedendir ki milletin kuvvetine istinat, amaline tevfiki harekât etmeyi vazifei vatanîye ve hakikîye bilmesi lâzımgelen İstanbuldaki hükûmeti merkezîye de tamamile aczü meksenet içerisinde inanı idaresini tesiratı önünde serfüru ettiği düşmanlarımıza bırakıyor. Senelerdenberi cihana fedakârlık dersleri vermiş, harikalar göstermiş olan pek namuskâr ve faziletkâr milletimiz, bu iktidarsız ellerde pek yakında ne derece vahim akıbetlere duçar olacağını idrak ve teyakkun ederek gezdiğim yerlerde hukukunun muhafaza, vatanlarının müdafaası yolunda müdafaai millîye cemiyetleri teşkili suretile bihakkın çalıştıklarını büyük bir fahrü şükran ile gördüm. İşte bu ahval ve şerait içinde asker olarak mukayyeden çalışmaktan ziyade sinei millete vatandaşlarımla beraber bir ferdi millet olarak memleketimin saadet ve istiklâline hadim olmayı, şeref ve haysiyeti için ölünceye kadar çalışmayı daha faideli görerek âşıkı

BELGE, 45.

Şifre **Erzurum, 21/8/1919**
Sayı
340

Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Vali Reşit Paşa Hazretleri ile Sıvas Kongresi hakkında telgraf başındaki görüşmelerimizi elbette bilirsiniz. Sıvas Kongresinde tüm vatanın kaderi üzerine karar alınacağından bir Fransız binbaşısının sözüyle milletin bu kararlılığından geri dönmiyeceği açıkça bellidir. Sadece Doğu illerine özgü olan Erzurum Kongresi kararlarının İngilizler üzerinde olumlu etki yaptığı, ulusun temel düşüncesini anlamaya çalışan Amerikalıların İstanbuldan yetkili iki politik görevliyi Sıvasa yollamaya karar verdikleri bir zamanda Sıvas Kongresine karşı lâf etmek için ya yüreği zayıf olmak ya da vatan ve milletle ilgili bulunmamak gerekir. Bundan dolayı Vali Paşa Hazretlerinin bu açık haberleşmelerinin, Sıvas halkı üzerinde kötü etki yapacağının düşünülmesi gerekir. Kongre çok doğal ve meşru olarak toplanacağından bu konuda çok sınırlı olsa bile birkaç kişinin isteksizlik göstermek yoluyla dosta düşmana karşı bir bölünme görüntüsü vermesi hiç de istenir birşey olmadığından siz kardeşimiz tarafından Vali Paşa Hazretlerile, bu sakat düşünceyi taşıyan başka kişiler varsa onlara da doğru yolu gösterip aydınlatmanız bugün için bir vatan ödevi olduğunu bilginize sunar, saygılar iletiriz.

Mustafa Kemal

BELGE, 46.

Sıvasta Meb'us Rasim Beye

Telgrafınızı aldım. İnşallah yakında buluşup karşı karşıya görüşmekten onur duyacağım. Sözkonusu yaptığınız sorun önemi oranında inceden inceye düşünülmüştür. Vatana ve millete herhangi bir yolda, zarar verecek olan davranışlardan elbette kaçınılır. Ancak aklımıza gelenler olmamıştır. Bu konuda Vali Paşa Hazretlerine de yanıt olarak bilgi verilmiştir. Her bakımdan içinizin rahatlamasını rica eder ve gözlerinizden öperim.

Raif

BELGE, 47.

Erzurum, 10 Ağustos 1919

Mutkide Aşiret Başkanı Hacı Musa Beye

Muhterem Efendim,

İkinci Ordu Komutanlığında bulunduğum sırada ve pek tehlikeli durumlar içinde aramızda oluşan yürekten bağların değerli anıları bende hep yaşamıştır. Sizin oldum olası devlet, millet ve vatan uğrunda özveriniz, seçkin hizmetleriniz, bütün yurtseverlerce beğenilip övülmektedir. Bu arada en son olarak Bitlisin kurtarılmasında orduya edimli olarak yaptığınız yardımın değeri, Mutki bölgesinin düşmandan korunmasında gösterdiğiniz çaba ve gayretin önemi, herzaman beğeniyle ve teşekkürle anılmaktadır. Bu büyük özverilerimizin sonunda Tanrı öyle istediği için düşmanlarımızla yapmak zorunda kaldığımız ateşkesin hükümlerinin hiç olmazsa gereği gibi iyi uygulanmasıyla bağımsızlığımız ve ulusal geleceğimizin özgürlüğünü sağlayacağımızı umarken ne yazık ki düşmanlarımızın bugün devlet ve milletimize karşı pek haince bir durum alarak memleketimizi büsbütün parçalamak, Müslümanlık dünyası için yüzyıllardır kanlarını döken milletimizin egemenlik ve bağımsızlığını elinden alarak köle durumuna düşürmek için çalıştıkları, atalarımızın bıraktığı anavatanda Ermenistan yapmaya uğraştıkları pek açıkça görünüyor. Pek büyük acılarla karşılanacak alçaklıklardan olarak milletin kuvvetine dayanmayı, davranışlarını milletin isteklerine uydurmayı yurt görevi ve gerçek ödev sayması gereken İstanbuldaki hükûmet de baştanbaşa güçsüzlük ve miskinlik içinde yönetim dizginlerini etkileri karşısında baş eğdiği düşmanlarımıza bırakıyor. Senelerdenberi dünyaya özveri dersleri vermiş, harikalar yaratmış olan çok namuslu ve erdemli milletimizin başına, bu güçsüz ellerde ne kadar korkunç şeyler gelebileceğinin bilincine vararak gezdiğim yerlerde haklarının korunması, vatanlarının savunulması yolunda ulusal savunma dernekleri kurarak gerçekten çalıştıklarını büyük bir övünç ve şükranla gördüm. İşte bu durum ve koşullar içinde asker niteliğiyle bağımlı olarak çalışmaktan çok ulusun bağrında yurttaşlarımla birlikte bir ulus bireyi olarak memleketimin mutluluğuna ve bağımsızlığına hizmet etmeyi, onuru

Levent Şahverdi Arşivi

olduğum askerlikten istifa ettim. Bittabi bu mesai vatanîyede zâtıâlileri gibi pek kıymettar vatandaşlarımın muavenet ve müşareket buyuracaklarına itimadı tamınım vardır.

Arzettiğim müteaddit müdafaa cemiyetlerinin iştirakile milleti birleştirmek ve hayatımıza kastetmek istiyen düşmanlarımıza karşı kuvvetli bulundurmak maksadile Erzurumda bir Kongre aktedilmiştir. Müzakerat ve mukarreratı hakkında Celâl Bey biraderimiz tafsilât ita edeceğinden bu hususta tatvili kelâmı zait görüyorum. Ancak şu kadarını arzedeyim, bihakkın milletimizin istiklâli ve vatanımızın tamamiyeti yolunda hâsıl olan ittifakı hariç ve dahile karşı temsil maksadile Kongrece bir Heyeti Temsilîye intihap ve kabul edildi. Zâtı âlinizde Kongrenin ârayı umumîyesile müttefikan bu Heyeti Temsilîye azalığına intihap buyuruldunuz. Senaverleri de bu meyanda bulunduğum gibi Bahriye Nâzırı esbakı, Hamidiye kahramanı Rauf Beyefendi biraderimiz de beraberdir. Vatanımızın halâs ve saadeti için el ele vererek çalışılacak bir zeminü zaman hâsıl olduğundan dolayı cidden pek büyük memnuniyet hissetmekleyim. Celâl Bey biraderimizin zâtı âlinize getireceği nizamname mucibince tarafı âlilerinden teşkilâta germi verilerek hiçbir tarafın ve kimsenin müdahale ve mümanaatına müsaade buyurmamasını ve mukaddes maksadı millînin temini yolunda müzahir olacağını ümit ve kabul etmekte olduğum hükûmetin irade ve hakimiyetinin izharı lâzımgeleceğini zâtı âlilerinden ayrıca arz ve rica ederim.

Burada olduğu gibi aynı maksatla Sıvasta da bütün milletin mümessillerinden mürekkep umumî bir kongre in'ikat etmet üzeredir. Senakârınız da birkaç güne kadar mahza bunun için Sıvasa hareket edeceğim. Kongrenin hitamında betekrar Erzuruma avdet edeceğim cihetle Erzurumda zâtı âlinizle müşerref olurum. Bunun için vakti münasibinde zâtı âlilerine telgrafla malûmat vererek behemehal teşrifinizi rica edeceğim. Oradaki işlerinizin zâtı âlinizin burada tuli müddet kalmanıza mâni olacağını biliyorsam da, milletin bizlerden beklediği hizmetin ehemmiyet ve ulviyeti karşısında kısmen feda edileceğinden de eminim. Her halde bir defa görüştükten sonra bu cihetin de bir çarei hallini düşünür buluruz. Cenabı Vahibül'amal Hazretlerinden vatan ve milletimiz için hayırlı akıbetler niyaz eder ve sizlerin gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 48.

13 Ağustos 1335

Bitlis Kefrevizade Şeyh Abdülbaki Efendi Hazretlerine

Faziletlû Efendim,

Zatı fazılanelerinin Bitliste olduğunuzu tahmin ediyorum. Bu defa aldığım malûmat üzerine bu husus tevsik edildi. Makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu müşkül vaziyet malûmu arifaneleridir. Senaverleri milletimizin bugünkü felâketin içinden çıkacağı güne kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmaya hasrı vücut etmekten başka şiarı hamiyet olamıyacağı kanaatile derhal askerlikten istifa ettim. Çünkü resmî makam ve sıfatım buna mâni oluyordu.

Bugün için yegâne çarei halâs milletin vahdetini bütün cihana göstermek ve hukuku mukaddesatımızı milletin ibraz edeceği kudret ile tahlis etmektir.

Erzurum Kongresince takarrür ettirilen esasatı takdim ediyorum. O havalice icabına tevessül buyurularak düşmanlarımızın her türlü muzır telkinatına set çekmeleri müsellem olan hamiyet ve vatanperverliklerinden intizar olunur. Arzı hürmet ve muhabbet eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 49.

Mektup ***13 Ağustos 1335***

Şirnaklı Abdürrahman Ağa Hazretlerine
Dirşulu Ömer Ağa Hazretlerine
Muşarlı Resul Ağa Hazretlerine

Vatanperver Efendim;

Zatı âlinizin makamı muallâyı hilâfet ve saltanata olan merbuliyelleri ve mukaddes vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine kat'iyyen razı olamıyacakları cümlenin müsellemidir.

ve haysiyeti için ölünceye kadar çalışmayı daha yararlı sayarak tutkunu olduğum askerlikten çekildim. Elbette bu yurt işlerinde sizin gibi çok değerli yurttaşlarımın yardım edip işbirliği yapacaklarına tam bir güvenim vardır.

Sözünü ettiğim birçok savunma derneklerinin katılmasıyla milleti birleştirmek ve canımıza kıymak istiyen düşmanlarımıza karşı güçlü bulundurmak amacıyla Erzurumda bir Kongre toplanmıştır. Görüşme ve kararları hakkında Celâl Bey kardeşimiz ayrıntılı bilgi vereceğinden bu konuda sözü uzatmayı yersiz buluyorum. Ancak şu kadarını söyleyeyim, milletimizin gerçek bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü yolunda elde edilen birliği dışarıya ve içeriye karşı temsil amacıyla Kongrece bir Temsilci Kurul seçilip kabul edildi. Siz de Kongre üyelerinin oy birliğiyle bu Temsilci Kurul üyeliğine seçildiniz. Aralarında ben de bulunduğum gibi eski Denizişleri Bakanlarından, Hamidiye kahramanı Rauf Beyefendi kardeşimiz de bizimle birliktedir. Vatanımızın kurtuluşu ve mutluluğu için el ele vererek çalışılacak uygun ortam oluşmuş bulunmasından gerçekten çok büyük kıvanç duymaktayım. Celâl Bey Kardeşimizin size getireceği tüzük gereğince tarafınızdan hızla örgütlenmeye geçilerek hiçbir tarafın ve kimsenin işe karışmasına engel olmasına izin verilmemesini ve ulusun kutsal amacının sağlanması yolunda yardımcı olacağını umduğum ve beklediğim sivil ve askerî görevlilerin amaca aykırı davranışları görülür ise milletin irade ve egemenliğinin onlara gösterilmesi gerektiğini sizden ayrıca rica ederim.

Burada olduğu gibi özdeş amaçla Sıvasta da bütün milletin temsilcilerinden oluşan genel bir kongre toplanmak üzeredir. Ben de birkaç güne kadar yeniden Erzuruma döneceğimden Erzurumda sizinle tanışırız. Bunun için uygun bir zamanda size telgrafla bilgi vererek ne olursa olsun gelmenizi rica edeceğim. Oradaki işlerinizin sizin burada uzun süre kalmanıza engel olacağını biliyorsam da, milletin bizlerden beklediği hizmetin önem ve yüceliği karşısında bunların bir ölçüde feda edileceğine de inanıyorum. Her halde bir defa görüştükten sonra bu sorunun da bir çözüm yolunu düşünür buluruz. İstekleri gerçekleştiren Yüce Tanrıdan vatan ve milletimiz için yararlı yarınlar diler ve sizlerin gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

BELGE, 48.

13 Ağustos 1919

Bitlis Kefrevizade Şeyh Abdülbaki Efendi Hazretlerine

Erdemli Efendim,

Erdem dolu olan sizin Bitliste olduğunu sanıyorum. Bu kez aldığım bilgiyle bunun doğruluğu belgelendi. Yüce halifelik ve padişahlık makamının, vatan ve milletimizin içinde bulunduğu güç durumu bilirsiniz. Ben milletimizin bugünkü yıkım altından kalkacağı güne kadar milletle birlikte ve milletin içinde çalışmaya varlığımı adamaktan başka yurtseverlik yolu olamıyacağı kanısıyla hemen askerlikten çekildim. Çünkü resmî makam ve görevim buna engel oluyordu.

Bugün için tek kurtuluş yolu milletin birliğini bütün dünyaya göstermek ve kutsal haklarımızı milletin meydana getireceği güçle kurtarmaktır.

Erzurum Kongresince kabul edilmiş olan ilkeleri sunuyorum. Bulunduğunuz yörede gerekli girişimler yapılarak düşmanlarımızın her türlü zararlı fikir aşılamalarının önüne geçmeniz herkesçe bilinen yurtseverliğinizden beklenir. Saygı ve sevgi sunarım Efendim Hazretleri.

Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 49.

Mektup **13 Ağustos 1919**

Şirnaklı Abdürrahman Ağa Hazretlerine
Dirşulu Ömer Ağa Hazretlerine
Muşarlı Resul Ağa Hazretlerine

Yurtsever Efendim;

Sizin yüce halifelik ve padişahlık makamına olan bağlılığınızı ve kutsal vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesini kesinlikle kabul etmeyeceğinizi herkes bilir. Bugüne kadar yapmış

Levent Şahverdi Arşivi

Bugüne kadar ibraz buyurmuş olduğunuz asarı fazilete yakından muttali olduğum için zâtı âlinizi vatan ve millet için çalışmak hususunda hasrı hayat eden vatanperveranın başında göreceğimden eminim. Erzurum Kongresince tanzim olunum beyanname ve nizamnamelerden lüzumu kadarını takdim ediyorum. Teşkilâtın o havalice sürat ve sühuleti tatbiki ve muzır düşman telkinatına kat'iyyen mâni olmak hususlarında hamiyet ve gayreti müsellemelerinin asarına kemalı itminan ile intizar eyler ve gözlerinizden öperim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 50.

13 Ağustos 1335

Meb'usu Sabık Sadullah Efendi Hazretlerine

Muhterem Efendim;

Makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın duçar olduğu tazyik, vatan ve milletimizin düşmanlarımız tarafından mahkûm edilmek istenildiği elîm akıbet malûmu âlileridir. Bütün bu taaddiyata karşı koyabilmek için yegâne çarenin milletimizin, müdafaai hukuk ve mukaddesat için yekvücut olarak ibrazı kudret etmesi olduğu takdir buyurulur.

Şarkî Anadolunun her tarafında aynı elem neticesi olarak teşekkül etmiş bulunan cemiyetlerin Erzurum Kongresinde elhamdülillâh birleşmesi maksadın istihsali için elde bir zaman olmuştur.

Vahdeti millîyemizin dahil ve harice karşı temsili için kabul edilen Heyeti Temsilîyeye zatı âlileri ittifakı âra ile intihap buyuruldunuz. Bu suretle vatan ve milletimiz için birlikte çalışacağımızdan dolayı pek bahtiyarım.

Kongrece tanzim olunan beyanname ve nizamnamelerden miktarı kâfi takdim edilmiştir. O havalide teşkilâtın takviye ve taazzuvunu temin buyurduktan sonra Erzurumu teşriflerine şiddetle intizar olunur.

Bendeniz, Heyeti Temsilîyemizde bulunan Bahriye Nâzırı Esbakı Rauf Beyefendi ile Sıvasta in'ikat etmek üzere bulunan kongreye gideceğimizden avdetimize kadar Raif Efendi yalnız kalıyorlar. Teşrifleri kendileri için pek büyük medarı tesliyet olacaktır. Cümleten gözlerinizden öperiz Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 51.

13 Ağustos 1335

Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine

Faziletlû Efendim;

Makamı muallâyı hilâfete ve saltanatı Osmanîyeye olan revabıtı hakikîyeleri ve vatanı azizimiz hakkındaki alâkai kat'iyeleri cümlenin malûm ve müsellemidir. Harbi Umumînin makûs neticesi düşmanlarımıza çok fırsatlar bahşeylediğinden mütarekedenberi devlet, millet ve vatanımız hakkında reva görülen tecavüz ve taaddiler gayrikabili tahammül ve kabul dereceye vâsıl olmuştur. Hilâfet ve saltanat izmihlaline ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesine ve milletimizin Ermenilere esir olmasına rıza gösterecek hiçbir Müslüman tasavvur edilemez. Düşmanlarımızın her taraftaki teşebbüsleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin esir olması gayelerine matuftur. Milletten kuvvet alamıyan ve esir vaziyetinde bulunan hükûmeti merkezîye acizden başka bir şey gösterememektedir.

Milletin yekvücut olarak kuvvet ve kudretini cihana göstermesinden başka çarei halâs ve noktai istimdat kalmamıştır. Bu sebeple senaverleri resmî makam ve sıfatımın haylûletini gördüğümden derhal silki askerîden istifa ederek vatan ve milletimizin halâsı tammına kadar milletle beraber ve milletin içinde çalışmaya karar verdim. Zâtı âlileri gibi fedakâr, vatanperver dindaşlarımın benimle beraber çalışacağınıza mutmainim. Bu defa Erzurum Kongresince takarrür ettirilen beyanname ve nizamnamelerden takdim ediyorum. O havalice tevsi ve takviyei teşkilât zımnında sarfı makderet buyurulmasını rica ederim. Yakında Sıvasta in'ikat edecek olan umumî bir kongre

olduğunuz erdemli işleri yakından bildiğim için sizi vatan ve millet için çalışmaya adamış olan yurtseverlerin başında göreceğime güveniyorum. Erzurum Kongresince hazırlanan bildiri ve tüzüklerden gereği kadar gönderiyorum. Örgütün o yörece hızla ve kolaylıkla kurulması ve düşmanın zararlı telkinlerine kesinlikle engel olunması konularında bilinen yurtseverlik ve yılmazlığınızın meyvelerini tam güven içinde bekler ve gözlerinizden öperim Efendim.

Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 50.

13 Ağustos 1919

Eski Meb'us Sadullah Efendi Hazretlerine

Muhterem Efendim;

Yüce halifeliğin ve padişahlığın uğradığı baskıyı, vatan ve milletimizin düşmanlarımız tarafından mahkûm edilmek istenildiği acı sonucu bilirsiniz. Bütün bu kıyımlara karşı koyabilmenin tek yolunun milletimizin, haklarını ve kutsal değerlerini savunmak için tek beden olarak güç göstermesi olduğunu anlarsınız.

Doğu Anadolunun her tarafında bu acının sonucu olarak kurulmuş bulunan derneklerin Erzurum Kongresince Tanrıya şükür birleşmesi amacın elde edilmesi için bir güvence olmuştur.

Ulusal birliğimizin içe ve dışa karşı temsil edilmesi için kabul edilen Temsilci Kurula oy birliğiyle üye seçildiniz. Böylece vatan ve milletimiz için birlikte çalışacağımızdan dolayı çok mutluyum.

Kongrece hazırlanan bildiri ve tüzükler yeter sayıda sunulmuştur. O yörede örgütlerin kurulup güçlendirilmesini sağladıktan sonra Erzuruma gelmenizi dört gözle bekliyoruz.

Ben kulunuz, Temsilci Kurulumuzda bulunan Eski Denizişleri Bakanlarından Rauf Beyefendi ile Sıvasta toplanmak üzere bulunan kongreye gideceğimizden dönüşümüze kadar Raif Efendi yalnız kalıyorlar. Gelmeniz kendileri için büyük rahatlık yaratacaktır. Hepimiz gözlerinizden öperiz Efendim.

Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 51.

13 Ağustos 1919

Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine

Erdemli Efendim;

Yüce halifeliğe ve Osmanlı saltanatına olan gerçek bağlılığınız ve sevgili vatanımız hakkındaki kesin ilginiz hepimizce bilinmektedir. Dünya Savaşının olumsuz sonucu düşmanlarımıza çok fırsatlar verdiğinden barışkesten bu yana devlet, millet ve vatanımıza uygulanan saldırı ve kıyımlar dayanılamaz ve kabul edilemez kerteye varmıştır. Halifeliğin ve padişahlığın çökmesini ve vatanımızın Ermeni ayakları altında çiğnenmesini ve milletimizin Ermenilere tutsak olmasını kabul edecek hiçbir müslüman düşünülemez. Düşmanlarımızın her taraftaki girişimleri hep vatanın parçalanması ve milletimizin tutsak olması amacına yöneliktir. Milletten güç alamıyan ve tutsak durumda bulunan İstanbul hükûmeti güçsüzlükten başka bir şey gösterememektedir.

Milletin tek beden olarak güç ve yeteneğini dünyaya göstermesinden başka kurtuluş yolu ve medet umulacak yer kalmamıştır. Bu nedenle ben resmî makam ve görevimin engel olduğunu gördüğümden hemen askerlik mesleğinden çekilerek vatan ve milletimizin tama kurtuluşuna kadar milletle birlikte ve milletin içinde çalışmaya karar verdim. Sizin gibi özverili, yurtsever dinkardeşlerimin benimle birlikte çalışacağınıza inanıyorum. Bu kere Erzurum Kongresince kararlaştırılan bildiri ve tüzüklerden sunuyorum. O yörede örgütlerin yayılması ve güçlendirilmesi için yoğun

Levent Şahverdi Arşivi

ile de daha nâfi ve kat'î netayiç elde edileceği şüphesizdir. O havalide İngilizlerin muğfil teltinatının önüne geçilmesi pek ziyade lâzımdır. Cenabı Hak cümlemize muvaffakıyetler ihsan buyursun. Gözlerinizden öperim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 52.

13 Ağustos 1335

Nurşinli Meşayihi İzamdan Şeyh Ziyaettin Efendi Hazretlerine

Faziletlû Efendim;

Zatı fazılanelerinizin Harbi Umumînin imtidadınca Osmanlı ordusuna ifa eylemiş olduğunuz hidematı bergüzidelerine ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanata göstermiş olduğunuz revabıtı kalbîyelerine yakından muttali bulunuyorum. Bu sebeple zâtı âlinize kalben pek büyük hürmetim vardır.

Bugün makamı hilâfetin, saltanatı Osmanîyenin ve vatanı mukaddesimizin düşmanlarımız tarafından nasıl rencide edilmekte ve vilâyatı şarkîyemizin Ermenilere hadiye edilmesinde ısrar olunmakta olduğu malûmu arifaneleridir. Millete istinat etmiyen İstanbuldaki hükûmeti merkezîye bütün bu düşman taaddileri karşısında âciz ve naçiz kalarak hukuk millet ve memleketi müdafaa edememekte olduğu tahakkuk etmiştir. Bu sebeple milletimizin mevcudiyetini ve vahdetini bütün cihana göstermek ve hukukumuzun indî ve şahsî kararlarla imhasına müsaade edemiyeceğimizi anlatmak maksadile senaverleri resmî makam ve sıfatımdan tecerrüt ederek milletin içinde ve milletle beraber çalışmaktan başka çare göremedim ve derhal askerlikten istifa ettim.

Vakayii elîme tesirile her taraftan teşekkül eden millî ve vatanî cemiyetlerin murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda in'ikat eden bir kongre ile "Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" teşekkül etti ve vahdeti millîyemizi dahil ve harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsilîye kabul edildi. Bu hususa dair beyanname ve nizamnamelerden zatı ulyanıza takdim ediyorum. Zatı fazılaneleri Cemiyetimizin en muhterem azasından bulunduğunuz cihetle istihsali maksadı mukaddes için cümlece müsellem olan himmet ve gayretlerinin teşkilâtımızın o havalice tesrii husulüne ve muzır düşman telkinatının izalesine masruf olacağına mutmainim. Birkaç güne kadar Garbî Anadolu ve Rumelinin bilcümle vilâyatından gelmekte olan murahhaslarla da umumî bir kongre Sıvasta aktolunacaktır. Cenabı Hakkın avnü inayeti ve Peygamberi zişanımızın feyzü şefaati ile umum milletimizin bir noktada müttehit olduğunu ve hukukunu muhafaza ve müdafaaya kadir bulunduğunu cihana göstereceğiz.

Kariben Meclisi Meb'usanımızı açtırmak ve millete müstenit kuvvetli bir hükûmeti mevkii iktidara geçirerek selâmeti vatanı temin eylemek müyesser olacaktır.

Muhabbet ve hürmetlerimin kabulünü rica ve o havalideki bilcümle vatandaşlarıma selâmlar ithaf eylerim Efendim Hazretleri.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 53.

13 Ağustos 1335

Garzanda Rüesadan Cemil Çeto Beye

Efendim;

O havaliden gelen zevattan aldığım malûmattan zatı âlinizin makamı muallâyı hilâfete ve devleti ebet müddetimize olan revabıtı kavîye ve hakikîyeniz asarından olmak üzere vatanı azizimizin düşman amaline karşı sıyaneti zımnında göstermekte olduğunuz himmet ve fedakârlığa muttali oluyorum. Bundan dolayı pek ziyade memnun ve müteşekkirim.

Erzuruma gelmeden evvel vukubulan telgraf muhaberatımızda ilk fırsatta oralara gelmek arzusunda bulunduğumu bildirmiştim. Fakat ahval ve hadisat şimdiye kadar buna müsaade etmedi.

Mesmuu âliniz olduğu ve olacağı veçhile Mütarekeden sonra İtilâf Devletleri devlet ve milletimizin hukukuna Ermenilere vermek, vilâyatı garbîyemizden İzmir gibi en mamur yerleri Rumlara hediye etmek, Karadeniz sahillerinde bir Pontus Rum hükûmeti teşkil etmek gayelerine düştüler.

çaba harcamanızı rica ederim. Yakında Sıvasta toplanacak olan genel bir kongre ile de daha yararlı ve kesin sonuçlar elde edileceği kuşkusuzdur. O yörede İngilizlerin aldatıcı telkinlerinin önüne geçilmesi çok gereklidir. Ulu Tanrı hepimize başarılar versin. Gözlerinizden öperim Efendim.

Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 52.

13 Ağustos 1919

Nurşinli Büyük Şeyhlerden Şeyh Ziyaettin Efendi Hazretlerine

Erdemli Efendim;

Sizin Dünya Savaşı boyunca Osmanlı ordusuna yapmış olduğunuz seçkin hizmetleri ve yüce halifelik ve padişahlık makamına göstermiş olduğunuz yürekten bağlılığı yakından biliyorum. Bu nedenle size içten gelen pek büyük saygım vardır.

Bugün halifelik makamınca, Osmanlı saltanatına ve kutsal vatanımıza karşı düşmanlarımızca kıyasıya kötü davranılmakta ve doğu illerimizin Ermenilere armağan edilmesinde direnmekte olduğunu bilirsiniz. Millete dayanmayan İstanbuldaki hükûmetin bütün bu düşman saldırganlıkları karşısında güçsüz ve cılız kalarak ulus ve ülke haklarını savunamamakta olduğu belli olmuştur. Bu nedenle milletimizin varlığını ve birliğini bütün dünyaya göstermek ve haklarımızın tek yönlü kişisel kararlarla yok edilmesine izin vermiyeceğimizi anlatmak amacıyla ben resmî makam ve görevimden ayrılıp milletin içinde ve milletle birlikte çalışmaktan başka çıkar yol göremedim ve hemen askerlikten çekildim.

Acı olayların etkisiyle her tarafta kurulan ulusal ve yurtsal derneklerin delegelerinden oluşmak üzere Erzurumda toplanan bir kongre ile "Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği" kuruldu ve ulusal birliğimizi iç ve dışa karşı temsil etmek için bir Temsilci Kurul seçildi. Bu konuyla ilgili bildiri ve tüzüklerden size sunuyorum. Siz derneğimizin en saygın üyelerinden bulunduğunuzdan kutsal amacı elde etmek için herkesçe bilinen yurtseverlik ve çabalarınızın örgütümüzün o yörede yayılmasına ve zararlı düşman telkinlerinin etkisiz kılınması için kullanılacağına inanıyorum. Birkaç güne kadar Batı Anadolu ve Rumelinin tüm illerinden gelmekte olan delegelerle de genel nitelikte bir kongre Sıvasta toplanacaktır. Yüce Tanrının yardımı ve Şanlı Peygamberimizin desteğiyle bütün milletimizin bir amaçta birleşmiş olduğunu ve haklarını koruyup savunacak güçte bulunduğunu dünyaya göstereceğiz.

Yakında Meb'uslar Meclisimiz açtırılacak ve millete dayalı güçlü bir hükûmeti işbaşına geçirerek yurdun esenliği sağlanacaktır.

Sevgi ve saygılarımın kabulünü rica eder ve o yöredeki tüm yurttaşlarıma selâmlar sunarım Efendim Hazretleri.

Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 53.

13 Ağustos 1919

Garzanda Aşiret Başlarından Cemil Çeto Beye

Efendim;

O yöreden gelenlerden aldığım bilgilerden sizin yüce halifeliğe ve sonsuza dek yaşayacak olan devletimize sağlam ve gerçek bağlılığınızın sonucundan olarak sevgili vatanımızın düşman isteklerine karşı korunması için göstermekte olduğunuz yurtseverlik ve özveriyi öğreniyorum. Buna çok seviniyor ve şükrediyorum.

Erzuruma gelmeden önce yapılan telgraf haberleşmelerimizde ilk fırsatta oralara gelmek istediğimi bildirmiştim. Ama durum ve olaylar şimdiye kadar buna izin vermedi.

Duymuş olduğunuz ve bundan sonra da duyacağınız gibi Ateşkesten sonra İtilâf Devletleri devlet ve milletimizin haklarına hiç uymayıp memleketimizi parçalamak ve doğu illerini Ermenilere vermek, batı illerimizden İzmir gibi en bayındır yerleri Rumlara armağan etmek, Karadeniz

Levent Şahverdi Arşivi

Bir taraftan da İngilizler Diyarbekir ve havalisi halkını iğfal ederek türlü türlü şekiller vermeye kalkıştılar. Üçüncü Ordu Müfettişliğim esnasında, düşmanların bu hainane kastlarına mümanaata karar verdim. Ve bunun için icab eden teşebbüsata giriştim. İstanbulda esir vaziyetinde bulunan hükûmeti merkezîyenin bazı ricali, milletten kuvvet almakta müsamahakâr davrandıklarından ecnebîler indinde hükümsüz kaldılar. Benim millî ve vatanî iştigalâtımdan bittabi düşmanlarımız memnun olmadılar. Beni Anadoludan İstanbula davet etmek istediler. Ben ise nihayete kadar milletle beraber ve sinei millette çalışmaya karar verdiğimden derhal askerlikten istifa ettim.

Malûmu âlinizdir ki Anadolu ve Rumelinin tekmil vilâyetlerinde Müdafaai Hukuk Cemiyetleri teşekkül etmiştir. Şarkî Anadolu vilâyat ve elviye müstakillesi murahhaslarından mürekkep olmak üzere Erzurumda bir kongre aktedildi. Bu sayede tekmil Şarkî Anadolu halkı birleşti. Dahilî ve haricî siyasetini tesbit eden esaslı mukarrerat ittihaz etti ve bir de teşkilât nizamnamesi yaptı. Bunlardan zâtı âlinize takdim ediyorum.

Birkaç güne kadar tekmil Garbî Anadolu ve Rumeli vilâyatı murahhaslarından mürekkep olmak üzere Sıvasta umumî bir kongre in'ikat edecektir. Bu suretle de bütün millet yekvücut olarak hukukunu müdafaa edecek hale gelecektir. Milleti müttehit bir halde gerek dahile ve gerek harice karşı temsil eylemek üzere bir Heyeti Temsilîye intihap ve kabul edilmiştir ki ben de bu heyette dahilim. İnşallah kariben Meclisi Meb'usan toplanacak ve her türlü hukuku millet ve memleketi müdafaaya kâfi kuvvetli bir hükûmet mevkii iktidara geçecektir. Milletin gösterdiği bu vahdet ve kudret sayesinde tekmil ecnebî devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar hulâsa cümlesi vatan ve milletimize hürmet etmeye başladılar. İnşallah netice mes'ut olacaktır.

Şarkî Anadoludaki cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan "Müdafaai Hukuk Cemiyeti" kat'î mesaisile devletimizin istiklâlini ve vatanımızın tamamisini kurtaracağına hiç şüphe etmiyorum. Zatı âliniz Cemiyetimizin en mühim azasındansınız. Himmet ve gayretinizle o havalide az zamanda teşkilâtın takdim ettiğim nizamname ahkâmına mutabık olarak vücuda getirileceğine ve İngilizlerin milletimizi parçalamaya ve vatanımızı Ermeni ayakları altında çiğnetmeye matuf olan entrikalarına meydan verilmiyeceğine mutmainim.

Sıvas Kongresinde bulunmak üzere muvakkaten Sıvasa gideceğim. Ondan sonra tekrar Erzuruma geleceğim. Gözlerinizden öper orada bilcümle vatandaşlarımıza mahsus selâmlar eylerim Efendim.

Sabık Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

VESİKA, 54.

Sıvas Kongresinde Kongre Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından irat olunan nutku iftitahî

Muhterem Efendiler;

Vatan ve milletin halâsını istihdaf eyliyen sevaikı mücbire, sizleri bunca meşak ve mevani karşısında Sıvasta topladı. Celâdetperver azminizi tebrik ve beyanı hoş amedi eylemekle bahtiyarlığımızı arzederim.

Efendiler, muhterem heyetiniz, rehakâr müzakeratına girişmeden evvel bazı maruzatta bulunmama müsaadenizi rica ederim. Malûmdur ki milliyetler esasına müstenit vaitler üzerine 30 Teşrinievel 1334 tarihinde Düveli İtilâfiye ile mütareke aktedildi. Milletimiz adilâne bir sulha nail olacağını ümit etti. Halbuki mütarekename ahkâmı vatan ve milletimiz aleyhinde hergün bir suretle suistimal ve taarruz ve icbar suretile tatbik edildi. Düveli İtilâfiyeden kuvvet alan memleketimizdeki anasırı hıristiyaniye milletimizin haysiyetini kesrü ihlâl mahiyetinde çılgınca harekâta koyuldu. Garbî Anadoluda islâmın harimi ismetine dahil olan Yunan zalimleri Düveli İtilâfiyenin enzarı tesamühü karşısında canavarca fecayi ika etti.

Şarkta Ermeniler Kızılırmağa kadar tevessü hazırlıklarına ve şimdiden hudutlarımıza kadar dayanan katliam siyasetine başladı. Karadeniz sahillerimizde Pontus Kırallığı hayalinin tahakkukuna bile çalışıldı. Adana, Ayıntap, Maraş ve Konya havalisine kadar Antalya işgal ve Trakya da işgal mıntakasına ithal edildi.

Payitahtı saltanat ve makarrı hilâfetin ise hükümdar saraylarına kadar boğucu bir tarzda işgali suretile kalpgâhı devlette ecnebî inhisar ve tahakkümü teessüs etti ve bütün bu hakşiken tasaddilere karşı hükûmeti merkezîye ihtimalki tarihte bir misli daha görülmemiş surette taham-

kıyılarında bir Pontus Rum hükûmeti kurmak amaçlarını güttüler. Bir yandan da İngilizler Diyarbakır ve yöresi halkını aldatarak türlü türlü biçimler vermeye kalkıştılar. Üçüncü Ordu Müfettişliğim sırasında, düşmanların bu haince kasıtlarına engel olmaya karar verdim. Ve bunun için gereken girişimleri yaptım. İstanbulda tutsak durumda bulunan hükûmetin bazı ileri gelenleri, milletten kuvvet almakta gevşek davrandıklarından yabancıların gözünde etkisiz kaldılar. Benim ulusal ve yurtsal çalışmalarımdan elbette düşmanlarımız kıvanç duymadılar. Beni Anadoludan İstanbula çağırmak istediler. Ben ise sonuna kadar milletle birlikte ve ulusun bağrında çalışmaya karar verdiğimden gecikmeden askerlikten çekildim.

Bilirsiniz ki Anadolu ve Rumelinin tüm illerinde Hakları Savunma Dernekleri kurulmuştur. Doğu Anadolu illerinin ve bağımsız sancaklarının temsilcilerinden oluşmak üzere Erzurumda bir kongre toplandı. Bu sayede tüm Doğu Anadolu halkı birleşti. İç ve dış politikasını saptayan köklü kararlar aldı ve bir de örgütler tüzüğü yaptı. Bunlardan size sunuyorum.

Birkaç güne kadar tüm Batı Anadolu ve Rumeli illeri delegelerinden oluşmak üzere Sıvasta genel nitelikli bir kongre toplanacaktır. Böylece de tüm ulus tek beden olarak haklarını savunacak duruma gelecektir. Milleti birlik içinde hem içe ve hem dışa karşı temsil etmek için bir Temsilci Kurul seçilip atanmıştır ki ben de bu kurulda bulunuyorum. Tanrının izniyle yakında Meb'uslar Meclisi toplanacak ve her türlü ulus ve ülke haklarını savunmaya yeterli güçte bir hükûmet iş başına geçecektir. Milletin gösterdiği bu birlik ve yetenek sayesinde tüm yabancı devletleri, İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar kısaca hepsi vatan ve milletimize saygı duymaya başladılar. Tanrının izniyle sonuç mutlu olacaktır.

Doğu Anadoludaki derneklerin birleşmesinden doğan "Hakları Savunma Derneği" nin kesin çalışmalarıyla devletimizin bağımsızlığını ve vatanımızın bütünlüğünü kurtaracağına hiç kuşku duymuyorum. Siz derneğimizin en önemli üyelerindensiniz. Yurtseverlik ve çabalarınızla o yörede az zamanda örgütün sunduğum tüzük hükümlerine uygun olarak kurulacağına ve İngilizlerin milletimizi parçalamaya ve vatanımızı Ermeni ayakları altında çiğnetmeye yönelik entrikalarına meydan verilmiyeceğine inanıyorum.

Sıvas Kongresinde bulunmak için geçici olarak Sıvasa gideceğim. Ondan sonra yeniden Erzuruma geleceğim. Gözlerinizden öper oradaki tüm vatandaşlarımıza özel selâm ederim Efendim.

Eski Üçüncü Ordu Müfettişi
Mustafa Kemal

BELGE, 54.

Sıvas Kongresinde Kongre Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri tarafından okunan açış nutku

Muhterem Efendiler;

Vatan ve milletin kurtuluşunu amaçlayan zorunlu nedenler, sizleri bunca zahmet ve engellere karşın Sıvasta topladı. Sarsılmaz yiğit kararlılığınızı kutlar ve hoş geldiniz demekle mutlu olduğumu bilginize sunarım.

Efendiler, saygıdeğer kurulunuz, iyilik getirici görüşmelerine başlamadan önce bazı şeyler söylememe izninizi rica ederim. Bilinir ki milliyetler ilkesine dayalı sözveriler üzerine 30 Ekim 1918 tarihinde İtilâf Devletleriyle ateşkes anlaşması yapıldı. Milletimiz adaletli bir barışa kavuşacağını umdu. Oysa ateşkes anlaşması hükümleri vatan ve milletimiz zararına hergün bir yolda kötüye kullanılmak, saldırı ve zorlama yoluyla hıristiyanlar milletimizin onurunu kırıp zedeleyici nitelikte çılgınca işler yaptılar. Batı Anadoluda Müslümanların temiz bağrına giren Yunan kıyıcıları İtilâf Devletlerinin hoşgörülü bakışları önünde canavarca kıyımlar yaptı.

Doğuda Ermeniler Kızılırmağa kadar genişleme hazırlıklarına ve şimdiden sınırlarımıza kadar dayanan soykırım politikasına başladı. Karadeniz kıyılarında Pontus Krallığı hayalinin gerçekleşmesine bile çalışıldı. Adana, Gaziantep, Maraş ve Konya yöresine kadar Antalya işgal edildi ve Trakya da işgal bölgesi içine alındı.

Başkente ise padişahın saraylarına kadar boğucu bir biçimde işgali yoluyla devletin canevinde yabancı tekel ve egemenliği kuruldu ve bütün bu haksız saldırılara karşı İstanbul hükûmeti belki de tarihte bir benzeri hiç görülmemiş yolda boyun eğdi ve hep güçsüz ve cılız bir durumda

Levent Şahverdi Arşivi

mül etti ve daima zayıf ve âciz bir mevkide kaldı. İşte bu ahval milletimizi şedit bir intibaha sevketti. Artık milletimiz pek güzel anladı ki Düveli İtilâfiye bu vatanda mukaddesat ve mukadderatına sahip bir kudret ve iradei millîye mevcut olmadığı zehabı batılına kapıldı. Ve bu zehap yüzünden cansız bir vatan, kanunsuz bir millet nelere müstahak ise bimuhaba onların tatbikatına koyuldu, buna karşı tevekkül ve teslimiyetin inkırazı tam faciasından başka bir netice vermiyeceği kanaati teeyyüt etti.

Efendiler, milletimizin sizler gibi münevveran ve hamiyetperveranı manzaranın elemli karanlıklarından naümit olmadılar. Çünkü onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman inkâr edemez. Çünkü onlar kuvvetli bir iman ile kanidirler ki, bir nikabı batıl arkasından vatan ve milletimiz aleyhinde verilen hükümler, ortaya sürülen kanaatler muhakkak iflâsa mahkûmdur.

Efendiler, İtilâf Devletlerinin haksızlıkları ve hükûmeti merkezîyenin zâf ve aczi karşısında milletimizin mevcudiyetini isbat ve filî tecavüzlere karşı namus ve istiklâlini bilfiil müdafaa hükmünü vermekle muztar kaldı. Matlup olduğu veçhile: Şarkta harbi zailin her türlü meşekkat ve elemlerini görmüş ve bilhassa Ermenilerin vahşet ve zulümlerine sahne olmuş matemzede hudut vilâyetlerimiz namus ve istiklâli millîyi kurtarmak maksadile Müdafaai Hukuku Millîye, Muhafazai Hukuku Millîye Cemiyetleri teşkil eylediler. Şarktan ve cenuptan tehlike hisseden Diyarbekir vilâyetimizde de Müdafaai Vatan Cemiyeti teşekkül etti.

Garpla Yunanlıların tecavüzü ihtimaline karşı teşekkül eden Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti Yunanlıların sevgili topraklarımıza ayak basması üzerine ilhakı filen redde kıyam etti.

Trakyada, Kilikyada ve her taraftan millî cemiyetler teşekkül etti. Hulâsa garptan ve şarktan yükselen sadayı millet Anadolunun en ücra köşesinde, makes buldu, binaenaleyh millî cemiyetler düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek kastile millî cemiyetler düşmanların esaret boyunduruğuna girmemek kastile millî vicdanın azmü iradesinden doğmuş yegâne teşkilât oldu. Bu sayede asırlardanberi müstakil yaşayan milletimiz mevcudiyetini âleme göstermeye başladı.

Efendiler, milletçe çarei halâsın ancak kendi ruhundan ve kendi taazzuvundan doğacağı kanaati tahakkuk edince; bariz tehlikeler karşısında bulunan Şarkî Anadolu vilâyatı "Erzurum Kongresini" davet etti. Bu sırada idi ki cereyan eden muhaberat ve saik olan hadisat ve zarurat ile de halâsı umumîi vatanı istihdaf eyliyen Sıvas Kongresi, bugün heyeti muhteremenizin vücuda getirdiği Umumî Kongre, 21 Haziran 1335 tarihinde karargir olmuştur.

Efendiler, burada azîm teessüflerle heyeti aliyenize arzedeceğim ki, memleketin ve milletin mukaddesatını teminde aczü meskenetten başka bir kudret göstererememiş olan hükûmeti merkezîye sadayı milleti boğmak, revabıtı müşterekei millîyeyi kırmak ve bu suretle milleti daima mağlûp göstermek gibi ancak düşmanlarımızın hesabı menfaatine kaydolunan harekâtı mezbuhane ve mütehalifede bütün celâdetini takındı. Bu hal tarihi millîmizde bittabi hükûmeti merkezîye hesabına pek şaibedar bir fasıldır.

Teşekkür olunur ki Efendiler, millet ve kudreti millîyenin tamamen müzahiri olan namuskâr ordumuz, hükûmeti merkezîyeyi ikaz suretile zararlar takim edilmiştir. Maahaza suitesirler bazı mertebe teahhuratı bâdi olmuştur.

Hatırlarda olacaktır ki, Sıvas Umumî Kongresine teşrifleri için 22 Haziranda vukubulan davetnamede Erzurum Kongresinden bahsedilerek 10 Temmuz, in'ikat için esas itibar edilmişti. Garbî Anadolu murahhaslarının bu zamana kadar Sıvasa vâsıl olabilecekleri tahmin olunarak Erzurum Kongre heyetinin de Sıvasta umumî içtimaa dahil olabileceğine imkân tasavvur edilmişti. Halbuki Sıvas Kongresinin in'ikadı ancak bugün müyesser oldu. Aradan bir ayı mütecaviz zaman geçti. Bu uzun müddet zarfında Erzurum Kongresi heyetinin intizar etmesinden ise zaten malûm ve müşterek olan makasıdı asliye ve nikatı esasîye üzerinde icrayı müzakerat ve ittihazı mukarrerat eylemesi münasip görüldü. Ve sonra da murahhasların mahalli intihaplarına avdetlerile mukarreratın filen tatbikatına başlamaları tercih edildi. Fakat kongre heyeti umumiyesi ve binaenleyh Şarkî Anadolu namına Sıvas Kongresine hazır bulunmak üzere Heyeti Temsilîyeden bir heyetin tevkiline karar verdi.

Erzurum Kongresinin beyanname ve nizamnamesi muhteviyatından başka hafî kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Sadrazam Ferit Paşanın Paris seyahatinden avdetinde Anadoluda suriş olduğuna dair vukubulan bir tamimi Kongrece büyük teessüflerle okunmuş ve muhalifi hakikat ve menafii memleket ve millete muzır bir gafilâne tebliğin derhal tekzibi şiddetle kendisinden talep

kaldı. İşte bu durumlar milletimizi sert biçimde uyandırdı. Artık milletimiz pek güzel anladı ki İtilâf Devletleri bu vatanda kutsal değerlerine ve kaderine egemen bir güç ve millî irade var olmadığı yolunda yanlış bir sanıya kapıldı. Ve bu sanı yüzünden cansız bir vatana, kanunsuz bir millete neler yaraşırsa çekinmeden onları uygulanmaya koyuldu, buna karşı kadercilik ve başeğmenin tam bir batış faciasından başka bir sonuç vermiyeceği kanısı doğrulandı.

Efendiler, milletimizin sizler gibi aydınları ve yurtseverleri görünümün acı karanlıklarından umutsuzluğa düşmediler. Çünkü onlar bilirler ki tarih bir milletin varlığını, hakkını hiçbir zaman yadsıyamaz. Çünkü onlar güçlü bir iman ile bilirler ki, aldatıcı bir perdenin arkasından vatan ve milletimiz zararına verilen hükümler, ortaya sürülen kanılar kesinkes sonuçsuz kalacaktır.

Efendiler, İtilâf Devletlerinin haksızlıkları ve İstanbul hükûmetinin güçsüzlüğü ve cılızlığı karşısında milletimizin varlığını kanıtlamak ve saldırılara karşı namus ve bağımsızlığını edimli olarak savunmak kararını vermek zorunda kaldı. Gerekli olduğu gibi: Doğuda geçen savaşın her türden zorluk ve acılarını görmüş ve özellikle Ermenilerin yabanilik ve kırıcılığına sahne olmuş kederli sınır illerimiz ulusal namus ve bağımsızlığı kurtarmak amacıyla Ulusal Hakları Savunma, Ulusal Hakları Koruma Dernekleri kurdular. Doğudan ve güneyden tehlike sezen Diyarbakır ilimizde de Vatanı Savunma Derneği kuruldu.

Batıda Yunanlıların saldırı olasılığına karşı kurulan Ulusal Hakları Savunma Derneği Yunanlıların sevgili topraklarımıza ayak basması üzerine buraların Yunanistana katılmasına karşı ayağa kalktı.

Trakyada, Kilikyada ve her yanda millî dernekler kuruldu. Kısası milletin batıdan ve doğudan yükselen sesi Anadolunun en uzak köşesinde yankı buldu. Böylece ulusal dernekler düşmanların tutsaklık boyunduruğuna girmemek amacıyla millî vicdanın sarsılmaz kararlılığından doğmuş tek örgüt oldu. Bu sayede yüzyıllardanberi bağımsız olarak yaşayan milletimiz varlığını dünyaya göstermeye başladı.

Efendiler, millette kurtuluş yolunun ancak kendi ruhundan ve kendi örgütlenmesinden doğacağı kanısı yer edince; açık tehlike karşısında bulunan Doğu Anadolu illeri "Erzurum Kongresi" ni toplantıya çağırdı. Bu arada yapılan haberleşmeler ve neden olan olaylar ve zorunluklarla da tüm vatanın kurtulmasını hedefleyen Sıvas Kongresi, bugün saygıdeğer kurulunuzun oluşturduğu Genel Kongre, 21 Haziran 1919 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Efendiler, burada büyük üzüntülerle yüksek kurulunuza bildireceğim ki, memleketin ve milletin kutsal değerlerini sağlamakta güçsüzlük ve miskinlikten başka bir güç göstermemiş olan İstanbul hükûmeti milletin sesini boğmak, ulusun ortak bağlarını kırmak ve böylece milleti hep yenilmiş göstermek gibi sadece düşmanlarımızın yararına yazılan umut kırıcı ve bozguncu davranışlarla bütün yiğitliğini takındı. Bu durum ulusal tarihimizde elbette İstanbul hükûmeti adına çok lekeli bir bölümdür.

Teşekkür olunur ki Efendiler, milletin ve ulusal gücün tam bir yardımcısı olan namuslu ordumuz, İstanbul hükûmetini uyararak zararlı sonuçlar biraz ertelenmiştir. Bununla birlikte, bunun kötü sonuçları bir ölçüde gecikmeler doğurmuştur.

Anımsarsınız ki, Sıvas Genel Kongresine gelmeniz için 22 Haziranda yazılan çağırıda Erzurum Kongresinden sözedilerek, toplantının 10 Temmuzda toplanması düşünülmüştü. Batı Anadolu delegelerinin bu zamana kadar Sıvasa ulaşabilecekleri kestirilerek Erzurum Kongre kurulunun da Sıvasta genel toplantıya katılabileceği düşünülmüştü. Oysa Sıvas Kongresi ancak bugün toplanabildi. Aradan bir ayı aşkın zaman geçti. Bu uzun süre içinde Erzurum Kongresi kurulunun beklemesinden aslında bilinen ve ortak olan temel amaç ve temel noktalar üzerinden görüşmeler yapılması ve kararlar alınması uygun görüldü. Ve sonra da delegelerin seçim yerlerine dönerek kararların edimli olarak uygulanmasına başlamaları yeğlendi. Ama kongre genel kurulu böylece Doğu Anadolu adına Sıvas Kongresinde hazır bulunmak üzere Temsilci Kuruldan bir heyetin vekâlet etmesine karar verdi.

Erzurum Kongresinin bildiri ve tüzüğünde yazılı olanlardan başka gizli kalmış hiçbir karar yoktur. Yalnız Başbakan Ferit Paşanın Paris yolculuğundan dönüşünde Anadoluda kargaşa olduğuyla ilgili olarak yapılan bir genelgesi Kongrece büyük üzüntülerle okunmuş ve gerçeğe aykırı ve memleket ve millet yararına zararlı olan bu aymazca bildirinin hemen yalanlanması kendisin-

Levent Şahverdi Arşivi

edilmiştir. Bir de intihabı meb'usanın tesrii talep olunmuştur. Erzurum Kongresi yalnız Şarkî Anadolu murahhaslarından teşekkül etmiş bulunduğu için salâhiyetini bu daire dahiline hasretmek mecburiyetini nazarı dikkate tutmuştur. Ancak Garbî Anadolu ve Rumeli murahhaslarının iştirakile tecelli edebilecek ve âm ve şamil salâhiyetin istimalini heyeti muhteremenizin hüzünle meşrut ve mukayyet gördü. Hatta bu sebepledir ki Şarkî Anadoludaki millî cemiyetlerin birleşmesinden hâsıl olan kütleye unvan verirken Şarkî Anadolu kaydı konuldu. Alelıtlak "Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti" yahut "Anadolu-Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvanı umumîsi istimal edilmek ve bütün milletin hukuku namına kendi kendine salâhiyet vermek doğru olamazdı. Bu takdirde İstanbulda vukubulduğu gibi beş, on kişinin bir araya gelerek bütün milletin sahibi salâhiyet vekilleri imiş gibi indî ve sahibi aslî olan milletle alâkasız bir teşebbüs mahiyetinde olabilirdi.

Bununla beraber Efendiler, Erzurum Kongresi bütün memleketin ve milletin ittihat ve ittifak noktasında Şarkî Anadolu ve vilâyetlerince vilâyatı saire ile her noktai nazardan iştiraki mesai temini emeli kat'idir üssülesasım kabul eylemiştir. Bittabi huzuru âlinizle münakit işbu Sıvas Umumî Kongremizde vatanımızın yekpare, milletimizin yekvücut olduğunu lüzumu gibi ifade ve ispat edecek esasat vazolunur.

Efendiler, Millet Meclisinin toplanması için ötedenberi gösterilen millîye karşısında hükûmeti merkezîyenin bidayetindenberi aldığı ihmalkâr ve bilâhare mütemerridane ve Kanunu Esasîye külliyen mugayir etvarı son günlerde cereyanı millî mümaşatkâr bir vaziyete girmiştir, intihabata emir verildiği malûmunuzdur. Bunun tahakkukunu inşallah azmü celâdetiniz vücuda getirecektir. Ancak buna takaddüm eden safhai vakayide müteaddit veya münferit ecnebî mandaterlikleri gibi doğrudan doğruya hayat ve istiklâlimizle alâkadar bir mesele mevzuubahs olmaktadır.

Meclisi millînin henüz toplanmamış olduğu bir sırada mahsur ve istiklâlini zayi etmiş olan hükûmeti merkezîyenin münferit ve gayrımeşru bir kararı veyahut amali millîyeye muhalif bazı tekâlifi hariciyeye inkıyat ve serfüru etmiş gibi emrivakilerin ihtimali zuhûratına karşı Erzurum ve Sıvas Kongrelerinin ruhu millîye temsilen ve biribirini takiben içtimaı muhakkak bir fali hayrü selâmettir. Maruzatım hitam bulurken vatan ve milletin fevzü halâsı gayesine merbut olan heyetimizin muvaffakı bilhayr olması temenniyatını Barigâhı ilâhiye refeylerim.

VESİKA, 55.

Adet ***Sıvas, 13/9/1919***

95

Konyada K.O. 12, Diyarbekirde K.O. 13, Balıkesirde K.O. 14, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58, Bandırmada Fırka 61, Niğdede Fırka 11 (61 inci Fırka vasıtasile Edirnede K.O. 1) Kumandanlıklarına

Hükûmeti merkezîyenin takip ettiği mesleki irticakârane ve son zamanlarda aldığı vaz'ı mutlakıyet mevcut endişe ve heyecanı teşdide bais olduğu gibi meb'usan intihabatının icrasında ihmalkârane hareketi, sulhün aleyhimizde olan bilcümle icabatını kabul ve millete bir emrivaki tarzında takdim edeceğini işrap etmekte ve şu halde Sulh Konferansına verdiği nota mucibince Torosun berisindeki vilâyatımızm zıyaı ve Aydın vilâyetinde kabul ettiği hududun garp aksamı sahiliyesi ve memleketin muhtelif kıtaatı meşgulesi maazallah zayi edilmek tehlikesi bütün üryanlığile hissedilmekte olduğundan Meclisi Meb'usanın intihabile milletin hukuku mukaddesesini istimaline ve irade ve kudretini izhara meydan kalmadan böyle bir vaziyeti mühlike karşısında ittihazı tedabir ve müdafaai hukuk eylemek ve keza halkı teslih ve yekdiğeri aleyhine kıyam ve kıtale teşvik cinayeti denaetkâranesine teşebbüs ettiği elde edilmiş olan vesaik ile gayrikabili ret bir surette tahakkuk eden hükûmeti merkeziye ile her türlü tedabire rağmen muhafazai mevki ettiği müddetçe kat'ı münasebat edilmekle şayet bu müddet ve şu hal devam edecek olursa memleketin idaresi ve aynı zamanda tahassülü memul yeni vaziyetlere karşı mukadderatı milletin takrir ve tespiti zımnında bir umumi kongrenin fevkalâde olarak aktine ihtiyaç hâsıl olması memuldür. Ledelicap bu fevkalâde kongrenin derhal içtimaını teminen azasını şimdiden intihap eylemek menafii memleket icabından görülmektedir. Garbî Anadolunun murahhasları zaten Sıvasta müçtemi bir haldedir.

Binaenaleyh her sancaktan kazalarının adedine göre muktazi murahhasların şimdiden intihabile ilk icra edilecek tebliğde gösterilecek mevkii içtimaa şitap etmek üzere ihtiyaten hazır bulunmalarının temini ile isimlerinin şimdiden Sıvasta Heyeti Temsilîyeye bildirilmesi rica olunur.

den kesinlikle istenmiştir. Bir de meb'usların seçiminin çabuklandırılması istenmiştir. Erzurum Kongresi yalnız Doğu Anadolu delegelerinden kurulmuş bulunduğu için yetkisini bu çerçeve içinde tutmak zorunluğu dikkate alınmıştır. Ancak Batı Anadolu ve Rumeli delegelerinin katılmasıyla belirebilecek geniş ve kapsamlı yetkinin kullanılmasını saygıdeğer kurulunuzun toplanması koşuluna bağlı görmüştür. Hatta bu nedenledir ki Doğu Anadoludaki ulusal derneklerin birleşmesinden oluşan topluluğa ad verirken Doğu Anadolu sınırlaması konuldu. Doğrudan doğruya "Anadolu Hakları Savunma Derneği" ya da "Anadolu-Rumeli Hakları Savunma Derneği" genel adını kullanmak ve bütün milletin hakları adına kendi kendine yetki vermek doğru olamazdı. Böyle yapılsaydı İstanbulda yapıldığı gibi beş, on kişinin bir araya gelerek bütün milletin yetkili vekilleri imişcesine tek yönlü ve gerçek yetki sahibi olan milletle bağlantısız bir girişim niteliğinde olabilirdi.

Bununla birlikte Efendiler, Erzurum Kongresi bütün memleketin ve milletin anlaşıp birleşmesi konusunda Doğu Anadolu illerinin öbür illerle her bakımdan çalışma ortaklığı sağlaması konusundaki isteği kesindir ilkesini kabul etmiştir. Doğal olarak sizlerin katılmasıyla toplanan bu Sıvas Genel Kongremizde vatanımızın bir bütün, milletimizin tek beden olduğunu gereği gibi belirtip kanıtlayacak ilkeler konulur.

Efendiler, Millet Meclisinin toplanması için ötedenberi gösterilen ulusal istekler karşısında İstanbul hükûmetinin baştanberi aldığı önemsemez ve sonraları kararsız ve Anayasaya tümüyle aykırı tutum son günlerde ulusal akımın etkisiyle uysal bir duruma girmiştir. Seçimler için emir verildiğini bilirsiniz. Bunun gerçekleşmesini Allahın izniyle sizin sarsılmaz kararlılığınız ve yiğitliğiniz sağlayacaktır. Ancak bundan önceki olaylar evresinde birkaç ya da bir tek yabancı devletin mandası altına girmek gibi doğrudan doğruya varlığımız ve bağımsızlığımızla ilgili bir sorun sözkonusu olmaktadır.

Meclisin daha toplanmamış olduğu bir sırada kuşatılmış ve ulusal bağımsızlığını yitirmiş olan İstanbul hükûmetinin kendi başına ve yasaya aykırı bir kararı ya da ulusal isteklere aykırı bir takım yabancı önerilere başeğmek gibi olup bittilerin olasılığı karşısında Erzurum ve Sıvas Kongrelerinin ulusal ruhun temsilcisi olarak ve biribiri ardından toplanması kesinlikle hayra ve esenliğe yorulacak birşeydir. Sözlerimi bitirirken vatan ve milletin mutluluk ve kurtuluşu amacına bağlı olan kurulumuzun hayırlı bir başarıya ulaşmasını Yüce Tanrıdan dilerim.

BELGE, 55.

Sayı **Sıvas, 13/9/1919**

95

Konyada K.O. 12, Diyarbakırda K.O. 13, Balıkesirde K.O. 14, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Bursada Tümen 17, Çinede Tümen 58, Bandırmada Tümen 61, Niğdede Tümen 11 (61 inci Tümen aracılığıyla Edirnede K.O. 1) Komutanlıklarına

İstanbul Hükûmetinin izlediği gericilik politikası ve son zamanlarda aldığı zorbaca tutum varolan kaygı ve kuşkunun yoğuluşmasına neden olduğu gibi meb'usları seçiminin yapılmasındaki savsaklayıcı tutumu, barışın bizim zararımıza olan tüm hükümlerini kabul edip millete bir oldu bitti biçiminde sunacağını sezdirmektedir ve bu durumda Barış Konferansına verdiği nota gereğince Torosun ötesindeki illerimizin yitirilmesi ve Aydın ilinde kabul ettiği sınırın batı kıyısı bölümü ve memleketin işgal altındaki çeşitli bölgelerinin Allah korusun yitirilmesi tehlikesi bütün çıplaklığıyla sezinlenmekte olduğundan Meb'uslar Meclisinin seçilmesiyle milletin kutsal haklarını kullanmasına ve iradesini ve gücünü göstermeye meydan kalmadan böyle korkunç bir durum karşısında önlemler alıp haklarını savunmak ve ayrıca halkı silâhlandırmak ve birbirine karşı kıyıma özendirmek gibi alçakça cinayetlere giriştiği elde edilmiş olan belgelerle söz götürmez bir biçimde kanıtlanan İstanbul hükûmeti ile her türlü önlemlere karşın yerini koruduğu sürece ilişki kesilmek ve bu süre ve şu durum devam edecek olursa memleketin yönetimi ve aynı zamanda ortaya çıkması beklenen yeni durumlar karşısında ulusun kaderini belirtip saptamak için genel nitelikli bir kongrenin olağanüstü olarak toplanması gerekmesi beklenir. Gerektiğinde bu olağanüstü kongrenin gecikmeden toplanmasını sağlamak için üyelerini şimdiden seçmek memleket çıkarları açısından gerekli görülmektedir. Batı Anadolunun delegeleri zaten Sıvasta toplu bir durumdadır.

Bu nedenle her sancaktan ilçelerinin sayısına göre gerekli delegelerin şimdiden seçilmesile yapılacak ilk bildiride gösterilecek toplantı yerine hemen gelmek üzere her olasılığa karşı hazır bulunmalarının sağlanmasıyla isimlerinin şimdiden Sıvasta Temsilci Kurula bildirilmesi rica olunur.

Levent Şahverdi Arşivi

İşbu şifrenin suretini mıntakadaki Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve hükmünü müttehiden icraya himmet ve bir an evvel intaç buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye
Mustafa Kemal

VESİKA, 56.

Erzurum ***Şifre mahlûlüdür***
529

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Bedirhanî ailesinden Celâdet ve Kâmran ile Diyarbekirli Cemil Paşa ailesinden ve firarîlerden Ekren namındaki üç şahıs silâhlı Kürtler muhafazasında ve vaktile Diyarbekir vilâyetinde aleyhimize propagandalar yapan İngiliz Binbaşısı Nowil refakatinde olarak Elbistan ve Arga üzerinden. Malatyaya geldiler. Mutasarrıfla belediye reisi tarafından istikbal edildikleri; Binbaşı Nowil'in Türk, Kürt ve Ermeni nüfusunu tetkik etmek üzere hükûmeti merkezîyenin müsaadesile dolaştıklarını söylediği ve fakat yedinde vesika olmadığı Malatyadaki süvari alayının mevcudunun azlığı dolayısile bunların derdestine cesaret edemediği maahaza bunların derhal tevkifi için İstanbula müracaat edildiği On Üçüncü Kolordudan bildirilmiştir. Bu adamların ne maksat ve ne vazife için nereleri gezecekleri hakkındaki malûmatını Harput valisinden sordum.

6/9/1335

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım

VESİKA, 57.

Şifre
Zata mahsus ve dakika tehiri gayricaizdir ***7/9/1335***

Diyarbekirde 13 üncü Kolordu Erkânıharbiye Riyasetine

Memleket için pek muzır harekât icrasile meşgul oldukları tahakkuk eden Vali Galip Bey, Malatya Mutasarrıfı ve Kâmran ve Celâdet ve Ekrem Beylerle refakatlerinde bulunan İngiliz binbaşısının behemehal tevkif ve Sıvasa sevkedilmeleri için bizzat On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beyin emrinde altmış kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9/9/1335 de Harputtan Malatyaya hareketi icap etmiş ve tesrian lilmaslaha doğruca mezkûr alay kumandanlığına da tebligat yapılmıştır.

Bu müfrezenin sürati hareketinin teminini ehemmiyetle rica ederim. Berayi muavenet yarın Sıvastan bir otomobil ile bazı zabitan dahi gönderilecek ve müfreze için vesaiti nakliye tedarikinde ihtiyar edilecek masraf da buraca tesviye edilecektir. On beşinci alaya verilecek emir suretinin acilen iş'arını da ayrıca rica ederim. Bu hususlara kumandanınızın muvafakati olmasa bile icrası elzemdir.

K.O. 3 Kumandanı
Salâhattin

VESİKA, 58.

Zata mahsustur ***Elâzizden, 8/9/1335***
Gayet aceledir. Dakika durmayacaktır.

Sıvasta K.O. 3 K.

C: 8/9/1919 zata mahsus şifreye:

1 - Telgraf alınmış ve anlaşılmıştır.

2 - Malatya buraya üç gün mesafededir. Orada süvari ve topçu alayları vardır. Hareket hazırlığım ikmal edilmiş ve Kolordudan aldığım emir üzerine hareketim tehir edilmiştir. Kolordunun muvafakati olmadan buradan hareket etmekliğim münasip olmıyacağından hareket emrimin kolordudan tebliğine delâlet buyurulmasını sabırsızlıkla bekliyorum. Maruzdur. 11697 numara iledir.

Alay 15 Kumandanı
Binbaşı
İlyas

Bu şifrenin örneğini bölgedeki Hakları Savunma Derneklerine bildirip gereğinin elbirliğiyle yerine getirilmesine yardımınız ve biran önce sonuçlandırmanız rica olunur.

Temsilci Kurul
Mustafa Kemal

BELGE, 56.

Erzurum **Şifrenin çözülmüşüdür**
529

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Bedirhanî ailesinden Celâdet ve Kâmran ile Diyarbakırlı Cemil Paşa ailesinden ve kaçaklardan Ekrem adında üç kişi silâhlı Kürtler koruyuculuğunda ve eskiden Diyarbakır ilinde bize karşı propagandalar yapan İngiliz Binbaşısı Nowil ile birlikte Elbistan ve Arga üzerinden.....Malatyaya geldiler. Mutasarrıfla belediye başkanı tarafından karşılandılar; Binbaşı Nowil'in Türk, Kürt ve Ermeni nüfusunu incelemek üzere İstanbul hükûmetinin izniyle dolaştıklarını söylediği ve fakat elinde belge bulunmadığı Malatyadaki atlı alayının mevcudunun azlığı dolayısile bunların yakalanmasını göze alamadığı bununla birlikte bunların gecikmeden tutuklanmaları için İstanbula baş vurulduğu On Üçüncü Kolordudan bildirilmiştir. Bu adamların ne amaçla ve ne görev için nereleri gezecekleri hakkındaki bildiklerini Harput valisinden sordum. 6/9/1919

K.O. 15 Komutanı
Kâzım

BELGE, 57.

Şifre
Kişiye özeldir ve bir dakika bile geciktirilmemelidir **7/9/1919**

Diyarbakırda 13 üncü Kolordu Kurmay Başkanlığına

Memleket için pek zararlı işler yapmakta oldukları kesinlikle anlaşılan Vali Galip Bey, Malatya Mutasarrıfı ve Kâmran ve Celâdet ve Ekrem Beylerle yanlarında bulunan İngiliz binbaşısının ne olursa olsun tutuklanarak Sıvasa gönderilmeleri için doğrudan doğruya On Beşinci Alay Komutanı İlyas Beyin emrinde altmış kadar atlı ve katırlının en geç olarak 9/9/1919 da Harputtan Malatyaya doğru yola çıkmaları gerekmiş ve işin çabuklaştırılması için doğrudan o alay komutanlığına da bildirim yapılmıştır.

Bu birliğin hızla yola çıkmasının sağlanmasını önemle rica ederim. Yardımcı olmak üzere yarın Sıvastan bir otomobil ile bazı subaylar da gönderilecek ve birlik için taşıt aracı bulmak yolunda yapılacak harcama da buraca karşılanacaktır. On beşinci alaya verilecek emir örneğinin ivedi olarak bildirilmesini de rica ederim. Bu konularda komutanınızın onayı olmasa bile bildirilenin yapılması zorunludur.

K.O. 3 Komutanı
Salâhattin

BELGE, 58.

Kişiye özeldir **Elazığdan, 8/9/1919**
Çok ivedidir. Dakika durmayacaktır

Sıvasta K.O. 3 K.

K: 8/9/1919 kişiye özel şifreye:

1 - Telgraf alınmış ve anlaşılmıştır.

2 - Malatya buraya üç gün uzaklıktadır. Orada atlı ve topçu alayları vardır. Yol hazırlığım tamamlanmış ve Kolordudan aldığım emir üzerine yola çıkmam ertelenmiştir. Kolordunun onayı olmadan buradan ayrılmam uygun olmıyacağından yola çıkma emrimin kolordudan bildirilmesine yardım etmenizi sabırsızlıkla bekliyorum. Bilginize sunulur. 11697 sayılıdır.

Alay 15 Komutanı
Binbaşı
İlyas

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 59.

Malatyada Süvari Alay 12 Kumandanı Cemal Beyle 7/8 Eylûl 1335 gecesi makine başında vukubulan muhaberedir. (Muhabereye başlamadan evvel hüviyetini anlatması hakkında sorulan sual üzerine şu malûmatı verdi: Üç yüz on bir nihayetinde neş'et etmiş. Kafkas ve Suriye cephelerinde, Süvari İkinci Fırkada, Aşiret İhtiyat Fırkası Mürettep Süvari Alay Kumandanlığında ve İranda Süvari İkinci Alay Kumandanlığında bulunmuş, İstanbullu imiş).

Sual - Muhaberemizin hiçbir noktasının hiçbir kimseye söylenmiyeceğine dair yanınızdaki telgraf müdür ve memuruna yemin ettirmenizi rica ederim. Muhabereye devam edeceğiz.

Cevap - Yemin ettiler kimse kalmadı. Yalnızız Efendim.

Sual - Oraya, bir İngiliz binbaşısı gelmiş, ismini, yanında kimler olduğunu bildiriniz?

Cevap - Vesikasında, Cobertine Nowildir. Refakatindekiler Bedirhanzade Kâmran ve Celâdet Beylerle Diyarbekirli Cemil Paşazade Ekrem Bey ve Diyarbekirli Hilmi Efendi ve birtakım Ekrattan ibarettir.

Sual - Ekrat dediğinizin mıktarı nedir ve o binbaşı cinsinden ne kadar kuvvet vardır?

Cevap - On beş yirmi kişi kadar vardır. Bir çavuş bir neferi var. Başka yok Efendim.

Sual - 5/6 gecesi Elâziz valisi otomobille oraya gitmiştir. Orada mıdır ve onlarla temasta mıdır?

Cevap - Buraya gelmiştir. Nowil ile görüşmüştür. Bugün de iadei ziyaret olmak üzere Nowil valinin misafir bulunduğu Fabrikatör Mehmet Efendinin hanesine gidecektir. Diğerlerile görüşüp görüşmediğini bilemiyorum.

Sual - Alayınızın el altında mevcudu nedir?

Cevap - Alayın bölükleri müteferriktir. Burada ancak bir kadro bölüğü vardır. Anın da bir kısım atları takibattadır.

Sual - Şimdi, bu anda eliniz altında kaç müsellâh nefer vardır?

Cevap - On beş yirmi çıkarılabilir.

Sual - Vali Galip Beyi ve İngiliz binbaşısını, Kâmran, Celâdet ve Ekrem Beylerin kâffesinin müdebbirane tertiple bu gece tevkiflerile Sıvasa tahrikleri elzemdir. Vaziyetiniz bunu yapmaya müsait midir? Size buradan ve Harputtan muavenet yetiştirilecektir.

Cevap - Valiyi de beraber mi?

Sual - Bilhassa, evet!

Cevap - Arzettiğim veçhile vaziyet ve kuvvetim buna gayrimüsaittir. Kâmran, Celâdet ve Ekrem Beylerin tevkifleri hakkında Kolordu 13 Kumandanile muhabere cereyan etti. Neticesinde şimdilik tevkifleri vaziyetin nezaketi hasebile muvafık olamıyacağı hakkında emir de vürut etmiştir.

Sual - Kendilerine hissettirmeksizin sıkı tarassudatta bulundurunuz. Her hareketlerinden bize malûmat veriniz. Kolordu Kumandanından emir gelecektir. Bir tarafa hareket ederlerse istikameti hareketleri ve otomobille mi hareket ettikleri bildirilmelidir. Bu zevat meyanında Vali Bey de dahil. İlyas Beyle aranızda şifre var mıdır?

Cevap - Vali Bey Elâzizden Amerika otomobilile gelmiştir. Diğerlerinin otomobili yoktur. Cümlesi atlı olarak gelmiştir. İlyas Beyle şifremiz vardır.

Sual - Teşekkür ederim. Neticei tetkikatınıza her an intizar eyleriz efendim. Bizimle muhabere için lâzımgelen şifre size bildirilecektir.

Cevap - Her an emri âlinize amade ve lâyık olmadığım teşekküratın minnettarıyım. Gönderilecek şifrenize muntazır bulunduğumu arz eylerim.

Şifre ***8 Eylûl 1335***

Malatyada Alay 12 Süvari Kumandanı Cemal Beye

Zevatı malûme hâlâ orada mıdır ve bunlar hakkındaki tarassut tertibatınız ne dereceye kadar emindir. Öğle ve akşam olmak üzere günde iki defa itayı malûmat etmeniz rica olunur. Mustafa Kemal

Ahmet Zeki

BELGE, 59.

Malatyada Atlı Alay 12 Komutanı Cemal Beyle 7/8 Eylûl 1919 gecesi makine başında yapılan yazışmadır. (Yazışmaya başlamadan önce kimliğini anlatması için yöneltilen soru üzerine şu bilgiyi verdi: Üç yüz on bir (1895) sonunda okulu bitirmiş. Kafkas ve Suriye cephelerinde, Atlı İkinci Tümende, Aşiret Yedek Tümeni özel olarak kurulmuş Atlı Alay Komutanlığında ve İranda Atlı İkinci Alay Komutanlığında bulunmuş. İstanbullu imiş).

Soru - Yazışmalarımızın hiçbir noktasının hiçbir kimseye söylenmiyeceği konusunda yanınızdaki telgraf müdür ve görevlisine yemin ettirmenizi rica ederim. Yazışmayı sürdüreceğiz.

Yanıt - Yemin ettiler kimse kalmadı. Yalnızız Efendim.

Soru - Oraya, bir İngiliz binbaşısı gelmiş, adını, yanında kimler olduğunu bildiriniz?

Yanıt - Belgesinde, Cobertine Nowil'dir. Yanındakiler Bedirhanzade Kâmran ve Celâdet Beylerle Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem Bey ve Diyarbakırlı Hilmi Efendi ve birtakım Kürtlerden oluşmaktadır.

Soru - Kürtler dediğinizin sayısı nedir ve o binbaşı cinsinden ne kadar kuvvet vardır?

Yanıt - On beş yirmi kişi kadar vardır. Bir çavuş bir neferi var. Başka yok Efendim.

Soru - 5/6 gecesi Elazığ valisi otomobille oraya gitmiştir. Orada mıdır ve onlarla ilişki kurmuş mudur?

Yanıt - Buraya gelmiştir. Nowil ile görüşmüştür. Bugün de ziyaretine karşılık vermek üzere Nowil valinin konuk bulunduğu Fabrikatör Mehmet Efendinin evine gidecektir. Öbürleriyle görüşüp görüşmediğini bilemiyorum.

Soru - Alayınızın el altında mevcudu nedir?

Yanıt - Alayın bölükleri ayrı ayrı yerlerdedir. Burada ancak bir kadro bölüğü vardır. Onun bir bölüm atları da izleme görevindedir.

Soru - Şimdi, bu anda eliniz altında kaç silâhlı er vardır?

Yanıt - On beş yirmi çıkarılabilir.

Soru - Vali Galip Beyi ve İngiliz binbaşısının, Kâmuran, Celâdet ve Ekrem Beylerin tümünün akıllıca alınacak önlemlerle bu gece tutuklanmasıyla Sıvasa gönderilmeleri çok gereklidir. Durumunuz bunu yapmaya elverişli midir? Size buradan ve Harputtan yardım yetiştirilecektir.

Yanıt - Valiyi de birlikte mi?

Soru - Özellikle, evet.

Yanıt - Bildirdiğim gibi durum ve kuvvetim buna elverişsizdir. Kâmuran, Celâdet ve Ekrem Beylerin tutuklanmaları konusunda Kolordu 13 Komutanile yazışmalar oldu. Sonunda şimdilik durumun özelliği nedeniyle tutuklanmalarının uygun olamıyacağı yollu emir de gelmiştir.

Soru - Kendilerine sezdirmeksizin sıkı olarak gözetletiniz. Bütün yaptıklarından bize bilgi veriniz. Kolordu Komutanından emir gelecektir. Bir tarafa ayrılırlarsa gidiş yönleri ve otomobille mi gittikleri bildirilmelidir. Bu kişiler arasında Vali Bey de var, İlyas Beyle aranızda şifre var mıdır?

Yanıt - Vali Bey Elazığdan Amerikan otomobilile gelmiştir. Öbürlerinin otomobili yoktur. Tümü atlı olarak gelmiştir. İlyas Beyle şifremiz vardır.

Soru - Teşekkür ederim. İncelemelerinizin sonucunu her an bekleriz efendim. Bizimle haberleşmek için gereken şifre size bildirilecektir.

Yanıt - Her an yüksek emrinizi beklerim ve hak etmediğim teşekkürlerin gönülden borçlusuyum. Gönderilecek şifrenizi beklemekte olduğumu bilginize sunarım.

Şifre **8 Eylûl 1919**

Malatyada Alay 12 Atlı Komutanı Cemal Beye

Bilinen kişiler daha orada mıdır ve bunlar için gözetleme önlemleriniz ne kertede güvenlidir. Öğle ve akşam olmak üzere günde iki kez bilgi vermeniz rica olunur. Mustafa Kemal

Ahmet Zeki

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 60.

Gayet aceledir ***Diyarbekirden, 8/9/1335***

360

Sıvasta: K.O. 3 Kumandanlığına

C: 7/9/1335 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: 15 inci Alay Kumandanına yazıyah şifre berayi malûmat zirdedir.

1 - Malatyadaki heyetin memleketin selâmeti noktai nazarından nekadar muzır olduğu aşikârdır. İki ay evvel Diyarbekir vilâyetinde hükûmet aleyhinde alenen propaganda yapan millî reisine bir buçuk aya kadar buralarda Hükûmeti Osmanîye memurları kalmıyacaktır, diyen Musul vilâyetinin bugünkü hercümerç ve (m r d n h) sebebi yegâne olan Nowil gibi ve (r h a e n k a h) maksada hizmet edeceği bedihidir. Diyarbekirde İngiliz himayesinde Kürdistan teşkiline çalıştığından (a l ş d g n d a d v z y y) takibata uğradığından Halebe firar eden Cemil Paşazade Ekremin İngilizlerle beraber bulunması ötedenberi Hükûmeti Osmanîyeye düşmanlıklarile meşhur Bedirhanilerden Kâmran ve Celâdetin de refakat etmesi ve bunların doğruca ötedenberi amali hainanesi malûm olan Malatya Mutasarrıfının mıntakasına gelmeleri pek ziyade calibi dikkattir. İstanbulun, valinin ve mutasarrıfın azli hakkındaki müteaddit iş'aratımıza rağmen mutasarrıfı el'an vikaye eylemeleri kolorduların madun kumandanlarla bile şifreli muhaberesini mâni emir veren İstanbul hükûmeti merkezîyesinin amali hainanesi kendilerince malûm olan Nowil gibi bir propagandacıya şifre ile muhabere ve istediği adamlarla görüşmek, istediği yeri gezmek için müsaadeyi havi bir vesika vermesi Kolorduca Harbiye Nezaretine bu heyetin geri aldırılması hakkında yazılan esbabı mucibeyi ve mütaleayı havi şifrelere cevap bile verilmemesi, valinin mıntakasında şiddetle tezahüratı millîye aleyhinde bulunması ve şiddetle tehcir mesailini takip etmesi ve geldiği gündenberi aşair arasında dolaşarak esrarengiz bir siyaset takip etmesi de calibi dikkat mevattandır.

Hükûmeti merkezîyenin vilâyatı şarkıyede hareketi millîyeye mâni olmak maksadile İngilizlerle bilmüzakere Elâziz vilâyeti aşairini para ile itma suratile elde etmek istemeleri bu veçhile mukabil bir kuvvet teşkil eylemek arzu etmeleri pek muhtemeldir. Bunun menafii vatanîyeye ne derece mugayir olacağı aşikâr ise de tarihimizde Rusları İstanbula çağırmak gibi ledelicap düşmandan istimdat edilmiş olduğunun mukayyet olduğu düşünülürse bu fikir istib'at edilemez. Hassaten umum Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin programını çizmek üzere Sıvasta münakit Umumî Kongrenin in'ikatta olduğu bu sırada Elâziz ve Malatyada amali millete mugayir bir hareket görülmesi vatanımızın atisi noktai nazarından cidden pek muzırdır. Buna ise ancak sizin gibi fedakârarı vatan çaresaz olacaktır.

2 - Üçüncü Kolordu ile Kongre heyeti muhteremesi de memleket için pek muzır harekât icrasile meşgul oldukları tahakkuk eden vali Galip, mutasarrıf Halil, Bedirhanilerden Celâdet, Ekrem ve Binbaşı Nowilin behemehal tevkif ve mahfuzen Sıvasa izamını hassaten rica ediyorlar.

Bu maksatla kumandanız altında 60 kadar atlı ve estersüvarın en geç olarak 9 Eylûlde Harputtan Malatyaya tahrik edilmesi icap ettiğini ve berayi muavenet bugün Sıvastan bir otomobil ile bazı zabitanın gönderileceğini bildiriyorlar.

3 - Esasen Malatyada süvari ve topçu alayı var. Fakat Alay kumandanları beceriksiz ve o kadar mutemet değildirler. Vali postayı vuranları bizzat takip fikrile bütün süvari alayını istemiş, alay yalnız Hısnımansurdaki bölükle beraber cem'an 40 atlı vermiştir. Maksatlarını istihsal için Malatyada kuvvet bulundurmak maksadile bu da bir plân olabilir. Alaya zinhar fazla kuvvet verilmemesini yazdım. Valinin, efradı firara teşvik için cemiyet teşkil ettiği hakkındaki istihbarat ta bu fikri teyit eder. Buradaki taburunuz yarın Harputa hareket ediyor. Siverekteki süvari bölüğü de kestirme yoldan Malatyada alayına iltihak emri aldı. Evelce size lüzumunda efradı hayvanata bindirerek serian Malatyadaki kuvveti takviye için kolordudan emir verilmişti. Malatya vaziyetinin ehemmiyet kespettiğini (as..p a h s) ettiğinizden (v h s. h) imkân nispetinde harekâtınızı gizliyerek altmış kadar estersüvarla ve iki makineli tüfekle Malatyaya gidebilir ve kolorduya Malatyadan bu emre tevfikan muvakkaten Malatyaya geçtiğinizi yazarsınız. Oradaki zabitan ve Sıvastan geleceklerle görüşerek ikinci maddedeki arzuya tebaan icabını yapmak hamiyeti dinîye ve gayreti vatanîyelerinden muntazardır. Vali gitmiş olursa İngilizlerin derdestinde de mahzuru azîm görürseniz diğerleri hakkında icabı yapılır. Neticede Kolorduya Sıvastan gönderilen müfreze tarafından ya-

BELGE, 60.

Çok ivedidir **Diyarbakırdan, 8/9/1919**

360

Sıvasta: K.O. 3 Komutanlığına

K: 7/9/1919 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: 15 inci Alay Komutanına yazılan şifre bilgi için aşağıdadır.

1 - Malatyadaki grubun memleketin esenliği açısından nekadar zararlı olduğu apaçık bellidir. İki ay önce Diyarbakır ilinde hükûmete karşı açıktan açığa propaganda yapan Millî aşiret başına bir buçuk aya kadar buralarda Osmanlı Hükûmetinin görevlileri kalmıyacaktır, diyen Musul ilinin bugünkü darmadığın ve (m r d n h) tek nedeni olan Nowil gibi ve (r h a e n k a h) amaca hizmet edeceği bellidir. Diyarbakırdan İngiliz koruyuculuğunda Kürdistan kurmaya çalıştığı için (a l ş d g n d a d v z y y) kovuşturmaya uğradığından Halebe kaçan Cemil Paşazade Ekremin İngilizlerle birlikte bulunması ötedenberi Osmanlı Hükûmetine düşmanlıklarile ünlü Bedirhanilerden Kâmuran ve Celâdetin de yanlarında bulunması ve bunların doğruca ötedenberi haince amaçlar güttüğü bilinen Malatya Mutasarrıfının bölgesine gelmeleri pek çok dikkat çekicidir. İstanbulun, valinin ve mutasarrıfın işten uzaklaştırılması konusundaki birçok bildirilerimize karşın mutasarrıfı hâlâ korumaları kolorduların ast komutanlarla bile şifreli yazışmalarını yasaklayan emir veren İstanbul hükûmetinin haince amaçları kendilerince bilinen Nowil gibi bir propagandacıya şifre ile haberleşmek ve istediği adamlarla görüşmek, istediği yeri gezmek için izin içeren bir belge vermesi Kolorduca Savaşişleri Bakanlığına bu grubun geri aldırılması için yazılan gerekçeli şifrelere yanıt bile verilmemesi, valinin bölgesinde ulusal gösterilere karşı sert davranması ve yoğun olarak sürgün olayını izlemesi ve geldiği gündenberi aşiretler arasında dolaşarak gizli kapaklı bir politika izlemesi de dikkat çekici bir şeydir.

İstanbul Hükûmetinin doğu illerinde ulusal girişime engel olmak amacıyla İngilizlerle görüşerek Elazığ ili aşiretlerini parayla kandırıp elde etmek istemeleri bu yolda ulusal girişime karşı bir güç kurmak istemeleri çok olasıdır. Bunun vatan çıkarlarına ne kertede aykırı olacağı açıkça belli ise de tarihimizde Rusları İstanbula çağırmak gibi gerektiğinde düşmandan medet umulmuş olduğunun yazılı bulunduğu düşünülürse bu düşence olmayacak şey sayılmaz. Özellikle tüm Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneklerinin programını çizmek için Sıvasta toplanmış bulunan Genel Kongrenin toplantıda olduğu bu sırada Elazığ ve Malatyada ulusun isteklerine aykırı bir davranış görülmesi vatanımızın geleceği açısından gerçekten çok zararlıdır. Bu durum karşısında ise ancak sizin gibi özverili vatan evladları çıkar yol bulacaktır.

2 - Üçüncü Kolordu ile Kongrenin sayın üyeleri de memleket için pek zararlı işler yaptıkları kesinlikle anlaşılan vali Galip, Mutasarrıf Halil, Bedirhanilerden Celâdet, Ekrem ve Binbaşı Nowil'in ne olursa olsun tutuklanarak koruma altında Sıvasa gönderilmelerini özellikle rica ediyorlar.

Bu amaçla kumandanız altında 60 kadar atlı ve katırlının en geç olarak 9 Eylûlde Harputtan Malatyaya gönderilmesi gerektiğini ve yardım için bugün Sıvastan bir otomobil ile bazı subayların gönderileceğini bildiriyorlar.

3 - Gerçekte Malatyada atlı ve topçu alayı var. Fakat Alay komutanları beceriksizdir ve o kadar güvenilir değildirler. Vali postayı vuranları kendisi izlemek düşüncesile tüm atlı alayını istemiş, alay yalnız Hısnımansurdaki bölükle birlikte toplam 40 atlı vermiştir. Amaçlarını elde etmek için Malatyada kuvvet bulundurmak amacıyla bu da bir plân olabilir. Alaya hiç bir zaman daha çok kuvvet verilmemesini yazdım. Valinin, erleri kaçmaya özendirmek için düzen kurduğu yollu alınan haberler de bu düşünceyi doğrular. Buradaki taburunuz yarın Harputa doğru yola çıkıyor. Siverekteki atlı bölüğü de kestirme yoldan Malatyada alayına katılma emri aldı. Daha önce size gerektiğinde erleri hayvanlara bindirerek hızla Malatyadaki kuvveti güçlendirmek için kolordudan emir verilmişti. Malatya durumunun önem kazandığını (a s.. p a h s) ettiğinizden (v h s. h) yaptıklarınızı olabildiğince gizliyerek altmış kadar katırlı erle ve iki makineli tüfekle Malatyaya geçtiğinizi yazarsınız. Oradaki subaylar ve Sıvastan geleceklerle görüşerek ikinci maddedeki isteğe uyarak gereğini yapmak dinsel bağlılığınız ve yurtsal gayretinizden beklenir. Vali gitmiş olursa İngilizin yakalanmasında da büyük sakınca görürseniz öbürleri için gereken yapılır. Sonuçta Kolorduya Sıvastan gönderilen birlik tarafından yapılmış olduğunu söylerseniz. Her halde bu

Levent Şahverdi Arşivi

pılmış olduğunu söylersiniz. Her halde bu bapta gayet mahirane ve cesareti medenîye ile hareket edilmesi. Hareketinizi muvasalatınızı bana, Sıvasa bildirmenizi bu bapta gayet ketum davranılmasını, ahvale göre tatbikatla mahzur ve imkânsızlık görürseniz bildirmenizi hassaten ria ederim.

K.O. 13 Erkânıharbiye Reisi
Halit

VESİKA, 61.

Diyarbekir, 9/9/1335

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

1 - (4114,4224): İlyas Bey 52 estersüvar ve 2 mitralyözle bu sabah Malatyaya hareket etmiştir. Yarın akşam Malatyadadır. İlyas Beye ve Malatyadaki Alay Kumandanlarına yazdığım şifreler berayı malûmat Sıvasa yazılmıştır.

2 - İlyas Beyle beynimizde müstamel ve tarafınıza bir sureti verilen elif 32 den başlayan miftah Malatyadaki Topçu İkinci Alayda mevcuttur. İki grup olarak istimali ve (menzil miftahiledir) kaydının derci ve mezkûr Alay Kumandanı Binbaşı Erzurumlu Münir Beyin, Süvari alayı kumandanının tebdili hakkında Kenan Beyle muhaberedeyim. Bugün resmen de tevkif hakkında bir emir yazmıştım. Kumandan emredemedi. Artık muhaliflerle dolu bir muhitte ve vilâyetimiz müşkülâtını takdir buyuracağınızı, buna nazaran beni daha fazla icraat yapmamak hususunda mazur göreceğinizi ümit eder ve arzı hürmet eylerim Efendim.

Kemal Bey daha mutemet bulunduğu ve bu vasıta ile muhabere buyurulması maruzdur. Şifre kalemi numara 365.

K.O. 13 Kumandan Vekili
Cevdet

VESİKA, 62.

Şifre ***Sıvas, 9/9/1335***
Adet
23

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Ankara Yirminci Kolordu Kumandanlığına

Müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmakta olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil, yanında Mevlanzade Rifat, Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Ekrem Beyler namındaki zevat ile Malatyaya gelerek Elâziz Valisi Galip Bey de kendilerine iltihak ile Bedirhanilerden olan mutasarrıfı liva Halil Beyle müştereken millet ve vatan aleyhinde icraata tevessül eyledikleri ve gûya postayı vuranları takip eylemek maksadile etraftan Ekrat celbine kalkıştıkları istihbar edildiğinden Harputtan 15 inci Alay Kumandanı makineli tüfekle mücehhez bir müfrezei askerîye, Aziziyeden iki süvari bölüğü, Siverekten Malatyadaki Süvari On İkinci Alaya mensup bölük Malatya üzerine tahrik edilerek mumaileyhin tevkifleri esbabına tevessül edilmiştir. Netice ayrıca arzolunacaktır.

Mustafa Kemal

VESİKA, 63.

Şifre ***Sıvas, 9/9/1335***
Adet
21

Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye Riyasetine

Malatyada içtima eden millet hainlerinin bu defa da gûya postayı vuranları takip maksadile etraftan Ekrat celbine tevessül eyledikleri mesmu oldu. Aziziyeden hareket eden Üçüncü Kolordu süvari bölüklerine en kısa yoldan Malatyaya hareket emredildi. Binaenaleyh posta hırsızlarını takip için uzaklaştırılmış olan On İkinci Süvari Alay bölüğünün de hemen Malatyaya tahriki pek lâzımdır. Müstaceliyeti maslahata binaen alay kumandanına bu husus tavsiye edilmiştir. Kolordudan da doğruca emir verilmesi rica olunur. Bugün ayrıca otomobil ile Malatyaya zabitan da gönderilmiştir.

Mustafa Kemal

konuda çok ustaca ve yüreklilikle davranılmalı. Yola çıkışınızı ve varışınızı bana, Sıvasa bildirmenizi bu konuda çok sıkı ağızlı davranılmasını, duruma göre uygulamakta sakınca ve olanaksızlık görürseniz bildirmenizi özellikle rica ederim.

K.O. 13 Kurmay Başkanı
Halit

BELGE, 61.

Diyarbakır, 9/9/1919

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

1 - (4114, 4224): İlyas Bey 52 katırlı ve 2 mitralyözle bu sabah Malatyaya doğru yola çıkmıştır. Yarın akşam Malatyadadır. İlyas Beye ve Malatyadaki Alay Komutanlarına yazdığım şifreler bilgi için Sıvasa yazılmıştır.

2 - İlyas Beyle aramızda kullanılan ve size bir örneği verilen "a 32" den başlayan şifre anahtarı Malatyadaki Topçu İkinci Alayda vardır. İki grup olarak kullanılmalı ve (menzil anahtarıyladır) sözlerinin eklenmesi ve adı geçen Alay Komutanı Binbaşı Erzurumlu Münir Beyin, Atlı alayı komutanının değiştirilmesi konusunda Kenan Beyle haberleşmekteyim. Bugün resmî olarak da tutuklanması için bir emir yazmıştım. Komutan emredemedi. Artık muhaliflerle dolu bir çevrede ve ilimizdeki güçlükleri anlarsınız, buna göre beni daha çok işler yapmamak konusunda haklı göreceğinizi umar ve saygı sunarım Efendim.

Kemal Beyin daha güvenilir olduğunu ve bu kanaldan haberleşilmesini dilerim. Şifre servis sayı 365.

K.O. 13 Komutan Vekili
Cevdet

BELGE, 62.

Şifre **Sıvas, 9/9/1919**
Sayı 23

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanlığına
Ankarada Yirminci Kolordu Komutanlığına

Bağımsız Kürdistan kurulması propagandası yapmakta olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil, yanında Mevlanzade Rifat, Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Ekrem Beyler adındaki kişilerle Malatyaya gelerek Elazığ Valisi Ali Galip Bey de kendilerine katılarak Bedirhanilerden olan sancak mutasırrıfı Halil Beyle ortaklaşa millet ve vatana karşı işler yapmaya kalkıştıkları ve sözde postayı vuranları izlemek amacıyla etraftan Kürtler getirmeye kalkıştıkları haber alındığından Harputtan 15 inci Alay Komutanı makineli tüfekle donatılmış bir askerî birlik, Aziziyeden iki atlı bölüğü, Siverekten Malatyadaki Atlı On İkinci Alaya Bağlı bölük Malatya üzerine gönderilerek adı geçenlerin tutuklanmaları yoluna gidilmiştir. Sonuç ayrıca bildirilecektir.

Mustafa Kemal

BELGE, 63.

Şifre **Sıvas, 9/9/1919**
Sayı 21

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanlığına

Malatyada toplanan millet hainlerinin bu kez de sözde postayı vuranları izlemek amacıyla etraftan Kürtleri getirmeye kalkıştıkları duyuldu. Aziziyeden yola çıkan Üçüncü Kolordu atlı bölüklerine en kısa yoldan Malatyaya gitmeleri emredildi. Buna göre posta hırsızlarını izlemek için uzaklaştırılmış olan On İkinci Atlı Alay bölüğünün de gecikmeden Malatyaya gönderilmesi çok gereklidir. İşin ivediliği nedeniyle alay komutanına böyle salık verilmiştir. Kolordudan da doğrudan doğruya emir verilmesi rica olunur. Bugün ayrıca otomobil ile Malatyaya subaylar da gönderilmiştir.

Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 64.

Şifre ***Sıvas, 9/9/1335***

Adet

18

Malatyada On ikinci Süvari Alay Kumandanlığına

Harput valisi ile Malatya mutasarrıfının İngilizlerin aleti olarak vatan ve millet aleyhinde icraata tevessül eyledikleri ve elyevm Malatyada müstakil Kürdistan teşkili propagandası yapmak üzere gelmiş olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve hempaları Kâmuran, Celâdet ve Ekrem ve Mevlânzade Rifat Beylerle birleşerek, gûya postayı vuranları takip eylemek üzere mutasarrıfın civardan müsellâh Ekrat talep eylediği anlaşıldı bu hususta tarafı âlinizden de malûmata intizar ediyorduk. Doğrudan doğruya millet ve ordu aleyhinde bir hareketi hainane teşkil eden bu teşebbüse karşı alayınız ne tertibat almıştır. Sürati iş'arına muntazırım. Hısnımansurdaki bölüğünüzün takipten sarfınazar ettirilerek hemen Malatyaya celbi lâzımdır.

Mustafa Kemal

VESİKA, 65.

Şifre ***Sıvas, 9/9/1335***

Kemahta Meb'usu Sabık Sağırzadelerden Halet Beyefendiye

İngiliz himayesinde müstakil bir Kürdistan teşkili maksadile propaganda yapmakta olan İngiliz binbaşılarından Mister Nowilin din ve milletlerini satmış Kürt Beylerinden Ekrem, Kâmuran Ali, Celâdetle Malatyaya geldiği ve hükûmeti merkezîyenin mürevvici efkârı yani millet ve vatan haini olan Harput valisinin de bunlara iltihak eylediği ve Bedirhanilerden Malatya Mutasarrıfı Halil Beyle beraber gûya postayı vuran hırsızları takip behanesile Ekrat celbine tevessül eyledikleri haber alındı. Bittabi men'i mazarratları için tedabiri askerîye ve millîyeye tevessül edildi. Şu kadar ki, Kürtlerin makamı mukaddesi hilâfete ve vatana olan sadakat ve merhutiyetlerini göstermek üzere bazı ağavatın bir mıktar Kürt kuvvetile birlikte Malatya istikametine hareket ve padişah ve millet aleyhinde İngilizlerle teşriki mesaiye cür'et eden ve o civarın saf Ekradını posta hırsızlarını takip yalanı ile toplayarak beyhude yere asker tarafından itlaf edilmelerine ve padişaha, millete karşı isyan etmiş bir şekle sokulmalarına sebebiyet verecek olan bu vatan hainlerinin alçaklıklarını marülarz Ekrada vesaiti seria ile iblâğ ederek davete ademi icabetlerinin teminine hasrı himmet eylemeleri son derece şayanı arzudur. Mümkün ise hemen tevessül ile neticenin iş'arını rica ederiz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 66.

Malatya, 16 Eylûl 1335

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Zeyil 15/9/1335 şifre: Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Vali, mutasarrıf hakkında söylenilen sözleri dinlememiştir. Hatta eşraf ve muteberanın kendisine mutasarrıf aleyhinde vaki olan maruzat ve şikâyetlerini kâmilen mutasarrıfa ihbar eylemiştir. Bilâhare eşrafın bu hususta kendisine vaki olan suallerine karşı benim İstanbulda da sır saklıyamadığım meşhurdur. Ben sır sandığı değilim. Fakat merak etmeyin ben mutasarrıfa başka tarzda anlattım demiştir. Sıvasta Malatya ve Harputla vaki olan açık tel muhaberesini ve kendisini mutasarrıfı ve yeğenlerini ve saireyi derdest etmek üzere Harputtan İlyas Beyin Sıvastan da birtakım zabitanın hareketini bura telgraf müdürü derhal valiye ihbar eylemesi üzerine valiyi pek büyük havf istilâ eylemiş ve bütün geceyi hükûmet dairesinde geçirmiştir. Vali bizzat telefonla mutasarrıfı müteaddit defalar davet eylemiş ise de mutasarrıf icabet eylememiştir. Bütün gece odada dolaşarak uyuyamamıştır. Vali jandarma kumandanına, müdafaa etmek üzere tekmil jandarma ve polisi toplamasını emir vermiş ise de esasen kuvvetin az olduğunu ve böyle bir zamanda şehrin asayişine nezaret edecek kimse kalmıyacağını, kendilerinin esas vazifelerinin asayişi tesisten ibaret olduğunu söyliyerek reddeylemiştir. Bunun üzerine Hacı Kayaya adamlarile İlyas Beyi yolda pusuya düşürerek tevkif eylemesi için müracaat eylemiş ise de oradan da bir ruyu muvafakat görmemiştir. Bunun üzerine firara karar vererek Hacı Bedir Ağayı da bu hususta iğfal eylemişlerdir. Bunlara mümaşat eden Hacı Bedir Ağanın biraderi olup Hacı Bedir Ağanın bizzat dindar ve

BELGE, 64.

Şifre **Sıvas, 9/9/1919**

Sayı 18

Malatyada On İkinci Atlı Alay Komutanlığına

Harput valisi ile Malatya mutasarrıfının İngilizlerin aleti olarak vatan ve millete karşı girişimlerde bulundukları ve şu sırada Malatyada bağımsız Kürdistan kurma propagandası yapmak için gelmiş olan İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve yardakçıları Kâmuran, Celâdet ve Ekrem ve Mevlânzade Rifat Beylerle birleşerek, sözde postayı vuranları izlemek için mutasarrıfın yöreden silâhlı Kürtler istediği anlaşıldı bu konuda sizden de bilgi bekliyorduk. Doğrudan doğruya millet ve orduya karşı hainee bir davranış olan bu girişime karşı alayınız ne önlem almıştır. Çabuk bildirilmesini bekliyorum. Hısnımansurdaki bölüğünüzün izleme işinden alınarak gecikmeden Malatyaya getirilmesi gereklidir.

Mustafa Kemal

BELGE, 65.

Şifre

Sıvas, 9/9/1919

Kemahta Eski Meb'us Sağırzadelerden Halet Beyefendiye

İngiliz koruyuculuğundan bağımsız bir Kürdistan kurulması amacıyla propaganda yapmakta olan İngiliz binbaşılarından Mister Nowil'in din ve milletlerini satmış Kürt Beylerinden Ekrem, Kâmuran Ali, Celâdetle Malatyaya geldiği ve İstanbul hükûmetini tutan yani millet ve vatan haini olan Harput valisinin de bunlara katıldığı ve Bedirhanilerden Malatya Mutasarrıfı Halil Beyle birlikte sözde postayı vuran hırsızları izlemek uydurma amacıyla Kürtleri getirmeye giriştikleri haber alındı. Elbette yapacakları kötülükleri önlemek için askerî ve idarî önlemler alındı. Şu kadar ki, Kürtlerin kutsal halifelik makamına ve vatana sadık olduklarını ve ona bağlı bulunduklarını göstermek için bazı ağaların bir parça Kürt kuvvetile birlikte Malatya doğrultusunda yola çıkmak ve padişah ve millete karşı İngilizlerle işbirliği yapmaya kalkışan ve o yörenin temiz yürekli Kürtlerini posta hırsızlarını izleme yalanı ile toplayarak boş yere asker tarafından öldürülmelerine ve padişaha, millete karşı isyan etmiş bir duruma sokulmalarına neden verecek olan bu vatan hainlerinin alçaklıklarım sözünü ettiği Kürtlere çabuk yoldan bildirerek yapılan çağırıya uymamalarını sağlamaya bütün gücünüzle çalışmanız çok beklenir. Olabilirse gecikmeden işe koyularak sonucun bildirilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

BELGE, 66.

Malatya, 16 Eylûl 1919

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Ek 15/9/1919 şifre: Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Vali, mutasarrıf hakkında söylenilen sözleri dinlememiştir. Dahası ileri gelenlerin kendisine mutasarrıfa karşı söylediklerini ve yaptıklarını yakınmaları tümüyle mutasarrıfa haber vermiştir. Sonra da ileri gelenlerin bu konuda kendisine yönelttikleri sorulara karşı benim İstanbulda da sır saklıyamadığım herkesce bilinir. Ben sır küpü değilim. Fakat merak etmeyin ben mutasarrıfa başka tarzda anlattım demiştir. Sıvasta Malatya ve Harputta yapılan açık tel yazışmasını ve kendisini mutasarrıfı ve yeğenlerini ve öbürlerini yakalamak üzere Harputtan İlyas Beyin Sıvastan da birtakım subayların yola çıktığını bura telgraf müdürü hemen valiye haber vermesi üzerine valiyi pek büyük korku kaplamış ve bütün geceyi hükûmet konağında geçirmiştir. Vali kendisi telefonla mutasarrıfı birçok kereler çağırmışsa da mutasarrıf gelmemiştir. Bütün gece odada dolaşarak uyuyamamıştır. Vali jandarma komutanına, savunmak üzere tüm jandarma ve polisi toplamasını emretmişse de mevcut kuvvetin az olduğunu ve böyle bir zamanda şehrin güvenliğine bakacak kimse kalmıyacağını, kendilerinin temel görevlerinin güvenliği sağlamaktan başka birşey olmadığını söyliyerek kabul etmemiştir. Bunun üzerine Hacı Kayaya adamlarile İlyas Beyi yolda pusuya düşürerek tutuklaması için başvurmuşsa da oradan olumlu bir yüz görmemiştir. Bunun üzerine kaçmaya karar vererek Hacı Bedir Ağayı da bu konuda kandırmıştır. Bunlara uyan Hacı Bedir

Levent Şahverdi Arşivi

namuskâr bir zat olduğunda herkes müttehittir. 10 Eylûl sabahı bunların hareketi mukarrerken nezdlerinde birkaç jandarma ve müsellâh Kürt olduğu halde ani olarak hükûmete gelmişlerdir. Bu sırada süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin telefon telleri kesilerek ve evi sarılarak basılmıştır. Bunu hükûmette para almakla uğraşan vali ve mutasarrıf haber alınca bunlar şiddeti havf ile her şeyi unutarak maiyetlerile birlikte atlarına binip süratle firar eylemişlerdir. Mustafa Kemal ve avenesinin tenkili masarifine karşılık olmak üzere olbaptaki emrine tevfikan altı bin lira alınmıştır, ibaresi ve her ikisi tarafından imzalı senetleri de olduğu gibi bırakmışlardır. Senet jandarma kumandanı nezdindedir. Bu para alınmış ve unutulmuş olduğuna nazaran paranın ahziyle harekâtı millîyeye sarfı menutu reyi âlii devletleridir. Mabadı arzedilecektir.

K.O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

VESİKA, 67.

Malatya, 17/9/1335

Sıvas K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:
Zeyl 16/9/1335 şifreye:

Jandarma kumandanının fikrine göre firarileri Kürtler arasında elegeçirmek ihtimali yoktur. Yapılan teşebbüsler tesirile Kürtler arasında da duramıyacaklarından Mutasarrıfın Urfaya İngilizlere dehalet, valinin de Kayseriye, oradan da İstanbula geçmesi muhtemeldir. Valinin ailesi Elâzizdedir. Mutasarrıfınki de burada Amerika eytamhanesine iltica etmiştir. Vali ailesine ziyade merbut ve meclûp olduğu cihetle ailesini takiple kendisine mülâki olmak mümkündür. Bu hususa mümkün mertebe dikkat ediyorum. Elâzizden hareketinde takip edebilmek üzere bendenize de haber verilmesi için Elâzizde icap edenlere emir buyurulması maruzdur. Mumaileyhayı takiple Kayseride veyahut Bozanti-Eskişehir hattı üzerinde valiye mülâki olmayı muhakkak addediyorum. Mutasarrıfın yeğenleri Celâdet ve Kâmuran, Nowilin refakatinde imiş. Süvari alayı tarafından mutasarrıfın evinin bir parça tedbirsizce ve lâzımgelen yerler tutulmaksızın basılması ve icap eden ketumiyete itina edilmemesi vali ve mutasarrıfın maiyetlerindeki müsellâh adamlarla mukabele ederek burada mevcut cüz'î kuvvei askerîyeye karşı kanlı bir şuriş çıkartmaları ihtimalinden ihtirazen merkumanı ürkütmek ve esasen maksatları dahilinde olan firarlarını tesri ve tacil ettirerek bu suretle buradan bir an evvel çekilip gitmeleri için limaksadin yapıldığını Jandarma Kumandanı Tevfik Bey sözleri arasında ihsas etmek istemiştir.

Buradaki süvari ve topçu alayları kumandanları da halk üzerinde iyi bir tesir bırakmaya muvaffak olamamışlardır. Hacı Kayanın üç bin silâhlı çıkarabilecek bir aşiret reisi olduğu ve aşiret efradı civar Kürtlerin en saf ve cesurlarından bulunduğu anlaşılıyor. Hacı Kaya ve Hacı Bedir Ağalardan murahhas olarak davet buyurulacak olursa zaten diğerlerine nispeten sakin ve merbut bulunan bu havali Kürtlerinin pek ziyade memnun edilmiş olacağı maruzdur.

K.O. 3 Emir Zabiti
Recep Zühtü

VESİKA, 68.

Sıvas, 10/3/1335

Şifre
Aceledir
Adet
32

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beye

Vali ile mutasarrıfın firarı, niyetlerindeki hıyanete en büyük delildir. Bu vatan hainlerinin İngiliz parası ile millet ve hilâfet aleyhinde Kürtlük gayesi için çalıştıkları ve maatteessüf İstanbuldaki hükûmetin de bunların şeriki cinayetleri olduğu elde edilen şifrelerden anlaşıldı, mesele tamamen vatanîdir, bu sebeple evvelemirde bu denîlerin süratle derdestleri ve Kürtlük cereyanına o taraflarda asla müsait zemin bırakılmaması lâzımdır. Sıvastan bir estersüvar müfrezesi evelki akşam o tarafa sevkolunduğu gibi, Aziziyeden iki süvari bölüğü, Malatya istikametine tahrik edilmiş ve ayrıca, Mamahatundaki süvari alayına, Harputa yürümesi emredilmiştir. Bundan başka Kemahta mukim Meb'usu sabık Sağırzadelerden Halet Beye de birtakım Kürt ağavatile bizzat o

Ağanın kardeşi olup Hacı Bedir Ağanın kendisi dinine bağlı ve namuslu bir kişi olduğunda herkes birleşmektedir. 10 Eylûl sabahı bunların yola çıkmaları kararlaştırılmışken yanlarında birkaç jandarma ve silâhlı Kürt olduğu halde birden hükûmete gelmişlerdir. Bu sırada atlı alayı tarafından mutasarrıfın evinin telefon telleri kesilerek ve evi sarılarak basılmıştır. Bunu hükûmette para almakla uğraşan vali ve mutasarrıf haber alınca bunlar çok korkarak her şeyi unutmuşlar ve yanlarındakilerle birlikte atlarına binip hızla kaçmışlardır. Mustafa Kemal ve yardakçılarının tepeleme giderlerine karşılık olmak üzere o konudaki emre uyularak altı bin lira alınmıştır, cümlesi yazılı ve her ikisi tarafından imzalı belgeleri de olduğu gibi bırakmışlardır. Belge jandarma komutanındadır. Bu para alınmış ve unutulmuş olduğuna göre paranın alınarak ulusal savaşım için harcanması yüksek onaylarına bağlıdır. Sonraki olaylar bildirilecektir.

K.O. 3 Emir Subayı
Recep Zühtü

BELGE, 67.

Malatya, 17/9/1919

Sıvas K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:
Ek 16/9/1919 şifreye:

Jandarma komutanının düşüncesine göre kaçakları Kürtler arasında ele geçirmek olası değildir. Yapılan girişimler etkisiyle Kürtler arasında da duramıyacaklarından Mutasarrıfın Urfaya İngilizlere sığınması, valinin de Kayseriye, oradan da İstanbula geçmesi olasıdır. Valinin ailesi Elazığdadır. Mutasarrıfınki de burada Amerika yoksullar evine sığınmıştır. Vali ailesine çok bağlı ve tutkun olduğundan ailesini izleyerek kendisine ulaşılabilir. Bu konuya olabildiğince dikkat ediyorum. Elazığdan ayrıldığında izleyebilmek için bana da haber verilmesi için Elazığda gerekenlere emir verilmesini dilerim. Adı geçenleri izleyerek Kayseride ya da Bozanti-Eskişehir hattı üzerinde valiye ulaşmayı kesin görüyorum. Mutasarrıfın yeğenleri Celâdet ve Kâmuran, Nowil'in yanında imiş. Atlı alayı tarafından mutasarrıfın evinin yeterince önlem alınmadan ve gereken yerler tutulmadan basılması ve sıkı ağızlı olmaya gerektiği gibi önem verilmemesi vali ve mutasarrıfın yanlarındaki silâhlı adamlarla karşı koyarak burada bulunan az sayıdaki askerî güçlere karşı kanlı bir saldırıda bulunmaları olasılığından çekinerek onları ürkütmek ve asıl amaçlarından olduğu gibi kaçmalarını kolaylaştırıp çabuklaştırarak buradan biran önce çekilip gitmeleri için bile bile yapıldığını Jandarma Komutanı Tevfik Bey sözleri arasında sezinletmek istemiştir.

Buradaki atlı ve topçu alayları komutanları da halk üzerinde iyi bir eki bırakamamışlardır. Hacı Kayanın üç bin silâhlı çıkarabilecek bir aşiret başı olduğu ve aşiret bireyleri yakınlardaki Kürtlerin en temiz ve yüreklilerinden bulunduğu anlaşılıyor. Hacı Kaya ve Hacı Bedir Ağalardan delege olarak çağırılacak olursa aslında öbürlerine oranla yumuşak başlı ve ülkeye bağlı bu yöre Kürtlerinin pek çok memnun edilmiş olacağı bildirilir.

K.O. 3 Emir Subayı
Recep Zühtü

BELGE, 68.

Sıvas, 10/3/1919

Şifre
İvedidir
Sayı
32

Malatyada On Beşinci Alay Komutanı İlyas Beye

Vali ile mutasarrıfın kaçmaları, amaçlarındaki hainliğin en büyük kanıtıdır. Bu vatan hainlerinin İngiliz parası ile millet ve halifeliğe karşı Kürtlük ilkesi için çalıştıkları ve ne yazık ki İstanbuldaki hükûmetin de bunların cinayet ortağı olduğu elde edilen şifrelerden anlaşıldı, sorun tümüyle vatan sorunudur, bu nedenle herşeyden önce bu alçakların çabuk yakalanmaları ve oralarda Kürtlük akımına elverişli ortam bırakılmaması kesinlikle gereklidir. Sıvastan katırlara bindirilmiş bir birlik evvelki akşam o tarafa gönderildiği gibi, Aziziyeden iki atlı bölüğü, Malatya doğrultusunda gönderilmiş ve ayrıca, Mamahatundaki atlı alayına, Harputa yürümesi emredilmiştir. Bundan başka Kemahta oturan eski meb'us Sağırzadelerden Halet Beye de birtakım Kürt ağalarıyla

Levent Şahverdi Arşivi

taraflara inerek Kürtlerin, bu alçakların hilesine aldanmamaları için icraatta bulunulması tavsiye edilmiştir. Malatyada mutasarrıflığın jandarma kumandanı tarafından deruhde edilmiş olması pek münasiptir. Aynı veçhile sahibi namus ve hamiyet diğer bir zatın da Harputta makamı vilâyeti serian işgal etmesi, Malatya ve Harputtaki kuvayi hükûmeti tamamen ele alarak millet ve vatan aleyhinde hiçbir icraata meydan verilmemesi, Kürtlük cereyanının kökünden sökülüp atılması ve firarî hainlerin İngiliz parasile Kürtleri aldatarak padişah ve asker aleyhine şevke çalıştıkları; bunlara uyanların bilâeman ve merhamet imha edileceği her tarafa müsait suretlerle tamim olunarak saf ve namuslu halkı hakikatten haberdar eylemek gibi tedabire bir an evvel tevessül pek mühimdir.

Bu millet hainlerinin İngilizle teşriki mesai edeceğinin de göz önüne alınarak icabında mevcudiyeti millîyemizi tehlikeye sokacak olan ecnebî askerlerine de mukabele olunacağının derpiş edilmesi lâzımdır.

Takip ve derdestleri hakkında ittihaz kılınan tertibatın işarını rica ederiz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 69.

Şifre ***Sıvas, 10/9/1335***
Aceledir
Adet
125

Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Erkânıharbiye Reisi Halit Beyefendiye

1 - Malatya vaziyeti malûmu âlileridir. Hainlerin takip ve derdesti hakkında Kolordunuzdan emir verilmiş olduğu pek musiptir. Üçüncü Kolordu Aziziyedeki iki bölüklü süvari alayına en kısa yoldan caddeye çıkarak Malatyaya yürümek emrini verdi. On Beşinci Kolorduya Mamahatundaki süvari alayını Harputa sevketmesini yazdık. Malûmunuz veçhile Sıvastan ayrıca bir estersüvar müfrezesi evvelisi akşam Malatya istikametine tahrik olundu.

2 - Dahilîye nâzırı ile Harput valisinin elde edilen şifreli muhaberatından Ali Galip Beyle hempalarının kuvayi mühimme toplayarak Sıvas üzerine yürümek gibi bir hıyaneti vatanîyeye teşebbüs etmek istedikleri tahakkuk eylediğinden maruz kuvvetlerin yetişmesine intizara lüzum kalmadı. Eşirrayi mumaileyhimin serian takip ve derdestleri ve Kürtlük cereyanına müsait zemin husulüne mahal bırakılmaması için Kolordunuzca her türlü tedabire tevessül edilmesi pek mühimdir.

Tedabiri müttehaze sayesinde mezkûr mıntakada başgösteren Kürtlük cereyanının tamamen akamete uğrayacağı bedihidir.

3 - Firar eden vali ve mutasarrıf yerine şayanı emnü itimat eshabı namustan iki zatın sürati tayini pek lâzımdır. Tarafımızdan Malatyadaki jandarma kumandanı da muvafık görülmekte ise de Diyarbekir mektupçusuna itimat olunmamaktadır. Her halde bu iki mevkie Kürtlük cereyanını kökünden sökecek, millî birlik uğrunda vakıfane, cansiperane çalışacak zevatın serian tayini pek lâzımdır. Vaziyeti ahireye nazaran bu meselede hükûmeti merkezîyenin istihsali rey ve muvafakati bittabi mevzuubahs olamaz. Bu baptaki mütaleanıza ve ittihaz kılınacak tertibatınızın iş'arına muntazırız.

Mustafa Kemal

VESİKA, 69.

Şifre ***Sıvas, 10/9/1335***
Gayet aceledir
Adet
33

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Harput Valisi Ali Galip Beyle Malatya Mutasarrıfı ve İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve hempaları askerin Harputtan Malatyaya hareketini duyunca bu sabah Kâhta istikametine firar etmişlerdir. Bunların o civarda Bedir Ağa nezdine giderek Ekrat cem ile mukabil harekâta kıyam eyliyecekleri ve ihtimalki Maraşta İngiliz kuvvetlerinden de istiane edecekleri tahakkuk eylemiştir.

birlikte kendisinin o taraflara inerek Kürtlerin, bu alçakların hilesine aldanmamaları için birşeyler yapılması salık verilmiştir. Malatyada mutasarrıflık görevinin jandarma komutanı tarafından üstlenilmiş olması çok yerindedir. Tıpkı bunun gibi namuslu ve yurtsever başka birinin de Harputta ivedilikle valiliği ele alması, Malatya ve Harputtaki hükûmet güçlerini tümüyle ele alarak kökünden sökülüp atılması ve kaçak hainlerin İngiliz parasile Kürtleri aldatarak padişah ve askere karşı kışkırtmaya çalıştıkları; bunlara uyanların bağışlamadan ve acımadan yok edileceği her tarafa uygun yollarla duyurularak temiz ve namuslu halka gerçek durumu bildirmek gibi önlemlerin bir an önce alınması çok önemlidir.

Bu millet hainlerinin İngilizle işbirliği yapacağının da göz önüne alınarak gerektiğinde ulusal varlığımızı tehlikeye sokacak olan yabancı askerlerine de karşılık verileceğinin öngörülmesi gereklidir.

İzlenip yakalanmaları için alınan önlemlerin bildirilmesini rica ediriz.

Mustafa Kemal

BELGE, 69.

Şifre **Sıvas, 10/9/1919**
İvedidir
Sayı
125

Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Kurmay Başkanı Halit Beyefendiye

1 - Malatya durumunu biliyorsunuz. Hainlerin izlenip yakalanmaları için Kolordunuzdan amir verilmiş olması çok yerindedir. Üçüncü Kolordu Aziziyedeki iki bölüklü atlı alayına en kestirme yoldan anayola çıkarak Malatyaya yürümek emrini verdi. On Beşinci Kolorduya Mamahatundaki atlı alayını Harputa göndermesini yazdık. Bildiğiniz gibi Sıvastan ayrıca katırlara bindirilmiş bir birlik evvelki akşam Malatyaya doğru yola çıkarıldı.

2 - İçişleri Bakanı ile Harput valisinin elde edilen şifreli haberleşmelerinden Ali Galip Beyle yardakçılarının önemli kuvvetler toplayarak Sıvas üzerine yürümek gibi bir vatan hainliği girişiminde bulunmak istedikleri kesinlikle anlaşılmış olduğu için o kuvvetlerin yetişmesini beklemeye gerek kalmadı. Bu alçakların ivedilikle izlenip yakalanmaları ve Kürtlük akımına elverişli durum oluşmasına olanak bırakılmaması için Kolordunuzca her türden önlemin alınması çok önemlidir.

Alınacak önlemlerle o bölgede başgösteren Kürtlük akımının büsbütün önlenmiş olacağı açıktır.

3 - Kaçan vali ve mutasarrıf yerine güvenilir namuslu iki kişinin hızla atanması çok gereklidir. Biz Malatyadaki jandarma komutanını da uygun bulmaktaysak da Diyarbakır mektupçusuna güvenmemekteyiz. Her halde bu iki göreve Kürtlük akımını kökünden sökecek, millî birlik uğrunda bilgili, canla başla çalışacak kimselerin ivedilikle atanması çok gereklidir. Son duruma göre bu konuda İstanbul hükûmetinin oy ve onayını almak elbette sözkonusu olamaz. Bu konudaki düşüncenizi ve alınacak önlemlerin bildirilmesini beklemekteyiz.

Mustafa Kemal

BELGE, 69.

Şifre **Sıvas, 10/9/1919**
Çok ivedidir
Sayı
33

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanlığına

Harput Valisi Ali Galip Beyle Malatya Mutasarrıfı ve İngiliz Binbaşısı Mister Nowil ve yardakçıları askerin Harputtan Malatyaya doğru yola çıktığını duyunca bu sabah Kâhta doğrultusunda kaçmışlardır. Bunların o yakınlardaki Bedir Ağanın yanına giderek Kürtleri toplayıp karşı saldırıya kalkışacakları ve belki Maraşta İngiliz kuvvetlerinden de yardım alacakları kesinlikle anlaşılmıştır. On Üçüncü Kolordu izlemelerini emretmiş ve Üçüncü Kolordu da kuvvetlerini ola-

Levent Şahverdi Arşivi

On Üçüncü Kolordu takiplerine emir vermiş ve Üçüncü Kolordu da mümkün olduğu kadar kuvvetlerini cenuba doğru indirmiştir. Vaziyetin tamamen millet lehine olarak temini ve bu hainlere kıpırdanacak bir fırsat verilmemesi için azami tesirin gösterilmesi lüzumu tabii bulunduğundan Mamahatundaki süvari alayının Harput istikametine tahriki tarafımızdan tensip edilmekte olduğunu arzederiz.

Mustafa Kemal

VESİKA, 70.

SURET 1

Dahiliye Nazırı Adil Beyefendiye

Zatı âlilerile Mamuretilâziz Valisi Galip Bey arasında teati olunan telgraflar Kongre heyetince elde edilmekle aynen makamı vilâyete tevdi edildi. Bu telgrafların suretlerini zire derce diyorum. Verdiğiniz emir, Galip Beyin deruhde ettiği vazife, doğrusu behtü hayretimi mucip oldu. Bir taraftan bendenizin infisalimin aslı olmadığını tebliğ ile şahsımı iğfal ve bir badirei uzmaya ilka ediyorsunuz. Diğer taraftan da müslümanları biribirine kırdırmak için tertibatı cinayetkâranede bulunuyorsunuz. Sizi bu türlü tertibata sevkeden sebep nedir. Bir türlü anlayamıyorum. Buraca padişahına isyan etmiş bir kütle mi vardı ki eşkıyadan mürekkep bir kuvvei tedibiye göndermeye ihtiyaç görüyorsunuz. Ve böyle vahi teşebbüsatı hainanenin mümkünilicra olacağına nasıl kanat edebiliyorsunuz. Evvel ve âhir arzettiğim veçhile dahili vilâyette muhilli sükûn ve asayiş ufak bir hareket bile yoktur. Maksadınız Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Beyi tutmak ve Kongreyi dağıtmak ise buna imkân olmadığını evvelce arzetmiştim. Şimdi yine bu iş için ahali arasında mukatele açmaya, memleketi ateşe vermeye, büsbütün elden çıkarmaya sebep olmak ve binnetice vatan ve millete karşı ihanet cürmü teşkil eder. Bendeniz öyle anlıyorum ki, zatı âliniz hırsı cah ile hakikati göremiyorsunuz ve hakikati söyliyenleri sevmiyorsunuz. Anları susturmak, ezmek istiyorsunuz. Bilerek yahut bilmiyerek düşmanların ekmeğine yağ sürüyor ve memleketi felâkete sürüklüyorsunuz. Şu hal ve vaziyeten bulunan bir nâzıra artık itimadım kalmadı. Bugüne kadar her mes'uliyeti şahsan deruhde ederek idarei umur ettim, fakat bu dakikadan itibaren bendeniz makamı vilâyette iken Harput ve Malatya müslümanlarının Sıvas müslümanları ile ve buradaki anasırı gayrimüslime ve ecnebîye ile mukatele etmeleri gibi hazin ve hunin bir manzaraya tahammül edebilecek kadar vicdansız olmadığımdan buna müsaade edemiyeceğim. Bu baptaki mesuliyetin tamamen size raci olduğunu arzederim Efendim.

10/9/1335
Sıvas Valisi
Reşit

SURET 2

Dahiliye

Sıvas Valii sabıkı Reşit Paşa Hazretlerine

C: Kongrenin orada aktedeceğini bildirdiğiniz içtimaattan Düveli İtilâfiyece emsali sabıkası gibi hâsıl olacak suitesiratı azîme ve bundan vatan ve milletçe tahaddüs edebilecek mazarratı vahime şayanı endişe olduğundan bu baptaki telgrafnamei valâlarına cevaben nazarı dikkati âlinizi vaktile celp ve bu teşebbüsün sureti münasibede men'i esbabının istihsalini dirayet ve hamiyeti aliyelerine terketmiştim. İki şıkkı muhtevi olan cevapnamei malûmu valâları üzerine Galip Beyin icrayı memuriyeti hususuna Meclisi Vükelâ kararile iradei seniyei cenabı hilâfetpenahi şerefsudur buyuruldu. Vatan ve milletin maruz olduğu mehaliki azîmeyi teşdit etmekte olan harekâtı vakıadan sarfınazar edilmesi hakkında evvel ve âhir icra olunan tebligat ve tekidatı nazarı dikkate almayarak muktezayı siyasete münafi, vatan ve milletimiz hakkında cidden mehaliki dai harekâtta ısrar edenler tarafından Galip Beye taarruza kıyama kadar varılma mülâhazasına binaen mücerret böyle bir münasebetsizliğin men'i vukuu için Galip Beyin lüzumu kadar muhafız ile birlikte azimet etmesi muvafıkı ihtiyat görülmüştü ve birkaç muhafız ile gitmek istiyen Galip Beye böyle bir taarruza maruz kalmamak için muhafızların ihtiyaten tezyit ve mıktarı yüz, yüz elliye iblâğı tavsiye olunmuştu. Bu kadar cüz'î bir mıktar maksadı vazıhan tayine kâfildir. Bunu tefsir ve tevile imkân yoktur. Galip Beyden suretini naklettiğiniz yolda bir telgrafname de alınmamıştır. Bu bapta zatı valâlarile teati ettiğimiz telgraflarla mütalea ve suretini nakleylediğiniz telgrafnamem dikkatle kıraat olunduğu halde bu defa yazdığınız telgrafnamenin ne kadar nabeca ve şahsî mes-

bildiğince güneye doğru kaydırmıştır. Durumun tümüyle millet yararına olarak sonuçlandırılması ve bu hainlere kıpırdanacak bir fırsat verilmemesi için en büyük etkinliğin gösterilmesi gerekliliği doğal bulunduğundan Mamahatundaki atlı alayının Harputa doğru yola çıkarılmasının bizce uygun görülmekte olduğunu bildiririz.

Mustafa Kemal

BELGE, 70.

ÖRNEK 1

İçişleri Bakanı Adil Beyefendiye

Sizinle Elazığ Valisi Galip Bey arasında karşılıklı çekilen telgraflar Kongre kurulunun eline geçmekle oldukları gibi valiliğe verildi. Bu telgrafların örneklerini aşağıya yazıyorum. Verdiğiniz emir, Galip Beyin aldığı görev, doğrusu beni şaşırttı. Bir yandan benim görevden alındığımın doğru olmadığını bildirerek beni aldatıyor ve tehlikesi büyük bir duruma sokuyorsunuz. Öbür yandan da müslümanları biribirine kırdırmak için cinayet düzenleri kuruyorsunuz. Sizi bu türden düzenlere iten nedir. Bir türlü anlayamıyorum. Burada padişahına karşı ayaklanmış bir kütle mi vardı ki eşkıyadan oluşan bir bastırıcı güç göndermeye gereksinim duyuyorsunuz. Ve böyle boş ve haince girişimlerin başarılı olabileceğine nasıl inanıyorsunuz. Ötedenberi söylediğim gibi ilde dinginliği ve iç güveni bozacak bir davranış bile yoktur. Amacınız Mustafa Kemal Paşa ile Rauf Beyi yakalamak ve Kongreyi dağıtmak ise bunun yapılamıyacağını daha önce bildirmiştim. Şimdi yine bu iş için halk arasında birbirini öldürmeye yol açmaya, memleketi ateşe vermeye, büsbütün elden çıkarmaya neden olmak ve sonunda vatan ve millete karşı ihanet suçunu oluşturur. Ben öyle anlıyorum ki, siz koltuk tutkusu yüzünden gerçeği göremiyorsunuz ve gerçeği söyliyenleri sevmiyorsunuz. Onları susturmak, ezmek istiyorsunuz. Bilerek ya da bilmiyerek düşmanların ekmeğine yağ sürüyor ve memleketi yıkıntıya sürüklüyorsunuz. Bu durumda bulunan bir bakana artık güvenim kalmadı. Bugüne kadar her sorumluluğu kendim üstlenerek işleri yürütmeye çalıştım, fakat bu dakikadan sonra ben valilikte bulundukça Harput ve Malatya müslümanlarının Sıvas müslümanlarile ve buradaki müslüman olmayan halk ve yabancılar ile birbirlerini öldürmeleri gibi acıklı ve kanlı bir duruma katlanabilecek kadar vicdansız olmadığımdan buna izin veremiyeceğim. Bu konudaki sorumluluğun tümüyle size ait olduğunu bildiririm Efendim.

10/9/1919
Sıvas Valisi
Reşit

ÖRNEK 2

İçişleri Bakanlığı

Eski Sıvas Valisi Reşit Paşa Hazretlerine

K: Kongrenin orada yapılacağını bildirdiğiniz toplantılardan İtilâf Devletlerinde bundan öncekinde olduğu gibi doğacak büyük kötü etki ve bundan vatan ve millete gelebilecek ağır zarar kaygılandırıcı olduğundan bu konuda telgrafınıza karşılık olarak önceden dikkatinizi çekmiş ve bu girişimin uygun bir yoldan önlenmesini yetenek ve yurtseverliğinize bırakmıştım. İki seçenek içeren yanıtınız üzerine Galip Beyin görevlendirilmesi konusunda Bakanlar Kurulu kararıyla Padişah buyruğu çıkarıldı. Vatan ve milletin karşı karşıya bulunduğu büyük tehlikeleri arttırmakta olan bu olaydan vazgeçilmesi konusunda ötedenberi yapılan bildirimleri ve bunları yineleyen yazıları dikkate almayarak politika gereklerine aykırı, vatan ve milletimiz için gerçekten tehlikeler doğurucu davranışlarda direnenler tarafından Galip Beye saldırmaya kalkışmaya kadar varılması düşüncesi üzerine salt böyle bir münasebetsizliğin önlenmesi için Galip Beyin gerektiği sayıda koruyucu ile birlikte gitmesi uygun görülmüştü ve birkaç koruyucu ile gitmek istiyen Galib Beye böyle bir saldırıya uğramamak için önlem olarak koruyucuların artırılarak sayılarını yüz, yüz elliye çıkarması salık verilmişti. Bu kadar az bir sayı amacı açıkça belirleyen bir kanıttır. Bu yorumlanıp saptırılamaz. Galip Beyden örneğini verdiğiniz yolda bir telgraf da alınmamıştır. Bu konuda sizinle karşılıklı yazıştığımız telgraflarla içindeki düşünceleri ve örneğini gönderdiğiniz telgrafım dik-

Levent Şahverdi Arşivi

leğini ve vicdanını pek iyi bildiğiniz bir hadîmi kadimi millete karşı kullandığınız tabiratın ne derece naseza olduğunu elbette teyakkun ve iradei seniyei cenabı hilâfetpenahî hükmü âlisine mutavaat lüzumunu takdir edersiniz. Hiç kimsenin uhdei inhisarında olmayan hamiyeti vataniyeden nasibim lehülhamt hiç kimseden aşağı değildir.

10/9/1919
Dahiliye Nazırı
Adil

SURET 3
Dahiliye Nâzırı Adil Beyefendiye

C: 10 Eylûl 1335. Evvelâ infisalim hakkındaki iradei seniyei hazreti hilâfetpenahinin resmen tebliğini rica ederim. Saniyen sureti mevsukada haber alındığına göre valii lâhik Galip Beyin Sıvasa beraber girmek üzere Malatyada birtakım eşkıya ve eşirrayı başına toplamak ihanetinde bulunduğu görülmesi üzerine mahallince derdestine teşebbüs olunmuşsa da refakatinde bulunan İngiliz Binbaşısı Nowil Malatya Mutasarrıfı Bedirhanilerden Halil ve mazharı teshilât olmaları için tarafı devletlerinden yedlerine vesika verilen Kâmuran ve Celâdet ve Diyarbekirli Cemil Paşazade Ekrem Beylerle beraber Kâhta istikametine doğru firar etmişler ve el'an takip edilmekte bulunmuşlardır. Şu hale göre Galip Beyin buraya vürudu vakte muhtaç ve belki meşkûk olduğundan bu hakayıkı hakipayi şahaneye arzettikten sonra azlim hakkında şereftaallûk buyurulacak iradei seniyenin şayını itimat bir nâzır tarafından resmen tebliğile beraber bundan sonra kat'iyyen mes'uliyet kabul edemiyeceğime mebni iradei hilâfetpenahiye mutavaatan işten çekilmek üzere kime tevdii vekâlet edeceğimin gene o nâzır tarafından emrü iş'arına müsaade buyurulmasını istirham ederim Efendim.

Sıvas Valisi
Reşit

VESİKA, 71

Malatya
Zata mahsustur

Sıvasta K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinedir

Firarî zevatı malûmenin 10/11, 9, 1335 gecesini Rakada geçirdikleri ve 11/12, 9, 1335 gecesini de Rakanın yarım saat yakınında bir köyde bir aşiret reisinin yanında geçirecekleri anlaşılmakla maruzdur.

11/9/1335 ***Alay 15 K. Binbaşı***
İlyas

VESİKA, 72.

Ankarada K.O. 20 Kumandan Vekâletine
Erzurumda K.O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine
Diyarbekirde K.O. 13 Kumandanı Miralay Cevdet Beye

Malatya firarilerinin 10/11 Eylûl gecesini Malatya kurbinde Raka 11 /12 gecesini Rakaya yarım saatlik bir köyde bir aşiret reisinin nezdinde geçirdikleri Malatyadan haber alınmıştır.

12/9/1335 ***Mustafa Kemal***

VESİKA, 73.

Malatya, 11/9/1335

Yüzbaşı Faruk Beyin avdetinden evvel validen ayrılan ve geç olarak merkeze gelenin (ismi yok) ifadesi berveçhiati maruzdur. "Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Beylerin mevkilerine avdet edip ailelerile birlikte istiyecekleri istikamete hareket etmek üzere serbestçe memlekete girmelerine ve kendi şahıslarına hiçbir suretle müdahale ve taarruz edilmiyeceğine dair tarafımdan teminatı kaviye talep etmekte oldukları şimdi yanlarına gidip gelmiş olan birisi vasıtasile haber gönderecekleri ve binaenaleyh selâmeti memleket namına bunların bu suretle vaki olan tekliflerini kabul etmek muvafık olup olmadığı" hakkındaki emrinizin intizarında bulunduğumuz maruzdur.

İlyas

katle okunursa bu defa yazdığınız telgrafın ne denli yersiz ve kişisel tutumunu ve vicdanını pek iyi bildiğiniz eski bir ulus hizmetlisine karşı kullandığınız deyimlerin ne denli yakışıksız olduğunu elbette kavrar ve halife hazretlerinin yüksek emrine uymak gereğini anlarsınız. Hiç kimsenin tekelinde olmayan yurtseverlikteki benim payım Tanrıya şükür hiç kimseden aşağı değildir.

10/9/1919
İçişleri Bakanı
Adil

ÖRNEK 3
İçişleri Bakanı Adil Beyefendiye

K: 10 Eylûl 1919. Önce görevden alınmaklığıma ilişkin halife buyruğunun resmî olarak bildirilmesini rica ederim. İkincisi güvenilir kaynaklardan haber alındığına göre yeni vali Galip Beyin Sıvasa birlikte girmek üzere Malatyada birtakım eşkıya ve haydutları başına toplamak ihanetinde bulunduğu görülmesi üzerine orada yakalanmasına girişilmiş ise de yanında bulunan İngiliz Binbaşısı Nowil Malatya Mutasarrıfı Bedirhanilerden Halil ve kolaylık olsun diye kendilerine sizin belge verdiğiniz Kâmuran ve Celâdet ve Diyarbakırlı Cemil Paşazade Ekrem Beylerle birlikte Kâhta yönünde kaçmışlar ve şu anda izlenmektedirler. Bu duruma göre Galip Beyin buraya gelmesi zamana bağlı ve belki kuşkulu olduğundan bu gerçekleri padişaha sunduktan sonra işden çıkarılmam konusundaki padişah buyruğunun güvenilir bir bakan tarafından resmî olarak bildirilmesiyle birlikte bundan sonra kesinlikle sorumluluk kabul edemiyeceğimden halife buyruğuna boyun eğerek çekilmek için kime vekâlet vereceğim gene o bakan tarafından bildirilmesine izin verilmesini dilerim Efendim.

Sıvas Valisi
Reşit

BELGE, 71.

Malatya
Kişiye özel

Sıvasta K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinedir

Bilinen kaçakların 10/11, 9, 1919 gecesini Rakada geçirdikleri ve 11/12, 9, 1919 gecesini de Rakanın yarım saat yakınında bir köyde bir aşiret başının yanında geçirecekleri anlaşılmakla durum bildirilir.

11/9/1919 **Alay 15 K. Binbaşı**
İlyas

BELGE, 72.

Ankarada K.O. 20 Komutan Vekilliğine
Erzurumda K.O. 15 Komutanı Kâzım Paşa Hazretlerine
Diyarbakır'da K.O. 13 Komutanı Albay Cevdet Beye

Malatya kaçaklarının 10/11 Eylûl gecesini Malatya yakınında Raka 11/12 gecesini Rakaya yarım saatlik bir köyde bir aşiret başının yanında geçirdikleri Malatyadan haber alınmıştır.

12/9/1919 **Mustafa Kemal**

BELGE, 73.

Malatya, 11/9/1919

Yüzbaşı Faruk Beyin dönmesinden önce validen ayrılan ve geç olarak merkeze gelenin (ismi yok) verdiği bilgi aşağıda sunulur. "Vali Ali Galip ve Mutasarrıf Halil Beylerin yerlerine geri dönüp ailelerile birlikte istiyecekleri yöne gitmek üzere serbestçe memlekete girmelerine ve kendilerine hiçbir yolda karışılmaması ve saldırılmaması için benden kesin güvence istemekte oldukları şimdi yanlarına gidip gelmiş olan birisi aracılığıyla haber gönderecekleri ve böylece ülke esenliği adına bunların bu yolda yaptıkları önerilerini kabul etmenin uygun olup olmadığı" hakkındaki emrinizi beklemekte olduğumuz bilginize sunulur.

İlyas

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 74.

Malatyada İlyas Beyefendiye

Ali Galip ve Mutasarrıfı Sabık Halil ve hempalarının millete karşı hıyanet ve denaetlerinin tahakkuk eylemesi üzerine bu meseleyi merkumun ile münasebete girişerek değil yalnız ve ancak padişahımıza doğrudan doğruya arzı hakayik eylemek suretile halletmek için bu dakikada bütün Anadoluda tekmil valiler, mutasarrıflar, kumandanlar ve millet telgraf başında bulunuyorlar ve hükûmeti merkezîyeyi Ali Galip ve hempalarile şeriki hıyanet addederek tahtie etmektedirler. Böyle bir anda başka bir sureti hal varidi hatır olamaz. Bu hususta zâtı âlilerinin azamî şiddet ve ciddiyet göstereceklerinden eminiz. Mutasarrıf vekili Tevfik Beyden ve Topçu Alay Kumandanı Münir Bey ve Süvari Alay Kumandanı Cemal Bey arkadaşlarımızından da aynı suretle hareket bekleriz. Ciheti askerîye ve mülkîyece en son alınmış olan tedabiin izah buyurulmasını rica ederiz. Bu adamların aileleri hüsnü suretle tahtı muhafazada bulundurulmalıdırlar. Taraftaranı bilâtereddüt ve derhal tahtı tevkife alınmalıdırlar, zerre kadar mümanaat ve fesada cür'et edenler bilâ merhamet derhal idam olunmalıdırlar.

Hilâfet ve saltanatın masuniyeti ve hukuk ve mukaddesatı millet bugün bu tarzda harekete âmirdir.

Umumî Kongre Heyeti

VESİKA, 75.

12/9/1335
Saat 1:40

Malatyada On Beşinci Alay Kumandanı İlyas Beye

Şimdi mahallinden verilen malûmatı mevsuka şudur: İngilizlerin elyevm Urfada üç yüz, Ayıntapta üç yüz elli, Maraşta yüz neferleri vardır. Binaenaleyh size bir İngiliz fırkasından bahsedenlerin beyanatı, vatan ve millet hainlerinin yalanını naklederek maneviyatınızı kırmak, alçaklıktır. Hakikatı mezkûrenin icap edenlere tefhimi münasip olur.

Mustafa Kemal

VESİKA, 76.

Malatya, 11-12/9/1335

C tele: 1 - Şart dermeyan eden Vali Galip, Mutasarrıf Halil Rami Beylerdir. 2 - Sıvastan gönderilen zabitler hâlâ gelmemiştir. 3 - Hısnımansur ve Siverekten hareket eden bölüklerden malûmat yoktur. 4 - İçtima etmekte olduğu bildirilen süvari alayının sürati mümkine ile Malatyaya tahrikine emir ve delâlet buyurulması müsterhamdır. 5 - Zevatı malûmenin aşair muavenetile Malatyaya taarruzu halinde mukavemeti şedide ibraz edilmesi sureli kat'iyede kararlaştırılmıştır. 6 - Yarın 12/9/1335 de Bedir Ağaya buradan aşair rüesasından bir Kürt heyeti gönderilecektir. Heyet, Bedir Ağayı ikna ve dairei itaate irca etmek için çalışacaktır. 7 - Eldeki kuvvet, Malatyayı uzun müddet bir Kürt taarruzuna karşı mukavemete kâfi değildir. Bunun için sürati mümkine ile kuvayi muavine sevkine delâlet buyurulması ekiden müsterhamdır.

İlyas

VESİKA, 77.

- Mühim işleriniz olduğu için ayrılabilirsiniz. Kongrenin henüz müçtemi ve muhaberata devam etmekte bulunmasından icabında bir şeyi tebliğ edebilmek için telgrafhanede bir zabit terketmenizi rica ederiz.

- Süvari Yaveri Cemil Bey emrinize intizaren bekliyor.

Mustafa Kemal

VESİKA, 78.

Tel ***Malatya, 14/9/1335***
Müstaceldir
738
300

Sıvas Kongre Heyeti Muhteremesine

1 - Buraca yapılan tedabiri acile ve gerekse Rakaya izam olunan heyeti nasıhanın içtima etmiş olan aşair ve rüesasına yapmış oldukları telkinat neticei hasenesi olmak üzere bine karip içtima etmiş olan bütün aşairin tamamile dağıtılmasına muvaffakıyeti tamme hâsıl olmuştur.

BELGE, 74.

Malatyada İlyas Beyefendiye

Ali Galip ve Eski Mutasarrıf Halil ve yardakçılarının millete karşı hainlik ve alçaklıkları kesinlikle anlaşılması üzerine bu sorunu onlarla ilişkiye geçerek değil yalnız ve ancak padişahımıza doğrudan doğruya gerçekleri bildirmek yoluyla çözümlemek için bu dakikada bütün Anadoluda tüm valiler, mutasarrıflar, komutanlar ve millet telgraf başında bulunuyorlar ve İstanbul hükûmetini Ali Galip ve yardakçılarıyla hainlik ortağı sayarak suçluyorlar. Böyle bir anda başka bir çözüm yolu düşünülemez. Bu konuda sizin çok sert ve ciddî davranacağınıza güveniyoruz. Mutasarrıf vekili Tevfik Beyden ve Topçu Alay Komutanı Münir Bey ve Atlı Alay Komutanı Cemal Bey akradaşlarımızın da tıpkı böyle davranmalarını bekleriz. Sivil ve askeri yönetimce en son alınmış olan önlemlerin açıklanmasını rica ederiz. Bu adamların ailelerine iyi davranılarak göz altında bulundurulmalıdırlar. Yandaşları duraksamadan ve gecikmeden tutuklanmalıdır, azıcık karşı koyan ve karıştırıcılığa kalkışanlar acımaksızın hemen idam olunmalıdırlar.

Halifeliğin ve padişahlığın korunması ve milletin hak ve kutsal değerleri bu yolda davranmayı zorunlu kılıyor.

Genel Kongre Kurulu

BELGE, 75.

12/9/1919
Saat 1:40

Malatyada On Beşinci Alay Komutanı İlyas Beye

Şimdi yerinden verilen sağlam bilgiler şöyledir: İngilizlerin bugün Urfada üç yüz, Gaziantepte üç yüz elli, Maraşta yüz erleri vardır. Böyle olduğuna göre size bir İngiliz tümeninden sözedenlerin lâfları, vatan ve millet hainlerinin yalanını aktararak moralinizi bozmak, alçaklıktır. Bu gerçeğin gerekenlere duyurulması uygun olur.

Mustafa Kemal

BELGE, 76.

Malatya, 11-12/9/1919

K tele: 1 - Koşul ileri süren Vali Galip, Mutasarrıf Halil Rami Beylerdir. 2 - Sıvastan gönderilen subaylar daha gelmemiştir. 3 - Hısnımansur ve Siverekten yola çıkan bölüklerden bilgi yoktur. 4 - Toplanmakta olduğu bildirilen atlı alayının olabildiğince hızla Malatyaya gönderimesi için emir verip yardımcı olmanızı dilerim. 5 - Bilinen kişilerin aşiretlerin yardımıyla Malatyaya saldırmaları durumunda sertlikle karşı koyulması kesin olarak kararlaştırılmıştır. 6 - Yarın 12/9/1919 da Bedir Ağaya buradan aşiret başlarından bir Kürt grubu gönderilecektir. Heyet, Bedir Ağayı sözdinler duruma getirmeye çalışacaktır. 7 - Eldeki kuvvet, Malatyayı uzun süre bir Kürt saldırısına karşı korumaya yeterli değildir. Bunun için olabildiğince hızla yardımcı kuvvetlerin gönderilmesine aracı olmanızı yeniden dilerim.

İlyas

BELGE, 77

- Önemli işleriniz olduğu için ayrılabilirsiniz. Kongre hâlâ toplantı durumunda olup haberleşmeyi sürdürdüğünden gerektiğinde bir şeyi bildirebilmek için telgrafhanede bir subay bırakmayı rica ederiz.

- Atlı Yaveri Cemil Bey emirlerinizi bekliyor.

Mustafa Kemal

BELGE, 78.

Tel **Malatya, 14/9/1919**
İvedidir
748
300

Sıvas Kongresi Sayın Kuruluna

1 - Buraca alınan ivedi önlemler ve gerek Rakaya gönderilen öğüt grubunun toplanmış olan aşiretlere ve onların başındakilere yapmış oldukları telkinlerin iyi bir sonucu olmak üzere toplanmış olan bine yakın aşiret üyelerinin tümüyle dağıtılması başarılmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

2 - Buradan firar eden, birtakım tasniat vaitlerile aşair rüesasını elde ve Ekradı başına cem ve binnetice arzusuna muvaffak olamayan Ali Galip ve Halil Rami Beyler artık bu tedabir ve yapılan tergip ve teşvikat neticesi memleketi terketmek zarureti karşısında bulundukları cihetle buradan gönderilen Pütürge Kaymakamı Sabıkı Ragıp Beyle Kâhta aşair reisi Hacı Bedir Ağanın himayelerile ve Kâhta tarikıyle Urfaya gitmek üzere bugün Rakadan hareket etmişlerdir.

3 - Başına toplamış olduğu birtakım hazele ile buraya gelerek Türk ve Kürt unsurları arasına tohmu nifak saçmak istiyen İngiliz Binbaşısı Nowil, âmiri olan Miralay Mösyö Bellden aldığı emir ve talimat üzerine yarına alessabah Gözene tarikıyle ve yine jandarmalarımızın himayesi ile merkezi livaya uğratılmaksızın Gözene nahiyesi üzerinden müreffehen Elbistana hareket edeceklerdir.

4 - Salifülarz ittihaz kılınan tedabiri hasene neticesi olmak üzere bütün vakayi tabiatile izale ve emnü asayiş iade ve memleketin her tarafında sükûneti tamme berkemal bulunduğu berayi malûmat maruzdur.

Malatya Mutasarrıf Vekili
ve Jandarma K.
Binbaşı
Tevfik

VESİKA, 79.

Tel ***Sıvas, 15/9/1335***

Sıvas Heyeti Merkeziyesine (tezkere).
15, 20, 13 üncü Kolordulara.
Niğdede 11 inci Fırkaya.
15, 5 inci Fırkalara.
Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara vilâyetlerine.
Kayseri, Erzincan, Bolu, Canik, Afyon Karahisar, Kütahya, Yozgat, Kırşehir
Mutasarrıflıklarına

Firarî Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve hempaları Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbekirli Ekremin hükûmeti merkezîyenin talimatile amali meşruai millîyi söndürmek, Sıvasta toplanan Umumî Kongreyi dağıtmak maksadı hainanesile bidayette eşkıya derdesti için muavenet talebi bilâhare firarları esnasında Malatya ve civanının Ermenistan olacağı ve hatta Harputtan hareket eden askerimizin gûya Ermeni askerleri bulunduğu gibi ifsadat ve iğfalâtı cinayetkâraneleri neticesinde civarda toplanmış olan bir kısım Ekradın Malatyadan gönderilen heyeti nasıha tarafından kendilerine hakikatın tefhimi üzerine firarîlere lânethan olarak tamamen dağıldıkları ve hıyaneti vatanîyeleri bütün millet tarafından anlaşılan firarîler artık aşair içinde barınamayacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfaya kaçtıkları, Kürtleri makmaı mukaddesi hilâfetten ayırarak İngiliz esaretine sokmak maksadile propaganda yapmakta olup firarîlerle beraber Malatyadan kaçan İngiliz Binbaşı mahut Mister Nowilin de jandarmalarımızın nezareti altında Elbistana doğru sevkedildiği mahallinden bildirilmekle tamimi keyfiyet olunur.

Heyeti Temsilîye

VESİKA, 80.

Vilâyetimiz Valisi firarî Galip ve İngiliz Binbaşısı Nowil ve rüfekayi şerirelerinin
Malatyadan firarlarından sonra dağ başlarında yekdiğerile muhaberesi
İngiliz Binbaşısı Nowil tarafından mektup

Beydağında Vali Galip Beye

Refakatimde bulunan zevat ile Ayıntap üzerinden Halebe avdet etmek üzereyim. Sıvas hareketi üzerine civar vilâyata sirayet eden şuriş teskin ve bu hususta Dersaadetle muhaberede bulunmak azminde olduğunuza vâkıfım. Bu itibar ile zâtı âlilerinin Dersaadetle vukubulacak muhaberatınızı bizzat temin etmek emelindeyim. Halbuki zâtı âlilerinin Urfadan Dersaadetle muhabere etmeniz imkanı mefkuttur. Çünkü Urfadan Dersaadete ve hükûmeti Osmanîyenin emrine amade

2 - Buradan kaçan, birtakım uydurma sözlerle aşiret başlarını elde etmeyi, Kürtleri başına toplamayı ve sonuç olarak isteğini gerçekleştiremiyen Ali Galip ve Halil Rami Beyler artık önlemler, öğütlemeler ve özendirmeler sonucu ülkeden ayrılmak zorunluğu karşısında bulunduklarından buradan gönderilen eski Pütürge Kaymakamı Ragıp Beyle Kâhta aşiretleri başı Hacı Bedir Ağanın koruyuculukları altında ve Kâhta yoluyla Urfaya gitmek üzere bugün Rakadan yola çıkmışlardır.

3 - Başına toplamış olduğu birtakım alçaklarla buraya gelerek Türk ve Kürt halk arasında arabozuculuk etmek istiyen İngiliz Binbaşısı Nowil, üstü olan Albay Bell'den aldığı emir ve direktif üzerine yarın sabah erkenden Gözene yoluyla ve yine jandarmalarımızın koruyuculuğu altında sancak merkezine uğratılmaksızın Gözene bucağı üzerinden rahatça Elbistana doğru yola çıkacaklardır.

4 - Alındığı bildirilen olumlu önlemler sonucu olarak bütün olaylara doğallıkla son verildiği ve güvenlik yeniden kurularak memleketin her yanında tam bir dinginlik bulunduğu bilgi için sunulur.

Malatya Mutasarrıf Vekili
ve Jandarma K.
Binbaşı
Tevfik

BELGE, 79.

Tel **Sıvas, 15/9/1919**

Sıvas Merkez Kuruluna (yazı)
15, 20, 13 üncü Kolordulara.
Niğdede 11 inci Tümene.
15, 5 inci Tümenlere.
Trabzon, Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Van, Kastamonu, Konya, Ankara valiliklerine.
Kayseri, Erzincan, Bolu, Samsun, Afyon, Kütahya, Yozgat, Kırşehir
Mutasarrıflıklarına

Kaçak Harput Valisi Ali Galip, Malatya Mutasarrıfı Halil ve avaneleri Bedirhanilerden Kâmuran, Celâdet ve Cemil Paşazade Diyarbakırlı Ekremin, İstanbul hükûmetinin direktifiyle ulusun haklı isteklerini söndürmek, Sıvasta toplanan Genel Kongreyi dağıtmak haince amacıyla başlangıçta eşkıya yakalamak için yardım isteği sonra da kaçışları sırasında Malatya ve yöresinin Ermenistan olacağı ve dahası Harputtan yola çıkan askerimizin sözde Ermeni askerleri olduğu yolundaki kışkırtıcı, aldatıcı suçlu davranışları sonunda yörede toplanmış olan bir kısım Kürtlerin Malatyadan gönderilen öğüt grubu tarafından kendilerine gerçeğin anlatılması üzerine kaçaklara lânet ederek bütünüyle dağıldıkları ve vatan hainlikleri bütün millet tarafından anlaşılan kaçaklar artık aşiretlerin içinde barınamayacaklarını anladıklarından İngilizlere sığınmak üzere Urfaya kaçtıkları, Kürtleri kutsal halifelikten ayırarak İngiliz tutsaklığına sokmak amacıyla propaganda yapmakta olup kaçaklarla birlikte Malatyadan kaçan bildiğiniz İngiliz Binbaşı Mister Nowil'in de jandarmalarımızın gözetimi altında Elbistana doğru gönderildiği yerinden bildirilmiş olup durum duyurulur.

Temsilci Kurul

BELGE, 80.

İlimiz Valisi kaçak Galip ve İngiliz Bişbaşısı Nowil ve hayırsız arkadaşlarının
Malatyadan kaçtıktan sonra dağ başlarında birbirleriyle haberleşmeleri
İngiliz Binbaşısı Nowil tarafından mektup

Beydağında Vali Galip Beye

Yanımda bulunanlarla Gaziantep üzerinden Halebe dönmek üzereyim. Sıvas işi üzerine komşu illere bulaşan karışıklığı yatıştırmak ve bu konuda İstanbulla haberleşmek istemek kararında olduğunuzu biliyorum. Bu nedenle sizin İstanbulla yapılacak haberleşmelerinizi ben kendim sağlamak istemekteyim. Oysa sizin Urfadan İstanbulla haberleşmenize olanak yoktur. Çünkü Ur-

Levent Şahverdi Arşivi

bulunan yegâne telgraf hattı Sıvastan geçmekte olup bununla muhabere etmeniz mümkün değildir. İstanbul ile muhabereye müsait ikinci Halep telgraf hattı ise İngilizlerin elindedir. Birlikte Ayıntaba azimet ve bendeniz orada İngilizlerin vasıtasile İstanbula kadar hattı serbest ve emrinize amade bulundurmayı vazife telâkki ettiğimi arz ve takdimi ihtiramat eylerim.

Major Nowil

Kâhta Kaymakamlığına (Tahrirat)

İrtikâp eyledikleri ceraimi cinaîye ve mezalimi mütenevvia neticesi olarak orduyu mağlûp, menkûp bir hale düşüren ittihat ve terakki sanadidi bir vakittenberi kendilerini kanunu adaletin pençei kahrından kurtarmak mecburiyetile memlekette ihtilâl çıkarmaya, ortalığı karıştırmaya çalışıyorlardı. Erzurumda vatanperverane birtakım müddeayatı kâzibe ile meydana atılıp kongre namı altında mukarrerat ittihaz eden eşhası ittihadiye bu kere de Sıvasta kongre aktederek asayişi memleketi tehdide, efkârı ecanibi tehyice başlamalarile İtilâf Hükûmetleri kuvayi işgaliye sevketmeden işbu kongrenin men'ile mürettiplerinin istisaline lüzum görülmüş ve işbu vazife uhtei senaveriye ihale buyurulmuştu. Bermucibi iradei seniye şu mühim vazifei vatanîyenin ifasına âzimiken Mustafa Kemal avenesi kumandasında bulunan muğfel bir kısım askerin ittihatçı zabitler kumandasile Malatyaya gelmekte olduğunu ve bizi tevkife memur bulunduğunu haber alarak Mutasarrıf Beyle Hacı Bedir Ağayı bilistishap Beydağına çekildim. Maksadım iradei seniye ahkâmı münifesini infaz ve huruç alessultan fezahatine mütecasir olan bağileri istisal ile vatan ve milletin maruz bulunduğu mehaliki izaledir. Halifei zişan efendimize sadık aşairden lüzumu kadar kuvvet ihzar etmekteyim. Başka keyfiyete vâkıf aşairden lüzumu kadar kuvvet ihzar etmekteyim. Başka keyfiyete vâkıf olarak kıtaatı askerîye kumandanlıklarında bulunan bu gibi bağilerin teşebbüsatına mümanaat ve senakârlarına her hususta muavenet lüzumu beyan olunur. Berveçhibalâ hakayıkın ilânile ahalinin, hainlerin iğfalâtına kapılmamasını temin lâzimeden olup hilâfından hareket veya izharı cebanet müstelzimi mücazattır.

Mamuretülâziz Valisi
Galip

Huzuru Devletlerine

Büyük vatanperverimiz Paşayı Mükerrem ve Muhteremimiz Efendimiz; Mamuretülâziz valii sabıkı Kayserili firarî Galip ve rüfekayı şeriresinin Malatyadan firarlarından sonra kuvveden file çıkamayan teşebbüsatı hainaneleri her ferdi müslimin tel'in ve nefretini mucip ahvalden olduğu varestei izahtır. Elde edilip leffen takdimi huzuru samileri kılınan ve pek büyük bir vesikai denaet ve ihanet olan tahrirat suretleri muvafık görüldüğü takdirde İradei Millîye Ceridei muhteremesine derç ve ilânı temenniyatı mahsusasile mingayrihaddin arzı ihtiramat ve tazimat eylerim Efendimiz Hazretleri.

23 Teşrinievel 1335

Mamuretülâziz Vilâyeti
Ajans Muhabiri
(Okunmıyor)

VESİKA, 81.

K.O. 3 Kumandanlığına

Urfa hakkında alınan malûmat hulasaten berveçhiatidir:

1 - Elâziz valii sabıkı Ali Galip Bey Urfada İttihat ve Terakki mensubininden Şeyh Müslim Efendinin hanesinde misafir olmuş ve esnayı muhasabede Müslim Efendi Galip Beyin fikrini terviç etmemiştir. Ertesi günü Galip Bey İngiliz kumandanına müracaatle İngiliz siyaseti aleyhinde bulunduğundan bahs ile Müslim Efendiyi tevkif ettirerek Halebe sevketmiştir. Mumaileyh elyevm Halepte mevkuf imiş. Galip Bey üç gün Urfada kalmış, badehu Halebe gitmiş,. Malatya Mutasarrıfı sabıkı Halil Rami de takriben on gün evvel Halebe gitmiş.

2 - Urfanın şimalinde belediye hastanesi kurbinde İngilizler tarafından Ermeni eytamhanesi olarak inşa olunan bina hitama ermek üzere imiş.

Harekât, 2605, 11/10/1335

K.O. 13 Kumandanı
Cevdet

fadan İstanbula ve Osmanlı hükûmetinin emrine uyan tek telgraf hattı Sıvastan geçmekte olup bununla haberleşemezsiniz. İstanbul ile haberleşmeye elverişli ikinci Halep telgraf hattı ise İngilizlerin elindedir. Birlikte Gaziantepe gitmeyi ve İngilizlerin aracılığıyla İstanbula kadar hattı açık ve sizin emrinize hazır bulundurmayı ödev saydığımı bildirir, saygılar sunarım.

Binbaşı Nowil

Kâhta Kaymakamlığına (Resmî Yazı)

İşledikleri cinayet suçları ve türlü kıyımlar sonucunda orduyu yenik, gözden düşmüş duruma getiren ittihat ve terakki ileri gelenleri bir süredir kendilerini kanun ve adaletin ezici pençesinden kurtarmak zorunluğuyla memleketi ayaklandırmaya, ortalığı karıştırmaya çalışıyorlardı. Erzurumda yurtseverce birtakım yalancı savlarla meydana atılıp kongre adı altında kararlar alan ittihatçılar bu kez de Sıvasta kongre yaparak ülke düzenini tehlikeye, yabancı kamuoyunu kuşkuya düşürmeye başlamaları üzerine İtilâf Hükûmetleri işgalci güçler göndermeden bu kongrenin önlenmesi ve onu düzenleyenlerin yakalanması gerekli görülmüş ve bu görev bana verilmişti. Padişahın buyruğu gereği bu önemli vatan ödevinin yapılmasına kesin karar vermiş iken Mustafa Kemalin yardakçıları emrinde bulunan aldatılmış bir kısım askerin ittihatçı subayların komutasında Malatyaya gelmekte olduğunu ve bizi tutuklamakla görevlendirildiğini öğrendim ve Mutasarrıf Beyle Hacı Bedir Ağayı yanıma alarak çekildim. Amacım padişahın iradesinin ulu hükümlerini yerine getirmek ve padişaha karşı ayaklanma suçunu işleyen asileri yakalayarak vatan ve milletin karşı karşıya bulunduğu tehlikeleri gidermektir. Şanlı halifemize bağlı aşiretlerden gereği kadar kuvvet hazırlamaktayım. Başka durumu öğrenerek askerî birliklerin komutanlıklarında bulunan bu gibi asilerin girişimlerini engellemek ve bana her konuda yardım edilmek gerektiğini bildiririm. Yukarıki gerçekler her yana duyurulup, halkın hainlerin aldatmalarına kapılmamasını sağlamak gerekli olduğundan buna aykırı davranmak ya da korkaklık göstermek cezalandırılmayı gerektirir.

Elazığ Valisi
Galip

Yüksek Huzurunuza

Büyük yurtseverimiz ulu ve saygıdeğer Paşamız Efendimiz; eski Elazığ valisi Kayserili kaçak Galip ve fesatçı arkadaşlarının Malatyadan kaçışları sonucu gerçekleşemeyen haince girişimlerinin her müslümanda lânet ve nefret uyandıran davranışlardan olduğunu söylemeye gerek yoktur. Elde edilip ilişikte sunduğum ve pek büyük bir alçaklık ve ihanet belgesi olan yazıların örnekleri uygun görürseniz sayın İradei Milliye gazetesinde yayımlaması dileğiyle haddim olmayarak saygı ve bağlılık ve duygularımı sunarım Efendimiz Hazretleri.

23 Ekim 1919

Elazığ ili
Ajans Muhabiri
(Okunmuyor)

BELGE, 81.

K.O. 3 Komutanlığına

Urfaya ilişkin olarak alınan bilgi özetle aşağıda olduğu gibidir:

1 - Eski Elazığ valisi Ali Galip Bey Urfada İttihat ve Terakki üyelerinden Şeyh Müslim Efendinin evinde konuk olmuş ve görüşme sırasında Müslim Efendi Galip Beyin düşüncesini uygun bulmamıştır. Ertesi günü Galip Bey İngiliz komutanına başvurarak İngiliz politikasına karşı bulunduğundan söz edip Müslim Efendiyi tutuklatmış ve Halebe göndertmiştir. Bu kişi şimdi Halepte tutuklu imiş. Galip Bey üç gün Urfada kalmış, sonra Halebe gitmiş. Eski Malatya Mutasarrıfı Halil Rami de yaklaşık on gün önce Halebe gitmiş.

2 - Urfanın kuzeyinde belediye hastanesi yakınında İngilizler tarafından Ermeni yetimler yurdu olarak yapılan bina bitmek üzere imiş.

Harekât, 2605, 11/10/1919

K.O. 13 Komutanı
Cevdet

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 82.

Erzurum, 11/9/1335

Başkumandanı akdesimiz şevketlû mehabetlû padişahımızın atebei ulyayı mülûkânelerine

Şevketpenah Efendimiz

Bugün vesaiki sahihai resmiye ile sabit ve kemali teessürle her tarafa şayi oldu ki, Dahiliye Nazırı Adil Bey ve Harbiye Nâzırı hafî bir plân tahtında Elâziz Valisi Galip Beyi bazı din ve vatan haini casuslarla beraber öteden beriden bir kısım müsellâh Kürtleri toplayarak çeteler teşkil ve riyaset ettirmek ve bunları Sıvasta in'ikat eyleyen ve her türlü manasile millî ve meşru ve bundan dolayı da orduyu humayunlarının emniyet ve muzaharetine mazhar olan Kongreyi bilmuharebe bastırmak suretile beynelislâm sefkidimaya tasaddi olunması ve ayrıca memaliki mahrusei şahanenin gayrı münfek bir parçası ve makamı akdesi saltanat ve hilâfeti seniyelerine lâyezal bir hissi rabıta ile merbut olan Kürdistanı gûya ayaklandırmak suretile vatanı parçalatmak gibi mahza düşmanlara has bir plânın tatbikini külliyetli para mukabilinde taahhüt etmiş oldukları tamamile tezahür etmiştir. Şifreli muhaberatı elde etmek ve bu caniyane harekâta, takip ve tefessüh eylemek suretile, muttali olan civar kolorduların sevkettiği muhtelit kuvayi askerîye Galip Bey haininin riyasetindeki çeteyi Malatyada tazyik etmiş ve Malatyadan hasiren firara icbar eylemiştir. Takiplerine şiddetle devam olunuyor. Lehülhamt işbu mel'anet belâsı vaktinden evvel keşfedilmiş ve tedabiri kat'iye ittihaz olunmuştur. Beynelislâm sefkidimaya ve memlekette iğtişaş ihdasile felâketler intacına çalışan bu zümrei ihanet takibat neticesinde kanunun ve şeriatı garrayi ahmediyenin pençei icraatına tevdi olunacaklardır. Düşman parasile ve vatansızlık hissile tertip olunan bu ihanete muttali olan Elâziz ahalii islâmiyesi pek derin bir nefret ve galeyan izharile casusların bilfiil takibine de koyulmuşlarsa da adaletin tatbik olunacağı vadile sükûna irca olunmuştur.

Şevketpenah Efendimiz;

Devleti aliyei Osmanîyelerinin ve hanedanı celilüşşanınızın altı buçuk asırlık tarihi mabarekinde ve hassaten hayat ve memat ile çırpınılan şu tarihî devirde devlet ve milletin kalbgâhına tevcih olunmuş bu kadar hainane bir misale tesadüf edilemez. Zâtı akdesi humayunlarına kemali tazim ve ubudiyetle merbut olan bütün milleti necîbelerile orduyu humayunları vatan ve milletin ve zâtı akdesi hilafetpenahilerinin halâsı mes'udu gibi bir gayei mukaddese etrafında toplanmış oldukları bir sırada düşman tarafından satınalınmış bir zümrei ihanetin asâkiri şahanelerile musademeyi ve beynelislâm sefkidimavi mucip suikastler tertip ve Dahilîye ve Harbiye Nâzırları tarafından tebliğ ve tatbik ettiren hükûmeti merkeziyeden derhal itimat ve emniyeti nezettirmiştir. Ayrıca hakanı celilüşşanımızla milletin arasında haili muzır olmak cürmü de tarihen affedilmez bir cinayettir. Umum milletin meşru olan amalini, bir araya gelen kuvvetini inkâr ve tevil edip te bunu ittihatçı manevrası göstermek ve zâtı akdesi hilâfetpenahilerinden ketmi hakikat eylemek kadar azîm bir günah ve mes'uliyet olamaz. Sevgili padişahımız, umum milletin kudreti müşterekesi siyasî tesirlerden külliyen azade ve münezzehtir. Orduyu humayunları ise bilkülliye siyasî cereyanlardan münezzeh ve ancak umum vatan ve milletin ve zâtı akdesi humayunlarının masuniyetine aht ve azmeylemiş olan millete muzahirdir. Binaenaleyh amali meşruai millîyeye istinat edecek; dinine, vatan ve milletine merbut ve zâtı akdesi humayunlarına, makamı muallâyı saltanat ve hilâfete bihakkın tazimkâr, namuslu zevattan mürekkep ve meşrutiyete tamamile sadık bir heyeti cedidei hükûmetin teşkili ile milleti necibelerinin ve orduyu humayunlarının tatminini ve bunu müteakıp vatan ve milletine ihanet etmekte olan casus şebekesi hakkında tahkikat ve icraatı seriai âdilânelerinin icrasını ve bu surette bir heyeti âdilei hükûmet teessüsüne kadar merkezi hükûmetle bir veçhile muhabere ve münasebette bulunmamaya karar vermiş olan milletten ordunun ayrılamayacağı, zâtı vak'aya muttali ve mahalline mücavir olan kolordular kumandanı hakipayi şahanelerine arza mecbur olduk. Olbapta ve *katibei ahvalde emrü ferman şevketlû padişahımız efendimiz hazretlerinindir.*

VESİKA, 83.

Ankara, 11/9/1335

Sadrazam Paşa Hazretlerine

Başkumandanı akdesimiz efendimiz hazretlerine olan maruzatımızı doğrudan doğruya arzetmeyi musırrane talep ederiz. Mümanaat buyurulduğu halde ve padişahımıza, milletimize, vatanımıza ihanetinize hükmedilerek başka suretle ittihazı tedabire mecbur kalınacaktır.

BELGE, 82.

Erzurum, 11/9/1919

En kutsal başkomutanımız yüce padişahımıza

Yüce Efendimiz

Bugün gerçek resmî belgelerle saptanıp her tarafa yayılarak büyük üzüntüyle öğrenildi ki, İçişleri Bakanı Adil Bey ve Savaşişleri Bakanı gizli bir plân altında Elazığ Valisi Galip Beyi bazı din ve vatan haini casuslarla birlikte öteden beriden bir kısım silâhlı Kürtleri toplayarak çeteler kurdurtup başlarına geçirerek bunları Sıvasta toplanan ve her anlamıyla millî ve meşru ve bundan dolayı da padişahın ordularının güven ve desteğini kazanan Kongreyi çarpışmayla bastırarak müslümanlar arasında kan dökmeye kalkışması ve ayrıca padişah ülkelerinin ayrılmaz bir parçası ve yüce padişahlık ve halifeliğinize sonsuz bir bağlılık duygusuyla bağlı olan Kürdistanı sözde ayaklandırarak vatanı parçalatmak gibi salt düşmanlara özgü bir plânın uygulanmasını birçok para karşılığında üstlenmiş oldukları apaçık ortaya çıkmıştır. Şifreli yazışmaları elde etmek ve bu canice girişimleri, kovuşturma ve araştırmalar sonucu, öğrenen o yöredeki kolorduların gönderdiği karma askerî birlikleri Galip Bey haininin başkanlığındaki çeteyi Malatyada sıkıştırmış ve Malatyadan birşey yapamadan kaçmak zorunda bırakmıştır. Sıkıca izlenmeleri sürdürülüyor. Tanrıya şükürler bu mel'unluk belâsı vakıt geçmeden ortaya çıkarılmış ve kesin önlemler alınmıştır. Müslümanlar arasında kan akıtmak ve ülkede kargaşa çıkartmak yoluyla felâketler oluşturmaya çalışan bu hainler grubu kovuşturma sonucunda gereği yapılmak üzere kanunun ve yüce islâm şeriatının pençesine verilecektir. Düşman parasile ve vatansızlık duygusuyla düzenlenen bu ihaneti öğrenen Elazığın müslüman halkı pek derin bir tiksintiyle ayaklanıp casusları edimli olarak izlemeye koyulmuşlarsa da adaletin uygulanacağına söz verilmesi üzerine yatıştırılmışlardır.

Görkemli Efendimiz;

Yüce Osmanlı Devletinizin ve ünlü soyunuzun altı buçuk yüzyıllık kutlu tarihinde ve özellikle hayat ve ölüm arasında çırpınılan şu tarihsel döneminde devlet ve milletin can evine yöneltilmiş bu denli haince davranışın benzerine rastlanamaz. Çok kutsal kişiliğinize en yüksek saygı ve kulluk duygularıyla bağlı olan tüm soylu milletinizle ordunuzun vatan ve milletin ve siz kutsal halifemizin mutlu kurtuluşu gibi bir kutsal amaç etrafında toplanmış oldukları bir sırada düşman tarafından satınalınmış bir ihanet grubunun askerlerinizle savaşmayı ve Müslümanlar arasında kan akması sonucu doğacak suikastler düzenleyip İçişleri ve Savaşişleri Bakanları tarafından bildirip uygulattıran İstanbul hükûmetine artık güven ve inanı kalmamıştır. Ayrıca siz padişahımızla millet arasında zararlı bir engel olmak suçu da tarihin bağışlamayacağı bir cinayettir. Tüm milletin meşru olan emellerini, bir araya gelen kuvvetini yadsıyıp saptırmaya çalışıp da bunu ittihatçı manevrası gibi göstermek ve siz kutsal halifemizden gerçeği gizlemek kadar büyük bir günah ve sorumluluk olamaz. Sevgili padişahımız tüm milletin birleşmiş gücü politik etkilerden tamamen arınmıştır. Ordunuz ise bütünüyle politik akımların dışında olup ancak bütün vatan ve milletin ve siz kutsal padişahımızın dokunulmazlığına and içmiş ve bu yolda sarsılmazca kararlı bulunan millete destektir. Bu nedenle milletin meşru emellerine dayanacak; dinine, vatan ve milletine bağlı ve sizin kutsal kişiliğinize, yüce padişah ve halifeliğe gerçekten saygılı, namuslu kişilerden oluşacak ve meşrutiyete tümüyle bağlı yeni bir kabine kurarak soylu ulusunuzun ve ordunuzun huzura kavuşturulmasını ve ondan sonra vatan ve milletine ihanet etmekte olan casus şebekesi hakkında kovuşturma yapılarak adalet gereğinin tezelden yerine getirecek biçimde bir kabine kurulana kadar İstanbul hükûmetiyle hiçbir yoldan haberleşme ve ilişkide bulunmamaya karar vermiş olan milletten ordunun ayrılamayacağı, gerçek durumu bilen ve o yerlere yakın olan biz kolordular komutanları durumu yüce padişahımızın bilgisine sunmak zorunda kaldık. O konuda ve her durumda siz görkemli padişahımız efendimiz ne emrederse o olur.

BELGE, 83.

Ankara, 11/9/1919

Başbakan Paşa Hazretleri

Çok kutsal Başkomutanımız efendimiz hazretlerine olan bildirimimizi doğrudan doğruya ona sunmayı üstünde önemle durarak istiyoruz. Engel olursanız padişahımıza, milletimize, vatanımıza ihanet ettiğiniz yargısına varılarak başka yoldan önlemler almak zorunda kalınacakır.

Levent Şahverdi Arşivi

Bundan hâsıl olacak fenalığın bütün mes'uliyeti zatı fehametpenahilerine raci olacağını arzeyleriz.

K.O. 20 K. Vekili — ***Erkânıharp Reisi***
Mahmut — ***Ömer Halis***

Erzurum, 11/9/1335

Makamı Sadareti Uzmaya

Şimdi doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz halifei lisanımız efendimize maruzatı mühimmede bulunmak mecburiyetindeyiz. Hail ika edilmemesini rica ederiz. Aksi takdirde tevellüt edecek netayici vahimenin mes'uliyeti sırf zatı fahimanelerine raci kalacağını arzederiz.

K.O. 15 Kumandanı — ***K.O. 13 K.Vekili***
Kâzım — ***Cevdet***

On Birinci Fırka Kumandanı
Mümtaz

Sıvas, 11/9/1335

Sadrazam Paşa Hazretlerine

Zâtı hazreti padişahîye doğruca maruzatta bulunmak üzere yolu açık bulundurmak hususuna ait istirhamın tervici tehir edildiği takdirde hadis olacak halden maddî ve manevî vebal mes'uliyetiniz derecesi tezauf etmektedir. Vakit geçirilmesinde hiçbir faide olmadığını arzederim.

K.O. 3 Kumandanı
Salâhattin

SURET

Vakayii ve hakayıkî doğrudan doğruya başkumandanı akdesimiz efendimizin bilâvasıta arzetmek isterim, maruzatımı takdim için mümanaat ika buyurulmamasını istirham ederim.

Salâhattin
Ankara

Zâtı şahaneye keşide edilecek telgrafnamenin alelûsul çekilmesi ve usulü veçhile takdim edileceği suretinde Sadrazam Paşanın cevaplarına karşı ne emir buyuruluyor.

Makamı Sadarete yazılan telgrafı vermişler.

Bir de vilâyetten de Dahiliye Nezaretine yazdığı tekittir Efendim.

Sadrazam ve Dahilîye Nâzırı bir arada imişler.

Sadrazamın konağında telgraf merkezi olmadığından yakın bir telgraf merkezine teşrif etmelerini yazdık cevap bekliyoruz.

Başmemur muavini geldi. Sadrazam Paşaya yazılan ifade telefonla söylendi, alınan cevapta telgrafname mündericatı Sadrazam Paşa Hazretlerine arzolundu vukubulacak maruzatları usulü dairesinde telgrafla arzolunmalıdır. Telgrafnameleri kezalik usulü dairesinde takdim edilir. Buyurduklarını müdür bey söylüyor Efendim.

Alınacak cevap gelince derhal yazılacağı tabiîdir. Boş durmamak üzere telgraf işliyebilir miyiz.

Deminki ifadeyi Sadrazam Paşa arzetmişler alınacak cevaba intizar edildiğini söylüyorlar efendim.

11 Eylûl 1335

Şef muavininin ifadesidir.

Merkezimiz mümanaat ika etmiyor. Ancak alınan emri vazifemiz hemen makamı aidine takdim etmektir. O da saniye tehirsiz ika ediliyor. Başka ne yapabiliriz efendim peki şimdi Sadrazama iblâğ ederiz efendim.

Telefonla Sadrazam Paşaya tebliğ olunup alınacak cevaba intizar edildiğini başmemur söyledi efendim.

Bundan doğacak kötülüğün tüm sorumluğunun size düşeceğini bildiririz.

K.O. 20 K. Vekili — **Kurmay Başkanı**
Mahmut — **Ömer Halis**

Erzurum, 11/9/1919

Yüce Başbakanlığa

Şimdi çok kutsal başkomutanımız şanlı halifemiz efendimize doğrudan doğruya önemli bildirimlerde bulunmak zorundayız. Engel olunmamasını rica ederiz. Tersi yapılırsa doğacak tehlikeli sonuçların sorumluluğunun sade size düşeceğini bildiririz.

K.O. 15 Komutanı — **K.O. 13 Vekili**
Kâzım — **Cevdet**

On Birinci Tümen Komutanı Mümtaz

Sıvas, 11/9/1919

Başbakan Paşa Hazretlerine

Padişah hazretlerine doğrudan doğruya bildirimde bulunmak için yolu açık bulundurmak konusuna ilişkin dileğimizin kabulü geciktirilise bundan doğacak durumdan nesnel ve tinsel sorumluluğunuz iki kat artmaktadır. Vakıt geçirilmesinde hiçbir yarar olmadığını bildiririm.

K.O. 3 Komutanı
Salâhattin

ÖRNEK

Olayları ve gerçekleri doğrudan doğruya çok kutsal başkomutanımız efendimize aracısız olarak sunmak isterim, bildirimlerimi sunmama engel olunmamasını dilerim.

Salâhattin
Ankara

Padişaha çekilecek telgrafın yöntemine göre çekilmesi ve yöntemine göre sunulacağı yolunda Başbakan Paşanın yanıtına karşı ne emriniz var.

Başbakanlığa yazılan telgrafı vermişler.

Bir de valilikten de İçişleri Bakanlığına yazılan üstleme yazısıdır Efendim.

Başbakan ve İçişleri Bakanı bir arada imişler.

Başbakan konağında telgraf merkezi olmadığından yakın bir telgraf merkezine gitmelerini yazdık karşılık bekliyoruz.

Başmemur yardımcısı geldi. Başbakan Paşaya yazılanlar telefonla söylendi, alınan karşılıkta telgrafda yazılanlar Başbakan Paşa Hazretlerinin bilgisine sunuldu yapılacak bildirimler yöntemine göre telgrafla sunulmalıdır. Telgraflarınız da yöntemine göre sunulur. Buyurduklarını müdür bey söylüyor Efendim.

Alınacak karşılık gelince gecikmeden yazılacağı doğaldır. Boş durmamak için telgraf işliyebilir miyiz.

Demin söyleneni Başbakan Paşa sunmuşlar alınacak yanıtın beklenildiğini söylüyorlar efendim.

11 Eylûl 1919

Şef yardımcısının dedikleridir.

Merkezimiz engel çıkarmıyor. Ancak görevimiz alınan emri gecikmeden ilgiliye sunmaktır. O da saniye geciktirilmeden yapılıyor. Başka ne yapabiliriz efendim peki şimdi Başbakana ulaştırırız efendim.

Telefonla Başbakan Paşaya bildirilip alınacak yanıtın beklendiğini başmemur söyledi efendim.

Levent Şahverdi Arşivi

İstanbul muhaberatı

11/12 Eylûl 1335

Saat: 9:5

Bu usul Sadrazamın yeni bir icadı mıdır millete muhatap olmaktan utanan sadrazamın irtikâbı kizbü düruğ ettiğine şüphe yoktur fakat sizin bu adi harekete alet olmamanız lâzımdır.

Sadrazama söyleyiniz makine başında milletin ve ordunun ihtarına kulaklarını açarak dikkatle dinlesin ve siz de yalan söylemekten vazgeçiniz.

Umumî Kongre Heyeti

C: Emrinizi başmemura verdim efendim.

Sizin buraya yazılacak telgraflarınızı derhal telefondan makamlarına, derhal telefondan yazılacağını başmemur söylüyor efendim. Başmemura verdim.

İstanbul ile muhaberat

11/12 Eylûl 1335

Saat: 9

- Sorayım. Şef Fahri

Sadrazam Paşanın konağına telgraf ve telefon vardır.

- Sadrazam Paşa ya sadarette veya mabeyni humayundadır, kendisini buldurup hemen telgrafhaneye gelmesini söyleyin mevzuubahs olan mesele zannettiğiniz gibi basit değildir. Çok mühimdir bilâhare sizi mes'ul ederiz isminiz ve şahsınız bizce malûmdur işi uzatmayın çabuk cevap veriniz.

- İşte başmemur diyorlar ki Sadrazam Paşa konağındadır. Emrederlerse yazılacak telgrafı telefondan konağa yazarız diyorlar.

- Bendeniz emirlerinden hariç ne yapabilirim ki.. ufak bir maiyet memuru mes'ul ad buyurulsun.

- Bizim size yazdıklarımızı telefon veya telgrafla derhal Sadrazama bildiriniz. O sizin bileceğiniz bir iştir. Neticesini derhal bildiriniz.

- Üçüncü Kolordu Kumandanı Sadrazam Paşayı telefonda veya telgrafta bekliyor.

- Emrinizi ifaya çalışıyorum. Biraz sabır buyurunuz.

Başmemur Fahri Bey diyor ki Sadrazam Paşa ve Dahilîye Nâzırı ile Harbîye Nâzırının konaklarında telgraf yoktur bunlara yazılacak telgrafları doğruca İstanbula yazıp buradan da müvezzii mahsus ile kendilerine gönderilir.

VESİKA, 84.

Tel ***Sıvas, 15/9/1335***

12/9/1335 tarihli talimata zeyildir.

Maksat, meşru bir heyet resikâra geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesile kat'ı münasebet olduğundan Dersaadetle muhaberatı resmîye icra edilmiyecektir. Hususî ve ticarî muhaberat tamamen serbesttir. Yalnız Dersaadetle olacak bu gibi hususî muhaberatın da tahtı murakabede bulundurulması lâzımdır.

Heyeti Temsilîye namına

Mustafa Kemal

Erzurum K. O. 15, Ankarada K. O. 20, Diyarbekir K.O.13, Konyada K.O. 12, Niğde de Fırka 11 Kumandanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Hüdavendigâr, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Mamuretülâziz vilâyetlerine.

Erzincan, Canik, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Karahisar Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

İstanbul haberleşme görevlisine

11/12 Eylûl 1919

Saat: 9:5

Bu yöntem Başbakanın yeni bir buluşu mudur milletin karşısına çıkmaktan utanan başbakanın yalan dolana başvurduğu kuşkusuzdur, ama sizin bu aşağılık davranışa alet olmamanız gerekir.

Başbakana söyleyiniz makine başında milletin ve ordunun uyarılarını kulaklarını açarak dikkatle dinlesin ve siz de yalan söylemekten vazgeçiniz.

Genel Kongre Kurulu

K: Emrinizi başmemura verdim efendim.

Sizin buraya yazılacak telgraflarınızı hemen telefondan makamlarına, telefondan yazdırılacağını başmemur söylüyor efendim. Başmemura verdim.

İstanbul ile haberleşme

11/12 Eylûl 1919

Saat: 9

- Sorayım. Şef Fahri

Başbakanın konağında telgraf ve telefon vardır.

- Başbakan ya başbakanlıkta ya da padişahın yanındadır, kendisini buldurup hemen telgrafhaneye gelmesini söyleyin sözkonusu olan sorun sandığınız gibi önemsiz değildir. Çok önemlidir sonra sizi sorumlu tutarız adınız ve kimliğiniz bizce bilinmektedir işi uzatmayın çabuk karşılık veriniz.

- İşte başmemur diyorlar ki Başbakan konağındadır. Emrederlerse yazılacak telgrafı telefondan konağa yazarız diyorlar.

Ben emirlerinizin dışında ne yapabilirim ki...küçük bir maiyet memuru sorumlu sayılsın.

- Bizim size yazdıklarımızı telefon veya telgrafla hemen Başbakana bildiriniz. O sizin bileceğiniz bir iştir. Sonucunu hemen bildiriniz.

- Üçüncü Kolordu Komutanı Başbakanı telefonda ya da telgrafta bekliyor.

- Emrinizi yapmaya çalışıyorum. Biraz sabrediniz.

Başmemur Fahri Bey diyor ki Başbakan Paşa ve İçişleri Bakanı ile Savaşişleri Bakanının konaklarında telgraf yoktur bunlara yazılacak telgraflarınız doğruca İstanbula yazıp buradan da özel ulakla kendilerine gönderilir.

BELGE, 84.

Tel **Sıvas, 15/9/1919**

12/9/1919 tarihli direktife ektir.

Amaç, meşru bir kurul işbaşına geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesile ilişkileri kesmek olduğundan İstanbulla resmî haberleşmeler yapılmayacaktır. Özel ve ticarî haberleşmeler tümüyle serbesttir. Yalnız İstanbulla yapılacak olan özel haberleşmelerin de denetim altında bulundurulması gereklidr.

Temsilci Kurul adına

Mustafa Kemal

Erzurum K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Diyarbakır K.O. 13, Konyada K.O. 12, Niğde de Tümen 11 Komutanlıklarına.

Konya, Ankara, Kastamonu, Bursa, Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ valiliklerine.

Erzincan, Samsun, Kayseri, Niğde, Malatya, Amasya, Bolu, Antalya, Eskişehir ve Afyon Mutasarrıflıklarına yazılmıştır.

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 85.

Tel **Sıvas, 16/9/1335**

Ayni Makamata

12/9/1335 tarihli tebligata zeyildir:

1 - Hıyaneti vatanîyesi filen vesaika müsteniden sabit olmuş bulunan Ferit Paşa Kabinesinin ıskatı ile yerine amali millîyeye hadim meşru bir heyetin tayin ve ikamesi istirhamatının zatı akdesi hazreti padişahîye arz ve ref'ine heyeti hazırai hükûmet mümanaat eylemekte bulunduğundan Kongrece takarrür ettirilip tatbiki Heyeti Temsilîyemize havale edilen tedabir, maruzatı mezkûre mesmuu şahane olup meşru bir heyet mevkii iktidara geçinciye kadar Ferit Paşa Kabinesile yalnız muhaberatı resmiyenin katıdır.

2 - Vazıh olan bu maksadı meşruun tesrii istihsali için sizce varidi hatır ve kabili icra sair tedabiri müessire varsa iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 86.

Tel ***13/9/1335***

Balıkesirde K.O. 14 K., Konyada K.O. 12 K.,
Diyarbekirde K.O. 13 K., Erzurumda K.O. 15 K.,
Ankarada K.O. 20 K., Bursada Fırka 17, Çinede Fırka 58,
Bandırmada Fırka 61 Kumandanlıklarına ve 61
Fırka vasıtasile Edirnede K.O. 1 K., Niğdede Fırka
11 K., vilâyetlere, müstakil sancaklara, belediyelere,
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine

Hükûmeti merkezîyenin ittihaz ve takip etmekte olduğu mesleki irticakâraneye ve yaşamakta olduğumuz günlerin mehalik ve muhataralı azimesine karşı müdafaai hukuk ve muhafazai mevcudiyet için Meclisi Millînin intihap ve in'ikadını temin ve tesri etmek bugünün en mühim vazifesidir.

Hükûmeti merkezîye milleti iğfal ile meb'usan intihabatını aylarca icra etmemiş olduğu gibi son zamanda verdiği intihap emrini de türlü esbap ile tavik ve tehir etmektedir. Ferit Paşanın Torosun ötesindeki vilâyatımızdan feragat ettiği Sulh Konferansına verdiği nota ile sabit, Aydın vilâyetinde Yunanlılarla tahdidi hududa teşebbüsü oradaki işgali emrivaki halinde bir ilhak olarak kabul ettiğine delil bulunmuş ve aksamı meşgulei sairei memleket için de bunlara benzer gafilâne ve hainane siyasetile mülk ve milleti inkısama uğratacağı kaviyen melhuz ve Meclisi Millînin in'ikadından evvel sulhnameyi imza ile milleti bir emrivaki karşısında bulundurmak niyetinde olduğu memul bulunmuş olduğundan Umumî Kongre orduyu ve milleti intihaba davetle berveçhiati hususatın sürati icrasını mesaili hayatiyei millîyeden ad ve beyan eyler.

Evvelen - İntihabat hazırlıklarının mer'i kanundaki en asgarî müddet zarfında icra ve ikmali için belediyeler ve Müdafaai Hukuk Cemiyetleri faaliyeti tamme ile çalışmalıdır.

Saniyen - Sancaklardan çıkarılacak meb'usların, miktarı nüfusuna nazaran adedi hemen tespit olunarak Heyeti Temsilîyeye şimdine bildirilmelidir. Namzetler meselesi bilâhare bilmuhabere hallolunacaktır.

Salisen - Gerek intihap hazırlıkları, gerek intihabatın icrasında mucibi teahhur esbabın şimdiden teemmül ile ref'i ve hiçbir teahhura meydan verilmiyerek asgarî müddet zarfından intihabatın intacı.

İşbu kararı mıntakanızdaki bilcümle belediye ve Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine tebliğ ve icabının sürati ifasına muavenet buyurmanız rica olunur.

Heyeti Temsilîye

VESİKA, 87.

Erzincan, 14/9/1335

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine

1 - Arzuyı millî hilâfındaki hareketi sabit olan hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ını ve namı namii hazreti padişahîye tedviri umur edilmesine dair altı maddeyi havi olarak Kongrece ittihaz olunup Baki Beye keşide olunan 13 Eylûl 1335 tarihli telgrafname ile tebliğ buyurulan karar, memurîni mülkîye ve askerîyenin muvafakatı alındıktan sonra aktolunan içtimaı umumîde kıraat ve ârayı umumîye arzolundu.

BELGE, 85.

Tel **Sıvas, 16/9/1919**

Aynı Görevlilere

12/9/1919 tarihli direktife ektir:

1 - Vatan haini oldukları belgelere dayanılarak edimli olarak saptanmış bulunan Ferit Paşa Kabinesinin düşürülerek yerine ulusal emellere hizmet edecek meşru bir kurul atanması ve onun yerini alması dileklerinin çok kutsal padişah hazretlerine sunulup iletilmesine bugünkü kabine engel olmakta bulunduğundan Kongrece kararlaştırılıp uygulanması Temsilci Kurulumuza bırakılan önlemler, bu dileklerimiz padişaha duyurulup meşru bir kabine işbaşına geçinceye kadar Ferit Paşa Kabinesile yalnız resmî haberleşmelerin kesilmesidir.

2 - Açıkça belli olan bu meşru amacın elde edilmesinin çabuklaştırılması için sizce aklınıza gelen ve uygulanabilir başka etkili önlemler varsa bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 86.

Tel **13/9/1919**

Balıkesirde K.O. 14 K., Konyada K.O. 12 K.,
Diyarbakırda K.O. 13 K., Erzurumda K.O. 15 K.,
Ankarada K.O. 20 K., Bursada Tümen 17, Çinede Tümen 58,
Bandırmada Tümen 61 Komutanlıklarına ve 61
Tümen aracılığıyla Edirnede K.O. 1 K., Niğdede Tümen
11 K., valiliklere, bağımsız sancaklara, belediyeler,
Hakları Savunma Dernekleri Merkez Kurullarına

İstanbul hükûmetinin aldığı ve sürdürdüğü gerici tutuma ve yaşamakta olduğumuz günlerin büyük korku ve tehlikelerine karşı haklarımızı savunmak ve varlığımızı korumak için Millî Meclisin seçilip toplanmasını sağlayıp çabuklaştırmak bugünün en önemli ödevidir.

İstanbul hükûmeti milleti aldatıp meb'usların seçimini aylarca yaptırmamış olduğu gibi son zamanda verdiği seçim emrini de türlü nedenlerle geciktirmekte ve geri bırakmaktadır. Ferit Paşanın Torosun ötesindeki illerimizden vazgeçtiği Barış Konferansına verdiği nota ile kanıtlanmış, Aydın ilinde Yunanlılarla aramızda sınır belirlemeye girişmesi oradaki Yunan işgalini olup bitti biçimde bir katılma olarak kabul ettiğinin kanıtı olmuştur. Ülkenin işgal altındaki öbür bölgeleri için de bunlara benzer aymazca ve hainçe politika güderek ülke ve milletin bölünmesine yol açması kuvvetle beklenir ve Millî Meclisin toplanmasından önce barış anlaşmasını imza ederek milleti bir oldu bitti karşısında bulundurmak istemekte olduğu sanılmakta olduğundan Genel Kongre orduyu ve milleti uyanmaya çağırarak aşağıdaki işlerin tez elden yapılmasını milletin ölüm kalım konusu saydığını bildirir.

Birincisi - Seçim hazırlıklarının yürürlükteki kanundaki en kısa süre içinde yapılıp tamamlanması için belediyeler ve Hakları Savunma Dernekleri bütün güçleriyle çalışmalıdır.

İkincisi - Sancaklardan çıkarılacak meb'usların, nüfusuna göre sayısı hemen saptanarak Temsilci Kurula şimdiden bildirilmelidir. Adaylar sorunu daha sonra haberleşme yoluyla çözümlenecektir.

Üçüncü - Hem seçim hazırlıklarının, hem seçimlerin yapılmasında gecikmeye yol açabilecek nedenleri şimdiden düşünülüp ortadan kaldırılarak gecikmeye meydan verilmiyerek en kısa süre içinde seçimler sonuçlandırılmalıdır.

Bu kararı bölgenizdeki tüm belediye ve Hakları Savunma Derneklerine bildirip gereğinin ivedilikle yapılmasına yardım etmeniz rica olunur.

Temsilci Kurul

BELGE, 87.

Erzincan, 14/9/1919

Sıvasta Genel Kongre Temsilci Kuruluna

1 - Ulusal isteklere karşı davrandığı saptanan İstanbul Hükûmeti ile ilişkilerin kesilmesini ve işlerin padişah adına yürütülmesine ilişkin olarak Kongrece alınıp Baki Beye çekilen 13 Eylûl 1919 tarihli telgrafla bildirilen altı maddelik karar, sivil ve asker görevlilerin onayı alındıktan sonra yapılan genel toplantıda okundu ve oya sunuldu.

Levent Şahverdi Arşivi

2 - Hükûmeti merkeziye ile münasebatın kat'ı takarrür ettikten sonra namı namii hasreti padişahîye olarak kavanini mevzua dairesinde tedviri umur edilmek için mezkûr altı madde mündericatı kâfi ve muvafık görülmüş ve ancak mevaddı mezkûrenin aynen Kongrece hükûmeti merkezîyeye iblâğı ve mukarrerat ve metalihi sabıkanın is'afı için kırk sekiz saat mühlet itasile muvafık cevap verilmediği halde tatbikı muvafık olacağı umumca karargir olmuştur.

3 - Livaya mülhak kazalar hey'atına da tebliğ edilmiştir. Oralardan da alınacak cevaplar arzedilecektir efendim.

Şarkî Anadolu Vilâyatı
Erzincan Heyeti Merkeziyesi
Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Erzincan, 15/9/1335

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Riyasetine

14/9/1335 telgrafımıza zeyildir: Kemah kazası dahi maamerkezimiz mütaleatını iktifaen Kongrenin musammem mukarreratını kabul eylediği.

Erzincan Heyeti Merkezi

VESİKA, 88.
Gayet mühim ve müstaceldir ***Diyarbekirden, 14/9/1335***
Dakika tehiri caiz değildir
adet
2385

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine:

İtimadı millîyi haiz bir hükûmetin teşekkülüne kadar hükûmeti merkezîye ile kat'ı alâka ederek mercii muhaberatın Umumi Kongre Heyeti Temsilîyesi olmasında, mıntakamız ahval ve efkârına berveçhiati mehazir mevcut olduğuna nazarı dikkati celbe lüzum hissettim.

Bitlis vilâyetinin bir kısmı müstesna olmak üzere mıntakam işgal acısı duymamıştır. En ziyade bu sebepten ve diğer muhtelif tesirattan dolayı icap edenlerin tenvir edilmesine rağmen mıntakamda Vilâyatı Şarkıyenin diğer mahalleri gibi kütlei vahide halinde vandeti millîye tevafuku efkâr yoktur. İki ay evvel Diyarbekirde yapılmak istenilen inkılâp ve son Malatya hâdisesi buna delildir. Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasile iğfal olunmuş bazı Kürt gençlerinin de tesiri çoktur. Mütemadi irşadata ve teşvikata rağmen Diyarbekir ve Elâziz vilâyetlerinden Erzurum Kongresine kimsenin iştirak etmemesi ve Kongre mukarreratı herbir tarafta lâzımgelenlere verildiği, maksat anlatıldığı halde el'an matlup teşkilâtın yapılamaması binaenaleyh mıntakamda henüz Müdafaai Hukuk Cemiyetlerinin teşekkül etmemesi yüzünden bütün efradı millet makasıdı hakikîye agâh değildir. Bu sebepten bugün merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka mercii muhaberat Kongre Heyeti Temsilîyesi olursa muhalifler, siyasî bir maksat takip edenler, bu hareketi ahaliye başka türlü telkin edecekler, hilâfete karşı isyan edilmiş göstererek efkârı tağlit edecekler ve bu veçhile maksatlarını istihsal için taraftarlarını teşyide çalışacaklardır. Mıntakamın İngiliz nüfuz ve işgali altında bulunan yerlere mücavir ve Arabistanla hemhudut olması hasebile İngilizler de bu noktadan propaganda yapacaklardır.

Firarîlerin, Malatya livasında aşairi tehyiç için Malatyaya gelen Kuvvetin Ermeni kuvveti olduğunu ilân etmeleri, aşairi, Ermenilerin Malatyaya hücum edeceği behanesile tehyiç ederek cem'e çalışmaları, Ali Galip Beyin, ahaliye Kongre aleyhinde bulundurmak maksadile, Kongre hali içtimada iken Erzurumun makamı hilâfet ve merkezi hükûmetle kat'ı alâka etmiş olduğunu ilân etmesi ve bu propagandanın buralara kadar akseylemesi maruzatımı teyide kâfi delildir.

Henüz Malatya meselesi sükûn kespetmemişken şimdi mercii muhaberatın Kongre addelilerek merkezi hükûmetle büsbütün kat'ı alâka edildiğinin ilân ve ifşa edilmesini bu noktai nazardan mahzurlu görüyorum. Bahususu mıntakamda Arap ve Kürt birçok aşair olduğundan bunları hilâfet siyasetile elde tuttuğumuzu nazarı dikkate almak lâzımdır. Erzurum Kongre mukarreratının dördüncü maddesi mucibince bir tazyiki düveli karşısında hükûmetin buraları terk ve ihmal ettiği kat'iyyen tebeyyün eder ve bütün millet de buna kani olursa o zaman tesiratı siyasîye husule getirmek için şeraiti mukarrere tahtında muvakkat bir idareyi bütün millet kabul eder. Esasen

2 - İstanbul Hükûmeti ile ilişkilerin kesilmesi kararlaştırıldıktan sonra padişah adına ve yürürlükteki kanunlar çerçevesinde işlerin yürütülmesi için bu altı maddede yazılanlar yeterli ve uygun görülmüş ve ancak o maddelerin olduğu gibi Kongre tarafından İstanbul Hükûmetine bildirilip eski karar ve isteklerin yerine getirilmesi için kırk sekiz saat süre tanınarak uygun yanıt alınmazsa uygulanması yerinde olacağı oybirliğiyle kararlaştırılmıştır.

3 - Sancağa bağlı ilçe kurullarına da bildirilmiştir. Oralardan da alınacak yanıtlar bilginize sunulacaktır efendim.

Doğu Anadolu İlleri Erzincan
Merkez Kurulu Hakları
Savunma Derneği
Erzincan, 15/9/1919

Sıvasta Genel Kongre Kurulu Başkanlığına

14/9/1919 telgrafımıza ektir: Kemah ilçesi de merkezimizin düşüncesine katılarak Kongrenin kesinlikle alınmış kararlarını kabul etmiştir.

Erzincan Merkez Kurulu

BELGE, 88.
Çok önemli ve ivedidir **Diyarbakırdan, 14/9/1919**
Dakika geciktirilemez
Sayı
2385

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Genel Kongre Temsilci Kuruluna:

Milletin güvendiği bir hükûmet kurulana kadar İstanbul hükûmeti ile ilişki kesilerek yazışma yerinin Genel Kongre Temsilci Kurulu olmasında, bölgemiz durum ve görüşü bakımından aşağıdaki sakıncalar bulunduğuna dikkati çekmeyi gerekli buldum.

Bitlis ilinin bir parçası dışında bölgem düşman işgali altında olmanın acısını duymamıştır. En çok bu nedenle ve başka birkaç etkenden ötürü gerekenlerin aydınlatılmasına karşın bölgemde Doğu İllerinin öbür yerleri gibi tek topluluk durumunda ulusal birlik ve düşünce beraberliği yoktur. İki ay önce Diyarbakırda yapılmak istenilen değişiklik ve son Malatya olayı buna kanıttır. Bunda İngiliz propagandası ve İngiliz parasile aldatılmış bazı Kürt gençlerinin de etkisi çoktur. Sürekli aydınlatmalara ve özendirmelere karşın Diyarbakır ve Elazığ illerinden Erzurum Kongresine kimsenin katılmaması ve Kongre kararları herbir yanda gerekenlere verildiği, amaç anlatıldığı halde hâlâ istenilen örgütün kurulamaması ve böylece bölgemde daha Hakları Savunma Derneğinin kurulmaması yüzünden bütün ulus bireyleri gerçek amaçları bilmiyorlar. Bu nedenle bugün İstanbul hükûmetiyle büsbütün ilişki kesilerek haberleşme yeri Kongre Temsilci Kurul olursa muhalifler, politik bir amaç güdenler, bu davranışı halka başka türlü yansıtacaklar, halifeliğe karşı ayaklanılmış gibi göstererek kafaları karıştıracaklar ve bu yoldan amaçlarını elde etmek için yandaşlarını artırmaya çalışacaklardır. Bölgemin İngiliz etkinliği ve işgali altında bulunan yerlere yakın ve Arabistanla sınırdaş olması nedenile İngilizler de bu noktadan propaganda yapacaklardır.

Kaçakların, Malatya sancağında aşiretleri telâşlandırmak için Malatyaya gelen kuvvetin Ermeni kuvveti olduğunu yaymaları, aşiretleri, Ermeniler Malatyaya saldıracak diye yersizce telâşlandırarak toplamaya çalışmaları, Ali Galip Beyin, halka Kongreye karşı bulundurmak amacıyla, Kongre toplantıda iken Erzurumun halifelikle ve İstanbul hükûmetile ilişki kesmiş olduğunu duyurması ve doğrulamaya yeter kanıttır.

Daha Malatya sorunu yatışmamışken şimdi haberleşme yerini Kongre sayarak İstanbul hükûmetiyle büsbütün ilişki kesildiğinin açığa vurulup duyurulmasını bu açıdan sakıncalı buluyorum. Özellikle bölgemde Arap ve Kürt birçok aşiretler bulunduğundan bunları halifelik politikasıyla elde tuttuğumuzu dikkate almak gerekir. Erzurum Kongre kararlarının dördüncü maddesi uyarınca yabancı devletlerin baskısı altındaki bir hükûmetin buraları önemsemeyip gözden çıkardığı kesinlikle anlaşılır ve bütün millet de buna inanırsa o zaman politik etki yapmak için kararlaştırılan koşullar altında geçici bir yönetimi bütün millet kabul eder. Aslında Ermenistan kurulmasını kim-

Levent Şahverdi Arşivi

Ermenistan teşekkülünü kimse istemediğinden böyle bir zamanda hiç propaganda müessir olamaz. Berveçhiati nikata da nazarı dikkati celbederim:

Zabitan ve memurînin Anadolu efradının ailelerile uzun müddet muhabere edememesi ahvali ruhiyeleri üzerinde suitesir yapar. Tüccarların, bankaların muamelâtına ait telgraflarının çekilmemesi ecanibin muhaberatının durması da suitesirat hâsıl eder. Bundan başka telgraf memurları, kazanılacak hasılatla maaşlarını alacaklardır. Bugün Bitlis memurları beş aydır maaş alamadıklarından istifa eylediklerini, bu hususun makamı aidine bildirilmesini rica ettiler. Bunlar gibi Bitlis vilâyetinde memurîni mülkiyenin de muntazaman maaş alamadıklarını istihbar ettim. Gerek şimdi ve gerekse Kongre mukarreratının dördüncü maddesinin tatbikı, lüzum hâsıl olunca ve muvakkat bir idare tesis edilince memurîn ve askerin maaşatının, masarifinin menabii mahallîye ile temini imkânı olamayacağından hassaten bu vaziyet uzun devam ederse iaşe buhranı zaptu raptı ve her türlü fenalığı tevlit edeceğinden bu hususta ne tedbir düşünüldüğüne dair tenvir olunmaklığımı arzu ederim. Hükûmeti merkezîye, İngiliz nüfuzunda olduğuna göre her türlü ısrara ve mesaiye rağmen İngilizlerin nüfuzundan ve arzusundan başka hareket yapacak bir hükûmet teşkiline imkân olmaz ve rekabeti düveliye de bunun hususlünü temin edemezse, İngilizler de hükûmetin muvafakatile vâsi mikyasta bir işgal plânı tatbik ederse yeni baştan İngilizlerle muharebeye girişmeye Kongre taraftar mıdır ve girişildiği takdirde muvaffakıyetten ne dereceye kadar emindir ve bu hareketi musırrane vatanın menafiine muvafık mıdır. Bu cihet hakkında da tenvir edilmekliğimi istirhan ederim. Bugün için muvakkat idarenin mahzuriyetini arzettim. Hususî tüccar malı ve ecanibe ait telgrafların kontrol edilmek üzere çekilmesine kolorduların ciheti mülkiyenin ihtiyacatına ve pek mühim işlerine dair olan muhaberatının yapılmasına taraftar ve esasen bu muntakanın İstanbul muhaberatı Sıvastan geçtiğinden oraca da kontrol edilebilir. Şimdilik Sıvas ve Diyarbekir merakizindeki resmî muhaberatı tutmak, mütemadi müracaatler ve turuku saire ile icrayı tesire çalışmak ile iktifa edilmesine taraftar olduğumu arzederim. Harekât, 2385.

K.O. 13 Kumandanı V.
Ahmet Cevdet

VESİKA, 89.

Gayet aceledir ***Malatya, 15/9/1335***
Hiç durmayacaktır

Sıvasfa K.O. 3 Kumandanlığına

C: 13/14, 9, 1335 mukarrerat hakkındaki şifreye:

1 - Mukarreratın bütün mevaddına kanaati vicdanîye ile muvafakat eylerim. Ancak Elâziz ve Malatya ve civarlarında kasabat, nevahi ile kurada henüz Kongrenin maksadı ve programı hemen umumiyetle meçhul olduğundan hükûmeti merkezîye ile kat'ı alâka edilmenin hilâfetten ayrılmak, padişahı tanımamak gibi suitefsirlere cahil ahali ve Ekradı Kürtlük amali besliyenler tarafından isyana teşvik edilmeleri gibi birtakım münasebetsizliklere mahal ve meydan bırakacağını zannediyorum. Bu sebeple Elâziz vilâyeti halkının da Kongrenin maksat ve emelinden haberdar edilerek hiç olmazsa bir derece tenvirlerine değin bu hususun tehir edilmesini tensip buyurulursa muvafık bulduğumu arzeylerim.

Alay 15 Kumandanı
İlyas

VESİKA, 90.

Sıvas, 16 Eylûl 1335

Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine

Kongrece ittihazı tasavvur edilen tedabiri havi mevadda karşı düşündüğümüz noktaları berveçhizir arzediyoruz.

1 - Tebliğ buyurulan mevadın heyeti mecmuasından memlekette bir idarei muvakkate ilân edileceği anlaşılmaktadır.

2 - İdarei muvakkatenin ilânını icab eden esbap ve mesail Erzurum ve Sıvas Kongreleri mukarreratile tespit edilmiş (Erzurum mukarreratı madde 4, Sıvas Kongresi mukarreratı madde 5) ve binaenaleyh her iki kongrenin kararlarile hükûmeti merkezîyenin memleketimizden bir cüz'ünün terk ve ihmali ıstırarında bulunduğu bir zamanda icra edilecek bir tedbirin, şu dakikada

se istemediğinden böyle bir zamanda hiçbir propaganda etkili olamaz. Aşağıdaki noktalara da dikkatinizi çekerim:

Subay ve sivil görevlilerden Anadoluda bulunanların ailelerile uzun süre haberleşmemesi moralleri üzerinde kötü etki yapar. Tüccarların, bankaların işleriyle ilgili telgraflarının çekilmemesi yabancıların haberleşmelerinin durmasının da kötü etkileri olur. Bundan başka telgraf memurları, kazanılacak gelirlerle maaşlarını alacaklardır. Bugün Bitlis memurları beş aydır maaş alamadıklarından görevden çekildiklerini, bu durumun ilgili yetkililere bildirilmesini rica ettiler. Bunlar gibi Bitlis ilinde sivil görevlilerin de düzenli olarak maaş alamadıklarını haber aldım. Gerek şimdi gerek Kongre kararlarının dördüncü maddesinin uygulanması, zorunluğu doğunca ve geçici bir yönetim kurulunca memurların ve askerin maaşlarının, giderlerinin yerel kaynaklardan karşılanması olanak dışı bulunacağından özellikle bu durum uzun sürerse beslenme bunalımı düzeni bozup her türden kötülük doğuracağından bu konuda ne önlem düşünüldüğü ile ilgili olarak aydınlatılmamı isterim. İstanbul Hükûmeti, İngiliz etkisi altında olduğuna göre her türlü direnmeye ve çabaya karşın İngilizlerin etkisi ve isteği dışında davranacak bir hükûmet kurulamaz ve devletlerin yarışması da bunu sağlayamazsa, İngilizler de hükûmetin onayı ile geniş ölçüde bir işgal plânı uygularsa yeni baştan İngilizlerle savaşa girişmeyi Kongre kabul eder mi ve girişilirse başarıya ne kertede güvenmektedir ve bu direniş vatanın çıkarına uygun mudur? Bu konuda da aydınlatılmamı dilerim. Bugün için geçici yönetimin sakıncalı olduğunu söyledim. Özel tüccar malı ve yabancılara ilişkin telgrafların denetimden geçirilerek çekilmesine kolorduların ve sivil yönetimin gereksinimlerine ve pek önemli işleriyle ilgili olan haberleşmelerin yapılmasından yanayım ve aslında bu bölgenin haberleşmeleri Sıvastan geçtiğinden oraca da kontrol edilebilir. Şimdilik Sıvas ve Diyarbakır merkezlerinde resmî haberleşmeleri tutmak, sürekli başvurular ve başka yollardan etki yapmaya çalışmak ile yetinilmesinden yana olduğumu bilginize sunarım. Harekât, 2385.

K.O. 13 Komutanı V.
Ahmet Cevdet

BELGE, 89.

Çok ivedidir **Malatya, 15/9/1919**
Hiç durmayacaktır

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

K: 13/14, 9, 1919 kararla ilgili şifreye:

1 - Kararların tüm maddelerine içten katılırım. Ancak Elazığ ve Malatya ve yörelerindeki ilçeler, bucaklar ile köylerde daha Kongrenin amacı ve programı hemen genellikle bilinmediğinden İstanbul hükûmeti ile ilişki kesilmesinin halifelikten ayrılmak, padişahı tanımamak gibi yanlış yorumlara cahil halk ve Kürtleri Kürtlük emeli besliyenler tarafından ayaklanmaya özendirilmeleri gibi birtakım münasebetsizliklere neden olacağını sanıyorum. Bu nedenle Elazığ ili halkına o Kongrenin amaç ve emeli hakkında bilgi verilerek hiç olmazsa biraz aydınlatılana değin bu konunun ertelenmesi kabul edilirse uygun olacağını bilginize sunarım.

Alay 15 Komutanı
İlyas

BELGE, 90.

Sıvas, 16 Eylûl 1919

Sıvasta toplanan Genel Kongre Temsilci Kuruluna

Kongrece alınması düşünülen önlemlerle ilgili maddelere karşı düşündüğümüz noktaları aşağıda sunuyoruz.

1 - Bildirilen maddelerin tümünden memlekette bir geçici yönetim ilân edileceği anlaşılmaktadır.

2 - Geçici yönetimin ilânını gerektiren nedenler ve sorunlar Erzurum ve Sıvas Kongreleri kararlarıyla saptanmıştır (Erzurum kararları madde 4, Sıvas Kongresi kararları madde 5) ve buna göre her iki kongrenin İstanbul hükûmetinin memleketimizden bir parçasına önem vermeyerek ona bırakmak zorunda kaldığı bir zamanda alınacak bir önlemin, şu dakikada alınması kararların

Levent Şahverdi Arşivi

ittihazı kararnamenin yedinci maddesindeki (mukadderatı memleket ve milleti kat'iyyen tayin ve tespit edecek vaziyetler için dahi son ve kat'î kararı Kongre müzakeresile ita edebilir) sarahat veçhile Umumî Kongreye ait bir hak olarak görülmekte ve memleketin, milletin mukadderatına taallûk eden en ağır ve en ziyade mucibi mes'uliyet bir kararın ittihazı zamanında kararnamenin mevaddı sairesine istinat etmek imkânı görülememekte olduğundan bu cihet hakkında nazarı dikkatlerini celbetmeyi bir vazife addeyleriz. Bilhassa hali hazırın on, on beş gün, hatta bir ay kadar daha idamesi imkânı mevcuttur.

3 - Memleket, bugün bir sükûnu tam halinde bulunduğundan ve muzahereti umumîyeyi tam manasile temin eden bu sükûnu ihlâl edecek en ufak bir haber ana vatanda anarşiyi tevlit eder. Aksi propagandaların nakes bulmasına ve belki de efkârı umumîyenin zehirlenmesine sebep teşkil edebilir.

4 - Milletin maruzatını zâtı şahaneye arz ve iblağ edebilecek vesaiti kemali sükûn ve samimiyetle ve tatlı bir şekilde arayarak böyle büyük ve mes'uliyetli bir işi son bir müracaatgâh olarak kabul etmek ve tacil etmemek daha muvafık olur.

5 - Binaenaleyh amal ve tezahüratı millîyeye bir sureti hainanede karşı durmak istiyen hükûmeti merkezîyeyi vesaiti sairei siyasîye ve idarîye ile ıskat edebilmek çarelerini ihzar etmekle beraber hali hazırın on, on beş gün daha temdidi suretile hükûmeti merkeziyeye son ve kat'î bir mühlet vermek ve bu müddet zarfında ahvalin ıslahı imkânı bulunamadığı takdirde bütün mes'uliyeti, hükûmeti merkezîyeyi idare eden eşhasa tahmil ederek ve Umumî Kongreyi içtimaa davet eyliyerek verilecek karar veçhile ittihazı tedabir eylemek icab edeceği kanaatindeyiz.

6 - Maruzatımız veçhile Umumî Kongre idarei muvakkate kararını kabul eylediği takdirde üçüncü ve dördüncü maddeler hakkındaki maruzatımız şudur. Memurînin amal ve cereyanı millîye karşı icrayı tesir edebilecek aksamı muayyendir. Bu, bilhassa idare, inzıbat memurlarına münhasır kalabilir. Binaenaleyh bu kararı umumînin - küçük memurların istisnasile - yalnız icrayı tesir ve nüfuz edebilecek memurîne hasrı lâzımgeleceğini zannederiz. Memurîn ve muhalifin hakkında tatbik edebilecek tarzı hareket bidayeti meşrutiyette olduğu gibi bir şuriş vücuda getirmesi ihtimal haricinde değildir. Binaenaleyh emri idare hakkında ittihaz edilecek kararların pek ciddî bir tahkik ve tetkike istinat etmesi selâmeti memleket namına elzem görülmektedir. Bilvesile teyidi ihtiramat eyleriz.

Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Sıvas Heyeti Merkeziyesi

VESİKA, 91.

Tel ***Trabzon, 15/9/1335***

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Esselâmüaleyküm. Sıvas Kongresinin beyannamesini ve bilâhare şifre ile vukubulan tebligatınız aldık. Cevaben bildirdiğimiz mütaleat Kâzım Paşa Hazretlerince görülmek arzu edilmiş ve görülmüştür. Müşarileyh bazı mütaleat dermeyan ederek cevap ita buyuruyorlar. Buna da cevaben yanımdaki telgrafnameyi kendilerine keşide edeceğim. Şimdi o tafsilâtı tekrar etmek müşkül olacaktır. Aynen Erzurumdan talep buyurunuz. Şu kadar ki hulasaten bazı maruzatta bulunayım. Evvelâ Sıvas Kongresi umumî kongre şekline girmiş ve bir Heyeti Temsilîye vücuda getirmiş olduğu anlaşılıyor ki, bu cihet mukarreratımıza münafidir. Bundan başka Sıvas Kongresi Heyeti Temsilîyemiz meyanına aza intihabına salâhiyettar olamıyacaktır. Bu cihetler malûmu samilerinizdir. Hükûmeti merkezîye ile kat'ı muhaberat mukarrer mukarreratı esasiyemizin dördüncü maddesinin haricinde bir emrivaki oldu. Bunu münakaşaya zaman müsait değil. Ancak şifre telgrafnamenizin altıncı maddesinde salâhiyet ve merciiyet meselesi efkârı umumîye nazarında pek nahoş tesirler yapacaktır. Bu cihetten kat'iyyen sarfı nazar buyurulmalıdır ve arzuyu millîye muvafık bir kabinenin tarafı şahaneden teşkiline kadar hücumla memurîn mevzuatı kanunîye dairesinde ifayi vazife eylemelidirler. Malûmu samileridir ki, Erzurumda ittihaz eylediğimiz mukarrerat mucibince Sıvas Kongresi mevaddı esasîyeyi aynen kabul ettiği takdirde - ki etmiştir nizamnamemizi tadile salâhiyettar olmadığı için bir seneye kadar Heyeti Temsilîyemize tebaiyete ve heyeti merkezîyeler şeklinde muhabereye mecbur olacak idi. Revişi halden bu şeklin haricine çıkıldığı anlaşılıyor. Erzurum mukarreratı hakkında ezhanı umumîye bir devrei ihtizaz geçirdiği bugünlerde anın gayrı ahkâma şüpheli nazarlarla bakacağından şüphe buyurmayınız. Mukarreratı esasîyemizin dördüncü maddesi hilâfında hâsıl olan emrivakie menafii memleket namına muvakkat bir zaman için sükût ediyoruz.

yedinci maddesindeki (ülke ve ulusun kaderini kesinlikle belirleyip saptayacak durumlarda bile son ve kesin kararı Kongre görüşerek verebilir) açıklaması uyarınca Genel Kongreye düşen bir hak olarak görülmekte ve memleketin, milletin kaderine ilişkin en ağır ve en çok sorumluluk doğuracak bir kararın alınması zamanında kararların öbür maddelerine dayanmak olanağı bulunmamakta olduğundan bu konuya dikkatinizi çekmeyi bir ödev sayarız. Özellikle bugünkü durumun on, onbeş gün, hatta bir ay kadar daha sürdürülmesi olanağı vardır.

3 - Memleket, bugün tam bir dinginlik içinde bulunduğundan ve kamu oyunun tam anlamıyla desteklediği bu dinginliği bozacak en ufak bir haber ana vatanda anarşi doğurur. Ters propagandaların yankı bulmasına ve belki de kamu oyunun zehirlenmesine neden olabilir.

4 - Milletin isteklerini padişaha sunup iletebilecek yolları tam bir soğuk kanlılık ve içtenlikle ve tatlılıkla arayarak böyle büyük ve sorumluluk bir işi başvurulacak son yol olarak kabul etmek ve aceleye getirmemek daha uygun olur.

5 - Bu duruma göre ulusal amaç ve girişimlere hainlikle karşı durmak istiyen İstanbul hükûmetini başka politika ve yönetim araçlarıyla düşürebilmek yollarını hazırlamakla birlikte bugünkü durumun on, onbeş gün daha sürdürülmesi yoluyla İstanbul hükûmetine son ve kesin bir süre tanımak ve bu süre içinde durumu düzeltme olanağı bulunamazsa bütün sorumluluğu, İstanbul hükûmetini yönetenlere yükleyerek ve Genel Kongreyi toplantıya çağırarak verilecek karar uyarınca önlemler almak gerekeceği kanısındayız.

6 - Bildirdiğimiz yolla Genel Kongre geçici yönetim kararını kabul ederse üçüncü ve dördünü maddelerle ilgili olarak şunları söylemek isteriz. Görevlilerin ulusal amaçlara ve akıma karşı etki yapabilecek bölümleri belirlidir. Bu, özellikle yönetim ve kolluk görevlilerine özgü kalabilir. Şu halde bu genel kararın küçük memurlar dışında - yalnız etkin olabilecek görevlilere uygulanması gerekeceğini sanıyoruz. Memurlara ve muhaliflere uygulanabilecek davranış biçiminin meşrutiyetin ilk günlerinde olduğu gibi bir kargaşa oluşturması olmaz şey değildir. Bu nedenle yönetim işleri konusunda alınacak kararların çok sağlam bir araştırma ve incelemeye dayanması ülkenin esenliği açısından çok gerekli bulunmaktadır. Bu fırsattan yararlanarak saygılarımızı yineleriz.

Hakları Savunma Derneği
Sıvas Merkez Kurulu

BELGE, 91.

Tel **Trabzon, 15/9/1919**

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Esselâmüaleyküm. Sıvas Kongresinin bildirisini ve sonra da şifre ile yapılan bildiriminizi aldık. Karşılık olarak bildirdiğimiz düşünceler Kâzım Paşa Hazretleri tarafından görülmek istenmiş ve görülmüştür. Paşa bazı düşünceler ileri sürerek yanıt veriyorlar Buna da karşılık olarak yanımdaki telgrafı kendilerine çekeceğim. Şimdi ayrıntıları yinelemek güç olacaktır. Olduğu gibi bildirilmesini Erzurumdan isteyiniz. Şu kadar ki özel bazı görüşleri bildireyim. Birincisi Sıvas Kongresinin genel kongre biçimi almış olduğu ve bir Temsilci Kurul oluşturduğu anlaşılıyor ki, bu nokta kararlarımıza aykırıdır. Bundan başka Sıvas Kongresi Temsilci Kurulumuza üye seçmeye yetkili olamıyacaktır. Bu konuları bilirsiniz. İstanbul hükûmeti ile haberleşmeleri kesmek kararı temel kararlarımızın dördüncü maddesinin dışında bir oldu bitti oldu. Bunu tartışmaya durum elverişli değil. Ancak şifre telgrafınızın altıncı maddesinde yetki ve yazışma yeri konusu kamu oyunda pek hoş olmayan etkiler yapacaktır. Bundan kesinlikle vazgeçilmelidir ve ulusal isteğe uygun bir kabine padişah tarafından kurulana dek tüm görevliler kanunlar çerçevesinde görev yapmalıdırlar. Bilirsiniz ki, Erzurumda aldığımız kararlar gereğince Sıvas Kongresi temel maddeleri olduğu gibi kabul ederse - ki etmiştir - tüzüğümüzü değiştirmeye yetkili olmadığı için bir yıl kadar Temsilci Kurulumuza bağlı olarak ve merkez kurulları niteliğinde haberleşmek zorunda olacak idi. İşin gidişinden bu biçimin dışına çıkıldığı anlaşılıyor. Erzurum kararları hakkında kamu oyunun bir duraksama geçirdiği bugünlerde onun dışındaki hükümlere şüpheli gözlerle bakacağından kuşku duymayınız. Temel kararlarımızın dördüncü maddesine aykırı olarak oluşan olup bitti karşısında memleket çıkarı için geçici bir süre için susuyoruz.

Levent Şahverdi Arşivi

Bütün samimiyet ve hürmetle arzederim ki, Erzurum Kongresindeki bilcümle ahkâmı müttehazeye riayetkar ve o uğurda herkesten ziyade fedakâr olacağız. Fakat anın haricinde yapılacak muameleye iştirak edemiyeceğiz. Gerek zâtı samilerinin ve *gerek rüfekayi muhteremenizin de birlikte ittihaz ettiğimiz kararlara hürmetkâr olacağınıza emniyetimiz berkemaldir.*

Servet

VESİKA, 92.

Erzurum, 15/9/1335

Sıvasta Umumî Kongre Heyeti Temsilîyesine

Servet ve İzzet Beylerin kongre sualine karşı aynen muttali olduğum cevaplarına mukabil kendilerine yazdığım mütaleat aynen berveçhiatidir. Aynı zamanda 14/9/1335 tarihli şifreli telgrafnamei âlilerinin cevabı olduğunu arzeylerim.

K.O. Kumandanı
Kâzım Karabekir

SURET

1 - Sıvas Kongresinin istifsarına cevaben Trabzon heyetinden Servet, İzzet ve *Zeki Beylerin vermek istedikleri cevabı okudum, pek yakından tanıdığım bu zevata itimat ve hürmetim fevkalâdedir. Mumaileyhimin mütaleatına saik olan fikri asliyi anlıyorum ve taraftarım. Yalnız teferruat hakkındaki nikatı nazarımız berveçhiatidir.*

a) Nizamnamenin mevzuubahs olan dördüncü maddesinde yalnız bir tazyiki haricî karşısında terk ve ihmal şıkkı nazarı dikkate alınmıştır. Filhakika vakayii ahirede bu maddenin dal olabileceği bir terk ve ihmal keyfiyeti yoksa da haricin teşvik ve teşciile Dahilîye ve Harbîye Nâzırları tarafından tertip ve Ali Galibe tebliğ edilmiş olan ve suretleri size de yazılan bir ihanet var ki, bu defa nizamnamenin esnayı tanziminde derpiş edilebilen ihtimalâtın fevkinde ve seri ve kat'î tedbirleri âmirdir.

b) Erzurum Kongresi Şarkî Anadolu vilâyatının muhafazai hukuku için toplanmış ve kararını Şarkî Anadolu vilâyatı namına vermişti. Sıvasta in'ikat eden kongre ise umum milleti temsil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrıca bir heyeti temsilîyesi ve vaziyeti hazıraya göre kararları olması bir emri tabiîdir ve mantıkîdir. Sıvastaki Umumî Millî Kongre ve Heyeti Temsilîyesi Şarkî Anadolu vilâyatı heyeti temsiliyesini ilga etmiş olmuyor ve bu Heyeti Temsilîye bittabi her an mevcuttur. Yalnız bu Heyeti Temsilîyeden olup da elyevm Sıvas Kongresi Heyeti Temsilîyesine dahil olmuş bulunanlar varsa bunların Şarkî Anadolu vilâyatı heyeti temsilîyesinden istifa etmelerini talep etmek doğru olabilir. O zaman Sıvas Kongresi umum milletin menafiini ve *Şarkî Anadolu vilâyatı Heyeti Temsilîyesi de münhasıran Şarkî Anadolu vilâyatının hukuk ve menafiini muhafaza ve müdafaa kudretinde bulunmuş olurlar ve Umumî Kongrenin hükûmeti merkezîye ile kat'ı alâka etmesini ve makamatı resmîyeyi kat'ı muhabereye davet eylemesini zarurî bulurum.*

Çünkü hükûmeti merkezîye, içinde milleti yekdiğerile kıtale hem de eşhası resmîye delâletile teşvik eden Dahilîye ve Harbîye Nâzırları var ki, makamatı mülkîye ve askerîye artık bu nâzırlarla bittabi muhabere edemezler. Sadrazama gelince bu da bu iki hain nâzırı hâlâ mevkilerinde tutmakla bu nâzırların mürevvici efkârı ve amali olduğunu isbat etmekle beraber milletin ve kolorduların halife ve paşihamız efendimiz hazretlerine vukubulan maruzatına da musırran mâni olmaktadır. Binaenaleyh hükûmeti merkezîyenin bu ihaneti hakkında şevketmaap efendimizin ve umumun nazarı dikkati ve hak kuvvetini öğrenmek merakını celp için dahilin merkezle muhabereyei kat'etmesinden başka çare kalmamıştır. Esasen kat'ı münasebete ve münasebet tabiri de doğru değildir. Hükûmet milletin emniyet ve itimadını kaybetmiş olduğu için Kanunu Esasî mucibince bizatihi sakıt ve madumdur.

Bundan başka pek mühim sebeple de yapılmış olan bir işe ademi iştirak şimdiye kadar pek samimi bir surette muhafaza edilen valii vilâyat ile muhafaza edileceği muhakkak olan vahdeti idareyi ihlâl eder. Yalnız kongre tarafından yazılan maddeler hakkında beyanı mütalea edilmesi ve evelce yapılmış olan ıztırarî işin tasvip olunması fikrindeyim.

c) Kongrenin altıncı maddesinde teklif ettiği mercüyet ve salâhiyet keyfiyeti meselenin ruhu esasîyesini teşkil etmektedir ki, bu mephaste şimdiden istimal edilmemesi hususunda tamamen hemfikrim. Umumî Kongre şayanı itimat bir hükûmet resikâra gelinciye kadar ancak bir istişarî mahiyet ve kudretini muhafaza eyler. Ve Kongre Heyeti Temsilîyesinin teklifatından birden beşe

Bütün içtenlik ve saygıyla bildiririm ki, Erzurum Kongresinde alınan tüm kararlara uyacağız ve o uğurda herkesten çok özverili olacağız. Ama onun dışında yapılacak işleme katılamayacağız. Gerek sizin ve gerek sayın arkadaşlarınızın da birlikte aldığımız kararlara saygılı olacağınıza çok güvenim vardır.

Servet

BELGE, 92.

Erzurum, 15/9/1919

Sıvasta Genel Kongre Temsilci Kuruluna

Servet ve İzzet Beylerin kongre sorusuna karşı verdikleri ve olduğu gibi öğrendiğim yanıtlarına karşı benim kendilerine yazdığım düşünceler olduğu gibi aşağıdadır. Aynı zamanda 14/9/1919 tarihli şifreli telgrafınızın karşılığı olduğunu bildiririm.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir

ÖRNEK

1 - Sıvas Kongresinin yönelttiği soruya karşılık olarak Trabzon kurulundan Servet, İzzet ve Zeki Beylerin vermek istedikleri yanıtı okudum, çok yakından tanıdığım bu kişilere pek çok güven ve saygım vardır. Onların görüşlerine neden olan temel düşünceyi anlıyorum ve buna katılıyorum. Yalnız ayrıntılar üzerindeki görüşmelerimiz aşağıdadır.

a) Tüzüğün sözkonusu olan dördüncü maddesinde yalnız bir dış baskı karşısında toprak bırakılması seçeneği dikkate alınmıştır. Gerçekten son olaylarda bu maddenin uygulanabileceği bir toprak bırakma durumu yoksa da kışkırtma ve yüreklendirmesiyle İçişleri ve Savaşişleri Bakanları tarafından düzenlenip ve Ali Galibe bildirilmiş olan ve örnekleri size de yazılan bir ihanet var ki, bu şimdiki tüzüğün düzenlenmesi sırasında akla gelebilen olasılıkların üstünde ve ivedi ve kesin önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır.

b) Erzurum Kongresi Doğu Anadolu illerinin haklarının korunması için toplanmış ve kararını Doğu Anadolu illeri adına vermişti. Sıvasta toplanan kongre ise tüm milleti temsil eden bir kongredir ki, bu kongrenin de ayrı bir temsilci kurulu ve bugünkü duruma göre kararları olması doğal ve mantıklı birşeydir. Sıvastaki Genel Ulusal Kongre ve Temsilci Kurulu Doğu Anadolu illeri temsilci kurulunu kaldırmış olmuyor ve bu temsilci kurul elbette her zaman vardır. Yalnız bu Temsilci Kuruldan olup da şimdi Sıvas Kongresi Temsilcisi Kuruluna girmiş bulunanlar varsa bunların Doğu Anadolu İlleri Temsilci Kurullarından çekilmelerini istemek doğru olabilir. O zaman Sıvas Kongresi tüm milletin çıkarlarını ve Doğu Anadolu İlleri Temsilci Kurulu da sadece Doğu Anadolu illerinin hak ve çıkarlarını koruyup savunma yetkisinde bulunmuş olurlar ve Genel Kongrenin İstanbul Hükûmeti ile ilişki kesmesini ve resmî görevlileri haberleşmeleri kesmeye çağırmasını zorunlu bulurum.

Çünkü İstanbul Hükûmeti içinde milleti birbirini öldürmeye hem de resmî görevliler eliyle kışkırtan İçişleri ve Savaşişleri Bakanları var ki, sivil ve asker görevliler artık bu bakanlarla elbette haberleşemezler. Başbakana gelince bu da bu iki hain bakanı hâlâ yerlerinde tutmakla bu bakanların görüşlerine ve amaçlarına katıldığını kanıtlamakla birlikte milletin ve kolorduların halife ve padişahımız efendimiz hazretlerine yaptıkları sunulara da engel olmakta direnmektedir. Şu halde İstanbul hükûmetinin bu ihaneti konusunda padişahımızın ve herkesin dikkatini çekmek hak ve gücünü öğrenmek merakını uyandırmak için ülke içindekilerin İstanbulla haberleşmeyi kesmelerinden başka çıkar yol kalmamıştır. Gerçekte ilişki kesme ve ilişki deyimi de doğru değildir. Hükûmet milletin inan ve güvenini yitirmiş olduğu için Anayasa gereğince kendiliğinden düşmüş ve yok olmuştur.

Bundan başka çok önemli bir nedenle de yapılmış olan bir işe katılmamak şimdiye kadar pek içtenlikli olarak korunmuş olan il valileri ile korunacağı kesin olan yönetim birliğini bozar. Yalnız kongre tarafından yazılan maddeler konusunda düşünce bildirilmesi ve evvelce yapılmış olan zorunlu işin onaylanması düşüncesindeyim.

c) Kongrenin altıncı maddesinde önerdiği haberleşme yeri ve yetki konusu sorunun özünü oluşturmaktadır ki, bu konunun şimdiden kullanılmaması düşüncesinde tamamen aynı düşüncedeyim. Genel Kongre güvenilir bir hükûmet işbaşına gelinceye dek ancak bir danışma organı niteliği ve gücü taşır. Ve Kongre Temsilci Kurulunun önerilerinden birden beşe kadar olan maddelerine

Levent Şahverdi Arşivi

kadar olan maddelerine gelince bunların mahiyetleri itibarile Kongrece değil sorulmasını, hatta beyanname halinde veya bir temenni şeklinde bile neşrini fazla görürüm. Çünkü bu maddeler zaten yapılmakta ve ortada bu maddeleri yazdıracak bir vak'a görülmemekte olduğu gibi tazammun ettikleri esasat ta kavanini mevzua mevaddından başka bir şey değildir.

Dediğim gibi rey sorulması icap eden yalnız altıncı maddedir ki bu baptaki fikrim de yukarda yazılmıştır. Hükûmeti merkezîyenin teşebbüs ettiği ihanetkârane hareket anasır arasında ihtilâf ve fecayi hudusunu ve binnetice memleketin işgal ve inkasımını tevlit edecek mahiyettedir. Sıvas Kongresinin bu vak'a karşısında ittihaz ettiği tedabir ve milletin Kongre mukarreratına tamamen iştirak ve muzaherete suretile bir mevcudiyeti millîye gösterilmesi sayesindedir ki, hükûmeti merkezîyenin tertip ettiği plân akamete uğratılmış ve memleketin işgaline bâdi olacak halat bertaraf edilmiştir. Hatta bilhassa bu mesele için 13/9/1335 de Malatyaya gelen İngiliz Miralayı Bell, eşirra ile beraber bulunan Binbaşı Nowilin harekât ve teşvikatından İngiliz Hükûmetinin malûmatı olmadığını ve geri aldırılacağını söylemiş ve miletin azim ve kararı karşısında meseleyi bu suretle tevil ve tamir mecburiyetinde kalmıştır. Keyfiyetin zâtı şahaneye arz ve ismaı meselesine gelince bunun için bir heyeti mahsusanın İstanbula gönderilmesi gidecekler için muhataralı ve makasıdın bu suretle temini de imkânsızdır. Bu husus başka suretle temin edilmektedir.

2 - Dahilîye ve Harbiye Nâzırlarının müşterek imzasını havi vesika hükûmeti merkezîyenin nasıl bir ihanet plânı tertip etmiş olduğunu tamamen göstermektedir. Bu vesaiki Trabzon heyeti merkezîyesi görmemiş ise bir suretinin verilmesi ve bunun üzerine yazılacak cevapta tadilât yapılıp yapılmadığının ve yapıldı ise muaddel suretinin iş'arı.

VESİKA, 93.

Kongre Riyaseti Aliyesine

Miralay Vasıf Bey	***Karahisarı Sahip***
Husrev Sami Bey	***Eskişehir***
Hakkı Behiç Bey	***Bursa***
Ömer Mümtaz Bey	***Ankara***
Mazhar Bey	***Denizli ve Aydın***
Ratipzade Mustafa Efendi	***Niğde***

Balâda esamileri muharrer zevatı muhteremeyi mümessil olarak intihabını arzeyleriz.

11 Eylûl 1335

Karahisarı Sahip	***Bu dahi***	***Eskişehir***	***Bu dahi***	***Bu dahi***
Mehmet Şükrü	***Salih***	***Halil İbrahim***	***Hüseyin***	***Şükrü***

Denizli	***Bu dahi***	***Bu dahi***	***Niğde***	***Bor***
Yusuf	***Necip Ali***	***Okunamadı***	***Mustafa***	***Halit Hami***

Nevşehir	***Bursa***	***Alaşehir***	***Samsun***	***Yozgat***	***Ömer***
Osman	***Asaf***	***Naci***	***Süleyman***	***Bahri***	

VESİKA, 94.

Sıvas, 16/9/1335

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 15/9/1335

Servet ve İzzet Beylerin, Heyeti Temsilîyenin Trabzon Heyeti Merkezîyesinden istizah eylediği hususata, cevaben çektikleri açık telgrafname alındı. Muhteviyatının açık olarak işaası mahzurdan salim olmayıp bu mütaleatı Heyete Temsilîye tamamen Servet ve İzzet Beylerin şahsî mütalaaları olarak telâkki eder. Heyeti Temsilîye tamimen talep ettiği mütaleatı İzzet ve Servet Beylerden değil nizamname mucibince Trabzon Heyeti Merkezîyesinden talep etmiştir. Servet ve İzzet Beylerin noktai nazarlarını havi hususî telgrafname ile tarafı âlinizden hem kendilerine ve hem de He-

gelince bunların nitelikleri gereği Kongrece değil sorulmasını, hatta bildiri olarak ya da bir dilek biçiminde bile yayımlanmasını gereksiz bulurum. Çünkü bu maddeler zaten yapılmakta ve ortada bu maddeleri yazdıracak bir olay görülmemekte bulunduğu gibi içerdikleri ilkeler de yürürlükteki kanunların maddelerinden başka bir şey değildir.

Dediğim gibi oy alınması gereken yalnız altıncı maddedir ki bu konudaki düşüncem de yukarda yazılmıştır. İstanbul hükûmetinin giriştiği ihanetli davranış unsurlar arasında anlaşmazlık ve çok acı olaylar çıkmasını ve sonunda memleketin işgal edilip bölünmesini doğuracak niteliktedir. Sıvas Kongresinin bu olay karşısında aldığı önlemler ve milletin Kongre kararlarına tam olarak katılıp arka çıkması yoluyla bir ulusal varlık gösterilmesi sayesindedir ki, İstanbul hükûmetinin düzenlediği plân başarısızlığa uğratılmış ve memleketin işgaline neden olacak durumlar önlenmiştir. Dahası özellikle bu iş için 13/9/1919 da Malatyaya gelen İngiliz Albayı Dell, alçaklarla birlikte bulunan Binbaşı Nowil'in yaptıklarından ve kışkırtmalarından İngiliz Hükûmetinin bilgisi olmadığını ve geri aldırılacağını söylemiş ve milletin sarsılmaz kararlılığı konuyu çevirip düzeltmek zorunda kalmıştır. Durumun padişaha bildirilip iletilmesi konusuna gelince bunun için özel bir kurulun İstanbula gönderilmesi gidecekler için tehlikeli olur ve amaç bu yoldan sağlanamaz. Bu iş başka yoldan sağlanmaktadır.

2 - İçişleri ve Savaşişleri Bakanlarının ortaklaşa imzaladıkları belge İstanbul hükûmetinin nasıl bir ihanet plânı düzenlemiş olduğunu açıkça göstermektedir. Bu belgeleri Trabzon Merkez Kurulu görmemiş ise bir örneğinin verilmesi ve bunun üzerine yazılacak karşılıkta değişiklik yapılıp yapılmadığının ve yapıldı ise değişmiş yanıt örneğinin bildirilmesi.

BELGE, 93.

Yüksek Kongre Başkanlığına

Albay Vasıf Bey	**Afyon**
Husrev Sabi Bey	**Eskişehir**
Hakkı Behiç Bey	**Bursa**
Ömer Mümtaz Bey	**Ankara**
Mazhar Bey	**Denizli ve Aydın**
Ratipzade Mustafa Efendi	**Niğde**

Yukarıda adları yazılı saygıdeğer kişilerin temsilci olarak seçilmesini öneririz.

11 Eylûl 1919

Afyon	**Bu da**	**Eskişehir**	**Bu da**	**Bu da**
Mehmet Şükrü	**Salih**	**Halil İbrahim**	**Hüseyin**	**Şükrü**

Denizli	**Bu da**	**Bu da**	**Niğde**	**Bor**
Yusuf	**Necip Ali**	**Okunamadı**	**Mustafa**	**Halit Hami**

Nevşehir	**Bursa**	**Alaşehir**	**Samsun**	**Yozgat**	**Ömer**
Osman	**Asaf**	**Naci**	**Süleyman**	**Bahri**	

BELGE, 94.

Sıvas, 16/9/1919

On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

K: 15/9/1919

Servet ve İzzet Beylerin, Temsilci Kurulun Trabzon Merkez Kurulundan sorduğu konulara yanıt olarak çektikleri açık telgraf alındı. İçeriğinin açıklanması sakıncasız olmadığından bu düşünceleri Temsilci Kurul bütünüyle Servet ve İzzet Beylerin görüşleri olarak kabul eder. Temsilci Kurul genelgeyle istediği görüşleri ve İzzet ve Servet Beylerden değil Tüzük gereğince Trabzon Merkez Kurulundan istemiştir. Servet ve İzzet Beylerin görüşlerini içeren özel telgraf ile sizin

Levent Şahverdi Arşivi

yeti Temsilîyeye ccvap olmak üzere dermeyan buyurulan mütaleat hakkında da berveçhiatı izahata lüzum görülmüştür.

a) Evvelâ muamaileyhimayt malûmunuz olan mütaleata saik olan fikri aslîyi keşfetmek maatteesüf Heyeti Temsilîyece mümkün olamamıştır.

b) Nizamnamenin dördüncü maddesi muhteviyatı bir idarei muvakkate teşkili esbap ve şeraitini izah eder. Halbuki malûm vakayii ahirei ihanetkârane sebebile ittihaz edilmiş ve edilmesi lüzumu hakında mütalea sorulmuş olan tedabir hiçbir vakıt idarei muvakkate teşkil etmek gayesine matuf değildir. Binaenaleyh bu hususla dördüncü madde arasında münasebet aramağa lüzum yoktur. Tedabir zatı şahaneye doğrudan doğruya arzı hale yol bulmak ve meşru bir kabinenin mevkii iktidara ıs'adını istirham etmek maksadına matuftur.

c) Sıvasta in'ikat eden Kongre Garbî Anadolu murahhaslarile Erzurum Kongresinin heyeti umumîyesi, binaenaleyh umum Şarkî Anadolu vilâyatı namına sahibi salâhiyet olmak üzere Kongrenin kararına tevfikan intihap edilen bir heyeti mahsusa bulundurmakla Sıvas Kongresi bittabi umum Anadolu ve Rumeli namına ve bütün milleti temsil etmek üzere umumî bir kongre halin kespetmişlir. İşbu kongre Erzurum Kongresi mukarrerat ve teşkilâtını aynen ve fakat bittabi teşmilen kabul eylemiş ve binnetice Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti unvanı şamili altında tevsian tevhit edilmiştir. Nizamnamenin üçüncü maddesi ve Kongrenin mukarreratı esasîyesi zaten bu gayei âliyenin teminini emeli kat'î olarak göstermiştir.

Sıvas Umumî Kongresi, Erzurum Kongresinde Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına intihap eylediği Heyeti Temsilîyeye tamamen beyanı itimat ederek aynen Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti için Heyeti Temsilîye olarak kabul eylemiştir. Buna nazaran Sıvas Umumî Kongresinin kararları başka, Erzurum Kongresinin kararları başka ve Şarkî Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Heyeti Temsilîyesi başka ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsilîyesi başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar elbette mevzuubahs olamaz ve bunun mevzuubahs olması şüphesiz ki, pek samimî olan maksadı vahdet ve gayei mukaddesemiz için son derece muzırdır. Bu takdirde biribirini ilga eden heyeti temsilîyeler olmadığı gibi birine dahil olunca diğerinden istifasını talep etmek doğru olabileceği azalar da mevcut değildir. Bugün umum Anadolu ve Rumeliye şamil olan cemiyetimizin Sıvasta bulanan yegâne Heyeti Temsilîyesi Erzurum Kongresinde nizamnamenin mevaddı mahsusasına tevfikan müntehap dokuz zattan beşinin huzurile ifayı vazifeye devam etmektedir. Bu zevat âcizleri ile Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler Hazeratından ibarettir. Bundan başka Canik livası dahi nizamname mucibince mümessil olarak Refet ve Süleyman Beyleri namzet olarak göstermiş, Heyeti Temsilîyenin hazır olan beş azası Refet Beyi tercih etmiş ve hazır bulunmıyan azaları meyanında Servet ve İzzet Beylerin de reyini sormuştu. Mumaileyhim cevap dahi vermedikleri ve verecekleri cevap menfi dahi olsa ekseriyetin reyi nazarı dikkate alınması tabiî bulunduğundan Refet Beyefendi bermucibi nizamname Heyeti Temsilîye azalığı sıfatını bilihraz ifayı vazifeye mübaşeret eylemiştir. Hukuk ve salâhiyeti ve menafii, Şarkî Anadolu vilâyatından bittabi hiçbir veçhile az olmıyan ve Sıvas Umumî Kongresinde bulundurduğu münevver ve bihakkin mahallerini temsil eden azasının keyfiyet ve kemiyeti hiçbir vakıt Erzurum Kongresinde hazır bulunan azadan aşağı olmayan Garbî Anadolunun muhik ve meşru olan mütaleat ve tekâlifini nazarı dikkate almayarak onları alelıtlak tâbi vaziyetinde bulundurmaya kalkışmak bizim aklımızın bir türlü kabul edemediği hususattandır. Her halde onları tatmin etmek zarurîdir, işte hem bu zaruret yüzünden ve hem de vazifesi başında bulunamayan noksan azamızın faaliyetlerinden istifade edilemediğinden nâşi muavenete olan ihtiyacından dolayı yine nizamnamemizin sonlarındaki sekizinci maddenin Heyeti Temsilîyeye bahşeylediği salâhiyete istinaden Umumî Kongre heyetinin dahi Garbî Anadolu için sahibi, salâhiyet gösterdiği zevattan altı kişi ile Heyeti Temsilîye takviye olunmuştur. Bu zevat şunlardır: Askerlikten müstafi Miralay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, Akkâ Mutasarrıfı Esbakı Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, Sabık Ankara Meb'uslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade Mustafa Efendi. Bu altı zattan elyevm üçü hazır olup diğer üçü muvasalat etmek üzeredir. Pek güzel ifade buyurulduğu veçhile Kanunu Esasî mucibince bizatihi sâkıt ve madum olan vatan ve milletin mukadderatı aleyhinde teşebbüsün hıyanetkâranesi vesaik ve ef'al ile sabit olan Ferit Paşa Kabinesini şayanı itimat görmemek ve bunun yerine amali millîyeye hâdim meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi lüzumunun zâtı şahaneye arz ve isma eylemek teşebbüsünden ibaret olan Sıvas Umumî Kongresinin kararında isabeti mutlaka olduğunu

hem kendilerine ve hem de Temsilci Kurula yanıt olmak üzere ileri sürdüğünüz düşüncelerle ilgili olarak da aşağıdaki açıklamanın yapılması gerekli görülmüştür.

a) Önce bu kişileri bildiğiniz görüşlere iten gerçek düşünce yazık ki Temsilci Kurulca anlaşılamamıştır.

b) Tüzüğün dördüncü maddesi içeriği geçici bir yönetim kurulması neden ve koşullarını açıklar. Oysa bilinen son ihanet olayları olan önlemler hiçbir zaman geçici yönetim kurmak amacına yönelik değildir. Şu halde bu konuyla dördüncü madde arasında ilişki aramağa gerek yoktur. Önlemler durumumuzu doğrudan doğruya padişaha sunmaya ve meşru bir kabinenin işbaşına getirilmesini dilemek amacına yöneliktir.

c) Sıvasta toplanan Kongre Batı Anadolu delegeleriyle Erzurum Kongresinin genel kurulu ve böylece tüm Doğu Anadolu illeri adına yetkili olmak üzere Kongrenin kararı uyarınca seçilen özel bir kurul bulundurmakla Sıvas Kongresi doğal olarak bütün Anadolu ve Rumeli adına ve bütün milleti temsil etmek üzere genel bir kongre niteliği kazanmıştır. Bu kongre Erzurum Kongresi kararlarını ve örgütlerini oldukları gibi ama doğal olarak daha kapsamlı bir biçimde kabul etmiş ve bunun sonucunda "Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği" "Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği" kapsamlı bir ad altında genişletilerek birleştirilmiştir. Tüzüğün üçüncü maddesi Kongrenin temel kararları aslında bu yüksek amacın sağlanmasını kesin emel olarak göstermiştir.

Sıvas Genel Kongresi, Erzurum Kongresinde Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneği adına seçilen Temsilci Kurula tümüyle güvenimi belirterek (bunu) olduğu gibi Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği için Temsilci Kurul olarak kabul etmiştir. Buna göre Sıvas Genel Kongresinin kararları başka, Erzurum Kongresinin kararları başka ve Doğu Anadolu Hakları Savunma Derneğinin Temsilci Kurulu başka ve Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin Temsilci Kurulu başka gibi başkalıklar ve ayrılıklar elbette sözkonusu olamaz ve bunun sözkonusu olması kuşku yok ki, çok içten olan birlik amacımız ve kutsal ereğimiz için çok zorunludur. Durum bu olunca biribirini ortadan kaldıran temsilci kurullar olmadığı gibi birine girince öbüründen çekilmesini istemek doğru olabilecek üyeler yoktur. Bugün tüm Anadolu ve Rumeliyi kapsayan derneğimizin Sıvasta bulunan tek Temsilci Kurulu Erzurum Kongresinde tüzüğün ilgili maddeleri uyarınca seçilmiş dokuz kişiden beşinin bir arada bulunması yoluyla görev yapmayı sürdürmektedir. Bunlar benimle Rauf ve Bekir Sami Beyefendiler ve Raif ve Şeyh Hacı Fevzi Efendiler Hazeratından oluşmaktadır. Bundan başka Samsun Sancağı da tüzük gereğince temsilci olarak Refet ve Süleyman Beyleri aday göstermiş, Temsilci Kurulun Toplantıda bulunan beş üyesi Refet Beyi yeğlemiş ve hazır bulunmayan üyeleri arasında Servet ve İzzet Beylerin de oylarını sormuştu. Onlar yanıt bile vermedikleri ve verecekleri yanıt olumsuz olsa bile çoğunluğun oyları dikkate alınmak doğal bulunduğundan Refet Beyefendi tüzük gereği Temsilci Kurul üyeliğini kazanarak göreve başlamıştır. Hukuk ve yetkisi ve çıkarları, Doğu Anadolu illerinden elbette ki hiçbir bakımdan az olmayan ve Sıvas Genel Kongresinde bulundurduğu aydın ve bölgelerini gerçekten temsil eden üyelerinin nitelik ve niceliği hiçbir zaman Erzurum Kongresinde hazır bulunan üyeden aşağı olmayan Batı Anadolunun haklı ve meşru olan düşünce ve önerilerini dikkate almayarak onları sadece bağımlı durumunda bulundurmaya kalkışmak bizim aklımızın bir türlü kabul edemediği noktalardandır. Her halde onların haklarını tanımak zorunludur. İşte hem bu zorunluluk yüzünden ve hem de görevi başında bulunamayan eksik üyelerimizin çalışmalarından yararlanılamamasından yardıma olan gereksinmeden dolayı yine tüzüğün sonlarındaki sekizinci maddenin Temsilci Kurula tanıdığı yetkiye dayanarak Genel Kongre kurulunun da Batı Anadolu için yetkili tanıdığı kişilerden altısı ile Temsilci Kurul güçlendirilmiştir. Bunlar şunlardır: Askerlikten çekilmiş Albay Vasıf Bey, Husrev Sami Bey, Eski Akkâ Mutasarrıflarından Hakkı Behiç Bey, Mazhar Bey, Eski Ankara Meb'uslarından Ömer Mümtaz Bey, Niğdeli Kâtipzade Mustafa Efendi. Bu altı kişiden bugün üçü burada olup öbür üçü gelmek üzeredir. Pek güzel söylediğiniz gibi anayasa gereğince kendiliğinden düşmüş ve yok olmuş olan milletin kaderine aykırı haince girişimleri belge ve eylemleriyle kanıtlanmış olan Ferit Paşa Kabinesini güvenilir saymamak ve bunun yerine ulusal emellere hizmet eden bir kabinenin işbaşına getirilmesi gereğini padişaha sunup duyurmak girişiminden başka birşey olmayan Sıvas Genel Kongresinin kararının tam yerinde olduğunu kav-

Levent Şahverdi Arşivi

takdir etmek derin bir tetkika muhtaç değildir. Bundan sarfınazar etmeyi teklif bilmem ne dereceye kadar doğrudur.

d) Mucibi tedehhüş olan tatbikı münasip olup olmayacağını nizamnameye tevkifan heyeti merkeziyelerden ve sahibi salâhiyet azamızdan istizan eylediğimiz altı maddelik mukarrerat muhteviyatı ise, bunda telâşa ve Sıvas Kongresinin umumî veya gayriumumî, Heyeti Temsilîyenin şöyle veya böyle olmasından bahse hiç te lüzum yoktur. Yapılması lâzımgelen şey mezkûr mukarreratın tatbik veya ademitatbikına dair herne suretle olursa olsun mütalea ve noktai nazar bildirmekten ibarettir. Bittabi Heyeti Temsilîye her taraftan gelecek olan mütaleatı nazarı dikkate alarak heyeti umumîyece şayanı kabul ve kabili tatbik bir karar ittihaz eder. Servet ve İzzet Beylerin mutlaka kendi fikirleri terviç olunmadığı takdirde Heyeti Temsilîye azalığından müsâfi telâkki edilmeleri tarzındaki iş'arları bittabi hüsnü tesir yapmadı.

e) Heyeti Temsilîye tarafından Trabzon Heyeti Merkeziyesinden istizah olunan mevad hakkında mezkûr heyetin mütaleatı anlaşılmadıkça, Heyeti Temsilîyece karar ittihazına imkân olamayacağı ve her halde Trabzon Heyeti Merkeziyesinin cevabına muntazır bulunduğumuzu arzeyleriz.

f) İstizah olunan mukarreratın altıncı maddesinden maksat, İstanbulda meşru bir heyeti hükûmet tarafı şahaneden mevkii iktidara getirilinceye kadar Ferit Paşa Kabinesi ile kat'ı muhaberat edilmiş olduğuna göre her vilâyeti müphem ve müstereddit bir halde bırakmayıp vaziyeti umumiyeden haberdar edebilmek için bir mercii muhaberat gösterilmesi münasip görülmüş ve buna binaen mercii muhaberatın Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi olabileceği hatırası kaydedilmişti. Bundaki merciiyet ve salâhiyet, izah olunduğundan başka bir şey değildir. Heyeti Temsilîyenin istişarî mahiyeti ve kudreti ise Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde musarrah olduğu derecede ve teşkilâtı dahilinde bulunan heyeti merkezîyeler ile salâhiyettar azalarına karşıdır. Yoksa bu heyeti velev muvakkaten olsun idarei hükûmete karar vermiş bir heyet gibi tefsire kalkışmak haksızlık olur. Sıvas Umumi Kongresi içtima ve müzakeratını hitama erdirmiş olduğu halde, vaziyeti cedide icabı olarak Şarkî Anadolu vilâyetatının her tarafından murahhaslar davet etmek suretile yeniden ve fevkalâde olarak in'ikadı lüzumu başta zâtı âlileri olduğu halde birçok zevatı kıymettarın hatırlatması üzerine düşünülmüş bir keyfiyettir, işbu izahat ile izalei şübehat mümkün olacağı ümniyesile hürmetlerimizi takdim ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsilîyesi

Tel babında ***Sıvas, 16/9/1335***

15 inci Kolorduya

Trabzon Heyeti Merkeziyesinden bir zata

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trabzon Heyeti Merkeziyesine

Kâzım Paşa Hazretlerine cevaben yazılan mütaleat berayi malûmat aynen takdim olunur.

Heyeti Temsilîye

VESİKA, 95.

Trabzon, 20 Eylûl 1335

Sıvas Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesine

Erzurumda in'ikat eden Kongrede kabul edilip hiçbir noktanın tatil ve tağyiri caiz olmayan mukarreratı esasîyenin bâzı tagayyürata uğradığı ve nizamname ahkâmına münafi icraatta bulunulduğu elyevm Sıvasta bulunan ve umum Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsilîyesi namına hareket eden heyetten mevrut telgrafnamelerden anlaşılıyor. Heyeti Merkezîye, Vilâyatı Şarkîye Kongresinin çizdiği hudut haricinde hiçbir kararı kabul edilmeyip heyeti muhteremelerince ittihaz olunan hattı harekete vâkıf olmayı vazife addeder, acele cevaba intizar ederiz.

Müdafaai Hukuk Heyeti

Trabzon Merkezi

VESİKA, 96.

Zata Mahsustur ***Erzurum, 17 Eylûl 1335***

K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

Zâtı Samîlerine pek merbut olan kalp ve hissiyatım itibarile, her şeyi açık söylemek kanaatiramak için derin bir inceleme gerekmez. Bundan vazgeçmeyi önermek bilmem ne kadar doğrudur.

d) Ürküntü doğuran uygulanmasının doğru olup olmayacağını tüzük gereğince merkez kurulundan ve yetkili üyelerimizden sorduğumuz altı maddelik kararların içeriği ise, bunda telâşa düşmeye ve Sıvas Kongresinin genel olduğu yada olmadığından, Temsilci Kurulun şöyle veya böyle olmasından sözetmeye hiç gerek yoktur. Yapılması gereken şey bu kararların uygulanmasına ya da uygulanmamasına ilişkin olmak üzere hangi yönde olursa olsun düşünce ve görüş bildirmekten başka bir şey değildir. Elbette Temsilci Kurul her yandan gelecek olan görüşleri dikkate alarak genel kurulca kabul edilip uygulanabilecek bir karar alır. Servet ve İzzet Beylerin mutlaka kendi düşünceleri benimsemezse Temsilci Kurul üyeliğinden çekilmiş sayılmaları yolundaki bildiriler elbette iyi etki yapmadı.

e) Temsilci Kurul tarafından Trabzon Merkez Kurulundan sorulan konular üzerinde bu kurulun düşüncesi anlaşılmadıkça, Temsilci Kurulca bir karara varmak olanaksız bulunduğundan Trabzon Merkez Kurulunun yanıtını kesinlikle beklemekte olduğumuzu bildiririz.

f) Soru konusu kararların altıncı maddesinden amaç, İstanbulda meşru bir kabine padişah tarafından iş başına getirilinceye dek Ferit Paşa Kabinesi ile haberleşmeleri kesilmiş olduğuna göre her ili ne yapacağını bilmez ve kararsız bir durumda bırakmayıp genel durumdan haberli kılabilmek için bir yazışma yeri gösterilmesi uygun görülmüş ve buna dayanılarak yazışma yerinin Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu olabileceği bildirilmişti. Buradaki yer ve yetki, açıklandığından başka bir şey değildir. Temsilci Kurulun danışmanlık nitelik ve yetkisi ise Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği tüzüğünde açıkça belirtilmiş ölçüde örgüt içinde bulunan merkez kurulları ile yetkili üyeleri karşıdır. Yoksa bu kurulu geçici olarak bile olsun devleti yönetmeye karar vermiş bir kurulu gibi yorumlamaya kalkışmak haksızlık olur. Sıvas Genel Kongresi toplantı ve görüşmelerini sona erdirmiş olduğu halde, yeni durum gereği olarak Doğu Anadolu illerinin her yanından delegeler çağırarak yeniden ve olağanüstü toplanması gereği başta siz olduğunuz halde birçok değerli kimselerin hatırlatması üzerine düşünülmüş bir durumdur. Bu açıklamalarla kuşkuların giderilebileceği inancıyla saygılarımızı sunarız Efendim.

Anadolu ve Rumeli Temsilci Kurulu

Tel başında **Sıvas, 16/9/1919**

15 inci Kolorduya

Trabzon Merkez Kurulundan bir kişiye

Hakları Savunma Derneği Trabzon Merkez Kuruluna

Kazım Paşa Hazretlerine yanıt olarak yazılan düşünceler bilgi için olduğu gibi sunulur.

Temsilci Kurul

BELGE, 95.

Trabzon, 20 Eylûl 1919

Sıvas Hakları Savunma Merkez Kuruluna

Erzurumda toplanan Kongrede kabul edilip hiçbir noktasının işlerlikten kaldırılması ve değiştirilmesi istenemiyecek olan temel kararlarından bazılarının değiştirildiği ve tüzük hükümlerine aykırı işler yapıldığı şimdi Sıvasta bulunan ve tüm Anadolu ve Rumeli Temsilci Kurulu adına iş yapan kuruldan gelen telgraflardan anlaşılıyor. Merkez Kurulu, Doğu İlleri Kongresinin çizdiği sınırlar dışında hiçbir kararı kabul etmemiştir, sayın kurulunuzca benimsenen tutumu öğrenmeyi ödev bilir, ivedi yanıt bekleriz.

Hakları Savunma Kurulu

Trabzon Merkezi

BELGE, 96.

Kişiye özeldir **Erzurum, 17 Eylûl 1919**

K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine özeldir.

Size çok bağlı olan kalbim ve duygularım dolayısıyla, her şeyi açık söylemek düşüncesi

Levent Şahverdi Arşivi

ni muhafaza ediyorum. Hissiyatı mütekabilimiz de bittabi ancak buna müsaaittir. Paşam Sıvastan gelen tebligat ve tamimler kâh Heyeti Temsilîye namına ve kâh resendir. 10 Eylûl 1335 tarihinde Dersaadetteki hükûmete hitaben resen tebligat ve ihtaratınız vaki olmaktadır. Buna itimat ve emniyet buyurunuz ki, bu tarzda imzanızla vaki olan tebligat sizi en ziyade hürmetle sevenler nezdinde bile büyük bir samimiyet ve selâmeti fikir ile tenkil olunuyor. Ancak afakı rü'yeti daha dar olan muhitlerde ve bilhassa Anadolu harekâtını başka şekil ve mahiyette göstermek davasında olanlar nezdinde, bunun nekadar müessir ve aksülâmele sâik olacağını takdir buyursunuz. Zâtı Devletlerini masun ve vatan ve millete pek kıymettar bir hatırai mevcudiyet olan mesaii vatanperveranelerini daima arzu ettiğimiz parlaklığile idame ettirmek esasen pek az ricali fedakâriye malik olan vatanımızın muktazayi menafiidir. Binaenaleyh Heyeti Temsilîye ve Kongre mukarreratını daima imzasız, sadece Heyeti Temsilîye diye neşrini rica ederim. Bittabi aramızdaki şifre muhaberatının icap ettirdiği şekli malûmdaki zati imzalara bunun hiç şümulü yoktur.

Zâtı sâmilerinin her halde ortada münfetir bir şekilde görülmemesi muktazayi nef'i memlekettir. İttifakı âra ile maruz olan işbu ricalarımın hüsnü telâkki buyurulacağından eminim. Ellerinizden öperim.

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

VESİKALAR, 97.

14 Eylûl 1335

Hakipayi Hilâfetpenahiye

Zâtı akdesi cenâbı hilâfetpenahîlerile saltanatı seniyelerine bir ubudiyeti müebbede ile merbut olan millet namına ve lâyezel olan sadakati ebedîyemize istinaden maruzatı âtiyemizin ref'ine cür'etyap oluyoruz: saltanatı seniyelerinin bugün maruz olduğu müthiş mehalik her şeyden evvel tarihimizin kaydetmiş olduğu en büyük mağlûbiyetin en tabiî netayicinden olmakla beraber, mevcudiyetimize nihayet verecek bir mahiyet alan mehaliki maruzanın münhasıran mağlûbiyetimizden mütevvellit olmadığı da her halde muhatı ilmi hilâfetpenahîleridir. Almanya ve Bulgaristan gibi Harbi Umumîde bizimle beraber aynı mukadderatı takip edip, aynı encama maruz olan sâbık müttefiklerimizin bugünkü vaziyetleri, saltanatı seniyelerinin mahkûm olduğu şeraitle mukayese edilecek olursa olsun, sade bir mağlûbiyetin bu kadar büyük bir felâketi millîye tevlidine kâfi gelemiyeceği pek kolay tezahür eder. Mütarekenin zamanı aktindeki vaziyeti umumîyemizle bugünkü halimizin mukayesesi de bu fecianın ne büyük bir hakikat olduğunu lüzumundan fazla ispat eder itikadındayız. Bugün milletin nazarında felâketemizin bu derece ittisaına tesir eden en büyük amil, mazinin bırakmış olduğu esbabı haricîye ve harbîyeden ziyade halin teraküm ettirmekte bulunduğu müessiratı dahilîyede, yani mütarekedenberi teakup eden hükûmetlerin ve bilhassa Sadrazam Ferit Paşa kullarının riyaseti altında teselsül edip giden kabinelerin irtikâp etmiş oldukları teseyyüplerde mündemiçtir. Filhakika mütarekenamenin her türlü ahkâmı hilâfına olarak zuhûr eden bir aydın feciası karşısında sadrı lâhik bile artık birinci hâdisei sadaretine nihayet vermek suretile istifa ederek sebep olduğu cinayeti siyasîden doğrudan doğruya mes'ul olduğunu zımnen itiraf etmiş ve bu hareket üzerine milletimiz bu mes'uliyetin her halde bir divanı âli huzurunda tayin edileceğini ümit etmeye başlamıştır. Fakat Ferit Paşa kulları bu hale rağmen ikinci bir kabine daha teşkilinden içtinap etmedi! Müşarileyhin Paris Kongresinden haysiyeti millîyemizi rahnedar edecek surette Dersaadete iadesi bu ikinci vak'ai sadaret esnasında vukua gelerek milletin emniyetine istinat etmiyen bu hükûmetin her türlü ehliyetten de mahrumiyeti bütün cihan nazarında sabit oldu. Fakat Ferit Paşa kulları mevcudiyeti millîyemize iras ettiği bu ikinci zarardan da mütenebbih olmayıp Paristen mucibi iadesi olan muhaberatı siyasîyeyi mahza muhafazai mevki endişesile tahrifen tercüme ederek süddei seniyelerine ve efkârı umumiyemize arzetti. Bu suretle hem zâtı humayunu mülûkânelerini, hem mukadderatile oynadığı milleti mazlûmeyi iğfal etmiş oluyordu: Çünkü muhaberatı maruzanın metni aslîleri müşarileyhin İstanbuldaki neşriyatı kâzibesinden evvel Avrupa matbuatında intişar etmiş ve Ferit Paşanın harekâtı millîyemizi ittihatçılık şeklinde göstererek Anadoluya müdahalei ecnebîye davet ettiği kâinata malûm olmuştu! Halbuki İzmir havalisinde namusile mukaddesatını müdafaadan başka bir şey yapamayan ve bunu yaparken de iradei merhamettâlii mülûkânelerine istinat eden evlâdı vatan, takip ettikleri maksadı mukaddesi mükerreren hakipayi seniyelerine arzetmiş oldukları gibi, umum Anadolu galeyanı millîsindeki meşruiyet de saltanatı seniyelerinin cihatı erbaadan maruz olduğu mehalikle sabit ol-

taşıyorum. Karşılıklı duygularımız da elbette ancak bunu gerektirir. Paşam Sıvastan gelen bildirim ve bildirgeler bazen Temsilci Kurul adına bazen de doğrudan doğruya sizin adınızadır. 10 Eylûl 1919 tarihinde İstanbula doğrudan doğruya sizin tarafınızdan bildirileriniz ve uyarılarınız yapılmaktadır. Şuna inanıp güveniniz ki, böyle sizin imzanızla yapılan bildirimler sizi en çok saygıyla sevenlerde bile büyük bir içtenlik ve doğru görüşle eleştiriliyor. Ancak görüş ufukları daha dar olan çevrelerde ve özellikle Anadoluda yapılanları başka biçim ve nitelikte göstermek amacında olanlar arasında, bunun ne denli etki ve tepki yaratacağını anlarsınız. Sizin dokunulmazlığınızın ve vatan ve millete çok değerli bir varlık anısı taşıyan yurtseverce çalışmalarınızın herzaman istediğimiz parlaklığile sürdürülmesi aslında çok az özverili devlet adamının bulunduğu vatanımızın çıkarları gereğidir. Bu nedenle Temsilci Kurul ve Kongre kararlarının herzaman imzasız, sadece Temsilci Kurul diye yayımlanmasını rica ederim. Elbetteki aramızdaki şifreli haberleşmelerin gerektirdiği bildiğiniz biçimdeki kişisel imzaları bu hiç kapsamaz.

Sizin ortada her halde tek olarak görülmemeniz ülke yararı gereğidir. Oybirliği ile sunulan bu ricalarımı iyi karşılayacağınıza güveniyorum. Ellerinizden öperim.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir

BELGELER, 97.

14 Eylûl 1919

Halifenin ayağının bastığı toprağa

Halife olan siz kutsal kişiye ve yüce saltanatınıza sonsuz bir kulluk duygusuyla bağlı olan millet adına ve hiç sönmeyecek sonsuza dek sürecek olan sadıklığımıza dayanarak aşağıdaki dileklerimizi sunma cesaretini buluyoruz: Yüce saltanatınızın bugün karşı karşıya kalmış olduğu korkunç tehlikeler her şeyden önce tarihimizdeki en büyük yenilginin en doğal sonuçlarından olmakla birlikte, varlığımıza son verecek bir nitelik alan bu tehlikelerin sadece yenilgimizden doğmadığını da elbette bilirsiniz. Almanya ve Bulgaristan gibi Dünya Savaşında bizimle birlikte aynı kaderi güdüp, aynı sonuçlarla karşılaşan eski müttefiklerimizin bugünkü durumları, saltanatınızın hüküm giydiği koşullarla kıyaslanacak olursa, salt bir yenilginin bu kadar büyük bir ulusal yıkıntı oluşturmaya yetmeyeceği çok kolay belli olur. Ateşkes anlaşmasının yapıldığı zamanki genel durumumuzla bugünkü durumumuzun karşılaştırılması da bu yıkıntının ne büyük bir gerçek olduğunu gerektiğinden çok kanıtlayacağına inanıyoruz. Bugün milletin gözünde yıkıntımızın bu kerte genişlemesinde etkili olan en büyük etken, geçmişin bırakmış olduğu dış ve savaş nedenlerinden çok bugünlerin biriktirmekte bulunduğu iç etkilerde, yani ateşkesten yana birbiri ardından gelen hükûmetlerin ve özellikle Başbakan Ferit Paşa kulunuzun başkanlığında bir dizi gelip giden kabinelerin savsaklamalarında yatmaktadır. Gerçek ateşkes anlaşmasının her türlü hükümlerine aykırı olarak ortaya çıkan bir Aydın faciası karşısında yeni başbakan bile artık birinci başbakanlığa son vermek veya görevden çekilerek neden olduğu politik cinayetten doğrudan doğruya sorumlu bulunduğunu kapalı olarak kabullenmiş ve bu davranış üzerine milletimiz bu sorumluluğun kesinlikle bir yüce divanda belirleneceğini ummaya başlamıştır. Ama Ferit Paşa kulunuz bu duruma karşın ikinci bir kabine daha kurmaktan çekinmedi. Onun Paris Kongresinden ulusal onurumuzu kıracak biçimde İstanbula geri gönderilmesi bu ikinci başbakanlığı sırasında oldu ve milletin güvenine dayanmayan bu hükûmetin her türlü yetenekten de yoksun olduğu bütün dünyaca saptandı. Ama Ferit Paşa kulunuz ulusal varlığımıza verdiği bu ikinci zarardan da akıllanmayıp Paristen geri gönderilmesini gerektiren politik haberleşmeleri salt görevini koruma kaygısıyla değiştirerek Türkçeye çevirerek size ve kamu oyumuza sundu. Böylece hem sizi, hem kaderiyle oynadığı suçsuz milleti aldatmış oluyordu: Çünkü bildirilen haberleşmelerin doğruları onun İstanbuldaki aldatıcı yayımlarından önce Avrupa basınında yayımlanmış ve Ferit Paşanın ulusal savaşımımızı ittihatçılık biçiminde göstererek yabancıları Anadolu işlerine karışmaya çağırdığı evrence öğrenilmişti. Oysa İzmir yöresinde namusuyla kutsal bildiği değerleri korumaktan başka bir şey yapamayan ve bunu yaparken de sizin buyruklarınıza dayanan vatan evlâtları güttükleri kutsal amacı birçok kere yüce ayağınızın altındaki toprağa bildirmiş oldukları gibi bütün Anadolunun ulusal ayaklanmasındaki meşruluk da yüce saltanatınızın dört yönden karşılaştığı tehlikelerle kanıtlanmıştı. Ulusal iradesini İstanbulda belirtemeyen milletin acılarına tercüman olmak üzere Ana-

Levent Şahverdi Arşivi

muştu. İradei millîyesini payitahtı seniyelerinde izhara imkân bulamayan milletin alâmına tercüman olmak üzere Anadoluda in'ikat eden Şarkî Anadolu vilâyetleri Erzurum Kongresile bu defa Sıvasta münakit Umumî Kongremizi de gayrimeşru ilân eden sadrı lâhik kulları makarrı hilâfeti seniyelerinde akti içtima eden Ermeni ve Rum kongreleri mukarreratının İstanbul matbuatile ilânından hiçbir mahzur tasavvur edemiyorlar! aynı zamanda bir taraftan meşruiyet ve kanuniyet esasatına istinat etmek isterken, diğer cihetten Meclisi Millînin feshindenberi yedi, sekiz ay geçtiği halde Kanunu Esasî ahkâmını tatbik edip intihabata mübaşeret mecburiyetini de hâlâ hissetmiyorlar ve bu tarzı hareketle beraber kudreti millîyemizi de ecanip nazarında keenlemyekün göstererek makasıdı ecnebîyei teshil ediyorlar. Maksadı ihanetkâranelerinde muvaffak olmak için milletin ruhundan doğan teşkilâtı millîyeyi dağıtmak, devletin hakkı kazasını ecnebî ihtirasatına baziçe etmek, ordunun kuvvetini tenkis için muktedir erkânı askerîyemizi azil ve düşmana teslim etmek, şifreli muhaberatı askerîyenin çaldırılmasına Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumîyesini salâhiyettar kılmak, birtakım düşman zabitlerinin memleket dahilinde dolaşarak vahdeti mülkîyemizi ihlâl edecek tahrikatı siyasîyede bulunmalarına muzaheret etmek, memleketi ihtilâl içinde gösterip müdahalei ecnebîyeyi davet eylemek ve ordunun şifre muhaberatını men ile esrarı askerîyeyi ifşa cür'etinde bulunmak gibi herbiri bellibaşlı bir cinayeti millîye teşkil eden ahvali gayrikanunîyeye tasaddi etmekten de bir türlü sarfı nazar edemiyorlar. Vatanı bu hale getiren ve mağlûbiyetten mütevellit felâketimizi bu kadar tevsi eden, en büyük saikın hükûmeti hazıraca irtikâp edilip duran bu ihanetler olduğu her halde artık nezdi şevket vefti humayunlarınca da teeyyüt etmiştir. Bu vaziyeti nazarı itibara alan heyeti memlûkânemiz vatanı kurtaracak son bir çare olmak üzere hiçbir fırkai siyasîyeye mensup olmayacak ve iradei millîyeyi tamamile izhar ederek millete istinat edecek bir heyeti vükelânın resikâra getirilmesini tazarru ve niyaz ile böyle bir kabine teşekkül etmediği takdirde milletin teşebbüsat ve icraatı zarurîyesini tevkife imkân olamayacağını arzeder. Katıbei ahvalde emrü ferman sevgili padişahımız efendimiz hazretlerinindir.

Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti
Mustafa Kemal

VESİKALAR, 97.

2/10/1335

İstanbul Şehremanetine
Umum matbuata birer sureti verilecektir.

İstanbul ahalisine:

Mütarekenin imzasındanberi gittikçe daha müthiş bir kat'iyetle mevcuduyetimizi tehdide ve sıra ile İstanbul, Musul, Adana ve İzmir gibi herbiri bir uktei hayat ehemmiyetinde en mühim vilâyetlerimizin işgalile tahakkuka başlayan büyük tehlike, zahiren mağlûbiyetten ve esbabı hariciyeden mütevellit gibi görünebilirse de hakikatte her şeyden ziyade ahvali dahilîyemizden mütehassıl olduğu kabili inkâr olamaz; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle beraber ve bizim kadar mağlûp oldularsa da hiçbirinin mevcudiyeti ve hakkı hayatı tehlike altında kalmadı: onların bugünkü vaziyetlerile bizim şimdiki vaziyetimizin en sathî bir nazarla mukayesesi, maruz olduğumuz felâketin hususlüne sade bir mağlûbiyetin kâfi bir sebep teşkil edemiyeceğini bütün vuzuhile ispat eder. Bu farkın yegâne bâisi, onlarda hükûmetle milletin müttehit ve bizde ise hükûmetin milletten tamamile mütebait olmasıdır. Mükerrer istihalelerle teakup etmiş olan Ferit Paşa kabinelerinin bugüne kadar takip etmiş oldukları siyaseti dahilîye ve haricîye, gözönüne getirilecek olursa, felâketimizin neden bu kadar vâsi bir mahiyet aldığı derhal anlaşılır: hükûmeti hazıranın siyaseti haricîyede amali millîyemize tamamile münafi bir hattı hareket takip etmekte olduğunun en büyük delâili İzmir gibi Yunanlılıkla hiçbir alâkası olmayan bir vilâyetimizdeki haksız ve caniyane işgalin ref'ine değil, tahdidine ve bu suretle de Akdeniz sahillerimizde muayyen hududa malik bir Yunan müstemlekesi teşekkülüne sebep olması; orada ırzile namusunu müdafaa mecburiyetinde kalan ümmeti Muhammedin tenkilini emrederek açıktan açığa Yunan menafiine hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi vahdeti coğrafiye ve millîyemizin en lâyetecezza eczasından olan aksamı vatanın mukadderatını tamamile ihmat edip Paris Konferansına tevdi ettiği notada Toros silsilesini memleketimizin hududu tahliyesi şeklinde göstermesi ve bilhassa gerek şûrayı saltanatta ve gerekse Paris Konferansında "Vilâyatı Şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkiline" kail ve hatta bilâsebep tâlip olması gibi birtakım - teşebbüsatı hainanedir ki, bunların

doluda toplanan Doğu Anadolu illeri Erzurum Kongresile bu kez Sıvasta toplanan Genel Kongremizin de meşru olmadığını yeni başbakan kulunuz halifeliğinizin başkentinde toplanan Ermeni ve Rum kongreleri kararlarının İstanbul basınıyla duyurulmasında hiçbir sakınca düşünemiyorlar aynı zamanda bir yandan haklılık ve kanuna uygunluk ilkelerine dayanmak isterken, öbür yandan Ulusal Meclisin dağıtılmasından bu yana yedi, sekiz ay geçtiği halde Anayasa hükümlerini uygulayıp seçimlere başlamak zorunluğunu da hâlâ duymuyorlar ve böyle davranışla birlikte ulusal gücümüzü de yabancılar gözünde hiç yokmuş gibi göstererek yabancıların amaçlarını kolaylaştırıyorlar. İhanet niteliğinde olan amaçlarında başarılı olmak için milletin ruhundan doğan ulusal örgütleri dağıtmak, devletin yargı yetkisini yabancıların hırslarına oyuncak etmek, ordunun gücünü azaltmak için yetenekli üstsubaylarımızı görevden alıp düşmana vermek, şifreli askerî yazışmaların çaldırılmasına Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğünü yetkili kılmak, birtakım düşman subaylarının memleket içinde dolaşarak ülkemizin birliğini bozacak politik kışkırtmalarda bulunmalarına yardım etmek, memleketi ihtilâl içinde gösterip yabancıları işe karışmaya çağırmak ve ordunun şifre ile haberleşmesini yasaklatıp askerlik sırlarını açığa vurmaya kalkışmak gibi herbiri bellibaşlı bir ulusal cinayet olan kanunsuz davranışlara girişmekten de bir türlü vaz geçemiyorlar. Vatanı bu duruma getiren ve yenilgiden doğan yıkıntımızı bu denli yaygınlaştıran, en büyük etkenin şimdiki hükûmetin yapageldiği bu ihanetler olduğunu her halde artık siz de anlamışsınızdır. Bu durumu göz önüne alan kurulumuz vatanı kurtaracak son bir çıkar yol olmak üzere hiçbir politik partiye bağlı olmayacak ve ulusal iradeyi bütünüyle belirtip millete dayanacak olan bir bakanlar kurulunun iş başına getirilmesini saygıyla diler ve böyle bir kabine kurulmazsa milletin zorunlu olarak yapacağı girişim ve savaşımların durdurulamıyacağını bilginize sunar. Gene de sevgili padişahımız ne emrederse o olur.

Sıvasta toplanan Genel Kongre Kurulu
Mustafa Kemal

BELGELER, 97.

2/10/1919

İstanbul Büyükşehir Belediyesine
Tüm basına birer örneği verilecektir

İstanbul halkına:

Ateşkes anlaşmasının imzasından buyana gittikçe daha korkunç bir kesinlikle varlığımızı tehdide ve sıra ile İstanbul, Musul, Adana ve İzmir gibi herbiri bir hayat merkezi önemindeki en önemli illerimizin işgalile gerçekleşmeye başlayan büyük tehlike, dışardan bakılınca yenilgiden ve dış nedenlerden doğmuş gibi görünebilirse de gerçekte her şeyden çok iç durumumuzdan ileri geldiği yadsınamaz; Almanya ve Bulgaristan gibi eski müttefiklerimiz de bizimle birlikte ve bizim kadar yenilgiye uğramış oldularsa da hiçbirinin varlığı ve hayatı tehlike altında kalmadı: Onların bugünkü durumlarıyla bizim şimdiki durumumuzun en yüzeysel bir bakışla karşılaştırılması, uğradığımız yıkıntının olaşmasına salt bir yenilginin yeter bir neden oluşturamayacağını bütün açıklığıyla kanıtlar. Bu farkın tek etkeni, onlarda hükûmetle milletin birlik oluşu ve bizde ise hükûmetin milletten tümüyle uzaklaşmış bulunmasıdır. Ard arda değişmelerle birbirini izlemiş olan Ferit Paşa kabinelerinin bugüne kadar gütmüş oldukları iç ve dış siyaset, gözönüne getirilecek olursa, yıkıntımızın neden bu kadar yaygın bir nitelik aldığı hemen anlaşılır: Şimdiki hükûmetin dış politikada ulusal emellerimize tümüyle aykırı bir yol izlemekte olduğunun en büyük kanıtları İzmir gibi Yunanlılıkla hiçbir ilgisi olmayan bir ilimizdeki haksız ve canilere yaraşır işgalin kaldırılmasına değil, buna bir sınır çizilmesine ve böylece Akdeniz kıyılarımızda belirli sınırı olan bir Yunan sömürgesinin kurulmasına neden olması; orada ırzı ile namusunu savunmak zorunda kalan Müslümanların bastırılmasını emrederek açıktan açığa Yunan çıkarlarına hizmet etmesi, Musul ve Adana gibi ülke ve coğrafya birliğimizin en ayrılmaz öğelerinden olan ülke parçalarının kaderine hiç önem vermeyip Paris Konferansına verdiği notada Toros sıradağlarını memleketimizin doğal sınırı olarak göstermesi ve özellikle hem Padişahlık Danışma Kurulunda hem Paris Konferansında "Doğu İllerinde yaygın bir Ermenistan kurulmasına" razı olmasını ve üstelik nedensiz yere bunu istemesi gibi birtakım hainlere yaraşır girişimlerdir ki, bunların tümü birlikte gözönüne alınırsa,

Levent Şahverdi Arşivi

heyeti umumîyesi nazarı itibara alınırsa, elimizde vatan namına Ankara ve Kastamonu vilâyetlerinden başka bir şey kalmayacak demek olur. İşte hükûmeti hazıranın bütün siyaseti hariciyesi ve vatan nazariyesi bundan ibarettir. Zaten en müthiş harici düşmanlarımızın tasavvur ettikleri müstakbel Türkiye de nihayet bundan başka bir şey değildir! Ferit Paşanın siyaseti dahiliyesi hututu umumîyesi itibarile bütün milletçe malûm olmakla beraber vaziyeti umumîyemize en çok icrayı tesir etmiş olanlarının tekrarı da faydadan hâli değildir.

1 - Ferit Paşa hem milleti, hem padişahı aldatmak suretile şimdiye kadar mevkiünde payidar olabilmiştir; çünkü Paristen avdetinde konferansa tevdi ettiği notaların muhteviyatı feciasını tahrifen tercüme ederek zatı şahaneye ve enzarı millete arzetmiş ve bu suretle hıyanetini ihfaya çalışmıştır, fakat Avrupa matbuatı vesaikı mezkûrenin metni hakikîlerini aynen neşretmiş olduğundan sadrazamın irtikâp ettiği, caniyane desise bütün vuzuhile meydena çıktı.

2 - Düşmanlarımızın bile takdir ettikleri harekâtı millîyemizi ihtirsatı şahsîye ve ittihatçı tahrikatı addedip tenkilini emretmekle hem millete, hem padişaha karşı alenen ve doğrudan doğruya muarız ve hatta muhasım vaziyeti almıştır; meselâ padişahımız, son beyannamei humayununda Anadolu harekâtının tamamile esbabı millîyeden mütevellit ve binnetice meşru olduğunu ilân buyurduğu halde, sadrazam Temps Tan gazetesi muharririne bu harekâtın ittihatçı tahrikatı olduğunu ve yakında izale edileceğini söylemekten çekinmedi; bu suretle bu hükûmetin bu millet aleyhinde olduğu artık kabili tereddüt olamıyacak surette sabit olmuştur.

3 - Ferit Paşa Kabinesi milletin padişah ile de temasına mâni olarak Anadolu ahalisinin zâtı şahaneye çektiği ve elan çekmekte olduğu telgrafları mabeyni humayuna iysal ettirmemekte ve zaptu ihfa etmektedir.

4 - Bir taraftan bu cinayeti irtikâp etmekle beraber diğer taraftan Sıvasta münakit umum Anadolu ve Rumeli Kongresi azasını hayyen veya meyyiten derdest ettirmek için Harput Valisi Ali Galip isminde bir şeririn, maiyetine Kürt aşiretleri alarak Sıvas üzerine yürümesini emrediyor. Bu suretle anasırı islâmiye arasında mukatele ihdasına çalışılıyor! Fakat hükûmetin bu hususa ait muhaberatı milletçe elde edildiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve avenesi tenkil edilmiştir. İşte bütün bu ve bunlara mümasil saymakla tükenmez cinayetler ve hıyanetler irtikâp etmiş ve etmekte bulunmuş olan hükûmeti hazıranın, devleti inkıraza sürüklediğini takdir eden Anadolu halkı bu hale artık bir nihayet vermek mecburiyetini hissetmiş veAllahın emrine ve Peygamberin hadisine ittiba ederek zulme karşı harekete başlamış ve zalimlerle her türlü münasebeti kat'etmiştir. Büyük bir iman ve en kuvvetli bir vahdeti millîye ile harekâtını tanzim edip teşkilâtını ikmal etmiş olan Anadolu ahalisi her türlü hukuku mülkîye ve millîyesinin her türlü ihtimale karşı mahfuziyetini temin edecek bir seviyei maddîye de ihraz etmiştir. Şimdiye kadar bütün mukadderatınızı payitaht idare ediyor. Ve millet ve memleketimizi kurtaracak teşebbüsler Anadoludan değil, hemen daima İstanbuldan sudur ediyordu. Payitahtın bugün maruz olduğu mehaliki nazarı itibara alan Anadolu, şeraiti hazıra altında İstanbuldan halâs ümit etmek imkînı olmadığını gördüğünden mevcudiyeti umumîyemizle hukuku meşruamızın müdafaası kendi uhdesine terettüp ettiğini takdir edip vazifesini ifaya başlamıştır. Bugün işte bu sıfat ve bu mahiyetle payitahta isali selâm eden umum Anadolu, mevaddı atiyeyi İstanbul ahalisinin ıttılaına arzetmek vazifesile mütehassistir:

1 - Harekâtı millîye müttehit ve muntazam teşkilâta merbut olarak bütün Anadolu vilâyetlerini ihtiva etmiş ve ta payitahtın kapısına kadar dayanmıştır.

2 - Bu suretle cihan efkârı umumîye ve mehafili resmîyesi milletimizin hakkı hayata malik olduğunu ve hiçbir zaman esir olamayacağını idrak etmiş ve bu idrake müstenit kararını harekâtı millîyemize karşı tamamile bitaraf ve hayırhah olacağını temin etmekle izhar etmiştir.

3 - Anadoluda sakin olup her türlü hukuku meşrualarının en mutlak bir emniyet içinde bulunduğunu gören bilcümle anasırı gayrı müslime de amali millîyenin meşruiyetine tamamile kani olmuşlardır.

4 - Anadoluda ikamet ve seyahat eden tekmil ecnebîler de aynı kanaatle mütehassis olarak mensup oldukları devletleri tenvir etmektedirler.

5 - Binnetice gayrımeşru olduğu bütün cihan nazarında sabit olan Ferit Paşa Kabinesinin bu memlekette hiçbir noktai istinadı kalmamıştır.

Bu hakikatleri payitaht ahalisine arzetmekle bahtiyar olan Anadolu, bugün İstanbulun da bir vazifei millîyesi bulunduğu kanaatindedir. Ve vazifede payitahtın her tarafında teşkilâtı millîye

elimizde vatan adına Ankara ve Kastamonu illerinden başka bir şey kalmayacak demek olur. Şimdiki hükûmetin bütün dış siyaseti ve vatan anlayışı bundan başka birşey değildir. Aslında en azgın dış düşmanlarımızın tasarladıkları yarının Türkiyesi de sonunda bundan başka bir şey değildir. Ferit Paşanın iç siyaseti genel çizgileriyle bütün milletçe bilinmekle birlikte genel durumumuzda en çok etki yapmış olanların yinelenmesi de yararsız değildir.

1 - Ferit Paşa hem milleti, hem padişahı aldatarak şimdiye kadar yerinde kalabilmiştir; çünkü Paristen dönüşünde konferansa verdiği notaların acı içeriklerini değiştirip dilimize çevirerek padişaha ve millete sunmuş ve böylece yaptığı hainliği gizlemeye çalışmıştı, ama Avrupa basını bu belgelerinin gerçek metnini olduğu gibi yayımlamış olduğundan başbakanın oynadığı canilere yaraşır oyun bütün açıklığıyla ortaya çıktı.

2 - Düşmanlarımızın bile değer verdikleri ulusal savaşımımızı kişisel tutku ve ittihatçı kışkırtmaları sayıp bastırılmasını emretmekle hem millete, hem padişaha karşı açıkça ve doğrudan doğruya karşı ve hatta düşman durum almıştır; örneğin padişahımız, son buyrultusunda Anadolu savaşının tümüyle ulusal nedenlerden doğduğunu ve böylece meşru olduğunu ilân buyurduğu halde, başbakan Temps gazetesi muharririne bu yapılanların ittihatçı kışkırtması olduğunu ve yakında ortadan kaldırılacağını söylemekten çekinmedi; böylece bu hükûmetin bu millete karşı olduğu artık kesinkes kanıtlanmıştır.

3 - Ferit Paşa Kabinesi milletin padişah ile de ilişki kurmasını önleyerek Anadolu halkının padişaha çektiği ve şimdi de çekmekte olduğu telgrafları saraya yollatmamakta ve bunları alıkoyup gizlemektedir.

4 - Bir yandan bu cinayeti işlemekle birlikte öbür yandan Sıvasta toplanan genel Anadolu ve Rumeli Kongresi üyelerini diri veya ölü olarak ele geçirmek için Harput Valisi Ali Galip adında bir haydutun, yanına Kürt aşiretleri alarak Sıvas üzerine yürümesini emrediyor. Böylece Müslüman unsurlar arasında birbirini öldürme durumu yaratmaya çalışılıyor. Ama hükûmetin bu konudaki yazışmaları milletin eline geçtiğinden kan dökülmesine meydan verilmeksizin Ali Galip ve yardakçıları bastırılmıştır. İşte bütün bu ve bunlara benzer saymakla tükenmez cinayetler ve hainlikler yapmış ve yapmakta olan şimdiki hükûmetin, devleti batışa sürüklediğini anlayan Anadolu halkı bu duruma artık bir son vermek zorunluğunu duymuş ve Allahın emrine ve Peygamberin hadisine uyarak zulme karşı gelmeye başlamış ve zalimlerle her türlü ilişkiyi kesmiştir. Büyük bir inançla ve en güçlü bir ulusal birlik içinde davranışlarını düzenleyip örgütlenmesini tamamlamış olan Anadolu halkı her türden ülke ve ulus haklarının her türden olasılığa karşı dokunmazlığını sağlayacak bir varlık düzeyine erişmiştir. Şimdiye kadar bütün kaderimizi başkent yönetiyordu. Ve millet ve memleketimizi kurtaracak girişimler Anadoludan değil, hemen herzaman İstanbuldan kaynaklanıyordu. Başkentin bugün karşı karşıya kaldığı tehlikeleri göz önünde bulunduran Anadolu, şimdiki koşullar altında İstanbuldan kurtuluş umudu beklenemiyeceğini gördüğünden genel varlığımızın ve meşru haklarımızın savunulmasının kendisinin düştüğünü anlayarak görevini yapmaya başlamıştır. Bugün işte bu kimlik ve bu nitelikle başkente selâm gönderen tüm Anadolu, aşağıdaki noktaları İstanbul halkının bilgisine sunmak görevini duymaktadır:

1 - Ulusal savaşım birlik içinde ve düzenli örgütlere bağlı olarak bütün Anadolu illerini içine almış ve ta başkent kapısına kadar dayanmıştır.

2 - Böylece dünya kamu oyu ve resmî çevreleri milletimizin yaşama hakkına sahip olduğunu ve hiçbir zaman tutsak edilemiyeceğini anlamış ve bu anlayışa dayanan kararının ulusal savaşımımız karşısında tümüyle tarafsız olacağına ve buna iyi gözle bakacağına güvence vermekle belirtmiştir.

3 - Anadoluda oturan ve her türlü meşru haklarının en kesin bir güvence altında bulunduğunu gören Müslüman olmayan tüm unsurlar da ulusal amaçlarımızın haklılığına tümüyle inanmışlardır.

4 - Anadoluda oturan ya da yolculuk yapan tüm yabancılar da aynı inanış içinde olup bağlı bulundukları devletleri bu yönde aydınlatmaktadırlar.

5 - Kısacası meşru olmadığı tüm dünya önünde kanıtlanmış olan Ferit Paşa Kabinesinin bu memlekette dayanacak hiçbir noktası kalmamıştır.

Bu gerçekleri başkent halkına bildirmekten mutlu olan Anadolu, bugün İstanbulun da bir ulusal ödevi bulunduğu kanısındadır. Ve bu görev de başkentin her yanında ulusal örgüt merkez-

Levent Şahverdi Arşivi

merakizi ihdas ederek maddeten ve manen Anadolu harekâtı millîyesine iltihak etmek ve bir baykuş edasile milletin mukadderatı üstünde durmakta olan hükûmeti hâzırayı artık bu milletin başından gitmeye her suretle davet etmektir.

Dünyada her milletin, icraatına tahammül ettiği bir hükûmetin mes'uliyetinde müşterek addedileceğini Mösyö Clernenceau Ferit Paşaya tevdi ettiği cevabî notada tasrih etmişti; idarei sâkıtanın mezalimine ancak muharebe sebebile tahammül etmiş olan bu millet, eğer hükûmeti hazıranın mes'uliyet ve cinayetine hiçbir sebebi mücbir olmaksızın iştirak etmek istemiyorsa, bu hükûmete karşı olan hissiyatını artık izhar etmelidir.

Eğer bu vazife bugün ifa edilmiyecek olursa, yarın Ferit Paşa Kabinesinin amali millîyemize mugayir olarak kabul edebileceği şeraiti sulhiye karşısında Avrupaya karşı hiçbir hakkı itirazımız kalmaz; o zaman bize cihan efkârı umumiyesi "vaktile bu hakkı itirazınızı neden kendi hükûmetinize karşı istimal etmediniz?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "Kema tekûnu yüvellâ aleyküm" yani "siz ne mahiyette olursanız, evliyayı umurunuz da o mahiyette olur!" buyurmuşlardır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 97.

Bilcümle devletlerin İstanbul süfera ve mümessillerine berayı malûmat isal olunan muhtıra

Sekiz ay evvel feshedilmiş olan Meclisi Millîmizin Kanunu Esasî mucibince nihayat dört ay zarfında yeniden içtimaı lâzımgeldiği halde mütarekenin aktindenberi teakup eden hükûmetler, intihabatın icrasında taallül etmiş ve bu suretle Meclisi Millî hâlâ içtima edememiştir. Bu sebeple bilhassa hükûmeti hazıranın takip etmekte olduğu siyaseti dahilîye, şekli idaremizi mutlakıyetten tefrik edilmez bir hale getirmiştir. Bu vaziyet üzerine harekâtile icraatında hiçbir fikri meşrutiyet kalmayan Ferit Paşa Kabinesi, nefreti umumîye karşısında zulüm ve şiddetle payidar olabilmek siyasetine sülûk ederek kendi aleyhinde bulunan millî vahdeti ihlâl için anasırı islâmîyeyi yekdiğerile kıtale sevketmek istemişse de bu teşebbüse ait vesaik milletin eline geçerek memleketin emniyeti umumiyesi haleldar olmaktan kurtulmuştur. Bunun üzerine millet vaziyeti zâtı hazreti padişahiye arz ile itimadı umumiye müstenit bir kabine teşkilini istirham etmek istemişse de hükûmeti hazıra milletle padişahın temasına da mani olmuş ve bu suretle millet için hükûmeti meşrua teşekkül edinceye kadar heyeti hâzırai vükelâ ile kat'ı münasebetten başka çare kalmamıştır: çünkü böyle bir tedbire tevessül edilmediği takdirde Ferit Paşa Kabinesinin teşvikatile Anadolu asayişinin haleldar olacağı muhakkaktı. İstanbulda itimadı millîye müstenit bir kabine teşekkül edinceye kadar devam edecek olan bu vaziyetin meşruiyetini ve bilhassa hükûmeti metbuaları noktai nazarınca da lüzumunu varestei izah addederiz; çünkü hükûmeti hazıranın Verseilles Konferansına gönderdiği heyeti murahhasa sırf amali millîyeyi temsil eden bir hükûmet tarafından gönderilmiş olmadığından dolayı bir ehlihibre telâkki edilmişti. Binaenaleyh sulhün takarrürü de ancak millete müstenit bir Osmanlı kabinesi teşekkül etmekle kabil olabilir.

Bu suretle gerek milletimizin ve gerekse Avrupa ve Amerika menafii âliyesinin icabatı atiyesine tevafuk etmekte olan vaziyeti hâzırai millîyemizin muhilli asayiş hiçbir fikre müstenit olmadığını ve emniyeti umumîyeyi ihlâl edecek hiçbir hâdise zuhûr etmiyeceğini ve bütün manasile muslihane bir hattı hareket takip edileceğini Sıvasta münakit umum Anadolu ve Rumeli murahhaslarından müteşekkil Umumî Kongre sureti kat'iyede tekeffül ve temin ederek kesbi fahr ile cihana adalet vadeden düveli muazzamanın muzahereti manevîyelerinden emin olduğunu da ayrıca arzeder.

11 Eylûl 1335
İmza
Sıvasta münakit Umumî Kongre Heyeti

İngiliz mümessili siyasîsine, Amerika mümessili siyasîsine, Fransa mümessili siyasîsine, İtalya mümessili siyasîsine, Sırbistan mümessili siyasîsine, Felemenk Sefaretine, İsveç Sefaretine, Danimarka Sefaretine, İspanya Sefaretine.

leri oluşturarak nesnel ve tinsel olarak Anadolu ulusal savaşımına katılmak ve bir baykuş gibi o milletin kaderi üstünde durmakta olan şimdiki hükûmeti artık bu milletin başından gitmeye her yoldan çağırmaktır.

Dünyada her milletin, yaptıklarına katıldığı bir hükûmetin sorumluluğunda ortak sayılacağını Mösyö Clemenceau Ferit Paşaya verdiği yanıt notasında açıkça belirtmişti; düşük yönetimin kıyımlarına ancak savaş nedeniyle katlanmış olan bu millet, eğer şimdiki hükûmetin sorumluluğuna ve cinayetine hiçbir zorlayıcı neden olmaksızın katılmak istemiyorsa, bu hükûmete karşı olan duygularını artık belirtmelidir.

Eğer bu ödev bugün yapılmayacak olursa, yarın Ferit Paşa Kabinesinin kabul edebileceği ulusal emellerimize aykırı barış koşulları karşısında Avrupaya karşı hiçbir itiraz hakkımız kalmaz; o zaman bize dünya kamu oyu "vaktile bu itiraz hakkınızı niçin kendi hükûmetinize karşı kullanmadınız?" diyecek ve bunu derken de her halde pek haklı bir söz söylemiş olacaktır.

Çünkü Peygamberimiz "kema tekûnu yüvellâ aleyküm" yani "siz ne nitelikte olursanız, sizi yönetenler de o nitelikte olur" buyurmuşlardır.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 97.

Bütün devletlerin İstanbul elçi ve temsilcilerine bilgi vermek için gönderilen uyarı

Sekiz ay önce dağıtılmış olan Ulusal Meclisimizin Anayasa gereğince en geç dört ay içinde yeniden toplanması gerektiği halde barışkes yapıldıktan buyana birbirini izleyen hükûmetler, seçimlerin yapılmasını savsaklamış ve böylece Ulusal Meclis daha toplanamamıştır. Bu nedenle özellikle şimdiki hükûmetin gütmekte olduğu iç siyaset, yönetimimizin biçimini mutlakıyetten ayırdedilmez bir duruma getirmiştir. Bu biçimde davranmakla, yaptıklarında hiçbir meşrutiyet düşüncesi kalmayan Ferit Paşa Kabinesi, kamu oyunun tiksintiyle yüz çevirmesi kıyım ve sertlikle ayakta kalabilmek politikasına saparak kendine karşı bulunan ulusal birliği bozmak için Müslüman unsurları birbirine öldürmeye yöneltmek istemişse de bu girişimle ilgili belgeler milletin eline geçerek memleketin genel güvenliği bozulmaktan kurtulmuştur. Bunun üzerine millet durumu padişaha bildirerek genel güvene dayalı bir kabine kurulmasını dilemiş ise de şimdiki hükûmet milletle padişahın ilişki kurmasını önlemiş ve böylece millet için meşru bir hükûmet kuruluncaya dek şimdiki kabine ile ilişkiyi kesmekten başka çıkar yol kalmamıştır: Çünkü böyle bir önlem alınmamış olsaydı Ferit Paşa Kabinesinin kışkırtmalarıyla Anadoluda iç güvenliğin bozulacağı kesindi. İstanbulda genel güvene dayalı bir kabine kurulana dek sürecek olan bu durumun meşru olduğunu ve özellikle bağlı bulunduğunuz hükûmet açısından da gerekliliği apaçık bellidir kanısındayız; çünkü şimdiki hükûmetin Versailles Konferansına gönderdiği delegeler kurulu salt ulusal amaçları temsil eden bir hükûmet tarafından gönderilmiş olmadığından salt bir bilir kişi niteliğinde sayılmıştı. Şu halde barışın yapılması da ancak millete dayalı bir Osmanlı kabinesi kurulmakla olabilirdi.

Böylece Sıvasta toplanmış olan ve bütün Anadolu ve Rumeli delegelerinden oluşan Genel Kongre hem ulusumuzun hem de Avrupa ve Amerikanın gelecekteki çıkarlarına uymakta olan şimdiki durumumuzun güvenliği bozucu hiçbir düşünceye dayalı olmadığını ve genel güveni bozacak hiçbir olay çıkmayacağını ve tam anlamıyla barışçı bir yol izleyeceğini kesinlikle garanti etmekle onur duyar ve dünyaya adalet sözüveren büyük devletlerin tinsel desteğine inandığını da ayrıca bildirir.

11 Eylûl 1919
İmza
Sıvasta toplanan Genel Kongre Kurulu

İngiliz politik temsilcisine, Amerika politik temsilcisine, Fransa politik temsilcisine, İtalya politik temsilcisine, Sırbistan politik temsilcisine, Hollanda Elçiliğine, İsveç Elçiliğine, Danimarka Elçiliğine, İspanya Elçiliğine.

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 98.

Beyannamei humayun sureti münifesi:

Bugünlerde Anadoluda serzedei zuhûr olan ahval ve harekâtın safahatı, mahallerinden vürud eden telgrafnamelerde vasılı sem'i ıttılaımız olmuştur. Bu hali esefiştimal İzmir işgali ile anı takip eden vakayii fecianın ve Anadolu Vilâyetı Şarkıye mukadderatı hakkında işaa edilen rivayatın efkârı ahalide hâsıl eylediği tesirat neticesi olup vukuat ve şayiatı mezkûreden bilcümle efradı ahalimizle beraber kalbimizde husule gelen tesirat pek amik, hukuku devlet ve milletin sıyaneti emrinde sarfı mahasalı gayret etmek cümlemiz için pek tabiî ise de şu anı mühimde hükûmet ve millete terettüp eden vazife teşebbüsatı ma'kulei siyasîye ve ittihadı arayı umumîye ile muhafazi hukuka çalışmaktan ibarettir. Hükûmetimizin takip ettiği siyaset neticesinde İzmir fecayii Avrupa düvel ve mileli mütemeddinesinin nazarı dikkat ve meveddetini celp ile mahalline bir heyeti mahsusa izam ve bitarafane tahkikata iptidar olunarak enzarı medeniyette hakkımız tezahür etmekte bulunduğu ve Anadolu Vilâyatı Şarkıyesine dair olan rivayat ve şayiata karşı da hükûmetçe her türlü teşebbüsattan hâli kalınmayıp zaten vahdeti millîyemizi ihlâl edecek hiçbir karar ve teklif olmadığı halde dahili memalikte asayiş ve inzibatı sektedar ve nüfuzu hükûmeti haleldar eyliyecek her gûna hareket ve efradı millet beyninde tefrika ve şikâkı müeddi olacak her türlü teşebbüsat devletimizin menafii esasiye ve hayatiyesile kabili telif değildir. Bazı kimseler tarafından memleketin vaziyeti hususîyesi tebdil ve gûya ahali ile hükûmet arasında muhalefet vücudu ilân edilerek hakkımızda Avrupa efkârı umumiyesinin tağlit kılınması menafii âliyeyi memleketi külliyen rahnedar edeceği gibi bilvücuh şayanı teessüf olan bu hal şeraiti kanuniye dairesinde bir an evvel icrasını arzu eylediğimiz intihabatı da duçarı teahhur ederek sulhün takarrüp etmekte bulunduğu bir sırada vücudu lâbüt olan heyeti meb'usanın içtimaını tavik ve bu yüzden hükûmetin müşkülâtını tezyit eyliyecektir. Bugün umum efradı milletimden intizarım, hal ve mevkiin nezaketini bittakdir muhafazai sükûn ve itidal ve ahkâmı kavanine ve emri hükûmete tamamii ittiba ile memleketin intizam ve asayişini muhil hareketten içtinap eylemek ve bu suretle kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhasları konferans muvacehesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilmektir. Altı buçuk asırdanberi Avrupa muvazenesinde bir amili mühim olan devletimizin vahdet ve tamamiyetini ve milleti Osmanîyenin mevkii haysiyetini temin edecek bir sulhe kariben millîyetimizi eltafı subhaniyeden ümit etmekteyim. Düveli muazzamanın hissiyatı nısfelkâraneleri ve hakikaten gittikçe nüfuz etmekte olan Avrupa ve Amerika efkârı umumiyesinin itidalperverliği de bu ümidimi tevsik eylemektedir. Hükûmetin her türlü müşkülâtı dahiliyeden masun kalarak tah'iye ve memleketimizin her tarafından ahkâmı kavanine harfiyen riayetle sunufu tebaamızın mahfuziyeti hukuku ahassi amalimiz olup heyeti hükûmetimizin de bu bapta amali humayunumuzu tamamile rehberi hareket ittihaz edeceğine eminim. Şu efkâr ve amali halisanemizin memalikimizin her cihetine neşir ve tamimile sadakat ve hamiyetlerinden mutmain olduğum bilcümle efradı milletimin sem'i ıttılaına isalini irade ederim.

24 Zilhicce 1337, 20 Eylûl 1335
Mehmet Vahdettin

Mabeyni Humayunu Mülûkâne Başkâtibi Ali Fuat Beyefendi tarafından bugün Babıalide senaverlerne tevdi ve tamimen devaire ve elviyeye tebliği kılınmış olan beyannamei humayunun sureti münifesi balâya dercolunmakla vilâyeti celilelerince dahi nevahi ve kuraya kadar neşir ve ilânı ile ahkâmı celilesinin bermantuku fermanı humayunu şahane bilcümle sunuf ve efradı ahaliye tefhim ve ilânı.

20 Eylûl 1335
Sadrazam
Damat Ferit

BELGE, 98.

Padişah Bildirisinin Yüce Örneği:

Bugünlerde Anadoluda başgösteren durum ve davranışların evreleri, yerlerinden gelen telgraflarla kulağımıza ulaşmıştır. Bu üzüntü verici durum İzmir işgali ile onun arkasından gelen acı olayların ve Anadolu Doğu İllerinin kaderi konusunda yayılan söylentilerin kamuda yaptığı etkilerin sonucu olup bu olay ve söylentilerden bütün halkımızla birlikte bizim de yüreğimizde oluşan üzüntü çok derindir, devlet ve milletin haklarını korumak yolunda çok çaba harcamak hepimiz için çok doğal ise de şu önemli anda hükûmet ve millete düşen görev akla yakın girişimler ve kamunun düşünce birliğiyle hakları korumaya çalışmaktan başka bir şey değildir. Hükûmetimizin izlediği politika sonucunda İzmirdeki acı olaylar Avrupanın uygar devlet ve milletlerinin dikkat ve dostluğunu çekerek oraya özel bir kurul gönderip yansız bir soruşturmaya başlanmış ve hakkımız uygar dünyanın gözünde belirmekte bulunduğu ve Anadolu Doğu İlleriyle ilgili söylenti ve yayıntılara karşı da hükûmetçe her türlü girişimden geri kalınmayıp zaten ortada ulusal birliğimizi bozacak hiçbir karar ve öneri olmadığı halde ülke içinde güvenlik ve düzeni kırıp hükûmetin etkinliğini bozacak her türlü davranış ve ulusun bireyleri arasında bölünme ve ayrılık doğuracak her türlü girişim devletimizin temel ve yaşamsal çıkarlarıyla bağdaşamaz. Bazı kimseler tarafından memleketin özel durumu değiştirilip sanki halkla hükûmet arasında muhalefet varmış gibi ilân edilerek hakkımızda Avrupa kamu oyunun yanılgıya düşürülmesi ülkenin yüksek çıkarlarını kökünden yaralayacağı gibi her bakımdan çok üzücü olan bu durum yasal koşullar çerçevesinde bir an önce yapılmasını istediğimiz seçimleri de geciktirerek barışın yaklaşmakta olduğu bir sırada çok gerekli olan Meb'uslar Meclisinin toplanmasını geri bıraktıracak ve bu yüzden hükûmetin karşılaştığı güçlükleri artıracaktır. Bugün milletimizin tüm bireylerinden beklediğim, durumun önemini kavrayarak dinginlik ve ılımlılığı bozmamak ve kanun hükümleriyle hükûmet emirlerine tamı tamına uyarak memleketin düzen ve güvenliğini bozacak davranışlardan kaçınmak ve böylece yakında barış görüşmelerine çağırılacak Osmanlı delegelerinin konferans karşısında milletle uyum için varlık gösterebilmeleridir. Altı buçuk yüzyıldan bu yana Avrupa dengesinde önemli bir etken olan devletimizin birlik ve bütünlüğünü ve Osmanlı milletinin onurlu yerini sağlayacak bir barışa yakında kavuşacağını Tanrının iyiliğinden ummaktayım. Büyük devletlerin insaflı duyguları ve gerçekten gittikçe durumu anlamakta olan Avrupa ve Amerika kamu oyunun ılımlılığı da bu umudumu pekiştirmektedir. Hükûmetin her türlü iç güçlüklerden uzak tutulup güçlendirilmesi ve memleketimizin her yanında kanun hükümlerine kelimesi kelimesine uyulup her sınıftan uyruklarımızın haklarının korunması yürekten dileğimiz olup kabinemizin de bu konuda dileklerimizi tüm davranışlarında yol gösterici olarak kabul edeceğine güveniyorum. Şu yürekten düşünce ve dileklerimizin ülkelerimizin her yönüne yayımlanmasını ve tüm bireylere duyurulmasını buyururum.

24 Zilhicce* 1337, 20 Eylûl 1919
Mehmet Vahdettin

Saray Genelsekreteri ve Ali fuat Beyefendi tarafından bugün Babıalide bana verilip genelgeyle resmî dairelere ve illere bildirilmiş olan padişah bildirisinin bu yüce örneği yukarıya çıkarılmış olup yüce valiliğiniz tarafından bucak ve köylere dek yayımlanıp duyurulması ve gereğinin padişah buyrultusu uyarınca halkın bütün kesim ve bireylerine anlatılıp duyurulması.

20 Eylûl 1919
Başbakan
Damat Ferit

---

* Arabî ayların onikincisi

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 99.

Sıvas, 22/9/1335

Padişaha, beyannamesi üzerine yazılan telgraf
Hakipayi maali ihtivayı cenabı hilâfetpenahiye

Şevketpenah Efendimiz!

Kullarınızı hakipayi humayunlarına tekrar arzı hal ve hakikate saik olan sebep; heyeti hazırai vükelânın ketmi hakayikle zatı şehinşahilerine arz ve ilâm ettiği veçhile bir emeli nameşru değil, milletin metalibi muhikkasıdır. Mükerrer istirhamatımızın kabinenin desti hıyanetile muhikkasıdır. Mükerrer istirhamatımızm kabinenin desti hıyanetile süddei seniyelerine arzına mümanaat edilmesi, memleketin ve tebaai sadıkai humayunlarının zararına, telâfi napezir bir hesap kayıt ve teşkil ediyor. Bu kere Ferit Paşanın müzeyyel mütaleatile vilâyata tebliğ edilen beyannamei humayunları muhteviyatından dahi pek bariz anlaşılıyor ki, milletin amal ve makasıdı meşruası ve kabinenin irtikâp edip filen ve vesaki ile sabit harekâtı hainaneleri zâtı akdesi humayunlarından mektum tutulmuştur. Ferit Paşanın zâtı şevketsimatı şehriyarilerine muhalifi hakikat maruzatta bulunmak suretile millet ve vatana karşı irtikâp eylemekte olduğu ihaneti taz'iften çekinmediği de kemali teessürle görünmektedir. Tarihin hiçbir sahifei ihanetine makis olamayacak bir hıyanetle ahaliyi yekdiğeri aleyhine iğva ve milleti ihtirasatı ecnebîyeye feda eden bu kabinenin arzuyu millî hilâfında olarak mevkiinde kalması, pek büyük felâketler celp ve ihzar etmektedir. Bütün cihan mülkü humayunlarında sükûn ve asayişin müterakkıbi iken vilâyetlere çekilen telgrafnamelerle bir taraftan aşairi mutiayi efradı ahali üzerine teşvik ile beraber memaliki şahanenizin hercümerci içinde ve muhtacı muavenet olduğunu resmen beyan ederek müdahalei ecnebîyeyi davet eyliyen, diğer cihetten Vilâyatı Şarkıyede vâsi bir Ermenistan teşkiline ve Toros silsilesinin cenubunda kâin yerleri terke amade bulunduğunu ifade ile dahilî ve haricî düşmanlarımızın amalini terviç ve tatmin etmek isteyen bir kabinenin mevkii iktidarda kalmasını zat ve mülûkü humayunlarınızın düşmanlarınızdan başka hiç kimse arzu etmez.

Paris Sulh Konferansının, meb'uslarımızın intihabından ve meclisin in'ikadından evvel Türkiye hakkında ittihazı karara başlaması muhtemeldir. Milletin itimadına müstenit olmadığı Düveli İtilâfiyece de malûm bulunan Ferit Paşa Kabinesinin bu suretle re'si idarede kalması murahhaslarımızın konferansa davet ve kabul edilmemesi, kabulü halinde de evvelce olduğu gibi bu defa da tard ve iade ile aleyhimizdeki hükmün tebliğile iktifa olunmasını istilzam edecektir ki, bunun neticesi olarak zuhûru tabiî olan felâketin imleti büsbütün duçarı yeis edeceğini zâtı şahaneleri pek iyi takdir buyururlar. Binaenaleyh memleketi sıyaseten Ferit Paşa Kabinesinin hemen ıskatile itimadı umumîye mazhar zevattan mürekkep bir kabinenin teşkiline müsaadei şehinşahîlerini bütün millet namına niyaz ve istirham ederiz; olbapta ve katıbei ahvalde emrü ferman hazreti taçdarı azamîlerinindir.

Anadutu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi

Ankarada K.O. 20, Erzurumda K.O. 15, Diyarbekirde K.O. 13,
Niğdede Fırka 11 K. Van, Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara, Diyarbekir,
Elâziz, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve heyeti merkezîyelerine. Erzincan, Canik, Kayseri,
Niğde, Antalya, Afyon Karahisar, Kütahya, Denizli, Bolu, Urfa mutasarrıflıklarına
ve heyeti merkezîyelerine. Hakipayi şahaneye vukubulan maruzat sureti bcrayi
malûmat maruzdur. (K.O. 3 ve Sıvas vilâyetine: leffen takdim kılındı)

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi

VESİKA, 100.

Erzurumdan, 20/9/1335

K.O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîyeye: Bilhassa İngilizlere karşı ihfa edilen ve bundan dolayı resmî ve açık bir memuriyetle henüz tavzifi mümkün olamayan Halit Beyin nasıl bir ateşî mizaç ve hamiyete malik olduğu malûmu samileridir. Mumaileyhin Trabzona memuriyeti halinde mizacı iktizası ihdas edilmesi muhtemel vaziyetlerin bu nazik zamanda belki ıslahı mümkün olamaz. Binaenaleyh Halit

BELGE, 99.

Sıvas, 22/9/1919

Padişaha, bildirisi üzerine yazılan telgraf
Gerçekleri bilmeye istekli ve sığınak olan halife hazretlerinin
ayaklarının altındaki toprağa

Yüce Padişahımız Efendimiz!

Kullarınızı ayağınızın altındaki kutlu toprağa yeniden durumu ve gerçeği bildirmemizin nedeni; şimdiki bakanlar kurulunun gerçekleri gizliyerek siz padişahların padişahına bildirip anlattığı gibi meşru olmayan bir dilek değil, milletin hak edilmiş istekleridir. Birçok kere yinelediğimiz dileklerimizin kabinenin hain eliyle yüce kişiliğinize sunulmasına engel olunması, memleketin ve sizin sâdık uyruklarınızın zararına, onarılamayacak bir durum oluşturuyor. Bu kez Ferit Paşanın ek düşünceleriyle birlikte illere gönderilen kutlu bildirinizden da pek açıkça anlaşılıyor ki, milletin meşru istek ve amaçları ile kabinenin edimli olarak belgelerle kanıtlanmış haince davranışları siz en kutsal kişiden gizli tutulmuştur. Ferit Paşanın siz yüce padişahımıza gerçeğe akın sunularda bulunmak yoluyla millet ve vatana ihanetini kat kat artırmaktan çekinmediği de büyük üzüntüyle görülmektedir. Tarihin hiçbir ihanet sayfasıyla kıyaslanamayacak bir hainlikle halkı birbirine karşı kışkırtan ve milleti yabancıların azgın isteklerine kurban eden bu kabinenin ulusal isteğe aykırı olarak görevinde kalması, pek büyük yıkıntılar hazırlayıp doğurmaktadır. Bütün dünya kutlu ülkenizde dinginlik ve güvenlik beklerken illere çekilen telgraflarla bir yandan uysal aşiretleri halka karşı kışkırtmakla birlikte ülkelerinizin kargaşa içinde ve yardıma muhtaç durumda olduğunu resmî ağızdan bildirerek yabancıları işlerimize karışmaya çağıran, öbür yandan Doğu İllerinde geniş bir Ermenistan kurulmasına ve Toros sıradağlarının güneyindeki yerleri bırakmaya hazır bulunduğunu söyleyerek iç ve dış düşmanlarımızın isteklerini yerine getirmek isteyen bir kabinenin iktidarda kalmasını sizin ve ülkenizin düşmanlarından başka hiç kimse istemez.

Paris Barış Konferansının, meb'uslarımızın seçilmesinden ve meclisin toplanmasından önce Türkiye ile ilgili karar almaya başlaması olasıdır. Milletin güvenine dayanmadığı İtilâf Devletlerince de bilinen Ferit Paşa Kabinesinin bu durumda iş başında kalması delegelerimizin konferansa çağırılmaması yada kabul edilmemesi, kabul edilseler bile önceleri olduğu gibi bu dafa da kovulup geri gönderilmeleri zararımıza olan kararın bildirilmesiyle yetinilmesi sonucunu doğuracaktır ki, bunun böyle bir sonucun meydana gelmesi doğal olan yıkımın milleti büsbütün umutsuzluğa düşüreceğini pek iyi kavrarsınız. Şu halde memleketi korumak için Ferit Paşa Kabinesinin gecikmeden düşürülmesiyle genel güven kazanmış kişilerden oluşan bir kabinenin kurulmasına bütün millet adına izninizi saygıyla diliyoruz; o konuda ve her durumda siz ne buyurursanız o olur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu

Ankara K.O. 20, Erzurumda K.O. 15, Diyarbakırda K.O. 13, Niğdede Tümen 11 K.Van,
Bitlis, Trabzon, Erzurum, Kastamonu, Ankara, Diyarbakır,
Elazığ, Bursa illerine ve merkez kurullarına.
Erzincan, Samsun, Kayseri, Niğde, Antalya, Afyon, Kütahya, Denizli, Bolu,
Urfa mutasarrıflıklarına ve merkez kurullarına.
Padişahın ayağının bastığı toprağa yapılan sununun örneği bilgi için gönderilmiştir.
(K.O. 3 ve Sıvas iline: ilişikte sunuldu)

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu

BELGE, 100.

Erzurumdan, 20/9/1919

K.O. 3 Komutanlığına

Temsilci Kurula: Özellikle İngilizlere karşı gizlenen ve bundan dolayı resmî ve açık bir memuriyetle daha görevlendirilemeyen Halit Beyin nasıl ateşli bir yaradılış ve özveri sahibi olduğunu bilirsiniz. Kendisi Trabzonda görevlendirilirse, yaradılışı gereği çıkarabileceği olaylar bu

Levent Şahverdi Arşivi

Beyin fartı hamiyet ve sevki ahval ile bazı tedabir ve teşebbüsat için haberi âcizi olmadan maruzatta bulunsa bile terviç buyurulmamasını istirham eylerim.

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım Karabekir

VESİKA, 101.

Şifre ***Sıvas, 22/9/1335***
Zata mahsustur

Erzurum On Beşinci Kolordu Kumandanlığına

C: 20/9/1335

Trabzon vaziyetini zatı devletlerine burada teşrihi zait addederiz. Ahengi umumiyi ihlâl edecek teşebbüsatı muzırranın vukuunu bittabi zâtı âlileri de arzu eylemezler. İşte bu endişe iledir ki biz Trabzonda teşkilâtın efkâr ve mütaleatı mahsusaya bağlı olmayan sırfmenafii millîyi şamil nikatı nazardan görebilmek istidadında bulunan eşhastan vücut bulmasını istiyoruz. Bunu temin için azim ve namusundan emin olduğumuz Halit Beyin tayinini istirhan eylemiştik. İş'ar buyurulan mehazirden İngiliz mahzuru bizlerce mutasavver değildir. Yalnız Halit Beyin asabiyyüttabia olmasından nâşi amali umumiyei millîyeye, makasıt ve ihtirasatı hususiyeleri ile engel olan eşhas hakında şedit ve kat'î davranacağı, Trabzon için mahzurlu görülüyorsa, esasen arzunuz hilâfında bir karar ittihazı da bizce hiç de şayanı arzu keyfiyet olmadığından Trabzonun ıslâhı neye ve ne gibi vasıtaya mütevakkıf ise anın doğrudan doğruya tarafı devletlerinden ittihazını istirham ile iktifa ederiz Efendim. Heyeti Temsilîye namına: Mustafa Kemal.

VESİKA, 102.

Şifre halli ***Erzurum, 27/9/1335***

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîyeye: Trabzon muhitini (y k k y m) gibi oradaki cereyanı da daima takip etmekteyim. Evelce de bilmünasebe arzettiğim veçhile cereyanı millîyi idare ve idame hususunda bendenizin mesleğim, evvelâ halkı tenvir ve irşad etmek, fikren ve ruhan bu cereyana kanaat ve samimiyetle bağlamaktır. İrşad ve ikna vazifesini yaptıktan sonra yine temerrüt edenler görülürse şu halde bir maksadı hasis peşinde koşan mel'unlar olduğu tamamen tebeyyün etmiş olacağından onlar da lâyık oldukları muameleye maruz kalırlar. Pek büyük tecrübelerle tahasul eden bu prensibi aynen Trabzon muhitine de tatbik ettim. Bir müddeti muvakkate için ve icabında hâkim olmak üzere Dokuzuncu Fırka Kumandanı Rüştü Beyi erkânıharbiyesile birlikte ve Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderdim. Mumaileyh karargâhını Cevizlikte tesis ve idarei umur edecektir, iki senedenberi kendisini yakinen tanıdığım ve necabet ve metaneti ahlâkıyesini pek çok sevdiğim Kaymakam Halil Beyi şu aralık Trabzon muhiti için münasip bulmadım. Çünkü Trabzon vüs'ati ve İstanbulun entrikalarına kurbeyiti dolayısile orası pek büyük bir ihtiyat ve basiretle iş görmek ister. Halbuki Halit Beyin asabiyeti mizacı cümlece malûmdur. Biz Halit Beyden ancak bir harbü darp zamanında lâyıkıyle istifade edebiliriz. İngiliz telâkkisine gelince âcizlerince mümkün olduğu müddetçe aşikâr ve maddi bir husumetten içtinabı tercih ederim. Binaenaleyh bu ve bu gibi esbap ile Halil Beyin o havalide şimdilik yedi himmetinin alınması lüzumunu arzederim.

K.O. Kumandanı
Kâzım Karabekir

VESİKA, 103.

Şifre
Zata mahsustur

29/9/1335

K.O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Heyeti Temsilîyeye hitaben 27-9 tarihli şifre telgrafnamei âlileri bugün akşam vâsıl oldu. Trabzon vilâyeti efkârı umumîyesi hakkında tamamen buraca da tenevvür edilmiştir. Trabzon merkezi müstesna olmak üzere bütün kaza ve livalarile muhabere edilmektedir. Merkezdeki hal dahi valinin tevkif ve leb'idinden sonra zail olmuştur. Rüştü Beyin Üçüncü Fırka Kumandanlığı Vekâletile Trabzona gönderilmesinde varidi hatırım olan nikatı arzedeceğim. Evvelâ valiye tevkif eden Halit Beydir. Birkaç gün sonra Rüştü Beyin bu suretle gönderilmesi Halit Beyin hareketini

önemli zamanda belki düzeltilemez. Bu nedenle Halil Beyin aşırı yurtseverliği ve olayların sürüklemesiyle bazı önlemler ve girişimler için bilgim olmadan size sunularda bulunsa bile isteğinin yerine getirilmemesini dilerim.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir

BELGE, 101.

Şifre **Sıvas, 22/9/1919**
Kişiye özeldir

Erzurum On Beşinci Kolordu Komutanlığına

K: 20/9/1919

Trabzonun durumunu size burada ayrıntılı olarak açıklamayı gereksiz sayarız. Genel uyumu bozacak zararlı girişimlerin yapılmasını elbette siz de istemezsiniz. İşte bu kaygıyladır ki biz Trabzonda örgütün özel düşünce ve görüşlere bağlı olmayan salt ulusal yararları kapsayan bir açıdan görebilecek durumda olan kişilerden oluşmasını istiyoruz. Bunu sağlamak için sarsılmaz kararlılığına ve namusuna güvendiğimiz Halit Beyin atanmasını rica etmiştik. Bildirdiğiniz sakıncalardan İngiliz sakıncası bizlerce düşünülemez. Yalnız Halit Beyin sinirli olmasından dolayı, genel ulusal isteklere, kişisel amaç hırsları nedeniyle engel olan kişiler konusunda sert ve kesin davranacağı, Trabzon için sakıncalı görülüyorsa, aslında isteğinize aykırı bir karar almak da bizce hiç de istenen bir şey olmadığından Trabzondaki durumun düzeltilmesi neye ve ne gibi önlemlere bağlıysa onun doğrudan doğruya sizin tarafınızdan alınmasını istemekle yetiniriz Efendim. Temsilci Kurul adına: Mustafa Kemal.

BELGE, 102.

Çözülmüş şifre **Erzurum, 27/9/1919**

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Temsilci Kurula: Trabzon ortamını (y k k y m) gibi oradaki akımı da süreli izlemekteyim. Önce de sırası gelip de bildirdiğim gibi ulusal akımı yönetmek ve sürdürmek konusunda benim tutumum önce, halkı aydınlatıp bilinçlendirmek, kafaca ve ruhça bu akıma inanış ve içtenlikle bağlamaktır. Bilinçlendirme ve inandırma görevini yaptıktan sonra yine direnenler görülürse o zaman bu gibilerin kötü bir amaç peşinde koşan lânetlenmiş kişiler olduğu iyice belirmiş olacağından onlara da onlara yaraşan işlemler uygulanır. Pek büyük deneyimlerle edinilmiş olan bu ilkeyi, olduğu gibi Trabzon çevresine de uyguladım. Geçici bir evre için ve gerektiğinde duruma egemen olmak üzere Dokuzuncu Tümen Komutanı Rüştü Beyi kurmaylarıyla birlikte ve Üçüncü Tümen Komutanlığı Vekili olarak Trabzona gönderdim. İki senedenberi kendisini yakından tanıdığım ve soyluluğunu ve sağlam ahlâkını pek çok sevdiğim Yarbay Halit Beyi şu sıralarda Trabzon yöresi için uygun bulmadım. Çünkü Trabzonun genişliği ve İstanbulda çevrilen dolaplara yakınlığı dolayısile oralarda çok ölçülü ve öngörülü iş yapmak gerekir. Oysa Halit Beyin doğuştan sinirli olduğu herkesçe bilinir. Biz Halit Beyden ancak bir vuruşmada tam olarak yararlanabiliriz. İngiliz konusuna gelince ben onlarla, olanak bulunduğu süre, açık ve eylemli bir düşmanlıktan kaçınmayı yeğlerim. Şu halde bu ve bu gibi nedenlerle Halit Beyin o yörede şimdilik kullanılmaması gereğini bilginize sunarım.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım Karabekir

BELGE, 103.

Şifre
Kişiye özeldir

29/9/1919

K.O. 15 Komutanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Temsilci Kurula yönelik 27-9 tarihli şifre telgrafınız bugün akşam geldi. Trabzon ilindeki kamu oyu üzerinde biz de iyice aydınlandık. Trabzon merkezi dışında bütün ilçe ve sancaklarıyla haberleşilmektedir. Merkezdeki durum da valinin tutuklanıp uzaklaştırılmasından sonra ortadan kalkmıştır. Rüştü Beyin Üçüncü Tümen Komutan Vekili olarak Trabzona gönderilmesinde aklıma gelenleri bildireceğim. Birincisi valiyi tutuklayan Halit Beydir. Birkaç gün sonra böylece Rüştü Beyin gönderilmesi Halit Beyin davranışını oradaki kötü niyetliler karşısında eleştirmek gibi olabilir. İkincisi Halit Bey önemli durumlarda tümeninin başına geçmeyi beklerken bugün geçirmek-

Levent Şahverdi Arşivi

oradaki bedhahana karşı tenkit gibi olabilir. Saniyen Halit Bey mühim vaziyetlerde fırkasının başına geçmeye müterakkıp iken bugün geçirmekte olduğumuz mühim ve tarihî avanda diğer bir zâtın yerine geldiğini görmekten müteessir olabilir. Binaenaleyh bu tertipten sarfınazar buyurularak Rüştü Beyin sureti münasibede vazifesi başında ipkasını samimiyetimize binaen ve tamamen hususî olarak rica ederim. Maahaza kolordunuzun tertibat ve hususatı askerîyesine hiçbir veçhile müdahale hatırımdan geçmediği için en nihayet hususatı askerîyede arzu ve tensibiniz veçhile hareket tabiîdir kardeşim Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 104.

Şifre halli ***Erzurum, 2/10/1335***

K. O. 3 Kumandanlığına

C: 29/9/1335

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Rüştü ve Halit Beylerin sureti tavzifi hakkında yanlış bir zehap husule gelmemek için zâtı samilerine berveçhiati izahatı arzeylerim. Trabzon mıntakasınm biribirini takip eden safahatı ehemmiyetle takip edilmekte olduğu cihetle ahiren bu noktai nazandan Halit Beyle muhabere edilmiş, kendisinden cevaben gelen telgrafnamede bu ehemmiyetten bahisle beraber fırka vekâletini ifa eden Atıf Beyin vezaifinin nezaketile mütenasip bir mevki tutmadığı gibi Trabzon Mevki Kumandanlığı da Vekâlete karşı bazan taşkın bir vaziyet aldığı cihetle daha kuvvetli bir inzibat ve intizam tesisi için eğer halen malûm olan siyset ve içtinap dolayısile kendisi bilfiil kumandayı ele alamıyacaksa fırkaya muktedir bir zâtın vekâlet etmesini teklif eyledi. Anın İngilizlere karşı bir husumet ve şedit politika izharından içtinabını muvafık bulduğumuzdan ve Halit Beyin ise Ardahal ve Ahısha Ermeni ve Gürcü mesailinden dolayı İngilizlerin ve Harbiye Nezaretinin takibatına maruz kaldığından Halit Beyin şimdiki vaziyeti baki ve zarurîdir. Filiyatı müstelzim olan hadisatı fevkalâda olmadıkça bittabi fırkanın filen kumandasına geçirilemez. Hususile Kuvayi Millîye Kumandanı gibi valiyi bizzat tevkif etmiştir. Rüştü Bey ise bundan sonra değil vak'adan daha evvel fırka karargâhına gelmiştir. Halit Beyin mevkii daha metin ve münasiptir. Herkes anı Kuvayi Millîye Kumandanı addile daha müessirdir. En büyük mahzuru da şayanı itimat bir kabine de eğer İngilizlerin tesirile Halit Beyin çekilmesini talep ederse çok fena bir sukut olur ve dikkat buyurulmuş olacaktır ki, âcizleri Trabzon muhitini her yerden hassas addettiğim cihetle orada daima ordu ile kuvveti mezcederek bir siyaset takibini hayırlı gördüm. Ve el'an öyledir. Şimdiye kadar Halit Beyin ne şahsiyetini ve ne de bir kuvvetini Trabzon üzerinde göstermedim. Şimdi ise herkes gördü. Deniliyor ki fırkası haricinde bulunan Halit Bey millî bir kuvveti temsil vazifesini ifa etmiştir. Hal bu vaziyette iken, şimdi Trabzon vilâyetinin başında Halit Beyin resmen Fırka Kumandanlığını idare etmesi de artık caiz değildir. Bendenizce Halit Beyin en muvafık hal ve vaziyeti müheyyayı istifade olan şimdiki mevki ve vaziyetidir. Halit Bey bendenize dahi bu bapta müracaat etti. Kendi vaziyetini lâyıkıyle kendisine anlatmak için Erzuruma davet ettim. Arzettiğim esbab ve tarzı cereyan hasebile de bir suizan ve tevile mahal kalmamış ve kalmıyacaktır. Bu izahat ve maruzatımdan sonra zatı samilerince mütehassıl kanaatin imbasına inayet buyurulmasını rica ve ihtiramatımı takdim eylerim.

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım

Şifre
Zata mahsustur ***Sıvas, 5/10/1335***

On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

C: 2/10/1335

Halit Bey hakkındaki maruzatım, mumaileyhin izzeti nefsinin cerihadar edilmemesi noktai nazarına matuf idi. Kendisinin müracaatı üzerine vaki olduğu iş'ar buyurulan vaziyeti ahire için tamamen mütaleatı âlilerine iştirak ederim Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 105.

Gayet mahremdir

Sıvasta: Seryaver Cevat Beye

Kumandan Beyefendi, Paşa Hazretlerinin kendi hukukunu müdafaa ve muhafaza edecekle-

te olduğumuz önemli ve tarihsel zamanda kendi yerine bir başkasının getirildiğini görmekten üzüntü duyabilir. Şu durumda bu düzenlemeden vazgeçilerek Rüştü Beyin uygun bir yoldan görevi başında alıkonulmasını yakınlığımıza güvenerek ve tamamile özel olarak rica ederim. Bununla birlikte kolordunuzun askerlikle ilgili düzenlemesine ve işlerine karışmak hiç aklımdan geçmediği için en sonunda askerlikle ilgili konularda istediğiniz ve uygun gördüğünüz gibi davranmanız doğaldır kardeşim Efendim.

Mustafa Kemal

BELGE, 104.

Çözülmüş şifre **Erzurum, 2/10/1919**

K.O. 3 Komutanlığına

K: 29/9/1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Rüştü ve Halit Beylerin görevlendirilmeleri biçimi konusunda yanlış bir sanı olmasın diye size aşağıdaki açıklamaları sunuyorum. Trabzon bölgesinin birbiri ardından gelen evreleri önemle izlenmekte olduğundan son zamanlarda bu açıdan Halit Beyle haberleşilmiş, kendisinden yanıt olarak gelen telgrafda bu önemden sözetmekle birlikte tümen komutan vekili olan Atıf Beyin görevinin önemiyle oranlı bir yer doldurmadığı gibi Trabzon Mevki Komutanlığı da tümen komutan vekilliğine karşı arasıra taşkın bir durum aldığından daha sıkı bir disiplin ve düzen kurmak için eğer şimdi bilinen politika ve sakınganlık nedeniyle kendisi edimli olarak komutayı ele alamıyacaksa tümene yetenekli birinin vekil olarak komuta etmesini önerdi. Onun İngilizlere karşı düşmanca ve sert bir politika gütmekten kaçınmasını uygun bulduğumuzdan ve Halit Beyin ise Artvin ve Ahısha Ermeni ve Gürcü sorunlarından dolayı İngilizlerin ve Savaşişleri Bakanlığının kovuşturmasına uğradığından Halit Beyin şimdiki durumda kalması zorunludur. Eyleme geçmeyi gerektiren olağanüstü olaylar çıkmadıkça elbette tümenin edimli olarak komutanlığına getirilemez. Özellikle kuvayi millîye* komutanı imiş gibi valiyi kendisi tutuklamıştır. Rüştü Bey ise bundan sonra değil olaydan daha önce tümen karargâhına gelmiştir. Halit Beyin yeri daha sağlam ve uygundur. Herkes onu kuvayi millîye komutanı saydığından daha etkilidir. En büyük sakıncası da güvenilir bir kabine de eğer İngilizlerin etkisi altında Halit Beyin çekilmesini isterse bu çok kötü bir düşüş olur ve dikkat etmiş olacaksınız ki, ben Trabzon çevresini her yerden duyarlı saydığımdan orada hep ordu ile kuvveti bağdaştıran bir politika izlemeyi yararlı gördüm. Ve şimdi de öyledir. Şimdiye kadar Halit Beyin ne kişiliğini ve ne de bir kuvvetini Trabzon üstünde göstermedim. Şimdi ise herkes gördü. Deniliyor ki tümeni dışında bulunan Halit Bey ulusal bir gücü temsil etme görevini yapmıştır. Durum böyle iken, şimdi Trabzon ilinin başında Halit Beyin resmî olarak tümen komutanlığını yönetmesi de artık doğru değildir. Bana göre Halit Beyin en uygun durum ve ondan hemen yararlanmayı olanaklı kılan şimdiki görev ve durumdur. Halit Bey bana da bu konuda baş vurdu. Kendi durumunu kendisine iyice anlatmak için Erzuruma çağırdım. Bildirdiğim nedenler ve olayların gidişi dolayısıyla da yanlış bir düşünce ve yoruma yer kalmamış ve kalmıyacaktır. Bu açıklamalarım ve yazdıklarımdan sonra sizde oluşan kanının bildirilmesini rica eder, saygılarımı sunarım.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım

Şifre
Kişiye özeldir **Sıvas, 5/10/1919**

On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Karabekir Paşa Hazretlerine

K: 2/10/1919

Halit Bey hakkındaki yazdıklarım, onun onurunun kırılmaması görüşüne yönelik idi. Kendisinin başvurusu üzerine meydana geldiğini bildirdiğiniz son durum için düşüncelerinize tamamiyle katılırım Efendim.

Mustafa Kemal

BELGE, 105.

Çok gizlidir

Sıvasta; Başyaver Cevat Beye

Komutan Beyefendi, Paşa Hazretlerinin kendisinin haklarını savunup koruyacaklarına çok güveniyorlar. Kâzım Paşanın son tutumundan üzüntü duyan Komutan Bey, On Beşinci Kolordu-

* Milis Kuvvetler

Levent Şahverdi Arşivi

rinden pek ziyade emin bulunuyorlar. Kâzım Paşanın vaziyeti ahiresinden müteessir olan Kumandan Bey, On Besinci Kolordudan infikâk ile Kongreyi âmir tanımaya karar vermiş ve bu fikrinden Rüştü Beyi haberdar etmişken Kolordunun (ş) teminatında başka Miralay Rüştü Beyin dahi sırf İngiliz müdahalesinden içtinaben Kâzım Paşanın resmen kumandaya başlattıramadığını ve Halit Beyin İngilizlerin mevcudiyetinden dolayı Trabzona gidemiyeceği cihetle birkaç gün için kendisinin gönderildiğini ve Kâzım Paşanın bütün kumandanlardan ziyade Kumandan Beye itimadı olduğunu namusu üzerine Kumandan Beye söz vermesi üzerine Halil Bey intizar vaziyeti almış idi. Ahiren Kumandan Bey Üçüncü Fırka kumanda vaziyeti hazıranının tebdilini kolordudan talep etti. Şayet kolordu bu teklifi kabul ve icra etmezse bilâemir filen kumandaya iptidar eyliyeceğini ve kararı sabık veçhile kolordudan ayrılarak Kongreye resen âmir tanıyacağını arzyelerim. Paşa Hazretlerini lüzumu veçhile tenvir buyurunuz Efendim.

Fırka 3 Emir Zabiti
Mülâzımıevel
Tarık

VESİKA, 106.

Osman ve Ferit Beylerle makine başında muhaberat

Kastamonu

Arzı teşekkür ediyorlar, iyiyiz Paşa Hazretleri; Kastamonuya Ankaradan başka hiçbir taraftan tezahüratı millîyeye dari halk tarafından bir şeyler gelmiyor. Bu muhitin hali gariptir. Samsun, Trabzon, Sıvas, Erzurum, Harput, Bitlis, Van, Diyarbekir ilâ...vilâyat efkârı umumiyesi bizimle beraber değiller midir diye sualler karşısında kalıyoruz. Bu hususun buraca ehemmiyeti fevkalâdesi vardır, temin buyurulması. Burada hükûmeti hazıranın irtikâp ettiği caniyane harekâta karşı bilumum ulema, eşraf, tüccaran ve rüesayi ruhaniye ve cemaati hıristîyaniye ve memurîn velhasıl bütün halkın mukarreratile vaki olan içtimada Düveli İtilâfiye mümessilleri dahil olduğu halde İstanbulun kâffei makamatına pek tehditkâr telgraflar umumun imzası tahtında yazılmıştır ve işbu mukarrerat bilûmum vilâyet ve elviyeye tebliğ kılınmıştır. Yalnız halk buna karşı diyorlar ki bu gayritabiî ahval ne zamana kadar devam edecektir. Çünkü bu hain kabinenin bu telgrafları da tevkif ederek muhafazai mevkie çalışacakları şüphesizdir, bunlar bir dakika mevkilerinde fazla kalsa o nispette fazla mazarrat ika ederler. Bunların temerrüdüne karşı ne gibi tedbir buyuruldu. Lûtfen bizi tenvir buyurunuz Paşam.

Sıvas

Tezahüratı millîye vatanın her köşesinde aynı salâbet ve hararetle mevcuttur. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbekir, Harput, Erzincan, Dersim, Sıvas, Samsun, Malatya, Maraş, Ayıntap, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon Karahisar, Denizli ve ilâ.. en ufak köylerine kadar halk ve en ufak cüzütamına kadar bütün ordularımız tamamen hassas ve vahdeti kâmile halinde aynı istikamete müteveccih ve ittihaz ve tebliğ olunan mukarreratı harfiyet tatbik ve icra eylemektedirler. Yalnız Konya şehri şimdilik hali atalettedir. Fakat Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı evvelâ istifa edip çekilmek için bizden rica etmişti. Bugün vürud eden Telgrafta On İkinci Kolordu heyeti umumiyesile tebliğ olunan mukarreratı filen icraya başlaması üzerine manii yegâne olan Vali Cemal Beyin şaşaladığı bildirilmekte ve tazyikten kurtulan Konya ahalisinin dahi icabı gibi teşebbüse geçeceği temin edilmektedir.

Fuat Pasa Hazretleri kâfi Kuvayi Millîye ile Eskişehire dört saat mesafede kâin Cemşit mevkiine vâsıl ve her taraftan şehri ihata eylemiş olduğundan bugün Eskişehirde bulunan İngiliz kuvvetleri kumandanı bir İngiliz Heyetile Paşanın nezdine gelerek İngilizlerin harekâtı millîyeye karşı tamamen bitaraf bulunduklarını ve umuru dahiliyemize kat'iyyen müdahale etmiyeceklerini temin eylemiş ve Fuat Paşadan kendilerine ilişilmemesini rica eylemişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiçbir fikri taarruzumuz olmadığını yalnız hıyaneti tebeyyün eden Ferit Paşa Kabinesinin ıskatı için mecbur olursak her türlü harekete geçeceğimizi ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam Atıf Beyi talep ettiğini bildirmiştir. İngilizler cevaben tamamen haklı olduğumuzu ve kendilerinin dahi bu muhik mutalebatın isafına çalışacaklarını beyan ile avdet eylemişlerdir. İngilizler Merzifonda bulunan kuvvetlerinin geriye alınması halinde memnun olup olmayacağımızı sormuşlar pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden derhal oradaki kuvvetlerini bütün ağırlıklarile beraber Samsuna çekmişlerdir. Dün İstanbuldan Fransa sefaretinden Lelong isminde bir Fransız bizimle görüşmek üzere memuren buraya vâsıl olmuştur; elinde harekâtı millîyemize tamamen ta-

dan ayrılıp Kongreyi üst tanımaya karar vermiş ve bu düşüncesini Rüştü Beye bildirmişken Kolordunun (ş) verdiği güvenceden başka Albay Rüştü Beyin de salt İngilizlerin işe karışmasından sakındığı Kâzım Paşanın ona resmî olarak komuta etmeye başlattırmadığını ve Halit Beyin İngilizlerin bulunduğu Trabzona gidemiyeceği için birkaç günlüğüne kendisinin gönderildiğini ve Kâzım Paşanın bütün komutanlardan çok Komutan Beye güveni olduğunu namusu üzerine Komutan Beye söz vermesi üzerine Halit Bey bekleme durumuna geçmişti. Son olarak Komutan Bey Üçüncü Tümenin şimdiki komutanlık durumunun değiştirilmesini kolordudan istedi. Kolordu bu öneriyi kabul edip uygulamazsa emir almadan edimli olarak komutaya başlayacağını ve eski karar uyarınca kolordudan ayrılarak doğrudan doğruya Kongreyi üst tanıyacağını bildiririm. Paşa Hazretlerini gereği gibi aydınlatınız Efendim.

Tümen 3 Emir Subayı
Teğmen
Tarık

BELGE, 106.

Osman ve Ferit Beylerle makine başında yazışma

Kastamonu

Teşekkürlerini sunuyorlar, iyiyiz Paşa Hazretleri; Kastamonuya Ankaradan başka hiçbir yandan ulusal gösteriler konusunda halktan bir şeyler gelmiyor. Buraların durumu tuhaftır. Samsun, Trabzon, Sıvas, Erzurum, Harput, Bitlis, Van, Diyarbakır v.d. illerin ileri gelen yetkilileri bizimle birlik değiller midir diye sorular karşısında kalıyoruz. Bu konunun burada olağanüstü önemi vardır, birlik olunduğunu bildiriniz. Burada şimdiki hükûmetin yaptığı canice işlere karşı tüm din bilginleri, halkın ileri gelenleri, tüccarlar ve ruhanî reisler ile hıristiyan topluluklar ve görevliler kısacası bütün halkın kararıyla yapılan toplantıda İtilâf Devletlerinin temsilcileri de içinde olduğu halde İstanbuldaki tüm yetkili görevlilere hepsinin imzasıyla gözdağı veren telgraflar yazılmıştır ve bu kararlar tüm illere ve sancaklara bildirilmiştir. Yalnız halk buna karşı diyor ki bu olağandışı durumlar ne zamana kadar sürecektir. Çünkü bu hain kabinenin bu telgrafları da alıkoyarak yerlerini korumaya çalışacakları kuşkusuzdur, bunlar bir dakika daha yerlerinde kalsa o oranda daha çok zarar verirler. Bunların ayak diremelerine karşı ne gibi önlem alındı. Lûtfen bizi aydınlatınız Paşam.

Sıvas

Ulusal gösteriler vatanın her köşesinde aynı sağlamlık ve ateşlilikle vardır. Trabzon, Erzurum, Van, Bitlis, Diyarbakır, Harput, Erzincan, Dersim, Sıvas, Samsun, Malatya, Maraş, Gaziantep, Kayseri, Niğde, Ankara, Karaman, Afyon, Denizli ve v.d...en ufak köylerine kadar halk ve en ufak birliğine kadar bütün ordularımız tümüyle duyarlı ve tam birlik içinde aynı doğrultuya yönelik ve alınıp bildirilen kararları harfi harfine uygulayıp yerine getirmektedirler. Yalnız Konya şehri şimdilik hareketsiz durumdadır. Ancak Konyada On İkinci Kolordu Komutanı önce görevden çekilmiş ve çekilmek için bizden izin rica etmişti. Bugün gelen telgrafta On İkinci Kolordunun tümüyle bildirilen kararları edimli olarak uygulamaya başlaması üzerine tek engel olan Vali Cemal Beyin şaşaladığı bildirilmekte ve baskıdan kurtulan Konya halkının da gereği gibi girişimlere başlayacağı konusunda güvence verilmektedir.

Fuat Paşa Hazretleri yeter milis kuvvetlerle Eskişehire dört saat uzakta bulunan Cemşit mevkiine vararak her yandan şehri kuşatmış olduğundan bugün Eskişehirde bulunan İngiliz kuvvetlerinin komutanı bir grup İngilizle Paşanın yanına gelerek İngilizlerin ulusal savaşıma karşı tam anlamıyla tarafsız bulunduklarını ve iç işlerimize kesinlikle karışmıyacakları konusunda güvence vermiş ve Fuat Paşadan kendilerine ilişilmemesini rica etmişlerdir. Paşa da İngilizlere karşı hiç saldırı düşünülmediğini yalnız hainliği belli olan Ferit Paşa Kabinesinin düşürülmesi için zorunlu olursa her türlü eyleme başvuracağımız ve İngilizler tarafından alınan Kaymakam Atıf Beyi istediğini bildirmiştir. İngilizler yanıt olarak çok haklı olduğumuzu ve kendilerinin de bu haklı isteklerin yerine getirilmesine çalışacaklarını söyleyerek geri dönmüşlerdir. İngilizler Merzifonda bulunan kuvvetlerinin geriye alınması durumunda memnun olup olmayacağımızı sormuşlar pek memnun olacağımızı bildirdiğimizden gecikmeden oradaki kuvvetlerini tüm ağırlıklarıyla birlikte Samsuna çekmişlerdir. Dün İstanbuldan Fransa elçiliğinden Eelong adında bir Fransız bizimle görüşmekle görevli olarak buraya gelmiştir; elinde ulusal savaşımımıza karşı tam tarafsızlık içinde olduklarını ve hükûmetin kesinlikle düşmek üzere olduğuna ve her türden isteklerimizin Fransızlar

Levent Şahverdi Arşivi

raftar olduklarına ve hükûmetin mahkûmu sukut bulunduğuna ve her türlü arzularımızın Fransızlarca maalmemnuniye tatbikına amade bulunduklarına ve talimat itasına intizar eylediklerine dair Franchet d'Espreyin yaverinden bir de mektubu hâmildir. İki gün evvel maiyetinde iki general ve on beş kadar zabitten mürekkep bir heyet bulunan Amerika Tahkik Heyeti Reisi General Harbord dahi Sıvasa gelerek harekâtı millîyenin meşruiyetini ve lüzumunu ve hükûmeti merkeziyenin zâf ve gayrımeşruiyetini beyan ve bütün maksatlarımızı ve kuvvetli olduğumuzu ve haklı olan mutalebatımızın kabulünden başka çare olmadığını derhal İstanbula bildirmiş. Gerek Amerikalılarla ve gerek Fransızlarla olan işbu münasebatın gayet mahrem tutulmasını selâmeti harekâtımız namına rica ederim. Hükûmeti merkeziye hakkında İstanbuldaki İtilâf Devletlerinin Avrupaya verdikleri gizli bir ajansta Ferit Paşa Kabinesinin kariben sukut edeceği bildirilmiştir. Bir de bugün hükûmeti merkezîye İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında cereyan etmiş şifre ve açık muhaberatı tetkik ederek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeye hazırlıklarına bir işarettir. Kastamonuda yaptığınız gibi yukarda isimlerini saydığım tekmil vilâyatta dahi müteaddit imzalarla İstanbula telgraflar çekilmiş ve el'an çekilmektedir. Bunların yekdiğere tebliğinde ihtimalki ihmal ediyorlar. Kastamonu için bu hususta umumun nazarı dikkatini celbederiz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından hıfzedilmesinin ehemmiyeti yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması kâfidir diğer taraftan bütün vesaiti emine ve seria ile keşidesi icab eden telgraflar ki umum milletin maksat ve talebini hulâsa etmektedir.

İstanbulda gerek Düveli İtilâfiye mümessillerine ve gerek zâtı şahaneye isal edilmektedir. Bittabi İstanbulca vaziyeti umumiyemiz henüz bütün kudret ve vuzuhile anlaşılmaya başlanmıştır. Daha evvel de bu cihetin istihsali mümkündü, fakat maatteessüf Kastamonu vilâyeti gibi mühim bir merkezi muhabere ancak Osman Beyefendinin himmetile tutulduktan sonra Çorumda doğrudan doğruya Harbiye Nâzırının emrile aleyhimize kuvvet hazırlayan Muhittin Paşanın entrikası keşfolunmuş İstanbulun noktai istinadı kırılabilmiştir. Bugün istical eden Kastamonu halkı bu isticalini Osman Beyefendinin muvasalatından evvel yapmış olsaydı ihtimal ki bugüne kadar netice alınabilirdi. İşte halkın bu gayrı tabiî ahval, ne vakte kadar devam edecektir sualine verilecek olan cevap şudur: Ne vakıt ki Kastamonu halkı bu hali gayrı tabiî bulup endişeye düşmek zâfından kurtularak maksadımızı istihsal edinceye kadar sebat etmekte eseri tereddüt göstermiyecektir. İşte o zaman bu gayrıtabiî hal kendiliğinden zail olacaktır. Kabinenin temerrüdü tabiîdir. Buna karşı başka tedbire kalkışmadan evvel ilk tedbirimizi hakkile ve her taraftan kat'iyede tatbik etmek çarelerini düşünelim. Meselâ Bolu vaziyeti hakkında ne yapılmıştır, Bolu hizasına kadar tekmil mevakiin İstanbul ile muhaberatı Tesmiyesinin kat'olunduğundan emin miyiz? Buna dair muntazır bulunduğumuz malûmat henüz vürut etmedi.

Fuat Paşa Hazretleri birkaç güne kadar Eskişehire hâkim olacaklardır. Oradan Bilecik ve Bursadaki teşkilâtı millîyeye aynî kararı tatbik ettirecektir, zâtı âlileri de Bolu ve hatta mümkün olursa daha ilerilere kadar vaziyetimizi teşmile muvaffak olursanız bu takdirde İstanbul hükûmeti kendini muallâkta bulacaktır; diğer taraftan da İngilizler dahi dahil olduğu halde bütün Düveli İtilâfîyenin kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce temerrüde takatleri kalmayacağını zannederim. Maahaza bundan sonra da bir inadı eçhelâne ve eblehaneye devam etmek isterlerse her halde daha müessir tedbirler tatbikine imkân vardır. Çünkü asıl ahalinin tereddüt edebileceği cihet İngilizlerin hükûmeti merkezîyeyi tutarak birtakım harekâtı filiye yapması ihtimali idi, halbuki yukarda izah eylediğim veçhile bugün için vaziyet elhamdülillah tamamen milletin lehindedir.

Maksadımızın en büyük düşmanı, harekâtımızda en ufak bir eseri zâf ve endişe göstermek olur.

Muhittin Paşanın Niğde, Dersim mutasarrıflarının Kuvayi Millîye tarafından tevkif olunduklarını bittabi işittiniz.

Diyarbekir ve Sıvas vilâyetlerinin aynı mealde Dersaadete çektikleri telgrafnameler zirindeki imzaları berayi malûmat burada zikrediyorum. (Mevzuubahs imzalar yazdırılmıştır) bunların metinlerini ve diğer namütenahi denecek kadar çok olan telgrafnameleri yazmaya imkân yoktur, çünkü filhakika hatları uzun zaman işgal edecek kadar çoktur.

Kastamonu

Paşa Hazretlerinin lûtfen bizi pek mükemmel tenvir eden tepşiratlı izahatına teşekkür ederiz. Bolu ve havalisinin İstanbul hükûmeti merkezîyesile olan muhaberatı dünden itibaren kat'ettirilmiştir. Yalnız her tarafta olduğu gibi buradan icab eden yerlere tezahüratı millîyeyi göstermek üzere telgraflar yağdırmağa muvaffak olunamamıştır. İnşallah himmeti devletlerile bu da bir iki

tarafından kıvançla uygulanmaya hazır bulunduklarını ve direktif verilmesini beklediklerine ilişkin Franchet d'Esprey'in yaverince yazılmış mektup vardır. İki gün önce yanında iki general ve on beş kadar subaydan oluşan bir grupla Amerika Araştırma Kurulu Başkanı General Harbord da Sıvasa gelerek ulusal savaşımın haklı olduğunu ve gerekli bulduğunu ve İstanbul hükûmetinin güçsüz ve yasaya aykırı olduğunu bildirerek bütün amaçlarımızı ve güçlü olduğumuzu ve haklı olan isteklerimizi kabul etmekten başka çıkar yol olmadığını hemen İstanbula bildirmiş. Hem Amerikalılarla ve hem Fransızlarla olan bu görüşmelerin çok gizli tutulmasını savaşımımızın esenliği adına rica ederim. İstanbul hükûmeti ile ilgili olarak İstanbuldaki İtilâf Devletlerinin Avrupaya verdikleri gizli bir ajans haberinde Ferit Paşa Kabinesinin yakında düşeceği bildirilmiştir. Bir de bugün İstanbul hükûmeti İstanbul telgrafhanesinde kendi zamanlarında yapılmış olan şifre ve açık yazışmaları inceleyerek toplamakla meşgul olmuştur. Bu da kendilerinin çekilmeğe hazırlandıklarının bir belirtisidir. Kastamonuda yaptığınız gibi yukarda isimlerini saydığım bütün illerden de birçok imzayla İstanbula telgraflar çekilmiş ve şimdi de çekilmektedir. Bunlar birbirlerine bildirmeyi belki savsaklıyorlar. Kastamonu için bu konuda herkesin dikkatini çekeriz. Bu çekilen telgrafların kabine tarafından alıkonulmasının önemi yoktur. Yalnız bu telgrafları kabinenin okuması yeter, öbür yandan bütün güvenli ve hızlı araçlarla çekilmesi gereken telgraflar ki bütün milletin amaç ve isteklerini özetlemektedir. İstanbulda hem İtilâf Devletleri temsilcilerine ve hem de padişaha iletilmektedir. Doğal olarak İstanbulca genel durumunuz bütün güç ve açıklığıyla yeni anlaşılmaya başlanmıştır. Bu daha önce de sağlanabilirdi, ama yazık ki Kastamonu ili gibi önemli bir haberleşme merkezi ancak Osman Beyefendinin özverisiyle tutulduktan sonra Çorumda doğrudan doğruya Savaşişleri Bakanının emrile bize karşı kuvvet hazırlayan Muhittin Paşanın dalaverası öğrenilmiş İstanbulun dayanak noktası kırılabilmiştir. Bugün acele eden Kastamonu halkı bu aceleciliğini Osman Beyefendinin gelişinden önce yapmış olsaydı belki bugüne kadar sonuç alınabilirdi. İşte halkın bu olağandışı durum, ne vakta kadar sürecektir sorusuna verilecek olan yanıt şudur: Ne vakıt ki Kastamonu halkı bu durumu olağandışı bulup kaygıya düşmek uyuşukluğundan kurtularak amacımızı elde edinceye kadar dayanmakta duraksamazsa işte o zaman bu olağandışı durum kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Kabinenin ayak diremesi doğaldır. Buna karşı başka önlem almaya kalkışmadan önce ilk önlemimizi gereğince ve her tarafta kesinlikle uygulama yollarını düşünelim. Örneğin Bolu durumu konusunda ne yapılmıştır, Bolu hizasına kadar bütün merkezlerin İstanbul ile resmî haberleşmelerin kesilmiş olduğuna güveniyor muyuz? Bununla ilgili olarak beklediğimiz bilgiler daha gelmedi.

Fuat Paşa Hazretleri birkaç güne kadar Eskişehiri denetimi altına alacaktır. Oradan Bilecik ve Bursadaki ulusal örgütlere aynı kararı uygulatacaktır, siz de Bolu ve hatta olabilirse daha ilerilere kadar durumunuzu yaymayı başarabilirseniz İstanbul hükûmeti kendini boşlukta bulacaktır; öbür yandan da İngilizler bile aralarında olmak üzere bütün İtilâf Devletleri kendilerinden yüz çevirdiklerini görünce ayak diremeye güçleri kalmayacağını sanırım. Bununla birlikte bundan sonra da cahilce ve aptalca bir direnme sürdürmek isterlerse her halde daha etkili önlemler uygulanabilir. Çünkü asıl halkın üzerinde duraksayacağı konu İngilizlerin İstanbul hükûmetini tutarak birtakım edimli girişimlere kalkışması olasılığı idi, oysa yukarda açıkladığım gibi bugün için durum Allaha şükür bütünüyle milletten yanadır.

Amacımızın en büyük düşmanı, yaptıklarımızda en ufak bir güçsüzlük ve kaygı belirtisi göstermek olur.

Muhittin Paşanın Niğde, Dersim mutasarrıflarının Ulusal Güçler tarafından tutuklandıklarını elbette işittiniz. Diyarbakır ve Sıvas illerinin eş anlamda İstanbula çektikleri telgrafların altındaki imzaları bilginiz olsun diye burada belirtiyorum. (Sözkonusu imzalar yazdırılmıştır) bunların metinlerini ve sonsuz denecek kadar çok öbür telgrafları yazmaya olanak yoktur, çünkü gerçekten hatları uzun süre alıkoyacak kadar çoktur.

Kastamonu

Paşa Hazretlerinin bizi eksiksiz olarak aydınlatan sevindirici haberlerle dolu açıklamalarına teşekkür ederiz. Bolu ve yöresinin İstanbul hükûmetiyle haberleşmeleri dünden bu yana kesilmiştir. Yalnız buradan her tarafta olduğu gibi gereken yerlere ulusal gösterileri belirtmek için telgraflar yağdırmakta başarılı olunamamıştır. İnşallah sizin yardımınızla bu da bir iki gün içinde sağlanacaktır. İneboludan İstanbula geri gönderilen Kastamonu valisi İçişleri Bakanından Zonguldakta

Levent Şahverdi Arşivi

gün zarfında temin edilecektir. İneboludan İstanbula iade edilen Kastamonu valisi Dahilîye Nâzırından Zonguldakta atideki emri almıştır: Bolu ve havalisi serbesttir. Zonguldağa çıkınız, vilâyetin icab eden mahallerile muhabere ediniz ve emri ahire kadar orada bekleyiniz. Emrini alan vali Zonguldaktan İstanbul ile muhabere etmek üzere tehdide başladığını vali vekili ile bendenize haber verdiler, gece alaturka saat altıya kadar muhabere edildi mevkufen karadan Kastamonuya getirilmesi emri verildi ise de mutasarrıfın bazı mütaleası dolayısile bu şık tatbik edilemedi, vali ve beraber gelen mektupçu dün sabah gece cereyan eden muhaberata ıttıla peyda edince orada barınamayarak bitevfikıhi taalâ kemali ihtişamla Dersaadete avdet buyurduklarını berayi malûmat arzeyleriz Efendim.

Kumandan, Miralay Osman — ***Vali Vekili Ferit***

Vukubulan arzu üzerine şu tafsilâtı verdim:

Ermenistan Cumhuriyeti denmekle maruf Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini hakikaten bir devlet olmuş zannile bazı mertebe vaziyetler almaya kalkıştı. Şarktan Azerbaycan Müslümanları çıktan hudutları dahiline girmiş ve ufak ufak muvaffakıyetli muharebelerle ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan civarında Azerbaycan islâm kuvvetlerile Ermenilerin yegâne fırkası karşı karşıya geldi, vukubulan mühim bir muharebede Ermeniler kâmilen muzmahil ve perişan oldular ve bunun neticesinde Nahcivanda bir hükûmeti islâmiye teşekkül etti. Ermenistan Cumhuriyetinin gösterdiği kabiliyetsizlik Avrupa ve bilhassa Amerika nezdinde tamamen taayyün etmiştir.

Ermenilerin bir hükûmeti müstakille olarak idarei devlet edemiyeceklerine kanaat eylemişlerdir. Belki hükûmeti Osmanîyenin bir vilâyet veya eyaleti olabilir. Denilmektedir. Hele memaliki mahrusei şahane dahilinde ötedenberi dermeyan edilen Ermenistan muhtariyeti ve saire gibi teklifler artık tamamen kuvvetini kaybeylemiştir. Adana havalisinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlerde çini cebin görmeye başladılar. Elhamdülillah mukadderatımız pek parlak hükümlere iktiran edecektir.

Gözlerinizden öperim, müsterihane uyuyunuz, yalnız bilvesile mühim bir noktayı hatırlatmak isterim. Meb'usları çabuk ve şayanı arzu zevattan intihap etmek lâzımdır.

VESİKA, 107.

Konyada K.O. 12, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Diyarbekirde K.O. 13, Niğdede Fırka 11 Kumandanlıklarına, Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbekir, Elâzîz, Kastamonu, Ankara, Konya, Hüdavendigâr vilâyetlerine ve Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkeziyelerine. Erzincan, Canik, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Hurdur, Denizli, Afyon Karahisar, Karesi, Eskişehir, Bolu, İzmit mutasarrıflıklarile Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyelerine. Elâzizde K.O. 11 ahzıasker Reisi Vehbi Beyefendiye Giresun Heyeti idaresine, Şehremanetine

Sıvas, 26 Eylûl 133

Beyanname

Ferit Paşa Kabinesinin pâk ve nezih Anadoluda yegâne mülevves noktai istinadı olan Konya Valisi Cemal Beyin Konyada vatan ve milletimiz aleyhinde ağyara istinaden irtikâp eylemiş olduğu ihanetkârane harekâtı cidden erbabı hamiyeti ve bilhassa Konya ahalii muhteremesini pek ziyade dilhun eylemekte idi. Bu defa mumaileyh Cemal Beyin harekâtındaki habaset orada bulunan ecnebîlerin dahi nazarı nefretini mucip olduğundan kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Bey son bir hareketi mezbuhane olmak ve binnetice kendisini terkeden encebîleri müdahaleye mecbur kılabilmek hayali bisudile hapishanede bulunan bilcümle kanlı katil mevkufîni çıkarıp teslih ve kendisine vasıtai cinayet kılmak istemiştir. Artık bu kadar zelilâne ve denaetkârane harekete müteşebbis ulan bir şahsın Konya vilâyeti şahanesini daha fazla lekelemesine tahammül caiz olamıyacağını takdir eden halk muktazayı hamiyet ve celâdetini göstermeye tevessülde tereddüt etmemiştir. Bunun farkına varan Cemal Bey bugün hempalarile İstanbula firar etmiştir. Mumaileyhin İstanbula vusulünden evvel derdesti memuldur. Ferit Paşa ve Dahilîye Nâzırı Adil Beyin en zinüfuz zannettikleri aleti mefsedetlerinin akıbetini milleti necibemizin enzarı dikkatine ve Ferit Paşa Kabinesinin de nazarı ibretine vazederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

aşağıdaki emri almıştır: Bolu ve yöresi serbesttir. Zonguldağa çıkınız, ilin gereken yerleriyle haberleşiniz yeni bir emre kadar orada bekleyiniz.. Emrini alan valinin Zonguldaktan İstanbul ile haberleşmek için gözdağı vermeye başladığını vali vekili ile bana haber verdiler, gece alaturka saat altıya kadar haberleşme yapıldı tutuklu olarak karadan Kastamonuya getirilmesi emri verildi ise de mutasarrıfın bazı görüşleri dolayısile bu yapılamadı, vali ve birlikte gelen mektupçunun dün sabah gece yapılan yazışmaları öğrenince orada barınamayarak Allahın yardımıyla görkemli bir biçimde İstanbula döndüklerini bilgi edinmeniz için sunarız Elendim.

Komutan, Albay Osman — **Vali Vekili Ferit**

Gösterilen istek üzerine şu ayrıntıları bildirdim:

Ermenistan Cumhuriyeti denmekle bilinen Erivan ve Nahcivan Ermenileri kendilerini gerçekten bir devlet olmuş sanarak bir takım kibirli tutumlar almaya kalkıştı. Doğudan Azerbaycan Müslümanları çoktan sınırları içine girmiş ve ufak ufak başarılı çatışmalarla ilerlemekte bulunmuştu. Son günlerde Nahcivan dolaylarında Azerbaycanın Müslüman kuvvetleriyle Ermenilerin tek tümeniyle karşı karşıya geldi, yapılan önemli bir savaşta Ermeniler tümüyle bozguna uğrayıp darmadağın oldular ve bunun sonucu olarak Nahcivanda Müslüman hükûmeti kuruldu. Ermenistan Cumhuriyetinin gösterdiği yeteneksizlik Avrupa ve özellikle Amerikanın gözünde kesinlikle belli olmuştur.

Ermenilerin bağımsız bir hükûmet olarak devlet yönetemiyecekleri kanısına varmışlardır. Belki Osmanlı devletinin bir ili ya da eyaleti olabilir. Denilmektedir. Hele Osmanlı ülkesinin sınırları içinde ötedenberi ileri sürülen Ermenistan özerkliği ve benzerleri gibi öneriler artık kesinlikle gücünü yitirmiştir. Adana yöresinde Fransızlara yaslanan Ermeniler de son günlede asık surat görmeye başladılar. Allaha hamdolsun sonumuz çok parlak olacaktır.

Gözlerinizden öperim, rahat uyuyunuz, yalnız sırası gelmişken önemli bir noktayı hatırlatmak isterim. Meb'usları çabuk ve istenen kişilerden seçmek gereklidir.

BELGE, 107.

Konyada K.O. 12, Erzurumda K.O. 15, Ankarada K.O. 20, Diyarbakırda K.O. 13, Niğdedc Tümen 11 Komutanlıklarına,
Adana, Van, Erzurum, Trabzon, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Kastamonu, Ankara, Konya, Bursa illerine ve Hakları Savunma Derneği Merkez kurullarına.
Erzincan, Samsun, Kayseri, Maraş, Urfa, Niğde, Antalya, Isparta, Burdur, Denizli, Afyon, Balıkesir, Eskişehir, Bolu, İzmit mutasarrıflıklarile Hakları Savunma Merkez kurullarına.
Elazığ K.O. 11 askerlik şubesi Başkanı Vehbi Beyefendiye Giresun Yönetim Kuruluna, Belediye Başkanlığına

Sıvas, 26 Eylûl 1919

Bildiri

Ferit Paşa Kabinesinin tertemiz Anadoluda tek kirli dayanak noktası olan Konya Valisi Cemal Beyin Konyada vatan ve milletimize karşı yabancılara dayanarak yapmış olduğu hainee işler yurtseverlerin ve özellikle Konyanın saygıdeğer halkının yüreğini gerçekten çok yaralamaktaydı. Bu dafa bu Cemal Beyin yaptıklarındaki kötülük orada bulunan yabancılarda bile nefret doğurmuş olduğundan kendisi milletle karşı karşıya bırakılmıştır. Cemal Beyin son umutsuz çare olmak ve kendisini bırakmış olan yabancıları işlerimize karışmaya zorlayabilmek boş hayaliyle hapishanede bulunan tüm tutuklu katilleri çıkarıp silâhlandırmış ve kendisine cinayet aracı yapmak istemiştir. Artık bu kadar aşağılık ve alçakça davranışa kalkışan birinin görkemli Konya ilini daha çok lekelemesine katlanmak doğru olamıyacağını kavrayan halk yurtseverlik ve yüreklilik gereğini göstermeye girişmekte duraksamamıştır. Bunu sezen Cemal Bey bugün yardakçılarıyla birlikte İstanbula kaçmıştır. Kendisinin İstanbula varmadan ele geçirileceği umulmaktadır. Ferit Paşa ve İçişleri Bakanı Adil Beyin en etkili sandıkları bozguncu ajanslarının sonunu soylu milletimize dikkat etsin diye ve Ferit Paşa Kabinesine de ders alsınlar diye bildiririz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 108.

Telgraf ***Urfa, 18/9/1335***

Sıvas Kongre Riyaseti Aliyesine

Heyeti Temsilîyenin ve Kongrenin harekâtı İngiliz hükûmetince doğrudan doğruya Düveli İtilâfîyeye karşı taarruz şeklinde telâkki olunmaktadır ve bu halin temadisine Türk hükûmetinin ihdas eylediği bir vaziyet manası verilerek umum Osmanlı kıt'ası Düveli İtilâfîyece işgali askeri altına alınmak ve Türk hükûmetine hitam verilmek gibi bir gayeye sevkedeceğini buradaki temas neticesi olarak hissedilmekte olduğundan vaziyeti hâzıra saadeti milleti imha edecek bir şekilden tevakkisini istilzam edecek bir surette kabine ile itilâf husulü vatan ve milletin selâmeti noktasından intizar ve istirham olunur.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

Telgraf ***Sıvastan, 19/9/1335***

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendiye

İkaz maksadı hayırhahanesile keşide buyurulan 18/9/1335 tarihli telgrafnamei âlileri heyetimizce nazarı dikkate alındı ve berveçhiâti nikatın zâtı âlilerine iblâğı tensib edildi.

1 - Heyeti Temsilîye ve Sıvasta münakit Umumî Kongrenin mukarrerat ve icraatı hiçbir veçhile Düveli İtilâf iyeye kaşı taarruz şeklinde olmadığı Kongrenin cihana ilân edilen beyannamesi muhteviyatından mütezahir olduktan başka bu husus filiyat ile de tamamen sabit olmuştur. Bu sübut zamanı ile bütün vuzuhiyle tebeyyün edecektir. Binaenaleyh İngiliz hükûmetinin zâhip olduğunu zannettiğiniz telâkkide fahiş ve azim hata vardır. Zâtı âlinize bu yolda telkinatta bulunanlar oradaki İngiliz kuvvei işgaliyesi mensubininden ise onların da zehabındaki butlanı izale etmek sizin için bir vazifei millîye ve vicdaniyedir. Burada ve her yerde bulunan İngiliz ve sair Düveli İtilâfîye mümessilleri hakikaki hâli tamamen takdir etmişler ve milletin teşebbüsatı meşruasındaki hak ve isabeti teslim eylemişlerdir.

2 - Milletimizin hakkı meşruunu talep zımnında aldığı vaziyet sebebile Düveli İtilâfîyenin umum Osmanlı vatanını işgali askerî altına almaya kalkışmaları varidi hatır bile olamaz. Çünkü milletimiz İtilâf Devletlerinden adlü hakka mugayir harekâta değil, bu yolda şimdiye kadar hükûmeti merkeziyenin aczü meskenetinden dolayı yapılmış olan hakşikenane muamelâttan sarfı nazar etmelerine intizar eder.

3 - Milletin, menafii âliyei vatanîyeyi payilam eden ve hukuku meşruai millîyeyi hainane ve caniyane teşebbüsat ve tedabiri leimeye filen kalkışmasile Kanunu Esasîmiz mucibince bizatihi madum olan Ferit Paşa Kabinesile anlaşmasını tavsiye etmeniz vaziyeti hakikîyeye henüz ademi ıttılaınıza affolunmaktadır. Bu sebeple zatı âlinizi ve Urfa ahalii muhteremesini tenvir maksadile bu telgrafa zeylolarak icab eden malûmat ve izahat ve talimat ita olunacaktır.

4 - Zâtı âlileri gibi erbabı hamiyetin vazifesi amal ve iradei millîye dairesinde milletin umurunu tedvir eylemektir. Makamı muallâyı hilâfet ve saltanata olan merbutiyeti sadakatkâranemi: ancak bu suretle tecelli edecektir. Binaenaleyh Ferit Paşa Kabinesine itimat caiz olmadığına dair ora ahalii necîbesinin vukubulacak müracaatı suretinin berayi malûmat imhası Heyeti Temsilîye kararile tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 109,

Bizzat halledilecektir ***Ankara, 25/9/1335***

Dakika tehiri tahkik ve müsebbipleri teczive edilecektir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Bu gece İstanbul telgrafhanesinden Fuat Paşayı telgraf başına istediler. Israrlarına binaen mahrem bulunduğu haber verildi. Sername ve imzası da Dahiliye Nezaretinin vilâyet şifresile yazdırılan bir şifre yazdırdılar. Bunun hulâsası padişahımızın beyannamesindeki irşadatı âlimaneye tatbiki hareket edilmek suretile halâsı vatanın müyesser olacağından milletin necip fedakârlıklarının bedhahane işaat ile âlemi medeniyette mutasavver gayeler suretinde tecelli ettiril-

BELGE, 108.

Telgraf **Urfa, 18/9/1919**

Sıvas Kongresi Yüksek Başkanlığına

Temsilci Kurulun ve Kongrenin yaptıkları İngiliz hükûmetince doğrudan doğruya İtilâf Devletlerine karşı saldırı niteliğinde sayılmaktadır ve bu durumun sürmesine Türk hükûmetinin neden olduğu bir durum anlamı verilerek tüm Osmanlı ülkesinin İtilâf Devletleri askerleri tarafından işgal altına alınmak ve Türk hükûmetine son verilmek gibi bir amaca yönelteceğini buradaki görüşmelerden sezinlemekte olduğundan şimdiki durum ulusun mutluluğunu yok edecek davranıştan sakınılmasını gerektirdiğinden kabineyle uzlaşmaya varılması vatan ve milletin kurtuluşu noktasından beklenir ve rica olunur.

Urfa Mutasarrıfı
Ali Rıza

Telgraf

Urfa Mutasarrıfı Ali Rıza Beyefendiye

İyiniyetli uyarı amacıyla çektiğiniz 18/9/1919 tarihli telgraf kurulumuzca dikkate alındı ve aşağıdaki noktaların bildirilmesi uygun görüldü.

1 - Temsilci Kurul ve Sıvasta toplanan Genel Kongrenin kararları ve yaptıkları hiçbir zaman İtilâf Devletlerine karşı saldırı niteliğinde olmadığı Kongrenin tüm dünyaya duyurulan bildirisinde yazılanlarla belirtilmiş olduktan başka bu husus üstelik olaylarla da tümüyle kanıtlanmıştır. Bu kanıtlanış zamanla bütün açıklığı ile belirecektir. Bu nedenle İngiliz hükûmetinin kapıldığını sandığınız görüşte çok büyük bir yanılgı vardır. Size bu düşünceyi aşılayanlar oradaki İngiliz işgalci kuvvetlerinden kimseler ise onların da kapıldığı temelsiz inanışı gidermek sizin için bir millet ve vicdan ödevidir. Bu gerçeği eksiksiz anlamışlar ve milletin meşru girişimlerinin haklı ve yerinde olduğunu kabul etmişlerdir.

2 - Milletimizin meşru hakkını istemek için aldığı tutum nedeniyle İtilâf Devletlerinin tüm Osmanlı anayurdunu askerle işgal altına almaya kalkışmaları akla gelemez bile. Çünkü milletimiz İtilâf Devletlerinden adalet ve hakka aykırı davranışlar değil, bu yolda şimdiye kadar İstanbul hükûmetinin güçsüzlük ve miskinliğniden dolayı yapılmış olan haksız işlerden vaz geçmelerini bekler.

3 - Milletin, vatanın yüksek çıkarlarını ayak altına alan milletin meşru haklarına karşı hainçe ve canice yapılan ve alınan alçak girişim ve önlemlere edimli olarak kalkışması nedenile Anayasamız gereğince kendiliğinden düşmüş olan Ferit Paşa Kabinesile anlaşmasını önermeniz gerçek durumu daha öğrenmediğinize yorulmaktadır. Bu nedenle sizi ve Urfanın saygıdeğer halkını aydınlatmak amacıyla bu telgrafa ek olarak gerekli bilgi ve açıklama ve direktif verilecektir.

4 - Sizin gibi yurtsever kişilerin görevi ulusun işlerini ulusal istenç ve amaç çerçevesinde yönetmektir. Yüce halifeliğe ve saltanata olan içten bağlılığımız ancak böyle belirir. Bu nedenle Ferit Paşa Kabinesine güvenmenin doğru olmadığı konusunda oraların soylu halkının yapacağı başvurunun bir örneğinin bilgi edinilsin diye bize gönderilmesi Temsilci Kurul kararile bildirilir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 109.

Kendi eliyle çözülecektir **Ankara, 25/9/1919**

Dakika gecikmesi soruşturulacak neden olanlar cezalandırılacaktır

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Bu gece İstanbul telgrafhanesinden Fuat Paşayı telgraf başına istediler. Israrları üzerine gizli olduğu bildirildi. Başlık ve imzası da İçişleri Bakanlığının vilâyet şifresile yazdırılan bir şifre yazdırdılar. Bunun özeti: "Padişahımızın bildirisinde bilimsel olarak gösterilen doğru yoldan gitmekle vatanın kurtarılabileceğinden; ulusun soylu özverilerinin, kötülük isteyerek yayılan söylentilerle, uygarlık dünyasında güdülen amaçlar gibi belirlenmesinden; hükûmetle millet arasında ay-

Levent Şahverdi Arşivi

meşinden hükûmet ve milletin ayrılığı müdahalei ecnebîyeyi davet edeceğinden ve konferans hakkımızda karar verirken bu ihtilâfın nişanei neyyirü selâmet olmayacağından ibarettir. Neticede müdirânı harekât ile görüşmek üzere zevatı âliye ile bildirilecek yerde mülâkatı emri vaki suretinde arz ve vaktin darlığından cevap beklenilmektedir. ve selâmeti vataniyeye ait bu tekasrübün müstelzimi buluan iki veçhi makamın bunu hüsnü niyetle kabul ve içtihadı fikre, şahsa ve şerefe merbut masuniyeti temhidatı müselsele ve kâmile ve ciddiyet ve itina ile ilâve edildiği ve amadei cevap olduğu da ilâve edilmektedir. Telgrafı yazan bu zat Erkânıharbiye Mirlivalarından Abdülkerim Paşadır. Kendisinin söz verdiği bu telgrafa Ticaret ve Ziraat Nâzırı Hadi Paşa vesatatile ve aynı şifre ile cevap intizarındadır. Mumaileyh bu hilesi ile müracaatın bizden olduğunu ilân ve işaa etmek istediği anlaşılıyor. Telgraf başında intizarda bulunduklarından bir dakika evvel kabul edilip edilmiyeceği ile ne cevap verileceğinin iş'arı müsterhamdır.

20 K.O. K.Ali Fuat Paşa Hazretlerine yazılmıştır.

K.O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

VESİKA, 110.

25/9/1335
Saat: 7 sonra

Mahmut Beyfendiye

Telgraf namenizi okudum. Fuat Paşa Hazretlerinin el'an bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini zannetmiyorum. Filhakika böyle ise Kerim ve Hadi Paşalara Fuat Paşa Hazretlerinin Ankarada bulunmayıp meşgul olduğunu ve fakat görüşmek arzu eyledikleri takdirde Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Sıvasta hazır bulunan Heyeti Temsilîyesinin ne bunlar meyanında Kerim Paşa Hazretlerine muhabbeti hususîyesi olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında arzu eyledikleri tarzda görüşmek mümkün olduğunu bildirirsiniz. Yalnız Fuat Paşanın İstanbulla görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, binaenaleyh onlar görüşmek arzusunda iseler kaydında dikkatli bulunmak lâzımdır. Her halde bu zevatın görüşmeye hahişker oldukları takdirde Sıvasla görüşmeleri daha serî olur.

S - Bu zevat İstanbulda makine başında mıdırlar?

C - Hayır. Şimdi makine başında değillerdir. Dün gece makine başında idiler Efendim.

S - İstanbula telgrafı verdiniz mi ?

C - Şimdi yazılmaya başlanmıştır.

S - Telgrafı alan zata bunun şimdi icap edenlere isalini ihtar etsinler.

C - Deraliyedeki Merkez Müdürü bekliyor. O zât alacaktır Beyim.

Mahmut Beyin İstanbula cevabı

Cevap ***Ankaradan, 25/9/1335***
2 ***Saat: 19***

Ankaradan:

- Fuat Paşanın olduğu yerden biz bile hazan bilvasıta telgraf yazdırabiliyoruz. Emri âlleri şifre ile ve fakat sernamesiz olmak ve telgrafnamede evelki şifreyi yazdıran memur vasıtasile iblâğ edeceğiz. Yazacağımız metni şimdi size okuyacağım Efendim.

Sıvastan:

- Pek güzel!

- Kâmilen şifre yapılacak. "Erkânıharbiye Mirlivalarından Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa Hazretleri Ankarada olmadığından telgrafınızı iblâğ etmek mümkün olamıyor. Görüşmek arzu ettiğiniz takdirde Rumeli ve Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Sıvasta hazır bulunan Heyeti Temsilîyesile ve bunlar arasında bilhassa Abdülkerim Paşa Hazretlerine muhabbeti mahsusası olan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerile makine başında görüşmenizin mükün olabileceğini arzeylerim Efendim."

K.O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

Sıvastan:

- Çok muvafıktır. İstanbuldan verdikleri telgrafı aynen verir misiniz.

rılığın yabancıların işlerimize karışmasına yol açacağından ve konferans bizimle ilgili olarak karar verirken bu anlaşmazlığın kurtuluş yolu olmayacağından" başka birşey değildir. Sonuç olarak savaşımı yönetenlerle görüşmek için bu yüksek kişilerle bildirilecek yerde buluşmak isteği bir olup bitti niteliğinde gösterilmekte ve vaktin darlığından yanıt beklenilmektedir. Ve yurdun esenliğiyle ilgili bu yakınlaşma her iki tarafça - gerektiği gibi - iyi niyetle karşılanırsa düşünce özgürlüğünün ve kişinin ve onun dokunulmazlığının korunacağı yapıcı bir açıdan ciddî olarak ve özenle belirtildiği bildirilmekte ve yanıt beklendiği eklenmektedir. Telgrafı yazan kişi Kurmay Tuğgenerallerinden Abdülkerim Paşadır. Kendisinin ağızdan verdiği bu telgrafa Ticaret ve Tarım Bakanı Hadi Paşa aracılığıyla ve aynı şifre ile yanıt beklemektedir. Kendisinin bu hileli yola başvurmasındaki amacın başvuruyu bizim yaptığımızı duyurup yaymak olduğu anlaşılıyor. Telgraf başında beklemekte oldukları için bir dakika önce kabul edilip edilmiyeceği ile ne yanıt verileceğinin bildirilmesi rica olunur.

20 K.O. K.Ali Fuat Paşa Hazretlerine yazılmıştır.

K.O. 20 Komutan Vekili
Mahmut

BELGE, 110.

25/9/1919
Saat: 7 sonra

Mahmut Beyefendiye

Telgrafınızı okudum. Fuat Paşa Hazretlerinin şu anda bulunduğu yerden makine başında İstanbul ile görüşebileceğini sanmıyorum. Gerçekten durum böyle ise Kerim ve Hadi Paşalara Fuat Paşa Hazretlerinin Ankarada bulunmayıp işi olduğunu ama görüşmek isterlerse Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin Sıvasta bulunan Temsilci Kuruluyla ve bunlar arasında Kerim Paşa Hazretlerine özel bir sevgisi olan Mustafa Kemal Paşa ile makine başında istedikleri biçimde görüşebileceklerini bildirirsiniz. Yalnız Fuat Paşanın İstanbulla görüşmek istediği hakkındaki sözleri doğru olamaz, bu nedenle onlar görüşmek istiyorlarsa koşulu üzerinde dikkatli bulunmak gerekir. Bunlar görüşmeye istekli iseler Sıvasla görüşmeleri her halde daha çabuk olur.

S - Bu kişiler İstanbulda makine başında mıdırlar?

K - Hayır. Şimdi makine başında değillerdir. Dün gece makine başında idiler Efendim.

S - İstanbula telgrafı verdiniz mi?

K - Şimdi yazılmaya başlanmıştır.

S - Telgrafı alan kişiye bunun gerekenlere şimdi iletilmesini hatırlatıp uyarsınlar.

K - İstanbuldaki Merkez Müdürü bekliyor. O alacaktır Beyim.

Mahmut Beyin İstanbula yanıtı

Yanıt **Ankaradan, 25/9/1919**
2 **Saat: 19**

Ankaradan:

- Fuat Paşanın olduğu yerden biz bile ara sıra aracıyla telgraf yazdırabiliyoruz. Yüksek emriniz şifre ile ama başlıksız olmak ve telgrafta önceki şifreyi yazdıran memur aracılığıyla ulaştıracağız. Yazacağımız metni şimdi size okuyacağım Efendim.

Sıvastan:

- Pek güzel!

- Hepsi şifre yapılacak. "Kurmay Tuğgenerallerden Abdülkerim Paşa Hazretlerine: Fuat Paşa Hazretleri Ankarada olmadığından telgrafınız iletilemiyor. Görüşmek isterseniz Rumeli ve Anadolu Hakları Savunma Derneğinin Sıvasta bulunan Temsilci Kuruluyla ve bunlar arasında özellikle Abdülkerim Paşa Hazretlerine özel bir sevgisi olan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerile makine başında görüşebileceğinizi bilginize sunarım Efendim."

K.O. 20 Komutan Vekili
Mahmut

Sıvastan:

- Çok uygundur. İstanbuldan verdikleri telgrafı olduğu gibi verir misiniz.

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 111.

25/9/1335

Kerim Paşanın telgraf "şifre mahlûlü" suretidir

Memleketimizin geçirmekte olduğu imtihanı azîmin neticeten teyemmünbahş olması evlâdı vatanın müşterek gayesidir. Bu hususta padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei humayunlarındaki irşadatı âlimane hükûmet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı gayei naciyedir ve devlet ve milletimizin bekayı hayatı ve tamamiyeti mülkiyemizin masuniyeti, camiai kelâmı mülûkânenin tatbikiyle peziri istikrar olacağı bedihîdir. Bunca necaibi harekât ve fedakâri ile şu ana kadar muazzez (...) niyatının harisi kalan...ın bütün bütün cihanı medeniyet karşısında binnihaye izharı hakkı âli eylemesine asarile intizar olunur iken bunun akamete maruz kılınması hakkında bedhahanın her şeyden istifadesine ve belki tahlisi vatan endişelerine ait harekât bile kâinata namakbul ve menfur gayeler suretinde tecelli ettirilmiştir. Zemini müsait bırakılması devlet ve milletin mazarratını ve maazallahü tealâ müdahalâtı azîmeyi müeddi görülmektedir.

Millet ile hükûmetin elele hareketi selâmeti vatan hususunda en büyük beraat ve hüsnü delâlet ve bunun hilafı ise haricî tehlike ve müdahaleyi dâi bulunmak itibarile bâdii vehamettir. Konferansta kakımızda son karar verilmekte olduğu şu sırada hükûmet ile millet arasında teşettüt ve muhalefetin kat'iyyen nişanei hayrü selâmet olmaması da biiştibahtır. Şimdi ben sırf sizlerin eski ve nezih bir arkadaşı ve bu memleketin yine sitler gibi selâmetini istihdaf eden nâçiz ve fedakâr bir ferdi bulunmak itibarile endişei vatanla yaptırtmakta olduklarına kat'iyyen iman ve itimadım olan bu harekâtın maksudu âli veçhile millet ve hükûmetin vahdeti amaline tevfikini pek sehil buluyorum.

Feyzi Hudadan mülhem bu teşebbüsatın neticei meşkûresi için müdirânı harekât ile bunu anlaşmak üzere kendim sizinle mülâkat edebileceğim gibi itimat ve hürmeti âmmeyi ihraz eden zevatı âliye ile birlikte İstanbuldan hareketle taayyün edecek bir mahalde mülâkat ve müzakere icrası imkânını da emrivaki surette arzedebilirim. Muhakkaktır ki bu memleketin selâmeti için iki tarafta da anlaşılması ve birçok yapılacak veya kabul edilecek şeylerin hemen müzakereden geçirilmesi en son kalmış bir çarei haldir. Pek mümkündür ki bunda Cenabı Hallâli Müşkülât bu biçare millet ve memleketin şu düşvarküşa uktesini fethü hal eyler. Bir kere nispet olunsun, Hudanın lûtfu ve irae edileceği muhakkak hüsnüniyetle şahidi hakikat ve selâmet deraguş olunur ve tarzı halde Cenabı Hudavendi Kerim en müessir esbabı müsebbibane rapt ve milleti iktisabı hak ile müemmen eyler, vaktin pek darlığı itibarile işin nezaketi fevkalâdesine mebni bendenize keyfiyetin hemen işbu telgrafnamenin keşide olunduğu şifre ile imhasını rica eder ve muhabbet ve hürmetlerimi arzeylerim. Selâmeti vataniyeye ait bu tekarrübün müstelzimi bulunan teşebbüsü en yüce makam büyük bir (...) ve hüsnüniyet ve hürmetine mebni şahıslarınıza ve şereflerinize merbut her türlü masuniyetinin de başkaca cevapnamenin ve Dahiliye Nezaretinin şifresile ve Ticaret ve Ziraat Nâzırı Hadi Paşa Hazretlerinin vasatasile bendenize keşidesi.

VESİKA, 112.

Sıvas, 27 Eylûl 1335
Saat: 11 evvel

(Kerim Paşa ile telgraf başında muhabere)

- Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşaya söyleyiniz buyursunlar diyorlar.

- Zatı samileri Mustafa Kemal Paşa Hazretleri misiniz. Ruhum.

- Evet. Muhterem Kerim Paşa Hazretleri.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: (Paşaya söyleyiniz, anlar, hazreti evvel karşınızdadır). Afiyeti âlileri inşallah iyidir kardeşim. Emri hayrü vatan için büyük vatanperver kardeşim ile ve ihvanı âliyei temsilîye ile müdavelei efkâr etmek isterim. Hâkipayinize isal kılınmak üzere Ali Fuat Paşa vasatısile bir telgraf göndermiştim. Yedi âlinize vâsıl olan işte o telgraf esası üzerine bir halli meşkûr, inşallah iktitaf ederiz. Memleketin geçirmekte olduğu nazik ve pek mühim deveri mudılayı lûtfu Huda ile sahnei teysire isal kılarız. Bundan bikeremi Huda nurdan mahlûku amali rehakârımız mürşidi dilimizden buna dair mühim şeyler konuşarak teklifi, maksudu vatan kılalım değil mi? Pekfatin ve müdebbir kardeşim, ne buyurursunuz ruhum. Bedhahanı hâksarın bu güzel memleketimizin üzerindeki iftiraalını ve aleni takibatı mel'anetleini kıralım ve aları kemingâhı ümitlerinde meflûç ve bihayat bırakalım ve yalnız hükûmet ile milletin sırf selâ-

BELGE, 111.

25/9/1919

Kerim Paşanın telgraf "çözülmüş şifre" örneğidir

Memleketimizin geçirmekte olduğu büyük sınavın sonucunun uğurlu olması vatan çocuklarının ortak amacıdır. Bu konuda padişahımız efendimiz hazretlerinin bildirisindeki bilimli yol gösteriler hükûmet ve milletimizin dayanacağı ek kurtuluş yolu olup devlet ve milletimizin yaşamayı sürdürmesinin ülke birliğimizin korunmasının padişahın tüm dediklerinin uygulanmasıyla sağlanacağı açıkça bellidir. Bunca soylu davranışlar ve özverilerle şu ana kadar sevgili (...) ülküsünün bekçisi kalan ....ın tüm uygar dünyada yüksek haklarını yaptıklarıyla sonsuza dek belirlemesi beklenirken bunun sonuçsuz bıraktırılması yolunda kötü düşüncelilerin her şeyden yararlanmasına yol açmış ve belki vatanı kurtarma kaygısından doğan davranışlar bile evrene çirkin ve iğrenç amaçlar olarak yansıtılmıştır. Ortamın elverişli bırakılması devlet ve milletin zararına ve ulu Tanrı korusun işlerimize geniş çapta karışılmasına neden olacağı düşünülmektedir. Millet ile hükûmetin el ele yürümesi vatanın esenliği konusunda en büyük güvence ve iyi belirti ve bunun tersi ise dış tehlike ve karışmalar doğuracağından ağır bir tehlike yaratacaktır. Konferansta hakkımızda son karar verilmekte olduğu şu sırada hükûmet ile millet arasında ayrılık ve anlaşmazlık olmasının kesinlikle hayra yorulamayacağında da kuşku yoktur. Şimdi ben salt sizlerin eski ve temiz bir arkadaşı ve bu memleketin yine sizler gibi kurtuluşunu amaçlayan alçak gönüllü özverili bir üyesi olmak kimliğimle vatan kaygısıyla yaptırtmakta olduklarına kesin inanç ve güvenim olan bu girişimim yüce amaçlar uyarınca millet ve hükûmetin fikir birliğine varmasını çok kolay buluyorum.

Tanrının gürlüğünden esinlenen bu girişimden olumlu bir sonuç alınması savaşımı yönetenlerle bu konuda anlaşmak üzere kendim sizinle buluşabileceğim gibi herkesin güven ve saygısını kazanmış yüce kişilerle birlikte İstanbuldan çıkıp belirtilecek bir yerde buluşup görüşme olasılığının bulunduğunu da kesinlikle bildirebilirim. Kesindir ki bu memleketin kurtulması için iki tarafın da anlaşması ve birçok yapılacak veya kabul edilecek şeylerin hemen görüşülmesi en son kalmış bir çıkar yoldur. Pek olasıdır ki bunda güçlükleri giderici Allah bu boynu bükük millet ve memleketin şu çok güç düğümünü açıp çözer. Bir kere görüşülsün, Tanrının iyiliği ve gösterileceği kesin olan iyi niyetle gerçek görülür ve kurtuluşa kavuşulur ve çözüm yolu için de Ulu Tanrı en etkin olanakları sağlar ve milletin haklarını elde etmesini sağlar, zaman çok az olduğu için ve işin olağanüstü önemi nedeniyle kararınızın bana gecikmeden telgrafın çekildiği şifre ile bildirilmesini rica eder ve sevgi ve saygılarımı sunarım. Vatanın kurtuluşuyla ilgili olan bu yakınlaşmayı gerektiren girişimi en yüce makam büyük bir (...) ve iyi niyet ve saygısı dolayısıyla kişilik ve onurlarınıza ilişkin her türlü dokunmazlığı vardır. Ayrıca yanıt yazınız İçişleri Bakanlığı şifresile ve Ticaret ve Tarım Bakanı Hadi Paşa Hazretlerinin aracılığıyla bana çekilmesi.

BELGE, 112.

Sıvas, 27 Eylûl 1919
Saat: 11 evvel

(Kerim Paşa ile telgraf başında görüşme)

- Mustafa Kemal Paşa telgraf başındadır. Kerim Paşaya söyleyiniz buyursunlar diyorlar.

- Yüce kişi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri misiniz. Ruhum.

- Evet. Sayın Kerim Paşa Hazretleri.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: (Paşaya söyleyiniz, anlar, birinci hazret karşınızdadır). Yüksek esenliğiniz yerindedir inşallah kardeşim.

Yurdun iyiliği için, büyük vatansever kardeşim ile yüksek Temsilci Kurul üyesi dostlarla görüş alışverişinde bulunmak isterim. Ayağınızın toprağına iletilmek üzere Ali Fuat Paşa aracılığıyla - bir telgraf göndermiştim. Yüce elinize geçmiş bulunan o telgraftaki ilkeler üzerine kurulu sevindirici bir çözüm buluruz inşallah. Memleketi içinde bulunduğu nazik ve çok önemli ve aldatıcı bu dönemi Allahın lûtfu ile kolaylaştırıcı bir alana kavuşturunuz. Bunun için, Allahın lûtfu ile kurtarıcı ereklerimizin yarattığı, kalbimize doğru yolu gösteren aydınlıkta bu işler üzerinde önemli şeyler konuşarak yurdumuzun amaçlarını birleştirelim, olmaz mı? Tedbirli davranan ve çok anlayışlı olan kardeşim. Ne dersiniz ruhum! Kötülük dileyen perişanların bu güzel ülkemize yaptıkları

Levent Şahverdi Arşivi

meti vatanîyeye ait hidemat ve icraatını telif edelim ki, gayei müştereke ve mübeccele zaten hep birdir, endişei vatanla gösterilen bunca necip tezahüratın, cihanı medeniyet karşısında, muazzez topraklarımızın hıfz ve sıyanetine ait en büyük hamiyeti vatanperveri olduğunu bir kere daha temhit zımnında mevcut müşkülâtı ahvali refedelim ve buna bir çare bulmak için de bu muazzez kardeşiniz ile müdavelei efkâra başlayalım. Muntazırım kardeşim. Bu teşebbüsüm hakkında hükûmetin vâsi derecede bir hüsnüniyet izhar ettiğini ilâve eylerim ruhum.

Kerim Paşa Hazretlerine, (kutbü'aktap deyiniz anlar). Şimdi cevap veriyorum.

Pek muhterem ve nezih kalpli kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerine:

1 - Elhamdülillah afiyetim berkemaldir. Büyük ve necip milletimizin hukuku meşruasını müdrik ve onu muhafaza ve müdafaaya bütün mevcudiyetile mütevessil olduğunu görmekle pek mes'udum. Acizlerile ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsilîyesile müdavelei efkâr etmek hususunda izhar buyurulan arzuya samimiyetle teşekkür ederiz. Heyeti Temsilîye azasından Erzurum mümessili ulemadan Raif Efendi Hazretleri ve Erzincan ve Dersim Mümessili Şeyh Hacı Fevzi Efendi Hazretleri ve Bahriye Nâzırı Esbakı sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi Hazretleri ve vülâtı sabıkadan Sıvas ve Tokat ve havalisi mümessili Bekir Sami Beyefendi Hazretlerile Bitlis ve havalisi Mümessili Mazhar Müfit Beyefendi Hazretleri ve İstanbul münevveranının murahhası mahsusları Washington Sefiri Kebiri Ahmet Rüstem Beyefendi Hazretleri ile pek çok sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, Samsun ve havalisi Mümessili Sabık Üçüncü Kolordu Kumandanı Refet Beyefendi, Garbî Anadolu Mümessillerinden Ömer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbekir havalisi Mümessili İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş havalisi Mümessillerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar, cümlesi Fuat Paşa Hazretleri vasatısile keşide buyurulan telgrafname müfadına vâkıftırlar.

Ve şimdi cereyan eylemekte bulunan muhabereyi takip ediyorlar cümlesi samimiyetle gözlerinizden öperler. Diğer mümessil arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı vezaifi mahsusa ile iştigal eyliyen mümessil arkadaşlarla da daima makine başında hali temas ve irtibattayız. Binaenaleyh Heyeti Temsilîyemiz ile arzu buyurulduğu veçhile ve en seri bir surette müdavelei efkâr buyurmaları tahtı imkândadır. Cümlemizin amali ciddîyesinin vatan ve milletin selâmet ve saadetine ait bir halli meşkûr iktitafından ibaret bulunduğuna şüphe yoktur. Ancak bu hususta esas ittihaz buyurduğunuz telgrafname müfadı bilmem ne dereceye kadar kavi bir mesnet olabilir. Hallâli müşkülât olmak istiyenlerin mebdei hareketleri hakikati ahvale mutabık olmak gerektir. Müsaade buyurursanız telgrafnamei biraderîleri muhteviyatından muhtacı izah ve istizah görülen bazı noktaları burada tekrar edeyim. Muhterem büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei humayunlarındaki irşadatın hükûmet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı gayesinde tamamen müşterekiz.

Milleti necîbemizin ve cümlemizin zâtı akdesi hilâfetpenahiye olan revabıtı hürmet ve sadakatimizin lâyetezelzel bulunduğuna asla kimsenin şüphe ve tereddüt etmeye hakkı yoktur, hakanı celilüşşünamızın her türlü amal ve iradatı humayunlarına serfüru etmek bizim için bir nimeti uzmadır. Acizleri aylarca mukaddem bu hakikati mahzayı kemali samimiyeti vicdanîyemle hâkipayi şahaneye arzetmiş idim. Bugün ve ilelebet bu noktai necata sadakatim katidir. Bilcümle rüfekayı mesaimin hissiyat ve içtihadatı kat'iyesi aynıdır. Alelumum büyük ve âlicenap ve vefakâr milletimizin dahi bundan başka türlü mütehassis olmasına imkân mutasavver değildir. Halifei akdes ve padişahı celilüşşanımız hakkındaki sadakat ve ubudiyet ve bîpayan hürmetlerimizin herne olursa olsun daima mahfuz bulundurulacağını bütün mukaddesatımız üzerine yemin ile bir kere daha burada teyid eyleriz.

Yalnız medarı istinat ittihaz buyurulan beyannamei humayun muhteviyatının bizlere ve milleti necîbeye değil, Ferit Paşa ve rüfekasma bir hitap ve itap olduğu edna mülâhaza ve tetkik ile sübut bulacak bedihiyattandır. Filhakika kalbi paki humayunu amik teessürata duçar eden ahval ve harekât milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, Dahiliye Nâzırı Adil Bey, Harbîye Nâzırı Süleyman Şefik Paşa ve bunların rüfekayi mesaisi bulunan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey taraflarından irtikâp olunmuştur. Malatya teşebbüsü ihanetkâranesi, Çorum tertibi hainanesi, Konya teşebbüsü mezbuhanesi, safahatı hakikîyesi ile vâsılı ıttüamız olmuş değilse zâtı âlinizi de mebdei hal olmak üzere tasavvur buyurduğunuz noktada isabetsizlikten dolayı mazur görürüz.

iftiralar; açıktan açığa yaptıkları lânetlikleri kıralım ve onları umut pusularında kımıldayamaz ve cansız bırakalım ve sadece, hükûmetle ulusun, sırf ülkenin esenliğine yönelik olarak yaptıkları hizmetlerle işleri birbirleriyle uzlaştıralım, ne de olsa yüce erek esasında hep birdir. Vatan kaygısıyla ortaya konulan bunca temiz belirtilerin uygar dünya karşısında kutsal topraklarımızın korumasına yönelik en büyük yurtseverlik olduğunu bir çare bulmak için de, sevdiğimiz bu kardeşimizle düşünce alışverişine başlayalım, bekliyorum kardeşim. Bu girişimim konusunda hükûmetin geniş bir iyi niyet gösterdiğini eklerim ruhum.

Kerim Paşa Hazretlerine, (kutbül'aktap deyiniz anlar.) Şimdi cevap veriyorum.

Pek saygın ve temiz yürekli kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerine:

1 - Allaha hamdolsun sağlığım yerindedir. Büyük ve soylu milletimizin meşru haklarını anlamış ve onu koruyup savunmaya bütün varlığıyla girişmiş olduğunu görmekle pek mutluyum.Benimle ve Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin Temsilci Kuruluyla düşünce alışverişi yapmak konusunda belirttiğiniz isteğe içten teşekkür ederiz. Temsilci Kurul üyelerinden Erzurum temsilcisi din bilginlerinden Raif Efendi Hazretleri ve Erzincan ve Dersim temsilcisi Şeyh Hacı Fevzi Efendi Hazretleri ve eski Denizişleri Bakanlarından sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi Hazretleri ve eski valilerden Sıvas ve Tokat ve yöreleri temsilcisi Bekir Sami Beyefendi Hazretlerile Bitlis ve yöresi temsilcisi Mazhar Müfit Beyefendi Hazretleri ve İstanbul aydınlarının özel delegeleri Washington Büyük Elçisi Ahmet Rüstem Beyefendi Hazretleri ile pek çok sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, Samsun ve yöresi temsilcisi eski Üçüncü Kolordu Komutanı Refet Beyefendi, Batı Anadolu temsilcilerinden Ömer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbakır yöresi temsilcisi İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş yöreleri temsilcilerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar, hepsi Fuat Paşa Hazretleri aracılığıyla çektiğiniz telgrafın içeriğini öğrenmiş bulunuyorlar.

Ve şimdi yapılmakta olan yazışmayı izliyorlar hepsi içtenlikle gözlerinizden öperler. Öbür temsilci arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı özel görevler üzerinde çalışan temsilci arkadaşlarla da aralıksız makine başında ilişki ve bağlantımız var. Böyle olduğuna göre Temsilci Kurulumuzla istediğiniz gibi ve en çabuk yoldan düşünce alışverişi yapma olanağı vardır. Hepimizin önemle istediği vatan ve milletin esenlik ve mutluluğu için uygun bir çözüm yolu bulmak olduğu kuşkusuzdur. Ancak bu konuya esas tuttuğunuzu bildirdiğiniz telgrafta yazılı olanlar bilmem ne kadar sağlam bir dayanak olabilir. Güçlükleri yenmek istiyenler önce durumun gerçeklerine uyan noktadan yola çıkmalıdırlar. İzin verirseniz kardeşçe yazdığınız telgrafın içeriğinden sorulup açıklanması gereken bazı noktaları burada yineleyeyim. Saygıdeğer büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin bildirilerindeki yol göstericiliğin hükûmet ile milletimiz arasında tek bağlantı olacağı amacında hep birliğiz.

Soylu ulusumuzun ve hepimizin çok kutsal Halifenin kişiliğine olan saygı ve sadıklık bağlarımızın sarsılmaz olduğundan kimsenin kuşkuya düşmeye ve duraksamaya hiç hakkı yoktur, şanı yüce padişahımızın her türlü istek ve buyruklarına baş eğmek bizim için en büyük nimettir. Ben aylarca önce bu gerçeği sunmuştum. Bugün ve sonsuza dek bir kurtuluş noktasına bağlı kalacağım kesindir. Bütün çalışma arkadaşlarımın kesin duygu ve düşünceleri de böyledir. Büyük ve cömert ve vefalı milletimizin de tümüyle başka türlü bir duygu besleyebileceği düşünülemez. Kutsal halifemize ve şanı yüce padişahımıza bağlılık ve kulluk ve sonsuz saygılarımızın her ne olursa olsun her zaman sürdürüleceğini bütün kutsal değerlerimiz üzerine and içerek bir kere daha burada yineleriz.

Ancak padişahın dayanak olarak alınan bildirisi içeriğinin bizlere ve soylu millete değil, Ferit Paşa ve arkadaşlarına bir sesleniş ve uyarı olduğu en ufak bir düşünüş ve inceleme ile kanıtlanacak apaçık birşeydir. Gerçekte Padişahın kalbini derin üzüntülere uğratan durum ve davranışlar milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, İçişleri Bakanı Adil Bey, Savaşişleri Bakanı Süleyman Şefik Paşa ve bunların iş arkadaşları bulunan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey tarafından yapılmıştır. Malatyadaki haince girişimi, Çorumdaki haince düzenlemeyi, Konyadaki çırpınır gibi girişimi, gerçek evreleriyle duymamış iseniz sizi de çözüme başlangıç olarak düşündüğünüz noktada yanılmanızdan dolayı özürlü sayarız.

Levent Şahverdi Arşivi

Milletin bütün bu suikastlere karşı yapmaya mecbur olduğu ve hiçbir veçhile sükûnet ve asayişi mahalüyeyî sekteye uğratmayan ve sırf izalei mazarrat maksadından ibaret olan iptidaî harekâtı, teşebbüsatı hainaneyi kırmak, faillerini ya derdest ve tevkif veyd mecburu firar eylemekten ibaret bulunmuştur. Bu hakikati İstanbula firar eden Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Beyin lisanından dahi işitmekle teyid ve bu suretle izalei zan ve şübehat eylemek mümkündür. Beyannamei humayunda memleket ve milletimiz mukadderatı hakkındaki enzarı ecânibin lehimize tebeddülüne dair olan ifadatı humayun mahzı hakikattir. Ancak bu tebeddülü azîm hiçbir vakıt Ferit Paşa hükûmetinin takip eylediği siyaset neticesi değildir. Bu neticei hasene milletimizin izhar ve ispatı mevcudiyet zımnında bizatihi aldığı teşebbüsü azimkârane semeresidir. İşte velinimeti biminnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerini bu noktada iğfal ediyorlar. Miletimizin inkişaf eden her türlü teşebbüsatı, devletimizin menafii esasiye ve hayatîyesile tamamen müterafıktır ve çarei necat ve umdei hayat ancak ve ancak Kuvayi Millîyenin âmil ve iradei millîyenin amali mukaddesei hilâfetpenahi ile memzucen hâkim olmasındadır.

Bu esası metin ve meşrudan zerretüma inhiraf maazallahü tealâ devlet ve millet ve vatanımız için hüsranı elîmi mucip ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyetini muhil olur. Harekâtı necibei millîyemizi suitefsir ve ilân etmekten hâli kalmayan bedhahanı hâksarın çok olduğu muhakkaktır. Fakat şayanı esefi amiktir ki, bu bedhahanı mel'anetin başında devleti ebet müddetimizin sadri nişini Ferit Paşa ve nezaret mevkilerinde bulunan Âdil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve harekâtı millîyenin Bolşevik harekâtı olduğunu, resmen ilân ve işaa eden bu bedbahtlardır. Necip ve nezih harekâtı millîyemizin ittihatçıların harekâtı mezbuhanesi olduğunu ve ittihatçıların parasile tedvir olunduğu resmen ve alenen cihana, ecnebî gazetecilerine söyliyen bu gafillerdir. Anadoluda şuriş olduğunu ajanlarla resmen ilân eden ve mütarekename maddei mahsusasına nazaran muazzez vatanımızı düşman işgaline maruz bırakmak istiyen bu cahillerdir.

Malatyada ahalii islâmiyeyi Sıvas ahalii islâmiyesine karşı mukateleye sevketmek istiyen bu zavallılardır. Harekâtı millîyenin önüne geçeceğim diye Sıvasın ve hassasiyeti millîyenin görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini istiyen bu hainlerdir. Maahaza tıpkı tasavvuru biraderâneleri veçhile bedhahanın bu güzel memleketin üzerindeki iftiraatını ve alenî takibatı mel'anetlerini kırmak ve anları kemingâhı ümitlerinde mefluç ve bihayat bırakmak ve devleti ebet müddeti Osmanîye ile milleti muazzaai islâmîyemizin sırf selâmeti vatanîyeye ait noktada icraatını telif eylemek bizim dahi en mübeccel gayemizdir ve elhamdülillâhitealâ necîp ve nezîh ve meşru olan bu gayenin temini istihsalinde artık milletimiz her türlü asarı bedhahaneyi kırmış ve bütün celâdetile hatvei azimkâranesini atmıştır.

Bilcümle ecnebî devletleri Ferit Paşa ve rüfekasının zâfve nadanisine ve kendi millet ve vatanları aleyhindeki icraatı leimesine asar ve vesaiki ile yakın hâsıl eyledi. Ve bilâ istisna cümlesi kemali hüsnüniyetle milletle ve bizlerler şahsen temas ve münasebete girdi. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en nihayet İngilizler dahi milletimizin ne dereceye kadar haklı ve makasıdında meşru olduğunu ve kuvveti şamilesini ve niyeti azimkâranesini ve buna mukabil hükûmeti merkeziyenin nekadar biasıl ve millet ile alâkasız bir heyeti âcize olduğunu takdir etti. Milletimize karşı bu gafil ve âciz heyeti hükûmete aldanarak reva gördükleri haksiken muamelelere bir tarziye makamında olmak üzere Merzifonu tahliye etti ve Samsunu dahi tahliye edeceğini bildirdi ve bu tahliyeye başladı.

İngilizler bilhassa devlet ve milletimizin umuru dahiliyesine ve maksadı meşru takip ettiği tahakkuk eden harekâtı millîyemize kat'iyyen müdahale etmiyeceklerine dair Eskişehirden izam eyledikleri bir heyeti mahsusa ile söz verdiler. Milleti murakabei mukadderatında kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar. İşte teşebbüsatı millîyemizin temini istiklâl hususunda istihsaline muvaffak olduğu ilk netice budur. Bu cereyanı millî, ancak, zâtı akdesi humayunun beyannamei şahanelerinde işaret buyurulduğu veçhile memleketimizin her tarafında ve bilhassa kalpgâhı devlette, İstanbulda ahkâmı Kanunu Esasîye temini riayetle neticepezir olacaktır. Hükûmeti hazıranın vâsi derecede bir hüsnüniyete malik bulunduğu zannında isabet olmadığını arzetmeme müsaade buyurmanızı rica ederim.

Çünkü Ferit Paşa Kabinesine birçok münasebetlerle ve bilhassa Erzurum ve Sıvas Kongrelerile hakikatı halin izahında kusur edilmediği gibi bizzat tarafı âcizanemden dahi Ferit Paşa hitaben Erzurumdan Sıvasa avdetim esnasında sureti mahsusada yazdığım mufassal şifre bir telgrafta milletin kuvvet ve iradesine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığını ve kendisinin muhalefet ve mümanaat vadisinden devam etmemesi lüzumunu ve bilhassa amali millîye ile arzuyu şahaneyi ve icraatı hükûmeti tevhit için elinde son bir kuvvei telifiye bulunduğunu ve bu hareketi asilâneye tevessülü halinde tarihi devleti aliyei Osmanîyede yeni bir sahifei zerrin vücuda getirilebileceğini bütün samimiyetle bildirmiştim.

Milletin bütün bu suikastlere karşı yapmak zorunda kaldığı ve dinginliği ve yerel güvenliği hiç de bozmayan ve salt kötülüğü ortadan kaldırmaya yönelik bir amaç olan ilk işler, hainceki girişimleri kırmak, bunları yapanları yakalayıp tutuklamaktan ya da kaçmak zorunda bırakmaktan başka birşey değildir. Bu gerçeği İstanbula kaçan Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Beyin ağzından da dinleyerek bir kez daha doğrulamak ve böylece sanı ve kuşkuları gidermek olanağı vardır. Padişahın bildirisinde memleketimizin ve milletimizin kaderi konusunda yabancıların görüşlerinin bizden yana değiştiğine ilişkin sözler gerçeğin ta kendisidir. Ancak bu büyük değişiklik hiçbir vakıt Ferit Paşa hükûmetinin izlediği politikanın sonucu değildir. Bu iyi sonuç milletimizin varlığını gösterip kanıtlamak yolunda kendisinin yaptığı azimli girişimin meyvasıdır. İşte karşılık beklemeden iyilik yapan padişahımız efendimiz hazretlerini bu konuda aldatıyorlar. Milletimizin gelişen her türlü girişimi, devletimizin temel ve hayatî çıkarlarıyla hepten uyumludur ve kurtuluş çaresi ve yasama ilkesi ancak ve ancak Ulusal Güçlerin etken ve ulusal istemin padişahın istekleriyle birlikte egemen olmasındadır.

Bu sağlam ve yasal temelden en ufak bir ayrılış Tanrı korusun devlet ve millet ve vatanımız için çok acı kayıp olur ve yüce halifeliğin ve padişahlığın dokunulmazlığını zedeler. Milletimizin soylu ayaklanmasını yanlış yorumlayıp yayımlamaktan geri kalmayan aşağılık kötücüllerin çok olduğu kuşkusuzdur. Ancak ne çok yazıktır ki, bu mel'anetli kötücüllerin başında sonsuz devletimizin başbakanı Ferit Paşa ve bakanlıklarda bulunan Adil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve ulusal ayaklanmanın Bolşevik işi olduğunu, resmî ağızdan ilân eden ve yayan bu bahtsızlardır. Soylu ve temiz olan ulusal ayaklanmamızın ittihatçıların gözü kararmışcasına davranışları olduğunu ve ittihatçıların parasile yürütüldüğünü resmî olarak ve açıkça dünyaya, yabancı gazetecilere söyleyen bu aymazlardır. Anadoluda karışıklıklar olduğunu ajanlarla resmî ağızlardan duyuran ve ateşkes anlaşmasının ilgili maddesi uyarınca kutsal vatanımızı düşman işgaline açık bırakmak isteyen bu cahillerdir.

Malatyanın Müslüman halkı ile Sıvasın Müslüman halkını birbirini öldürmeye yönlendirmek isteyen bu zavallılardır. Ulusal ayaklanmayı önleyeceğim diye Sıvasın ve ulusal duygunun görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini isteyen bu hainlerdir. Bununla birlikte siz kardeşimizin düşündüğü gibi kötücüllerin bu güzel memleketin üzerindeki iftiralarını açıkça mel'unluk yapmalarını önlemek ve onları umutlarını pususunda kımıldayamaz ve cansız bırakmak ve sonsuz Osmanlı devleti ile koca Müslüman halkını salt yurdun esenliği noktasında buluşturmak bizim de en kutsal amacımızdır ve Allaha hamdolsun temiz köklü ve haklı olan bu amacın gerçekleşmesinde artık milletimiz her türlü kötücül davranışları kırmış ve bütün yiğitliğiyle sarsılmaz adımını atmıştır.

Bütün yabancı devletler Ferit Paşa ve arkadaşlarının güçsüz ve nadan olduğunu ve kendi millet ve vatanlarına karşı alçakça çalışmalarını kanıt belgelerile iyice öğrendi. Ve istisnasız olarak hepsi tam bir iyiniyetle kişisel olarak milletle ve bizlerle bağlantı ve ilişki kurdu. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en sonunda İngilizler de milletimizin ne kerte haklı ve amacının da yerinde olduğunu ve yaygın gücünü ve sarsılmaz kararlılığını ve buna karşılık İstanbul hükûmetinin ne denli köksüz ve millet ile ilgisiz güçsüz bir topluluk olduğunu iyice anladı. Bu aymaz ve güçsüz kabineye aldanarak milletimize karşı uyguladıkları haksız eylemleri için bir özür dileme niteliğinde olmak üzere Merzifonu boşalttılar ve Samsunu da boşaltacağını bildirdi ve bu boşaltma başladı.

İngilizler özellikle devlet ve milletimizin içişlerine ve haklı amaç güttüğü kanıtlanan ulusal ayaklanmamıza hiç karışmıyacaklarıyla ilgili olarak Eskişehirden gönderdikleri özel bir grup ağzından söz verdiler. Milleti kaderine egemen olmak konusunda kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar. İşte ulusal girişimlerimizin bağımsızlık elde etmek yolunda başardığı ilk sonuç budur. Bu ulusal akım, ancak, kutsal padişahın yüce bildirilerinde gösterildiği gibi memleketimizin her yanında ve özellikle devletin can evi olan, İstanbulda anayasa hükümlerinin uygulanmasını sağlayacaktır. Hükûmetin geniş bir iyiniyet sahibi olduğu sanısının yerinde olmadığını bildirmeme izin verminizi rica ederim.

Çünkü Ferit Paşa Kabinesine birçok kere yeri geldikçe ve özellikle Erzurum ve Sıvas Kongrelerile gerçek durumun açıklanmasından geri kalınmadığı gibi ben kendim de doğrudan doğruya Ferit Paşaya Erzurumdan Sıvasa dönüşüm sırasında özel olarak yazdığım ayrıntılı bir şifre telgrafta ulusun güç ve isteğine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığını yazmış ve kendisine, karşı çıkma ve engel olma yolunda yürümeyi sürdürmemesi gereğini ve özellikle ulusun emellerile padişahın isteğini ve hükûmetin tutumunu birleştirmek için elinde son bir uzlaştırma fırsatı bulunduğunu ve böylece soylu bir biçimde davranmakla yüce Osmanlı tarihine yeni bir altın yaprak eklenebileceğini tam içtenlikle bildirmiştim.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu zâtı gafil buna cevap vermemekle beraber Anadoludaki cereyanı millîi mukaddes ve şamili, ittihatçıların ve birkaç kişinin eseri tahrikatı olduğunu ilân etmekle iktifa etti ve harsı menfaatle ve amayi cehlü gafletle iki tarafı idare ederek muhafazai mevki edebilecekleri zannı batılında bulunan birkaç valisinin iğfalkâr raporlarını benim nezih ve vatanperverane irşadatıma tercih etti. Bugün her türlü hasabet ve hıyanet ve aczü meskenet mevkiünde kaldıktan ve millet de bütün hakayıkı ahvale vuzuhu tam ile vâkıf olduktan sonra bize düşen vazife en seri hareketle zâtı akdesi humayunun beyannamei mukaddesesinde irade buyurdukları veçhile kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhaslarının konferans muvacehesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilecek, milletin hürmet ve itimadına mazhar ve Kuvayi Millîyeye müstenit ve amali millîyeye mutavaatkâr elyak zevattan olmasını bir an evvel temin eylemektir.

Bu da zannı âcizanemize göre Ferit Paşanın derhal terki mevki eylemesi ve zâtı akdesi padişahinin mutemedi ve fakat amali millîyeye tamamen mutavaatkâr bir zâta kabine riyasetinin tevcih buyurulmasile mümkündür. Ferit Paşada zerre kadar hissi hamiyet ve vatanperveri mevcut ise mevkiünde bir dakika bile fazla kalmasının millet ve memleket için tezyidi mazarrat ve hatırü hayallerine gelmiyen azîm vahamete sebebiyet vermekten başka bir semere bahşedemiyeceğini anlaması iktiza eder. Eğer kendi şerefi şahsîleri ve hayatları hakkında bir gûna tereddütleri varsa bugün için bu gibi şeylerle iştigal tenezzülünden pek yüksek olan milletimiz namına kendilerine istedikleri tarzda söz ve teminat vermeyi dahi milletimizin menfaati muktezıyatından addederiz. Fakat tuttukları tariki nasavapta taannüt ve temerrüde devamları halinde hadis olacak avakıbın mes'uliyeti kendilerine râci olacaktır.

İşte telgrafnamei biraderileri ve vukubulan teşebbüsü hayırhahileri münasebetile bir defa daha ve son defa zâtı necibaneleri gibi kalbi ciddet vatan ve millet aşkile ve sevgili ve muhterem hakanımıza muhabbet, ubudiyet ve sadakatle memlû olan mücessemi namus ve merdi kâmil, kadîm arkadaşım ve hâtırai uhuvvetini daima hürmetle muhafaza eylediğim kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerile de iblâğ etmiş olmak bizim için her türlü vicdanî huzurun teyidine medar olmuştur.

2 - Harekâtı millîye vüs'ati kâmile ile İstanbula ilerlemektedir. Bittabi Ferit Paşa ve rüfekası buna tamamen vâkıftır. Zâtı âlileri dahi bu malûmatı talep ve tenevvür buyurunuz. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgrafnamelerde Kütahyanın millî süvari kuvası tarafından işgali ve Kütahyadaki İngiliz kuvvetlerinin treni mahsusla şimale hareketlerini ve Çiftehane gelen bir İngiliz heyetinin oradaki Kuvayi Millîye Kumandanına İngilizlerin Türklerle elli senelik bir muhadenet ve müvalâta malik bulunduğunu ve harekâtı millîyeye karşı tamamen bitaraf kalacaklarını temin eylediği ve hatta arzu edersek muavenete hazır bulunduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şiledeki Kuvayi Millîyenin hareket için emre intizar eyledikleri bildirilmektedir. İstanbulda hükûmetin tamamen vâkıf bulunduğumuz tekmil tazyikatına rağmen müstahzar Kuvayi Millîye İngilizlerin teminatı meveddetkâranesile derhal harekete geçebilirler. Konya valisinin firarı üzerine Konyada umumî ve büyük bir içtima yapılarak ulemayı benamdan Hoca Vehbi Efendi Hazretleri ahalinin ittifakı ârasile vali vekâletine intihap olunuyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu harekâtı tevkif yalnız ve ancak bir şeye mütevakkıftır ki o da cidden zâtı hazreti padişahiye sadık veamali millîyeye bütün manayi ile mutavaatkâr bir zata kabine riyasetinin tevcih buyurulmasma ve ancak bu zâtın amali millîyeye bütün manayi meşru ile mutavaatkâr bir zâta kabine riyasetinin tevcih buyurulmasna ve ancak bu zâtın amali millîyeyi anlayarak ana göre ittihazı tedabire tevessül eylemesine ve vabeste bulunduğunu arzederim.

Bütün bu mesrudatımıza nazaran bir mütameai biraderileri varsa lûtfen bildirmenizi rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

C - Evvelâ Zâtı Alilerile birlikte bulunan ve esamii âlileri zikrolunan zevatı muhteremenin cümlesine selâm ve tekrimimi arz ve iblâğa lûtuf buyurmanızı rica ederim. Muazzez kardeşim, ahvali hazıra müşkülâtını refetmeğe hadim olur ümidile başladığım kısa mükâlematın bütün safahatını Zâtı Aliniz izah ettiniz. İki yerde halli emirde isabet gösterilmediğini beyan ile mazur mamakı serdettiniz. Gerçi bütün ahval ve vakayii mahkîye malûm olamayınca bir meselede hakemlik etmek müteassir ise de memlekete ait işin hallü faslında sıracı münir, endişei nezihi vatan olmak itibarile mesnedi müttekâbih metîn ve ruşenâdır. Bu kardeşiniz vatanın mukadderatına hükmedileceği şu sıralarda yekvücut bir millet ve hükûmetin göreceği iş ve Avrupa devletleri nezdinde ihraz

Bu aymaz adam buna yanıt vermediği gibi Anadoludaki ulusal, kutsal ve yaygın akımın, ittihatçıların ve birkaç kişinin kışkırtması sonucu olduğunu ilân etmekle yetindi ve çıkar hırsıyla ve cehalet ve aymazlığın verdiği körlükle iki tarafı idare ederek yerlerini koruyabilecekleri tutursuz sanında bulunan birkaç valisinin aldatıcı raporarını benim temiz ve yurtsever uyarılarıma yeğledi. Bugün her türlü kötülük ve hainlik ve güçsüzlük uyuşukluk içinde kaldıktan ve millet de durumun tüm gerçeklerini bütün açıklığıyla anladıktan sonra bize düşen ödev çok hızla davranıp kutsal padişahımızın kutsal bildirisinde buyurulduğu gibi yakında barış görüşmelerine çağırılacak olan Osmanlı delegelerinin konferans karşısında milletle uyumlu olarak varlığını gösterebilecek, milletin saygı ve güvenini kazanmış ve Ulusal Güçlere dayalı ve ulusun isteklerine uyacak çok yetenekli kişilerden olmasını bir an önce sağlamaktır.

Bu da düşünceme göre Ferit Paşanın hemen görevi bırakması ve kutsal padişahın güvendiği ama ulusal emellere tamamile uyacak birine başbakanlığın verilmesiyle olabilir. Ferit Paşada azıcık yurt ve ulus sevgisi varsa görevinde bir dakika bile daha kalmasının millet ve memleket için zararı çoğaltmaktan ve imgelemiyecekleri çok büyük tehlikelere neden olmaktan başka bir sonuç doğuramıyacağını anlaması gerekir. Eğer kendi kişisel onurları ve hayatları hakkında her hangi bir kuşkuları varsa bugün için bu gibi şeylerle uğraşacak kadar kendilerini aşağılamanın çok üstünde olan milletimiz adına kendisine istediği yolda söz ve güvence vermeyi de milletimizin çıkarı gereği sayarız. Ama tuttukları yanlış yolda ayak direme ve direnmeyi sürdürürlerse çıkacak sonuçların sorumluluğu kendilerinde olacaktır.

İşte kardeşçe telgrafınız ve yaptığınız iyilikçi girişim dolayısıyla bir defa daha ve son defa sizin soylu kişiliğiniz gibi kalbi gerçekten vatan ve millet sevgisiyle ve saygıdeğer padişahımıza sevgi, kulluk ve bağlılık duygularıyla dolu olan namus heykeli ve tam mert, eski arkadaşım ve kardeşlik anılarını herzaman saygıyla koruduğum kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretleri aracılığıyla da iletmiş olmak bizim için her türlü vicdan rahatlığının pekişmesine yaramıştır.

2 - Ulusal ayaklanma bütün genişliği ile İstanbula ilerlemektedir. Elbette Ferit Paşa ve arkadaşları bunu her yönüyle biliyorlar. Siz de bu bilgileri isteyin ve aydınlanın. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgraflarda Kütahyanın ulusal atlı birlikleri tarafından işgali ve Kütahyadaki İngiliz grubunun oradaki Ulusal Güçlerin Komutanına İngilizlerin Türklerle elli senelik bir barış ve dostluk geleneği olduğunu ve ulusal savaşıma karşı tam taraf-sız kalacakları güvencesi verdiğini ve istersek de yardım etmeye hazır bulunduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şiledeki Ulusal Güçlerimizin hareket için emir bekledikleri bildirilmektedir. İstanbulda hükûmetin sizce hepsi bilinen bütün baskılarına karşın hazır durumda bulunan Ulusal Güçlerimiz dostça verdikleri güvence üzerine gecikmeden yürüyüşe geçebilirler. Konya valisinin kaçması üzerine Konyada genel ve büyük bir toplantı yapılarak ünlü din bilginlerinden Hoca Vehbi Efendi Hazretleri halkın oy birliğiyle vali vekili seçiliyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu yapılanları durdurmak yalnız ve ancak bir şeye bağlıdır ki, o da padişah hazretlerine gerçekten bağlı ve ulusal ereklere bütün meşru anlamıyla uyacak birine kabine başkanlığının verilmesi ve onun da ulusal erekleri kavrayarak ona göre önlem alma yoluna girmesine bağlı bulunduğunu bilginize sunarım.

Bütün bu söylediklerimiz karşısında siz kardeşimizin bir diyeceğiniz varsa bildirmek iyiliğinde bulunmanızı rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

K - Önce sizinle birlikte bulunan ve adları bildirilen saygın kişilerin tümüne selâm ve saygılarımı bir iyilik olarak sunup iletmenizi rica ederim. Sevgili kardeşim, bugünkü durumun güçlüklerini gidermeye yararlı olur umuduyla başladığım kısa konuşmaların bütün evrelerini siz anlattınız. İki yerde çözüm yönteminin yerinde olmadığını bildirerek mazur sayılacağımı ileri sürdünüz. Her ne kadar anlatılan tüm yerel durum ve olaylar bilinemeyince bir konuda hakemlik yapmak güçleşir ise de memleketle ilgili işin çözümlenmesinde nurlandırıcı ışık tertemiz vatan kaygısı olduğundan dayanılacak temel sağlam ve aydınlık olur. Bu kardeşiniz vatanın kaderi kararlaştırılacak olan şu sıralarda tek beden durumunda bir millet ve hükûmetin göreceği işin ve Avrupa devletleri karşısında alacağı dayanıklı durumun ancak milletin yüce haklarını sağlamak olacağını ve ayrı olma durumunda ise sonsuz yalan dolan ve iftiraların yaratacağı zararların da bu güzel

Levent Şahverdi Arşivi

edeceği vaziyeti metîne ancak milletin hukuku âliyesini kâfil olacağını ve müteşettit ahval karşısında binihaye tezvirat ve iftiraatın bahşeyliyeceği mazarratın yine bu güzel memleketin sinei zîrahmenite hâşa sığışamayacak derecede nââfina bulunan dedanın bundan etmek istiyeceği istifadelerin derecatını nazarı ıttılaa alarak bunun halli sehile mazhar olmasını ve memlekekete açacağı rahnelere kat'iyyen meydan bırakılmamasını arzetmek isterdim. Mebdei hareket ittihaz ettiğime işaret buyurdunuz beyannamei humayunun tarzı tefehhümünde mümkündür ki bendeniz hata edeyim. Yalnız müsaade ediniz de asıl halli umura en büyük bir istinatgâh telâkki edilen bu beyannamei âlideki ciheti camiayı izah ile kelâmı mülûkânenin şümulü ihatakâmesini beyan edeyim. Ben zannediyorum ki padişahımız...

- Kerim Paşa Hazretleri; lüzumundan fazla izahat maksadı asliden tarafeyni uzaklaştırabilir. Ve bir de beyannamei humayunun tefsiratile fazla iştigal bifaidedir. Rica ederim asıl mesele üzerinde görüşelim!

- Asıl mesele üzerine görüşeceğiz. Müsaade buyurunuz devam edelim Efendim.

- Rica ederim en son söz ve teklif üzerinde anlaşalım.

- Evet oraya geleceğiz Efendim.

- Kerim Paşa Hazretleri; maksatlarımızın müşterek olduğuna şüphemiz yoktur. Her halde vatanımızın tamamîyetini, milletimizin istiklâlini, mevcudiyetimizin müdahale ve taarruzdan masuniyetini temin etmek ve bilhassa makamı muallâyı saltanat ve hilâfete merbutîyetimizi layezal hissiyatı sadakatkârne ile muhafaza eylemek gayei mukaddesesile vukubulmakta olan mesaii meşruamız ve tezahüratı millîyenin artık daha fazla suitelâkki edilmesine ve muhtacı tashih görülmesine ve bahusus bu tashihat ve tadilât için de cinayet ve ihaneti mertebei sübuta varan bir kabine erkânının müdafaatı gayrımeşruasının esas ittihaz edildiğini görmeye tahammülümüz yoktur. Biz zâtı âlii biraderilerinin hecabeti hissiyatına emniyeti kâmilemiz bulunduğu için son vaziyeti izah ve kati matlabı milleti arzettik. Bilmem tekrarı lâzım mıdır. Zâtı âlileri bu lâzimülintaç arzuyu millîye mukabil Ferit Paşa Kabinesinin sadrı muallâyı devleti hâlâ telvis etmesine vesatat etmek istiyorsanız, bu mesainiz hiçbir semerei nafıa bahşedemiyeceğinden başka hakkı âlii biraderilerindeki hissiyatı kadîmei uhuvvetimizin de mucibi tezelzülü olacağından endişe ederim. Şimdi Ferit Paşa bilâ ifatei an mevkiini bir ehli namusa terkedecekse ve buna kanaatiniz varsa hallolunacak hiçbir müşkül kalmamıştır. Aksi takdirde ihtiyar buyurmakta olduğunuz tavassutu hayırhahâne, rencide kalp olmanızdan ve bisut bir yorgunluktan başka bir neticeye iktiran etmiyecektir ve Ferit Paşada muhafazai mevki hırsı baki ise, bunun memleket için ve millet için mucibi mazarrat olacağı bedihiyatına karşı milletin binnihaya kendisinin akıbeti elimeye duçar olmasına sebebiyet vereceğine emniyet etmekte olduğuna bir an bile tereddüt olunmasın. İşte kardeşim milletin, ve millet namına heyetimizin telâffuz edebileceği en son ve en kat'î söz bundan ibarettir. Vukubulmakta olan teşebbüsatı filiyemizde bu hakikati lâyetezelzeli ıttılagâhı seniyei cenabı tacdarı azamiye arz ve iblâğ eylemeye matuftur. Zâtı biraderileri ancak bu vazifei asilâneyi ifa ile bugün vatan ve milletin zâtı samilerinden intizar eylediği vazifei diniye ve millîyeyi ifa buyurmuş olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sözü uzatmamak tabiî maksudu aslidir. Ve asıl gaye istihdafı menfaati hayatîyei vatandır. Kardeşim ben sırf içtihadatı zâtiyem ile sizlere olan uhuvvet ve alâkai bülendime istinden burada bir teşebbüsü telifeyede bulunmak isledim. Hiçbir veçhile hükûmetin bir nüfuz veya tervici maksudunun iltizamen kendimi alâkabent kılamadım. Anın için hükûmet müdafaatı benim yazılarımın haricinde kalır, ben o bildiğiniz nezih ve püristifa can ve vicdanım ile bir teşebbüsü hayırhâhide bulunayım dedim. Harekâtı millîyenin gayesini istihdaf eden vaziyete münafi veyahut ki hükûmetin memuriyetine rabıtadar bir fikrim olamaz. Ah ne olurdu bugün memleketimizin mukadderatı hallolunduğu şu sırada hükûmet milletin amaline tecelligâh ve aynı zamanda her ikisi yekdil ve yekcihet olsa diye kaygulanır ve belki necip bir teşebbüs ile buna çaresaz olurum dedim ve hakikaten hiç kimsenin buralarda yanıp yakıImadığı böyle bir emri asîli tavassuta hatve atmak istedim. Siz beni sözlerinizle rencide etmezsiniz çünkü muhterem gayei vatanîyemizin kıl kadar yekdiğerinden farkı olmadığını ve size belki haricî tehlikelerimizi isma edebilirim diye şahsen teşebbüste bulundum; hükûmet ile şu ana kadar bir temas ve münasebetim olmayıp birinci kere bu emri âli için olmuştur. Ah ruhum ben bu teşebbüsten fariğ olayım. Fakat ferdi müteneffis de bu suretlerde ıslahı hal için düşünmek ve teşebbüs etmek külfetini ihtiyar etmez. Bir nebze diğer kesilen telgrafımda bahsetmek istediğim o mühim beyanatı mülûkânenin cami olmasıdır. İşte o kuvvettir ki hallâli müşkülât makamını bihakkin muhrizdir. Bendeniz de ona işaret ile halli meseleyi daha

memleketin acımalı bağrına hiç sığışamayacak kertede yabancı olan dişli yaratıkların sağlamak istiyeceği çıkarların ölçüsünü göz önüne alarak bunun kolay çözüme ulaşmasını ve ülkede açacağı yaralar kesinlikle meydan bırakılmaması dileğimi bilginize sunmak isterdim. Çıkış noktası yaptığımı belirttiğiniz padişah bildirisini anlayış şeklinde olabilir ki ben yanılayım. Yalnız izin veriniz de asıl işin çözümlenmesinde en büyük bir dayanak sayılan bu yüksek bildirideki tüm yönleri açıklayarak padişah sözlerinin kavrayıcı genişliğini bildireyim. Ben sanıyorum ki padişahımız...

- Kerim Paşa Hazretleri; gerekenden çok açıklamalar iki tarafı ana amaçtan uzaklaştırabilir. Ve bir de padişah bildirisinin yorumlanmasıyla fazla uğraşmak yararsızdır. Rica ederim asıl konu üzerinde görüşelim!

- Asıl konu üzerine görüşeceğiz. İzin veriniz devam edelim Efendim.

- Rica ederim en son söz ve öneri üzerinde anlaşalım.

- Evet oraya geleceğiz Efendim.

- Kerim Paşa Hazretleri; amaçlarımızın birlik olduğunda kuşkumuz yoktur. Her halde ülkemizin bütünlüğünü, milletimizin bağımsızlığını, varlığımızın karışma ve saldırılardan korunmasını sağlamak ve özellikle yüce saltanat ve halifelik makamına bağlılığımızı ölmez bağlılık duygularıyla koruma doğrultusundaki kutsal amaçlarla yapılmakta olan meşru çalışmalarımız ve ulusal coşkunun kötüye yorulmasına ve düzeltilmesi gerekli görülmesine ve özellikle bu düzeltme ve değiştirmeler için de cani ve hain oldukları kanıtlanmış olan bir kabine üyelerinin haksız savunmalarının temel alındığını görmeye bundan böyle katlanamayız. Biz, siz yüksek kardeşimizin temiz duygularına çok güvendiğimiz için son durumu anlatıp ulusun kesin isteğini bildirdik. Bilmem yinelenmesi gerekli midir? Siz milletin sonuçlandırılması zorunlu isteklerine karşı Ferit Paşa Kabinesinin devletin başbakanlığı makamını kirletmeyi sürdürmesine aracılık yapmak istiyorsanız, bu çalışmalarınızla hiçbir yararlı ürün alınamıyacağından başka siz Kardeşimiz hakkında beslediğimiz köklü dostluk duygularımızı da sarsacağından korkarım. Şimdi Ferit Paşa hiç gecikmeden yerini bir namuslu insana bırakacaksa ve buna siz inanıyorsanız çözülecek hiçbir zorluk kalmamıştır. Aksi halde iyilik isteyerek yapmakta olduğunuz aracılık, kalbinizin kırılmasından ve yararsız bir yorgunluktan başka bir sonuca varamıyacaktır ve Ferit Paşada yerine koruma hırsı devam ediyorsa, bunun memleket için ve millet için zarar vereceği açıkça belli bulunmasına karşı sonunda kendisinin millet tarafından acı bir akıbete uğratılacağından bir an bile kuşkuya düşülmesin. İşte kardeşim milletin ve millet adına kurulumuzun söyleyebileceği en son ve en kesin söz bundan başka bir şey değildir. Yapılmakta olan edimli girişimlerimiz de bu sarsılmaz gerçeği padişaha duyurmaya yöneliktir. Siz kardeşim ancak bu soylu ödevi yapmakla bugün vatan ve milletin sizin yüksek kişiliğinizden beklediği din ve millet ödevini yapmış olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sözü uzatmamak elbette temel amaçtır. Ve gerçek amaç yurdun hayatî çıkarlarına yöneliktir. Kardeşim ben sadece kendi inancımla ve sizlere olan yüksek dostluk ve yakınlık duygularıma dayanarak burada bir uzlaşma girişiminde bulunmak istedim. Hiçbir biçimde hükûmetin bir etkinliğinin ya da isteğinin yerine getirilmesi doğrultusunda kendimi bağlı kılmadım. Onun için hükûmeti savunmak benim yazılarımın dışında kalır, ben o bildiğiniz temiz ve arı can ve vicdanımla iyilik dileyen bir girişimde bulunayım dedim. Ulusal savaşımın amacına yönelik duruma aykırı ya da hükûmetin göreviyle bağlantılı bir düşüncem olamaz. Ah ne olurdu bugün memleketimizin kaderi söz konusu olduğu şu sırada hükûmet milletin isteklerinin aynası olsa ve aynı zamanda her ikisi gönül ve yön birliği etse diye kaygılanır ve belki soylu bir girişimle buna bir çıkar yol bulurum dedim ve gerçekten buralarda hiç kimsenin yanıp yakınmadığı böyle bir soylu arabuluculuk için adım atmak istedim. Siz beni sözlerinizle kırmazsınız çünkü saygıdeğer yurtsal amaçlarımızın birbirinden kıl kadar farkı olmadığını ve size belki dış tehlikelerimizi duyurabilirim diye kendiliğinden girişimde bulundum; hükûmet ile şu ana kadar bir görüşme ve ilişkim olmayıp ilk kez bu büyük iş için olmuştur. Ah ruhum ben bu girişimden vazgeçeyim. Ama başka tek bir kişi bile bu yollarla durumu düzeltmek için düşünmek ve girişimde bulunmak sıkıntısına katlanmaz. Kesilen öbür telgrafımda biraz sözünü etmek istediğim şey padişahın o önemli bildirisinin kapsamlı olmasıdır. İşte o kuvvettir ki zorlukları sona erdirecek konumunu hakkıyla kazanmıştır. Ben

Levent Şahverdi Arşivi

âsân görürdüm. Memleketimizin bütün kuvvet ve tamamîyet ile masuniyeti elbette nezdi Hafızı Hudada müemmendir. Yoksa benim teşebbüsü hayrîyem bunda nâçizdir. Hükûmetin kat'iyyen çekilmesine ait mukarreratı kat'iye üzerine efradını cami ve ağyarını mâni bir eseri âlînin yapılması tabiidir ki hükûmet haricinde sırf Allahına ve vicdanı selimine ve azmü iradei hayrîyesine müstenit benim gibi bir ferdi milletin burada tek başına yapacağı bir teşebbüs veya fiil ile bu maksudu temin edecek padişahımız efendimiz hazretleri hakemi âli olduklarından bütün milletin necip gayeleri ve vatani maksut ve hidematın tanzim ve halli o makamı mukaddese racidir. İşte kardeşim sırf ferdî ve liveçhilvatan burada yaptığım şu teşebbüs elbette nezdi İlâhide ve millette bütün necabetleri ile pirayedar kalır. Ve işin sahibi hakikîsi olan hudavendi kadîr millet ve vatanın rehasını temin edecek esasatı, müsebbibane böylece rapten ikmal eder. Ulu Allaha havalei müşkülât eyler ihritamatımı cümleye takdim ve uyunu muazzezelerinizi takbil ederim.

Abdülkerim
Saat: 4,5 sonrada

Kerim Paşa Hazretlerine

Beyanatı âliyelerinin esas noktalarına sıra ile arzı cevap edilecektir. Zâtı âlii biraderilerini hakkımızdaki alâkai uhuvvete istinaden işbu teşebbüsü hayra tevessüllerinden dolayı ne derece haklı bulmakta isek bizce bizatihi sakıt olan Ferit Paşa ve rüfekasının harekâtı leimânesi hakkında bahusus arzettiğimiz izahattan sonra artık böyle bir heyetle telifi beynin vatan ve milletimize muzır olacağını takdirde o derece sürat gösterileceğine itimat etmek isteriz. Şu mühim ve tarihî avanda tıpkı zâtı âlileri gibi hükûmetin, milletin amaline tecelligâh, aynı zamanda her ikisinin yekdil ve yekcihet olmamasından pek müteessiriz. Milletin bütün mesaii hudapesendânesi sırf bu cihetin teminine matuftur.

Bize lûtfen ismaınr tahattur buyurduğunuz haricî tehlikeler hakkında sarih ve kat'î ve mevsuk en son malûmata destres bulunmaktayız.

Hükûmet ile şu ana kadar hiçbir temas ve münasebette bulunmayıp da bu kerre ve fakat artık maatteessüf hükûmet milletin her noktai nazardan itimatsızlığına duçar olduktan sonra temas ve münasebet aramaya kalkışmanız pek çok sevdiğimiz zâtı biraderîleri için bir suitesadüf ve talidir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin izharı heyecanı âli eyleyen milletimizin tezahüratını pek bülent ve meşru bir gaye suretinde zikir buyurmuş olduğu hakkındaki teyidi necîbanelerine hassaten teşekkürler eder ve bu vesile ile de padişahı zişanımıza ebedî hürmet ve sadakatimizi tekrar eyleriz. Şimdiye kadar hallâli müşkülât makamını bihakkin muhriz süddei mülûkâneyi isâli maruzat ve istirhamata mümanaat ile teşyidi ihanet eyliyen Ferit Paşa Kabinesine de lânet etmekten men'i nefsetmek mümkün değildir. Filhakika bu mel'anetkârane mümanaat olmasaydı halli meselenin tasam'ur buyurulduğu gibi asan olacağına şüphe yoktu.

Hükûmetin kat'iyyen çekilmesine ait mukarreratı kat'iye üzerine efradını cami ve ağyarını mâni bir eseri âlinin vücut bulduğu beşaretine muntazırız. Bu eseri âlinin zâtı âlileri ve âcizleri gibi bir iki ferdin değil heyeti umumîyei milletin neticei istirhamatı olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri, tarafından tesis buyurulacağı bir emri tabiîdir.

Bütün bu muhaberatımıza maddî bir netice vermiş olmak için müsaade buyurursanız zâtı âlii biraderilerinden şu suali soralım:

Maksat ve gayelerimiz bir ve bilhassa millet ile hükûmetin yekdil olması emeli katidir. Bugün mevkii iktidarı işgalde temerrüt eden Ferit Paşa Kabinesinin aciz ve ihaneti milletçe müberhendir. Binaenaleyh bizim ve zâtı âlileri gibi erbabı hamiyet ve vatanperverinin alacağı teşebbüsün gayesi ne olmak lâzımgelir. Her dakikai idaresinden millet için, mukadderatı âtiyemiz için, yeni bir sebebi felâket ihzarından başka bir semere intizar olunmayan Ferit Paşa ile milletin arasını bulmak imkânsızlığı ile işgital mi yoksa bir an evvel bu heyeti gayrımeşruanın yerine ihtiyacat ve mukadderatı memleket ve milletle mütenasip bir heyeti cedidenin deruhdei umuru devlet eylemesi lüzumunu zâtı akdesi humayuna arz ve iblâğa yol aramak mıdır? Lûtfen bu iki noktadan biri için evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurursanız nezdi ilâhîde ve millette bütün necabetlerile pirayedar kalacağına şüphe olmayan teşebbüsü necîbanelerinin bizlere ait cihetindeki safhasını hüsnü ikmal buyurmuş olursunuz. Cümleten necip ve nezih vicdanınızın makesi olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

kulunuz da onu belirterek sorunun çözümlenmesini daha kolay görürdüm. Memleketimizin tam gücü ve bütünlüğüyle ayakta kalması elbette koruyucu Tanrı katında korunmuştur. Yoksa benim iyilikçi girişimim bu konuda çok önemsizdir. Hükûmetin kesinlikle çekilmesine ilişkin kesin kararlar üzerine eksiği artığı olmayan yüksek bir sonucun elde edilmesi doğaldır ki hükûmet dışında sırf benim gibi yalnız Allahına ve sağduyusuna ve iyilikçi kararlılığına dayanan bir ulus bireyinin burada tek başına yapacağı bir girişim ya da iş değildir ancak benim girişimim veya eylemimle bu sonucu sağlama konusunda en yüksek hakem padişahımız efendimiz hazretleri olduğundan bütün milletin tertemiz amacının ve yurdumuza ilişkin istek ve hizmetlerin düzenlenip yoluna konulması işi o kutsal görevliye düşer. İşte kardeşim salt kendiliğimden ve vatan sevgisiyle yaptığım şu girişim elbette Tanrı ve millet önünde bütün soyluluğuyla bezenmiş olarak kalır. Ve işin gerçek sahibi olan ve herşeye gücü yeten Tanrı millet ve vatanın kurtuluşunu sağlayacak olanakları bunu başaranlara böylece vererek tamamlar. Zorlukları Ulu Allaha bırakıp herkese saygılarımı sunar ve sevgili gözlerinizden öperim.

Abdülkerim
Saat: 4:5 sonrada

Kerim Paşa Hazretlerine

Bildirdiklerinizin temel noktalarına sırayla karşılık sunulacaktır. Siz yüksek kardeşimizi bana duyduğunuz dostça ilgiye dayanarak bu yararlı girişiminizden dolayı ne kerte haklı bulmakta isek bizce kendiliğinden düşmüş olan Ferit Paşa ve arkadaşlarının alçakça davranışları konusunda özellikle sunduğumuz açıklamadan sonra artık böyle bir kurulla ara bulmanın vatan ve milletimize zararlı olacağını anlamakta o kerte çabuk davranılacağına güvenmek isteriz. Şu önemli ve tarihsel günlerde hükûmetin, milletin isteklerinin aynası olmasından ve aynı zamanda her ikisinin gönül ve yön birliği içinde bulunmamasına biz de tıpkı siz gibi çok üzülmekteyiz. Milletin bütün onurlu çalışmaları salt bu konunun sağlanmasına yöneliktir.

Bize, bir iyilik olarak duyurmayı hatırladığınız dış tehlikeler konusunda açık ve kesin güvenilir en son bilgiler elimizdedir.

Hükûmet ile şu ana kadar hiçbir görüşme ve ilişkide bulunmayıp da bu kere ve hele hükûmet artık, ne yazık ki her bakımdan milletin güvenini yitirdikten sonra görüşme ve ilişki aramaya kalkışmanız pek çok sevdiğimiz siz kardeşimiz için kötü bir rastlantı ve talihsizliktir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin coşkulu ve yüksek duygularını yansıtan açıklamalarında milletimizin davranışını pek yüce amaç olarak nitelediğini, üstünde dura dura temiz yürekle yeniden bildirdiğiniz için özellikle teşekkür eder ve sırası gelmişken ünlü padişahımıza sonsuz saygı ve bağlılığımız yineleriz. Şimdiye kadar zorlukları yenici konumunu hakkıyla kazanmış olan padişaha sunu ve dileklerimizin iletilmesini önleyerek hainliğini artıran Ferit Paşa Kabinesine de lânet etmekten kendimizi alıkoyamayız. Gerçekten bu alçakça engelleme olmasaydı sorunun çözümünün düşündüğünüz gibi kolay olacağına kuşku yoktu.

Hükûmetin kesinlikle çekileceğine ilişkin kesin kararlar üzerine eksiği artığı olmayan bir sonucun alındığı konusunda sevindirici haberi bekliyoruz. Bu yüksek sonucun sizinle benim gibi iki kişinin değil ulusun tümünün ricalarının sonucu olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri tarafından sağlanacağı doğaldır.

Bütün bu yazışmalarımızı somut bir sonucu bağlamış olmak için izin verirseniz siz kardeşimize şu soruyu yöneltelim:

Güttüğümüz amaç ve ereklerdeki birlik ve özellikle millet ile hükûmetin gönül birliği içinde olmaları kesin istektir. Bugün iktidar koltuğunda kalmakta direnen Ferit paşa Kabinesinin güçsüzlüğü ve hainliği milletçe saptanmıştır. Buna göre bizim ve sizin gibi millet ve vatan sevgisi taşıyanların yapacağı girişimin amacı ne olmak gerekir. Yönetiminin her dakikasında millet için, gelecekteki kaderimiz için, yeni bir yıkıntı nedeni hazırlamaktan başka bir sonuç beklenmiyen Ferit Paşa ile milletin arasını bulmak olanaksızlığı ile uğraşmak mı yoksa bir ana önce meşru olmayan kabine yerine memleket ve milletin gereksinmeleriyle kaderine uygun yeni kabinenin devlet işlerini ele alması gerektiğini kutsal padişahımıza sunup iletmeye yol aramak mıdır? Bu iki noktadan biri için evet veya hayır yollu yanıt verirseniz Tanrı ve ulus önünde bütün soyluluğuyla bezenmiş kalacağına kuşku olmayan yüksek girişiminizin bizlerle ilgili bölümündeki evresini iyi tamamlamış olursunuz. Hepimiz tertemiz vicdanınızın aynası olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son cevaba ait kanaatım:

Süddei seniyei mülûkâne her müracaatın ve bütün müşkülâtın hallü hasm makamı olup meşru bir devlette bu atebei ulya bütün efradı millete mihrabı teveccühtür. Aynı zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahîleri kılındığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kıblegâhı umuru amme ve kabulgâhı makasıdı âliye olan padişahımız efendimizin ıttılaı humayunlarında her şey vardır demek ve suveri bârizenin tezahür veya idamesi nezdi hudapesendânelerinde müstakar bulunuyor demek lâzımgelecek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki meanii müstahrecede, nazar barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgahı maalipenâh etrafında amali milletin hâksarı haricînin edna menfaatini red ve cerh edecek surette halline inşallah kudretyab kalırız. Bu mecarayi azimin en son girdiği safahat müntezi bulmuş olsaydı, ah bütün vatan zindegisile yekzeban olarak harice~haykıracaktı, bizim hakkı vatanımız münazaatı vaha ile haleldar olamaz ve padişahı hakempenâh efendimizin amali humayunları da vatanın bunu maddeten deraguş ile sahili selâmete isal buyuracaklar ve yine Allahın azameti muktezası Cenabı Mevlâ nice âli esbap halki ile de telkinile bu müşküllüşa ukteyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptir. Yedullahi fevka eydihim âtimiz bikeremi mevlâ istihkakı millîmiz yüceliğinde pürsâd ve ziselâm olacaktır. İşte ruhu Kerim budur ruhu muazzezim.

Abdülkerim
Saat: 6.10 sonra

Büyük Hazret,

Büyük muallâyı ümmet ve millet bilmekteki kanaati kat'iyemiz icabatındandır ki, her türlü maruzat ve istirhamatı millîyeyi süddei seniyei mülûkâneye arz ve iblâğa fürceyap olmaya teşebbüsten geri durmadık. Ferit Paşa ve rüfekasının bu emeli has ve nezihe set çekmeye çalışmasına rağmen yine aynı tarih ubudiyette berdevam bulunmaktayız. Yalnız burada müsaade buyurursanız büyük bir hatadan zâtı âlii biraderîlerini tahlis maksadile arzedelim ki, Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kılındığı hakhndaki malûmata milletin henüz itimadı kati değildir. Çünkü millet emindir ki sevgili ve büyük hakanları, ef'al ve harekâtı ihanetkâraneleri sabit olan birkaç şahsı hiçbir vaht bütün kalbü vicdan ve mevcudiyetlerile ve en amik hissiyatı ubudiyetkârane ile padişah ve halifelerine merbut bulunan koca milleti necibelerine tercih buyurmazlar.

Bütün mesaimiz güzel vatanın rehası için istinatgahı maalipenâh etrafında bir kütlei metine ve müdrike teşkilidir. İnşallahu taalâ bugünkü hal dahi kemali sükûnet ve muvaffakıyetle geçecektir. Bütün vatan bütün zindegisile hariçten evvel dahilde ve bütün ahvali müessifeye sebebiyet veren Ferit Paşa ve rüfekayi mesaisine karşı yekzeban olarak haykırmaktadır. Cenabı kadiri mutlakın her türlü müşkülküşa uktelerin halline esbap halk buyuracaklarından eminiz.

Ahsen ve karip olan emri Hudanın tecellisile bedbaht ve mazlum milleti necîbemizin mazharı necat ve selâmet olmasını deryayı rahmeti izzetten tazarru ve afaki daima bir dudu muannitle sarılı olan İstanbuldaki bâzı zevatın hakikati görmekteki hissi hasisi temerrütlerinin zevaline intizar eyleriz, ruhu necîbi millet işte böyle mütehassistir. Muhterem kardeşim yalnız tekrar etmekliğime müsaadenizi rica ederim ki evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurulmasını istirham eylediğimiz sualler maatteessüf cevapsız bırakılmıştır. Azizim! Yedullahi fevka eydihim, fakat bununla beraber halli müşkülât ve mesaile tevessül edenlerin mukarrer bir hedefi olmak gerektir. Malûmu biraderileridir ki yedi, sekiz saattenberi biribirimize serdeylediğimiz efkâr ve mütaleat zannı âcizanemizce ne zâtı âlinizde ve ne de bizde hiçbir gûna yeni intibaata en ufak bir tesir dahi yapamamıştır. Millet azameti ilâhîyeye ve amali hakikîyei hilâfetpenahiye istinaden ve ilticaen istihsali maksut ve temini matlap eyliyecektir. Bu bapta emir Hudayı ifa edecektir. Ve buyurduğunuz gibi istihkakı millimiz pürsâd ve ziselâm olacaktır. Duayi keremkârilerinin eksik edilmemesini rica ederim, say bizden tevfik hudayı lemyezeldendir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son iki sözüm ruhum: Amali millîyenin haraseti vatan ve hukuku âliyeye ait esasatını tebcil ve hıfzeylemek şartile bütün muhaberatımızdan hem hakayıkı mevcude ve hem de tamenniyatı hâlise bastü beyan edilmiştir. Zannedersem ahvali hazırada bunların büyük vaziyetleri ve yedul-

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son yanıta ilişkin düşüncem:

Padişah kapısı kesin çözüm yeri olup meşru bir devlette bu yüksek konum bütün ulus bireylerinin yöneleceği mihrabdır. Aynı zamanda Anadolunun tüm söylediklerinin padişaha duyurulduğu yolunda bana bilgi vermişlerdir. O halde kamu işlerinin kıblesi ve yüksek amaçların kabul yeri olan padişahımız efendimiz herşeyi biliyor demek ve belirgin yolların görünümü ya da izlenmesi padişahça kararlaştırılmıştır demek gerekecek. Padişah bildiriminin memleketin yönetimine ve evrelerine ilişkin olarak ele alınan öbür noktalarında ve bunlardan çıkarılan anlamlardaki görüş açıktır. İşte kardeşim bütün varlığımızla bu güzel vatanın kurtuluşu için bu yüce dayanak etrafındaki dışdaki alçakların aşağılık çıkarlarını geri çevirip çürüterek milletin isteklerini gerçekleştirme gücümüzü Tanrının izniyle koruruz. Bu büyük serüvenin en son girdiği evreler ortadan kaldırılmış olsaydı, ah bütün vatan diriliği ile dışarıya karşı bir ağızdan haykıracaktı, bizim yurdumuzun hakkı aramızdaki ağız kavgalarıyla zedelenemez ve yüksek hakem durumunda olan padişah efendimizin yüce istekleri de yurdu, edimli olara kucaklayarak, kurtuluşa ulaştıracak ve yine Allahın ululuğu gereği yüce Tanrı nice büyük yollar yaratıp düşünceler aşılayarak bu karışık düğümü tümüyle çözecektir. Elbetteki Allahın emri güzeldir ve yakındır. "Allahın eli her elden üstündür". Geleceğimiz Allahın bağışlamasıyla ulusal haklarımız yüceliğinde kutlu ve esenlikli olacaktır. İşte bağışlayıcı ruh budur Aziz ruhum.

Abdülkerim
Saat 6:10 sonra

Büyük Hazret,

Ümmetin ve milletin yüce mihrabı olarak bilmekteki kesin kanımız içindir ki, ulusun her türden sunu ve dileklerini padişaha iletip ulaştırma yolu bulmaya girişmekten geri durmadık. Ferit Paşa ve arkadaşlarının bu tertemiz isteği önlemeye çalışmalarına karşın biz yine aynı kulluk yolunda yürümekteyiz. Yalnız burada izin verirseniz siz yüce kardeşimizi büyük bir yanılgıdan kurtarmak amacıyla bildirelim ki, Anadolunun bütün dileklerinin halifenin bilgisine sunulduğu yolunda verdiğiniz bilgiye milletin inanı şu anda kesin değildir. Çünkü millet emindir ki sevgili ve büyük başbuğları, hainçe yaptıkları işler ve davranışları kanıtlanmış olan birkaç kişiyi hiçbir zaman bütün yüreği vicdanı ve varlığıyla ve en derin kulluk duygularıyla padişah ve halifesine bağlı bulunan soylu koca milletine yeğlemez.

Bütün çalışmalarımız güzel vatanın kurtuluşu için yüce padişahın desteği çevresinde dayanıklı ve kavrayışlı bir kitle oluşturmaktır. Ulu Tanrının izniyle bugünkü durum da tam dinginlik içinde ve başarıyla geçecektir. Bütün vatan bütün diriliğiyle dıştan önce içeride ve tüm üzücü olaylara neden olan Ferit Paşa ve çalışma arkadaşlarına karşı bir ağızdan haykırmaktadır. Gücü herşeye yeten Allahın her türlü karışık düğümlerin çözülmesine çere yaratacağına güveniyoruz.

Tanrının iyi ve yakın olan kararı belirip mutsuz ve ezilmiş olan soylu milletimizin kurtuluş ve esenliğe kavuşmasın Tanrının engin rahmetinden ve gücünden ve ufukları kalıcı bir sisle sanlı olan İstanbuldaki bazı kişilerin gerçekleri görmek yolunda bayağıca direnmelerinin son bulmasını bekleriz, milletin soylu ruhu işte böyle bir duygu içindedir. Sayın kardeşim yalnız yinelememe izninizi rica ederim ki evet veya hayır yolunda yanıtlamanızı dilediğimiz sorular ne yazık ki yanıtsız bırakılmıştır. Azizim! Allahın eli her elden üstündür, ama bununla birlikte güçlükleri ve sorunları çözmeye çalışanların kararlaştırılmış bir ereği olmak gerektir. Siz kardeşim bilirsiniz ki yedi, sekiz saatten beri biribirimize bildirdiğimiz düşünce ve görüşler sanırız ki ne sizde ve ne de bizde hiçbir yeni izlenim doğmasına en küçük bir etki bile yapamamıştır. Millet Allahın büyüklüğüne ve halifenin gerçek emellerine dayanıp sığınarak amacına varacak ve istediğini elde edecektir. Bu konuda Tanrının buyruğunu yerine getirecektir. Ve söylediğiniz gibi ulusal haklarımız kutlu ve esenlikli olacaktır. İyilik sever dualarınızın eksik edilmemesini rica ederim, çalışmak bizden yardım ölümsüz Allahdandır.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

İki lâfım daha var ruhum: Ulusal isteklerin toprak bütünlüğüne ve yüksek haklara ilişkin ilkeleri yüceltip korumak koşulu ile bütün yazışmalarımızdan hem bugünkü gerçekler ve hem de temiz dilekler dile getirilmiştir. Sanırım ki şimdiki durumlarda bunların büyük önemleri vardır ve

Levent Şahverdi Arşivi

lah âyeti celilesi de hayrile kabul buyurulmak üzere masruf kılınmıştır. İşte ruhum hepsi bu.

Cümleyi muhabbetlerle deraguş ederim. Allaha ısmarladık yine görüşeceğiz muazzez kardeşim Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeştm. İnşallah yine görüşmekle müşerref oluruz. Niyatı haliseleri mucibi ecrü azîm olur. Hatırnişîni biraderileri olmak üzere son bir cümle arzediyorum. Millet kavi, müdrik, azminde katidir. Harekatâtı filiye cereyanı senini almıştır. Zatı şevketsimatı tacidarı azamînin lûtfen ve atıfeten itayı karar ve halli mesele buyurmaları zamanıdır. Ve bu kararın ki, her türlü kararların fevkinde ve şüphesiz milleti necibeleri hakkında lûtfu mahsusu hilâfetpenahîyi muhtevi olacaktır; itası anında her şey nizamı tammını bulmakta bir an teahhur etmiyecektir. Allaha emanet olunuz kardeşim.

Mustafa Kemal

- Allaha ısmarladık cümleten gidiyoruz.
- Allah selâmet versin Efendim.

VESİKA, 113.

Horhor, 8/11/1335

Harekâtı Millîye Dersaadet Murahhası Vasıf Beyefendiye

Muazzez Efendim;

Geçen gün zâtı âlilerinizle cereyan eden muhasebemizde memleketin selâmeti âliye ve milletin saadeti kâmilesi mevzuubahs olarak muvaffakıyeti esasîyeyi rencide edecek en küçük seketatın bile ref'i ve umuru vatanîyenin cihatı şamilesile teysiri konuşulmuş ve bunda itimatbahş hasailinizin mübeşşiri tevkifat olacağı kanaatleri izhar kılınmıştı. Umuru bedihiyedendir ki maksudu necibi milletin - bu mücahedei muazzamada bütün büyüklüklerile hakikat nurları serperek - cihanda hükümran olan kavanini asilei millînin zadei hakperesti olduğu ve bunun intifası istihalei mantıkıye derecesinde mümteni bulunduğu elbette ahvali müsbeteden kalacaktır.

İtirazat, ihtirasat, veya ki tatbikattaki bazı sakatat nurdan masug bu mevlûdu asla boğamayacaktır. Millet hakkı hayatını ve andaki ulûvvü teşebbüsünü yüce kudretlerden, asil nasiblerden ahzetmektedir... Bunu bir temenni veyahut bir mülâhaza makamında arzetmem. Bu beyanat hep kaziyei muhkeme teşkil eden netayici devai suretinde müberhen ve mütehakkık umurdandır. Yalnız bunun idrakinde müberhen ve mütehakkık umurdandır. Yalnız bunun idrakinde: adli tam, nisabı nısfet ve muarızîne karşı reddi ebatil ile celbe muvaffakıyet şarttır. Bu mukaddeme ile burada bir girizgâhı âli yaparak asıl bu keşmekeşi azimdeki nâçiz hareketime nakli kelâm ile izahı hakikat etmek isterim. Bu hareket, başlı başına, bir teşebbüsü fevkalâden ibaret bulunmuştur. Ol zamanın tazyikatına nazaran pek tarihî olan bu teşebbüsüm uzun bir muhabere neticesinde Heyeti Temsilîyece bilinmiş ise de birçok noktaları veya safahatı muayyen zihniyetlerle belki anlaşılamamış olduğundan ve muhaberenin iptidaen bazı aksamında tereddütler meşhut idüğünden bunun galat telkinatını refetmek ve muhabere zamanında tarafeynce geçirilen asabiyetlere rağmen nezaketler ve selâmetler ile piraste bir maksudı necib için nasıl araya atıldığımı bir kere daha ayan kılmak isterim. Bu izah benim için bir ihtiyacı manevidir. Zira en güç olarak yapılabilen bu harekâta ol zaman İstanbulda tek bir kişi bile müteşebbis bulunamamıştı; hatta diyebilirim ki, değil müteşebbis bunu kemalile mütehattır bile yok gibi gibidi.

İşte memleket giriyei tehlikeye ilka ve derkemin kuvvetlerin hud'akâr tazyiklerine müsteniden maazallah dahilde mukatelâtı azimeye iptida edilmek pek endişe ile hissolunurken sevaiki muzlime ile vatanımızın böylece duçarı hatar olması seyyiatı müebbetei tarihiyeden görülerek milletin azmü maksudu necîbini sırf ferdayı vatan üzüntüsü teşkil eylediği vuzuhile makamı aidine ilâm edilmiştir. Bu kudreti alül'ali hakkın her halde delâleti fikriyei idariyeye galebesindeki kanaat delâletin tarafeyne ismaındaki müşkülâtı tahfif ve hatta Hudanın lûtfile her şeyi zail kılarak bu emri düşvarda tek başıma beni müteşebbis bırakmıştır.

Cereyanı hal şöyledir: Meseleyi evvelâ Vükelâdan Hadi Paşaya açarak beni reisi hükûmet ile görüştürmesini rica ve lûtfu hak ile bu teşebbüsten bir hayrı meskûn vatan doğacağını ilâve ve imha eyledim. Ciddiyeti beyan ve nezaketi kelâm bu zâtı âlide hüsnü telâkkiye bir intiba oldu. Kendileri sadrazam paşaya telefonla müracat ederek binnihaye görüşülmek ve müzakere olunmak

yüce "yedullah" âyeti de iyilikle kabul buyurulmak için kullanılmıştır. İşte ruhum hepsi bu.

Hepinizi sevgilerle kucaklarım. Allaha ısmarladık yine görüşeceğiz aziz kardeşim Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeşim. Allahın izniyle yine görüşmekle onur duyarız. Temiz amaçlı düşünceleriniz çok büyük sevap kazandırır. Siz kardeşimin belleğinde kalsın diye son bir cümle söylüyorum. Millet güçlü, kavrayışlı ve kesin kararlıdır. İşler hızla yürümektedir. Görkemli padişahın bir iyilik yapıp karar vermesi ve sorunu çözmesinin zamanıdır. Ve bu kararın ki, her türlü kararın üstünde ve kuşkusuz soylu milleti için padişahın özel iyiliğini içerecektir; verilmesi anında her şey tam bir düzene girmesi hiç gecikmeyecektir. Allaha emanet olunuz kardeşim.

Mustafa Kemal

- Allaha ısmarladık hepimiz gidiyoruz.
- Allah esenlik versin Efendim.

BELGE, 113.

Horhor, 8/11/1919

Ulusal Savaşım İstanbul Delegesi Vasıf Beyefendiye

Değerli Efendim;

Geçen gün sizinle yaptığımız görüşmede memleketin yüksek esenliği ve milletin tam mutluluğu sözkonusu edilerek temel başarıyı zedeleyici en küçük engellerin bile kaldırılması yurt işlerinin bütün kapsamıyla kolaylaştırılması ve bunda güven verici davranışlarınızın Tanrı yardımının habercisi olacağı düşüncesi açıklanmıştı. Besbellidir ki milletin soylu amacı - bu çok büyük savaşımda bütün büyüklüklerile gerçeğin ışıklarını saçarak - dünyada egemen bulunan soylu ulusal yasaların doğruluktan sapmaz bir ürünü olduğu ve bunun yok edilmesinin mantık açısından olanaksız bulunduğu elbette kanıtlanmış bir durum olarak kalacaktır.

Karşı çıkmalar, kötü hırslar ya da uygulamadaki bazı aksaklıklar nurdan yaradılmış bu ürünü hiçbir zaman boğamayacaktır. Millet yasama hakkını ve bu uğurdaki girişiminin yüce güçlerden, Tanrının soylu kısmetlerinden almaktadır.....Bunu bir dilek ya da bir düşünce olarak söylemiyorum. Bu söylediklerimin tümü, kesin yargıya bağlanan dava sonuçları gibi kanıtlanmış ve saptanmış işlerdendir. Yalnız bunun başarıyla elde edilmesi için: tam bir adalet sağlam bir insaflılık ve karşı çıkanlar önünde çürük düşüncenin geri çevrilmesi zorunludur. Bu başlangıçta burada yüksek bir giriş yaparak asıl bu büyük kargaşadaki önemsiz davranışıma lâfı getirip gerçeği açıklamak isterim. Bu davranış, başlı başına, bir olağanüstü davranıştan başka birşey olmamıştır. O zamanın baskılarına göre pek tarihsel olan bu girişimim uzun bir haberleşme sonunda Temsilci Kurul tarafından öğrenilmiş ise de birçok noktaları veya evreleri belli görüşler nedenile belki anlaşılamamış olduğundan ve yazışmanın başlangıcında bazı bölümlerde duraksamalar görüldüğü için bundaki yanlış izlenimi silmek yazışma sırasında iki tarafın kapıldığı sinirliliklere karşın temizlik ve esenliklerle bezenmiş soylu bir amaç uğruna nasıl ortaya atıldığımı bir kere daha açıklığa kavuşturmak isterim. Bu açıklama benim için tinsel bir gereksinimdir. Çünkü çok zor yapılabilen bu davranışa o zaman İstanbulda tek bir kişi bile girişememişti; üstelik diyebilirim ki, değil girişen bunu tümüyle akla getiren bile yok gibiydi.

İşte memleketi tehlike girdabına* sürükleyenlerin ve pusuya yatmış güçlerin hileli baskılarına dayanarak Tanrı esirgesin içerde büyük çapta adam öldürmelere başlanacağı çok büyük kaygıyla sezinlenirken karanlık nedenlerle vatanımızın böylece tehlikeye düşmesi sonsuz tarihî kötülüklerden sayılarak milletin kararlılığının ve soylu amacının salt vatanın geleceği kaygısından doğduğunu ilgililere açıkça bildirilmiştir. Yücelerin yücesi olan bu hakkın her halde yönetimle ilgili düşüncelere üstün gelmesindeki inanış aradaki görüşlerin her iki tarafa duyurulmasındaki zorlukları hafifletti ve üstelik Tanrının yardımıyla tüm zorlukları yok edip bu çok zor işde tek başıma beni girişimci olarak bırakmıştır.

Durumun gelişmesi şöyle oldu: İşi ilk önce bakanlardan Hadi Paşaya açarak beni başbakanla görüştürmesini rica ettim ve bu girişimden Tanrının yardımıyla vatana yarar getirecek sonuç alınacağını ayrıca bildirdim. Konuşmamın ciddîliği ve sözlerimin temizliği bu yüksek kişi tarafından iyi karşılanmaklığıma bir neden oldu. Kendileri başbakan paşaya telefonla başvurarak sonunda bu-

* Sulardaki anafor

Levent Şahverdi Arşivi

mukarrer oldu. Kendim sadrı müşarileyh nezdine Hadi Paşa ile gittim. Hadi Paşa ufak bir takdimden sonra söyliyeceklerim hakkında bir saat kadar beyanı mütalea ve bu harekâtın en yüce vatan kaygusile yapıldığını ve başka bir endişe olamayacağını lisanımın bütün kuvveti derecesinde irat ve en nihayet tarafımdan muhabereye ağaz ile anlaşılmak imkânını taharri ve tahsil etmiye kendilerini İrza eyledim. Bu muvafakat, hüsnü hatimeye delâlet gibi idi.. Andan sonra muhabere başladı. Evvelâ bir şifre yazdım buna bir harf bile ilâve etmedi ve bu muhaberattan padişahımız efendimiz de haberdar ve yazılan şifre meşmulü lihazai âlitebar kılındı. Sonra uzun telgraf muhaberesi cereyan etti. Ve bu bir gün sürdü. Bunun metni hem bende ve hem de Heyeti Mümessile nezdinde mevcuttur. Bu muhaberatta hep heyeti âliyeye padişahımız efendimiz hazretlerinin bütün umura sahip ve mütezahir olan halat veya evamir ve harekâtın nezdi humayunlarında umuru malûmeden idüğü ilâm kılınmakla beraber padişahımıza bütün maksutların arz ve iblâğına yol aramak suretindeki hareketimi ihtiyar olunmak lüzumuna dair olan telgraf istizahına karşı da hep oranın "mihrabı" teveccüh idüğünü aşağıda aynen yazdığım ve fakat pek yüksek esasatı idarîye ve hakayıkı mevcudenîn cilvegâhı şüunu gördüğüm muhkematı kelâmiye ile teshil ve işaret eyledim... Cümlelerim şunlardır: "Süddei seniyei mülûkâne her müracaatın ve bütün müşkülâtın hallü hasim makamı olup efradı millete mihrabı teveccühtür. Aynı zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kılındığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kıblegâhı umuru amme ve kabulgâhı makasıdı âliye olan padişahımız efendimiz hazretlerinin ıttılaı humayunlarında her şey vardır demek ve suveri barizenin tezahür veya idamesi nezdi hudapesendanelerinde müstakir bulunuyor demek lâzımgelecek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki maanii müstahrecerfe nazara barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgahı maatipenah etrafında amali milletin hâksarı haricînin edna menfaatini red ve cerh edecek surette inşallah halline kurdetyap kalırız...ve gene Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkile ve telkinile bu müşkülküşa ukteyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptir!.. Atimiz bikeremi mevlâ istihkakı millîmiz yüceliğinde pürsadü ziselâm olacaktır." İşte efendim bu cümleler gibi hakayıkı cami ve maksudu necibin tecellisine saik esasatı mübelliğ nice beyanatı muhkeme hep muhaberatımızı pirayedar kılmıştır.

Ben bütün muhaberatımızda tek bir insan idim ve Heyeti Mümessileye, padişahımıza müstemirren müracaat lüzumile beraber her şeyin arzedildiğinin de bilinmesini ve bu muhaberatımızın da verileceğini ve müşkülküşa uktenin kariben hallolunacağını mümkünülbeyan bariz cümel ile iblağ eyledim. Bu muhaberatı hep padişahımız aynen görerek neticei maksudenin hasmü tatbikma ve uktei düşvar kuşanın halline lûtfen binnihaye fermanı rıza verdiler... diyebelirim ki sadrı sabık en son muhabere neticesile ve bunun pek devamlı tesir ve ciddiyeti munazarasile binnihaye çekilmek lüzumuna kail ve bütün hıvayi manevîyei mukvemeti zail olarak istifasını takdim eyledi. İşte sessiz, sadasız, liveçhilvatan çalışılan ve tek başına bir azmi nâçizi nezahetperverî ile başarılan vak'ai muazzama budur...

Nazarı dikkate almalıdır ki bu yazıları ben yazmış ve sadrı sabık ile padişahımız efendimiz hazretleri bunun cereyanı kâmilinden sonra netayicine ıttıla ile derecatı muhkemesi karşısında ittihazı karar kılmışlardır... Teşebbüsün ve yazılan yazıların ne dereceye kadar yüksek nikatı ihtiva ettiği ve nasıl bir vicdanı selim ve fikri vekkat ile hakayıkı cariyenin nakşı kırtas kılındığı elbette nezdi huda ve nazarı tarihi millette pirayedarı asalet kalacaktır.

Bütün bunları bastü izaha beni sevkeden esbap "tesbiti hakayıkı macerayı mesbukadır" bunun tahsilinden sonra gayei âliye hakkındaki mazhariyetler için bir ferdi naçizi vatan olmak itibarile bir iki söz irad etmek isterim: Vatanınızın selâmetini istihdaf eden millî harekâtı necibenin bu kadar safahatı müşkilesinden sonra, hatta gubar aver seketattan münezzehiyetini göstererek bunun aslı kâmilile tesiratı muhitten azade tutulması ve tereddi cihetlerini dur ve menkuz bırakarak sırf selâmı vatan için içtihat gruplarını ve hatta "müellefei kulübü" zamanı peygamberîdeki siyaseti âliyenin ihtiyarile şu pek nazik devirde celbü takrip ve tahsil maksudu âliye mümkün mertebe dağdağasızca muvaffakıyet elvermesi ve tesiratı hariciyenin her türlü bet encam iğfalât ve desaisinden ihtiraz birle bilâ takdim umum düveli muazzamai mütelifinin, millî hakla bülent ve mütealimizi kabulen teveccühat ve muavenatını temine ve anlara karşı düşmenanın telkinatı veçhile ihsası kuvvet kılınmak veyahut ki memlekette huzur ve selâmın ref'ine teşkilâtı millîyece badi olunmak tarzındaki müddeayat ve iftiraatı batılanın her türlü teşebbüsatı âliye ve münasebatı cemile ile bertaraf olunmasına kat'an muvaffakıyet kazanılmasıdır. Bu da en yüce hasafetlerin tatbikle bilûtfu huda harekâtı milîyece bu nikatın pezirâyi istikrar lalmmasındaki mazhariyetlerle tevemdir...

luşup görüşme kararlaştırıldı. Ben başbakanın yanına Hadi Paşa ile gittim. Hadi Paşa beni kısaca tanıttıktan sonra söyliyeceklerim konusunda bir saat kadar görüş bildirdim ve bu savaşımın en yüce vatan kaygısıyla yapıldığını ve başka bir kaygı verici neden olamayacağını dilimin döndüğü kadar bildirdim ve en sonunda haberleşmeye benim başlamama ve uzlaşmaya olanak arayıp bunu kolaylaştırmaya onu razı ettim. Böylece razı oluş, işin iyi bir sonuca bağlanacağını gösterir gibiydi. Ondan sonra yazışma başladı. Önce bir şiire yazdım buna bir harf bile eklemedi ve bu yazışmalardan padişahımız efendimize bilgi verildi ve yazılan şifrenin içeriği kendilerine sunuldu. Sonra uzun telgraf yazışmaları oldu. Ve bu bir gün sürdü. Bunun metni hem bende ve hem de Temsilci Kurulda vardır. Bu yazışmalarda hep yüksek kurula padişahımız efendimiz hazretlerinin bütün işlere sahip ve yardımcı olduğu ve durum veya buyruk ve eylemlerin padişah hazretlerince bilindiği açıklanmakla birlikte padişahımıza bütün dileklerin sunulup iletilmesine yol aramak yönündeki davranışımı sürdürmek gerekliliğine ilişkin olan telgrafdaki soruya karşı da hep yönelicek oranın "mihrab" olduğunu tıpkısını aşağıya yazdığım cümlede ve fakat o konumu çok yüksek yönetim ilkeleri ve bulunan gerçeklerin belirdiği ve olayların yansıdığı yer olarak gördüğümü kur'an âyetlerine dayanarak saptayıp belirttim... Cümlelerim şunlardır: "Padişah kapısı kesin çözüm yeri olup bu yükek konum bütün ulus bireylerinin yöneleceği mihrabdır. Aynı zamanda Anadolunun tüm söylediklerinin padişaha duyurulduğu yolunda bana bilgi vermişlerdir. O halde kamu işlerinin kıblesi ve yüksek amaçların kabul yeri olan padişahımız efendimiz yolların görünümü ya da izlenmesi padişahça kararlaştırılmıştır demek gerekecek. Padişah bildirisinin memleketin yönetimine ve evrelerine ilişkin olarak ele alınan öbür noktalarında ve bunlardan çıkarılan anlanılardaki görüş açıktır. İşte kardeşim bütün varlığımızla bu güzel vatanın kurtuluşu için bu yüce dayanak etrafında dışdaki alçakların aşağılık çıkarlarını geri çevirip çürüterek milletin isteklerini gerçekleştirme gücümüzü Tanrının izniyle koruruz.....ve gene yüce Tanrı nice büyük yollar yaratıp düşünceler aşılayarak bu karışık düğümü tümüyle çözecektir. Elbette ki Allahın emri güzeldir ve yakındır!...Geleceğimiz Allahın bağışlamasıyla ulusal haklarımız yüceliğinde kutlu ve escnlikli olacaktır. " İşte efendim bu cümleler gibi gerçekleri kapsayan ve soylu amacın gerçekleşmesine yol açacak ilkeleri bildiren nice Tanrı kelâmı hep yazışmalarımızı süslemiştir.

Bütün yazışmalarımızda ben tek başıma idim ve Temsilci Kurula, padişahımıza sürekli olarak başvurma gerekliliğiyle birlikte her şeyin bilgilerine sunulduğunun da bilinmesini ve bu yazışmamızın da verileceğini ve çözülmesi güç düğümün yakında çözüleceğini söylenebilecek açık cümlelerle bildirdim. Bu yazışmaların tümünü padişahımız olduğu gibi görerek istenilen sonucu yaratacak uygulamaya geçilerek çözümü güç düğümün çözümlenmesini uygun bulan fermanı en sonunda verdiler.....diyebilirim ki eski başbakan en son yazışma üzerine ve bunun pek sürekli etkisi ve önemli tartışılması sonunda artık çekilme gerekliliğine inanarak ve bütün dayanma gücünü yitirerek çekilme dilekçesini sundu. İşte sessiz, sadasız, vatan için çalışılan ve tek başına yapılan temiz duygulu önemsiz bir girişim ile başarılan büyük olay budur.

Şurası göz önünde bulundurulmalıdır ki bu yazıları benim yazmamdan sonra ve eski başbakanla padişahımız efendimiz hazretlerinin bunun sonucunu öğrenip değerlendirmeleri üzerine yazılanların sağlam dayanaklarını görünce kararlarını vermişlerdir.....Teşebbüsün ve yazılan yazıların ne kerteye kadar yüksek noktaları içerdiği ve nasıl temiz bir vicdan ve keskin görüşle günün gerçeklerini kağıda döktüğü elbette Tanrının ve ulus tarihinin önünde soyluluk parıltısı olarak kalacaktır.

Beni bunları sayıp dökmeye iteleyen etkenler "geçmiş olayların gerçeklerini saptamaktır". Bu başarıldıktan sonra asıl amaç konusunda başarıya ulaşmak da vatanın önemsiz bir kişisi olmama nedenile bir iki söz söylemek isterim. Vatanımızın kurtuluşu, bu amacı güden soylu ulusal savaşımımızın bu denli güç evrelerinden tökezletici pisliklerden uzak durarak ve ortamdan etkilenip yozlaşmadan geçilmiş olduğunu göstererek ve sırf vatanın kurtuluşu için çalışan türlü düşünce gruplarıyla uyum sağlayarak ve böylece Peygamberimizin "yürekleri bir araya toplayan" döneminde uygulanan politikayı seçerek, şu çok tehlikeli zamanda en az gürültüyle gerçekleştirilebilir. Bir de dış etkenlerin her türden uğursuz aldatma ve düzenlerinden sakınıp, büyük İtilâf devletlerin ulusumuzun yüksek ve kutsal haklarını kabul etmeleri için yakınlık ve yardımlarını kazanmak ve - düşmanların ileri sürdüğü gibi - onlara karşı kuvvet gösterisine kalkışıldığı ya da ülkede huzur ve esenlik kalmamasına ulusal örgütlerin neden olduğu yolundaki boş suçlama ve iftiraları her türlü yüksek girişim ve iyiliklerle çürütmek yoluna da gidilmelidir. Bu da, en yüce ve sağlam düşünceler ortaya konulup, Tanrının yardımıyla, bu noktaların Ulusal Savaşım yürütenlerce istikrara kavuşturulmasındaki başarıyla eş değerdedir.

Levent Şahverdi Arşivi

Baki arzı muhabbet ile gözlerinizi iştiyak ile telsim ederim. Bu kâğıdımın bir suretini Heyeti Temsilîyeye göndermek lûtfunu diriğ etmezseniz hakayih âliyenin tamamen ve iştiraken neşrine lûtfetmiş olursunuz muazzez Efendim.

Erkânıharbiye Mirlivası
Abdülkerim

VESİKA, 114.

Telgraf ***Trabzon, 18/9/1335***

Sıvasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaai Hukuk Cemiyeti Mümessiline

Hükûmetimizin bizden kat'ı rabıta etmek ıztırarında kaldığı surette dahi bizim hükûmetimizden fekki irtibat etmememiz esası üzerine tertip edilmiş olan Şarki Anadolu Vilâyatı Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine mugayir ve menafii millîyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Merciiyet meselesi için muhaberatı Tesmiyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihatı sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyleriz.

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi
Rıza
Belediye Reisi
Hüseyin Hamdi

VESİKA, 115.

Erzurumda Kâzım Paşa ile makine başında muhaberat

Telgraf ***Sıvas, 19 Eylûl 1335***

S - Ardasaya ne vakıt teşrif buyuracaksınız?

Evvelâ Trabzondan gelen son bir telgrafı aynen arzedeceğim. Badehu görüşmeye devam ederiz.

SURET

Sıvasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaai Hukuk Cemiyeti mümessiline: Hükûmetimizin bizden kat'ı rabıta etmek ıztırarında kaldığı surette dahi bizim hükûmetimizden fekki irtibat etmememiz esası üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinen dördüncü maddesinin sarahatine mugayir ve menafii millîyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Merciiyet meselesi için muhaberatı resmîyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihatı sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyleriz. 18/9/1335, Belediye Reisi Hüseyin Hamdı, Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Rıza.

C - Amerikalıların Erzurumdan gitmesinden sonraya talik ettim. Trabzon valisi ile dün gece makine başında görüştüm. Hulâsasını arzedeceğim. Burada makina başında Paşa Hazretleri, Kâzım, Rüştü, ibrahim Tali, Saffet, Mustafa ve Fahri Beyler vardır. Oradaki zevatın da bildirilmesi rica olunur.

Vali bendenizle görüşmek için mukaddeme olarak şayanı dikkat bir dereceden sonra esasa girişti. Şu vaziyetin ıslahı için çareler taharrisi arzusunda olduğunu söyliyerek şu sualleri sordu.

1 - Bu hal devam ederse siyasî, malî, iktisadî ve idari vaziyetimiz ne olacaktır.

2 - Dersaadetin sükûtu devam ederse ne gibi tedabiri müessire düşünülmektedir. Mülkü milletin selâmetü saadeti düşünüldüğü cihetle bu gayeye vusul için ne gibi mevani tahaddüs edebileceği düşünüldüğü.

3 - 1324 de Selanik iş'aratı ve Otuz bir Martta Hareket Ordusu muamelâtı ve Mahmut Şevket Paşanın teminatına rağmen bilâhare bir şekli garip hudusü acaba şüpheaver birer masebak teşkil etmez mi. Gerek ordu gerek vilâyat canibinden kabineye ademi itimat meselesi daha başka yolda tutturulmuş olsaydı acaba daha müessir olmaz mydı. Selâtin içinde bir mevkii mümtaz işgal eden şevketmaap efendimize daha başka yolda tedabirle maruzatta bulunularak emniyeti şahaneleri celbedilemez midi?

Sevgi sunar gözlerinizi özlemle öperim. Bu mektubumun bir örneğini Temsilci Kurula gönderme iyiliğini esirgemezseniz yüksek gerçeklerin tümüyle ve ortaklaşa yayılmasına yardım etmiş olursunuz değerli Efendim.

Kurmay Tuğgeneral
Abdülkerim

BELGE, 114.

Telgraf **Trabzon, 18/9/1919**

Sıvasta Doğu Anadolu Kurulu Hakları Savunma Derneği Temsilcisine

Hükûmetimizin bizimle bağlantıyı kesmek zorunda kalması durumunda bile bizim hükûmetimizden ilişkileri kesmememiz temeli üzerine düzenlenmiş olan Doğu Anadolu İlleri Hakları Savunma Derneği tüzüğünün dördüncü maddesinin açık hükmüne aykırı ve ulusal çıkarlara zararlı olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Sunacağımız düşüncelerin padişaha iletilmesi konusu ise bir kurul gönderilmesiyle sağlanabilir kanısındayız. Kiminle yazışılacağı sorunu için resmî yazışmaların eskisi gibi yapılmasının önlenmemesi yeterlidir. Konunun öbür yönleriyle ilgili olarak İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını onayladığımızı saygılarla bilginize sunarız.

Hakları Savunma Derneği Başkanı
Rıza
Belediye Başkanı
Hüseyin Hamdi

BELGE, 115.

Erzurumda Kâzım Paşa ile makine başında haberleşme

Telgraf **Sıvas, 19 Eylûl 1919**

S - Ardasaya ne zaman geleceksiniz ?

Önce Trabzondan gelen son bir telgrafı olduğu gibi sunacağım. Ondan sonra görüşmeyi sürdürürüz.

ÖRNEK

Sıvasta Doğu Anadolu Kurulu Hakları Savunma Derneği temsilcisine: Hükûmetimizin bizimle bağlantıyı kesmek zorunda kalması durumunda bile bizim hükûmetimizden ilişki kesmememiz temeli üzerine düzenlenmiş olan Doğu Anadolu İlleri Hakları Savunma Derneği tüzüğünün dördüncü maddesinin açık hükmüne aykırı ve ulusal çıkarlara zararlı olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Sunacağımız düşüncelerin padişaha iletilmesi konusu ise bir kurul gönderilmesiyle sağlanabilir kanısındayız. Kiminle yazışılacağı sorunu için resmî yazışmaların eskisi gibi yapılmasının önlenmemesi yeterlidir. Konunun öbür yönleriyle ilgili olarak İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını onayladığımızı saygıyla bilginize sunarız. 18/9/1919, Belediye Başkanı Hüseyin Hamdi, Müdafaai Hukuk Derneği Başkanı Rıza.

K - Amerikalıların Erzurumdan gitmesinden sonraya bıraktım. Trabzon valisi ile dün gece makine başında görüştüm. Özetini sunacağım. Burada makine başında Paşa Hazretleri, Kâzım, Rüştü, İbrahim Tali, Saffet, Mustafa ve Fahri Beyler burdadır. Oradakilerin de bildirilmesi rica olunur.

Vali benimle görüşmek için giriş niteliğinde olarak dikkate değer başlangıçtan sonra asıl konuya girdi. Şu durumu düzeltmek için çıkar yollar aramak isteğini söyliyerek şu soruları yöneltti.

1 - Bu durum sürerse politik, malî, ekonomik ve yönetsel durumumuz ne olacaktır?

2 - İstanbulun suskunluğu sürerse ne gibi etkin önlemler düşünülmektedir? Memleketin ve milletin kurtulması ve mutluluğu düşünüldüğüne göre bu amaca ulaşmak yolunda ne gibi engeller çıkabileceğinin düşünüldüğü.

3 - 1908 de Selânikten bildirilenler ve Otuz bir Martta Hareket Ordusunun işlemlerine ve Mahmut Şevket Paşanın verdiği güvenceye karşın sonradan bir garip durumun doğması acaba şimdi de kuşku verecek birer örnek olmaz mı? Gerek ordu gerek iller yönünden kabineye güvensizlik sorunu daha başka yolda tutturulmuş olsaydı acaba daha etkili olmaz mıydı? Sultanlar içinde üstün bir yeri olan padişahımız efendimize daha başka yoldan alınacak önlemlerle bildiride bulunularak padişahın güveni sağlanamaz mıydı?

Levent Şahverdi Arşivi

Bunlara karşı verdiğim cevaplar:

1 - Bu hal devam ede dursun. Evvelâ her ferdi millet ve hükûmet vazifei namus ve hamiyeti yapmalı. Yani ihanet eden bu hükûmeti istifaya davet ve icbar etmeli.

2 - Dersaadetin sükûtu devam edemez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hıyanetine muttali olunca bunları bir dakika mevkilerinde tutmayacak ve amili meşruai millîyeye istinat eden aklü tedbire bihakkın malik meşru bir kabineyi iş başına getirecek ve bunlar da siyasî, iktisadî ve sair tedbirleri yapacaklardır. Zatı şahaneleri bu ihanete muttali olmak için vaziyet vesaiti muhtelife ile hakipayi humayuna arzedilmiştir.

3 - Bugünkü vaziyetin 1324 ve 31 Mart vaziyetlerile mukayesesi müimkimütlasavvur bile değildir. Bugün millet hakkı meşruunu müdafaa ve istimal ediyor. Maksat diktatörlük ihsas etmekse buna arlık bu memlekette imkân tasavvur olunamaz. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da ubudiyet ve sadakatimiz pek derin ve lâyezaldir ve bunun içindir ki vecaibi tazim ve ubudiyete tevfikı sadakatle şikâyetlerimizi hilâfetpenah efendimize ilâm ettik.

Bundan başka vali İstanbula açıkça müracaat etmeye davet olunmuş ve Ömer Fevzi hainin derdesti esbabının istikmali diyerek bu gibi hainlerin beyanname taliki ve saire gibi ehrü âfet saçmamaları hususlarının temini temenni olunmuştur. Vali, İstanbula bir heyet gönderilerek keyfiyetin hakipaye arzını ve bu heyetle kendisinin de gitmesini teklif etmiş ise de bizim vesaiti muhtelife ile arzı keyfiyete tevessül ettiğimize göre bu fikirden nükûl etmiştir. Böyle bir heyetin gitmesi ve buna saray ahvaline vâkıf olan Gümüşane Murahhası Zeki Beyin de ilâvesi teklif edilmektedir.

VESİKA, 116.

Dikkatle keşide ve ahzedilecektir ***Torul, 21/9/1335***

Aceledir.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Burada birkaç gündür dağdağayı mucib olan Trabzon murahhaslarının serdettikleri itiraz Vilâyatı Şarkîye Kongresi mukarreratına muhalif olarak üç zâtın gitmesi lâzım iken adedinin arttırılması Sıvasta Heyeti Temsilîye tesis ve bu heyete şeraiti lâzimeyi haiz olmayan zevatın tayin edildiği ve Sıvas tâbi olacak iken metbu bir hale getirilmesi ve Dersaadetle iadei münasebat edilmesi cümlelerile hulâsa edilebilir. Bu gibi tarihî ve fevkalâde anlarda kuvanın tevhidi ve amali millîyeye müntehap zevatın tercüman ve heyeti umumîyeye yalnız bu kuvvetin nâzım olması farzdır. Bu zaruret şekli bilhassa Vilâyatı Şarkîyenin bilâkaydüşart Kongreye muta ve münkat bulunması da elzemdir. Harekâtı millîyenin mehdi olan Vilâyatı Şarkıyenin bir kısmını temsil eden Trabzon murahhaslarile Kongre arasında pek cüz'î dahi olsa suitefehüm husulünü arzu etmiyorum. Trabzon murahhaslarını temin ve teskin edeceğimden varit olan iddiaya mukabil evvelemirde Kongre noktai nazarının iş'ar buyurulmasını istirham ederim. Bir de fazla evhama duçar olan padişahı büsbütün İngilizlerin ve Ferit Paşa Kabinesinin kucağına atmamak ve binnetice vatanın masuniyetini temin etmek için zâtı şahaneyi Kongrenin maksadı ulvîsi ile tesisini icap ettiren esbap ve makamı saltanat ile millet arasına kundak sokan Ferit Paşa Kabinesinin seyyiatını anlatmak maksadile Dersaadete mütenekkiren bir heyet izamı muvafık olacağını bu heyete murahhas Zeki Bey ifadesile arzeder. Kongreye en sadık bir fırkanın kumandanı sıfatile cümle mümessillere takdimi hürmet eylerim Efendim.

Trabzon valisi görüşmek üzere 22/9/1335 de Ardasaya gelecektir. Neticesini arzederim.

Kaymakam
Halit

VESİKA, 117.

Dakika tehiri gayricaizdir. ***Torul, 24/25,9,1335***

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - 21/9/1335 tarihli maruzatım Trabzonluların itirazlarını hulâsa ederek Kongreye arzetmek Kongrenin bu bapta noklai nazarını anlayarak Trabzon murahhaslarını hahünahah yola getirmek fikrile yazılmıştır. Şahsım ve fırkam dahi bana ittibaan Kongreyi muhterem tanır, histe ve emelde bir olan Kongrenin herbir emrini büyük bir iftiharla yaparız. Bilmem bunun için teminat vermeye lüzum var mıdır.

2 - Trabzon muhalefetinin merkezini teşkil eden Trabzon Valisi Galip Bey kolordu ile Erzurum valisinin davetini kabul edip Erzuruma gitmediğinden ve bizzarure kuvvei müsellâha ile mahfuzen bu gece 24/25 Erzuruma gönderdim.

Bunlara karşı verdiğim yanıtlar:

1 - Bu durum süre dursun. Önce ulusun her bireyi ve hükûmet namus ve vatanseverlik görevini yapmalı. Yani ihanet eden hu hükûmeti çekilmeye çağırmalı ve buna zorlanmalı.

2 - İstanbulun suskunluğu süremez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hain olduğunu öğrenince bunları bir dakika yerlernide tutmayacak ve ulusun meşru isteklerine dayanan gerçekten aklı ve önlemi olan meşru bir kabineyi iş başına getirecek ve bunlar da politik, ekonomik ve öbür önlemleri alacaklardır. Padişah bu ihaneti öğrensin diye durum türlü yollardan padişahın ayaklarının bastığı toprağa bildirilmiştir.

3 - Bugünkü durum 1908 ve 31 Mart durumlarıyla hiç mi hiç karşılaştırılamaz. Bugün millet meşru hakkını savunuyor ve kullanıyor. Amaç diktatörlük kuşkusunu sezinlendirmekse buna artık bu memlekette olanak düşünülemez. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da kullluk ve bağlılığımız pek derin ve sonsuzdur ve bunun içindir ki ona karşı saygı ve kulluk borçlarımız uyarınca yakınmalarımızı Halife efendimize duyurduk.

Bundan başka vali İstanbula açıkça başvurmaya çağırılmış ve Ömer Fevzi yakalanması için gerekli önlemlerin alınması diyerek bu gibi hainlerin sokaklara bildiriler asmalarının ve benzer yollarla yıkım zehri saçmalarının sağlanması istenmiştir. Vali, İstanbula bir kurul gönderilerek durumun padişahın ayağının bastığı toprağa sunulmanın ve kendisinin de bu kurulla birlikte gitmesini önermişse de bizim türlü yoldan durumu bildirmeye girişmiş olmamız nedenile bu düşünceden vazgeçmiştir. Böyle bir kurulun gitmesi ve buna sarayın durumunu bilen Gümüşhane delegesi Zeki Beyin de katılması önerilmektedir.

BELGE, 116.

Özenle çekilecek ve alınacaktır **Torul, 21/9/1919**

İvedidir.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Burada birkaç gündür karışıklık doğuran Trabzon delegelerinin ileri sürdükleri karşı görüşler Doğu İlleri Kongresi kararına aykırı olarak üç kişinin gitmesi gerekirken gideceklerinin sayısının arttırılması Sıvasta Temsilci Kurul oluşturulması ve bu kurula gerekli nitelikleri bulunmayan kimselerin atandığı ve Sıvas kongreye bağlı olacak iken kongre Sıvasa bağlı bir duruma getirilmesi ve İstanbulla ilişkilerin yeniden kurulması cümlelerile özetlenebilir. Bu gibi tarihî ve olağanüstü zamanlarda güçlerin birleştirilmesi ve millî isteklere seçilmiş kimselerin tercüman ve genel duruma yalnız bu gücün egemen olması zorunludur. Bu zorunluk biçiminde özellikle Doğu İllerinin kayıtsız şartsız Kongreye bağlı kalması ve ona uyması zorunluğu da vardır. Ulusal savaşımın beşiği olan doğu illerinin bir bölümünü temsil eden Trabzon delegeleriyle Kongre arasında pek küçük de olsa anlaşmazlık çıkmasını istemiyorum. Trabzon delegelerine güvence verip onları yatıştıracağım için herşeyden önce ileri sürülen iddialara karşı Kongre görüşünün bildirilmesini dilerim. Bir de çok kuşkulanan padişahı büsbütün İngilizlerin ve Ferit Paşa Kabinesinin kucağına atmamak ve sonuçta vatanın dokunulmazlığını sağlamak için padişaha Kongrenin yüce amacım kongre kurulmasını gerektiren nedenleri ve saltanat ile millet arasına kundak sokan Ferit Paşa Kabinesinin kötülüklerini anlatmak amacıyla İstanbula gizlice bir kurul gönderilmesinin uygun olacağını bu kurula delege Zeki ve Servet Beyler katılırsa kıvançla kabul edeceklerini Zeki Beyin sözlerine dayanarak bildiririm. Kongreye en bağlı bir tümenin komutanı kimliğiyle tüm delegelere saygı sunarım Efendim.

Trabzon valisi görüşmek üzere 22/9/1919 da Ardasaya gelecektir. Sonucunu bilginize sunarım.

Yarbay
Halit

BELGE, 117.

Dakika geciktirilemez **Torul, 24-25/9/1919**

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - 21/9/1919 tarihli telgrafın Trabzonluların itirazlarını özetliyerek Kongreye bildirmek Kongrenin bu konudaki görüşünü anlayarak Trabzon delegelerini isteseler de istemeseler de yola getirmek düşüncesiyle yazılmıştır. Kendim ve bana uyarak tümenim de Kongreyi saygın bulur, duyguda ve istekde bir olan Kongrenin her emrini büyük bir övünçle yaparız. Bilmem bunun için güvence vermeye gerek var mıdır.

2 - Trabzon muhalefetinin merkezini oluşturan Trabzon Valisi Galip Beyi, kolordu ile Erzurum valisinin çağırısını kabul edip Erzuruma gitmediğinden ve zorunlu kalarak silâhlı kuvvetle göz altında olarak bu gece 24/25 Erzuruma gönderdim.

Levent Şahverdi Arşivi

3 - Heyeti Mümessilenin kısmı mühimmini tanıdığımdan cümlesine tekrar arzı hürmet eyler ve kemali cesaretle vazifei millîyelerine devamlarını ve muvaffakıyetlerini niyaz eylerim Paşa Hazretleri.

Kaymakam
Halit

VESİKA, 118.

Şifre ***Sıvas, 28/9/1335***

K.O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

C: 27/9/1335 tel:

İstanbul hükûmetinin Abdülkerim Paşayı tavsit ederek ciheti telif aramakta ve bir heyet göndermeyi rica etmekte olduğuna dari dün makine başında sekiz saat devam eden muhaberenin hulâsasını zatı âlii biraderanelerine bugün arzettik. Bunun mütaleasından sonra mevzuubahs mürcaate lüzum görülüp görülmeyeceğinin iş'arını rica ederiz. Lüzum görüldüğü takdirde Trabzon valisinin, Dahilîye Nâzırı Adil Beyden harekâtı millîyemize muhalefet hususunda hiçbir farkı olmadığından kendisinin harekâtı necîbei millîyemize hiçbir suretle müdahalesine müsaade buyurulmaması Heyeti Temsilîye kararile rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 119.

Şifre halli ***Erzurumdan, 30/9/1335***

K.O. 3 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîyeye:

Abdülkerim Paşa ile olan muhavere geldi. Buna nazaran artık Erzurumca hiçbir teşebbüse lüzum kalmadı. Trabzon valisinin bu gibi işlere karıştırılmaması hakkındaki mütaleai âlilerinin pek musip olduğunu arzeylerim.

K.O. 15 K.
Kâzım

VESİKA, 120.

Mutasarruf Suat Beyefendiye

Zâtı âlinize Heyeti Temsilîye kararile son günlerde vukubulan tebligat tamamen alınmış ve icabatı yapılmış mıdır. Lûtfen bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal
İzmit, 20/10/1335

Mustafa Kemal Paşaya

C: Efendim, Tebligatı İzmitte aldım. Şu kadar ki İzmitin haleti ruhiye ve ahvali hususîyesi itibarile memlekette zerre kadar ihtilâf ve şuriş olmaması hem memur ve hem vatandaş sıfatile vicdanî vazifem olduğu için ahaliyi serbest bırakarak dinlemeyi en doğru bir hareket buldum. Şu kadar ki bazısı teşkilâtı millîyenin büyük masraflarına iştirak ile günde asker beslemek için? lira talep olunacağı, diğer biri gençler tekrar silâh altına alınarak İstanbul üzerine yürüneceği, bir üçüncüsü İttihat fırkasının memlekete muzır olmuş ve idare edememiş olanlarının tekrar mevkii iktidara geleceği yolunda herbiri başka ehemmiyette ve avamın çekinmesine en müessir sebepler şayi oldu. Bazıları da İstanbulun pek yakınlığı hasebile oradan kuvvet geleceğini işaa etti. Bu esbaptan zuhûra gelen tefrika ve ihtilâfı ara filhakika Heyeti Temsilîyeden bu hususlarda izahat istemek ve bu teşkilâtın bilhassa İttihat hükûmetini evvelki şeklinde ihya olup olmadığını kat'iyyen anlamak azminde oldular. Bendeniz en bitaraf bir adam olmak üzere muhafazai sükûn ve asayişle en büyük alâkadar ve mükellefim. Adapazarında maruz kaldığım emrivaki karşısında en kavi ve halis hissiyatımı ahaliye izhar etmiştim. Çünkü onlar samimî bir hisle hareket ederek eminim ki balâda arzettiğim sualleri sormamışlardı. İzmitin vaziyeti bu ve sair esbaptan dolayı pek müşkül ve mütegayyirdir. Tatmin edilmeğe muhtaçtır. Bendeniz her kim ve herne için olursa olsun neticesi meçhul bir maceraya başkalarını sevketmeyi doğru görmem. Hükmüm bu hususta yalnız kendime geçer. Binaenalevh teenni ve ihtiyat edilmesi taraftarı olduğumu tam bir tecrübem üzerine arzederim. Mütaleai devletlerini istirham ediyorum Efendim.

Ali Suat

3 - Temsilci Kurul üyelerinin büyük çoğunluğunu tanıdığımdan hepsine yeniden saygı sunar ve hiç korkmadan ulusal görevlerini sürdürmelerini ve başarılı olmalarını dilerim Paşa Hazretleri.

Yarbay
Halit

BELGE, 118.

Şifre **Sıvas, 28/9/1919**

K.O. 15 Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

K: 27/9/1919 tel:

İstanbul hükûmetinin Abdülkerim Paşayı aracı yaparak bir uzlaşma yolu aramakta ve bir ekip göndermeyi rica etmekte olduğuna ilişkin olarak dün makine başında sekiz saat süren yazışmanın özetini siz kardeşime bugün sunduk. Bunu inceledikten sonra sözkonusu başvuruya gereklilik görülüp görülmiyeceğinin bildirilmesini rica ederiz. Gerekli görülürse Trabzon valisinin, İçişleri Bakanı Adil Beyden ulusal savaşımımıza karış çıkmak açısından hiçbir başkalığı olmadığından kendisinin soylu ulusal işlerimize karışmasına hiç olanak tanınmaması Temsilci Kurul kararile rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 119.

Çözülmüş şifre **Erzurumdan, 30/9/1919**

K.O. 3 Komutanlığına

Temsilci Kurula:

Abdülkerim Paşa ile yapılan görüşme geldi. Buna göre artık Erzurumca hiçbir girişime gerek kalmadı. Trabzon valisinin bu gibi işlere karıştırılmaması konusundaki yüksek düşüncenizin çok yerinde olduğunu bilginize sunarım.

K.O. 15 K,
Kâzım

BELGE, 120.

Mutasarrıf Suat Beyefendiye

Size Temsilci Kurul kararile son günlerde yapılan bildirilerin hepsi alınmış ve gereği yapılmış mıdır. Lûtfen bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal
İzmit, 20/10/1919

Mustafa Kemal Paşaya

K: Efendim. Bildirileri İzmitte aldım. Şu var ki İzmitin halkını tinsel ve özel durumu bakımından memlekette küçücük bir anlaşmazlık ve karışıklık olmaması hem memur ve hem vatandaş kimliğiyle vicdan görevim olduğu için halkı serbest bırakıp dinlemeyi en doğru bir davranış saydım. Şu var ki kimisi ulusal örgütlerin büyük giderlerine katılıp günde asker beslemek için.....lira isteneceği, bir başkası gençler yeniden silâh altına alınarak İstanbul üzerine yürüneceği, bir üçüncüsü İttihat ve Terakki partisinden memlekete zararlı olmuş ve yönetmeyi beceremmemiş olanlarının başdan işbaşına geleceği yolunda herbiri başka önemde ve sokaktaki adamların çekinmesine en etkili nedenler yazıldı. Kimileri de İstanbulun çok yakın olması nedenile oradan kuvvet geleceğini yaydı. Bu nedenlerden doğan karışıklık ve düşünce ayrılığı dolayısıyla gerçekten Temsilci Kuruldan bu konularda açıklama istemek ve bu örgütün özellikle İttihat ve Terakki hükûmetini evvelki biçiminde yeniden canlandırmak demek olup olmadığını kesinlikle anlamak isteminde direndiler.

Ben en tarafsız bir adam olmak üzere dinginlik ve iç güvenliğin korunmasıyla en çok ilgili ve yükümlüyüm. Adapazarında karşılaştığım olup bitti karşısında en güçlü ve temiz duygularımı halka belirtmiştim. Çünkü inanıyorum ki onlar yukarıda belirttiğim soruları içten bir duyguyla sormamışlardı. İzmitin durumu bu ve başka nedenlerden ötürü pek güç ve değişkendir. Yatıştırılması gerekir. Ben her kim ve herne için olursa olsun sonucu bilinmeyen bir serüvene başkalarını sürüklemeyi doğru bulmam. Bu konuda hükmüm yalnız kendime geçer. Bu nedenle dikkatli ve tedbirli davranılmasından yana olduğumu tam bir deneyimim üzerine bildiririm. Yüksek görüşlerinizin bildirilmesini diliyorum Efendim.

Ali Suat

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 121.

İzmit, 2/10/1335

Mustafa Kemal Paşaya

C: Kulunuzu itidalle dinleyiniz efendim. Bendeniz iyi ifade edemedim. Maksadınızın ulviyet ve meşruiyetinden zaten bahsedilemez. O tamamile malûmdur. Buranın menfaati maddiye düşünen ve belki de cismen ve kalben zayıf bulunan şehir halkı bunun askerlik masraf ve zahmetini düşünmekten kendisini alamaz. İşte hep mesele budur efendimiz. Bu fikirler hep birden evvelki gün ortaya çıktı. Dün davet ettiklerim savuştular. Ortada memurlar kaldı ki bu suretle hareket hiç doğru değildir.

Bitaraflığım meselesine gelince: Noktai nazarınız doğrudur. Fakat bunu bendeniz kendi nefsim için düşünmüyorum. Başında bulunduğum memleketin harekâtını hüsnü idare için düşünüyorum. Bunda faideli değilse ve ana Ferit Paşa Kabinesinin vicdanıma tetabuk etmiyen bir emrini ifa etmiş isem yani efendimiz bu fikirde iseniz bunu Adapazarı zannıma göre serbestçe tashih eder. Bendeniz mevkiimi terkile İstanbula hareket etmem. Çünkü bunu nefsime büyük bir zül addederim. Ahali ise o kadar serbest, o kadar fikir ve kanaatine sahiptir ki tarif edemem. Yalnız hakkımda vukuu memul halin müsebbip ve mes'ulu gene kendim olacağım hakkındaki emri devletlerinin açık olarak bildirilmesini istirham ederim. Çünkü sizi o kadar serbest vicdan sahibi olarak tanırım ki bunu hiçbir vakıt tahkir veya tehdit derekesine indiremem. Hissiyatım bunu kat'iyyen meneder. Bir de askeri ve inzibatî arkadaşlarımın tereddüdünü izaleyi bendenize mi tahmil buyuruyorsunuz. Yoksa zâtı sâminiz mi idare edeceksiniz. Bunları gayet samimî ve açık arzediyorum. Bundan sonra bizi yarınki cuma namazı içtimaına kadar halimize bırakınız. Ferit Paşaya kim bilir kaç defa kalemle hücum eden bendenizi, nekadar fena nazarla görüyorsunuz Efendim.

Ali Suat

VESİKA, 122.

Suat Beye

C: Bütün beyanatızı kemali itidal ile dinledim. Maksadı umumînin ulviyet ve meşruiyeti muhakkak ve müsellem olunca istihsali nctayiç için tevhidi kuva ve teşriki mesai tabiî ve her türlü mevaniin ref'ü izalesi sehil olur. Bütün Anadolunun yekvücut ve beş kolordunun yekpare olarak müştereken temini hayatı devlet ve millet için başladıkları ve asarı nafıası iktitaf olunmakta bulunan bir emri hayırda İzmit gibi melcei vatanperveran olan bir şehirde ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir vatanperverin hariç kalmasını zaten tasavvur etmiyoruz, bu bapta fazla izahat ve istizahata lüzum kalmadığı kanaatile yarınki cuma namazı içtimaına kadar intizar eylemeyi münasip görüyoruz. Zâtı âlinizi fena nazarla gördüğüm hakkındaki zan doğru değildir. Çünkü vicdanımız muztarip olmaksızın verebileceğimiz hükümler ancak netayici filîyeye muallâktır Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 123.

Sıvas, 2/10/1335

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Beyefendi: Vatanımızın temini selâmeti için milletçe ve orduca başlanmış olduğu malûmunuz olan harekâtı necîbeye tamamen taraflar bulunacağınıza şüphe etmediğim için zâtı âlinize orda yapılması elzem olan bazı hususatı Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi kararile tebliğ ve neticesi hakkında itayi malûmat buyurulmasını rica eylemiştim. Bu bapta henüz bir cevabınızı alamadım. Bundan başka bazı menabiden ita olunan malûmatta ihtimal İstanbula kurbiyet dolayısile olacak asarı tereddüt gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin sukut edeceği ve belki de sukut etmiş olması muhakkaktır. Binaenaleyh milletin azmü iradesi her türlü tereddüdün fevkinde haizi salâbettir. Avrupa devletleri bile bu iradei âliye karşısında hükmetkâr vaziyetini almıştır. Şimdi zâtı âlinizin kat'î mütalea ve kararınıza munlazırız Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 124.

336 **23 Mart 1927**

Süleyman Şefik Paşanın Harbîye Nâzırı bulunduğu sıralarda İstanbulda Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Süvari Miralayı Şevket Bey bulunuyordu. Bu Şevket Bey Almanyada ikmali tahsil etmiştir. Ve olzaman Boğaziçinde ikamet eyliyordu. Hatta mirlivalığa terfi edildiği tepşir olunarak mirliva üniforması giydiği halde ertesi günü böyle bir iradenin sudur etmediği tebliğ olunarak teyis edilmiş olduğundan hicabından hastalanmış ve hanesine kapanmıştı o esnada İzmit

BELGE, 121.

İzmit, 2/10/1919

Mustafa Kemal Paşaya

K: Kulunuzu soğukkanlı dinleyiniz efendim. Ben iyi anlatamadım. Amacınızın yücelik ve haklılığı zaten su götürmez. Bu tam olarak bilinmektedir. Buranın nesnel çıkarlarına düşkün ve belki de beden ve yürekçe zayıf bulunan şehir halkı askerlik gider ve sıkıntısını düşünmekten kendisini alamaz. İşte hep sorun budur efendimiz. Bu düşünceler hep birden evvelki gün ortaya çıktı. Dün çağırdıklarım savuştular. Ortada memurlar kaldı ki böyle davranış hiç doğru değildir.

Tarafsızlığım konusuna gelince: Görüşünüz doğrudur. Ama ben bunu kendim için düşünmüyorum. Başında bulunduğum şehrin gidişini iyi yönetmek için düşünüyorum. Bunda yararlı değilse ve işimde Ferit Paşa Kabinesinin vicdanıma uymayan bir emrini uygulamışsam yine efendimiz böyle düşünüyorsanız bunu Adapazarı sanırım ki serbestçe düzeltir. Ben görevimi bırakıp İstanbula gitmem. Çünkü bunu kendime büyük bir utandırıcı davranış sayarım. Halk ise o kadar serbest, o kadar düşünüş ve görüşüne sahiptir ki anlatamam. Yalnız benim için doğabilecek sonucun yaratıcısı ve sorumlusu gene ben olacağım yolundaki yüksek emrinizin açık olarak bildirilmesini dilerim. Çünkü sizi o kadar serbest vicdan sahibi olarak tanırım ki bunu hiçbir zaman hakaret veya gözdağı verme düzeyine indiremem. Duygularım bunu kesinlikle önler. Bir de asker olan ve güvenlik güçlerinden olan arkadaşlarımın kararsızlıklarını gidermeyi bana mı yüklüyorsunuz. Yoksa siz mi yöneteceksiniz. Bunları çok içtenlikle ve açık olarak bildiriyorum. Bundan sonra bize yarınki Cuma namazı toplantısına kadar süre veriniz. Ferit Paşaya kim bilir kaç kere kalemle saldırmış olan beni, nekadar da kötü gözle görüyorsunuz Efendim.

Ali Suat

BELGE, 122

Suat Beye

K: Bütün söylediklerinizi tam bir soğukkanlılıkla dinledim. Genel amacın yüceliği ve haklılığı belirlenmiş ve kabul edilmiş olunca sonuç almak için güçlerin birleştirilmesi ve ortakça çalışmak doğal ve her türlü engellerin kaldırılıp giderilmesi kolay olur. Bütün Anadolunun tek beden ve beş kolordunun birlik olup devlet ve milletin yaşamasını sağlamak için birlikte başladıkları ve yararlı meyvaları alınmakta bulunan bir yararlı işde İzmit gibi yurtseverler barınağı olan bir şehirde ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir yurtseverin dışarıda kalmasını aslında hiç düşünmüyoruz, bu konuda başka soru ve açıklamalara gerek kalmadığı inancıyla yarınki Cuma namazı toplantısına kadar beklemeyi uygun görüyoruz. Size kötü gözle baktığım sanmanız doğru olmaz. Çünkü vicdanımız acı duymadan verebileceğimiz hükümler ancak edimli sonuçlara bağlıdır Efendim.

Mustafa Kemal

BELGE, 123.

Sıvas, 2/10/1919

Tümen Komutanı Asım Beyefendiye

Beyefendi: Vatanımızın kurtuluşunun sağlanması için milletçe ve orduca başlanmış olduğunu bildiğiniz soylu işlerin tümüne yandaş bulunacağınıza kuşku duymadığım için size orada yapılması pek gerekli olan bazı işleri Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu kararile bildirmiş ve sonucu konusunda bilgi vermenizi rica etmiştim. Bu konuda bir yanıtınızı daha alamadım. Bundan başka, bazı kaynaklardan verilen bilgilerde belki de İstanbula yakınlık nedeniyle olacak kararsızlıklar gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin düşeceği ve belki de düşmüş olması kesindir. Buna göre milletin kesin kararlılığı ve iradesi her türlü kararsızlığın üzerinde ve sapasağlamdır. Avrupa devletleri bile bu yüce irade karşısında saygılı durum almıştır. Şimdi sizin kesin görüş ve kararınızı beklemekteyiz Efendim.

Mustafa Kemal

BELGE, 124.

336 **23 Mart 1927**

Süleyman Şefik Paşanın Savaşişleri Bakanı olduğu sıralarda İstanbulda Yirmi Beşinci Kolordu Komutanı Atlı Albay Şevket Bey idi. Bu Şevket Bey öğrenimini Almanyada tamamlamıştır. Ve o tarihte Boğaziçinde oturuyordu. Hatta tuğgeneralliğe yükseltildiği bildirildiğinden tuğgeneral üniforması giydiği halde ertesi günü böyle bir padişah buyruğunun çıkmadığı bildirilerek üzüntüye düşürülmüş olduğundan utancından hastalanmış ve evine kapanmıştı. O sırada İzmit Komutanı

Levent Şahverdi Arşivi

Kumandanı bulunan Boşnak Erkânıharbiye Kaymakamı Asım Bey ki Trabzon Fırka Kumandanlığında bulunduğu sırada Cuma namazını edadan sora camiden çıkarken bir redif mülâzım tarafından katledilen Serezli Erkânıharbiye Feriği Hamdi Paşanın damadı idi. Mumaileyh tarafından Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Şevket Beye gönderilen tahrirat evrakım arasında zuhûr etmiş olmakla aynen takdim kılındı.

Hamdi*

Birinci Fırka Kumandanlığı ***İzmit, 29-30/9/1335***
Numara 1 mahsus

Dersaadette Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına (Mustafa Kemal) imzasile ve 29/30 Eylûl 1335 tarihile Sıvastan keşide edilmiş telgrafnamenin bir sureti berveçhizir arzolundu. İstihlâsı vatan gayesini takip eylediğini işbu telgrafnamede iş'ar eden ve fırka mıntakasını teşkil eden İzmit livasına karip Düzce mevkiine ve liva dahilindeki Adapazarı yakinine kadar teşkilâtı teşmil edip o havali hükûmeti mülkîye ve askerîyesinin iştirakini temin eylediği istihbar kılınan mezkûr Müdafaai Hukuk Cemiyetinin bidayetten itibaren esbap ve sureti teşekkülü âcizlerince tamamen meçhul olmakla beraber metni telgrafnameden İtilâf Hükûmatının Anadolu havalisindeki memurîni siyasîyesi ile işgal kuvvetleri kumandanlarının da birtarafisini istihsal eylediği beyan olunmuş ve fırkaya tayinim hakkındaki emri âli 20/9/1335 günü akşamı tebliğ ve 23/9/1335 günü akşamı da makamı âlinizden mübellâğ bir emri tahrirî ile İzmite azimetim emrolunarak derhal ve en mübrem eşyayı zatî ve askerîyemi bile alamaksızın 24/9/1335 günü trenle hareket ve İzmite bilmuvasala işe mübaşeret edilerek tarihi mezkûrdanberi buradaki kıt'anın, hastanenin, fırın, ambar ve sairenin teftiş ve işlerinin tanzimile iştigal edilmekte olup buradaki ümera ve zabitan ile hükûmeti mahallîye memurîninin işbu harekâtı millîyeyi ne suretle telâkki etmekte olduklarına ve bu harekete derecei temayül ve vukuflarına ve bu hareketin esbap ve avamili hakkındaki sabıkan ve lahikan derecei malûmatlarile mezkûr cemiyet tarafından gerek bilvasıta ve gerek bilâvasıta vaki olacak teklife kaşı cemiyeti muamileyha ile teşriki mesai edip etmiyeceklerine dair henüz bir tetkik ve karar itası kadar muvasalatı âcizanemdenberi zaman geçmemiş ve meşagili maruzai âciziden dolayı mumaileyhim ile yegân, yegân temas hâsıl ederek cümlesinin efkâr ve mütaleatını anlamaya fırsat elvermemiş ve İzmite Birinci Fırka Kumandanlığına tayinimle azimetim hakkındaki evamir ve tebligatı kumandanîleri arasında geçen üç gün zarfından vazifei memuriyetime taallûk edecek bilcümle mevad hakkında bir emir ve talimatı kumandanîleri var ise şeref telâkki etmek üzere hergün makamı âlilerine müracaat eylemiş isem de zatı alil kumandanîlerinin devlethanei âlilerinde rahatsız bulundukları beyan olunarak namı âlii kumandanîlerine olarak tedvir ve temşiyeti umur eden zevat tarafından da işbu harekâtın evveliyat ve netayicine, esbap ve müessiratına dair âcizleri tenvir edilmemiş olduğu gibi fırka mıntakasına tedricen daha olvakit yaklaştığı bu kerre anlaşılan mephus harekâtın fırka mıntaka ve merkezinde zuhûr ve muhitin iştiraki halindeki vaziyet için de her gûna beyanatta bulunulmamıştır. Ahiren ceridelerle ilân ve bir sureti de lieclittamim fırkaya irsal buyurulmuş olan beyananmei humayunda gerek İzmir havalisindeki ve gerek Anadoludaki harekâtı millîyenin İzmirin işgalinden mütevellit vaziyetin netayicinden olduğu hakkındaki işareti padişahîye ve bilaistisna bütün Müslüman ve Türklerin İzmirin işgalinden duydukları yeis ve elem dahi müstağnii arz bulunmasına mebni bugün liva muhitine ve muhite karıp olan liva dahilindeki bazı mahallere kadar ilerlemiş olan işbu teşkilât ve harekâtı millîyenin merkezi liva ve fırka olan İzmite ve daha garba yani İstanbula doğru terakkisi halinde zâtı âlii kumandanîlerinin bu bapta ısdar buyuracakları evamiri müstaceleye şiddetle ihtiyaç hâsıl olduğu derkâr ve esasen mephus metni telgrafnamede zâtı âlii kumandanîlerine iş'ar ve tebliği keyfiyet olunması dahi muharrer olup fırkanın buradaki vaziyeti umumiyesi de makamı âlii kumandanîlerince yakinen ve tafsilen malûm bulunduğundan bu bapta etraflıca malûmat ve izahat ve cevap intizarında bulunan cemiyeti mephuseye verilecek cevabın metin ve şekli hakkında tefsilât itasına ve mensubini askerîye, ahalinin tezahüratı temayülkâranesine ve binnetice iştirak vaziyetine maruz kalır ve hükûmeti mülkîye de bulunursa iş'ar ve istis'ara vakıt olmadığı cihetle âcizleri tarafından takip olunacak hattı hareketin acilen imhasına emir ve müsaade buyurulmasını ehemmiyeti maslahata binaen arz ve rica ederim Efendim.

Birinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mustafa Asım

* *Şevket Beyden sonra mezkûr kolordu kumandanlığına tayin olunan Kiraz Hamdi Paşadır. Asım Beyin müracaatine ait tahriratın aslını bilâhare göndermiştir*

olan Boşnak Kurmay Yarbay Asım Bey ki Trabzon Tümen Komutanı olduğu sırada Cuma namazını kıldıktan sonra camiden çıkarken bir redif* teğmeni tarafından öldürülen Serezli Kurmay Korgeneral Hamdi Paşanın damadı idi. Onun Yirmi Beşinci Kolordu Komutanı Şevket Beye gönderdiği yazı kağıtlarım arasında çıktığından olduğu gibi sunuldu.

Hamdi**

Birinci Tümen Komutanlığı **İzmit, 29-30/9/1919**
Özel Sayı 1

İstanbulda Yirmi Beşinci Kolordu Komutanlığına

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına (Mustafa Kemal) imzasile ve 29/30 Eylûl 1919 tarihile Sıvastan çekilen telgrafın bir örneği aşağıda sunuldu. Vatanı kurtarma amacı güttüğünü bu telgrafda bildiren ve tümen bölgesini oluşturan İzmit sancağına yakın Düzce mevkiine ve sancak içindeki Adapazarı yakınına kadar örgütü genişletip o yörenin sivil ve asker yönetiminin katılmasını sağladığı haber alınan o Hakları Savunma derneğinin başlangıçtan beri kuruluş nedeni ve yöntemi bence hiç bilinmemekle birlikte telgrafda İtilâf Devletlerinin Anadoludaki politik görevlileri ile işgal kuvvetleri komutanlarının da tarafsız olmalarını sağladığı bildirilmiş ve tümene atanmam konusundaki yüksek emir 20/9/1919 günü akşam bildirildi ve 23/9/1919 günü akşamı da sizin tarafınızdan bildirilen bir yazılı emir ile İzmite gitmem emrolunarak gecikmeden ve en gerekli kişisel ve askerî eşyamı bile almaksızın 24/9/1919 günü trenle yola çıkarak ve İzmite varılıp işe başlayarak o günden bu yana buradaki birliğin, hastanenin, fırın, ambar ve benzerlerinin denetimi ve işlerinin düzenlenmesiyle uğraşılmakta olup buradaki komutan ve subaylar ile yerel hükûmet görevlilerinin bu ulusal girişimi nasıl karşıladıklarına ve bu girişimi ne denli bildirikleri ve buna eğilimli olduklarına girişimin nedeni ve etkeni konusundaki eskiden ve şimdi ne kadar bilgi sahibi oldukları o dernek tarafından gerek dolaylı ve gerek doğrudan doğruya yapılacak öneri üzerine o dernekle işbirliği yapıp yapmayacaklarıyla ilgili inceleme yapıp karar verecek kadar - gelişimden bu yana - zaman geçmemiş ve bildirdiğim işlerin nedeniyle onlarla teker, teker görüşerek hepsinin düşünce ve görüşlerini öğrenmeye fırsat olmamış ve İzmite Birinci Tümen Komutanlığına atanmamla gitmeme ilişkin komutanlık emirleriyle bildirimleri arasından geçen üç gün içinde görevimle ilgili olacak bütün konularda bir komutanlık emir ve direktifi var ise onur saymak için hergün yüce katınıza başvurmuş isem de siz yüce komutanın evinizde rahatsız bulunduğunuz bildirilerek sizin adınıza işleri yürüten kimseler tarafından da bu girişimin başlangıcına ve sonuçlarına, neden ve etkenlerine ilişkin olarak aydınlatılmadığım gibi tümen bölgesine yavaş yavaş daha o zaman yaklaştığı bu kere anlaşılan bu girişimin tümen bölge ve merkezinde kendini göstermesi ve yörenin katılması halindeki durum için de herhangi bir bildiride bulunulmamıştır. Son günlerde gazetelerle ilân edilen ve bir örneği de genelge olarak yayımlanmak üzere tümene gönderilmiş olan padişah bildirisinde gerek İzmir yöresindeki ve gerek Anadoludaki ulusal girişimin İzmirin işgalinden doğan durumun sonuçlarından olduğu ile ilgili padişah işaretine ve istisnasız bütün Müslüman ve Türklerin İzmirin işgalinden duydukları üzüntü ve acıyı bildirmeye gerek bile olmamasından bugün sancak yöresine ve yöreye yakın olan sancak içindeki bazı yerlere kadar ilerlemiş olan bu ulusal örgüt ve savaşımın sancak ve tümen merkezi olan İzmite ve daha batıya yani İstanbula doğru ilerlemesi durumunda siz yüksek komutanımızın bu konuda verecekleri ivedi emirlere çok gereksinim olduğu açık ve aslında sözü edilen telgraf metninde siz yüksek komutanıma durumun duyurulup bildirildiği de yazlı olup tümenin buradaki genel durumu da sizce yakından ve ayrıntılarıyla bilindiğinden bu konuda kapsamlı bilgi ve açıklama ve yanıt beklemekte olan sözü edilen derneğe verilecek yanıtın metni ve biçimi konusunda ayrıntılı emirleriniz ve askerlerin, halkın ulusal girişime eğilimli gösterilerine katılması, sivil yönetimin de halkın da katılma eğilimini iyi karşılaması ve kabullenmesi durumunda kalması halinde yazışmalara vakıt olmadığı için, benim tarafımdan izlenecek yolun tezelden bildirilmesinin emredilmesine izin vermenizi önemi nedeniyle onayınıza sunar ve rica ederim Efendim.

Birinci Tümen Komutanına
Yarbay
Mustafa Asım

* Redif: Hizmet süresi uzatılmış birlikler

** Şevket Beyden sonra o kolordunun komutanlığına atanan Kiraz Hamdi Paşadır. Asım Beyin başvurusuna ilişkin yazının aslını sonradan göndermiştir

Levent Şahverdi Arşivi

Sıvas, 29/30 Eylûl 1335

Birinci Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Zâtı âlinizin pek mühim olan İzmitteki fırkaya kumanda etmekte olduğunuzu maalmemnuniye istihbar eyledim. Vatan ve milletimizin duçar edildiği hali zucretin izahına lüzum yoktur. Milletimizin izhar ve filen ispat eylediği mevcudiyet sayesinde ümit ve halâsın kespi kuvvet eylediği asarile sabit olmaktadır. Milletimiz takibine karar verdiği hattı harekette kemali azim ve kat'iyetle devam eylediği takdirde halâs muhakkaktır. Birkaç ay evvel harekâtı millîyemizi suitefsire uğraşan bedhahan artık malûm bir hale gelmiştir. Düveli İtilâfiye ve İngilizler dahi maksat ve harekâtımızdaki meşruiyeti ve azmi milletin kat'iyetini takdir ederek en nihayet bitaraf kalacaklarını ve ahvali dahiliyemize müdahale eylemiyeceklerini bildirmişlerdir. Ve hatta milletimizi memnun etmek için Merzifonu tahliye eyledikleri gibi Samsunu dahi tahliyeye başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa Kabinesi harekâtı meşruai millîyeye karşı haricî düşmanların bile yapmadıkları ihanetkârane harekâtı tasdikten geri durmadı. Binnetice milletin itimatsızlığına duçar oldu. Millet yekvücut ve yekzeban olarak meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesini zâtı şevketsimatı hazreti padişahîden istirham eyledi ve arzuyu millî tarafı şahaneden is'afbuyurulacağı zamana kadar tekmil Anadolu bilcümle vilâyat, kolordular kabine ile ve gayrımeşru makamat ile muhaberei resmîyeyi kat'eyledi. Zâtı âlilerinin milletçe verilmiş olan işbu umumî karardan hariç kalamıyacağınız ve böyle vaziyetler karşısında hamiyeti meftureleri icabatını izhar ve tatbik buyuracağınız tabiîdir. Binaenaleyh zâtı âlinizden hususatı atiyeyi rica eyleriz:

1 - Kolordunuz Kumandanı zâte, Harbîye Nâzırı Süleyman Şefik Paşanın Elâziz Valisi Ali Galip Beye Dahiliye Nâzırı Adil Beyle beraber Malatya ahalii islâmiyesini Sıvas ahalii islâmiyesine karşı mukateleye ve istihlâsı vatanı istihdaf eyliyen harekâtı millîyeyi imhaya ait talimatnamenin surctile irtikâbı hıyanet ve ihanet eylediğinden kendisinin gayrımeşru olduğunu ve derhal nezaret mevkiini terketmesi lüzumunu ihtar eylemesini bildirmek lâzımdır. Eğer kolordu kumandanınız bu hareket merdâne ve vatanperverâneyi yapamıyacak veya yapmak istemiyecek bir zât ise doğrudan doğruya zâtı âlii valanpervenlerinin işbu vazifei millîyeyi ifa buyurmalarına intizar olunur.

2 - Bütün millet ve ordunun ıskattan ibaret olan talebi meşruu zâtı şahanece is'af buyuruluncaya kadar İzmit hükûmeti mülkiyesi ile beraber kumandanlık dahi Ferit Paşa Kabinesi ile resmî münasebatını kat'ederek milletin hareketine peyrev olacaktır.

3 - İngilizlere karşı harekeli vakıanızın tamamen ahvali dahiliyemize ait olup kendilerine karşı hiçbir maksadı mahsusumuz bulunmadığı izah edilecek ve anasırı hıristiyanîyenin bir gûna tereddüt ve tevahhuşuna mahal bırakılmayacak surette ciheti mülkîye ile müştereken her türlü tedabiri inzibatîye ittihaz olunacaktır.

4 - Fırkanızın mevcudu her yerde olduğu gibi terhis edilmiş halde bulunmadığından bir gûna dağdağaya meydan verilmiyerek ve seferberlik tarzında olmıyarak mevzîî millî müfrezeler teşkilile takviyesi esbabına tevessül olunacaktır. Fırkanızda kırk beş kadar ümera ve zabitan bulunduğu tahminine nazaran o havalide külliyetli millî müfrezeler teşkilâtı sehil olur. İşbu teşkilâtı millîyenin bilhassa İzmit-Kandıra hattile bunun garbında Üsküdara doğru teşmili icap eder.

5 - Her ihtimale karşı İzmit civarında Birinci Fırkanın ve bilcümle kumandan ve zabit arkadaşlarınızın bulunacakları vaziyetin tedbirli ve ihtiyatkâr olması lüzumunu hatırlatırım. Harekâtı millîyemize ve ahvali dahiliyemize filen müdahale edecek olan ecnebî kuvvetlerine karşı namuskârane ve merdane mukabelede asla tereddüt göslerilmiyecektir. Bu gibi ahvalde müdafaanın menafii memleket için muzır olabileceği ve ...asla iltifat olunmamalıdır. Hakkını gasp ve şerefü mevcudiyetini tahkir direnlere hak ve şeref verebilecek hiçbir âlicenap düşman yoktur.

6 - İstanbul ile muhtelif vasıtalarla irtibat tesis ve temin olunmak lâzımdır. Bu suretle evvelâ Üsküdarda namuskâr zabitanımız ve mert ordumuzun tahtı muzaheretinde kuvvetli teşkilâtı millîye yapmak için zâtı âlilerile Birinci Fırkanın bilcümle zabitan arkadaşlarımın sarfı himmet eyliyeceklerine emniyetim berkemaldir.

7 - Eskişehir civarında Kuvayi Millîye ile birlikte bulunan Garbî Anadolu Umum Kuvayi Millîye Kumandanı Fuat Paşa Hazretlerde Ankarada Yirminci Kolordu Kumandan Vekili Kaymakam Mahmut Beyle Kastamonu havalisi Kumandanı Miralay Osman Beyle ve Bursada Elli Altıncı Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyle tesis ve muhafazi irtibat buyurmaları münasip olur. Bursada

Sıvas, 29/30 Eylûl 1919

Birinci Tümen Komutanı Asım Beyefendiye

Sizin pek önemli olan İzmitteki tümene komuta etmekte olduğunuzu kıvançla haber aldım. Vatan ve milletimizin içine düşürüldüğü perişanlığı açıklamaya gerek yoktur. Milletimizin açığa vurduğu ve edimli olarak kanıtladığı varlığı sayesinde kurtuluş umudumuzun güçlendiği elde edilen sonuçlarla saptanmaktadır. Milletimiz izlemeye karar verdiği yolda en üstün kararlılık ve kesinlikle yürümeyi sürdürürse kurtuluş kesindir. Birkaç ay önce ulusal savaşımımızı kötü biçimde yorumlamaya uğraşan kötülük isteyenler artık belli olmuştur. İtilâf Devletleri ve İngilizler de amaç ve savaşımımızdaki haklılığı ve milletin kararlılığındaki kesinliği kavrayıp en sonunda tarafsız kalacaklarını ve iç durumumuza karışmayacaklarını bildirmişlerdir. Ve üstelik milletimizi sevindirmek için Merzifonu boşalttıkları gibi Samsunu da boşaltmaya başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa Kabinesi haklı ulusal savaşıma karşı dış düşmanların bile yapmadıkları hainlikleri onaylamaktan geri durmadı. Bunun sonucunda milletin güvensizliğini kazandı. Millet el ve söz birliği ederek meşru bir kabinenin iş başına getirilmesini padişahtan diledi ve milletin isteği padişah tarafından yerine getirileceği zamana değin bütün Anadolu tüm iller, kolordular kabine ve meşru olmayan görevlilerle resmî haberleşmeyi kesti. Sizin milletçe verilmiş olan bu genel kararın dışında kalamıyacağınız ve böyle durumlar karşısında yaradılışımızdaki vatanseverliğin gereğini açıklayıp yapacağınız doğaldır. Şu halde sizden aşağıdaki noktaları rica ederiz:

1 - Kolordunuz Komutanı olan kişiye, Savaşişleri Bakanı Süleyman Şefik Paşanın Elazığ Valisi Ali Galip Beye İçişleri Bakanı Adil Beyle birlikte Malatyanın Müslüman halkını Sıvasın müslüman halkına karşı birbirlerini öldürmeye ve vatan kurtarılmasını amaçlayan ulusal savaşımı yok etmeye ilişkin direktif göndererek hainlik ve ihanet suçu işlediğinden kendisinin meşru olmadığını ve hiç gecikmeden bakanlıktan ayrılması gereği üzerine uyarıda bulunmasını bildirmek zorunludur. Eğer kolordu komutanınız bu mertçe ve yurtseverliğe yaraşır işi yapamıyacak veya yapmak istemiyecek bir kimse ise doğrudan doğruya siz yurtsever kişinin bu ulus görevini yapmanız beklenir.

2 - Bütün millet ve ordunun hükûmeti düşürmekten başka bir şey olmayan haklı isteği padişah tarafından yerine getirilinceye kadar İzmitin sivil yönetimi ile birlikte komutanlık da Ferit Paşa Kabinesi ile resmî ilişkileri keserek milletin tutumuna katılacaktır.

3 - İngilizlere karşı davranışınız tümüyle içişlerimizle ilgili olup kendilerine karşı hiçbir özel amacımız bulunmadığı anlatılacak ve hıristiyan unsurların hiçbir kararsızlık ve ürküntüye kapılmalarına yer verilmeyecek biçimde sivil yönetimle birlikte her türlü güvenlik önlemleri alınacaktır.

4 - Tümeninizin mevcudu, her yerde olduğu gibi, terhis edilmiş durumda bulunmadığından, herhangi bir kuşkuya meydan verilmiyerek ve seferberlik biçiminde olmayarak yerel milis kuvvetler kurarak güçlendirme yoluna gidilecektir. Tümeninizde kırk beş kadar komutan ve subay bulunduğu varsayımına göre o yörede çok sayıda milis birlikler kurulması kolay olur. Bu ulusal örgütlerin özellikle İzmit-Kandıra hattile bunun batısında Üsküdara doğru genişletilmesi gerekir.

5 - Her olasılığa karşı İzmit yöresinde Birinci Tümenin ve bütün komutan ve subay arkadaşlarınızın bulunacakları durumda tedbirli ve dikkatli olması gereğini hatırlatırım. Ulusal savaşımımıza ve iç işlerimize edimli olarak karışacak olan yabancı güçlere karşı namusluca ve mertçe karşılık vermekde hiç mi hiç duraksama gösterilmiyecektir. Bu gibi durumlarda savunmanın ülke yararları için zararlı olabileceği ve.....hiç mi hiç kulak verilmemelidir. Hakkını elinden kaptıranlara onurunu ve varlığını aşağılattıranlara hak ve onur verebilecek iyi yürekli hiçbir düşman yoktur.

6 - İstanbul ile türlü yollardan bağlantı kurup sağlamak gerekir. Böylece önce Üsküdarda namuslu subaylarımız ve mert ordumuzun yardımıyla güçlü ulusal örgütler kurmak için sizinle Birinci Tümendeki bütün subay arkadaşlarımın çaba harcayacaklarına çok güveniyorum.

7 - Eskişehir yöresinde Ulusal Güçler ile birlikte bulunan Batı Anadolu Genel Ulusal Güçler Komutanı Fuat Paşa Hazretlerine Ankarada Yirminci Kolordu Komutan Vekili Yarbay Mahmut Beyle Kastamonu yöresi Komutanı Albay Osman Beyle ve Bursada Elli Altıncı Tümen Komutanı Bekir Sami Beyle bağlantı kurup bu bağlantıları korumanız uygun olur. Bursada Bekir Sami Bey-

Levent Şahverdi Arşivi

Bekir Sami Beyle sık, sık muhabere ve ora vaziyeti hakkında doğrudan doğruya bizi dahi tenvir buyurmanızı rica ederiz. Balâdaki ricalarımızın alınıp icabatına tevessül buyurulduğuna ve netayicine dair itayi malûmat buyurulmasını rica eder muhabbetle gözlerinizden öperiz kardeşim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 125.

İzmit, 2/10/1335

Sıvasta Rumeli ve Anadolu Müdafaai Hukuku
Millîye Cemiyeti Heyeti Muhteremesine

C: Bugün saat iki sonrada makine başına çağrıldığım vakıt henüz altı gündenberi temas ettiğim buradaki fırka zabitanına...harekâtı millîye tezahüratı vatanperverânenin esbap ve menşeini izah etmekle meşguldüm. İlk iş'arı âlilerini derhal memur mahsusla İstanbuldaki Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanına bildirdim. Mumailyehi tanımadığım gibi fırkaya tayin ile izamım arasında geçen üç gün içinde de kendisinin hasta bulunmasından dolayı görüşememiştim. Binaenaleyh tebligatı samâlerini kendisine tebliğe ve cevap ahzine mecbur idim. İstanbul hâlâ cevap vermeyince şifreli telgrafla kolorduya tebliğ ve tekit ettim. Beri taraftan mutasarrıf beyle müfti, ulema ve heyeti belediye ve eşrafın belediyede cem'ile bu baptaki tebligat ve irşadatı âlilerinin heyete tebliğ ve tevdiini kararlaştırdık. Memurîn ve bazı ümera beraber olarak mutasarrıf beyle vakti muayyeninde belediyede içtima edilmesi ise de maatteessüf ahaliyi temsil edecek ve ahalinin vahdetine timsal olacak eşrafı belde bulunmadılar. Bizzazure içtima edenlerin kararile yarınki Cuma günü öğle namazından sonra saat üçte Fevziye Camii şerifinde birleşilmesi ve orada eşrafı ahalii mahallîye mümessillerinin de bulundurulması ekseriyetle talep olunduğundan mensubîni askerîye ve memurîn de vakıt ve mahalli maruzda bulunmaya karar verdiler. Bugün cemi ve irşadatta bulunduğum ümera ve zabitan arkadaşlarımız içinde cümlesi yarın camii şerifte vukubulacağını arzettiğim içtimada eşraf ve ahalii livaya karşı kendilerinin ve ailelerinin maişeti hazıralarile vefatları vukuunda bikes ve bivaye kalacak efradı ailelerinin istikballerinin eşraf ve ahalii belde tarafından temininin kendilerine kaviyen vait ve taahhüdünü ve bunların içinde içtihadında bitaraf veya muhalif görülenlerin içtihadı zâtilerinin mukaddes olması hasebile kemakân vazifesi ayrılmamasını dermeyan ettiler. Gerek bu hususta içtima edecek heyeti millîyei livanın ve gerek zabitanın berveçhi maruz mutalebatta alınacak cevabın ayrıca arzedildiği tabiîdir. Heyeti muhteremezine arzedilmiş olan tereddüt doğru değildir. Ahalii mahallîyenin içtimaları hakkındaki tebligata karşı ademi icabetlerine ve zabitanın ve fırka efradının hal ve istikbal için iaşeleri hususunun bir taraftan temin ve irae edilmemesine ve İstanbuldan muvafık bir cevap zuhûru da kaviyyet ümit edilmesine mebni bir teennidir. İzmirin işgalinden ve vilâyatı şarkîyenin Ermenilere vadinden doğup binnetice menafii âliyei vatanîye için çalışıldığını izhar ve ispata uğraşan işbu tehazüratı millîyenin menafii âliyei vatana hadim olmasını Cenabı Haktan temenni eyler ve gerek zâtı âlilerinin ve gerek Salâhattin bey biraderimizin iltifatnamelerindeki Rauf ve Mazhar Beylerin teveccüh ve iltifatlarına arzı teşekkürat eylerim Efendim.

Fırka Kumandanı
Asım

VESİKA, 126.

Sıvas, 2 Teşrinievel 1335

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

C: İzahatı âliyelerinden lüzumu derecede tenevvür edildi. Teşebbüs edilecek hareket ve tevessül olunacak tedabir biraz ora ahalisince izam edilmekte olduğuna zahip oluyorum. Maksat gayet vazıh ve meşrudur, bundan hiç kimsenin bitaraf ve bahusus muhalif kalmasını tasavvuf etmek istemiyoruz. Çünkü mevzuubahs olan mesele hiçbir vakıt fırkacılık gibi hasis bir hedefe matuf değildir. Ahalinin zabitana teminat vermesi de şimdilik lüzumsuzdur. Anadolunun hiçbir yerinde böyle kuyut ve şuruta hiç kimse tâbi tutulmamış ve buna lüzum hissedilmemiştir. İstanbul ahalisine hitaben yazılmış yeni bir beyanname vardır. Onu aynen şimdi zâtı âlinize verdireceğim. Muhteviyatı yarınki içtimaınızda faideli olabilir. Ferit Paşanın yarına kadar çekilmesi ağlebi ihti-

le sık, sık haberleşerek ve ora durumu hakkında doğrudan doğruya bizi de aydınlatmanızı rica ederiz. Yukarıdaki ricalarımızın alınıp gereğini yapmaya başladığınızla ve sonuçlarıyla ilgili bilgi vermenizi rica eder sevgiyle gözlerinizden öperiz kardeşim.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 125.

İzmit, 2/10/1919

Sıvasta Rumeli ve Anadolu Hakları
Savunma Derneği Sayın Kuruluna

K: Bugün saat iki sonrada makine başına çağrıldığımda daha sadece altı gündenberi ilişki kurduğum buradaki tümen subaylarına.....ulusal girişimin yutsever davranışlarının nedenlerini ve kaynağını açıklamakla uğraşıyordum. Sizden aldığım ilk emri hiç geciktirmeden özel bir görevliye İstanbuldaki Yirmi Beşinci Kolordu Komutanına bildirdim. Onu tanımadığım gibi tümene atanmamla gönderilmem arasında geçen üç gün içinde de kendisinin hasta bulunmasından dolayı görüşememiştim. Bu nedenle emirlerinizi kendisine bildirmek ve yanıt almak zorunda idim. İstanbul hâlâ yanıt vermeyince şifreli telgrafla kolorduya yeniden bildirdim. Öbür yandan mutasarrıf beyle müftüyü, din bilginlerini ve belediye meclisini ve halkın ileri gelenlerini belediyede toplayarak sizin bu konudaki bildirim ve aydınlatmalarınızın kurula bildirip verilmesini kararlaştırdık. Memurlar ve bazı yüksek rütbeli subaylar, birlikte olarak mutasarrıf beyle belirlenen zamanda belediyede toplanılmış ise de ne yazık ki halkı temsil edecek ve halkın birliğine simge olacak şehir ileri gelenleri bulunmadılar. Zorunlu olarak, toplantıya katılanların kararile yakınki Cuma günü öğle namazından sonra saat üçte Fevziye Camiinde birleşilmesi ve orada yerli halkın ileri gelenlerinin temsilcilerinin de bulundurulması çoğunlukla istendiğinden askerler ve memurlar da bildirilen zaman ve yerde bulunmaya karar verdiler. Bugün toplayıp aydınlattığım komutan ve subay arkadaşlarımızın içinde hepsi yarın camide yapılacağını bildirdiğim toplantıda sancağın ileri gelenlerine ve halkına karşı kendilerinin ve ailelerinin şimdiki geçimlerinin ölümleri durumunda kimsesiz ve yoksul kalacak aile bireylerinin geleceğinin şehrin ileri gelenleri ve halk tarafından güvence altına alınması konusunda onlara sağlam söz verilmesi ve bunun onlar tarafından yüklenilmesini ve bunlardan tarafsız ya da muhalif görülenlerin kişisel görüşlerinin kutsal olması nedeniyle eskisi gibi görevleri başından ayrılmamasını ileri sürdüler. Hem bu konuda toplanacak ulusal sancak kurulunu, hem de subayların bildirilen istekleri konusunda alınacak yanıtın ayrıca size bildirileceği doğaldır. Sayın kurulunuza bildirilmiş olan duraksama doğru değildir. Yerli halkın toplanmaları konusundaki bildirime karşın katılmaları ve subay ve tümen erlerinin bugünkü ve gelecekteki beslenmeleri konusunun herhangi bir yerden sağlanıp gösterilmemesi ve İstanbuldan olumlu bir yanıt gelmesi ve kuvvetle umulması dolayısıyla bir bekleyiştir. İzmirin işgalinden ve doğu illerinin Ermenilere bırakılmasına sözverilmesinden sonuç olarak yurdun yüce yararları için çalışıldığını açıklamaya ve kanıtlamaya uğraşan bu ulusal gösterilerin yurdun yüce çıkarlarına yardımcı olmasını ulu Allahtan diler ve hem sizin hem de Salâhattin Bey kardeşimizin övücü yazılarındaki Rauf ve Mazhar Beylerin sevgi ve övülerine teşekkürler sunarım Efendim.

Tümen Komutanı
Asım

BELGE, 126.

Sıvas, 2 Ekim 1919

Tümen Komutanı Asım Beyefendiye

K: Açıklamalarınızdan gereği kadar aydınlanıldı. Girişilecek işin ve alınacak önlemlerin ora halkınca biraz abartılmakta olduğunu sanıyorum. Amaç açık ve haklıdır, bunda hiç kimsenin tarafsız ve özellikle muhalif kalmasını düşünmek istemiyoruz. Çünkü söz konusu olan sorun hiçbir zaman particilik gibi küçük bir ereğe yönelik değildir. Halkın subaylara güvence vermesi de şimdilik gereksizdir. Anadolunun hiçbir yerinde hiç kimse böyle kayıt ve şartlara bağlı tutulmamış ve buna gerekseme duyulmamıştır. İstanbul halkına yönelik olarak yazılmış yeni bir bildiri vardır. Onu aynen şimdi size olduğu gibi verdireceğim. İçeriği yarın toplantınızda yararlı olabilir. Ferit

Levent Şahverdi Arşivi

maldir. Bu takdirde yarınki içtimaınız neticesinde zâtı şahaneye ve tayin ettiği taktirde yeni kabine reisine kabinenin amali millîyeye tamamen mutavaatkâr bitaraf zevattan terkibini istirham etmek hususunu ve buna intizar edildiğinin arzedilmesini, temin buyurunuz. Bir de vatanımızın ve istiklâli millimizi kurtarmak için teşekkül edecek yeni kabine ile müttehidin daha pek çok çalınmaya ihtiyacımız olduğundan tamamen sükûnet dairesinde Heyeti Temsilîye kararile arzettiğim hususun nazarı dikkatte bulundurarak teşkilâta devam buyurulmasını rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 127.

TAMİM

Gayet müstaceldir ***2/3 Teşrinievel 1335***

Bilcümle vilâyat ve müstakil livalar heyeti merkezîyelerine
Belediye riyasetlerine, Müdafaai Hukuk Cemiyeti riyasetlerine
Berayi malûmat (Sadruluzmâya)

1 - Vatan ve milletin temini halâs ve selâmeti için ihaneti tahakkuk eden Ferit Paşa Kabinesinin ıskatile yerine Kuvayi Millîyeye müstenit ve amali millîyeye tamamen mutavaatkâr ehil zevattan mürekkep bir kabinenin ikamesi hususunda milletin teşkilâtı meşruasma müsteniden vukubulan teşebbüsatı azimkâranesi ve zâtı akdesi padişahîye istirhamatı mütevaliyesi neticesi olarak Ali Rıza Paşa Hazretlerinin tahtı riyasetinde bir kabine teşekkül etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi tarafından vukubulan müracaat üzerine müşarileyh yarın öğleden sonra saat ikide Meclisi Vükelânın içtimaı esnasında heyetimizle makine başında görüşeceklerini vait buyurdular. Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve maksadı meşruai millete riayetkar olduğu takdirde Kuvayi Millîyenin yeni kabineye müzahir ve Ferit paşanın sebebiyet verdiği ihtilâfın külliyen zail olacağını arz ve meclisi millînin in'ikadile murakabei filîye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdata girilmemesi ve sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi naehillerden tayin edilmeyip milletin bihakkın amalini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyurulması esasının kabul buyurulması rica edilecektir. Bu bapla başkaca mütalealan varsa yarın zevale kadar sürati iş'arı temenni olunur.

2 - İşbu tamim vilâyat ve elviye müstakille heyeti merkezîyelerine tebliğ olunmuştur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 128.

Sadrazam Fahametlû, Devletlû Ali Rıza Paşa Hazretlerine

Millet şimdiye kadar resikârına geçenlerin Kanunu Esasîye ve amali millîyeye münafi harekâtı malûmesinden müteessiren hukuku meşruasmı tanıtmak ve mukadderatını emin ve ehil ellerde görmek kararı kat'îsini vermiş ve lâzımgelen teşebbüsatı azimkâraneye tevessül eylemiştir. Teşkilâtı muntazamaya tâbi Kuvayi Millîye iradei kat'îyei milleti biinayetillahilkerim tamamen izhar ve ispat etmek kudretini ihraz eylemiştir. Millet kuvvet ve iradesini hiçbir vakıt amali mukaddesei şahaneye mugayir ve menafii mülkü millete mübayin bir tarzda sarfetmek gayrıma'kulesinde değildir. Millet zâtı akdesi hilâfetpenahinin mazharı emnü itimadı olan zâtı fahametpenahilerile rüfakayi kiramınızı müşkül vaziyette bırakmaktan kat'iyyen müterakki olup bilâkis tamamen müzahir olmaya bütün samimiyetile hazırdır. Ancak heyeti vükelâ meyanında Ferit Paşa ile teşriki faaliyet eylemiş nüzzarın mevcudiyeti heyeti celilelerinin noktai nazarlarile amali millîyenin derecei mutabakatini kemali hulûs ile anlamak mecburiyetini hâsıl eylemiştir. Milletçe emniyeti tamme tahassul etmedikçe atılmış olan hatvei salâhın tevkifi ve yarım tedbirlerle iktifa olunması milletle heyeti celileleri arasında da suitefehhümatı mucip olabileceğinden gayricaiz görülmektedir. Binaenaleyh heyetimiz kat'î ve sarih olarak zâtı samii sadaretpenahilerinden berveçhiati hususatın hükûmeti cedidece tasvip ve kabul edilip edilmiyeceğini kanalı hürmetle anlamağı vecibeden addeder:

1 - Hükûmeti cedide Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve makasıdı meşruai millete riayetkâr kalması.

Paşanın yarına kadar çekilmesi çok olasıdır. Bu durumda yarınki toplantınızın sonunda padişaha atanmışsa yeni hükûmet başkanına kabinenin ulusal isteklere tümüyle uygun tarafsız kimselerden kurulmasını dilemek konusunu ve bunun beklenmekte olduğunun bildirilmesini, sağlayım. Bir de vatanımızı ve ulusal bağımsızlığımızı kurtarmak için kurulacak yeni kabine ile elbirliği halinde daha pek çok çalışmaya gereksinmemiz olduğundan tam dinginlik içinde ve Temsilci Kurul kararile bildirdiğim konular göz önünde bulundurarak örgütlenmeyi sürdürmenizi rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

BELGE, 127.

GENELGE

Çok ivedidir **2/3 Ekim 1919**

Bütün illerle bağımsız sancaklar Merkez Kurullarına
Belediye başkanlıklarına, Hakları Savunma Derneği başkanlıklarına
Bilgi için Başbakanlığa

1 - Vatan ve milletin kurtarılmasını sağlamak için hainliği kesin olarak anlaşılan Ferit Paşa Kabinesinin düşürülmesiyle yerine Ulusal Güçlere dayanan ve ulusal isteklere tümüyle uygun yetenekli kişilerden oluşacak bir kabinenin geçirilmesi konusunda milletin meşru örgütüne dayanarak yapılan kararlı girişimler ve çok kutsal padişah hazretlerine sunulan sürekli dilekler sonucunda Ali Rıza Paşa Hazretlerinin başkanlığında bir kabine kurulmuştur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu tarafından yapılan başvuru üzerine Ali Rıza Paşa yarın öğleden sonra saat ikide Bakanlar Kurulu toplantısı sırasında kurulumuzla makine başında görüşeceklerine söz verdi. Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde belirlenip saptanan örgütlere ve milletin haklı amaçlarına saygı gösterirlerse Ulusal Güçlerin yeni kabineyi destekliyeceği Ferit Paşanın neden olduğu anlaşmazlığın tümüyle gideriliceğini bildirir ve Millî Meclis toplanıp da edimli olarak denetime başlayıncaya kadar milletin kaderiyle ilgili hiçbir bağlantıya girilmemesi ve barış konferansında millet ve memleketin kaderini belirlemekle görevli olacak delegelerin eskiden olduğu gibi yeteneksiz kişilerden atanmayıp milletin isteklerini tam olarak bilen ve güvenini kazanmış olan bilgili ve yetenekli kimselerden seçilmesi ilkesinin kabul edilmesi rica edilecektir. Bu konuda başkaca düşünceler varsa yarın öğleye kadar tez elden bildirilmesini dileriz.

2 - Bu genelge illerle bağımsız sancaklar merkez kurullarına bildirilmiştir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 128.

Yüce Başbakan, Devletlû Ali Rıza Paşa Hazretlerine

Millet şimdiye kadar iş başına geçenlerin Anayasaya ve milletin isteklerine aykırı olan ve herkesçe bilinen davranışlarından üzüntüye kapılarak meşru haklarını tanıtmaya ve kaderini güvenilir ve yetenekli ellerde görmeye kesin karar vermiş ve gereken kararlı girişimlere geçmiştir. Düzenli bir örgüte bağlı Ulusal Güçler milletin kesin meramını Tanrının yardımıyla tam olarak açıklamak ve kanıtlamak gücünü kazanmıştır. Millet gücünü ve iradesini hiçbir vakıt padişahın kutsal isteklerine aykırı ve memleketle milletin çıkarlarına ters düşen bir biçimde harcamak gibi akılsızca davranmayacaktır. Millet çok kutsal padişah hazretlerinin inan ve güvenini kazanmış olan yüce kişiliğinizle saygıdeğer arkadaşlarınızı zor durumda bırakmaktan kesinlikle kaçınmakta olup tersine sizlere tam destek olmaya bütün içtenliğiyle hazırdır. Ancak Bakanlar Kurulu üyeleri arasında Ferit Paşa ile işbirliği yapmış bakanların bulunması yüksek kurulunuzun görüşüyle ulusal emellerin ne kadar uyuşabileceği noktasını çok açık olarak anlamak zorunluğunu doğurmuştur. Milletçe tam bir güvene kavuşmadıkça atılmış olan kurtuluş adımının durdurulması ve yarım önlemler almakla yetinilmesi milletle yüce kurulunuz arasında da yanlış anlamalar doğurabileceğinden uygun görülmemektedir. Bu nedenle kurulumuz yüce başbakanlıktan aşağıdaki konuların yeni hükûmetçe uygun bulunup bulunmayacağını ve kabul edilip edilmiyeceğini kesin ve açık olarak saygıyla anlamayı borç hükümünde ödev sayar:

1 - Yeni hükûmetin Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde belirlenen ve saptanan örgüte ve milletin meşru amaçlarına sayması.

Levent Şahverdi Arşivi

2 - *Meclisi Millînin in'ikadile murakabei filiye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdü kat'î ve resmîye girilmemesi.*

3 - Sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi naehillerden tayin edilmeyip milletin bihakkın amalini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyurulması.

Bu esasatta tamamen itilâf hâsıl olduğu takdirde milletin vicdanından doğmuş ve bilcümle Düveli İtilâfiyece meşruiyeti ve kudreti tanınmış olun teşkilâtı millîyemizin hükûmetin müzahiri olacağı ve bu suretle hükûmetin temini mukadderatı millet ve memleket hususunda sulh konferansında vukubulacak teşebbüsatının daha emin ve müessir bulunacağı tabiîdir.

Bu defa bu nikatı esasiyede bir mutabakat hâsıl olduğu anlaşıldıktan sonra hadisatı âhire sebebile hâsıl olan ahvali gayrıtabiiyenin izalesi maksadile bazı maruzatı tâliyede bulunmaklığımıza müsaadei sadaretpenahileri istirham olunacaktır.

3 Teşrinievel 1335
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 129.

Bilûmum vilâyat ve müstakil mutasarrıflıklara, Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti merkezîye riyasetile belediye riyasetlerine, K. Ü. 13, K.O. 15, K.O. 20, Niğdede Fırka 11, İzmitte Fırka 1 Kumandanlıklarına ve Torulda Fırka 3 Kumandanı Halit Beye:

Bugün Sadrazam Ali Rıza Paşanın vukubulan istizahı üzerine heyetimiz tarafından teklif edilen hususat aynen berveçhiati dercolunur. Cevaben, berayi tahlif sarayı humayuna azimet edeceklerinden cevabının yarın ita olunacağı bildirilmiştir.

Hükûmet ile millet arasında mutabakatı enzar ve amal husulü tamimen tebliğ edilinceye kadar kemafissabık muhaberatı resmîyenin munkatı bir halde bulundurulması lüzumu Heyeti Temsilîye kararile tebliğ olunur.

Suret: 128 numaralı vesikadır. ***13/10/1335***
Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namını
Mustafa Kemal

VESİKA, 130.

Sıvas, 4/10/1335

Makamı Sadareti Uzmaya

Erzurum Kongresi mukarreratı Sıvas Umumî Kongresinde teşmilen aynen kabul edilmiştir. Bu mukarrerat ve teşkilât 11 Eylûl 1335 tarihli beyanname muhteviyatile 8 Eylûl 1335 tarihinde tabı ve neşrolunan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesi muhteviyatından ibarettir. Her iki kongrede beyanname ve nizamnamelerle ilân edilmiş mukarrerattan başka kat'iyyen bir karar mevcut değildir. Mahallî hükûmetlerin usulen ve kanunen tasdikına iktiran eylemiş bulunan mezkûr beyanname ve nizamnamenin henüz heyeti celilelerince manzur olmadığı anlaşılmakta olduğundan nizamnamenin mevaddı esasîyesini ihtiva eden beyannameyi berveçhiati aynen ve nizamnamenin teşkilâta ait nikatı esasîyesini de hulasaten arzediyoruz.

SURET

Sıvas, 11 Eylûl 1335

Umumî Kongre Beyannamesidir:

Bütün milletçe malûm olan mehaliki haricîye ve dahilîyenin tevlit etmiş olduğu intibahı millîyeden doğan Kongremiz mukarreratı atiyeyi ittihaz etmiştir.

1 - Devleti Aliyei Osmanîye ile Düveli İtilâfiye arasında münakit mütarekenamenin imza olunduğu 30 Teşrinievvel 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan ve her noktası islâm ekseriyeti kahiresile meskûn olan memaliki Osmanîye aksamı yekdiğerinden ve camiai Osmanîyeden gayrikabili tecezzi ve hiçbir sebeple iftirak etmez bir kül teşkil eder; memaliki mezkûrede yaşayan

2 - Millî Meclisin toplanmasıyla edimli olarak denetim başlayıncaya kadar milletin kaderiyle ilgili hiçbir kesin ve resmî bağlantıya girilmemesi.

3 - Barış Konferansında millet ve memleketin kaderini belirlemekle görevli olacak delegelerin eskiden olduğu gibi yeteneksiz kişilerden atanmayıp milletin isteklerini tam olarak bilen ve güvenini kazanmış olan bilgili ve yetenekli kimselerden seçilmesi.

Bu ilkelerde tam anlaşma olursa milletin vicdanından doğmuş ve bütün İtilâf Devletlerince meşru haklı ve güçlü olduğu tanınmış olan ulusal örgütümüzün hükûmetin destekçisi olacağı ve böylece hükûmetin millet ve memleketin kaderini sağlama almak konusunda barış konferansında yapacağı girişimlerinin daha sağlam ve etkili olacağı doğaldır.

Hele bu temel noktalarda birleşildiği anlaşılsın ondan sonra son olaylar nedeniyle ortaya çıkan olumsuz durumların giderilmesi amacıyla ikinci derecede bir takım noktaları bildirmemize izin verilmesi yüce başbakanlıktan rica edilecektir.

3 Ekim 1919
Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 129.

Bütün illere ve bağımsız mutasarrıflıklara, Hakları Savunma Derneği merkez kurul başkanlıklarıyla belediye başkanlıklarına, K.O. 13, K.O. 15, K.O. 20, Niğdede Tümen 11, İzmitte Tümen 1 Komutanlıklarına ve Torulda Tümen 3 Komutanı Halit Beye:

Bugün Başbakan Ali Rıza Paşanın isteği üzerine kurulumuz tarafından önerilen noktalar aşağıda olduğu gibi yazılıdır. Yanıt olarak, and içmek için saraya gideceklerinden yanıtın yarın verileceği bildirilmiştir.

Hükûmet ile millet arasında görüş ve amaç birliğine varıldığı genelgeyle bildirilene kadar eskisi gibi resmî haberleşmelerin kesilmiş durumda bulundurulması gereği Temsilci Kurul kararile bildirilir.

Örnek: 128 sayılı belgedir. **13/10/1919**
Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 130.

Sıvas, 4/10/1919

Yüce Başbakanlığa

Erzurum Kongresi kararları Sıvas Genel Kongresinde yaygınlaştırılarak olduğu gibi kabul edilmiştir. Bu kararlar ve örgüt 11 Eylûl 1919 tarihli bildiri içeriğiyle 8 Eylûl 1919 tarihinde basılıp yayımlanan Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği tüzüğü içeriğinden başka bir şey değildir. Her iki kongrede bildiri ve tüzüklerle ilân edilmiş kararlardan başka bir karar kesinlikle yoktur. Yerel hükûmetlerce yöntemine ve kanuna göre onaylanmış bulunan bu bildiri ve tüzüğün yüksek kurulunuzca daha görülmediği anlaşılmakta olduğundan tüzüğün temel maddelerini içeren bildiriyi olduğu gibi ve tüzüğün örgütlere ilişkin temel noktalarını da özet olarak bildiriyoruz.

ÖRNEK

Sıvas, 11 Eylûl 1919

Genel Kongre Bildirisidir:

Bütün milletin bildiği dış ve iç tehlikelerin yarattığı milletçe uyanışın doğurduğu Kongremiz aşağıdaki kararları almıştır.

1 - Yüce Osmanlı Devleti ile İtilâf Devletleri arasında yapılmış olan ateşkes anlaşmasının imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve her noktasında ezici Müslüman çoğunluğu oturan Osmanlı topraklarının bölümleri birbirinden ve Osmanlı topluluğundan ayrılamaz ve hiçbir nedenle koparılamaz bir bütün oluşturur; bu topraklarda yaşayan bütün Müslüman

Levent Şahverdi Arşivi

bilcümle anasırı islâmiye yekdiğerine karşı hürmeti mütekabile ve fedakârlık hissiyatile meşhun ve hukuku ırkîye ve içtimaîyelerile şeraiti muhitelerine tamamile riayetkâr öz kardeştirler.

2 - Camiai Osmanîyenin tamamîyeti ve istiklâli millîmizin temini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyeti için Kuvayi Millîyeyi amil ve iradei millîyeyi hatim kılmak, esası katidir.

3 - Memaliki Osmanîyenin herhangi bir cüz'üne karşı vaki olacak müdahale ve işgale, ve bilhassa vatanımız dahilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf harekâta karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerinde mücahedatı millîyetle olduğu gibi müttehiden müdafaa ve mukavemet esası meşruu kabul edilmiştir.

4 - Ötedenberi aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bilcümle anasırı gayrımüslimenin her türlü hukuku tâbiiyetleri tamamile mahfuz olduğundan, anasırı mezkûreye hakimiyeti siyasîye ve muvazeneti içtimaîyemizi ihlâl edecek imtiyazat itası kabul edilmeyecektir.

5 - Hükûmeti Osmanîye bir tazyikı haricî karşısında memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmal etmek ıztırarmda bulunduğu takdirde makamı hilâfet ve saltanatla vatan ve milletin masuniyet ve tamamiyetini kâfil her türlü tedabir ve mukarrerat ittihaz olunmuştur.

6 - Düveli İtilâfiyece mütarekenamenin imza olunduğu Fi. 30 Teşrinievvel sene 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalıp bir ekseriyeti islâmiye ile meskûn olan ve harsî ve medenî faikıyeti müslümanlara ait bulunan vahdeti mülkîyemizin taksimi nazariyesinden bilkülliye feragatle bu topraklar üzerindeki hukuku tarihîye, ırkîye, dinîye ve coğrafîyemize riayet edilmesine ve buna mugayir teşebbüsatın iptaline ve bu suretle hakku adle müstenit bir karar ittihaz olunmasına intizar ederiz.

7 - Milletimiz insanî, asrî, gayeleri tebcil ve fenni, sınaî ve iktisadî hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahilî ve haricî istiklâli ve vatanımızın tamamiyeti mahfuz kalmak şartile altıncı maddede musarrah hudut dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemiyen herhangi devletin fennî, sınaî, iktisadî muavenetini memnuniyetle karşılarız. Ve bu şeraiti âdile ve insanîyeyi muhtevi bir sulhün de acilen takarrürü selâmeti beşer ve sükûnu âlem namına ahassı amali millîyemizdir.

8 - Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihî devirde hükûmeti merkezîyemizin de iradei millîyeye tâbi olması zarurîdir. Çünkü: İradei millîyeye gayrı müstenit herhangi bir heyeti hükûmetin indî ve şahsî mukarreratı milletçe muta olmadıktan başka haricen de muteber olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar mesbuk ef'al ve netayiç ile sabit olmuştur. Binaenaleyh milletin içinde bulunduğu hali zucret ve endişeden kurtulmak çarelerine bizzat tevessüle hacet kalmadan hükûmeti merkezîyemizin meclisi millîyi hemen ve bilâifateian toplaması ve bu suretle mukadderatı millet ve memleket hakkında ittihaz eyliyeceği bilcümle mukarreratı meclisi millînin murakabesine arzetmesi mecburîdir.

9 - Vatan ve milletimizin maruz olduğu mezalim ve âlâm ile ve tamamen aynı gaye ve maksatla vicdanı milliden doğan vatanî ve millî cemiyetlerin ittihadından mütehassıl kütlei umumîye bu kere "Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti" unvanile tevsim olunmuştur. Bu cemiyet her türlü fırkacılık cerayanlarından ve ihtirasatı şahsiyeden külliyen müberra ve münezzehtir. Bilcümle Müslüman vatandaşlarımız bu cemiyetin azayı tabiîyesindendirler.

10 - Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin 4 Eylûl 1335 tarihinde Sıvas şehrinde in'ikat eden Umumi Kongresi tarafından maksadı mukaddesi takip ile teşkilâtı umumîyeyi idare için bir "Heyeti Temsilîye" intihap edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bilcümle teşkilâtı millîye takviye ve tevhit olunmuştur.

Umumî Kongre Heyeti

VESİKA, 131.

TAMİM

Müstaceldir ***Sıvas, 4 Teşrinievvel 1335***

Kolordulara
Vali ve mutasarrıflara
Müdafaai Hukuk Cemiyetlerine (Karahisar, Gümüşane, Rize, Giresun, Ordu Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti idarelerine)

Bugün yeni kabine ile makine başında muhabereye devam edilmiştir. Kabine dünkü tekâlifimiz hakkında beyanname ve nizamnamemizin muhteviyatını istizah etti. İcap eden malûmat ve

unsurlar birbirine karşı karşılıklı saygı ve özveri duygularıyla dolu olduğu gibi etnik ve sosyal haklarıyla yöre koşullarına tam olarak saygılı öz, kardeştirler.

2 - Osmanlı toplumunun bütünlüğü ve ulusal bağımsızlığımızın sağlanması ve yüce halifelik ve saltanat makamının korunması için Kuvayi Millîyeyi etkin ve millî iradeyi egemen kılmak, kesin ilkedir.

3 - Osmanlı topraklarının bir parçasına karşı yapılacak el uzatmaya ve işgale ve özellikle vatanımız içinde bağımsız birer Rumluk ve Ermenilik kurulması amacına yönelik davranışlara karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerindeki ulusal savaşımlarda olduğu gibi elbirliğiyle savunma ve karşı koyma ilkesi kabul edilmiştir.

4 - Ötedenberi aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan tüm unsurların her türlü uyurkluk hakları bütünüyle saklı olduğundan, bu unsurlara siyasî egemenliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilmesi kabul edilmiyecektir.

5 - Osmanlı hükûmeti bir dış baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını gözden çıkarıp bırakmak zorunda kalırsa hilâfetle saltanatın ve vatanla milletin dokunmazlığını ve bütünlüğünü sağlayacak her türlü önlemler ve kararlar alınmıştır.

6 - İtilâf Devletlerince ateşkes anlaşmasının imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalıp bir Müslüman çoğunluğun oturduğu ve kültür ve uygarlık üstünlüğü Müslümanlarda bulunan ülke bütünlüğümüzün bölünmesi kuramından büsbütün vazgeçip bu topraklar üzerindeki tarihsel, etnik, dinî ve coğrafî haklarımıza uyulmasını ve buna aykırı girişimlerin kaldırılmasını ve böylece hak ve adalete dayalı bir karar alınmasını bekleriz.

7 - Milletimiz insancı, çağdaş erekleri yüceltir ve teknik, endüstriyel ve ekonomik durum ve gereksinmemizin bilincindedir. Şu halde devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü saklı kalmak koşulu ile altıncı maddede belirtilen sınır içinde milliyet ilkelerine saygılı olan ve memleketimize karşı saldırı ve yayılma amacı gütmeyen herhangi bir devletin teknik, endüstriyel ve ekonomik yardımından memnun oluruz. Ve bu adaletli ve insancı koşulları içeren bir barışın tezeldcn yapılması da insanlığın esenliği ve dünyanın dinginliği adına en büyük ulusal isteğimizdir.

8 - Milletlerin kendi kaderlerini kendileri belirlediği bu tarihî dönemde İstanbul hükûmetinin de milletin iradesine bağlı olması zorunludur. Çünkü: milletin iradesine dayanmayan herhangi bir hükûmetin keyfî ve kişisel kararlarına millet baş eğmedikten başka dışarıda da geçerli olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar geçen eylem ve sonuçlarla saptanmıştır. Şu halde milletin içinde bulunduğu sıkıntı ve kaygıdan kurtulmak yollarına doğrudan doğruya kendisinin başvurmasına gereklik kalmadan İstanbuldaki hükûmetimizin hiç gecikmeden ve bir an bile yitirmeden millî meclisi toplanması ve böylece millet ve memleketin kaderiyle ilgili olarak alacağı bütün kararları millî meclisin denetimine sunması zorunludur.

9 - Vatan ve milletimizin karşı karşıya bulunduğu kıyım ve acılar ile hepsi aynı amaçla milletin vicdanından doğan yurtçu ve milliyetçi derneklerin birleşmesinden oluşan genel topluluk bu kere "Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği" adını almıştır. Bu dernek her türlü particilik akımlarından ve kişisel hırslardan tümüyle uzaktır. Bütün Müslüman vatandaşlarımız bu derneğin doğal üyesidir.

10 - Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin 4 Eylûl 1919 tarihinde Sıvas şehrinde toplanan Genel Kongresi tarafından kutsal amacı gütmek ve genel örgütü yönetmek için bir "Temsilci Kurul" seçilmiş ve köylerden il merkezlerine kadar bütün ulusal örgütler güçlendirilmiş ve birleştirilmiştir.

Genel Kongre Kurulu

BELGE, 131.

GENELGE

İvedidir **Sıvas, 4 Ekim 1919**

Kolordulara
Vali ve mutasarrıflara
Hakları Savunma Derneği (Afyon, Gümüşane, Rize, Giresun, Ordu Hakları Savunma Derneği yönetimi kurullarına)

Bugün yeni kabine ile makine başında görüşme sürdürülmüştür. Kabine dünkü önerilerimiz ve bildiri ve tüzüğümüzün içeriği konularında bilgi istedi. Gereken bilgi verildi ve açıklama yapıl-

Levent Şahverdi Arşivi

izahat verildi. Heyeti vükelâca badelmüzakere bu gece cevap verileceği bildirildi. Binaenaleyh neticei kat'iyeye kadar kemafissabık muhaberatı resmîyeye hiçbir taraftan girişilmemesi lüzumu Heyeti Temsilîye kararile tamimen tebliğ ve rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 131.

Sıvas, 4/10/1335

Kastamonu, Ankara, Samsun, Sıvas, İzmit, Bolu, Elâziz, Trabzon,
Diyarbekir, Konya telgraf başmüdürlerine

Heyetimiz yeni kabine ile telif ve tevhidi amal etmek üzere muhaberededir. Bu husus takarrür ve tahakkuk edinciye kadar iş'arı ahire değin kemafissabık İstanbul ile olan muhaberatı resmîye kat'iyyen munkati bulundurulacaktır. İcap edenlerin ehemmiyetle nazarı dikkatlerinin celbi tavsiye olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 132.

Sıvas, 5/10/1335

Makamı Sadareti Uzmaya

4 Teşrinievvel 1335 tarihli cevabî telgrafnamei sadaretpenahîleri muhteviyatına nazaran cemiyetimiz Heyeti Temsilîyesinin vukubulmuş olan maruzat ve tekâlifinin tamamen tasvip ve kabul buyurulmuş olduğu kemali şükranla anlaşıldı. Ancak tarafı âcizanemizden taahhüt edilmesini talep buyurduğunuz nikat hakkında berveçhiati izahatta bulunmaktığımıza müsaadei sâmilerini rica ederiz:

Hükûmetin rehberi harekâtının ahkâmı kanuniyeye tamamen riayet olması tabiî olup heyeti âcizanemizce de bunun tecellisini temin etmek yegâne gayedir, son zamanda hadis olan ahvali gayrıtabiî ve gayrıkanuniyenin âmil ve müsebbibi Ferit Paşa Kabinesi idi. Bu husus mezkûr kabinenin şukutile heyeti celilelerince ahkâmı kanuniye dairesinde hareket ve Ferit Paşa Kabinesi tarafından ikna edilmiş gayrımeşru ef'al ve harekât esbap ve müvellidatının ref'i için icap eden tedabiri kat'iye ittihaz buyurulduğu takdirde bizatihi zail ve bu yüzden vukuu melhuz mehazir ve devamı muhtemel harekâta sebebiyet verilmemiş olur. Cemiyetimizin heyeti vükelâyı hazıraya ahkâmı kanunîye dairesinde her türlü taahhüdat ve muzaherette bulunabilmesi için evvelâ hükûmetin meşru ve kanunî olan teşkilâtı millîyemizi hüsnükabul eylediği sarih ve kati bir lisanla ifade buyurması lâzımdır. Aksi takdirde cemiyetimizle hükûmeti merkezîye arasında emniyet ve samimiyeti mütekabilenin husul bulduğu meşkûk kalacak ve binnetice mütebayin harekât ve teşebbüsatın zuhûru melhuz bulunacaktır.

Payitaht ile Anadoluyu yekdiğerinden tefrika heyeti âcizanemiz ve mümessilleri bulunduğumuz efradı millet sebebiyet vermiş olmayıp bilâkis hükûmeti sabıkanın Paris Sulh Konferansında vilâyatı şarkîyenin bittamam vâsi bir muhtariyeti haiz Ermenistan olmak üzere kabulü ve Toros hududu Osmanîye gösterilerek iki üç vilâyetin camiai Osmanîye haricine bırakılması ve payitaht ve vilâyatımızın eksen yerlerinde mütareke ahkâmı hilâfına birçok işgallere ve haysiyet ve istiklâli devlet ve milleti muhil ahvale seyirci kalması ve mevcudiyeti millîyesini muhafaza azmi dindaranesile hukuku mukaddesesini müdafaaya kıyam eden Kongre azasının eşkıya çetesi gibi tenkili maksadile Mamuretülâziz vilâyetinde birtakım eşkıya cem'ine bittevessül Sıvas ve Mamuretülâziz vilâyetleri ahalisi arasında mukatele esbabını ihzar emrini veren hükûmeti sabıkanın icraatı gayrımeşruası olmuştur. Aksamı memaliki Osmanîyenin işgali tehlikesine gelince teşkilâtı millîye izharı mevcudiyet eylediği gündenberi hiçbir işgal vaki olmadığı gibi bilâkis Ferit Paşa Kabinesinin müsamaha ve seyyiatı neticesi olmak üzere ahkâmı mütarekeye mugayir olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz tahliye edilmiştir. Binaenaleyh vahdeti mülkîyeyi heyeti âcizanemiz değil hükûmeti sabıkanın ihlâl eylediği müstağnii arzu beyandır. Tarafımızdan hiçbir dairei resmîye işgal edilmemiş olduğundan gayrıvaki bir halin tashihi gayrıvarittir. Ecanip ile vaki olan münasebatımız bir şekli siyasîi resmîde olmayıp Kuvayi Millîyemiz aleyhinde hükûmeti sabıkanın neşriyatı vakıasının sıhhat veya ademi sıhhatini tahkik zımnında gelen ve payitahtta milletin iti-

di. Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra bu gece yanıt verileceği bildirildi. Buna göre kesin sonuca kadar eskisi gibi hiçbir taraftan resmî haberleşmelere girişilmemesi gerekliliği Temsilci Kurul kararile genelge olarak bildirilir ve rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 131.

Sıvas, 4/10/1919

Kastamonu, Ankara, Samsun, Sıvas, İzmit, Bolu, Elazığ, Trabzon,
Diyarbakır, Konya telgraf başmüdürlerine

Kurulumuz yeni kabine ile uzlaşmak ve amaç birliğine varmak üzere haberleşmektedir. Bu konu bir karara bağlanıp gerçekleşene kadar yeni bir bildirimiz olmadıkça eskisi gibi İstanbul ile olan resmî haberleşmeler kesinlikle bulundurulacaktır. Gerekenlerin önemle dikkatlerinin çekilmesini öneririz.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 132.

Sıvas, 5/10/1919

Yüce Başbakanlığa

4 Ekim 1919 tarihli yanıt telgrafınızda yazılanlara göre derneğimiz Temsilci Kurulunun yapmış olduğu sunu ve önerilerinin hepsinin onaylanıp kabul edilmiş olduğu teşekkürlerle anlışıldı. Ancak bizce üstlenilmesini istediğiniz noktalarla ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapmamıza izin vermenizi rica ederiz:

Hükûmetin davranışlarında yol gösterici olarak kanun hükümlerine harfi harfine uyulması doğal olup kurulumuz için de bunun gerçekleşmesini sağlamak tek amaçtır. Son zamanda ortaya çıkan olağan dışı ve yasa dışı durumların yaratıcısı ve nedeni Ferit Paşa Kabinesi idi. Bu husus o kabinenin düşmesi üzerine sizin kurulunuzca kanuna uygun olarak davranılır ve Ferit Paşa Kabinesi tarafından yapılmış eylem ve davranışların nedenleriyle sonuçlarının kaldırılması için gerekli olan kesin önlemler tarafınızdan alınırsa kendiliğinden ortadan kalkar ve bu yüzden doğabilecek sakıncalar ve sürebilecek davranışlara neden olmamış olunur. Derneğimizin şimdiki bakanlar kuruluna söz vermesi ve yardımda bulunabilmesi için önce hükûmetin meşru ve yasal olan ulusal örgütlenmemizi iyi karşıladığını açık ve kesin bir dille söylemesi gerekir. Yoksa derneğimizle İstanbul hükûmeti arasında karşılıklı güven ve içtenliğin oluştuğu kuşkulu kalacak ve bunun sonucu olarak karşıt davranış ve girişimlerin ortaya çıkması beklenir olacaktır.

Padişahla Anadolunun birbiriyle bozuşmasına bizim kurulumuz ve temsilcisi olduğumuz halk neden olmuş olmayıp tersine eski hükûmet Paris Barış Konferansında doğu illerinin tümünü geniş bir özerklik sahibi Ermenistan olarak kabul etmesi ve Osmanlı sınırı olarak Toros gösterilerek iki üç ilin Osmanlı topluluğu dışında bırakılması ve başkent ve illerimizin çoğu yerlerinde ateşkes hükümlerine aykırı birçok işgallere ve devlet ve milletin haysiyetiyle bağımsızlığını yaralıyıcı durumlara seyirci kalması ve ulusal varlığımızı koruma yolundaki dinsel kararlılığıyla kutsal haklarını savunmaya kalkan Kongre üyelerini eşkıya çetesi gibi ezmek amacıyla Elazığ ilinden birtakım eşkıya toplanmasına girişilerek Sıvas ve Elazığ illeri halkı arasında birbirini öldürme nedenlerini hazırlama emrini veren eski hükûmetin yasaya aykırı davranışları olmuştur. Osmanlı toprakları parçalarının işgal edilmesi tehlikesine gelince ulusal örgütler varlıklarını gösterdikleri gündenberi hiçbir işgal olmadığı gibi tersine Ferit Paşa Kabinesinin göz yumması ve kötülükleri sonucu olmak üzere ateşkes hükümlerine aykırı olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz boşaltılmıştır. Şu halde ülkenin bütünlüğünü bizim kurul değil eski hükûmetin bozduğunu söyleyip açıklamak bile gereksizdir. Tarafımızdan hiçbir resmî daire işgal edilmemiş olduğundan olmamış bir durumun düzeltilmesi söz konusu olamaz. Yabancılarla olan ilişkilerimiz resmî siyasî bir biçimde olmayıp Ulusal Güçlerimize karşı eski hükûmetin yaptığı yayımların doğru olup olmadığını araştırmak için gelen ve başkentte milletin güvenini kazanmış Ulusal Güç-

Levent Şahverdi Arşivi

madına mazhar Kuvayi Millîyeye müstenit meşru bir hükûmet göremiyen Düveli İtilâfiyenin nezdimize ba'seyledikleri birtakım memurîni siyasîlerile vaki olan temaslardan ibaret olup gayei amali millîyeyi teşkilâtı millîyenin vüs'at ve kudretini, idarei millîyenin şümul ve kat'iyetini yakinen onlara ibraz ve irae ile milletimiz hakkında celbi hürmet ve itimadı temine inhisar etmiştir ki bu da sulh konferansında mukadderatı millet hakkında muzır değil bilâkis birçok netayici müfide istihsal edeceği azadei şekkü şüphedir. Meb'usan intihabatı hakkında hükûmeti sabıkanın verdiği evamiri zahire dairesinde hareket eden hükûmetler henüz defatiri esasîyeyi bile tanzime yeni başlamış olduklarından intihabatta ahalinin hürriyetine tecavüz ve müdahale şimdiye kadar maddeten gayrıkabil olduğu gibi cemiyetimiz bir fırkai siyasîye olmadığından ihtirasatı siyasîden bittamam beri bulunacağını ve intihabatta kat'iyyen ahalinin içtihat ve hürriyeti vicdaniyesine müdahale etmiyeceğini biddef'at beyannamelerile esasen ilân eylemiştir.

Muamelâtı hükûmete iras edilen sekte ancak muhaberatı resmîyenin inkıtaıdır ki bu da milletin ebi müşfik ve ekremi bulunan padişahına maruzat ve istirhamatını takdime mâni teşkilile padişah ve efradı millet arasında bir seddi hail teşkil eden Ferit Paşa Kabinesinin harekâtı nameşruasının netayici zarurîyesindendir.

Şu noktaya da kemali ehemmiyet ve ciddiyetle nazarı dikkati fehametpenahilerini celbe mecburuz ki beyanatı samilerinde memleketimizde usulü meşrutiyet icabınca hakimiyeti millîye cari bulunduğu mezkur ise de feshinden itibaren Meclisi Meb'usanın dört ay zarfında içtimaı Kanunu Esasîmizin ahkâmı safihasından iken bugüne kadar intihabatın defaliri esasiyesi bile tanzim edilmemiştir. Muhtacı izah olmadığı veçhile dört ay zarfında içtimaı bir mecburiyeti kanuniye tahtında tahtında bulunan Meclisi Millinin şu ana kadar ademi içtimaı Ferit Paşa Kabinesinin açıktan açığa meşrutiyete bir darbesini ve Kanunu Esasîye bir tecavüzü kat'isini teşkil eder ve Kanunu Cezanın maddei mahsusasına tevfikan bir cinayet addedilerek müsebbipleri hakkında ahkâmı kanuniyenin tamamii tatbikı hakimiyeti millîyeyi kabul ve ahkâmı kanunîyenin tatbikını kendisi için bir vazifei kanuniye addedecek her hükûmeti meşrutinin ilk vazifei mukaddesesidir.

Ferit Paşa Kabinesinin tevlid eylemiş bulunduğu bugünkü vaziyeti gayritabiîyenin ademi tekerrürü için ilk maruzatımızda serdine müsaade istirham eylediğimiz atideki tekâlifin hüsnü telâkki ve tatbikini temenni eyleriz:

1 - Meşru ve kanunî olan teşkilât ve teşebbüsatı millîyemiz bazı bedhahan ve bilhassa Ferit Paşa Kabinesi tarafından bolşeviklik veya ittihatçılık mahiyetinde suitefsir ve bu yüzden memeketimiz dahilinde şuriş olduğu tamim ve işaa edilmişti. Bugün millet arasında nifak ve şikak olduğu zehamında bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu şayialar kat'iyyen gayrıvarittir. Bilâkis memleketimizde herzamandan ziyade asaviş ve huzur olup millet dahi bir kütlei müttehide halindedir. Bu hakayik bütün cihan nazarında sabittir. Hükûmeti merkezîye için pek büyük bir kuvvei maneviye ve bir noktai istinat ehemmiyetinde bulunan bu vaziyete rağmen Ferit Paşa Kabinesi tâ son zamana kadar Anadolu ahvalini müşevveş ve. mucibi endişe göstererek milletin cihan nazarında iktisaba başladığı itibarı medenîyi izaleye çalışmaktan hâli kalmadı. Binaenaleyh bugün tekmil Anadolunun hükûmeti cedideden beklediği ilk iş milletin yekvücut olup sükûn içinde hukuku meşruasının müdafaasına çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında muhilli asayiş hiçbir hal ve hareket mevcut olmadığını ve hususile amali millîyenin tamamile haklı ve meşru olduğunu resmî bir beyanname ile cihan efkârı umumiyesine ilân etmektir. Bu suretle milletin teşkil ettiği vahdeti umumîyeye hükûmet te iltihak ederek hiçbir kuvvei siyasîyemiz bu mübeccel cereyanın haricinde kalmamış olacaktır.

2 - Hükûmeti sakıtanın tahrikâtı ihanetkâranesine alet olarak ahaliyi teslih ve mukateleye sevkeden birtakım rüesayı memurînin mahkemei aidesine tevdii ve harekâtı meşruai millîyeye mümanaat ve hıyanet eden bazı vülâtı sabıkanın da hizmeti devletle istihdam olunmamaları ve mahza hukuku kanunîyei millîyeye muzaheret elliklerinden dolayı azledilenlerin de memuriyetlerine iadelerile hak ve adaletin yerine getirilmesi talep ve rica olunur.

3 - Ordunun maneviyatı üzerinde suitesir icra eden, Harbiye Nezaretini âtıl ve gayrıkadir bir hale getiren iadei rütbeleri Meclisi Millînin tasdikimi iktiran etmemiş olan ve yegâne sebebi istihdamları da birtakım esbap ve mülâhazatı sakimei siyasîden ibaret bulunan mütekaidin derhal asıllarına ircaile mühim ve mutena makamalı askeriyenin ehil ellere tevdiini ordunun ve devletin selâmeti namına arz ve *teklif ederiz.*

4 - Anasırı islâmiyeyi birbirile mukateleye sevkedip milletin harekâtı meşruasını işkâl etmek

lere dayalı meşru bir hükûmet göremiyen İtilâf Devletlerinin yanımıza gönderdikleri birtakım politik görevlilerle yapılan görüşmelerden başka bir şey değildir, ve amacı ulusal istemleri ulusal örgütlerin yaygınlığını ve gücünü, millî iradenin geniş kapsam ve kesinliğini onlara iyice belirtip göstermekle milletimize saygı ve güven sağlamakla sınırlı kalmıştır ki bunun da barış konferansında milletin kaderi için zararlı değil tersine birçok yararlı sonuç elde etmeye yarayacağı hiç kuşku götürmez. Meb'usların seçimi konusunda eski hükûmetin verdiği sözde - emirler uyarınca iş gören hükûmet daireleri ana defterleri bile düzenlemeye henüz yeni başlamış olduklarından seçimlerde halkın özgürlüğüne tarafımızdan el uzatılması ve karışılması şimdiye kadar olanaksız olduğu gibi derneğimiz siyasî bir parti olmadığından siyasî hırslardan tümüyle uzak kalacağını ve seçimlerde halkın düşüncesine ve vicdan özgürlüğüne hiç mi hiç karışmayacağını yayımlanan bildirilerile zaten birçok kez duyurmuştur.

Hükûmet işlemlerine getirilen kesiklik sadece resmî haberleşmelerin kesilmesidir ki bu da ulusun, şefkatli ve cömert babası olan padişahına bildiri ve dileklerini sunmasına engel olup padişah ve halk bireyleri arasında bir duvar oluşturan Ferit Paşa Kabinesinin meşru olmayan davranışlarının kaçınılmaz sonuçlarındandır.

Şu noktaya da bütün önem ve ciddîliğiyle siz sayın başbakanımızın dikkatini çekmek zorundayız ki demeçlerinizde memleketimizde meşrutiyet yöntemi gereği ulusal egemenlik bulunduğu bildirilmekte ise de dağıtılmasından bu yana Meb'uslar Meclisinin dört ay içinde toplanması Anayasamızın açık hükmü gereği iken bugüne kadar seçim kütükleri bile düzenlenmemiştir. Açıklamaya bile gerek yoktur ki dört ay içinde toplanması yasal zorunluk olan Millî Meclisin şu ana kadar toplanmaması Ferit Paşa Kabinesinin açıktan açığa meşrutiyeti çiğneme ve Anayasaya kesin bir karşı koyma eylemini oluşturur ve Ceza Kanununun ilgili maddesi uyarınca bir suç sayılır ve bunu işleyenler hakkında yasa hükümlerinin tam olarak uygulanması ulusal egemenlik ilkesini kabul edecek ve kanun hükümlerinin uygulanmasını kendisi için bir yasa görevi sayacak her meşru hükûmetin ilk kutsal ödevidir.

Ferit Paşa Kabinesinin yaratmış olduğu bugünkü anormal durumun tekrarlanmaması için ilk yazımızda bildirilmesine izninizi istediğimiz aşağıdaki önerilerin iyi karşılanmasını ve uygulanmasını dileriz:

1 - Haklı ve yasal olan ulusal örgütlerimiz ve girişimlerimiz bazı kötücüller ve özellikle Ferit Paşa Kabinesi tarafından bolşeviklik ya da ittihatçılık niteliğinde kötüye yorumlanmış ve bu yüzden memleketimizde karışıklık olduğu genelge ile duyurulmuştur. Bugün millet arasında ayrılık ve ikilik olduğunun sanıldığı anlaşılmıştır. Bu söylentiler kesinlikle doğru değildir. Aksine memleketimizde herzamandan çok güvenlik ve huzur vardır ve millet de birleşmiş bir kitle durumundadır. Bu gerçekler bütün dünyaca saptanmıştır. İstanbul hükûmeti için pek büyük bir moral güç ve bir dayanak noktası önemliliğinde bulunan bu duruma karşın Ferit Paşa Kabinesi ta son zamana kadar Anadolu durumunu karışık ve kaygılandırıcı göstererek milletin dünyanın gözünde kazanmaya başladığı uygar saygınlığı yok etmeye çalışmaktan geri kalmadı. Bu duruma göre bugün tüm Anadolunun yeni hükûmetten beklediği ilk iş milletin tek bir vücut halinde ve dinginlik içinde meşru haklarını savunmaya çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında güvenliği bozucu hiçbir durum ve davranış bulunmadığını ve özellikle ulusal isteklerin bütünüyle haklı ve meşru olduğunu resmî bir bildiriyle dünya kamu oyuna ilân etmektir. Böylece ulusun oluşturduğu genel birliğe hükûmet de katılacak ve hiçbir politik gücümüz bu yüce akımın dışında kalmamış olacaktır.

2 - Düşük hükûmetin hainçe kışkırtmalarına alet olmuş bulunan ve halkı silahlanmaya ve birbirini öldürmeye iteleyen birtakım üstdüzey memurların yetkili mahkemeye verilmesi ve milletin haklı davranışlarına engel olarak hainlik eden bazı eski valilerin de devlet hizmetinde kullanılmaması ve sırf milletin yasal haklarına destek oldukları için görevden alınanların da görevlerine geri gönderilmeleri yoluyla hak ve adaletin yerine getirilmesini ister ve rica ederiz.

3 - Ordunun morali üzerinde kötü etki yapan, Savaşişleri Bakanlığını işlemez ve güçsüz bir duruma getiren rütbelerinin geri verilmesi Millî Meclisçe onanmamış olan ve görevlendirilmelerindeki tek nedenin de birtakım politik etkenler ve sakat düşüncelerden başka birşey olmayan emeklilerin gecikmeden emeklilik durumuna döndürülmeleri önemli ve yüksek askerlik görevlerinin yetenekli ellere verilmesini ordunun ve devletin esenliği adına öneririz.

4 - Müslüman halkı biribirlerine öldürmeye iteleyip milletin meşru savaşımını güçleştirmek

Levent Şahverdi Arşivi

üzere hükûmeti sabıkanın vermiş olduğu gayrikanunî evamiri hainaneyi ait oldukları şehasa tebliğ eden, ordunun esrarını muhtevi şifreli muhaberatı askeriyeyi çaldırmak için tertibat ittihazından ve bilhassa posta telgraf müdiriyeti umumîyesinde bir hafiye ve casus teşkilâtı vücuda getirmekten çekinmiyen ve bu suretle muhaberatı resmîyenin mahremiyet ve kutsiyeti kanunîyesini ihlâl eden nüzzarı sabıkadan Ali Kemal ve Adil Beylerle Süleyman Şefik Paşanın meclis küşadında Divanı Aliye tevdi edilmek üzere hiçbir tarafa firarlarına meydan verilmemesini ve bilhassa Posta ve Telgraf Müdiri Umumisi Refik Halit Beyin derhal tevkifüe ınahkemei aidesine tevdiini kanunun masuniyeti ve hukuku millîyenin kutsiyeti namına talep ederiz.

5 - Gerek İstanbul ve gerekse taşrada harekâtı meşruai millîyeye iştirak etmiş veya harekâtı mezkûreyi terviç eylemiş olanlar aleyhinde hükûmeti sakıta tarafından başlanılmış olan takibat ve tayzikatı keyfiyeye nihayet verilmesi kanuna istinaden ve kemali ehemmiyetle talep ve rica olunur.

6 - Bidayette İtilâf Hükûmatının sırf kendi askerî noktai nazarlarından vaz'ü ikamesi teklif ve Hükûmeti Osmanîye tarafından deruhde olunan Dersaadet matbuat sansörünün birçok sebep ve bahanelerle evvelâ İtilâf kontrolü ve bilâhare mezkûr Mütelifin tarafından kablettabı sansöre iştirak edilmesi suretindeki müdahalât ile nüfuzu hükûmetin zevali ve sabık kabinenin de bu ecnebî kuvvetinden nameşru istifadesi yüzünden bugün matbuat milletin amali meşruasını izhar ve hukuk mukaddesesini müdafaa edemiyecek bir hali elîme gelmiş ve bunun bütün mes'uliyeti maddîye ve manevîyesi hükûmetin duşu tahammülüne yüklenmiştir. Binaenaleyh Osmanlı Hükûmetince Kanunu Esasîye mugayir olan bu hale resmen bir nihayet verilmesini ve şayet Düveli İtilâfiye tarafından kendi noktai nazarlarından askerî sansöre devamda ısrar olunacak olursa bu sansörün Hükûmeti Osmanîye matbuatı umumîye müdiriyetinin murakabei kat'iyesi altında olmak üzere hututu esasîyesi muayyen ve Dersaadet matbuatınca malûm şerait dairesinde Mütelifin tarafından icrasına müsaade ile Hükûmeti Osmanîyenin efkârı umumîyei millet karşısında sansör mes'uliyetinden tahlisini arz ve teklif eyleriz. Maruzat ve tekâlifi mesrudeye milleti tatmin edecek cevabı sarih ve muvafık ita buyurulacağı zamana kadar temini makasıdı millîye için milletçe ittihaz edilmiş olan tedabiri filiyeye kemakân devam zaruretinde kalınacağını bilcümle vilâyat ve müstakil elviye ile mülhakatından aldığımız kararlar üzerine kemali katiyetle arzeyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyet Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 133.

- Yunus Nadi Bey zatı devletinizle görüşmek istiyor Efendim.

- Harbiye telgrafhanesinde makine başında hazırım.

- Yunus Nadi ve yanında Nâzır Paşanın yaveri Cevat Rifat Bey vardır efendim. Nâzır Paşayı istediler mi yoksa.

- Kendilerile şimdi görüşürüz. Yalnız beni telgrafa davet ettikleri zaman Nâzır Paşa istiyor demişlerdi. Davet eden Nâzır Paşa mıdır yoksa zatı âlilerimi mi?

- Nâzır Paşanın müsaadesile ve yaveri vasi fasile Harbiye merkezinden zatı devletlerini aradık bundan galattır Efendim.

- Teşekkür ederim buyrun.

Yunus Nadi Bey ile muhabere

İradei millîyenin hakimiyeti milleti infaz etmesi neticei meşkûresi olarak meydana gelen tagallüp üzerine burada teşekkül eden hükûmetle teşkilâtı millîye arasında ahengi ittihat hususlünün gecikmiyeceğine hükmetmiş idim. Tahkikatım neticesinde henüz bir iki noktada ihtilâf bulunduğunu anladım. Bu ahengin teahhuru husulü dahilen ve haricen iyi olmayacağı cihetle bazı maruzatta bulunmayı vazife addettim. Evvelâ: Bu hükûmete dahil bulunan bazı zevatın mücerret hükûmeti sakı taya iştiraklerinden dolayı suinazarlarla görülmelerine mahal yoktur. Hükûmeti sakıtanın faal uzuvları sadrazam, dahilîye ve harbîye nâzırlarından ibaret gibi idi. Diğerlerinin ekseriyetle namuslarında ve vatanperverliklerinde iştibaha mahal olmayarak hatta onların hükûmeti sakıta içinde bulunmaları belki daha ziyade bizim işimize yaramakta idi. Nitekim Abuk Ahmet Paşa ile bendeniz hali temasta idim. Kendisi teşkilât ve hareketi millîyeye bütün mevcudiyetile merbut olmaktan bir an bile fariğ kalmamış ve hatta son defa kabinenin ıskatında müessir bir âmil rolünü oynamıştır. Zaten bendenizin takdirime göre bu hükûmet şimdiki şekilde nihayet süratle yapıl-

için eski hükûmetin vermiş olduğu yasa dışı haince emirleri ilgili kişilere bildiren, ordunun sınırlarını içeren şifreli askeri yazışmaları çaldırmak için önlemler almaktan ve özellikle posta telgraf genel müdürlüğünde bir hafiye ve casus örgütü kurmaktan çekinmiyen ve böylece resmî haberleşmelerin gizliliğini ve yasal kutsallığını bozan eski bakan Ali Kemal ve Adil Beylerle Süleyman Şefik Paşanın meclis açıldığında Yüce Divana verilmek üzere hiçbir yana kaçmalarına meydan verilmemesini ve özellikle Posta ve Telgraf Genel Müdürü Refik Halit Beyin hemen tutuklanarak ilgili mahkemeye verilmesini kanunun dokunulmazlığı ve ulusal hakların kutsallığı adına isteriz.

5 - Gerek İstanbul gerek taşrada ulusun haklı savaşımına katılmış ya da bunu desteklemiş olanlara karşı düşük hükûmet tarafından başlanılmış olan kovuşturma ve keyfî baskılara son verilmesini kanuna dayanarak ve bütün önemiyle ister ve rica ederiz.

6 - Başlangıçta İtilâf Devletlerinin salt kendi askerî görüşleri açısından konulması önerilen ve Osmanlı hükûmeti tarafından yerine getirilmesi üstlenilen İstanbul basın sansörünün birçok neden ve bahanelerle önce İtilâf denetimi ve ardından bu İtilâf Devletleri tarafından basım öncesi sansöre katılmaları yolundaki karşımalarla hükûmetin etkinliğinin yok olmasına ve eski kabinenin de bu yabancı güçten yasaya aykırı yolda yararlanması yüzünden bugün basın milletin meşru isteklerini açıklayamaz ve kutsal haklarını savunamaz acınacak bir duruma gelmiş ve bunun bütün nesnel ve tinsel sorumluluğu hükûmetin sırtına yüklenmiştir. Bu nedenle Osmanlı Hükûmetince Anayasaya aykırı olan bu duruma resmî olarak son verilmesini ve eğer İtilâf Devletlerince kendi bakış açılarından askeri sansörü sürdürmekte direnilecek olursa bu sansörün Osmanlı hükûmetinin basın genel müdürlüğünün kesin denetimi altında olmak üzere ana hatları belirli ve İstanbul basınınca bilinecek koşullar çerçevesinde İtilâf Devletleri tarafından yapılmasına izin vererek Osmanlı hükûmetinin ulus kamuoyu karşısında sansör sorumluluğundan kutarılmasını bildirir ve öneririz. Bu istek ve önerilerimize milleti rahatlatacak açık ve olumlu yanıt verilene dek milletin amacını sağlamak için milletçe alınmış olan edimli önlemleri eskisi gibi sürdürmek zorunda kalınacağını bütün iller ve bağımsız sancaklarla onlara bağlı yerlerden aldığımız kararlar üzerine tam bir kesinlikle bildiririz.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 133.

- Yunus Nadi Bey sizinle görüşmek istiyor Efendim.

- Harbiye telgrafhanesinde makine başında hazırım.

Yunus Nadi ve yanında Bakan Paşanın yaveri Cevat Rifat Bey vardır efendim. Bakan Paşayı mı istediler yoksa.

- Kendilerile şimdi görüşürüz. Yalnız beni telgrafa çağırdıkları zaman Bakan Paşa istiyor demişlerdi. Çağıran Bakan Paşa mıdır yoksa siz misiniz?

- Sizi Bakan Paşanın izniyle ve yaverinin aracılığıyla Harbiye merkezinden aradık yanlış anlama bundandır Efendim.

- Teşekkür ederim buyrun.

Yunus Nadi Bey ile görüşme

Ulusal isteğin ulusun egemenliğini etken kılmasının mutlu sonucu olarak meydana gelen değişiklik üzerine burada kurulan hükûmetle ulusal örgütler arasında uyum oluşmasının gecikmiyeceği kanısına varmıştım. Soruşturmalarımın sonucu henüz bir iki noktada anlaşmazlık bulunduğunu anladım. Bu uyumun gecikmesi iç ve dış açısından iyi olmayacağından bazı şeyleri sizin bilginize sunmayı ödev saydım. Önce: Bu hükûmete girmiş bulunan bazı kimselerin salt düşük hükûmete katılmış olmalarından dolayı kötü gözle görülmelerine yer yoktur. Düşük hükûmetin asıl iş gören üyeleri başbakan, içişleri ve savaşişleri bakanlarından oluşuyor gibi idi. Öbürlerinin çoğunlukla namuslarında ve yurtseverliklerinde kuşkuya yer olmayıp hatta düşük hükûmetin içinde bulunmaları belki daha çok bizim işimize yaramakta idi. Nitekim Abuk Ahmet Paşa ile ben ilişki içinde idim. Kendisi ulusal örgüt ve savaşıma bütün varlığıyla bağlı olmaktan bir an bile uzak kalmamış ve hatta son defa kabinenin düşürülmesinde etkili bir etken rolü oynamıştır. Aslında benim görüşüme göre bu hükûmet şimdiki biçimiyle olsa olsa hızla yapılması kendisince de

Levent Şahverdi Arşivi

ması kendisince dahi matlup olan intihabalı teşriiye neticesine kadar devam edebilecek intikal devresi hükûmetidir. Bizim de asıl maksadımız olan bu gayenin bir an evvel teminine hail olacak bir mahzur olmadığı takdirde bizim de olanca himmet ve gayretimizi o ümniyenin teminine hasreylemekliğimiz pek muvafık olacaktır mütaleasındayım. Yarü ağyar nazarında buhranın temadi ediyor görünmemesi lâzımgelen bir zamanda yaşadığımız hissi de, o mütaleayı müeyyit ve müekkittir. Hükûmeti hazıra şimdiki şeklile emel ve metalibi millîyenin kâffesini hüsnü telâkki etmek ve hüsnü intacına da sâyeylemek hususunda en ufak şüpheye mahal vermemektedir. Hususile Cemal ve Abuk Paşalar gibi zevatın hükûmette teşkilâtı millîyenin bir murahhası ve kâfili gibi telâkki olunmalarında tereddüde mahal yoktur, ikinci mesele de:

Eşhasa taallûk eden kısımdır ki, bunda bütün hissiyatım sizlerle beraber olmakla beraber ben de biraz itidal tavsiyesine cesaret edeceğim. İradei millîyenin muvaffakiyeti azimkâranesi umumen ve pek amik tesirat husule getirmiştir. Bu tesiratın bazılarınca müntekimane harekât gibi telâkki ve tefsir olunabilecek icraat ile velevki en hafif surette şaibedar olmaktan masun bulundurulması bendenizce müphem bir noktadır. Sukut edenler yalnız maddeten değil manen de sukut etmişlerdir. Onların yeniden ikaı mazarrat edememeleri tahtı teminde bulunduruldukça mücazatt müterettibelerini kanuna bırakmak teşkilâtı millîyenin memlekette eskilerinden bambaşka bir devri vakar ve adalet açmakta olduğu fikrini teyit ve takrir eyliyecektir. Millete hıyanet edenlerin cezasız kalmaması hususunda ittifak etmiyecek kimse bulunamaz ve hainliğin cezasız kalmayacağında bendeniz şahsen eminim mesele onun da şimdilik kanunun darbei tehdit ve tedibine havale ediyormuşuz gibi görünmekte maslahat ve menfaat görüyorum. Erkânile vukubulan temaslarımda heyeti hazırai hükûmet teşkilâtı millîye metalibini tamamii icra ve infazına azmetmiş olduğu müsteban oluyor. Harbiye Nâzırı Cemal Paşa bugün neşridilecek beyannamede bu cihetin zaten kâfi derecede musarrah olduğunu ve ancak beyanname lisanı resmîi hükûmetle y azıldı gına göre her taraf nazarı dikkate alınarak dercedilmiş suri birkaç kelimeye atfı ehemmiyet olunmaması lâzımgeldiğini beyan eyledi. Ve bilhassa sadrı cedit heyeti hükûmet her türlü suitefehhümü bertaraf edecek bir vaziyetin sureti kat'iyede temini idamesi için teşkilâtı millîye erkânının irae edeceği bir heyetle doğrudan doğruya temas etmeleri arzuyu samimîsini izhar ediyor. Hulâsa halen bendenizin en ziyade lâzım addettiğim cihet buhranın gayrımünhal ve müşevveş bir vaziyette temadi etmemesinden ibarettir. Bu ciheti acilen temin edebilirsek pek muvafık olacaktır. Mütaleai âlilerine intizaren arzı ihtiram eylerim.

6/10/1335 ***Yunus Nadi***

VESİKA, 134.

TAMİM

Gayet aceledir ***6 Teşrinievel 1335***

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Kangrı, Afyon Karahisar, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbekir, Bitlis, vilâyet, liva ve kazalarına.

Bugün yine kabine makine başında Heyeti Temsilîyemizle bilvasıta bazı muhaberatta bulunmuştur. Kabinenin muhteviyatı malûmumuz olmayan bir beyanname neşredeceği anlaşılmıştır. Metalibi millîyeyi terviç ettiğini henüz kat'î olarak bildirmemiş olan kabinenin herne suretle olursa olsun bilcümle tebligatının kemafissabık iş arı âhire değin telgrafhanelerce alınmaması hususundaki tedabirin ehemmiyet ve dikkatle idamesi lüzumu tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 135.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Nâzır Paşa odası 7/8 Teşrinievvel 1335

C: Madde 1 - Zatı Devletlerine ve rüfekayi kirama âcizleri har ve samimî teşekküratımı takdim ile kespi mübahat eylerim. Kabine azayı kiramı bu hissi hürmette tamamen müşterek ve Sadrazam Paşa Hazretleri gözlerinizden öperler.

2 - Teşkilât noktai nazarından vukubulacak servis tarzındaki muhaberata kasime müsaade etmiştir.

istenilen yasama meclisi seçimi bitene kadar sürebilecek bir geçiş dönemi hükûmetidir. Bizim de asıl amacımız olan bu sonucun bir an önce sağlanmasına engel olacak bir sakınca çıkmazsa bizim de olanca uğraşı ve çabamızı o amacın sağlanmasına bağlamamız pek uygun olacaktır düşüncesindeyim. Dost ve düşman gözünde, bunalım sürüyor görünmemesi gereken bir zamanda yaşadığımız duygusu da, bu düşünceyi destekleyip güçlendirmektedir. Bugünkü hükûmet şimdiki biçimiyle ulusal istek ve amaçların tümünü iyi karşılamak ve iyi sonuçlanmasına da çalışmak konusunda en ufak kuşkuya yer vermemektedir. Özellikle Cemal ve Abuk Paşalar gibi kimselerin hükûmette ulusal örgütlerin birer delegesi ve güvencesi gibi sayılmalarında kuşkuya yer yoktur. İkinci sorun da:

Kişilere ilişkin bölümdür ki, bunda bütün duygularımla sizlerle birlik olmakla beraber ben de biraz ılımlılık önermeye cesaret edeceğim. Ulusal istemin sarsılmaz kararlılığının başarısı genel ve pek derin etkiler yapmıştır. Bu etkilerin kimselerce öç alıcı davranışlar gibi sayılıp yorumlanabilecek işlerle ne kadar ufak olursa olsun lekelenmekten korunması bence belirsiz bir noktadır. Düşenler yalnız nesnel olarak değil tinsel olarak da düşmüşlerdir. Onların yeniden zarar yapamamaları sağlanmış bulunduruldukça layık oldukları cezalarını kanuna bırakmak ulusal örgütlerin memlekette eskilerinden değişik bir ağır başlılık ve adalet dönemi olduğu düşüncesini güçlendirerek yerleştirecektir. Millete hainlik edenlerin cezasız kalmaması konusunda birleşmeyecek kimse bulunamaz ve hainliğin cezasız kalmayacağına ben kendim de güvenirim sorun olanları da şimdilik kanunun gözdağı verici ve uslandırın yumruğuna bırakıyormuşuz gibi görünmekte iyilik ve yarar görüyorum. Üyeleriyle yaptığım görüşmelerde şimdiki bakanlar kurulunun ulusal örgütlerin isteklerini eksiksiz olarak yerine getirmekte kararlı olduğu anlaşılıyor. Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa bugün yayımlanacak bildiride bu durumun zaten yeterince açıklanmış olduğunu ve ancak bildiri resmî hükûmet diliyle yazıldığından her yön göz önüne alınarak bildiriye konulan birkaç biçimsel kelimeye önem verilmemesi gerektiğini söyledi. Ve özellikle yeni başbakan hükûmet kurulunun her türlü yanlış anlamayı giderecek bir durumun sürdürülmesini kesinlikle sağlamak için ulusal örgütler ileri gelenlerinin belirliyeceği bir ekiple doğrudan doğruya görüşmek yollu içten bir istek belirliyor. Kısaca, benim bu durumda en çok gerekli saydığım sorun bunalımın çözümlenmemiş ve karışık bir durumda sürüp gitmesidir. Bu sorunu hızla çözümleyebilirsek pek uygun olacaktır. Yüksek görüşlerinizi bekleyerek saygılar sunarım.

6/10/1919 **Yunus Nadi**

BELGE, 134.

GENELGE

Çok ivedidir **6 Ekim 1919**

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Çankırı, Afyon, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbakır, Bitlis, il sancak ve ilçelerine.

Bugün yeni kabine makine başında Temsilci Kurulumuzla aracı kanalıyla bazı yazışmalarda bulunmuştur. Kabinenin içeriğini bilmediğimiz bir bildiri yayımlayacağı anlaşılmıştır. Ulusun isteklerini onayladığını daha kesin olarak bildirmemiş olan kabinenin herne yolla olursa olsun bütün bildirimlerinin eskiden olduğu gibi yeni bildirimize değin telgrafhanelerce alınmaması konusudaki önlemlerin önem ve dikkatle sürdürülmesi gerekliliği bildirilir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 135.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Bakan Paşa odası 7/8 Ekim 1919

K: Madde 1 - Yüksek kişiliğinize ve saygıdeğer arkadaşlara sıcak ve içden teşekkürlerimi sunmakla onur duyarım. Saygıdeğer kabine üyeleri bu saygı duygusuna tümüyle ortaktırlar ve Başbakan Paşa Hazretleri gözlerinizden öperler.

2 - Örgüt bakımından yapılacak servis biçimindeki yazışmalara kabine izin vermiştir.

Levent Şahverdi Arşivi

3 - Ahalinin efkârını tatmin için beyannamenin tesrii neşrine zaruret hâsıl olmuş ve nikatı lâzimeye dikkat olunmuştur.

4 - Zâtı hazreti padişahîye yazılacak maruzat ile tebligat suretine ait kabine mütaleasını almak mevaidi devletlerinin icrasına başlandığını gösterir; bu hal mucibi fahrim oldu. Yeni intihabı Meb'usan Kanunu intihap zamanını kısaltmak ve meb'us adedini azaltmamak ve tarzı intihabı kolaylaştırmak esasına müstenittir. Bu esaslara göre intihap bu ay gayesinde hitam bulacaktır. Zâtı Devletlerine ve rüfekayı kirama hürmeti hamilemin takdimine müsaade buyurulmasını rica ederim.

Harbiye Nâzırı
Cemal

VESİKA, 136.

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre ***7/8 Teşrinievvel 1335***

C:

1 - İltifatı devletleri rüfekayı âcizanemce mucibi şükran oldu. Ve bilmukabele gerek Sadrazam Paşa Hazretlerine ve gerekse kabine azayı kiramına arzı tevldrat ederiz.

2 - Gerek hututu esasîyemizi teşkil eden metalibi umumîyei millîye ve gerekse maksadı mukaddese bir an evvel vüsulü tashil edecek teferruatı lâzime üzerinde hükûmeti milletle hüsnü itilâf ettirmek hususundaki delâlet ve gayreti hamiyetkârenelerinden dolayı da zâtı devletlerine umum arkadaşlar namına arzı şükran ederim Efendim.

8/10/1335 ***Mustafa Kemal***

VESİKA, 137.

BEYANNAME

Harici ve dahili felâketlerin tehdidi altında hukuku tabiiyesile mukaddesatının mahfuziyetini temin gayesi etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar hakimiyeti millîyeyi ayaklar altına alan birkaç şahsın husumeti hainanesi karşısında kalmıştı. Millete istinat edememek itibarile haddi zatinde hiçbir kuvvet ve ehemmiyeti olmayan eşhası mezkûrenin her nasılsa resikâra gelmiş bir hükûmet şeklinde olması, bu mahiyetinden bir ehemmiyeti resmiye almasını intaç ediyordu. Bu sebeple şimdiye kadar milletin vahdeti maneviyesi noksansız olmakla beraber, hükûmeti merkeziyenin bu vahdeti millîyeye dahil olmamış bulunması yarü ağyare karşı milletin değil fakat devletin vahdeti umumiyesini natamam olarak gösteriyordu. Lâkin bugün Cenabı Hakka ve kendi hakkına istinat eden büyük milletimizin gösterdiği imanı mutlak karşısında hailler sukut edip nihayet ayni gayei istihlas etrafında devletimizin de vahdeti umumiyesi tamam oldu. Bu muvaffakiyeti Millîye iki safhada tecelli etti: Bunların birincisi milletin amali meşruasına kespi ıttıla eden helafetpenah efendinimizin Ferit Paşa Kabinesini derhal ıskatile ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa Hazretleri riyasetinde teşekkül eden yeni heyeti vükelâ tarafından amali millîyemizin meşruiyeti ve Kuvayi Millîyenin hakimiyeti esasatı kabul edilerek milletle hükûmet arasında bir itilâfı tam olmasile tahakkuk etti. Bu itilâfa binaen bugünden itibaren bütün teşkilâtı Millîye ve Heyeti Temsilîyemiz, her iki tarafça müşterek ve bütün milletçe mültezem nikatı nazarımızın teminile amali millîyemizin istihsalinde yeni heyeti vükelâya müzahir ve muavin olacak ve muhaberatı resmiye üzerine mevzu olan memnuiyeti refedecektir. Bu vazifenin ifasında teşkilâtımız hiçbir yerde hiçbir kimse tarafından hükûmetin vezaifve icraatı kanuniyesine karşı hiçbir müdahaleye kat'iyyen meydan vermiyecek ve bu suretle teşkilâtı millîyenin bütün hedefi mesai ve faaliyeti, vatanın emri istihlasında mütemerkiz kalacaktır. İstihlasın bu istihsalinde hükûmetin vezaifi resmiyesine mukabil milletin de pek büyük ve pek mübrem vezaifi millîyesi olduğunu nazarı itibara alan cemiyetimiz, hükûmetçe musaddak olan nizamnamesi ahkâmına tevfikan teşkilâtı umumiyesini taazzuv ettirerek vezaifi millîyenin intizamı ifasını temin etmeği elzem addetmektedir ve esasen bu büyük ve millî gayeden başka hiçbir maksat takip etmiyen heyetimiz, her türlü menafii şahsiyeden ve fırka ihtirasatından da münezzeh olduğundan, ilân etmiş olduğu esasatı millîyeden hiçbir sebep ve behane ile hiçbir zaman inhiraf etmiyecek ve en büyük hissei faaliyetini Kuvayi Millîyenin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da asayiş ve sükûnu tam içinde tevzinine hasredecektir ve en mühlik şeraiti tarihiye altında bile vakarı millisinden ve herkesin hukukuna riayetteki hasaili mevrusesinden zerre kadar ayrıl-

3 - Halkı rahatlatmak için bildirinin yayımlanmasının çabuklaştırılması zorunlu olmuş ve gereken noktalara dikkat edilmiştir.

4 - Padişah hazretlerine yazılacak sunular ile bildirimin biçimine ilişkin kabine görüşünü almak verilen sözlerin yerine getirilmesine başlandığını gösterir, bu durum bana övünç verdi. Yeni Meb'uslar Seçimi Kanunu seçim zamanını kısaltmak ve meb'us sayısını azaltmamak ve seçim yöntemini kolaylaştırmak ilkelerine dayanmaktadır. Bu ilkelere göre seçim bu ay sonunda tamamlanacaktır. Yüksek kişiliğinize ve saygıdeğer arkadaşlara üstün saygılarımı sunmama izin vermenizi rica ederim.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 136.

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre **7/8 Ekim 1919**

K:

1 - İltifatlarınıza ben ve arkadaşlarım teşekkür ederiz. Ve karşılık olarak hem Başbakan Paşa Hazretlerine ve hem saygıdeğer kabine üyelerine saygılar sunarız.

2 - Hem temel yolumuzu oluşturan genel ulusal isteklere ve hem de kutsal amaca bir an önce ulaşmayı kolaylaştıracak gerekli ayrıntılar üzerinde hükûmeti milletle tam uyumlu duruma getirmek konusundaki yurtsever yardım ve çabalarınızdan dolayı da size tüm arkadaşlar adına teşekkürler sunarım Efendim.

8/10/1919 **Mustafa Kemal**

BELGE, 137.

BİLDİRİ

Dış ve iç felâketlerin tehdidi altında doğal hakları ile kutsal değerlerinin korunmasını sağlamak amacı etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar ulusal egemenliği ayaklar altına alan birkaç kişinin haince düşmanlığı karşısında kalmıştı. Millete dayanamadığı için gerçekte hiçbir gücü ve önemi olmayan bu kimselerin her nasılsa işbaşına gelmiş bir hükûmet biçiminde bulunmaları, bu niteliğinden resmî bir önem alması sonucunu doğuruyordu. Bu nedenle şimdiye kadar milletin tinsel birliği eksiksiz olmakla birlikte, İstanbul hükûmetinin bu millî birlik içine girmemiş olması dosta düşmana karşı milletin değil ama devletin genel birliğini eksik olarak gösteriyordu. Ama bugün Ulu Tanrıya ve kendi hakkına dayanan büyük milletimizin gösterdiği sarsılmaz inanç karşısında engeller yıkılıp en sonunda aynı kurtuluş amacı etrafında devletimizin de genel birliği tamam oldu. Bu ulusal başarı iki aşamada gerçekleşti: Bunların birincisi milletin haklı isteklerini öğrenen halifemiz efendimizin Ferit Paşa kabinesini hemen düşürmesi ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa Hazretlerinin başkanlığında kurulan yeni bakanlar kurulu tarafından ulusal isteklerimizin haklılığı ve Ulusal Güçlerin egemenliği ilkeleri kabul edilerek milletle hükûmet arasında tam bir anlaşma olmasıyla gerçekleşti. Bu anlaşmaya dayanılarak bugünden başlamak üzere tüm ulusal örgütler ve Temsilci Kurulumuz, her iki tarafça paylaşılan ve bütün milletçe özlenen görüşlerimizin gerçekleşmesi ve ulusal isteklerimizin elde edilmesi yolunda yeni bakanlar kuruluna destek ve yardımcı olacak ve resmî haberleşmeler üzerine konan yasak kaldırılacaktır. Bu görevin yerine getirilmesinde örgütlerimiz hiçbir yerde hiçbir kimse tarafından hükûmetin görev ve yasal işlerine karşı hiçbir karışmaya kesinlikle meydan vermiyecek ve böylece ulusal örgütlerin bütün çalışma ve uğraşı ereği, vatanın kurtarılması işinde yoğunlaştırılmış kalacaktır. Kurtuluşun bu yoldan elde edilmesinde hükûmetin resmî görevlerine karşılık milletin de pek büyük ve pek önemli ulusal görevleri olduğunu göz önüne alan derneğimiz, hükûmetçe onaylanmış bulunan tüzüğünün hükümleri uyarınca genel örgütlenmesini tamamlayarak ulusal görevlerin düzen içinde yapılmasını sağlamayı çok gerekli saymaktadır ve gerçekte bu büyük ve millî amaçtan başka hiçbir amaç gütmeyen kurulumuz, her türden kişisel çıkar ve parti hırsı duygularından da uzak olduğundan, ilân etmiş olduğu ulusal ilkelerin hiçbir gerçek ve sözde nedenlerle hiçbir zaman sapmayacak ve çalışmalarının en büyük bölümünü Ulusal Güçlerin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da tam bir güvenlik ve dinginlik içinde düzenlenmesine ayıracaktır ve en korkunç tarihsel koşullar altında bile ulusal ağırbaşlılığından ve herkesin haklarına saygılı olmak yolundaki atadan gelme

Levent Şahverdi Arşivi

mamış olan milletimizin bundan sonra da ayni tarz ve hareketle sabit kalacağında ve bu suretle bu mübarek topraklara sahip olmaktaki liyakati medeniyesini bütün cihana tasdik ettireceğinde şüphe yoktur.

7 Teşrinievvel 1335

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 138.

7 Teşrinievel 1335

Süddei seniyei hilâfetpenahiye

Sadayı milleti boğmak surelile memleketin her tarafından yükselen feryadı umuminin hakipayi şahanelerine vusulünü menederek hem milletini, hem padişahını iğfal etmekten çekinmemiş olan sabık kabinenin müracaat ve şikâyeti millîye üzerine ıskatile yerine metalibi millîye dairesinde temşiyeti umur edecek bir heyeti vükelâ ikame buyurulması, milletin süddei seniyelerine karşı olan ubudiyet ve sadakati mevrusesini teyit etmiş olmakla şükranı umumiyi bütün milleti mutiaları namına atabei felekmertebei şehriyarilerine ref'e cür'etyap oluruz. Katıbei ahvalde emrü ferman şevketlü, kudretlû, mehabetlû hilâfelpenah efendimiz hazretlerinindir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA,139.

Babıali, 8 Teşrinievel 1335

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesine

7 Teşrinievel 1335 tarihile atabei ulyayı mülûkaneye takdim olunan telgrafname manzuru âli buyurularak zat ve makamı akdesi şahanelerine karşı milleti sadıkaları namına teyit edilen hissiyatı sadakatkâri mucibi memnuniyeti cebanı şehriyari olmuş ve devlet ve milletin kariben selâmet ve saadete vusulüne dua buyurulmıtş olduğu tebliğ olunur.

Sadrazam
Ali Riza

VESİKA, 140.

Erzurum, 8/10/1335

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Heyeti Temsilîye namına tamim buyurulan 6 Teşrinievel 1335 tarihli telgrafnamede Heyeti Temsilîye ricalinin kabineye ve yüksek makam ve memuriyetlere girmesi hakkındaki şayial ret ve tekzip olunmakla beraber kat'iyyen böyle bir emel ve davete mümaşat olunmayacağı da beyan ediliyor ki bunun her tarafta tesiratı hasenesi görülecek ve şüphesiz ki düşman ruhlu insanların ilk evet aleyhimizde kullanacağı silahlardan biri böylelikle kırılmış olacaktır.

Bu bapta hassaten arzı takdirat eylerim. Fakat bu güzel azim ve kararın şimdiye kadar bizde görülmüş tecarüp ve netayicine nazaran daha şümullü olmasını da hassaten arz ve mütalea eylerim. Burada da Zatı Devletlerile bilhassa görüşüldüğü ve kat'iyetle takarrür eylediği veçhile Heyeti Temsilîyeden Zatı Samilerile Rauf Beyefendinin ve bu kıbalde olan zevatı müessirei âliyenin meb'us olduktan sora da bir veçhile hükûmete karışmayarak daima Meclisi Millîdeki grubun re's ve rolünde nafiz ve kabinenin şekil ve terkibi ve ricalinin kıymet ve hüviyeti ne olursa olsun daima meclisi millî içinde nafiz ve murakıp bulunmağı en mühim bir hadisei muvaffakıyet ve elzemüttatbik bir karar addeylerim. Ancak bu suretle hükûmet daima milletin murakebesi aldında kalarak gerek hükûmet ve gerekse ayanı ve saray muvazeneli karşısında milletin ruh ve amali her taraftan asla inhiraf ettirilmemiş ve tehlikeli ifratlara da meydan verilmemiş olur. Bir emelin ve bir grup

üstün niteliklerinden hiç mi hiç ayrılmamış olan milletimizin bundan sonra da aynı yöntem ve davranışı sürdüreceğinde ve böylece bu kutsal topraklara sahip olmaktaki uygarca yeteneklerini bütün dünyaya kabul ettireceğinde kuşku yoktur.

7 Ekim 1919

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 138.

7 Ekim 1919

Yüce Halifeye

Milletin sesini boğarak memleketin her tarafından yükselen genel haykırışın size ulaşmasını önleyerek hem milletini, hem padişahını aldatmaktan çekinmemiş olan eski kabineyi ulusun başvurusu ve yakınması üzerine düşünerek yerine ulusal istekler çerçevesinde iş görecek bir bakanlar kurulu getirilmesi, milletin size karşı olan ve atadan kalma kulluk ve bağlılığını güçlendirmiş olmakla kamunun teşekkürlerini size bağlı bütün millet adına size ulaştırıyoruz. Her konuda siz ne buyurursanız o olur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 139.

Babıali, 8 Ekim 1919

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kuruluna

7 Ekim 1919 tarihile padişaha sunulan telgraf padişah tarafından görülerek kendisine ve makamına karşı sadık milleti adına perçinleştiren bağlılık duyguları padişahımızda sevinç yaratmış ve devlet ve milletin yakında kurtuluş ve mutluluğa kavuşması için dua etmiş olduğu bildirilir.

Başbakan
Ali Rıza

BELGE, 140.

Erzurum, 8/10/1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Temsilci Kurul adına genelge olarak çekilen 6 Ekim 1919 tarihli telgrafda Temsilci Kurul üyelerinin kabineye ve yüksek makam ve görevlere girmesi konusundaki söylentiler reddedilmiş ve yalanlanmış olmakla birlikte kesinlike böyle bir istek ve çağırının kabul edilmiyeceği de bildiriliyor ki bunun her tarafta iyi etkileri görülecek ve kuşkusuz ki düşman ruhlu insanların bize karşı ilk önce kullanacağı silâhlardan biri böylelikle kırılmış olacaktır.

Bu konuda özellikle övgülerimi sunarım. Ama bu güzel ve sarsılmaz kararın şimdiye kadar bizde görülmüş deneyim ve sonuçlarına göre daha kapsamlı olmasını da önemle bildirir doğru bulurum. Burada da sizinle özel olarak görüşüldüğü ve kesinlikle kararlaştırıldığı gibi Temsilci Kuruldan sizinle Rauf Beyefendinin ve bu değerde olan etkin yüksek kişilerin meb'us olduktan sonra da hiç bir surette hükûmete karışmayarak hep Ulusal Meclisdeki grubun başında etkin ve hükûmetin oluşturuluş şekli ve ileri gelenlerinin değeri ve kimlikleri ne olursa olsun hep ulusal meclis içinde etkin ve denetleyici durumda bulunmayı en önemli bir başarı olayı ve uyulması pek çok gerekli bir karar sayarım. Hükûmet ancak bu yolla her zaman milletin denetimi altında kalarak hem hükûmet hem senato ve saray dengesi karşısında milletin ruh ve istekleri her yandan hiç saptırılmamış ve tehlikeli aşırılıklara da meydan verilmemiş olur. Bir umunun ve bir grubun en

Levent Şahverdi Arşivi

pun en yüksek ve en muktedir tanınmış ricali kendi dairei hizbinden çıkıp ta hükûmet işine karışınca Meclisi Millî daima zayıf kalmış ve müteaddit cereyanlar karşısında ya sürüklenmiş veyahut parçalanmıştır. Vatan ve milletin felahı tammı şiddetle mevzuubahs olan bu devirde işbu maruzatın etrafında muhabbet ve kat'î bir karar ile mücehhez bulunmamızı kemali hürmetle istirham eylerim

K.O.15 K.
Kâzım Kara Bekir

VESİKA, 141.

Babıali, 9/10/1335

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bazı gazetelerde beyanname suretinin dercedilmiş olduğu göründüğünden tadilâta imkân kalmadı. İlaveten teklifi mutasavver olan dört maddenin Heyeti Temsilîyece vesaiti muhtelife ile tamimi kabinece pek lüzumlu görülmektedir.

1 - İttihatçılıkla münasebet bulunmadığı.

2 - Devleti Osmanîyenin Harbi Umumiye karışması doğru olmadığı ve müsebbipleri aleyhinde tayini esami suretile bazı neşriyat icrası ve haklarında takibat ve mücazatı kanuniyenin tertibi.

3 - Harp esnasında yapılan her nevi cinayet faillerinin cezayı kanuniyeden kurtulmayacakları.

4 - İntihabatın serbest cereyan edeceği.

Bu maddelerin tavzih ve tamimi dahilen ve haricen birtakım suitelâkkiyatın önüne geçeceğinden memleketin menafii âliyesi icabı olarak sureti mahsusada hüsnü telâkkisi rica olunur, ihtiramlarım Efendim.

Harbiye Nâzırı
Cemal

VESİKA, 142.

Şifre ***Sıvas, 10/10/1335***

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 9/10/1335

Maruzatı cevabiyede bulunmadan evel Heyeti Temsilîyenin, kabine erkânı muhteremesi hakkında hissi hürmet ve hüsnü zan perverde eylediğini ve müdavelei efkâr ve teatii mütaleatta tarafeynin safiyet ve samimiyeti rehber ittihaz eylediğine kanaati olduğunu arzeylerim vesaiti muhtelife ile tamimi lüzumlu görüldüğü emrü iş'ar buyurulan dört madde hakkında Heyeti Temsilîyenin nikatı nazar ve mütaleatı berveçhiati maruzdur:

1 - Rum ve Ermenilerle, ingilizler başta olmak üzere Düveli İtilafiyenin ve bunların siyasetlerine alet olan sakıt Ferit Paşa Kabinesinin vahdeti Millîye ve saadeti vatana matuf her nevi teşebbüsat ve harekatı meşruai millîyeyi alelıtlak ittihatçılıkla ittihamı bir meslek edinmiş oldukları cümlece malûmdur. Teşebbüsat ve teşkilatı millîyemizin ittihatçılıkla hiçbir alaka ve münasebeti olmadığı bedhahandan gayrı gerek millet ve gerek temasta bulunan ecanipçe taayyün eylemiş olduğu halde mahza buyurduğunuz suitelâkkiyat ve işaat bertaraf etmek maksadile Sıvas Umumî Kongresinin birinci celsei içtimaında müzakerata ihyasına çalışılmayacağına dair alenen birer, birer tahlif edilmiş ve bu yemin sureti her tarafa neşir ve ilan olunmuştur. Bundan başka münasebet düştükçe ve bilhassa ecaniple temaslarda bulunuldukça bu noktaya ehemmiyeti mahsusa affolunarak beyanat ve izahatı lazimede bulunulmaktadır, maahaza tavsiye buyurulduğu veçhile bu bapta yine fırsat çıktıkça beyanat ve neşriyattan geri kalınmayacaktır. Yalnız bu mesele şekli zahirisinden sarfı nazar edilirse mahiyeti esasiyesi itibarile ehemmiyeti mahsusayı haizdir. Bu cihetle sırf kabine azayı kiramile teatii efkar ve heyeti celilelerinin bu noktadaki kanaati hakimesini istimzaç masadile bu bapta Heyeti Temsilîyenin müteleasıhı arzetmeği lüzumlu görmekteyiz. Biz anasırı gayrimüslime ile İtilaf Hükumatının makasıdı siyasîye tahtında körükledikleri alelıtlak ittihatçılık düşmanlığını esas itibarile doğru görmüyoruz. İttihatçılardan seyyiatı idare ve suistimalleri ile memleketi harabiye sürükliyenlerden ibaret bir hizbi kalil vardır ki, işte asıl millet ve bizim nazarımızda müttehem olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki mensubininden olup muhafazai bitarafı etmiş, fenalığa alet olmamış eshabı namusun hu suretle suizan altında kalmasını ve bilhassa her millette olduğu gibi nikü bedi lüzumu derecede temyiz edemiyen alelûmum avam

yüksek ve en yetenekli tanınmış ileri gelenleri kendi çevrelerinden çıkıp da hükûmet işine karışınca Ulusal Meclis hep güçsüz kalmış ve türlü akımlar karşısında ya sürüklenmiş ya da parçalanmıştır. Vatan ve milletin tam kurtuluşunun önemle söz konusu olduğu bu dönemde bilginize sunduklarım konusunda aramızda sevgi ve elimizde kesin bir karar bulunmasını üstün saygılarla dilerim.

K.O. 15 K.
Kâzım Kara Bekir

BELGE, 141.

Babıali, 9/10/1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bazı gazetelerde bildiri örneğinin yayımlanmış olduğu görüldüğünden değişiklik yapma olanağı kalmadı. Ek olarak önerilmesi düşünülmüş olan dört maddenin Temsilci Kurul tarafından türlü yollardan genelge olarak yayımı kabinece çok gerekli görülmektedir.

1 - İttihatçılıkla ilişki bulunmadığı.

2 - Osmanlı Devletinin Dünya Savaşına karışması doğru olmadığı ve buna neden olanlara karşı ad bildirerek bazı yayımlar yapılması ve haklarında kovuşturma yapılarak yasal cezanın uygulanması.

3 - Savaş sırasında yapılan türden cinayet işleyenlerin yasal cezadan kurtulmayacakları.

4 - Seçimlerin serbestlik içinde yapılacağı.

Bu maddelerin açıklanıp yayımlanması içte ve dışta yanlış anlamanın önüne geçeceğinden memleketin yüksek çıkarları gereği olarak iyi karşılanması rica olunur, saygılarımla Efendim.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 142.

Şifre **Sıvaş, 10/10/1919**

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

K: 9/10/1919

Karşılık sunmadan önce Temsilci Kurulun, kabinenin saygıdeğer üyeleri hakkında saygı duyduğunu ve iyi düşünce taşıdığını düşünce ve görüş alışverişinde iki tarafın dürüst ve içten davranacağı kanısına varıldığını bildiririm ve türlü araçlarla yayılması gerekli görüldüğü bildirilen dört madde konusunda Temsilci Kurulun görüşü ve düşüncesi şöyledir:

1 - Rum ve Ermenilerle, İngilizler başta olmak üzere İtilâf Devletlerinin ve bunların siyasetlerine alet olan düşük Ferit Paşa Kabinesinin ulusun birliği ve yurdun mutluluğuna yönelik her türden haklı ulusal girişim ve davranışları ille ittihatçılıkla suçlamayı bir ilke edinmiş olduklarını herkes bilir. Ulusal girişim ve örgütlerimizin ittihatçılıkla hiçbir ilgi ve ilişkisi olmadığı kötülük isteyenlerden başka hem milletçe ve hem de ilişkide bulunulan yabancılarca anlaşılmış olduğu halde salt belirttiğimiz yanlış anlama ve söylentileri gidermek amacıyla Sıvas Genel Kongresinin birinci oturumunda görüşmelere başlanmadan önce tüm delegeler İttihat ve Terakki Derneğinin canlandırılmasına çalışılmayacağı konusunda açık açık ve teker teker and içmişlerdir ve bu andın örneği her tarafa yayılıp duyurulmuştur. Bundan başka sırası geldikçe ve özellikle yabancılarla ilişkide bulunuldukça bu noktaya özel önem vererek gerekli demeç ve açıklamalarda bulunulmaktadır, bununla birlikte önerildiği gibi bu konuda yine fırsat çıktıkça demeç vermekten ve yayım yapmaktan geri kalınmayacaktır. Yalnız bu sorun, dış görünüşü bir yana bırakılırsa, gerçek niteliği bakımından özel bir önem taşır. Bu nedenle salt kabinenin saygıdeğer üyeleriyle görüş alışverişinde bulunmak yüksek kurulunuzda bu noktada egemen olan inancı sorup öğrenmek amacıyla Temsilci Kurulun bu konudaki görüşünü sunmayı gerekli görmekteyiz. Biz Müslüman olmayan unsurlarla İtilâf Devletlerinin politik amaçlarla körüklediklerini ille de ittihatçılık düşmanlığını gerçekte doğru bulmuyoruz. İttihatçılardan kötü yönetim ve yolsuzluklarıyla memleketi yıkıma sürükliyenler çok küçük bir azınlıktır ki, işte milletin ve bizim görüşümüze göre asıl suçlu olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki üyelerinden olup yansızlığını korumuş, kötülüğe alet olmamış namuslu kimselerin böyle bir suçluluk kuşkusu altında bırakılmasını ve özellikle her millette olduğu gibi iyiyi ve kötüyü yeterince ayırd edemiyen geniş halk kısmının suçlanmasını doğru görmedikten

Levent Şahverdi Arşivi

kısmının duçarı töhmet olmasını doğru görmedikten başka memleketin asayiş ve intizamı dahilisi ve atisi itibarile de tehlikeli addeyliyoruz. Binaenaleyh kabinenin bu maddeden ruhu maksadı ne olduğunu izah buyurmanızı hassaten istirham ederiz.

2 - İkinci madde muhteviyatına gelince, bu husus şayanı teemmül ve *muhtelif suretlerle münakaşaya kabiliyetlidir. Meselâ mütaleatı atiye dahi varittir:*

Gayrikabili tamir felâket ve netayici elîmeye müncer olduğundan bugün milletin ademi memnuniyetini celbeden Harbi Umumiye iştirak etmemek elbette son derece şayanı arzu idi. Fakat buna imkanı maddi mevcut değildi. Çünkü ademi iştirak müsellah bir bitaraflığı yani Boğazların mesdut bulundurulmasını icap ettiriyordu. Halbuki vatanımızın mevkii coğrafisi İstanbulun vaziyeti sevkulceyşiyesi Rusların İtilâf Hükûmetleri yanında ahzı mevti etmiş olması bizim seyirci kalmamıza asla müsait değildi. Bundan başka müsellah bir bitaraflığın idamesi için paramız, silahımız, sanayiimiz hulâsa lâzım olan vesaitimiz mevcut değildi. İtilâf Devletlerinin bilhassa İngilizlerin para vermemesinden sarfınazar gemilerimizi zapt ve milletin dişinden tırnağından arttırarak biriktirdiği inşaatı bahriyeye ait yedi milyon liramızı da gasbeylemeleri ve Düveli İtilâfiyenin ilanı harple beraber bizim harbe duhulümüzden daha dört ay evel tamamen Hükûmeti Osmanîye zararına bir Ermenistan cumhuriyeti teşkiline karar verdiklerini ilan eylemiş olmaları ve hatta Bolşeviklerin neşrettiği gizli muahedattan anlaşıldığına göre İstanbulun Çarlık Rusyasına vadedilmiş olması harbe, İtilâf Devletleri aleyhine girmekliğin gayrikabili içtinap olduğunu gösterir delaili vazıhadandır. Bir de İngiltere ve Fransanın kendisine İstanbulu vadeyledikleri Rusya dururken Balkan Harbi meş'umundan sonra hiçbir kıymeti askeriye ve mevcudiyeti millîye atfeylemedikleri milletimizi kendilerine iltihak eylemeği farzetsek bile tercih edeceğini tasavvur eylemek elbette doğru olamaz. Harbe girmekliğimizi bir cinayet telâkki etmek ve koca bir milleti dört, beş kişinin baziçesi olacak derekede addeylemek fikrimizce lehimizde bir faideyi mucip olmak şöyle dursun, bilakis sakıt Ferit Paşanın Parisle Avrupadan merhamet dilenmek efkârı sakimanesi ile serdeylediği beyanatı zelilanesine Klemansonun vermiş olduğu hakaretalût cevabın maazallah bir kere daha işitilmesine sebep olabilir. Binaenaleyh merdane bir surette hakikati söylemek ve kahramanca harp eden bu koca milletin mağlûbiyetin netayici zaruriyesine katlanmakla beraber hareketinin cinayet telâkki ve bu yüzden ittihaın ve tecziye edilmesini kabul etmemek en salim ve en hayırlı bir prensip telâkki olunabilir.

Harbin müsebbipleri hakkındaki noktaya gelince: ilânı harp gayrimesul olan zatı şahanenin hakkı olduğuna ve o zamanki kabinenin ilânı harpten dört ay sora içtima eden meclisi millide verdiği izahat üzerine alkışlarla mazharı itimat olmuş bulunmasına nazaran meseleye divanı âlinin tetkikinden geçmeden alelıtlak şu veya bunun aleyhinde ithamata kalkışmakta isabet olmayabilir.... Harbi Umumiye girmek ve girmemek veyahut girmek zarureti karşısında zamanını intihap eylemek hususunda başka mütaleat dahi vardır. Buradaki mütaleat, düşman noktai nazarına cevap olmak üzere iltizam edilmiştir.

3 - Harp esnasındaki suiidarelerin meydana çıkarılıp tecziyesi, vatanımızda mes'uliyetin büyük ve küçüklere seyyarı olduğunu, kanun devrinin tamamen bitarafane ve kemali adlü hakkaniyetle başladığını idrak etmek ehassi amalimizdir. Fakat biz bunu birçok münakalata sebep olacak olan kâğıt üzerinde reklâm tarzında neşriyattan ziyade bilfiil tatbikatileyârü ağyare izharını daha muvafık ve faideli görüyoruz.

4 - İntihabat hakkındaki nikatı nazarımızı sureti berveçhiati beyanname ile neşir ve ilân eylemiştir. Bu bapta varil olacak başkaca mütaleat varsa emir ve işarını istirham eyleriz.

Mustafa Kemal

VESİKA,143.

Matbuat Cemiyeti Reisi Velit Bey vasıtasile

İstanbulda Tasviri Efkâr, Vakit, Akşam, Türk Dünyası ve İstiklâl gazetelerine

C: 9 Teşrinievvel 1335

İstizah ettiğiniz mevada ait izahatı Heyeti Temsilîye namına berveçhiati tebliğ ediyorum:

1 - Makasıdımızın hululü esasiyesinden olan üç nokta üzerinde hükûmetle itilâf ettik ve bu noktalar hükûmetin resmi beyannamesinde de tasrih edilmiştir; evvela Erzurum Kongresile Sıvasta münakit Umumi Kongrece müştereken kabul edilen nizamname ile beyannamenin ihtiva ettiği esasat dairesinde amali millîyenin hükûmetçe hattı hareket ittihaz edilmesi: saniyen meclisi millî

başka memleketin güvenlik ve iç düzeni ve geleceği bakımından da bunu tehlikeli sayıyoruz. Bu nedenle kabinenin bu maddeden anladığı ana amacın ne olduğunu açıklamanızı özellikle rica ederiz.

2 - İkinci madde içeriğine gelince, bu konu düşünülmeye değer ve türlü yönlerde tartışılmaya elverişlidir. Örneğin şöyle de düşünülebilir:

Onarılamaz yıkımlar ve giderilemez acı sonuçlar yarattığı için bugün millette hoşnutsuzluk doğuran Dünya Savaşına katılmamak elbette son derece istenir bir şeydi. Ama buna hiç olanak yoktu. Çünkü katılmama silâhlı bir yansızlığı yani Boğazların kapalı bulundurulmasını gerektiriyordu. Oysa vatanımızın konumu İstanbulun stratejik durumu Rusların İtilâf Devletleri yanında yer almış olması bizim seyirci kalmamıza hiç elverişli değildi. Bundan başka silâhlı bir yansızlık sürdürmek için paramız, silâhımız, endüstrimiz kısacası gerekli olan araçlarımız yoktu. İtilâf Devletlerinin özellikle İngilizlerin para vermemesi şöyle dursun gemilerimize el koyup ve milletin dişinden tırnağından arttırarak biriktirdiği gemi yapımına ayrılmış yedi milyon liramızı da zorla almaları ve İtilâf Devletlerinin savaş ilanıyla birlikte bizim savaşa girmemizden daha dört ay önce Osmanlı Hükûmetinin tam zararına bir Ermenistan cumhuriyeti kurmaya karar verdiklerini ilân eylemiş olmaları ve hatta Bolşeviklerin yayımladığı gizli antlaşmalardan anlaşıldığına göre İstanbulun Çarlık Rusyasına vadedilmiş olması savaşa, İtilâf Devletlerine karşı girmekliğin kaçınılmaz olduğunu gösterir açık kanıtlardır. Bir de İngiltere ve Fransının kendisine İstanbulu vaad ettikleri Rusya dururken uğursuz Balkan Savaşından sonra askerlik açısından hiç değer vermedikleri ve ulusal varlık saymadıkları milletimizin kendilerine katılması düşünülse bile bunu yeğleyeceklerini sanmak elbette doğru olamaz. Savaşa girmekliğimizi bir cinayet suçu saymak ve koca bir milleti dört, beş kişinin oyuncağı olacak kertede aşağı görmek düşüncemize göre yararımıza bir sonuç doğurmak şöyle dursun, tersine düşük Ferit Paşanın Pariste Avrupadan merhamet dilenmek gibi sakat düşüncelerle verdiği alçakça demece Clemanceau'nun vermiş olduğu hakaret dolu yanıtın Allah korusun bir kere daha işitilmesine neden olabilir. Şu halde gerçeği yiğitçe söylemek ve kahramanca savaşan bu koca milletin yenilginin zorunlu sonuçlarına katlanmakla birlikte yaptıklarının cinayet sayılmasını ve bu yüzden suçlandırılıp cezalandırılmasını kabul etmemek en doğru ve en yerinde bir ilke olarak görülebilir.

Savaşa neden olanlarla ilgili noktaya gelince: Savaş ilânı sorumsuz olan padişahın yetkisinde olduğuna ve o zamanki kabinenin savaş ilânından dört ay sonra toplanan ulusal mecliste yaptığı açıklama alkışlarla güven almış bulunmasına göre sorun yüce divanın incelenmesinden geçmeden ille de şu ya da bunu suçlamaya kalkışmak doğru olmayabilir... Dünya Savaşına girip girmemek ya da girmek zorunluğu karşısında zamanını seçmek konusunda başka düşünceler de vardır. Buradaki düşünceler, düşman görüşlerine karşılık olmak üzere uygun bulunmuştur.

3 - Savaş sırasındaki kötü yönetimleri ortaya çıkarılıp cezalandırmak, vatanımızda sorumluluğun büyük ve küçüklere eşit yüklendiğini, kanun döneminin tam yansızlık, adalet ve hak düşüncesiyle başladığını görmek en içten dileğimizdir. Ama biz bunu birçok tartışmalara neden olacak olan kâğıt üzerinde reklâm biçiminde yayımlardan çok edimli uygulamalarıyla dosta düşmana gösterilmesini daha uygun ve yararlı görüyoruz.

4 - Seçimlerle ilgili görüşlerimizi örneği aşağıya alınan bildiri ile yayımlayıp ilân etmiştik. Bu konuda ileri sürülebilecek başka düşünceler varsa bildirmenizi rica ederiz.

Mustafa Kemal

BELGE, 143.

Basın Derneği Başkanı Velit Bey eliyle

İstanbulda Tasviri Efkâr, Vakit, Akşam, Türk Dünyası ve İstiklâl gazetelerine

K: 9 Ekim 1919

Sorduğunuz konulara ilişkin açıklamaları Temsilci Kurul adına aşağıda bildiriyorum:

1 - Amacımızın temel ilkelerinden olan üç nokta üzerinde hükûmetle anlaştık ve bu noktalar hükûmetin resmî bildirisinde de belirtilmiştir; birincisi Erzurum Kongresiyle Sıvasta toplanan Genel Kongrece ortaklaşa kabul edilen tüzük ile bildirinin içerdiği ilkelere uygun olarak ulusal isteklerin hükûmetçe hareket noktası olarak alınması; ikincisi Ulusal Meclis toplanana kadar millet ve

Levent Şahverdi Arşivi

nin içtimaına kadar mukadderatı millet ve memleket hakkında hiçbir taahhüdü kat'iye girişilmemesi ve salisen de sulh konferansına gönderilecek heyeti murahhasanın itimadı millîye mazharı kifavet ve iktidar erbabından mürekkep olması şeklinde olan bu nikatı selâseyi hükûmet tamamile kabul etmiş ve diğer birtakım teferruat üzerinde de itilâf edilmiştir. Maamafih eğer Kongrenin nizaınnamesile beyannamesinde münderiç esasata henüz vâkıf değilseniz, onları da tebliğ edebiliriz.

2 - Heyeti Temsilîye ile hükûmetin icraatı tnütekabileleri sebebile devletin iki başlı bir şekilde görünmesini muvafıkı hakikat bir tarzı telâkki bulmıyoruz: Ferit Paşa Kabinesi zamanında bile hükûmet gayrimeşru ve binnetice keenlemyekün olduğundan, millet kendisine meşru ve kanunî bir baş temin etmek için çalışmış ve hiçbir suretle ikinci bir baş mahiyetini ihraz etmemişti; bugün ise bütün faaliyetimiz kanunun hakimiyetini temine matuf olduğundan, iki başlı gibi görünen vaziyetin ıslahına müteveccihtir ve bu itibar ile de suitefsir edilmemelidir.

3 - Hükûmetin kat'i bir taahhüt altına girmemesini talepten maksadımız, mukarreratı mülkiye ve millîyemize milletin haberi olmdan suitesir icra edecek taahhüdaü muzırradır. Mesela Ferit Paşa vilâyatı şarkîyede vâsi bir Ermenistan teşkilini kendi reyi hodile taahhüt etmek istemişti. Maksadımız işte bu gibi ve bundan daha fena ve gayrikabili tamir olacak mazarratların önünü almaktır. Yoksa hükûmeti menafii millîye lehindeki teşebbüsatından menetmek değildir. Hükûmet düveli muazzamanın hakkımızdaki mukarreratını lehimizde tadil için istediği kadar teşebbüsata girişebilir. Yalnız Meclisi Meb'usanın reyini istihsal etmeksizin sulh konferansı mukarreratını imza edemez. Meclisi Meb'usanın tesrii içtimaı hakkında tamim edilen intihabat kararnamei ahiri de bu hususu mümkün kılmaktadır.

4 - Heyeti Temsilîye bir hükûmet mahiyetinde olmadığından tabii devletlerle münasebatı resmiyeye girişemez. Bizim yapabileceğimiz ancak hükûmetin amali millîyeye muvafık olan nikatı nazarını milletçe ve milletler nezdinde müdafaa ve terviç için teşebbüsatı hususiye ve gayriresmiyede bulunmak olabilir.

5 - Hükûmeti hazıranın siyaseti dahiliye ve hariciyemizi hüsnü tedvire muktedir olup olmadığı hakkında şimdilik kati bir şey söyliyemeyiz. Bunu icraat gösterecektir. Bizim maksadımız teklif ettiğimiz esasatı millîyenin hükûmetçe kabulü idi. Hükûmeti hazıra ile de aynen böyle oldu. Cemiyetimiz siyasî bir fırka olmadığından vükelâ veya reisi vükelânın birtakım esbabı tercihiye serdile tayin ve intihabında amil olmadık ve olamayız.

6 - Bu mesaili daha vazıh ve mufassal surette anlamak arzu edildiği takdirde Sıvasa bir iki zat izamı pek muvafık olur.

7 - Yeni bir kabine teşkili meselesi hakkında Heyeti Temsilîye şimdilik hiçbir mülâhaza dermeyan edemez.

8 - İradei Millîye gazetesinde birtakım devletleri alâkadar edecek fıkralar bulunması aleyhtarlık maksadından değil, vakayii cariyeden halkı haberdar etmek mecburiyeti tahliyesinden mütevellittir. Nitekim aleyhte gibi görünen fıkralar olduğu gibi lehte bulunan fıkralar da vardır. Fazla olarak eğer sırf aleyhtarlık şeklinde görülebilecek fıkralar varsa bu da hukuku millîyeye vukubulan bazı tecavüzata karşı pek haklı bir müdafaai meşrua mahiyetindedir.

10 Teşrinievel 1335
Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 144.

Deraliye, 13/10/1335

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Muhterem Paşam; kaç gündür Zatı Alinizle matbuat heyeti namına muhabere ediyorduk. Bugün de Tasviri Efkâr namına tasdi edeceğim berveçhizir bazı sualler arzeyliyorum; maksat, Kuvayi Millîyenin vaziyeti hakkında mümkün mertebe sarih malûmat vermektir. Alınacak etapların ajans vasıtasile Avrupaya çektirilmesine çalışılacaktır. Bu suallerden münasip görülenlere yarınki nüshaya yetiştirilmek üzere mümkün mertebe çabuk cevap vermenizi rica ederim.

1 - Kuvayi Millîyenin vücuda gelmesinin ilk sebepleri nedir?

memleketin kaderiyle ilgili hiçbir kesin yüklenime girişilmemesi ve üçüncüsü de barış konferansına gönderilecek delege kurulun milletin güvenini kazanmış, yetenekli ve güçlü kimselerden oluşması biçiminde olan bu üç ilkeyi hükûmet tümüyle kabul etmiş ve öbür birtakım ayrıntılar üzerinde de anlaşma olmuştur. Bununla birlikte Kongrenin tüzüğü ile bildirisinde yazılı ilkeleri daha bilmiyorsanız, onları da bildirebiliriz.

2 - Temsilci Kurul ile hükûmetin karşılıklı işlerinde devletin iki başlı bir görünümde olmasını gerçeğe uygun bir durum saymıyoruz: Ferit Paşa Kabinesi zamanında bile hükûmet meşru olmadığından ve bu nedenle de yok sayılmak gerektiğinde, millet kendisine meşru ve kanunî bir baş sağlamaya çalışmış ve kesinlikle ikinci bir baş niteliği almamıştı; bugün ise bütün uğraşılarımız kanunun üstünlüğünü sağlamaya yönelik olduğundan, iki başlı gibi görünen durumun düzeltilmesini amaçlamaktadır ve bu nedenle de yanlış yorumlanmamalıdır.

3 - Hükûmetin kesin bir yüklenim altına girmemesini istemekten amacımız, ülke ve ulus üzerinde verilecek kararlarda milletin haberi olmadan kötü etki yapacak zararlı girişimlerdir. Örneğin Ferit Paşa doğu illerinde yaygın Ermenistan kurulmasını kendi başına yüklenmek istemişti. Amacımız işte bu gibi ve bundan daha kötü ve onarılamaz zararların önünü almaktır. Yoksa hükûmeti ulusal çıkarlar yararına girişimlerde bulunmaktan önlemek değildir. Hükûmet büyük devletlerin bizimle ilgili olarak vermiş oldukları kararları bizden yana değiştirmek için istediği kadar girişim yapabilir. Yalnız Meb'uslar Meclisinin onayını almadan barış konferansı kararlarını imza edemez. Meb'uslar Meclisinin toplanmasını çabuklaştırmakla ilgili olarak genelgeyle yayımlanan son seçim kararnamesi de bunu olanaklı kılmaktadır.

4 - Temsilci Kurul bir hükûmet niteliğinde olmadığından elbette devletlerle resmî ilişkiler kuramaz. Bizim yapabileceğimiz ancak hükûmetin ulusal isteklere uygun olan görüşlerini millet ve başka uluslar karşısında savunmak ve bunların kabulü için özel nitelikte resmî ilişkiler kuramaz. Bizim yapabileceğimiz ancak hükûmetin ulusal isteklere uygun olan görüşlerini millet ve başka uluslar karşısında savunmak ve bunların kabulü için özel nitelikte resmî olmayan girişimlerde bulunmak olabilir.

5 - Bugünkü hükûmetin iç ve dış politikamızı iyi yürütmeye yetenekli olup olmadığı konusunda şimdilik kesin bir şey söyliyemeyiz. Bunu yapılacak işler gösterecektir. Bizim amacımız önerdiğimiz ulusal ilkelerin hükûmet tarafından kabulü idi. Bugünkü hükûmet ile de aynen böyle oldu. Derneğimiz siyasî bir parti olmadığından bakanların ya da başbakanın birtakım yeğleme nedenleri ileri sürerek atanma ve seçilmelerinde etkili olmadık ve olamayız.

6 - Bu sorunları daha açık ve ayrıntılı olarak anlamak istiyorsanız Sıvasa bir iki kişi gönderilmesi çok uygun olur.

7 - Yeni bir kabine kurulmasıyla ilgili olarak Temsilci Kurul şimdilik hiçbir görüş ileri süremez.

8 - İradei Milliye gazetesinde birtakım devletleri ilgilendirecek yazılar bulunması onlara karşı çıkmak amacından değil, olup bitenlerden halka bilgi vermek doğal zorunluğundandır. Nitekim onlara karşı gibi görünen yazılar olduğu gibi onlardan yana olan yazılar da vardır. Üstelik eğer tümüyle karşı sayılabilecek yazılar varsa bunlar da milletin haklarına yapılan bazı saldırılara karşı pek haklı bir meşru savunma niteliğindedir.

10 Ekim 1919
Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 144.

İstanbul, 13/10/1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sayın Paşam; kaç gündür sizinle basın kurulu adına haberleşiyorduk. Bugün de Tasviri Efkâr adına rahatsız edeceğim. Aşağıda bazı sorular sunuyorum; amaç, Ulusal Güçlerin durumu ile ilgili olarak olabildiğince açık bilgi vermektir. Alınacak yanıtların ajans kanalıyla Avrupaya çektirilmesine çalışılacaktır. Bu sorulardan uygun görülenlere yarınki sayıya yetiştirilmek üzere olabildiğince çabuk yanıt vermenizi rica ederim.

1 - Ulusal Güçlerin oluşmasının ilk nedenleri nedir?

Levent Şahverdi Arşivi

2 - Teşkilâtı millîye ne vakıt başladı?

3 - Bugün kaç vilâyete hükmü şamildir?

4 - Teşkilâtı millîyenin başlıca erkanı kimlerdir?

5 - Maksadı aslisi nedir?

6 - Maksadı aslisini istihsal için başlıca teşebbüsatı nedir?

7 - İntihabat hakkında fikri nedir?

8 - Anadoluda intihabat tamamile serbest yapılabilecek midir?

9 - İntihabı nisbî esası kabul olunur mu?

10 - Avrupaca teşkili mutasavver Ermenistan hududu hakkında ne düşünüyorsunuz?

11 - Sizce Ermenistan hududu ne olabilir?

12 - General Harbord ile ne mülâkat ettiniz?

13 - Kuvayi Millîyenin ikinci, üçüncü derecede uzviyetleri içinde bazı ittihatçılar vardır, deniliyor ne dereceye kadar doğrudur?

14 - İttihatçıların Kuvayi Millîye üzerine tesir etmesi kabil midir?

15 - İntihabattan sonra Kuvayi Millîye ne şekilde kalacaktır?

16 - Müstakbel hudutlarımız sizce ne olabilir?

17 - Muhtasaran tercümei halinizi bildirir misiniz?

18 - Meb'us intihabı için namzetliğinizi vazedeceğiniz söyleniyor doğru mudur. Nereden meb'us çıkmak istiyorsunuz?

19 - Rüfekanız meyanında başka kimler meb'us olmak arzusundadır?

20 - Şehrinizde İtilâf mümessileri var mı, onlarla hali temasta mısınız size karşı vaz'ı tavırları nedir, harekâtı millîye hakkında ne düşünüyorlar?

21 - İstanbula mümessil tayin ettiğiniz Vasıf Bey ne vakıt gelecektir, talimatı nedir?

Tasviri Efkâr Sermuharriri
Velü

Velit Beyefendiye

Paşa Hazreterinin telgrafnameniz muhteviyatına numara sırasile berveçhiati not ettirdiği cevapları arzediyorum.

Cevat

1 - Milletin maruz kaldığı muamelâtı hakşikemane.

2 - Akebi mütarekede ve vatanın her tarafında hemen ayni zamanda.

3 - Bugün Anadolu ve Rumeli vilayâtında teşkilâtı millîyeden mahrum bir yer kalmamıştır. Hükmü umum vatana şamildir.

4 - Teşkilâtı millîyenin erkânı masuniyet ve istiklâli vatan için kalpleri çırpınan milletin umum güzide evlatlarıdır.

5 - Maksadı asli vatanın tamamisini ve milletin istiklâlini temin etmektir.

6 - Kuvayi Millîyeyi amil ve iradei millîyeyi hâkim kılmağa azmi kati karar vermiş olan ve bütün efradı milleti cami bulunan teşkilatımızdır. Nizamname ve beyannamemizde aynen musarrahtır.

7 - İntihabata gayrimeşru bir gûna müdahalede bulunmayıp milleti serbest bırakmaktır. Yalnız cemiyetimiz, esasatını kabul edenlerin intihapta muvaffak olmalarını temenni eder.

8 - Evet yapılacaktır.

9 - Bu defaki intihabatın mevcut kanuna tevfikan icrası zaruridir. Ve zaten bu yolda da başlanmıştır. Temsili nisbî usulü meclisi millinin halledeceği bir meseledir.

10, 11 - 30 Teşrinevel 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan aksamı vatandan bir karış toprağın Ermenistan hükûmetine ilhakına millet kat'iyen razı değildir.

2 - Ulusal örgütlenme ne vakıt başladı?

3 - Bugün kaç il üzerinde egemendir?

4 - Ulusal örgütün ileri gelenlerinin başlıcaları kimlerdir?

5 - Temel amacı nedir?

6 - Temel amacını elde etmek için başlıca girişimleri nedir?

7 - Seçimler konusundaki düşüncesi nedir?

8 - Anadoluda seçimler tam serbestlikle yapılabilecek midir?

9 - Nisbî seçim sistemi kabul olunur mu?

10 - Avrupaca kurulması düşünülen Ermenistan sınırlarıyla ilgili olarak ne düşünüyorsunuz?

11 - Sizce Ermenistanın sınırları ne olabilir?

12 - General Harboard ile buluştunuz mu?

13 - Ulusal Güçlerin ikinci, üçüncü derecede organları içinde bazı ittihatçılar vardır, deniliyor ne dereceye kadar doğrudur?

14 - İttihatçılar Ulusal Güçleri etkileyebilirler mi?

15 - Seçimlerden sonra Ulusal Güçler ne biçimde kalacaktır?

16 - Gelecekteki sınırlarımız sizce ne olabilir?

17 - Özgeçmişinizi kısaca bildirir misiniz?

18 - Meb'us seçiminde aday olacağınız söyleniyor doğru mudur? Nereden meb'us seçilmek istiyorsunuz?

19 - Arkadaşlarınız arasında başka kimler meb'us olmak istemektedir?

20 - Şehrinizde İtilâf Devletleri temsilcileri var mı, onlarla ilişki durumunda mısınız size karşı tutumları nedir, ulusal savaşımla ilgili olarak ne düşünüyorlar?

21 - İstanbula temsilci atadığınız Vasıf Bey ne vakıt gelecektir, ona ne direktif verilmiştir?

Tasviri Efkâr Başyazarı
Velit

Velit Beyefendiye

Paşa Hazretlerinin telgrafınızda yazılanlara numara sırasıyla not ettirdiği yanıtları aşağıda sunuyorum.

Cevat

1 - Milletin karşılaştığı haksız işler.

2 - Ateşkesten hemen sonra ve vatanın her yanında hemen aynı zamanda.

3 - Bugün Anadolu ve Rumeli illerinde ulusal örgüt bulunmayan bir yer kalmamıştır. Sözü bütün yurtta geçer.

4 - Ulusal örgütlerin ileri gelenleri yürekleri vatanın dokunulmazlığı ve bağımsızlığı için çırpınan milletin tüm seçkin evlâtlarıdır.

5 - Temel amaç vatanın bütünlüğünü ve milletin bağımsızlığını sağlamakdır.

6 - Ulusal Güçleri etkin ve ulusal isteği egemen kılmaya sarsılmaz kesin karar vermiş olan ve tüm millet bireylerini kapsayan örgütümüzdür. Tüzük ve bildirimizde bunlar olduğu gibi yazılıdır.

7 - Seçimlere haksız bir karışmada bulunmayıp milleti serbest bırakmaktır. Ancak derneğimiz, ilkelerini kabul edenlerin seçimde başarılı olmalarını diler.

8 - Evet yapılacaktır.

9 - Bu seçimin eldeki kanuna uygun olarak yapılması zorunludur. Gerçekten de bu yolda da başlanmıştır. Nisbi temsil sistemi ulusal meclisin çözüme bağlayacağı bir sorundur.

10, 11 - 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalan vatan parçalarından bir karış toprağın Ermenistan hükûmetine katılmasını millet kesinlikle kabul etmez.

Levent Şahverdi Arşivi

13 - Cemiyetimizde ittihatçı olarak kimse mevcut değildir. İttihatçılık tarihe karışmıştır. Hükûmeti merkeziyenin, garbîn hatayı siyasisi onların ihyasına sebebiyet vermediği takdirde millet bunun ihyasını derhatır bile etmiyecektir. Buna dair Heyeti Temsilîyenin yeni bir beyannamesi bu gece Matbuat Cemiyeti Riyasetine keşide edilecektir.

14 - Kuvayi Millîyemizin hakimi müessiri ancak millet ve makasıdı âliyei millîyedir. Başka hiçbir fert veya cemaat müessir olamaz.

15 - Kuvayi Millîyenin şekli atisi, meclisi millî, emniyet ve serbesti ile vazifei teşriiye ve murakabesini ifaya muvaffak olduktan sonra bir kongre ile tayin edilecektir. Bu husus nizamnamemizin son maddesinde musarrahlır.

16 - Müstakbel hudutlarımız bizce 30 Teşrinievel 1334 tarihinde mütareke aktedildiği günde filen sahip kaldığımız huduttur.

18 - Meb'usluğa namzetliğimi vazetmedim ve etmiyeceğim ve fakat millet herhangi bir yerden beni meb'usluğa intihap ederse maaliftihar kabul ederim.

19 - Rüfekam da aynen benim gibi düşünmekledirler.

20 - Şehrimizde İtilâf mümessilleri yoktur. Ancak muvakkatten gelip geçen tekmil Avrupa ve Amerika devletlerine mensup memurîni siyasîye ve askeriye ile vukubulan hususi mülâkatlarda teşkilât ve harekatı millîyemizin mahiyeti meşruasmı tamamen tasdik ve takdir eylemişlerdir.

17 - Paşanın tercümeihali muhtasaran berveçhi maruzdur:

Rumî 1296 tarihinde Selânikte tevellüt ederek rüşti tahsilini Selânikte, idadi tahsilini Manastırda, Harbiye ve Erkânıharbiye tahsillerini Dersaadette ikmal ile 1320 senesi Erkânıharbiye Yüzbaşılığı ile neş'et etmiş ve 1323 senesine kadar Suriyede ve Kolağası olduktan sonra 1327 senesine kadar Makedonyada bulunmuşlar bu müddet çarfında Ordu Erkânıharbiyesinde, Redif Fırkası Erkânıharpliğinde, Ordu ve Kolordu Erkânıharbiyesinde, Redif Fırkası Erkânıharpliğinde, Ordu ve Kolordu Erkânıharbiyesinde ve Selanik Zabitan Talimgah Kumandanlığında ve Şimendifer Hattı Müfettişliğinde ifayı vazife eylemişlerdir. 31 Mart hadisesi üzerine Selânikten Dersaadete hareket eden kuvvetlerin Erkânıharbiye Reisliğinde ve 1326 da Arnavutlukta icra edilen harekatı Harbiye Nâzırı Mahmut Şevket Paşanın Erkânıharbi olarak bulunmuş ve 1326 da Pikardi manevralarını takip için Fransaya azimet etmiştir. 1327 senesinde Erkânıharbiyei Umumiye Dairesine memur edilmiş ve oradan İtalya Muharebesi münasebetile Trablusgarbe giderek bu harbin nihayetine kadar Sirenaik mıntakasında Derne kuvvetleri Kumandanlığını ifa eylemiş ve bu esnada Balkan Muharebesi başlamış ve Bulgarların Çatalca hattına geldikleri bir zamanda İstanbula avdet ederek Geliboluda Kuvayi Mürettebe Erkânıharbiyesi Harekât Şubesi Müdürü ve Bolayir Kolordusu Erkânıharbiye Reisi olarak Balkan Harbine iştirakle Edirne üzerine mezkûr kolordu ile hareket etmiş ve Dimetoka havalisinin istirdadında bilfiil bulunmuşlardır. Balkan Harbini müteakıp Sofya, Belgrat, Çetine Ataşemiliterliklerini ifa etmek üzere Sofyaya memur ve orada Kaymakamlığa terfi edilmiştir. Harbi zailin ilânını müteakıp Tekirdağında yeni teşekkül eden On Dokuzuncu Fırka Kumandanlığına tayin olunmuşlardır. Maydos ve havalisi mıntakası Kumandanlığını ifa ettikten sora mezkûr fırka ile bu mınlakada bulundukları sırada Anburnu Kuvvetleri Kumandanlığını deruhde eylemiş ve bunun neticesinde Miralaylığa terfi etmişlerdir. Bilâhare Anafartalar Grupu Kumandanı olmuş ve İngilizlerin çekilmeleri üzerine On Altıncı Kolordu Kumandanı olarak Edirneye ve orada bir ay kadar kaldıktan sora Diyarbekir, Bitlis, Muş havalisine ayni numara ile Kolordu Kumandanı olarak gitmiş ve mezkûr cehpede mirlivalığa terfi ettirilmişlerdir. Tahaşşüt eden İkinci Ordu dahilinde Bitlis ve Muşu beş gün muharebeden sora Ruslardan istirdat eylemiş ve bir müddet sora İkinci Ordu Kumandanlığı Vekâletine ve az bir müddet sonra Hicaz Kuvvei Seferiyesine Ordu Kumandanı olarak tayin olunmuş ise de Şama kadar gittikten ve Sina cehpesini teftiş eyledikten sora Medineye gitmelerine hacet görülmediğinden İkinci Ordu Kumandanlığına asaleten tayin edilerek Diyarbekire avdet olunmuş 1333 senesinde Halepte tahaşşüt eden ve General Falkenhayn tahtı idaresinde bulunan grupa dahil olan Yedinci Ordu Kumandanlığına tayin edilmişlerdir. Müşarileyh ile harekatı harbiyede aralarında ihtilâfı nazar hasıl olduğundan ve hükûmet te noktai nazarlarını terviç etmediğinden mezkûr Ordu Kumandanlığından istifa ve müteakiben tayin kılındığı İkinci Ordu Kumandanlığını da kabul ctmiyerek İstanbula avdet etmişlerdir. Bu müddet zarfında veliaht bulunan zatın refakatinde olarak Almanya Karargâhı Umumisine ve Alman garp cephesine seyahat eylemişlerdir. Veliahtın padişah olmaları üzerine şifahi ve mussırrane irade ile Falkenhayn ın mağlûp bıraktığı Nablus civarındaki Yedinci

13 - Derneğimizde ittihatçı olarak kimse yoktur. İttihatçılık tarihe karışmıştır. İstanbul hükûmeti ve batının, politik yanılgısı onların yeniden canlanmasına neden olmazsa millet bunların yeniden canlandırılmasını aklına bile getirmiyecektir. Temsilci Kurulun bununla ilgili yeni bir bildirisi bu gece Basın Derneği Başkanlığına telgrafla iletilecektir.

14 - Ulusal Güçlerimize egemen olan etken ancak millet ve milletin yüce amaçlarıdır. Başka hiçbir kimse veya topluluk etken olamaz.

15 - Ulusal Güçlerin gelecekteki biçimi, ulusal meclis, güven içinde ve özgür olarak yasama ve denetleme görevini yapmayı başardıktan sonra bir kongre ile belirlenecektir. Bu nokta tüzüğümüzün son maddesinde yazılıdır.

16 - Gelecekteki sınırlarımız bizce 30 Ekim 1918 tarihinde ateşkes anlaşması yapıldığı günde edimli olarak sahip kaldığımız sınırdır.

18 - Meb'usluğa adaylığımı koymadım ve koymayacağım ama millet herhangi bir yerden beni meb'usluğa seçerse övünerek kabul ederim.

19 - Arkadaşlarım da tıpkı benim gibi düşünmektedirler.

20 - Şehrimizde İtilâf Devletleri temsilcileri yoktur. Ancak geçici olarak gelip geçen tüm Avrupa ve Amerika devletlerine bağlı sivil ve asker görevlilerle yapılan özel görüşmelerde ulusal örgüt ve savaşımımızın haklılığını hepsi onamış ve kavramıştır.

17 - Paşanın özgeçmişi özetle şöyledir:

Rumî 1296 (Milâdî 1880) tarihinde Selânikte doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Selânikte, liseyi Manastırda, Harp okulunu ve Kurmay öğrenimini İstanbulda tamamlamış ve 1904 senesinde Kurmay Yüzbaşı olarak me'zun olmuş ve 1907 senesine kadar Suriyede ve Önyüzbaşı olduktan sonra 1911 senesine kadar Makedonyada bulunmuşlar bu süre içinde Ordu Kurmaylığında, Redif Tümeni Kurmaylığında, Ordu ve Kolordu Kurmaylığında ve Selânik Subay Eğitim Komutanlığında ve demir yolu müfettişliğinde görev yapmıştır. 31 Mart olayı üzerine Selânikten İstanbula giden kuvvetlerin Kurmay Başkanlığında ve 1910 da Arnavutlukta yapılan harekâtta Savaşişleri Bakanı Mahmut Şevket Paşanın Kurmayı olarak bulunmuş ve 1910 da Pikardi manevralarını izlemek için Fransaya gitmiştir. 1911 senesinde Genel Kurmay Başkanlığı Dairesinde görevlendirilmiş ve oradan İtalya Savaşı dolayısıyla Libyaya giderek bu savaşın sonuna kadar Sirenaik bölgesinde Derne kuvvetleri Komutanlığını yapmış ve bu arada Balkan Savaşı başlamış ve Bulgarların Çatalca hattına geldikleri bir zamanda İstanbula dönerek Geliboluda Mürettep Kuvvetleri Kurmaylığı Harekât Şubesi Müdürü ve Bolayir Kolordusu Kurmay Başkanı olarak Balkan Savaşına katılıp Edirne üzerine bu kolorduyla birlikte yürümüş ve Dimetoka yöresinin geri alınmasında edimli olarak bulunmuşlardır. Balkan Savaşından sonra Sofya, Belgrat, Çetine Ataşemiliterliklerini yapmak üzere Sofyada görevlendirilmiş ve orada Yarbaylığa yükseltilmiştir. Geçen savaşın ilânından sonra Tekirdağında yeni kurulan On Dokuzuncu Tümen Komutanlığına atanmışlardır. Maydos ve Yöresi Bölge Komutanlığını yaptıktan sonra bu tümenle bu bölgede bulundukları sırada Arıburnu Kuvvetleri Komutanlığını üstlenmiş ve bunun sonucunda Albaylığa yükselmişlerdir. Daha sonra Anafartalar Grubu Komutanı olmuş ve İngilizlerin çekilmeleri üzerine On Altıncı Kolordu Komutanı olarak Edirneye ve orada bir ay kadar kaldıktan sonra Diyarbakır, Bitlis, Muş yöresine yine On Altıncı Kolordu Komutanı olarak gitmiş ve bu cephede Tuğgeneralliğe yükseltilmişlerdir. Yığınak yapan İkinci Ordu içinde Bitlis ve Muşu beş gün savaştan sonra Ruslardan geri almış ve bir süre sonra İkinci Ordu Komutanlığı Vekilliğine ve az bir süre sonra Hicaz Seferi Kuvvetlerine ordu Komutanı olarak atanmış ise de Şama kadar gittikten ve Sina cephesini teftiş ettikten sonra Medineye gitmelerine gerek görülmediğinden İkinci Ordu Komutanlığına asil olarak atanıp Diyarbakıra dönmüş 1917 senesinde Halepte yığınak yapan ve General Falkenhayn komutasında bulunan gruba giren Yedinci Ordu Komutanlığına atanmışlardır. Bu generalle aralarında savaş hareketleri konusunda görüş ayrılığı doğduğundan ve hükûmet de kendisinin görüşünü kabul etmediğinden bu Ordu Komutanlığından çekilmiş ve sonradan atandığı İkinci Ordu Komutanlığını da kabul etmiyerek İstanbula dönmüştür. Bu süre veliaht bulunan kişinin yanında Almanya genel karargâhına ve Alman batı cephesine gitmişlerdir. Veliahtın padişah olmaları üzerine padişah sözlü ve ısrarlı buyruğu ile Falkenhayn'ın yenik bıraktığı Nablus dolaylarındaki Yedinci Orduya yeniden gitmiş ve varışından on beş gün sonra yapılan İngiliz genel saldırısında bu orduyu

Levent Şahverdi Arşivi

Orduya tekrar gitmiş ve *viirudundan on beş gün sonra vukubulan umumi İngiliz taarruzunda bu orduyu Halebe kadar ricat ettirdiği sırada padişaha Fahri Yaver olmuştur. Halep muharebesini müteakıp Yedinci ve Adana havalisinde bulunan İkinci Ordulardan mürekkep Yıldırım Grupu Kumandanlığını deruhde ve badelmütareke İstanbula avdet eylediler. Son zamanda malûm olduğu veçhile Üçüncü Ordu Müfettişliğile Şarkî Anadoluda bulundukları esnada 8 Temmuz 1335 de silki askeriden istifa etmişlerdir.*

VESİKA, 145.

Babıali, 2/10/1335

Sıvas vilayetine

Padişahı hilâfetpenah efendiniz hazretlerinin asan teveccühü humayunları olmak üzere Dahiliye Nezaretine tayin buyurularak tevfikatı samandaniyeye müsteniden ifayı vaziffeye mübaşeret ettim. Memleketin elyevm içinde bulunduğu müşkilâtı iktiham ile vatan ve milletin selaâmetini, istikbalini temin için bütün efradı milletin bir vifak ve ittihadı tam halinde olması devletin menafii hakikiyesi icabatından bulunduğu halde bir müddettir dahili memlekette asarı nifak ve şikak runüma olması müşkülâtın bir kat daha tezayüdünü müstelzim olmak itibarile pek ziyade şayanı teessüftür. Heyeti cedidei hükûmet hukuk ve menafii aliyei memleketi müdafaa ve muhafaza için bütün mesaisini sarfetmek emelile gelmiş olup ancak bu hususta husulü muvaffakıyet vifak ve hizmetin avdetile her tarafta muhafazai sükûna gayret ve hükûmetin tekkinatına mutavaatla menafii memlekete muzır harekâttan mûcanebet edilmekle hasıl olacağından hemen merkez ve mülhakata bu dairede icrayı vesaya olunarak ve ahvali vilâyattan peyderpey malûmat itasına ve meb'usan intihabatı muamelesinin tesriile netayicinin imhasına himmet buyurulması bilhassa tavsiye olunur.

Nâzır Mehmet Şerif

VESİKA, 146.

Beyanname

Vatan ve milletin elyevm geçirmekte olduğu şu buhranlı devrede hükûmeti hazıra Cenabı Hakkın tevfikalı ilâhiyesine ve peygamberimiz hilâfetpenah efendimiz hazretlerinin teveccühü humayunlarına ve milleti osmanîyenin muzaheretenie itimat ile mes'uliyeti deruhde ederek saaddet ve selâmeti mülkü milleti temin için azmi kat'î ile ifayı vazifeye mübaşeret etmiştir. Heyeti vükelâyı hazıra mütecanis ve hututuesasiyede müttehidülefkar olup hiçbir fırkaya mensup olmadığı gibi muhtelif siyasî grupların hiçbirine dahi temayül etmez. Fakat vatan ve milletin saadet ve selâmetine matuf olan gayede hepsinde muaveneti maeviyeye itizarda buluur. Eyyamı ahirede Anadoluda zuhûr eden ahval İzmirin bigayrihakkin işgalile anı takip eden vakayii fecianın ve Anadolu vilâyatı şarkıyesi mukadderatı hakkında işaa edilen rivayatın efkârı ahalide hâsıl ettiği tesirat neticesi olup maksat ise hukuk ve hududu osmanîyein mufahafazası olduğuna ve hükûmet te şu histe müşterek bulunduğuna binaen vukua gelen suitefehhümatı zevalle şu iştirak hissi kâfildir. Milletin büyük küçük hiçbir tabakasında ve memleketin hiçbir noktasıda bu ulvi maksada mugayir bir fikir ve mülâhazanın mevkii olamayacağı aşikârdır. Hususile hissi vatan ve hulûsu niyet ve samimiyet rehberi hareket olunca suitefehhümatın ortadan kalkmasına mani bittabi zail olur. Hükûmetin düsturu emeli cümlece muta olan Kanuni Esasî ahkâmıdır. İradei millîyei tecelligâhı olan Meclisi Meb'usanın sürati mümkine ile halli akdemi vezaifimiz ve intihabatın kemali hürriyet ve selâmetle cereyanı ve mukkaderatı memleketin vükelâyı millet vesatetile tayini ehassı amalimiz bulunduğundan intihabatın aksar tarik ile icrası esbabına tevessül olunmuştur. Menafii hayatiyet vatanın temini hükûmetin yekvücut bir kütle teşkil eden millete istinaden konferans huzuruna çıkmasına mütevakkıf olmakla ihtilâfın tesiratı muzırrai hariciyesi bütün vatandaşlar tarafından teslim edileceğinden hükûmet mutmaindir. Şeref ve haysiyeti Osmanîye memlekette hissi adalet ve müsavatın hükümran olmasında bulunmakla bilatefriki cinsü mezhep hiç kimsenin kanunen mahfuz olan hukuk şahsiye ve medeniyesine bir gûna taarruz vukua gelmemesine sarfı mesai edilecek ve muhafazası begayet mültezem olan intizamı içtimaiyeye asla halel getirilmemesine itina olunacaktır. Hükûmet efkârı ammenin makesi olan matbuatın memlekete büyük hizmetler ifa edebileceğine kani ve her halde menafii vataniyeyi vikayeye herzamandan ziyade itina etmesine dahi muntazırdır. Mesalihi devletin hüsnü cereyanı kavanin ve nizamatı mevcudenin tamamen tatbikma vabeste olmakla memurînin bu noktaya aleddevam riayetkar olmaları lazımdır. Hilafı kanun ahval vukubulmuş ise bunların dahi yine kanun dairesinde tashihine müsaraat oluncaktır. Wilson prensiplerinden bihakkin istifade olunarak Devleti Osmanîyenin müttehit ve padişahının etrafında müçtemi

Halebe kadar geri çektiği sırada padişaha Onursal Yaver olmuştur. Halep savaşından sonra Yedinci ve Adana yöresinde bulunan İkinci Ordulardan oluşan Yıldırım Grubu Komutanlığını üstlenmiş ve ateşkesten sonra İstanbula dönmüşlerdir. Son zamanda bilindiği gibi Üçüncü Ordu Müfettişliğiyle Doğu Anadoluda bulundukları sırada 8 Temmuz 1919 da askerlik mesleğinden çekilmişlerdir.

BELGE, 145

İstanbul, 2/10/1919

Sıvas Valiliğine

Padişah ve Halife efendimiz hazretlerinin yüksek güvenleriyle İçişleri Bakanlığına atanarak Tanrının yardımına dayanarak görev yapmaya başladım. Memleketin bugün içinde bulunduğu güçlükleri yenerek vatan ve milletin kurtuluşunu ve geleceğini sağlamak için tüm millet bireylerin tam bir birlik ve uyuşma içinde olması devletin gerçek çıkarları gereğinden olduğu halde, bir süredir memleket içinde anlaşmazlık ve bölünme görülmesi, güçlüğün bir kat daha artmasına neden olduğundan çok üzüntü yaratmaktadır. Yeni kabine ülkenin yüksek hak ve çıkarlarını savunup korumak için tüm gücüyle uğraşmak amacıyla gelmiştir. Ancak bu yolda başarı kazanılması birliğin ve hizmetin yeniden kurulması ile her yanda dinginliğin korunmasına çaba harcanması ve hükûmetin isteklerini yerine getirip ülke çıkarlarına zararlı davranışlardan kaçınmakla gerçekleşebileceğinden hemen merkeze ve oraya bağlı yerlere bu yolda öğütler verilerek ve illerin durumundan sürekli bilgi verilmesine ve meb'us seçimi işlerinin çabuklaştınlmasıyla sonucunun bildirilmesi gayret edilmesi özellikle salık verilir.

Bakan Mehmet Şerif

BELGE, 146.

Bildiri

Vatan ve milletin bugün geçirmekte olduğu şu bunalımlı dönemde şimdiki hükûmet Ulu Tanrının yardımına ve Peygamberimiz efendimiz hazretlerinin sürmekte olan yüce gücüne dayanarak padişahımız ve halife efendimiz hazretlerinin güvenine ve Osmanlı milletinin desteğine güvenerek sorumluluk yüklenip ülke ve ulusun mutluluğu ve esenliğini sağlamak için kesin kararlılıkla göreve başlamıştır. Şimdiki bakanlar kurulu bağdaşıktır (omojen) ve ana hatlar açısından eşdüşüncede olup hiçbir partiden olmadığı gibi çeşitli siyasî grupların hiçbirine de eğilimi yoktur. Ama vatan ve milletin mutluluk ve esenliğine yönelik olan amaçta hepsinden tinsel yardım bekliyor. Son günlerde Anadoluda ortaya çıkan durum İzmirin haksızca işgali ve onun ardından gelen acı olaylar ve doğu Anadolu illerinin kaderi ile ilgili olarak yayılan söylentilerin kamu oyunda yarattığı etkilerin sonucu olup amaç ise Osmanlı hak ve sınırlarının korunması olduğuna ve hükûmet de bu duyguda ortak bulunduğuna göre ortaya çıkan yanlış anlamaların giderilmesini bu duygu ortaklığı sağlayacaktır. Milletin büyük küçük hiçbir kesiminde ve memleteketin hiçbir noktasında bu yüce amaca aykırı bir düşünce ve görüşün yeri olamayacağı açıkça bellidir. Özellikle vatan duygusu ve iyi niyet ve içtenlik kılavuzluk edince yanlış anlamaların ortadan kalkmasına engel elbette ordan kalkar. Hükûmetin tutumunda ilke herkesçe uyulması gereken Anayasa hükümleridir. Ulusal iradenin belirdiği yer olan Meb'uslar Meclisi sorunun olabildiğince çabuk çözümlenmesi ilk görevimiz ve seçimlerin tam serbestçe ve doğru olarak yapılması ve memleket kaderinin millet vekilleri elile belirlenmesi en içtenlikli isteğimiz bulunduğundan seçimlerin en kısa yoldan yapılmasına girişilmiştir. Yurdun temel çıkarlarının sağlanması hükûmetin tek bedenli bir kitle oluşturan millete dayanarak konferansa katılmasına bağlı olduğundan anlaşmazlığın dışta yaptığı zararlı etkilerin bütün vatandaşlarca kabul edileceğine hükûmet güvenmektedir. Osmanlının onur ve haysiyeti memlekette adalet ve eşitlik duygusunun egemen olmasında bulunmakla cins ve mezhep ayrılığı gözetilmeksizin yasal olarak korunma altında bulunan kişisel ve siyasî haklarına herhangi bir saldırı yapılmamasına çaba harcanarak korunması çok gerekli görülen sosyal düzenin hiç bozulmamasına özen gösterilecektir. Hükûmet kamu oyunun aynası olan basının memlekete büyük yardımları olabileceğine inanmakla ve her halde vatan çıkarlarını korumaya herzamandan çok özen göstermesini de beklemektedir. Devlet işlerinin iyi yürümesi yürürlükteki kanun ve tüzüklerin tam uygulanmasına bağlı olduğundan görevlilerin bu noktaya sürekli olarak uymaları gereklidir. Kanuna aykırı olaylar olmuşsa bunların da yine kanuna uygun olarak düzeltilmesi yoluna gidilecektir. Wilson prensiplerinden tam olarak yararlanarak Osmanlı Devletinin birlik içinde ve padişahının etrafında toplanmış bağımsız bir devlet olarak yaşamasının sağlanması

Levent Şahverdi Arşivi

bir devleti müstakille olarak temini bekası için hiçbir teşebbüsten geri durulmayacaktır. Zaten düveli muazzamanın hissiyatı nısfetkâraneleri ve hakikaten gittikçe tavazzuh etmekte olan Avrupa ve Amerika efkârı ammesinin ilidalperverliği de bu bapta emniyetbahştır. İn'ikadı sulhün bir an akdem tesriile hali tereddüde nihayet verilmesi tnenafii vatan icabından olmakla bu hususta dahi teşebbüsalı lâzimeye iptidar olunacaktır.

Sureti aynen balâva muharrer beyannamei resmînin merkezce mülhakat ve vilâyette hemen neşir ve tamimi mütemennadır.

7/10/1335
Dahiliye Nâzırı Mehmet Şerif

VESİKA, 147.

Şifre ***Sıvas, 11/10/1335***
Aceledir

Balıkesirde Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye

1 - Heyeti Temsilîye zatı âlii biraderlerine arzı hürmet ve muhabbet eder. Cephe ve muharebe noklai nazarından olan teşkilât hakkında tenvir buyurmanızı rica ederiz.

2 - Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Teşkilât nizamnamesinin Bursadan celbile o mıntakanın icabatına göre millî ve askerî teşkilâtın tevhidi hususunda himmeti biraderüeri mercudur.

3 - Teşkilâtı millîyeye dahil heyetlerin ve eşhasın muhtelif tarzda hükûmeti merkeziyeden mutalebatta bulunmaları Kuvayi Millîyenin vahdet ve ahengine halel vereceğinden icap edenlere bu bapta nasayihi lâzimede bulunularak muharebe ve hususatı askeriyeyi bittabi zatı âlileri ve kolordu hallii fasledeceğinden teşkilât heyeti merkeziyesinin muhafazai irtibat noktai nazarından şimdilik Sıvasta bulunan Heyeti Temsilîye ile tesisi muharebe eylemesi münasip olur.

4 - Meb'usların amal ve makasıdı millîyenin mecliste teminine çalışacak zevattan intihap olunması pek mühimdir. Bunların Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyet namına şahsan namzetliklerini vazetmelerini ve tarafı âlinizden himaye olunmalarını rica ederim kardeşim.

5 - İşbu telgrafın vusulünün iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 148.

Şifre ***Sıvas, 11/10/1335***
Aceledir.

Konyada On ikinci Kolordu Kumandanlığı vasıtasile
Heyeti Temsilîye azasından Refet Beyefendiye

1 - Konya, Isparta, Burdur, Antalya ve Afyon Karahisar, Denizli, Menteşe livalarında nizamname mucibince teşkilâtı millîyenin sürati teessüsü ve taazzuvu pek mühimdir. Teşkilâtın vesaiti mümkine ile Aydın, Saruhan, İzmir livalarına teşmiline çalışmak icap eder. Gerek bu menatıkın ve gerek Eskişehir, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale müstakil livalarile Bursa vilâyetinin sühuleti irtibat noktai nazarından teşkilatı hakkındaki mütalealarının beyanını rica ederiz.

2 - Meb'usların makasıdı millîyeye müstenit esasatımızı kabul eden zevattan intihap olunması için her tarafça tedabiri lâzimeye tevessül olunmalıdır. Heyeti Temsilîye kimsenin cemiyet namına namzetliğini vazetmiyecektir. Fakat evsafı matlubeyi haiz olanlar şahsen Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namına namzetliklerini vazetmelidirler. Bu suretle namzetliklerini vazedenler isimilerini mensup oldukları liva heyeti tnerkeziyeleri vasıtasile doğrudan doğruya ayni zamanda isimlerini Heyeti Temsilîyeye bildireceklerdir. Cümleten gözlerinizden öperiz.

3 - Orada gerek muharebe noktai nazarından gerek millî teşkilât itibarile müteleattmzın iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

için hiçbir girişimden geri durulmayacaktır. Gerçekte büyük devletlerin insaflı duyguları ve gerçekten gittikçe belirmekte olan Avrupa ve Amerika kamu oyunun ılımlılığı da bu konuda güven vericidir. Barış anlaşmasının yapılmasının bir an önce çabuklaştırılmasıyla kararsız duruma son verilmesi vatan çıkarları gereği olmakla bu konuda da gerekli girişimlere başlanacaktır.

Bir örneği olduğu gibi yukarıda yazılı bulunan resmî bildirinin merkez tarafından ilde ve bağlı yerlerde gecikmeden yayımlanıp yaygınlaştırılmasını dilerim.

7/10/1919
İçişleri Bakanı Mehmet Şerif

BELGE, 147.

Şifre ivedidir **Sıvas, 11/10/1919**

Balıkesirde Tümen Komutanı Kâzım Beyefendiye

1 - Temsilci Kurul siz yüce kardeşimize saygı ve sevgi sunar. Cephe ve savaş bakımından ve oradaki örgütle ilgili bilgi vererek bizi aydınlatmanızı rica ederiz.

2 - Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği örgüt tüzüğünün Bursadan getirtilerek o bölgenin gerektirdiği duruma göre millî ve askerî örgütlerin birleştirilmesi konusunda kardeşçe gayret göstermenizi rica ederiz.

3 - Ulusal örgüt içinde bulunan kurul ve kişilerin türlü yolda İstanbul hükûmetinden isteklerde bulunmaları Ulusal Güçlerin birlik ve uyumunu bozacağından gerekenlere bu yolda uygun öğütler vererek savaşa ve askerliğe ilişkin işler doğal olarak sizce ve kolorduca yürütüleceğinden örgüt merkez kurulunun bağlantıyı korumak bakımından şimdilik Sıvasta bulunan Temsilci Kurulla yazışması uygun olur.

4 - Meb'usların mecliste ulusun istem ve amaçlarını sağlamaya çalışacak kimselerden seçilmesi çok önemlidir. Bunların Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği adına kişisel olarak adaylıklarını koymalarını ve sizin tarafınızdan korunmalarını rica ederim kardeşim.

5 - Bu telgrafın alındığının bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 148.

Şifre İvedidir **Sıvas, 11/10/1919**

Konyada On İkinci Kolordu Komutanlığı eliyle
Temsilci Kurul üyelerinden Refet Beyefendiye

1 - Konya, Isparta, Burdur, Antalya ve Afyon, Denizli, Muğla sancaklarında tüzük gereğince ulusal örgütlerin çabuk kurulup oluşması çok önemlidir. Örgütün başvurulabilecek her yoldan Aydın, Manisa, İzmir sancaklarını kapsamasına çalışmak gerekir. Gerek bu bölgelerin ve gerek Eskişehir, Kütahya, Balıkesir, Çanakkale bağımsız sancaklarıyla Bursa ilinin bağlantı kolaylığı bakımından örgütlenmesi konusundaki görüşlerinizin bildirilmesini rica ederiz.

2 - Meb'usların ulusal amaçlara dayalı ilkeleri kabul eden kimseler arasından seçilmesi için her tarafta gerekli önlemler alınmalıdır. Temsilci Kurul kimsenin dernek adına adaylığını koymayacaktır. Ama istenilen niteliklere sahip olanlar kişisel olarak Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği adına adaylıklarını koymalıdırlar. Böylece adaylıklarını koyanlar isimlerini bağlı oldukları sancak merkez kurulları eliyle doğrudan doğruya aynı zamanda isimlerini Temsilci Kurula bildireceklerdir. Hepimiz gözlerinizden öperiz.

3 - Orada gerek savaş konusunda gerek ulusal örgütlenme konusunda düşündüklerinizin bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 149.

Şifre ***Sıvas, 11/10/1335***

Gayet müstaceldir

Bursa Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

1 - Bursada nizamname mucibince kuvvetli ve şayanı itimat ve itibar zevattan mürekkep bir heyeti merkeziyenin ve Bilcikte bir heyeti idarenin teşekkülü ve Bilecik livasının merkeze raptile bütün Hüdavendigâr vilâyeti dahilinde nevahiye varıncaya kadar teşkilâtın teşmilile vilâyetin bir kütlei metine haline sürati ifrağı pek ziyade elzem ve faideli görülmektedir. Bu hususta icap edenlerin teşvik ve tergibile neticenin iş'arını hassaten rica ederim.

2 - Meb'us intihabında cemiyetimizn noktai nazarı heyeti merkeziyeye hitaben açık telgrafla yazılmıştır. Mütalea buyurulması münasip olur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 150.

Sıvas, 12/10/1335

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

İkdam gazetesinin 23 Eylûl 1335 tarih ve 8123 numaralı nüshasında münteşir Askerî Nigehban Cemiyetinin muhtırası pek muhik olarak orduyu humayun ümera ve zabitanının calibi nefret ve heyecanı olduğu ve bu bapla mafevk kumandanlar tarafından protesto ve şikayetnameler gönderilmek ve bu ihanete bir an evel hatime verilmesini talep etmek gibi teşebbüslerde bulunulmak istendiği istihbar edilmektedir. Filhakika Cenabı Hakka bin kere şükürler olsun padişahıma sadık, kavanini askeriyeye muti her türlü siyasî cereyanlardan müberra olan Osmanlı ordusu bugün vatan ve milletin yegâne nigehbanı olduğunu vahdeti fikriye ve zaptü raptı askerîsi ile cihana göstermekle vaziyeti dahiliye ve hariciyemizi temin eylemektir. Kavanini devlete mugayir, payitahtı saltanatı seniyede Harbiye Nezaretinin gözü önünde askerî bir cemiyeti fesadiyenin icrayi faaliyet etmesi ve hatta beyannamelerinin sahaifi matbuata kadar geçmesi bütün ordunun tezyidi infialine ve zaman geçtikçe hiç şüphesiz makamı nezaretpenahilerine kadar usulsüz müracaatlere ve belki de tedabiri mütekabileye kalkışılarak vatan ve millet için gayrikabili telâfi felaketlere sebebiyet verecektir. Buradaki malûmata nazaran bu mugayiri kanun cemiyeti fesadiyenin resikârında Kiraz Hamdi Paşa, hırsızlığından dolayı matrut Erkânıharp Miralayı Refik Bey, Sabık Halâskâr Grupundan Binbaşı Kemal Bey, Bandırma Sabık Sevkıyat Reisi Topçu Binbaşılarından Hakkı Efendi ve henüz bu cemiyetle kat'ı rabıta edip etmediği malûm olmayan matrut Erkanıharp Binbaşılarından Nevres Bey gibi eşhas olup azası da seyyiatları yüzünden ordudan tardolunmuş ve tekaüde sevkedilmiş kesim ile ahlâksızlıklarile tanınmış mahdudülmıktar eşhastan ibaret bulunmaktadır.

Malûmu samileri olduğu veçhile Cevat Paşa Hazretlerinin zamanı nezaretlerinde bu cemiyete karşı Harbiye Nezareti takibata başlamış, fakat sonra tebeddülattan dolayı arkası bırakılmıştı. Binaenaleyh bu membaı fesadın hemen kökünden sökülüp atılması, mensubininin ibretenlissairin olacak surette şediden tecziye ve bu icraat ve takibattan orduyu humayunun resmi tamimlerle haberdar kılınması fedakâr ve namuslu heyeti zabitanımızın teskini ezhanı, ordunun temini inzibatı noktai nazarından hayatî ve müstacel bir mesele addeylediğimizden muvaffakiyeti nezaretpenahileri noktai nazarından arzını vecibe addederiz.

Heyet Temsilîye Namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 151.

Gayet müstaceldir ***Harbiye, 14/10/1335***

Sıvasta: Heyeti Temsilîye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 12/10/1335 tarihli Nigehban Cemiyeti hakkındaki şifreye: Bu kat'î mukarrerdir.

Cemal

BELGE, 149

Şifre **Sıvas, 11/10/1919**

Çok ivedidir

Bursa Tümen Komutanı Bekir Sami Beyefendiye

1 - Bursada tüzük gereğince güçlü ve güvenilir ve saygın kimselerden oluşan bir merkez kurulunun ve Bilecikte bir yönetim kurulunun kurulması ve Bilecik sancağının merkeze bağlanmasıyla tüm Bursa ilindeki bucaklara varıncaya kadar örgütün yaygınlaştırılması ve böylece ilin dayanıklı bir kitle durumuna çabuk getirilmesi pek çok gerekli ve yararlı görülmektedir. Bu konuda gerekenlerin özendirilip desteklenmesi ve sonucun bildirilmesini özellikle rica ederim.

2 - Meb'us seçiminde derneğimizin görüşü merkez kuruluna açık telgrafla yazılmıştır. İncelemeniz uygun olur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 150

Sıvas, 12/10/1919

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

İkdam gazetesinin 23 Eylûl 1919 tarih ve 8123 sayılı nüshasında çıkan Askerî Nigehban* Derneğinin bildirisi padişahın ordusunun komutan ve subaylarında çok haklı olarak nefret ve tedirginlik uyandırmış olduğu ve bu konuda üst komutanlar tarafından protesto ve şikâyet mektupları gönderilmek ve bu ihanete bir an önce son verilmesini istemek gibi girişimlerde bulunulmak istendiği haber alınmaktadır. Gerçekten Ulu Tanrıya bin kere şükürler olsun padişahına bağlı, askerî kanunlara uyan her türlü politik akımlardan uzak olan Osmanlı ordusu bugün vatan ve milletin tek koruyucusu olduğunu düşünce birliği ve askerî disiplini ile dünyaya göstermekle iç ve dış durumumuzu güvenceye bağlamaktadır. Devletin kanunlarına aykırı olarak, başkentte Savaşişleri Bakanının gözü önünde bir bozguncu askerî derneğin çalışması ve üstelik bildirilerinin gazete sayfalarına kadar geçmesi bütün ordunun öfkesinin artmasına ve zaman geçtikçe hiç kuşkusuz bakanlığınıza kadar usulsüz başvurulara ve belki de karşı önlemler almaya kalkışılarak vatan ve millet için onarılamıyacak yıkımlara neden olacaktır. Buradaki bilgilere göre bu kanuna aykırı bölücü derneğin başında Kiraz Hamdi Paşa, hırsızlığından dolayı askerlikten kovulma Kurmay Albay Refik Bey, eski Halâskâr Grubundan Binbaşı Kemal Bey, Bandırma eski Sevkıyat başkanı Topçu Binbaşılarından Hakkı Efendi ve bu dernekle ilişkisini kesip kesmediği daha bilinmeyen askerlikten kovulma Kurmay Binbaşılarından Nevres Bey gibi kimseler üyeleri de kötülükleri yüzünden ordudan kovulmuş ya da emekli edilmiş kimseler ile ahlâksızlıklarıyla tanınmış az sayıda kimselerden oluşmuş bulunmaktadır.

Sizce de bilindiği gibi Cevat Paşa Hazretlerinin bakanlığı zamanında bu derneğe karşı Savaşişleri Bakanlığı kovuşturma başlatmış, ama sonra hükûmetteki değişiklikler nedeniyle arkası bırakılmıştı. Durum böyle olunca bu bölücülük kaynağının hemen kökünden sökülüp atılmasını, üyelerinin başkalarına ibret olacak biçimde şiddetle cezalandırılmasını ve yapılan bu uygulama ve kovuşturmalardan orduya genelgelerle bilgi verilmesini özverili ve namuslu subay topluluğumuzun yatıştırılması, orduda disiplin sağlanması bakımından çok önemli ve ivedi bir iş saydığımızdan bakanlıktaki başarınız açısından bilginize sunmayı görev sayarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 151.

Çok ivedidir. **Harbiye, 14/10/1919**

Sıvasta: Temsilci Kurul Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 12/10/1919 tarihli Nigehban Derneği hakkındaki şifreye: Bu kesinlikle kararlaştırılmıştır.

Cemal

---

* Nigehban: Koruyucu, bekçi, gözcü

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 152

Şifre ***Sıvas, 15/10/1335***

On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Amasyada Beşinci Fırka Kumandanlığına
Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına,
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanlığı Vekâletine
Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığı Vekâletine
Balıkesirde On Dördüncü Kolordu Kumandanlığı Vekâletine
Edirnede Birinci Kolordu Kumandanlığına

Kıtaattan vaki olan müracaat üzerine Nigehbanı Asekir ismindeki cemiyeti fesadiyenin lâğvı ile müsebbipleri hakkında takibat icrası Harbiye Nâzırı Paşa Hazretlerinden rica edilmişti. Alınan cevapta bunun kati ve mukarrer olduğu bildirilmiş olmakla ordunun şeref ve haysiyeti namına pek mühim olan nezareti müşarileyhanm bu kararı arzolunur.

Mustafa Kemal

VESİKA, 153.

Şifre ***Sıvas, 13/10/1335***

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Sıvas ahalisinin, heyeti celilelerinin makamı iktidara geçmesi şerefine, İngilizlerin Samsunu tamamen tahliye eylemeleri tepşiratına ait olmak üzere 4 Teşrinievel gecesi icra eyledikleri tezahüratı millîye ve fener alayı tafsilâtından bahis iradei millîye istihbaratına atfen Dahiliye Nâzırı Paşa Hazretlerinin Sıvas vilâyetine vaki bir tebliğlerinde, Sıvas halkının izharı şadümani eylemelerini pek tabii bulduklarını ve fakat "kahrolsun işgal" tarzındaki yazılar hükûmetin halihazır siyasetine gayrimuvafık olduğu için icap edenlere nasayihte bulunulması mastur bulunduğu, valii vilâyetin istimzacı reyi maksedile Heyeti Temsilîyemize vaki müracaatinden anlaşıldı. Heyetimiz mütarekename ahkamına mugayir ecnebî işgalinin ref'ini gören, vatanın kısmen tahliyesini idrak eyliyen milletin bu tarzda hatta daha bariz bir surette izharı hissiyat etmesini pek muvafık ve makul gördüğü cihetle milletin hissiyatı hakikiyesine müsteniden hükûmetin bu haksız işgalleri lisanı resmii siyasî ile ret ve mütareke ahkâmına mugayir bugüne kadar vukubulmuş müdahalâtı protesto ve tamirlerini talep eyliyeceğine intizar eylemektedir. Halfan itimadını tezelzülden vikaye maksadile Dahiliye Nezareti tebligatı vakıasının muhafazai mahremiyetine ve halka ademi işaasına karar verildiğini arzeder, bu vesile ile hükûmetin takip ettiği siyasette Heyeti Temsilîyece henüz malûm olmamış cihetler varsa tenvirine müsaade buyurulması müsterhamdır.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 154.

Harbiye, 18/10/1335

Sıvasta Üçüncü Kolordu K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 13/10/1335 Hükûmetin programında Heyeti Temsilîyece meçhul kalmış hiçbir nokta yoktur. Yalnız amali millîye dairesinde tedviri umur mesa'uliyetini tahammül eden hükûmeti merkeziyenin harekat ve icraatında icabatı siyasiyeyi kollamak ve Sıvas Kongresi mukarreratında da teyit olunduğu veçhile ecanibe karşı daha mihmannüvazane ve mülayimane hareket eylemek ızıtrarında olduğu Heyeti Temsilîyece de takdir buyurulur ümniyesindeyim.*

Milletin izharı hissiyat eylemesi ne derecede müstahsen ve hükûmetin teşebbüsatı siyasiyesinde muvaffakiyetine ne mertebe müzahir ise mukadderatı memlekete hükmedecek olan sulh konferansında hayırhah zahîrlere ihtiyacımız da olmertebe bahirdir. Bu cihetle amali millîyeyi tahsil vazifesinde idarei merkeziyenin daha müteenniyane hareket mecburiyetinde olduğu, hususile teşebbüsatı millîyeyi suitefsir faaliyetlerinin henüz kuvvetten düşmediği şu zamanlarda işaret eylediğim ihtiyatkârlıkların nabemahal olmadığı tasdik buyurulur itikadındayim. Yoksa haksız ve lüzumsuz işgallerin ref'i emrinde resmi gayriresmi teşebbüsattan bir an bile hâli kalınmadığını, temin

* *Böyle birşey yoktur*

BELGE, 152.

Şifre **Sıvas, 15/10/1919**

On Beşinci Kolordu Komutanlığına
Amasyada Beşinci Tümen Komutanlığına
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Komutan Vekilliğine
Ankarada Yirminci Kolordu Komutan Vekilliğine
Konyada On İkinci Kolordu Komutan Vekilliğine
Balıkesirde On Dördüncü Kolordu Komutan Vekilliğine
Edirnede Birinci Kolordu Komutanlığına

Birliklerden yapılan başvuru üzerine Nigehbanı Askerî adındaki bozguncu derneğin kapatılarak bozgunculuğa neden olanlar hakkında kovuşturma yapılması Savaşişleri Bakanı Paşa Hazretlerinden rica edilmişti. Alınan karşılıkta bunun kesin ve kararlaştırılmış olduğu bildirilmiş olmakla ordunun onuru ve haysiyeti adına çok önemli olan Bakanlığın bu kararı bilgilerinize sunulur.

Mustafa Kemal

BELGE, 153.

Şifre **Sıvas, 13/10/1919**

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Sıvas halkının, yüce kurulunuzun iktidara geçmesi onuruna ve İngilizlerin Samsunu tümüyle boşaltmalarına sevinerek 4 Ekim gecesi yaptığı ulusal gösteri ve fener alayı konusunda "İradei Millîye" gazetesindeki ayrıntılı habere dayanarak İçişleri Bakanı Paşa Hazretlerinin Sıvas iline yaptıkları bildirimde, Sıvas halkının sevinç gösterisinde bulunmalarını pek doğal bulduklarını ve fakat "kahrolsun işgal" tarzındaki yazılar hükûmetin şimdiki politikasına ters düştüğü için gerekenlere öğüt verilmesi yazılı olduğu, il valisinin görüşümüzü sorup öğrenmek amacıyla Temsilci Kurulumuza yaptığı başvurusundan anlaşıldı. Kurulumuz, ateşkes anlaşmasına aykırı olarak yapılmış bulunan yabancı işgalinin kalktığını gören, vatanın kimi bölümlerinin boşaltıldığı güne kavuşan milletin bu yoldan hatta daha belirli bir şekilde hislerini duyurmasını çok uygun ve akla yakın gördüğünden milletin gerçek duygularına dayanarak hükûmetin bu haksız işgalleri resmî politika dili ile tanımadığı ateşkes hükümlerine aykırı olarak bugüne kadar yapılmış olan karışmaları protesto etmesini ve onarılmasını istemesini beklemektedir. Halkın güvenini sarsıntıdan korumak amacıyla İçişleri Bakanlığının yaptığı bildirimin gizli tutulmasına ve halka açıklanmamasına karar verildiğini bildirir, bu vesile ile hükûmetin izlediği siyasette Temsilci Kurulca henüz bilinmiyen yönler varsa bu konuda kurulun aydınlatılmasını rica ederim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 154.

Harbiye, 18/10/1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 13/10/1919 Hükûmetin programında Temsilci Kurulca bilinmiyen hiçbir nokta yoktur. Yalnız ulusun umutları çerçevesinde işleri yürütme sorumluluğunu yüklenen İstanbul Hükûmeti davranışlarında ve yaptıklarında politika gereklerini kollamak ve Sıvas Kongresi kararlarında pekiştirilmiş olduğu gibi* yabancılara karşı daha konukseverlikle ve yumuşak davranmak zorunda olduğu Temsilci Kurulca da kavranır umarım.

Milletin duygularını açıklaması ne kadar güzel ve Hükûmetin politik girişimlerinde başarılı olmasına ne ölçüde yardımcı ise ülkenin kaderine karar verecek olan barış konferansında iyi niyetli yardımcılara gereksinmemiz de o ölçüde açıktır. Bu nedenle ulusal umutlarımızın elde edilmesi görevinde İstanbul hükûmetinin daha ağırbaşlı davranmak zorunda olduğu, özellikle ulusun girişimlerini kötüye yorma çabalarının daha güçten düşmediği şu zamanlarda belirttiğim ölçülü davranışın yersiz olmadığını onaylarsınız kanısındayım. Yoksa haksız ve gereksiz işgallerin kaldırılması konusunda resmî olarak olmayarak girişimlerden bir an bile geri kalınmadığına inanınız.

* Böyle şey yoktur

Levent Şahverdi Arşivi

eylerim. Harekâtı ahirei hudapesendanesile cihan efkârı umumiyesine karşı ispatı asarı rüşt eylemiş olan milleti necibenin haizi itimadı bulunan hükûmeti hazıra icraatı vahasında azadeser kaldıkça harice karşı daha fazla işmarı kelâm eyliyebileceği bedihiyatına karşı Heyeti Muhteremei Temsilîyeden icraatı hükûmeti daha ziyade mürevviçkâr bulunmalarını rica ederim.

Harbiye Nâzırı
Cemal

VESİKA, 155.

Telgraf ***Bursa, 12/10/1335***

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Muhteremi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Bekir Sami ve Harekâtı Millîye Kumandanı Mehmet Ali Beyefendiler ile biliştirak dünden itibaren vazifeye mübaşeret edilmiş ve nizamnameye tevfikan teşkilâta başlanılmıştır.

2 - Zamanın nezaketi ve müstaceliyeti hasebile aşağıdan yukarıya intihabat imkanı olmadığından intihabatı idare etmek üzere nizamnameye tebean memleketin maruf ve erbabı hamiyetten müteşekkil olmak üzere Meclisi Belediye, Ticaret Odası, Muallimler Cemiyeti, Türk Çiftçiler Derneği ve Avcılar Kulübü, Cemiyetülmüderrisin ve Dava Vekilleri Cemiyeti gibi memlekette mevcut kâffei müessesatı millîyenin arası ile on kişilik bir heyeti merkeziye intihabı bugün ikmal edilecek ve esamisi bilâhare arzolunacaktır.

3 - İntihabatın sureti icrasını âmir olan telgrafnamei âlilerinin beş gün evelsine kadar mercilerine tebliğ edilmemesi yüzünden mündericatına kespi ıttıla edilememiş ve henüz elde ettiğimiz 13 Eylûl 1335 tarihli telgrafnamei âlileri bittetkik hükûmetin Kongrede heyeti mahsusamız tarafından kabul edilen esasat dairesindeki tamimi medarı tatbik ittihaz ederek süratle intihabata sarfı mesai etmekteyiz.

4 - Bursaya muvasalattanberi Reddi İlhak, Karakol ve saire namları altında ayni gaye ile hareket ve fakat muhtelif merkezlerden vürut eden birtakım teşkilâta müsadif oluyorum. Hatta 10 Teşrinievel 1335 tarihli Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hacim imzası ile gelen bir telgrafta ayın yirmisinde in'ikat edecek büyük kongreye bir telgrafname ile iki murahhasın izamı ve teşkilât namına diğer tedabiri mühimmenin icrası bildiriliyor. Bu hal kumandanın muhtelif menabiden verilmesi yüzünden birçok mezahiri dai olduğu umum Anadolu ve Rumeliye şamil olan Kongremizin takip ve kabul ettiği her islâm cemiyetinin azasındandır, kaidesine muhalif ve matlup olan vahdeti millîyeyi muhil olduğu cihetle ehemmiyetle nazarı dikkati âlilerini celbederim. İttihaz edilecek diğer hususatı dahi peyderpey arzedeceğimi beyan ve Heyeti Temsilîye azayi muhteremesine derin hürmetlerimi tekrar ile emri Devletlerine intizar eylerim Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Bursa Murahhası
Osman Nuri

VESİKA, 155.

Tel ***Sıvas, 14/10/1335***

Bursada Müdafaai Hukuk Cemiyeti Murahhaslarından
Osman Nuri Beyefendiye

C: 12/10/1335 Tele.

1 - Teşkilâtın tesri ve teşmili hususunda masruf olan himematı vatanperveranelerine arzı şükran olunur.

2 - Reddi İlhak ve saire gibi ayni maksadı mukaddesin doğurduğu millî cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı altında birleşmiş olduğundan hepsinin mümessili ancak Heyeti Temsilîyemizdir. Bu sebeple bu gibi münferit tebligatın nazarı itibara alınamayacağı tabiidir. Pek muhtemeldir ki bu müracaatlar tadilâtı ahir eden henüz haberdarolmayan, teşkilâtımızın hafî bulunduğu zamanın netayicinden olan bazı aksamın teşebbüsatıdır. Binaenaleyh efkârı umumiyenin tenvir ve vahdeti millîyenin temini hususunda rüfekayi muhteremelerile hasrı mesai buyurulması ehemmiyetle rica olunur Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

Tanrıca da makbul sayılacak davranışlarıyla dünya kamu oyuna erginliğini kanıtlamış olan soylu ulusun güvenini kazanmış bulunan bugünkü hükûmetin yaptığı işlerde serbest kaldıkça dışarıya karşı daha çok söz geçirilebileceği gerçeği karşısında Sayın Temsilci Kurulun hükûmetin yaptıklarına daha çok destekleyici olmalarını rica ederim.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 155.

Telgraf **Bursa, 12/10/1919**

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Başkanı
Sayın Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Bekir Sami ve ulusal güçler komutanı Mehmet Ali Beyefendiler ile birlikte dünden beri göreve başlanılmış ve tüzük uyarınca örgütlenmeye girişilmiştir.

2 - Durumun önemli ve ivedili olması nedeniyle aşağıdan yukarıya seçim yapma olanağı bulunmadığından seçimleri yönetmek için tüzüğe uygun olarak memleketin tanınmış ve yurtsever kişilerinden oluşmak üzere Belediye Meclisi, Ticaret Odası, Öğretmenler Derneği, Türkiye Çiftçiler Derneği ve Avcılar Kulübü, Müderrisler* Derneği ve Dava Vekilleri Derneği gibi memlekette bulunan tüm ulusal kurumların oylarıyla on kişilik bir merkez kurulu seçimi bugün tamamlanacak ve adları daha sonra sunulacaktır.

3 - Seçimlerin yapılması yöntemini bildiren telgrafınızın beş gün öncesine kadar ilgili yerlere iletilmemesi yüzünden içeriği öğrenilememiş ve yeni elde ettiğimiz 13 Eylûl 1919 tarihli telgrafınız incelenerek hükûmetin Kongredeki özel kurulumuz tarafından kabul edilen ilkelere uygun düşen bildirisi esas alınarak seçimlerin çabuk yapılmasına çalışmaktayız.

4 - Bursaya geldiğimizden beri Reddi İlhak,** Karakol v.b. adlar altında aynı amaçla iş gören ve fakat değişik merkezlerden gelen birtakım örgütlere rastlıyorum. Hatta 10 Ekim 1919 tarihli Balıkesir Katılmayı Kabuletmeme Derneği Başkanı Hacim imzasile gelen bir telgrafta ayın yirmisinde toplanacak büyük kongreye bir telgraf çekilmesi ve iki delege gönderilmesi ve örgüt adına başka önemli önlemler alınması bildiriliyor. Bu durum emirlerin değişik kaynaklardan verilmesi yüzünden birçok sakıncalar doğurduğu "tüm Anadolu ve Rumeliyi kapsayan Kongremizin izlediği ilkeleri kabul eden her Müslüman derneğimizin üyesidir" kuralına aykırı ve istenilen ulusal birliği bozucu olduğundan önemle dikkatinizi çekerim. Kararlaştırılacak başkaca konuları da ard arda bilginize sunacağımı bildirir Temsilci Kurulun sayın üyelerine derin saygılarımı yineler ve yüksek emirlerinizi beklerim Efendim.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Bursa Delegesi
Osman Nuri

BELGE, 155.

Tel **Sıvas, 14/10/1919**

Bursada Hakları Savunma Derneği Delegelerinden
Osman Nuri Beyefendiye

K: 12/10/1919 Tele.

1 - Örgütlenmenin çabuklaştırılması ve genişletilmesi konusunda harcadığınız yurtsever çabalar için teşekkürlerimizi sunarız.

2 - Katılmayı Kabuletmeme v.b. gibi aynı kutsal amacın doğurduğu ulusal dernekler Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği adı altında birleşmiş olduğundan hepsinin temsilcisi ancak Temsilci Kurulumuzdur. Bu nedenle bu gibi ayrı ayrı bildirimlerin dikkate alınamayacağı doğaldır. Pek olasıdır ki bu başvurular son değişiklikleri daha öğrenmemiş olan, örgütümüz gizli tutulduğu devrenin kalıntılarından bir takım bölümlerin girişimleridir. Şu halde kamuoyunun aydınlatılması ve ulusal birliğin sağlanması konusunda saygıdeğer arkadaşlarınızla birlikte çaba harcamanızı önemle rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

---

* Yüksek öğretim görevlileri

** Topraklarımızın bir bölümünün yabancı topraklara katılmasını kabul etmemek

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 155

Şifre ***Sıvas, 14/10/1335***

K.O. 20 Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Bursada Kumandan Bekir Sami Beyefendiye
Balıkesirde Kolordu Kumandanı Kâzım Beyefendiye

Bursada Murahhas Osman Nuri Beyden alınan telgrafnamede Reddi İlhak, Karakol ve saire namı altında muhtelif millî cemiyetlerin teşkilât ve icraata devam eyledikleri hatta Balıkesir Reddi İlhak Cemiyeti Reisi Hacim imzasile ayın yirmisinde büyük bir kongreye murahhaslar talep olunduğu bildirilmektedir. Sıvas Umumî Kongresi ile ayni maksadı mukaddes uğrunda çalışan bilumum millî cemiyetler tevhit kılınmış ve bu sayede milletin gösterdiği birlik ve azmü irade neticesi olarak vaziyeti mes'udei ahire tahassul eylemiştir. Henüz mukarrerattan haberleri olmadığı anlaşılan bu gibi kuvayi millîyenin Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin de mülhak olduğu Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi ile doğrudan doğruya temas eylemeleri ve Sıvas Kongresi nizamnamesine tevfikan teşkilâtlarını tadil ve teklifat ve mutalebatını ancak Heyeti Temsilîyemiz marifetile icra eylemeleri vatanımızın bugün muhtaç olduğu vahdet ve intizamı dahilî noktai nazarından kat'î ve zarurî bulunduğunun lâzımgelenlere izahı ve keyfiyetin tahtı temine alınması ve hükûmeti merkeziyemizin selâmeti memleket namına matuf mesaii millîyesinde duçarı sekte olmaması için kongre ve saire gibi içtimalara bugün lüzum olmadığının icap edenlere iblağı ve neticenin iş'arı kemali ehemmiyetle istirham olunur.

Fuat Paşa Hazretlerine, Kareside K.O. 14 Kumandanı Kâzım Beyefendiye ve Bursada Bekir Sami Beyefendiye bildirilmiştir.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Gayet müstaceldir ***Konak, 18/10/1335***

K.O. 3 Kumandanlığına

Atideki telgrafnamenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Kuvvet ve teşkilâtı millîyenin vüs'at ve ahengine hale verecek ve ecnebilerin milletimizin müttehit olduğu hakkındaki fikirlerini şüpheye sevkedecek teşebbüsattan tevakki olunması iş'ar buyuruluyor. Hacim Beyin bu baptaki maruzatını yazdım. Heyeti Temsilîyenin gerek intihabat ve gerek sair hususata müteallik mukarreratının tatbiki için Karesi heyeti merkeziyesinin samimiyeti ile imali nüfuz eylemekte olduğuna itimat buyurulmasını arz ile teyidi hürmet eylerim.

K.0. 14 Kumandanı
Kâzım

VESİKA, 156.

Şifre
Zata mahsustur ***Sıvas, 14/10/1335***
Gayet aceledir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Diyarbekirde On Üçüncü K.O. Kumandanı Cevdet Beyefendiye
Ankarada Yirminci K.O. Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye
Yirminci K.O. Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Konyada Heyeti Temsilîye Azasından Refet Beyefendiye
Kareside On Dördüncü K.O. Kumandan Vekili Miralay Kâzım Beyefendiye

Bahriye Nâzırı Ayandan Salih Paşa Hazretleri Heyeti Temsilîye ile müdavelei efkâr eylemek üzere 15-10 da Dersaadetten hareketle Amasyayı teşrif buyuracaklardır. Müşarileyhle vaki olacak mülâkat hükûmet siyaseti hariciye ve idarei dahiliyesine ve ordumuzun istikbaline ait esasatı mühimmeyi ihtiva edeceği kaviyyen memul bulunmakla bu baptaki mütaleatı âlileri hututu esasiyesinin iş'arını rica eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

BELGE, 155

Şifre **Sıvas, 14/10/1919**

K.O. 20 Komutanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Bursada Komutan Bekir Sami Beyefendiye
Balıkesirde Kolordu Komutanı Kâzım Beyefendiye

Bursada delege Osman Nuri Beyden alınan telgrafda Katılmayı Kabuletmeme, Karakol v.b. adlarla türlü ulusal derneklerin örgütlenmeyi ve çalışmayı sürdürdükleri ve dahası Balıkesir Katılmayı Kabuletmeme Derneğinin Başkanı Hacim imzasile ayın yirmisinde büyük bir kongreye delegeler gönderilmesi istendiği bildirilmektedir. Sıvas Genel Kongresi ile aynı ulusal amaç uğrunda çalışan tüm ulusal dernekler birleştirilmiş ve bu sayede milletin gösterdiği birlik ve kesin kararlılık sonucu olarak son mutlu durum elde edilmiştir. Daha kararları bilmedikleri anlaşılan bu gibi ulusal güçlerin Trakya ve Paşaeli Derneğinin de katılmış olduğu Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kuruluyla doğrudan doğruya ilişki kurmaları ve Sıvas Kongresi tüzüğü uyarınca örgütlerini değiştirip öneri ve isteklerini ancak Temsilci Kurulumuz aracılığıyla belirtmeleri vatanımızın bugün gereksinme duyduğu birlik ve iç düzen bakımından kesinlikle zorunlu bulunduğunun gerekenlere anlatılması ve bunun sağlanması İstanbul Hükûmetinin ülke esenliğine yönelik ulusal çalışmalarının durdurulmaması için kongre v.b. gibi toplantılara bugün gereklilik bulunmadığının gerekenlere duyurulması ve sonucunun bildirilmesi çok önemli olarak rica olunur.

Fuat Paşa Hazretlerine, Balıkesirde K.O. 14 Komutanı Kâzım Beyefendiye ve Bursada Bekir Sami Beyefendiye bildirilmiştir.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Çok ivedidir. **Konak, 18/10/1919**

K.O. 3 Komutanlığına

Aşağıdaki telgrafın Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine sunulmasını rica ederim.

Ulusal güç ve örgütlerin kapsam ve uyumunu bozacak ve yabancıların milletimizin birlik olduğu konusundaki düşüncelerinde kuşku uyandıracak girişimlerden sakınılması bildiriliyor. Hacim Beyin bu konuda söylediklerini yazdım. Temsilci Kurulun gerek seçimler ve gerek başka konulara ilişkin kararlarının uygulanması için Balıkesir merkez kurulunun içtenlikle etkinliğini kullanmakta olduğuna güvenilmesini bildirir saygılar sunarım.

K.O. 14 Komutanı
Kâzım

BELGE, 156

Şifre
Kişiye özeldir **Sıvas, 14/10/1919**
Çok ivedidir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Diyarbakırda On Üçüncü K.O. Komutanı Cevdet Beyefendiye
Ankarada Yirminci K.O. Komutan Vekili Mahmut Beyefendiyc
Yirminci K.O. Komutanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Konyada Temsilci Kurul üyelerinden Refet Beyefendiye
Balıkesirde On Dördüncü K.O. Komutan Vekili Albay Kâzım Beyefendiye

Denizişleri Bakanı Senato üyelerinden Salih Paşa Hazretleri Temsilci Kurulla düşünce alışverişinde bulunmak üzere 15-10 da İstanbuldan yola çıkarak Amasyayı onurlandıracaklardır. Kendisiyle yapılacak görüşmenin hükûmetin dış politikasına ve iç yönetimine ve ordumuzun geleceğine ilişkin önemli temel konular içermesi büyük bir olasılık içinde bulunduğundan bu konudaki düşüncelerinizin ana hatlarını bildirmenizi rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 156.

Zata mahsustur ***Bozüyük, 16/10/1335***

Dakika tehiri gayricaizdir

Amasyada: Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesine

C: 16 Teşrinevel 1335 şifreyedir:

1 - Mustafa Kemal Paşaya mahsustur: Hükûmetimizin siyaseti hariciyesi asrı mütecaviz zamandanberi hükûmetimizin muvaffak alamayıp bir felaketten diğerine düşmesi vaziyet ve ahvalimizin icabı olarak bilcümle ecanip ile dahildeki hıristiyanların ve bunlara müzahir olan bazı müslim hain siyasîlerimizin yüzündendir. Bu sebeple çok zayıf kaldık. Kuvvetlenmedikçe bu felâketlerden kurtulmak imkanı yoktur. Kuvvetlenmek için ise umuru hariciye ve dahiliyemizde namuslu muzaheretten başka bir şey düşünmiyen kuvvetli ve zengin ve asri bir dosta ihtiyacımız vardır. Bunun tayinini salâhiyettar olanlara terketmek mecburiyetindeyim. İdarei dahiliyenin bu hususta ne kadar ıslahat yapılırsa yapılsın iş başına padişaha, millet ve vatana sadık, hüsnü niyet sahibi olanlar getirilmedikçe idarei dahiliyede husule getirilecek muvaffakıyet hainane ve irticaane mahvolabilir. Şimdiye kadar buna pek az dikkat edilmişti. İdarei mülkiye ve askeriyenin ve umuru inzıbatiye ve asayişle müteveggil memurînden bazıları el'an haindirler. Bunların derhal tedbili lazımdır. Uzun bir mazidenberi vatan hainlerinden hiçbirine ceza edilmemesi bunların kesret ve adedini arttırmıştır. Bugünün en mühim işi padişahı, millet ve vatanı hainlerden kurtarmak ve ecnebî entrikalarına mani olmak lâzımdır. Bu hususta milis jandarma teşkilat ve menabii gayrikâfi ise meslek ve saireye bakılmayıp ehliyetlilerle hemen takviyesi lazımdır.

2 - Ordumuzun istikbali. Galipler ellerinden gelirse mağlûpları ordusuz bırakmak istiyorlar. Umuru dahiliyesini hayli zaman tanzim edemiyecek olan Devleti Osmanîyenin diğer mağlûplara nisbeten daha fazla bir orduya ihtiyacı olduğu galiplerce de malûmdur. Bu teşebbüsümüz neticesinde maksada kâfi bir ordunun ipkası ten'iç edildiği takdirde teşkilât için daha iki prensip varidi hatır olmaktadır. Biri, seferde büyük orduya esas olacak büyük ve müteaddit karargâhlı mebzul kıraati fenniyeyi diğeri ise asayiş ve talimü terbiye temin edecek derecede nispeten az büyük karargâhlı ve kıtaatı fenniyeyi, yani teşkilâtı hazıra olarak üç müfettişlikten ibaret dokuz fırkalı bir ordu kabul etmektir. Ben ikincisini tercih ederim. Jandarma, hudut gümrük, izci, tayyare, telsiztelgraf ve otomobil teşkilatı ordudan hariç fakat ordunun gizlice nezaret ve idaresinde bulunmalıdır.

Yirminci Kolordu Kumandanı Mirliva Ali Fuat

VESİKA, 156.

Dakika tehiri gayricaizdir ***Diyarbekirden, 16-17/10/1335***

Amasyada Heyeti Temsilîyeye

Salih Paşa Hazretlerile mülâkatta hükûmeti merkeziyeye berveçhiati nikatın iblâğının münasip olacağı mütaleasında bulundum;

a) Siyaseti dahiliye.

b) Akti mütarekedenberi on bir ay zarfında kabineler resmi geçit yapar gibi sık, sık tebeddül etti. Harbiye Nezaretine şimdiye kadar bir düzine nâzır tayin edildi. Buna yegâne sebep kabinelerin amali milleti ihmal ederek hiçbir kuvvete istinat etmemesidir. Nâzırların tesiratı siyasîyeye kapılarak ve gölgelerinden korkarak gayet cebin bir siyaset takip etmeleri ve düşmanlarımızın sözlerile hareket eylemeleri yüzünden millet ve ona zahir olan ordu şüphe altında bırakıldı. Mütarekenin adı kaldı. Millet birçok felâketlere maruz oldu. Bu suretle milletle hükûmetin arası açıldı. Böyle zamanlarda her devlet milletin azim ve iradesine istinat eder. Meselâ İtalyanlar ve yunanlıların harekâtı, yaygaraları meydanda misal olarak dururken hükûmetimiz mitingleri bile men etti. Milleti büsbütün ihmal etti. Bundan sonra hükûmeti merkeziye milletin azim ve iradesine istinat ederek cesurane ve durbinane bir siyaset takip etmelidir. Ve Millet Meclisinin küşadı hakkındaki vait infaz edilmelidir.

c) İstanbul Düveli İtilâliyenin tahtı tesirinde bulundukça Millet Meclisinin İstanbulda bu toplanması mahzurdan salim değildir. İstanbulda kadınlarımızı bile İngiliz Muhipler Cemiyetine ithal eden müessirat, meb'uslarımız üzerinde mühim tesir yapabilir. Emniyetbahş rol ve neticeye

BELGE, 156.

Kişiye özeldir **Bozüyük, 16/10/1919**

Dakika geciktirilemez

Amasyada: Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kuruluna

K: 16 Ekim 1919 şifreyedir:

1 - Mustafa Kemal Paşaya özeldir: Hükûmetimizin dış politikası yüzyılı aşkın bir zamandanberi hükûmetimizin başarılı olamayıp bir yıkıntıdan öbürüne düşmesi olup bu da durum ve koşullarımızın gereği olarak bütün yabancılarla ülkemizdeki hıristiyanları ve bunlara destek olan bazı hain müslüman politikacılarımız yüzündendir. Bu nedenle çok zayıf kaldık. Güçlenmedikçe bu yıkımlardan kurtulmak olanağı yoktur. Güçlenmek için ise dış ve iç işlerimizde namusluca destek olmaktan başka bir şey düşünmiyen güçlü ve zengin ve çağdaş bir dosta gereksinmemiz vardır. Bunun belirlenmesini yetkili olanlara bırakmak zorundayım. İç yönetim alanında bu konuda ne ölçüde reform yapılırsa yapılsın işin başına padişaha, millet ve vatana bağlı, iyi niyet sahibi olanlar getirilmedikçe iç yönetimde elde edilecek başarı hainlik ve gericilikle yıkılabilir. Şimdiye kadar buna pek az dikkat edilmişti. Sivil ve askerî yönetim ile ve iç düzen ve güvenlikle uğraşan bazı görevliler bugün de haindirler. Bunların hemen değiştirilmesi gereklidir. Uzun bir süredir vatan hainlerinden hiçbirinin cezalandırılmaması bunların bolluğunu ve sayısını arttırmıştır. Bugün en önemli iş padişahı, millet ve vatanı hainlerden kurtarmak ve yabancı entrikalarını önlemektir. Bu konuda milis jandarma örgütü ve bunun kaynakları yetersiz ise tutumuna ve başka şeylere bakmaksızın yeteneklilerle hemen güçlendirilmesi gereklidir.

2 - Ordumuzun geleceği. Yenenler ellerinden gelirse yenilenleri ordusuz bırakmak istiyorlar. İç işlerini uzun süre düzene sokamıyacak olan Osmanlı Devletinin öbür yenilenlere oranla daha büyük bir orduya gereksinimi olduğu yenenlerce de bilinmektedir. Bu girişimimiz sonucunda amaca yetecek bir ordunun alıkonması onaylanırsa örgütlenme için iki prensip daha akla gelmektedir. Biri, savaş durumunda büyük orduya çekirdek olacak büyük ve birçok karargâhlı bol teknik birlikleri öbürü ise iç güvenliği ve eğitim sağlayacak ölçüde oldukça az büyük karargâhlı ve teknik birlikler olan, yani bugünkü örgütlenmeye göre üç müfettişlikten oluşan dokuz tümenli bir ordu kabul etmektir. Ben ikincisini yeğlerim. Jandarma, sınırlar, gümrük, izci, uçak telsiz - telgraf ve otomobil örgütleri ordunun dışında ama gizlice ordunun gözetim ve yönetiminde bulunmalıdır.

Yirminci Kolordu Komutanı Tuğgeneral Ali Fuat

BELGE, 156.

Dakika geciktirilemez **Diyarbakırdan, 16-17/10/1919**

Amasyada Temsilci Kurula

Salih Paşa Hazretlerile buluşunca İstanbul hükûmetine aşağıdaki noktaların bildirilmesinin uygun olacağını düşünürüm;

a) İç politika.

b) Ateşkes anlaşmasından bu yana on bir ay içinde kabineler geçit resmi yapar gibi sık, sık değişti. Savaşişleri Bakanlığına şimdiye kadar bir düzine bakan atandı. Bunun tek nedeni kabinelerin ulusun isteklerini önemsemiyerek hiçbir güce dayanmamasıdır. Bakanların politik etkilere kapılarak ve gölgelerinden korkarak çok korkakça bir politika izlemeleri ve düşmanlarımızın sözlerine göre davranmaları yüzünden millet ve ona destek olan ordu kuşku altında bırakıldı. Ateşkesin adı kaldı. Millet birçok yıkımlara uğradı. Böylece milletle hükûmetin arası açıldı. Böyle zamanlarda her devlet milletin kesin kararlılığına dayanır. Örneğin İtalyanlar ve Yunanlıların davranışları, yaygaraları ortada örnek olarak dururken hükûmetimiz mitingleri bile yasakladı. Milleti hiç önemsemedi. Bundan sonra İstanbul hükûmeti milletin kesin kararlılığına dayanarak cesur ve uzak görülü bir politika izlemelidir. Ve Millet Meclisinin açılması konusunda verilen söz tutulmalıdır.

c) İstanbul İtilâf Deyletlerinin etkisi altında bulundukça Millet Meclisinin İstanbulda toplanması sakıncasız değildir. İstanbulda kadınlarımızı bile İngiliz Dostları Derneğine sokan etkenler, meb'uslarımız üzerinde önemli etki yapabilir. Güven verici bir yol tutulup sonuca varıncaya kadar

Levent Şahverdi Arşivi

kadar meb'usan memleket dahilinde münasip bir noktada toplanmalıdır. Ve memleket dahilinde ve hassaten İstanbulda Kürt Teali Cemiyeti gibi camiai Osmanîyenin parçalanmasına hizmet eden azalarından vicdanlarını sattıkları delâil ile anlaşılan cemiyet ve fırkaların ifsadatına ve düşman parasile çıkan muharrik gazetelerin muzır neşriyatına nihayet verilmelidir. Malatya Mutasarrıfı Halil Rami Beyin Kürt cemiyetinin ve Ermeni patrikanesinin muavenet ve tesiratile Malatyaya tayin edildiğini alenen söylemiş ve Kürdistan istiklâlini hazırlamağa çalışmıştır. Kürtlerle beraber İngiliz binbaşısının Malatyaya geleceğini üç aydanberi söylemekte imiş bu misalden dersi ibret alınarak tayinde hiçbir tesirata kapılmamak ve sırf vatanın selâmeti düşünülerek intihap edilmelidir. Kürdistana sulhün aktine kadar yerli büyük memur gönderilmemelidir.

Faik Ali Bey, kendilerini burada İngilizlerin tayin ettirdiğini müftehirane söylüyor. Bu fikirde olan valinin ne iş göreceği bedihidir. Umun devlete müteallik mesailde düşmanların fikrine müracaat izmihlalimizi mucip olur.

d) Refik Halil, Ali Kemal Beyler, Süleyman Şefik Paşa gibi bimeslek vicdansızları mühim makamlara getirecek sadrazamlar gelirse iş başına gene (m s y a y b v n) veliahtı saltanat hazretlerinin lâyihalarında teklif buyurdukları gibi zati akdesi hazreti padişahinin mevcudiyeti hiç mesabesinde olan fırkalara iltifat buyurmamalarını ve fırka mesailinin fevkinde bir muvazene temin buyurmaları (v k v n b a y l v n) zati akdesi padişahı mukarribanının hiçbir tesiri siyasîye kapılmıyacak vatanperver zevattan intihabı milletin ahvalini yakından görerek zatı humayunlarına raporla arzı malûmat etmek üzere şehzadegândan asker olanların muhtelif mıntakalarda orduda hizmetleri elzem görülmektedir ve matbuat sansörünün kaldırılması ve zaruri ise tahfifi.

e) Harbiye Nezaretinin hıristiyanların terhisini emretmekle gayrimüslimlerin imtiyazatı tezyide başlandı. Bu gibi imtiyazatın müsaadesi nispetinde ref'i.

f) Mütareke aktinde bulunduğumuz hat dahilindeki memaliki Osmanîyenin Garbî Trakya da dahil olduğu halde doğrudan doğruya zati akdesi hazreti padişahinin idaresinde bir şekli müstakilde kalması.

g) Hilâfetin âli Osmanda kalması.

h) Suriyedeki cemiyeti arabiyenin fikrini bildirmiştim. Bugün Suriye hiçbir ecnebî himayesi istemiyor. Ve külliyen müstakil kalmak istiyor. Yalnız bitaraf bir hükûmetin muzahereti arzı olunuyor. Mümkün olursa Mısır da dahil olarak bütün Arabistamn şerif idaresinde istiklâli arzu olunuyor. Fakat Arabistanda ahvali ruhiye ve labayii kavmiye bence malûm olduğu için bütün Arabistan aksamının şerif idaresinde bir hükûmet teşkil edebilmelerine ihtimal veremem ve hürriyet ve müsavatı millîyelerinin teminine muvaffakıyet elverdiği nispette Hükûmeti Osmanîyenin azîm bir ekseriyetle reyi irtibat kazanacağı muhakkaktır. Binaenaleyh Irak, Suriye, Hicazı ve Ceziretülârabın (l y k r b s n a n) akvamını ayrı, ayrı birer hükûmeti Arabiye teşkil ederek cümlesinin zatı akdesi hazreti hüâfetpenahiye suveri münasibe ile merbutiyetini temin ve bir konfederasyon teşkili neticede Hükûmeti Osmanîyenin Araplarla her suretle uyuşması mümkündür. Osmanlı sancağı da Amerika sancağındaki yıldızlar gibi hükûmetlerin adedince hilâl ihtivası (t m l h y) makamatı mukaddeseye halife namına memurlar ve bir mıktar Osmanlı askeri ikamesi de kabildir.

i) Bir Ermenistan teşkili zaruridir. Kafkasyada hükûmetimizce tanınmış Ermeni Cumhuriyeti bizim zararımıza tevsi edilemez. Sulh konferansının ısrarı halinde cüz'î mıktarda tashihi hudut kabulünde fedakârlık zaruridir ve (a y r a k d n k l y z a s a r v n h k y r d v k n h) Kafkas bilâ Ermenistan teşekkül edeceğine göre Azerbaycan islâm hükûmetinin kuvveti az olarak teşekkülüne muavenet menfaatimiz iktizasındandır. Bunun teşekkülünü ve derecesini tayin hükûmete aittir. Yunanistanın hakkımızdaki muzır siyasetine karşı Bulgaristan ile iyi geçinmek lâzımdır. Bulgarların da bunu arzu edeceklerini zannederim.

j) Himaye istiklâli muhil olduğundan hiçbir hükûmetin himayesi kabul edilmemelidir. Yalnız ziraat, sınaat ve sair fennî ve idarî hususatta istiklâlimize halel vermemek şartile bitaraf bir hükûmetin muzahereti kabul olunabilir. Suriye Hükûmeti Arabiyesi de bu fikirdedir ve muavenette Amerikaya meyyaldir. İstihbarata göre Suriyede işgal tehlikesine karşı seferberlik yapılması bu fikri teyit eder.

k) Sulh konferansına itimadı umumiye mazhar siyasetten anlar vatanperver zevatın intihabı.

Ordumuzun istikbali.

l) Müfettişlikler ve şûrayı askeri ihya edilmeli.

meb'uslar yurdun iç taraflarında uygun bir yerde toplanmalıdır. Ve memlekette ve özellikle İstanbulda Kürt Yükselme Derneği gibi Osmanlı toplumunun parçalanmasına yardım eden üyelerin çalışmalarına ve vicdanlarını sattıkları kanıtlarla anlaşılan dernek ve partilerin bozgunculuğuna ve düşman parasile çıkan kışkırtıcı gazetelerin zararlı yayımlarına son verilmelidir. Malatya Mutasarrıfı Halil Rami Bey Kürt derneğinin ve Ermeni patrikanesinin yardım ve etkisiyle Malatyaya atandığını açıkça söylemiş ve Kürdistan bağımsızlığını hazırlamaya çalışmıştır. Kürtlerle birlikte İngiliz binbaşısının Malatyaya geleceğini üç aydanberi söylemekte imiş. Bu örnekten ibret dersi alınarak atamalarda hiçbir etkiye kapılmamak ve yalnız vatanın esenliği düşünülerek seçim yapılmalıdır. Kürdistana barış anlaşması yapılana kadar yerli büyük memur gönderilmemelidir.

Faik Ali Bey, burada kendilerini İngilizlerin atattırdığını övünerek söylüyor. Bu düşüncede olan valinin ne iş göreceği açıkça bellidir. Devlet işlerine ilişkin konularda düşmanların görüşüne başvurmak batmamıza neden olur.

d) Refik Halit, Ali Kemal Beyler, Süleyman Şefik Paşa gibi sütü bozuk vicdansızları önemli görevlere getirecek başbakanlar iş başına gelirse yine (m s y a y b v n) veliaht hazretlerinin raporlarında önerdikleri gibi en kutsal padişahımız hazretlerinin, varlıkları bir hiçten ibaret bulunan partilere yüz vermemelerini ve partiler üstü bir denge sağlamaları (v k v n b a y l v n) en kutsal padişahımızın yakınlarının hiçbir politik etkiye kapılmıyacak yurtsever kişilerden seçilmesi milletin durumunu yakından görerek padişaha raporla bilgi sunmak üzere şehzadelerden asker olanların türlü bölgelerde orduda görev yapmaları çok gerekli görülmektedir ve basın sansürünün kaldırılması ya da kalması zorunlu ise hafifletilmesi.

e) Savaşişleri Bakanının Hıristiyanların terhis edilmesini emretmesiyle Müslüman olmayanların ayrıcalıkları artmaya başladı. Bu gibi ayrıcalıkların olabildiği ölçüde kaldırılması.

f) Ateşkes anlaşması yaptığımız sınırlar içindeki Osmanlı topraklarının Batı Trakya da içinde olmak üzere doğrudan doğruya en kutsal padişah hazretlerinin yönetiminde bağımsız bir biçimde kalması.

g) Halifeliğin Osmanlı soyunda kalması.

h) Suriyedeki Arap toplumunun ne düşündüğünü bildirmiştim. Bugün Suriye hiçbir yabancı korumacılığı istemiyor. Ve tümüyle bağımsız kalmak istiyor. Yalnız tarafsız bir devletin destek olması isteniyor. Olanak varsa Mısır da içinde olmak üzere tüm Arabistanın şerif* yönetiminde bağımsızlığı isteniyor. Fakat Arabistanın ruhsal durumunu ve halklarını huy ve tutumlarını bildiğim için bütün Arabistan bölümlerinin şerif yönetiminde bir hükûmet kurabilmelerini olası göremem ve ulusal özgürlük ve eşitliklerinin sağlanması başarılabildiği ölçüde Osmanlı Devletine bağlanma düşüncesinin büyük çoğunlukla kabul edileceği kesindir. Buna göre Irakın, Suriyenin, Hicazın ve Arapyarımadası (l y k r b s n a n) halklarının ayrı, ayrı birer Arap devleti kurup tümünün en kutsal halife hazretlerine uygun biçimlerde bağlanmasını sağlamak ve bir konfederasyan kurmak ve sonuç olarak Osmanlı Devletinin Araplarla her bakımdan uyuşması olabilir. Osmanlı bayrağına da Amerika bayrağındaki yıldızlar gibi devletlerin sayısınca hilâl konması (t m l h y) kutsal yerlere** halife adına görevliler ve bir mıktar Osmanlı askeri yerleştirilebilir.

i) Bir Ermenistan kurulması zorunludur. Kafkasyada hükûmetimizce tanınmış Ermeni Cumhuriyeti bizim zararımıza genişletilemez. Barış konferansı direnirse ufak bir sınır düzeltmesi yoluyla ödün verilmesi zorunlu olur ve (a y r a k d n k l y z a s a r v n h k y r d v k n h) Kafkasya Ermenistansız kurulacağına göre Azerbaycan İslâm Devletinin gücü az olarak kurulmasına yardım etmek çıkarımız gereğidir. Bunun kuruluşunu ve ölçüsünü saptamak hükûmete düşer. Yunanistanın hakkımızdaki zararlı politikasına karşı Bulgaristan ile iyi geçinmek gereklidir. Bulgarların da bunu isteyeceklerini sanırım.

j) Korumacılık bağımsızlığa ters düştüğünden hiçbir devletin korumacılığı kabul edilmemelidir. Yalnız tarım, endüstri ve öbür teknik ve yönetsel yardımı kabul olunabilir. Suriye Arap Hükûmeti de bu düşüncededir ve yardımcılık bakımından Amerikaya eğilimlidir. Öğrenildiğine göre Suriyede işgal tehlikesine karşı seferberlik yapılması bu düşünceyi doğrular.

k) Barış konferansına kamunun güvenini kazanmış politikadan anlar yurtseverlerin seçilmesi.

Ordumuzun geleceği.

l) Müfettişlikler ve askeri şûra yeniden kurulmalı.

---

* Hazreti Hüseyin vasıtasıyla Peygamber soyundan olanlara "şerif" denirdi

** Mekke ve Medine

Levent Şahverdi Arşivi

m) Emir ve kumanda ve mühim makamat Harbi Umumide tecrübe görmüş muktedir namuskâr kumandanlara tevdi olunmalı.

n) Siyasî bir maksatla Enver Paşanın gadrine uğramış muktedir mütekait erkân ve ümera mevcuttur. Bunların mıktarı da pek mahduttur. Bunların iadei rütbeleri ve istihdamları münasip olur.

(h h d) Ordudan çıkarılacak kadro fazlası binlerce ümera ve zabitan varken naehil mütekaidinin hizmeti nizamiyeye alınmaması.

o) Zabitanın terfihi hali.

p) Düşmanlarımız mağlûpların tehdidi teslihatına çalışırken kendileri mütemadiyen tezyidi teslihat yapmakta olduklarından sulh konferansında ahvali dahiliyemiz de nazan dikkate alınarak hudutlarımıza ve maliyemizin kuvvetine göre teşkilâtı askeriyenin kâfi kuvvette ipkasına çalışılması ve sırf mıntakamı kuvvetsiz bırakarak kolayca zabıt maksadile General Allenbis tarafından kolordumun lâğvı talep edilmiş ve bu talep şimdiye kadar is'af edilmemişse de bu fikrin mevcudiyeti kolordumun bütün muamelâtına tesir yapmakta olduğundan bu lâğıv meselesinde olduğu gibi bütün ordunun erkânıharbiyenin bu müzahir devletin maiyetine ve nüfuzuna geçmemesine dikkat olunması varidi hatır olan maruzatımdan savap olmayanlar hakkında tenvirimi ve bu şifrenin alındığının iş'ar buyurulması müsterhamdır. Harekât 2568 numaralıdır.

K.O. 13 Kumandanı
Cevdet

VESİKA, 156.

Şifre halli ***Ankara, 17/10/1335***
Adet
4690
Gayet aceledir. Zata mahsustur.

Amasyada Kongre Heyeti Temsilîyesi Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Siyaseti hariciyemizde istiklâli tam talebile hiçbir devletin mandasını kabul etmemek, kapitülasyonların ve gümrük rüsumunu tezyit mecburiyetinin borçlarımızı ödeyemiyeceğimize sebep olacağını irae ve ispat ederek bu kaydi kadimden memleketi ahten ve filen kurtarmak.

2 - Memleketimizde istilâ hırsı takip etmiyen bir devletin iktisadî ve fennî muavenet ve muzaheretini temin etmek, başka devletlerden de mütehassıslar, müşavirler, muallimler celbedebilmek ve bilhassa teşkilâtı bize benziyen ve pek küçülmesi itibarile ricali âliyesi işsiz kalan Avusturya-Macaristandan idarei dahiliyede mütehassıslar getirtmek.

3 - Fransaya memleketimizdeki menafii azimei asırdidesi, harsı, gerek daima dost bir vaziyette bulundurulmasının ve bu suretle zaman zaman aleyhimize kaldırılacak olan efkârı umumiyei cihana karşı büyük müdafaacı kazanmak ve erkânıharbiye talebesinin Fransaya izamı veya muallim celbi konferansta ordumuzun lehine medar olabilir.

4 - İngilterenin Bağdat-İskenderun hattını alacağı istidlâl olunmaktadır. Anadoluda kalan mütebaki hatların heyeti umumiyesini Türk azaları bulunan muhtelit bir heyetin riyaset ve murakebesinde Fransız şirketlerine tevdi ve hasılatı safiyesinin düyunu umumiyeye tahsisi muvafık olacağı kanaatindeyim.

5 - Kezalik Fransızlar tarafından daha şimdiden kendiliklerinden Adananın tahliyesile ahalisi Türk olan vilâyetlerin Türklerde kalması filen gösterilirse memleketin her tarafında ve hatta Adanada Fransız askeri olmadan bile istemeden menafii iktisadiyenin verilebileceği irae ve tahmin edileceği iblâğ edilmelidir. Ve bu suretle Fransızların Adanada kalmaları için hazırlanmakta ve Yunanın Aydın, İtalyanın Antalya ve İngilterenin Halep ve Musul şehirleri ile bu vilâyetlerin şimalinde yerleşmek tasavvur ve hazırlıkları menedilmiş olacaktır.

6 - Bilhassa mütarekedenberi takip eyledikleri sakim siyaset ve metbuu mufahhamları zatı hazreti padişahiyi eyyamı merasimde ademi ziyaretle rabıtai ubudiyet ve tabiiyeti kat'eylemiş olan patriklerin eski imtiyazdan bahse hakları kalmamıştır. Zaten Rum ahali Makedonyaya, Ermeni ahali Erivandaki Ermeni Cumhuriyetine tebdil edilmesi suretile Ermeni ve Rumların merkezi sıkleti de memleketimizden kalkmış olacağından Rum ve Ermeni patriklerinin ve buna tebean Bulgar eksarhının Dersaadetten kaldırılması ve sulh muahedesinde her halde duçarı zarar ve tehcir ola-

m) Emir ve komuta ve önemli görevler Dünya Savaşında deneyim kazanmış yetenekli namuslu komutanlara verilmeli.

n) Enver Paşanın politik bir amaçla kötülük ettiği yetenekli emekli üst subaylar ve komutanlar vardır. Bunların sayısı da çok azdır. Bunların rütbelerinin geri verilmesi ve görevlendirilmeleri uygun olur.

(h h d) Ordudan çıkarılacak kadro fazlası binlerce komutan ve subay varken yeteneksiz emeklilerin ordu görevine alınmaması.

o) Subayların parasal durumlarının iyileştirilmesi.

p) Düşmanlarımız yenilenlerin silâhlarını sınırlamaya çalışırken kendileri durmadan silâhlarını artırmakta olduklarından barış konferansında iç durumumuz da dikkate alınarak sınırlarımıza ve maliyemizin gücüne göre askeri örgütün yeter güçte tutulmasını çalışılması ve salt benim bölgemi güçsüz bırakarak kolayca ele geçirmek amacıyla General Allenby tarafından kolordumun kaldırılması istenmiş ve bu istek şimdiye kadar yerine getirilmemişse de bu düşüncenin var oluşu bile ordumun bütün işlerini etkilediğinden bu kolorduyu kaldırma konusunda olduğu gibi bütün ordunun kurmay kurullarının bize yardımcı olan bu devletin emri altına girmemesine ve etkisi altında kalmamasına dikkat edilmesi aklıma gelen bu bildirdiklerimden yerinde görülmeyenler konusunda aydınlatılmamı ve bu şifrenin alındığının bildirilmesini dilerim. Harekât 2658 sayılıdır.

K.O. 13 Komutanı
Cevdet

BELGE, 156.

Çözülmüş şifre **Ankara, 17/10/1919**
Sayı
4690
Çok ivedidir. Kişiye özeldir

Amasyada Kongre Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Dış politikamızda tam özgürlük istemek ve hiçbir devletin mandasını kabul etmemek, kapitülasyonların ve gümrük vergilerinin artırılması zorunluluğunun borçlarımızı ödeyememize neden olacağını gösterip kanıtlayarak bu eski bağlantıdan memleketi anlaşma ile ve edimli olarak kurtarmak.

2 - Memleketimizi ele geçirme tutkusu olmayan devletin ekonomik ve teknik yardım ve desteğini sağlamak, başka devletlerden de uzmanlar, danışmanlar, öğretmenler getirtebilmek ve özellikle organizasyonu bize benziyen ve pek küçülmesi nedeniyle değerli adamları işsiz kalan Avusturya-Macaristandan iç yönetim için uzmanlar getirtmek.

3 - Fransanın memleketimizdeki yüzlerce yıllık büyük çıkarları ve kültürü dolayısıyla her zaman bir dost durumunda bulundurulmasının ve böylece zaman zaman bize karşı kışkırtılacak dünya kamu oyuna karşı büyük bir savunucu kazanmak ve kurmay öğrencilerinin Fransaya gönderilmesi ya da Fransadan öğretmen getirtmek konferansta ordumuzun yararına destek olabilir.

4 - İngilterenin Bağdat-İskenderun hattını alacağı anlaşılmaktadır. Anadoluda kalan öbür hatların tümünü Türk üyeleri bulunan bir karma kurulun başkanlığında ve denetiminde Fransız şirketlerine vermek ve net gelirini kamu borçlarına ayırmak uygun olur kanısındayım.

5 - Yine Fransızlar tarafından daha şimdiden kendiliklerinden Adananın boşaltılması ile halkı Türk olan illerin Türklerde kalacağı edimli olarak gösterilirse memleketin her tarafında ve hatta Adanada Fransız askeri olmadan bile istemeden ekonomik çıkarlar sağlanabileceği onlara bildirilmelidir. Ve böylece Fransızların Adanada kalmaları için hazırlanmakta ve Yunanın Aydın, İtalyanın Antalya ve İngilterenin Halep ve Musul şehirleri ile bu illerin kuzeyinde yerleşmek düşünce ve hazırlıkları önlenmiş olacaktır.

6 - Özellikle ateşkesten bu yana izledikleri sakat politika ve uyruğu bulundukları yüce padişah hazretlerine tören günlerinde gitmemeleri nedeniyle bağlılık ve uyruklukları kesilmiş olan patriklerin eski ayrıcalıktan söz etmeye hakları kalmamıştır. Gerçekte Rum halk Makedonyaya, Ermeni halk Erivandaki Ermeni Cumhuriyetine tebdil* edilmek yoluyla Ermeni ve Rumların ağırlık merkezi de memleketimizden kalkmış olacağından Rum ve Ermeni patriklerinin ve buna uyarak Bulgar eksarhının İstanbuldan kaldırılması ve barış anlaşmasında her halde zarara uğrayacak

* Tebdil: Savaştan sonra ulusal sınırlar dışında kalan Müslüman Türklerin bazı hıristiyanlarla yer değiştirmesi, böyle bir değiş tokuş yapılması. Anadolu Rum'larının Yunanistana, Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye yerleştirilmesi gibi

Levent Şahverdi Arşivi

cak olan milleti islâmiyeye karşı patrikanelerin defi ifsadatile memlekette sükûnun muhafaza edilebileceği şüphesizdir. Mütareke islâm ahaliye bu kadar tahakküm ve tahkiratta bulunan ve şımartılmış olan bu Ermeni ve Rumların Bulgaristan ve Yunanistanda olduğu gibi daima haricin teşvikile atide saii fesat olacakları pek muhtemel olduğundan mübadelei arazi ve ahali suretile bu meselenin halledilmesinin kan dökülmemek için yegâne çare olduğu konferansta sarahaten gösterilebilmelidir.

7 - İdarei hükûmette sırf islâm ve Türk ahali düşünülerek idarei hükûmet etmek mecburiyetindedir. Akalli kalil kalacak gayrimüslim anasırın zulmü taaddiden masun; hayat, emval ve hukuk mahfuziyeti kâfidir. Dahilde sükûn ve asayişin takriri için bir (fv a m v n y l a l y) jandarmanın kifayetsizliği Anadoluyu acınacak bir halde bırakmaktadır. Filen ıslah ve ikmali için çalışmak zaruridir. Bu da askerliği ikmal etmiş ahaliden gönüllü suretile ve fakat ahlâk ve etvarı mücerrep ve mazbut olanlardan intihap edilmek şartile yapılmalıdır. Bilhassa zabitan hüsnü intihap edilerek faal ve vatanperver bir heyet teşkil olunmalıdır. Alay kumandanlıklarına değerli faal ümera verilmelidir.

8 - Orduya gelince esaslı bir tensike ihtiyaç olduğundan şeraiti kanuniyesi dahilinde namuslu mütekaidin dahil olarak bir şûrayı askerî teşkil edilmeli ve Erkânıharbiyei Umumiye Riyaseti de dahil bulunmalıdır. Harp tecrübelerine istinat eden ve esasatta Türk ve islâm ordusu olması lâzımgelen orduda fırkalara ziraat mütahassısları ve muallimleri konularak ordunun mektep halinde bulundurulması temin edilmeli ve gösterilmelidir.

9 - Her şeyden evel muamelâtı zatiyeye tecrübeli ve kifayetli olan ve....mücerrep zevat tarafından işgal edilerek sicillâtı tetkik ve buna nazaran mevcut zabitan zinde ve vatanperver faal bir hale irca edilmelidir. Son zamanda alınan mütekaidin tekaüde irca edilmeli. Karada kifayetsizliği mücerrep bahriye zabitanı ya sınıfı aslilerine veya başka müteferrik hidemata alınmalıdır. Kadro tespit ve liyakatsiz, ahlâksız olanlar çıkarılmadan evel yalnız sinninin fazlalığından dolayı kusuru olmayanların hemen kadrodan ihraç edilmemesi muvafıktır.

10 - Kolordu, fırka ve alay kumandanlıklarını harbi hazırda ilmi, ahlâkı, faaliyeti mesbuk ve mücerrep zevata tevdi ile şûrayı askerinin tensibinin bihakkın tatbikına harp senelerinde çıkan genç zabitanı terbiye ve tedris ile yükseltmeli ve orduda fikri inzibat ve terakkinin tealisine imkân vermelidir. Bütün alaylarda ve muadili bulunan müessesatta divanı haysiyet teşkili mecburi olmalıdır.

11 - Dersaadette boş oturan zabitan kolordulara gönderilmelidir. Bu suretle kıtaatta istihdam veya tekaüde sevkı bilfiil tecrübe edilerek birçok değerli zabitan iş başına getirilmiş bulunur.

12 - Tekaüt edilmiş ve *edilecek zabitanın ilim ve ahlâk cihetile yüksek ve vatanperverlikleri sevkile talip olanlar bilimtihan nahiye müdürlüklerine, mektep hocalıklarına ve muadili birçok memuriyetlere tayin ile iki taraflı istifade edilebilir.*

13 - Bugün kıtaat efradı yekdiğerine tamamile karışmıştır ve silâh altında askerden...firari mevcut olduğundan af iradesi veçhile cezaları affedilmek üzere emsali silâh altında bulunan bilûmum firarilerle mazereti zail olmuş bakayayı silâh altında celbetmeli ve bunların hemen kıt'alara yeniden kayıt ve tespitile bademe herbir firarinin behemehal kendi kıt'asına izamını esas ittihaz etmek ve aramak kat'iyyen temin edilmelidir.

14 - Sabık veçhile memaliki Osmanîye üç müfettişliğe taksim ve fırka kumandanlarının da mıntakalarında asayişle memuriyetleri memleketin inzibatı noktai nazarından pek mühimdir.

15 - Vusulünün iş'ar buyurulması.

K.O. 20 Kumandan Vekili
Mahmut

VESİKA, 156.

Şifre halli — ***Erzurum, 17/10/1335***
1457 T — ***Vürudu, 18/10/1335***
40

Amasyada Fırka 5 Kumandanlığına

C: 14/10/1335 şifreye Heyeti Temsilîyeye:

Siyaseti dahiliyemiz hakkındaki esaset kongrelerde hemen aynen takrir edilmiştir. Erzurum

ve yer değiştirmeye zorlanacak olan Müslüman halka karşı patrikanelerin kötü kışkırtmaları ortadan kalkmış olacağından ülkede dinginliğin korunabileceği kuşkusuzdur. Ateşkes anlaşması Müslüman halkı bu kadar ezen ve aşağılayan bu şımarık Ermeni ve Rumların Bulgaristan ve Yunanistanda olduğu gibi herzaman dış özendirmelerle ileride bozgunculuk aracı olacakları çok olası bulunduğundan toprak ve halkların değiş tokuşu yoluyla bu sorunun çözümlenmesinin kan dökülmemek için tek çıkar yol olduğu konferansta açıkça belirtilmelidir.

7 - Devlet yönetiminde yanlız Müslüman ve Türk halk düşünülerek hükûmet etmek zorunluğu vardır. Azın azı durumunda kalacak Müslüman olmayan unsurların adaletsizlik ve saldırıdan korunmuş olması can, mal ve hak dokunulmazlığı yeter. İçte dinginlik ve güvenliğin yerleştirilmesi (f v a m v n y l a l y) jandarmanın yetersizliği Anadoluyu acınacak bir durumda bırakmaktadır. Edimli olarak iyileştirilip tamamlanması için çalışmak zorunludur. Bu da askerliğini tamamlamış halktan gönüllü olanlardan ve ama ahlâk ve tutumu denenmiş ve düzgün olanlardan seçilmek koşuluyla yapılmalıdır. Özellikle subaylar iyi seçilerek çalışkan ve yurtsever bir topluluk kurulmalıdır. Alay komutanlıklarına değerli çalışkan komutanlar verilmelidir.

8 - Orduya gelince köklü bir ayıklamaya gereksinme olduğundan yasal koşullar içinde ve namuslu emekliler de aralarında olarak bir askerî şûra kurulmalı ve Genelkurmay Başkanlığı da kurulda yer almalıdır. Savaş deneyimlerine dayanan ve temelde Türk ve Müslüman ordusu olması gereken orduda tümenlere tarım uzman ve öğretmenleri konularak ordunun okul niteliğinde olması sağlanmalı ve gösterilmelidir.

9 - Her şeyden önce özlük işlerine deneyimli ve yetenekli olan ve ... denenmiş kimseler görevlendirilerek siciller incelettirilmeli ve buna göre görevdeki subaylar dinç ve yurtsever ve çalışkan bir duruma getirilmelidir. Son zamanlarda alınan emekliler yeniden emekli edilmeli. Karada yetersizliği denenmiş olan deniz subayları ya asıl sınıflarına ya da başka önemsiz küçük görevlere alınmalıdır. Kadro saptanmalı ve yeteneksiz, ahlâksız olanlar çıkarılmalıdır, daha önemlisi kusursuzların sadece yaşlılık nedeniyle kadrodan hemen çıkarılmaması uygundur..

10 - Kolordu, tümen ve alay komutanlıkları bugünkü savaşta bilgisi, ahlâkı, çalışkanlığı saptanmış ve denenmiş kişilere verilmeli ve askeri şûra kararlarının tam olarak uygulanmasına savaş yıllarında çıkan genç subaylar eğitim ve öğretim yoluyla yükseltmeli ve orduda disiplin ve ilerleme düşüncesinin çoğalmasına olanak sağlanmalıdır. Bütün alaylarda ve buna eşit kuruluşlarda haysiyet divanı kurulması zorunlu olmalıdır..

12 - Emekli edilmiş ve edilecek olan subaylardan bilim ve ahlâk yönünden yüksek olmaları ve yurtsever bulunmaları nedeniyle istekli olanlar sınavla bucak müdürlüklerine, okul öğretmenliklerine ve benzeri birçok görevlere atamakla iki yönlü yarar sağlanabilir.

13 - Bugün birliklerdeki erler tümüyle birbirine karışmıştır ve silâh altında askerden...kaçak bulunan bütün kaçaklarla cezalan affedilmek üzere emsali silâh altında bulunan bütün kaçaklarla mazereti kalmamış bakaya silâh altına çağırılmalı ve bunların hemen birliklere yeniden yazılıp saptanması ve bundan böyle kaçağın kesinlikle kendi birliğine gönderilmesinin ilke olarak kabulü kesinlikle sağlanmalıdır.

14 - Eskisi gibi Osmanlı ülkesinin üç müfettişliğe bölünmesi ve tümen komutanlarının da bölgelerinde iç güvenliği sağlamakla görevlendirilmeleri ülkenin düzeni bakımından çok önemlidir.

15 - Alındığının bildirilmesi.

K.O. 20 Komutan Vekili
Mahmut

BELGE, 156.

Çözülmüş şifre — **Erzurum, 17/10/1919**
1457 T — **Gelişi, 19/10/1919**
40

Amasyada Tümen 5 Komutanlığına

K: 14/19/1919 şifreye Temsilci Kurula:

İç politikamızla ilgili ilkeler kongrelerde hemen hemen olduğu gibi saptanmıştır. Erzurum ko-

Levent Şahverdi Arşivi

hakkında kat'iyyen bir milis ordusu kabul edilmiyerek mutlaka daimi bir ordu ipkası ve bu ordunun mevcudu ne olursa olsun mevcut kadroların azaltılmamasıdır. Civar hükûmatm daimi orduları bulunması jandarma ve gönüllü bir vaziyet olduğu takdirde memleketin vüs'ati ile mütenasip mevcuda baliğ olamaması mutlaka daimi ordunun kuvvetüzzahr olmasına ihtiyaç gösterir. Bundan başka her sene mühim mıktarda yirmi yaşındaki gencin oldukça talim ve terbiye görmesi de maarifi umumiyemiz hesabına bir kârdır arzeylerim.

K.O.15 Kumandanı
Kâzım Kara Bekir

VESİKA, 156.

1577 T ***Erzurum, 18/10/1335***
30
Şifre halli
Gayet müstaceldir.

Amasyada Fırka 5 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Bugünkü telgrafıma zeyildir.

1 - İtilâf Devletleri ya halen veya sulh konferansında şark vilâyetlerindeki ordunun mütarekename ahkâmınca silâh teslim etmelerini istemeleri muhtemeldir. Komşu devletlerden Gürcülerle bilhassa katliamda berdevam bulunan Ermenilerin hudutları şeraiti atiyeleri ve terki silâh keyfiyeti ayrıca takrir ve tespit edilmedikçe daima maruzu tehdit olan halkımızın bir tek silâh bile vermeğe müsaade etmiyecekleri bedihidir. Bu hususun ehemmiyetle nazarı dikkate alınmasını arzederim.

2 - Bundan başka memaliki müstahlâsamızda bir hayli Rus mühimmatı vardır. Bunların sevahilde teslimi taahhüt edildiği için haklı olarak istiyorlardı. Halbuki meselâ Erzurumda bir ambarda mecut Rus mühimmatı yirmi bin arabalıktır. Binaenaleyh bunların itasına ne vesaiti nakliyemiz ve ne de paramız kat'iyyen kifayet etmiyeceğinden bu hususta da dikkatli davranılması iktiza eder. Saniyen bunlar harben alınmış csliha olup milletimizin hakkıdır.

3 - Sulh konferansına gidecek murahhasları Bahriye Nâzırı Paşa Hazertleri bileceğinden bu bapta tenvir buyurulmaklığımı rica eder Salih Paşa Hazretlerine tazimatı mahsusamın takdimine lûtfen vetatatlarını istirham eylerim.

K.O. 15 Kumandanı
Kâzım

VESİKA, 157

Kastamonu, 18/10/1335

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Selâm ve iltifatı alileri Salih Paşa Hazretlerine tebliğ ettirildi. Teveccühü âlilerinden müteşekkir ve hakkında Kuvayi Millîye tarafından yapılan mutantan istikbalden memnun kaldığını cevaben söylemiş oldukları maruzdur.

Kastamonu Müdafaai Hukuk Heyeti
Reşit

VESİKA, 158.

Şifre ***Sıvas, 1/11/1335***

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendiye

Amasyada Bahriye Nâzırı Salih Paşa Hazretlerile vaki mülâkat neticesinde esas mukarrerat ve lâhika, teklif ve hulâsai mütaleat olarak takarrür eden mevat aynen berveçhiati arzedilmiştir.

nusunda bir milis ordusu kesinlikle kabul edilmiyerek her halde sürekli bir ordu bırakılması ve bu ordunun mevcudu ne olursa olsun bugünkü kadroların azaltılmamasıdır. Komşu devletlerin sürekli orduları bulunması Jandarma ve gönüllü bir durum olursa memleketin genişliği ile orantılı mevcuda yükselememesi kesinlikle sürekli ordunun destekleyici güç olmasına gereksinme gösterir. Dundan başka her sene çok sayıda yirmi yaşındaki gencin oldukça öğrenim ve eğitim görmesi de genel eğitimimiz hesabına bir kazançtır. Bilginize sunarım.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım Kara Bekir

BELGE, 156.

1577 T **Erzurum, 18/10/1919**
30
Çözülmüş şifre Çok ivedidir

Amasyada Tümen 5 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Bugünkü Telgrafıma ektir.

1 - İtilâf Devletleri ya şimdi ya da barış konferansında doğu illerindeki ordunun ateşkes anlaşmasına göre silâh teslim etmesini istemeleri olasıdır. Komşu devletlerden Gürcülerle özellikle kıyım sürdüren Ermenilerin sınırları gelecekteki durumları ve silâh bırakmaları ayrıca karara bağlanıp saptanmadıkça hep tehdit karşısında bulunan halkımızın bir tek silâh bile vermeye izin vermiyecekleri açıkça bellidir. Bu konunun önemle göz önünde bulundurulmasını dilerim.

2 - Bundan başka kurtarılmış olan illerimizde çok Rus savaş araç ve gereci vardır. Bunların kıyılarda teslimi üstlenilmiş olduğu için haklı olarak istiyorlardı. Oysa örneğin Erzurumda bir ambarda bulunan Rus savaş araç ve gereçleri yirmi bin arabalıktır. Bu duruma göre bunların taşınmasına ne taşıt araçlarımız ve ne de paramız hiç yetmiyeceğinden bu konuda da dikkatli davranılması gerekir. İkincisi bunlar savaşarak alınmış silâhlar olup milletimizin hakkıdır.

3 - Barış konferansına gidecek delegeleri Denizişleri Bakanı Paşa Hazretleri bileceğinden bu konuda aydınlatılmamı ve Salih Paşa Hazretlerine özel saygılarımın sunulmasına aracılık etmenizi rica ederim.

K.O. 15 Komutanı
Kâzım

BELGE, 157.

Kastamonu, 18/10/1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Yüksek selâm ve ilginiz Salih Paşa Hazretlerine bildirildi. Gösterdiğiniz değerli yakınlığa teşekkür etmiş ve kendisi için Ulusal Güçler tarafından yapılan görkemli karşılamadan memnun kaldığını yanıt olarak söylemiş oldukları bilginize sunulur.

Kastamonu Hakları Savunma Kurulu
Reşit

BELGE, 158.

Şifre **Sıvas, 1/11/1919**

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Komutanı Cevdet Beyefendiye

Amasyada Denizişleri Bakanı Salih Paşa Hazretlerile yapılan görüşme sonunda temel kararlar ve eski, öneri ve düşünce özeti olarak kararlaştırılan maddeler olduğu gibi aşağıda sunulmuştur.

Levent Şahverdi Arşivi

Sulh konferansına gönderilecek zevatın şeraiti lâzimeyi bulunması şartile intihabı tamamen hükûmete terkolunmuştur. Hükûmet tarafından gönderilmek üzere tasavvur olunan zevat esamisi de ilave edilmiştir. Bu malûmatın temasta bulunulan Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesine bildirilmesini ve vusulünün iş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

SURET

Merbuttur (Vesika 159-160)

VESİKA, 159.

Askerin siyasetle meşgul olduğu fikri vermemeli hatta asker siyasetle iştigal etmemeli.

1 - İttihatçılığın, İttihat ve Terakki fikrinin memlekette tekrar uyanması hatta bazı alâiminin meşhut olması siyaseten gayet muzırdır. Çünkü bütün İtilâf Devletlerüe gayrimüslim tebaa bu meslek ve bu fikrin aleyhindedirler ve bu halin vatan için mucibi felâket olacağını ve konferansa fena tesir edeceğini mümessiller yekzeban olarak beyan etmektedirler. Muhit ve zaman suitevil ve suitefehhüme gayet müsait olduğundan en ufak bir hareket ve halden dahi tevakki lâzımdır.

2 - Hükûmetle teşkilâtı millîye arasında nikatı esasiyece itilâf hâsıl olmuş ve asla tebayün ve ihtilâf kalmamıştır. Binaenaleyh hükûmetin mevki ve kuvvetine halel getirecek edna müdahaleden içtinap selâmeti memleket noktai nazarından elzemdir. Şu halde kavanini mevcude ahkâmına ittiba'ı meslek ittihaz etmiş olan hükûmete karşı filânın azli, filânın tayini, filânın cezalandırılması gibi mutalebattan sarfınazar olunması icap eder.

3 - İntikam politikası takip etmiyecekleri vukubulan taahhütleri iktizasından bulunduğundan vaktile teşkilâta muhalefet etmesinden dolayı tevkif edilmiş kimseler varsa bunların ıtlakı ve bunlar meyanında ef'ali memnua mürtekibi olanlar hakkında müddeiumumilikçe icra olunacak takibatı kanuniyeye muhalefet olunmaması iktıza eder.

4 - Tehcir dolayısile irtikâbı cürmedenlerin kanunen mücazatı adlen ve siyaseten elzemdir.

5 - Harbe iştirakimizin musip olup olmadığı hakkındaki içtihadata hükûmet taarruz etmez. Fakat iştirakin musip olduğuna dair olan içtihadatın şimdilik ketmi selâmeti memleket icabındandır. Çünkü isabeti içtihadını ilân edenler Düveli Mütelifeye düşman ve Almana dost addolunarak mucibi tevahhuş oluyor.

6 - İntihabı meb'usinin serbest cereyanı, aleyhimizde vukubulacak itirazat ve müdahalâtın men'i ve tebea beyninde vukuu melhuz ihtilâfatın selbi için lâzım ve selâmeti vatan için elzemdir. Çünkü müdahale vukuu baisi kıylükal olmakla beraber meselâ meşhur ittihatçıların meb'us intihabı itilâf Devletlerinin itiraz hatta müdahalelerini mucip olabileceği cihetle intihabatın reyi ahaliye terki muktazıdır. İsabet te andadır. Zaten meclisi meb'usarula muhalif fırkalara da lüzum vardır.

7 - Galeyanlı nümayişler ve makalelerden sarfınazar olunması.

8 - İhlâli asayişi mucip halâta meydan verilmemesi ve evelce köprüde adam vurulmak gibi vukua gelen harekâtın kendi tensiplerile yapılmamış olduğunun ilân edilmesi.

9 - Hükûmetin ne leh ve ne aleyhinde bir şey yazılmaması.

21 Teşrinievel 1919

Bahriye Nazırı
Salih Hulûsi

VESİKA, 160.

İçtima edecek heyeti meb'usan meyanında şahsiyetleri ittihatçılığın mesavisile alâkadar ve tehcir ve taktil mesailile ve menafii hakikiyei millet ve memlekete münafi sair mesavi ile lekedar olan kimselerin bulunması caiz olmadığından bu cihete mâni olmak için mümkün olan esbaba tevessül edilebilir. Bu tarzı tevessül hukuku şahsiye ve ahkâmı kanuniyeye tecavüz mahiyetinde olmamalıdır. İstihdaf olunacak maksat nezih ve bitaraf zevatın intihaplarını tercih ve bedhahan ve ecanihin bir gûna itiraz ve müdahalelerine meydan vermemek için memleketimizde mevcut bilcümle firakı siyasîyeden ve anasırı hıristiyaniyesinin her noktai nazardan bütün memlekete şümu-

Barış konferansına gönderilecek kişilerin - gerekli nitelikte olmaları koşuluyla - seçilmesi işi hükûmete bırakılmıştır.Hükûmet tarafından gönderilmesi düşünülenlerin adları da eklenmiştir. Bu bilginin ilişkide bulunduğunuz Hakları Savvunma Merkez Kuruluna bildirilmesini ve alındığının bildirilmesini rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

ÖRNEK

BELGE, 159.

İlişiktir (Belge 159-160)

Askerin politikayla uğraştığı düşüncesi uyandırılmamak hatta asker politikayla uğraşmamalı.

1 - İttihatçılığın, İttihat ve Terakki düşüncesinin memlekette yeniden uyanması bir takım belirtilerin görülmesi politika açısından çok zararlıdır. Çünkü bütün İtilâf Devletlerile Müslüman olmayan uyruklar bu ideoloji ve bu düşünceye karşıdırlar ve bu durumun vatan için yıkıma neden olacağını ve konferansa kötü etki yapacağını temsilciler birağızdan söylemektedirler. Ortam ve zaman kötü yorumlamaya ve yanlış anlamaya çok elverişli olduğundan en ufak bir eylem ve durumdan bile kaçınmak gereklidir.

2 - Hükûmetle ulusal örgütler arasında temel konularda anlaşma olmuş ve hiç çelişki ve anlaşmazlık kalmamıştır. Buna göre hükûmetin durumuna ve gücüne zarar verecek en küçük bir karışmadan bile kaçınmak ülke esenliği bakımından çok gereklidir. Şu halde yürürlükteki kanunların kurallarına uymayı ilke edinmiş olan hükûmete karşı filânın görevden alınması, filânın atanması, filânın cezalandırılması gibi isteklerden vazgeçilmesi gerekir.

3 - Öç alma politikası gütmemeye söz vermiş olunduğundan eskiden örgüte karşı çıkmak nedeniyle tutuklanmış kişiler varsa bunların salıverilmesi ve bunlar arasında yasak işler yapanlar hakkında savcılıkta yapılacak yasal kovuşturmaya karşı çıkılmaması gerekir.

4 - Zorla göç ettirme dolayısile suç işlemiş olanların yasal olarak cezalandırılması adalet ve politika açısından çok gereklidir.

5 - Savaşa katılmamızın yerinde olup olmadığı konusundaki inanışlara hükûmet karışmaz. Fakat katılmanın yerinde olduğu yollu inanışların şimdilik gizli tutulması ülkenin esenliği gereğindendir. Çünkü yerinde bulduklarını duyuranlar İtilâf Devletlerine düşman ve Almana dost sayılarak ürküntüye neden oluyorlar.

6 - Meb'us seçimlerinin serbest yapılması, bize karşı yapılacak itirazların ve karışmaların önlenmesi ve uyruklar arasında çıkması olası bulunan anlaşmazlıkları gidermek ve yurdun esenliği için çok gereklidir. Çünkü karışmalar olması dedikodu yaratmakla birlikte sözgelimi ünlü İttihatçıların meb'us seçilmesi İtilâf Devletlerinin karşı çıkmalarına ve hatta karışmalarına yol açabileceğinden seçimlerin halkın oyuna bırakılması gereklidir. Uygun olan da budur. Gerçekte meb'uslar meclisinde muhalif partilere de gereksinim vardır.

7 - Coşkulu gösteri ve makalelerden vaz geçilmesi.

8 - İç güvenliği bozacak olaylara meydan verilmemesi ve evvelce köprüde adam vurmak şeklinde oluşmuş davranışların kendi onaylarıyla yapılmamış olduğunun duyurulması.

9 - Hükûmetten yana ya da ona karşı bir şey yazılmaması.

21 Ekim 1919

Denizişleri Bakanı
Salih Hûlusi

BELGE, 160.

Toplanacak mebuslar arasında ittihatçılığın kötü işleriyle ilgili ve zorla göç ettirme ve adam öldürtme işleriyle ve millet ve memleketin gerçek çıkarlarına aykırı kötü işlerle lekelenmiş olanların bulunması doğru olmadığından bunu önlemek için olabilen yollara başvurulabilir. Bu yola gidiş kişisel hakları ve yasa kurularını çiğneyici nitelikte olmamalıdır. Güdülecek amaç temiz ve yansız kişilerin seçilmesini yeğlemek ve kötülük dileyenlerle yabancıların herhangi bir itirazına ve karışmasına meydan vermemek için memleketimizdeki tüm siyasî partilerin ve Hıristiyanların seçime katılmasını sağlayarak toplanacak meclisin temsilcilik yetkisinin her bakımdan bütün mem-

Levent Şahverdi Arşivi

lünü ispat etmektir. Bu bapta zamanı teşebbüs teahhur etmiş olduğundan bundan sora alınabilecek tedabir ile tamamen temini maksadın mümkün olamıyacağı varidi hatır olmakla beraber azami neticenin istihsaline bezli gayret olunacaktır.

22 Teşrinievel 1919

Bahriye Nazırı
Salih Hulûsi

VESİKA, 161.

Müstaceldir

Amasya Mutasarrıflığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine takdim olunacaktır:

1 - Şeyh Recep ve rüfekasının telgrafname meselesi oraya mübalâğalı surette aksettirilmiş olduğu için izam edildiğini dünkü muhabereden istidlal ettim. Keyfiyeti tavzihan arzediyorum.

2 - Bu adamlar Salih Paşa Hazretlerinin mukaddema Sıvasta menfiyyen bulunmasından istifade ederek, Amasyaya kadar gelmişken buraya da davet edilmeleri münasip olacağı serriştesile bazı sadedilânı biliğfal bir telgrafname ihzar ve imza ettirmişlerdir. Mesele vaktile haber alınmış olduğu gibi muahharen kendileri de makamı vilâyete gelerek böyle bir telgraf yazacaklarını söylemişlerdir. Durup dururken bilâsebep Salip Paşa Hazretlerinin daveti elbette bir maksadı mahsusa matuf olacağından memlekette dedikoduyu mucip olacak bu gibi teşebbüsattan ve delâilile izah edildi. Kendileri de söyleşilen sözlere kanaat etmiş gibi görünerek gittiler.

3 - Evelki gece vasati saat on iki raddelerinde Şeyh Recep ile Ahmet Kemal ve Zaralızade Celâl namındaki iki refiki telgrafhanede makine odasına girerek Salih Paşaya yazılan mezkûr telgrafnamenin keşidesini talep etmişlerdir. Müşarileyhin henüz Amasyaya gelmediğinden dolayı vürudunda çekilmek üzere telgrafnameyi bırakmaları teklif olunmuş ise de ısrar ve tehditte bulunmuşlar ve nihayet telgrafın çekilmiyeceğini anlamaları üzerine kendilerine münasebeti olan bir muhabere memurunu iğfal ederek zatı şahaneye ve İstanbul muhabere sermemuruna hitaben orada tertip ettikleri malûm telgrafları yazdırmışlardır.

4 - Geceyarısı telgrafhanede geçen bu hâdiseden ne telgraf memurları ve ne de diğer bir kimse tarafından hiçbir makama malûmat verilmemiştir.

5 - Ancak ertesi sabah telgraf başmüdürü tarafından evvelâ telefon badehu tezkerei resmiye ile keyfiyetten vilâyetin haberdar edilmesi üzerine hemen bu üç şahıs derdest ettirilerek polis idaresince tahkikatı iptidaiyesi bilicra adliye memurları da geceyarısına kadar dairede alıkonularak evrakı kendilerine tevdi ve kanunen icap eden tevkif müzekkereleri tastir ettirilmiş ve merkumlar da tevkifhaneye ilka olunmuştur.

6 - Bu hâdise yüzünden memlekette sükûn ve inzibatın muhtel olması esasen melhuz olmamakla beraber ihtiyaten lakayyüdat icra ve devriye teksir olunmuştur. Memleket bildikleri hali tabiidedir.

7 - Tafsilâtı maruzadan müsteban buyurulacağı veçhile alâkadar bazı memurların lakaydisi yüzünden tahaddüs eden şu vakanın haddi zatinde ehemmiyeti yok ise de devam ve ehemmiyet ile tevessü eylemesi ihtimali varit iken önüne geçilmiş ve gösterilen icraatı seria ve şedideden dolayı buna mümasil ahvalin bademe ademi zuhûru derkâr bulunmuş olduğu ihtiramatı mahsusuma terdifen maruzdur.

20 Teşrinievel 1919

Sıvas Valisi
Reşit

VESİKA, 162.

Şifre mahlûlü ***İzmit, 20/10/1335***
Pek acele
Adet
1367

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi Riyasetine:

leketi kapsadığını kanıtlamaktadır.. Bu konudaki girişimlerde gecikilmiş olduğundan bundan sonra alınabilecek önlemlerle amacın tam olarak sağlanamayacağı akla gelmekle birlikte alınacak en iyi sonucun elde edilmesine çaba harcanacaktır.

22 Ekim 1919

Dcnizişleri Bakanı
Salih Hulûsi

BELGE, 161.

İvedidir.

Amasya Mutasarrıflığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine sunulacaktır:

1 - Şeyh Recep ve arkadaşlarının telgrafhane sorunu oraya abartılarak yansıtıldığı için fazla önemsendiğini dünkü yazışmadan anladım. Durumu açıkça bilginize sunuyorum.

2 - Bu adamlar Salih Paşa Hazretlerinin daha önceleri Sıvasta sürgün olarak bulunmasından yararlanarak, Amasyaya kadar gelmişken buraya da çağırılması uygun olacağı düşüncesiyle bir takım saf kişileri aldatarak bir telgraf hazırlatıp imza ettirmişlerdir. İş önceden haber alınmış olduğu gibi sonradan kendileri de valiliğe gelerek böyle bir telgraf yazacaklarını söylemişlerdir. Durup dururken hiç bir neden yokken Salih paşa Hazretlerinin çağırılması elbette özel bir amaca yönelik olacağından memlekette dedikoduya yol açacak böyle girişimlerden vazgeçmenin elbette hayırlı olacağı sürekli olarak bir saat boyunca nedenleri ve kanıtlarıyla anlatıldı. Kendileri de söyleşilen sözlere inanmış gibi görünerek gittiler.

3 - Evvelki gece alafranga saat yirrnidört sularında Şeyh Recep ile Ahmet Kemal ve Zaralızade Celâl adındaki iki arkadaşı telgrafhanede makine odasına girerek Salih Paşaya yazılan bu telgrafın çekilmiyeceğini anlamaları üzerine kendilerine yakınlığı olan bir telgraf memurunu aldatarak padişaha ve İstanbul telgraf başmemuruna orada yazdıkları bildiğiniz telgrafları çektirmişlerdir.

4 - Geceyarısı telgrafhanede geçen bu olaydan ne telgraf memurları ve ne de başka birisi tarafından hiçbir resmî görevliye bilgi verilmemiştir.

5 - Ancak ertesi sabah telgraf başmüdürü tarafından önce telefon ve ardından resmî yazıyla durumun valiliğe bildirilmesi üzerine hemen bu üç kişi yakalanarak polis tarafından ilk soruşturmaları yapılmış ve adliye memurları da geceyarısına kadar dairede alıkonularak evrakı kendilerine verilmiş ve kanun gereği olan tutuklama yazısı yazdırılmış ve bu kişiler de tutukevine gönderilmiştir.

6 - Bu olay yüzünden memlekette dinginlik ve düzenin bozulması gerçekten olası görülmemekle birlikte ne olur ne olmaz önlem alınmış ve devriye sayısı çoğaltılmıştır. Memleket bildiğiniz normal durumdadır.

7 - Sunulan ayrıntılı bilgilerden anlayacağınız gibi ilgili bazı memurların aldırmazlığı yüzünden ortaya çıkan bu olayın gerçekte önemi yok ise de sürmesi ve önemli ölçüde genişlemesi olası iken önüne geçilmiş ve alınan ivedi ve sert önlemler sayesinde buna benzer olayların bundan böyle çıkamayacağının açık olduğu özel saygılarımla bilginize sunulur.

20 Ekim 1919

Sıvas Valisi
Reşit

BELGE, 162.

Çözülmüş şifre **İzmit, 20/10/1919**
Çok ivedi
Sayı
1367

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu Başkanlığına:

Levent Şahverdi Arşivi

Adapazarı kazasının Akyazı cihetlerinde Talüstan Bey ve İstanbuldan para ve talimatla gelerek süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vadeden Bekir namında bir şahıs ve Geyve altıncı daire tahsildarı Sapancanın Akçay karyesinden Beslân nam adamların başlarına topladıkları atlı, yaya eşhas ile Adapazarı kasabasını basıp yağma edecekleri mahallince haber alınarak kaymakamı kaza ve İzmitten gönderilen bir binbaşı ve Çerkez ve Abazadan yirmi, yirmi beş kadar atlı ile iki yüz bin mikyasındaki haritada Lûtfiye köyü civarındaki Çarka karyesinde buluştukları ve esbabı hareketleri sual olundukta zatı padişahinin hayatta ve makamı muallâyi hilâfetlerinde olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istedikleri ve Mustafa Kemal Paşayı padişah makamına kabul edemeyeceklerini bayan eylediklerini kaymakamı makine başında mutasarrıfı livaya bildirmiş ve merkumların maksadının bir taklibi hükûmet olup talimattan İstanbulda mühimce zevatla temasları olduğu ve hatta merkumların gûya padişahın da bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri iş'ar kılınmıştı. Keyfiyet derhal kolorduya bildirilerek kuvvet talep edilmekle beraber kaymakamı kazanın Adapazarına gönderilmiş olduğu mukaddema arzedilmiş olan müfrezeyi arabalarla Hendek tarafına tahrik ettirdiği ve kendisinin de dağılmağa başlayan merkumları Hendeğe doğru takip eylediği ve merkum Bekirin eşhasa İngilizler bu iş için bir hafta müddet tayin eylediler, beş gün geçti iki günümüz kaldı işi tacil edelim diye beyanatta bulunduğunu kaymakamı mumaileyh ilâveten bildirmiştir. İşin tevessüüne meydan kalmamak ve silâh patlamadan merkumanı yekdiğerinden ayırıp Bekir denilen mel'unu yakalamak üzere mutasarrıfı liva ile birlikte Jandarma Binbaşılığından Mütekait Hafız ve kezalik Binbaşılıktan Mütekait ve çiftlik eshabından ve İzmit Heyeti Merkeziyesi Reisi Sanisi Çerkez Kâzım ve Sapancadan Zafer Beyleri mahalli mezkûra göndermeğe karar verdik. Mumaileyhimin teşhisinden bir netice elde edileceği ümit ve maahaza kuvvet iraesile inkıyat ettirmek te pek lâzım olup müfrezenin hareketi neticesi ayrıca arz olunacaktır. Bu mesele hakkında Dersaadette Müdafaai Hukuk Cemiyetinin mümessili veya pek namuslu, vicdanlı, bildiğimiz muhafız ve fırkamın mensup olduğu Yirmi beşinci Kolordunun Kumandanı ve ahiren esaretten gelen Sabık Yemen Kuvası Kumandanı Mirliva Çerkez Ali Sait Paşadan bu meselenin nerelere ve kimlere kök saldığını istizah etmek münasip gibi mütalea olunmaktadır. Ali Fuat Paşa Hazretler tarafından da Düzce taraflarına bir mıktar kuvvet şevki pek mühimdir. Arzı keyfiyet olunur Efendim.

Birinci Fırka Kumandanı
Mustafa Asım

VESİKA, 163.

Adet ***Amasya, 23/10/1335***
36
Tel
Gayet müstaceldir

Adapazarı Kaymakamlığına

Talüstan, Bekir ve Beslân Beyler namında birtakım kesanın bazı harekâtı mefsedelkâranede bulundukları istihbar kılınmıştır. Bunlara karşı tedabiri şedide ve serianın tatbikında kat'iyyen tereddüt gösterilmiyerek izalei mazarrallarile neticesinin iş'arı mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 164.

Gayet müstaceldir ***Amasya, 23/10/1335***
Şifre

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Adapazarı kazasının Akyazı cihetlerinde İtilâf ve Hürriyet mensuplarından çeteci Bekir Bey ve rüfekası İstanbuldan külliyetli para ve talimatla gelerek süvari olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vadederek birtakım eşhası başına toplamağa kıyam eylemiştir. Ve kendisine tesadüf edenlere zatı padişahinin hayatta ve makamı hilâfette olup olmadığını öğrenmek için Ada-

Adapazarı ilçesinin Akyazı yöresinde Talüstan Bey ve İstanbuldan para ve direktifle gelerek atlı olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vaad eden Bekir adında birisi ve Geyve altıncı daire tahsildarı Sapancanın Akçaş köyünden Beslân adındaki adamların başlarına topladıkları atlı ve yaya kişilerle Adapazarı kasabasını basıp yağma edecekleri yerinden haber alınarak ilçe kaymakamı ve İzmitten gönderilen bir binbaşı ve Çerkez ve Abazadan yirmi, yirmi beş kadar atlı ile iki yüz bin ölçeğindeki haritada Lûtfiye köyü yakınında Çarka köyünde buluştukları ve bu davranışlarının nedeni soruldukta padişahın yaşamakta ve halifelik konumunda olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istedikleri ve Mustafa Kemal Paşayı padişah olarak kabul edemiyeceklerini söylediklerini ilçe kaymakamı makine başında sancak mutasarrıfına bildirmiş ve bunların amacının yönetimi devirmek olduğu direktiften İstanbulda önemlice kişilerle ilişkileri olduğu ve hatta bunların sanki bu yaptıklarından padişahın da bilgisi olduğunu söyledikleri bildirilmiştir. Durum hemen kolorduya bildirilerek kuvvet istenmekle birlikte ilçe kaymakamının, Adapazarına gönderilmiş olduğu evvelce bildirilmiş olan birliği arabalarla Hendek doğrultusunda yola çıkarttığı ve kendisinin de dağılmaya başlayan bu kişileri Hendeğe doğru izlediği ve sözü geçen Bekirin toplanan kişilere İngilizler bu iş için bir hafta süre tanıdılar, beş gün geçti iki günümüz kaldı işi çabuklaştıralım diye konuştuğu o kaymakam tarafından ek olarak bildirilmiştir. İşin genişlemesine meydan bırakmamak ve silâh patlamadan bu kişileri birbirinden ayırıp Bekir denilen mel'unu yakalamak için sancak mutasarrıfı ile birlikte Jandarma Binbaşılığından emekli Hafız ve o da Binbaşılıktan emekli ve çiftlik sahiplerinden ve İzmit Merkez Kurulu İkinci Başkanı Çerkez Kâzım ve Sapancadan Zafer Beyleri o yere göndermeye karar verdik. Bu kişilerin girişiminden bir sonuç alınacağı beklenmekte ise de kuvvet gösterisiyle baş eğdirmek de pek gerekli olup birliğin gidişinin sonucu ayrıca bildirilecektir. Bu sorunla ilgili olarak İstanbulda Hakları Savunma derneğinin temsilcisi ya da çok namuslu, vicdanlı, bildiğimiz muhafız* ve tümenin bağlı olduğu Yirmibeşinci Kolordunun Komutanı ve yeni tutsaklıktan dönen eski Yemen Kuvvetleri Komutanı Tuğgeneral Çerkez Ali Sait Paşadan bu işin nerelere ve kimlere kök saldığını sorup öğrenmek uygun gibi düşünülmektedir. Ali Fuat Paşa Hazretleri tarafından da Düzce taraflarına bir mıktar kuvvet gönderilmesi çok önemlidir. Durum bilginize sunulur Efendim.

Birinci Tümen Komutanı
Mustafa Asım

BELGE, 163.

Sayı **Amasya, 23/10/1919**
36
Tel
Çok ivedidir

Adapazarı Kaymakamlığına

Talüstan, Bekir ve Beslân Beyler adında birtakım adamların bazı bozguncu işler yaptıkları öğrenilmiştir. Bunlara karşı sert ve çabuk önlemler uygulanmasında kesinlikle duraksama gösterilmiyerek zararlı eylemlerinin yok edilmesi ve sonucun bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği adına
Mustafa Kemal

BELGE, 164.

Çok ivedidir. **Amasya, 23/10/1919**
Şifre

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretleri

Adapazarı ilçesinin Akyazı yörelerinde İtilâf ve Hürriyet Partisinden çeteci Bekir Bey ve arkadaşları İstanbuldan pek çok para ve direktifle gelerek atlı olacaklara otuz ve piyade yazılacaklara on beş lira vaadederek birtakım adamları başına toplamaya kalkışmıştır. Ve kendisine rastlayanlara padişahın yaşamakta ve halifelik konumunda olup olmadığını öğrenmek için Adapazarına makine başına gelmek istediklerini bildirdikleri ve amaçlarının yönetimi devirmek olduğu ve elle-

* Bu ibarede "muhafız" kelimesinin ne anlamda kullanıldığı anlaşılmamıştır (B.Y.)

Levent Şahverdi Arşivi

pazarına makine başına gelmek istediklerini bildirdikleri ve maksatlarının bir taklibi hükûmet olduğu ve ellerindeki talimattan İstanbulda mühimce zevatla temasları bulunduğu ve hatta merkumların gûya zatı şahanenin de bu hareketlerinden haberdar olduğunu beyan eyledikleri ve merkum Bekirin toplanan bazı eşhasa İngilizler bu iş için bir hafta müddet tayin eylediler, beş gün geçti iki günümüz kaldı işi tacil edelim diye beyanatta bulunduğunun işitildiği istihbar kılınmıştır. Hükûmeti seniyece bu gibi ef'al ve harekâtı mefsedetkâraneye karşı vaktü zamanında tedabiri müessire alınmayıp mesele teşkilâtı millîyeye temas eylediği takdirde en şedit tedabire tevessülde kendimizi mazur göreceğimizi arzederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 165.

Adet 13 ***Adapazarı, 23/10/1335***
Pek aceledir.
Tehiri caiz değildir.

Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

20/10/1335 tarih ve 1/367 numaralı şifreye zeyildir:

Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîye Riyaseti Celilesine; İzmitte mevcut ve otuz beş neferden mürekkep kuvvei askeriye ve Adapazarında ümerayı çerakizenin inzımamı muavenetile iltihak eden atlılar ve mevcut jandarmalar ile eşhası merhume üzerine sevkedilen kaymakamı kaza ve ümeradan biri bilûlfihi tealâ tüfek patlatmamızın mühim mıktarda toplanmış ve toplanmakta bulunmuş olan eşhası şerireyi dağıtıp Tahsildar Beslân ve biraderi ihsan Çavuş derdestle Adaya getirtilmiş ve zabitlikten matrut Balıkesirli ve Dersaadetten para ve talimat ile geldiği anlaşılan Bekir nam mel'un firar eylemiş ise de takibine müfreze çıkarılmış ve Dersaadete savuşması ihtimaline mebni bazı mühimce istasiyonlara da memurîni mahsusa izam edilmiştir. Tafsilâtı lâzimeyi badehu arzederim. Netice İstanbuldan mühimce ve fakat henüz buraca hüviyetleri meçhul eşhasın sevk ve tahrikile pek müsait bulunan bu havalide bir kıyam ve şuriş çıkarmağa gönderilmiş olan Bekir nam yezidin teşebbüsatı mel'unanesi bu suretle ve inayeti hakla inkişaf edememiştir. Mutasarrıf Beyle yarın İzmite avdet ediyoruz. Yalnız bu livanın asayişini temin için seyyar kuvvete ihtiyaç olduğunu Mazhar ve Süreyya Beyefendiler yakinen bilir ve tasdik buyururlar. Kuvvetimi evelce de arzetmiştim. Dersaadetteki süvariden hiç olmazsa üç bölüğün tesrii sevkine delâletlerini ehemmiyetle arz ve rica ederim.

Birinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mustafa Asım

VESİKA, 166.

Telgraf ***Adapazarı, 27/10/1335***

Amasyada yahut Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

C: 23/10/1335

Emri âlilerini bugün aldım. Hakikaten bir hafta evel İstanbuldan sureti mahsusada gelen Bekir Bey namındaki şahsın iğvaatı neticesi olarak İzmitin Derbent nahiyesinden itibaren Düzceye kadar Çerkez köylerinden müsellâh insanlar davet edilerek bir içtima akit ve harekâtı mefsedetkâraneye teşebbüs ettikleri haber alınarak derhal livadan celbedilen askerî ve jandarma müfrezesile bizzat takiplerine çıklmış, lûtfu hakla vatanın hakikî evlâtları olan diğer ümerayı çerakizenin muavenetile bu, neticesi fena olacağı anlaşılan içtima kâmilen dağıtılmış, harekât akim kalmıştır. Müsebbiplerinden Beslân ve bir refiki derdestle merkeze getirilip tevkif ve pençei kanuna teslim edilmiştir. Bu gibilere kanunun şiddetle tatbikinde zerre kadar müsamaha edilmiyeceği şüphesizdir. Mesele livadan tarafı âlilerine arzedileceği zehabına binaen arzı malûmat edilememiştir. Maahaza tevalisi ihtimaline binaen her türlü ihtimale karşı hükûmetin kavi bulunması pek lâzımdır. İcap eden tedabirin ittihaz buyurulmasmı istirham eder ve tekerrür etmemesi için lâzımgelen mesaiden hiçbir vakıt geri durulmıyacağını arzeylerim.

Kaymakam
Tahir

rindeki direktiften İstanbulda önemlice kişilerle ilişkileri bulunduğu ve hatta bunların yaptıklarında sanki padişahın da bilgisi olduğunu söyledikleri ve sözü geçen Bekirin toplanan bazı kişilere İngilizler bu iş için bir hafta süre tanıdılar, beş gün geçti iki günümüz kaldı işi çabuklaştıralım diye konuştuğunun ve davranışlara karşı hemen zamanında etkin önlem alınmayıp iş ulusal örgütlere dokunursa en sert önlemlere girişmekte kendimizi haklı sayacağımızı bildiririz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 165.

Sayı 13 **Adapazarı, 23/10/1919**
Çok ivedidir
Geciktirilemez

Üçüncü Kolordu Komutanı

20/10/1919 tarih ve 1/367 sayılı şifreye ektir:

Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurul Yüksek Başkanlığına; İzmitte bulunan ve otuz beş erden oluşan askeri kuvvet ve Adapazarında Çerkez ileri gelenlerinin yardımıyla katılan atlılar ve mevcut jandarmalar ile sözü geçen adamlar üzerine gönderilen ilçe kaymakamı ve komutanlardan biri Tanrının inayetile tüfek patlatmaksızın önemli sayıda toplanmış ve toplanmakta bulunmuş olan eşkıyayı dağıtıp tahsildar Beslân ve kardeşi İhsan Çavuş yakalanarak Adapazarına getirilmiş ve subaylıktan kovulma Balıkesirli ve İstanbuldan para ve direktifle geldiği anlaşılan Bekir adındaki mel'un kaçmış ise de izlenmesi için askerî birlik çıkarılmış ve İstanbula savuşması olasılığı düşünülerek bazı önemlice istasyonlara da özel görevliler gönderilmiştir. Gerekli ayrıntıları sunarım. Sonuç olarak İstanbuldan önemlice ve fakat kimlikleri buraca daha bilinmiyen kişilerin yönetim ve kışkırtmasıyla çok elverişli olan bu yörede bir ayaklanma ve kargaşa çıkarmaya gönderilmiş olan Bekir adındaki yezidin alçakça girişimleri böylece Tanrının yardımıyla gelişememiştir. Mutasarrıf Beyle yarın İzmite dönüyoruz. Yalnız bu sancağın iç güvenliğini sağlamak için gezginci kuvvete gereksinim olduğunu Mazhar ve Süreyya Beyefendiler iyi bilirler ve doğrularlar. Elimdeki kuvveti önce de bildirmiştim. İstanbuldaki atlılardan hiç olmazsa üç bölüğün gönderilmesinin çabuklaştırılmasına yardım etmenizi önemle arz ve rica ederim.

Birinci Tümen Komutanı
Yarbay
Mustafa Asım

BELGE, 166.

Telgraf **Adapazarı, 27/10/1919**

Amasyada yahut Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 23/10/1919

Yüksek emrinizi bugün aldım. Gerçekten bir hafta önce İstanbuldan özel olarak gelen Bekir Bey adındaki kişinin kışkırtmaları sonucu olarak İzmitin Derbent bucağından başlayıp Düzceye kadar Çerkez köylerinden silâhlı insanlar çağırılarak bir toplantı yapıp bozguncu işlere giriştikleri haber alınarak gecikmeden sancaktan getirtilen asker ve jandarma birlikleriyle kendim onları izlemeye çıktım. Tanrının ve vatanın gerçek çocukları olan öteki Çerkez ileri gelenlerinin yardımıyla, sonucu kötü olacağı anlaşılan bu topluluk tümüyle dağıtılmış, girişim başarısız kalmıştır. Sebeb olanlardan Beslân ve bir arkadaşı yakalanarak merkeze getirilmiş ve tutuklanıp adaletin pençesine tesim edilmiştir. Bu gibilere kanunun sertlikle uygulamasında hiç mi hiç göz yumulmayacağı kuşkusuzdur. İşin sancaktan size bildirileceğini sandığımdan size bilgi sunulamamıştır. Bununla birlikte arkası gelebileceği düşünülerek her türden olasılığa karşı hükûmetin güçlü bulunması çok gereklidir. Gereken önlemlerin alınmasını diler ve yinelenmemesi için gereken çalışmalardan hiçbir zaman geri durulmayacağını bilginize sunarım.

Kaymakam
Tahir

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 167.

Tel ***Sıvas, 31/10/1335***

Adapazarı Kaymakamı Tahir Beyefendiye

C: 27/10/1335

Ecnebî parası ve vatan hainlerinin teşvikatile icrayı mefsedete kıyam edenlere karşı satveti hükûmetin ibrazı hususundaki himematı aliyeleri sezavan tebcildir. Tevkif olunanlar kimlerdir. Neticei isticvabattan ne anlaşılmıştır. O taraflara teşkilâtı millîyenin teftişi maksadile Dersaadetten gönderilen Erkânıharp Yüzbaşı Cemal Beyle temas edilmiş midir. İş'arı rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 168.

Adapazarı, 9/11/1335

Sıvasta Heyeti Temsilîye namına Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C; 1/11/1335

1 - Tahkikat ikmal edilmiş. Tevkif edilenler Akçay karyeli Beslân ve İhsan Çavuştur. Müşevvik ve mürettipler meyanında olduğu tahakkuk ederek divanıharbe sevkedilmişlerdir. Bunlardan başka İzmitteki İngiliz İbrahim demekle maruf olan şahsın nâzımı olduğu da tahakkuk ederek bu şahıs ile Talüstan Beyin yeğeni Kâmil ve Kayalardan Tahir hakkında muvakkat tevkif müzekkeresi sadır olmuştur. İbrahimin derdestini livaya yazdım. Diğerlerini de takip ediyoruz. İnşallah yakında anları da tevkif edip pençei kanuna teslim edeceğiz.

2 - Cemal Bey ile görüştük beraberce Karasuya Rüştü Beyin nezdine de gittik, taaddiyat neticesini şifre ile Dersaadete yazmıştır.

3 - Emri âlilerini berayi devir nevahiden avdetimde bugün aldım. Cevabının tehiri arzı bundan tevellüt etmiştir. Affı âlilerini istirham eder teveccühü âlilerine arzı şükran eylerim.

Tahir

VESİKA, 169.

Şifre ***Amasya, 26/10/1335***

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

İstanbuldan para ve talimat ile Adapazarı havalisine gelip hempalarile birlikte şuriş ikama çalıştığını arzetmiş olduğum çeteci Bekirin mahallince ittihaz olunan tedabir neticesinde teşebbüsünün akim kaldığı ve kendisinin firar eylediği malûmu devletleri olmuştur. Bekirin tekrar İstanbula avdet ederek yeniden teşebbüsatı mel'unanede bulunması ağlebi ihtimal olduğundan hakkında takibatı mahsusada bulunulması münasip mütalea kılınmakla arzı keyfiyet olunur.

Heyeti Temsilîye Namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 170.

Heyeti Temsilîye Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı namında bir şeririn maiyetinde iki zabit kırk müsellâh refiki olduğu halde Adapazarı civarındaki Abaza köylerine gelerek halkı hareketi millîye ve hükûmeti hazıra aleyhine teşvik ve bu uğurda birçok para sarfolunduğu ve meselede bazı ecnebî tahrikatı da mahsus ve belki muhakkak bulunduğu ve tarikatı mezkûreye Çerkez, Abaza ve Lazlardan pek çok kimselerin iltihaka devam eylediği haber alınmıştır. Düzce kazasında bulunan Çerkez, Abaza ve Laz kurasının ötedenberi bu gibi harekâtı cinayetkâraneye cür'et edegeldikleri bittecrübe sabittir. Bu gibi ahvali elimenin hudusünü men ve mütecasirlerini tedip için yegâne vasıta jandarma kuvvetinden ibaret ise de kuvvei mezkûrenin mevcudu hazırı ve jandarma efradının

BELGE, 167.

Tel **Sıvas, 31/10/1919**

Adapazarı Kaymakamı Tahir Beyefendiye

K: 27/10/1919

Yabancı parası ve vatan hainlerinin kışkırtmalarıyla bozgunculuğa girişenlere karşı devlet gücünün gösterilmesi konusundaki yüksek çabanız övgüye değer. Tutuklananlar kimlerdir? Sorgulardan ne anlaşılmıştır? O taraflara ulusal örgütleri denetlemek amacıyla İstanbuldan gönderilen Kurmay Yüzbaşı Cemal Beyle ilişki kurulmuş mudur? Bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Demeği
Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 168.

Adapazarı, 9/11/1919

Sıvasta Temsilci Kurul adına Mustafa kemal Paşa Hazretlerine

K: 1/11/1919.

1 - Soruşturma tamamlanmış. Tutuklananlar Akçak köyünden Beslân ve İhsan Çavuştur. Kışkırtıcı ve düzenleyiciler arasında oldukları saptanarak askerî mahkemeye verilmişlerdir. Bunlardan başka İzmitteki İngiliz İbrahim denmekle bilinen kişinin düzenleyici olduğu da saptanarak onunla Talüstan Beyin yeğeni Kâmil ve Kayalardan Tahir için geçici tutuklama emri çıkarılmıştır. İbrahimin yakalanmasını sancağı yazdım. Ötekilerini de izliyoruz. İnşallah yakında onları da tutuklayıp adaletin pençesine teslim edeceğiz.

2 - Cemal Bey ile görüştük, birlikte Karasuya Rüştü Beyin yanına da gittik, saldırıların sonucunu şifre ile İstanbula yazmıştır.

3 - Yüksek emrinizi denetim için gittiğim bucaklardan döndüğümde bugün aldım. Yanıtının sunulmasının gecikmesi bundandır. Bağışlanmamı diler, değerli ilginize teşekkürlerimi sunarım.

Tahir

BELGE, 169.

Şifre **Amasya, 26/10/1919**
Özeldir

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

İstanbuldan para ve direktifle Adapazarı yöresine gelip kafadarlarile birlikte kargaşa çıkarmaya çalıştığını bildirmiş olduğum çeteci Bekirin yerinde alınan önlemler sonunda girişiminin başarısız kaldığını ve kendisinin kaçtığını öğrenmişsinizdir. Bekirin yeniden İstanbula dönerek yeniden mel'unca girişimlerde bulunması büyük olasılık içinde olduğundan hakkında özel kovuşturma yapılması uygun görülmekle durum bilginize sunulur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 170.

27 Ekim 1919

Temsilci Kurul Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı adında bir kötü kişinin emrinde iki subay kırk silâhlı arkadaşı olarakdan Adapazarı yakınındaki Abaza köylerine gelerek halkı ulusal savaşıma ve bugünkü hükûmete karşı kışkırtmakta olduğu ve bu uğurda birçok para harcandığı ve işde bazı yabancı kışkırtmalar da sezildiği ve belki de kesin olduğu ve bu kışkırtmalara Çerkez, Abaza ve Lazlardan pek çok kimselerin katılmasının sürdüğü haber alınmıştır. Düzce ilçesinde bulunan Çerkez, Abaza ve Laz köylerinin ötedenberi bu gibi canice davranışlara kalkıştıkları deneyimlerle saptanmıştır. Bu gibi acı olayların meydana gelmesini önlemek ve buna kalkışanları bastırmak için tek araç jandarma kuvvetinden ibaret ise de bu kuvvetlerin şimdiki sayısı ve jandarma erlerinin çoğunlukla kötü kişi ve eşkıyadan olmaları ve jandarma subaylarının sivil idareyi hiçe saymak

Levent Şahverdi Arşivi

alelekser eşirra ve eşkıyadan mürekkep bulunması ve jandarma zabitanının hükûmeti mülkiyeyi hiçe saymak yolunda ihtiyar eyledikleri mesleki serkeşane her türlü tedabir imkânını selbetmekte ve sekiz aydanberi birçok vesilelerle nezareti celileye vukubulan iş'arı meyusanem cayi kabul bulamamaktadır. Vatanımızın ifnasına çalışan birçok yerli, ecnebî anasırın mevcudiyeti derkâr ve işin mebdeinde tenkil ve izalesine ehemmiyet verilmezse atiyen bir felâketi azime zuhûra gelmesi tabii bulunduğundan keyfiyeti nazargâhı devletlerine arzeylerim.

Bolu Mutasarrıfı
Ali Haydar

VESİKA, 170.

Şifre ***Sıvas, 31/10/1335***
Müstacel

Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendiye

C: 27/10/1335

Bekir Sıtkı ve maiyetinin takip ve tenkilleri ve bu gibi ecnebî teşebbüsatının sureti kat'iyede defi mazarratı esbabının istikmali hususunda zatı devletlerile bittemas müştereken takarrür ettirilecek bir plân dahilinde icrayı hareket ve filen muavenet olunması lüzumu kemali ehemmiyet ve müstaceliyetle İzmit Mutasarrıflığına ve İzmitte aramsaz Birinci Fırka Kumandanlığına bildirilmiştir. Neticei icraattan peyderpey malûmat ita buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 170.

Şifre ***Sıvas,31/10/1335***
Müstacel

İzmit Mutasarrıflığına
İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı namında birinin maiyetinde iki zabit ve kırk müsellâh refiki olduğu halde Adapazarı civarındaki Abaza köylerine gelerek ahaliyi hareketi millîye ve hükûmeti hazıra aleyhinde teşvik ve bu uğurda birçok para sarzedilmekte olduğu ve meselede ecnebî parmağı bulunduğu tahakkuk eylediği ve Düzce kazasında bulunan Çerkez, Abaza ve Laz kurasının bu teşvikata mütemayil oldukları Bolu Mutasarrıfı Haydar Bey tarafından ve mevcut jandarmanın kemmiyet ve keyfiyet itibarile maksadı temine kâfi olmadığı bildirilmektedir. Miri mumaileyh ile derhal temas edilerek eşirrayi merhumenin bir an evel defi mazarratı ve vatan ve millet haini ecnebilerin bu gibi teşebbüsatına sureti kat'iyede mümanaat olunması esbabının istikmali hususunda müştereken icrayı hareket ve muayeneti filiyede bulunulması ve neticei icraattan malûmat ita buyurulması ehemmiyet ve müstaceliyetle rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 171.

Pangaltı, 20/10/1335

K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

1 - Hürriyet ve İtilâf ile Nigehbancılar ve İngiliz Muhipler Cemiyetinin teşkil ettikleri blok ve Ali Kemal ve Sait Molla gibi bazı eşhas, anasırı gayrimüslimeyi mütemadiyen Kuvayi Millîye aleyhine tahrik ediyorlar. Rum ve Ermeni patrikleri bu hususta mümessilleri müracaat etmişlerdir. Adapazarında maslup Kâzımın kardeşi Hikmet buradan aldığı talimat üzerine başına topladığı beş on müsellâh şahısla Kuvayi Millîye aleyhine harekete başlamıştır. Yine bu civarda Değirmenderede para ile adam toplamağa başlamışlar ve Geyve Hükûmetini basmağa karar vermişlerdir. Karacabeyde de ayni veçhile ufak tefek hareketleri görülmüştür. Bursada Gümülcineli İsmailin tertip ettiği çeteler bütün vilâyetin asayişini ihlâle ve Kuvayi Millîye aleyhine harekete başlamışlardır. Biz halihazırda cebren iş görmekten ziyade şerre alet olanları elde etmeğe gayret ediyoruz. Bu kere Adapazarına giden memuru talimatı lâzime verdi. Hatta Adapazarı ve İzmit Civa-

yolunu tuttukları, başkaldırıcı alışkanlıkları her türlü önlem alma olanağını ortadan kaldırmakta ve sekiz aydanberi birçok vesilelerle yüce bakanlığa yaptığımız umutsuzca başvurularım kabul edilmemektedir. Vatanımızın yok edilmesine çalışan birçok yerli, yabancı unsurların varlığı açıktır ve işin başlangıcında ezilip yok edilmesine önem verilmezse ileride büyük bir yıkım olabilmesi doğal bulunduğundan durumu dikkatinize sunarım.

Bolu Mutasarrıfı
Ali Haydar

BELGE, 170.

Şifre **Sıvas, 31/10/1919**
İvedi

Bolu Mutasarrıfı Haydar Beyefendiye

K: 27/10/1919

Bekir Sıtkının ve emrindekilerin izlenip ortadan kaldırılmaları ve yabancıların bu gibi girişimlerinin yapacağı zararların kesinlikle önlenmesi konusunda sizinle görüşerek ortaklaşa saptanacak bir plâna göre davranılması ve edimli olarak yardım edilmesi gerekliliği büyük önem ve ivedilikle İzmit Mutasarrıflığına ve İzmitte bulunan Birinci Tümen Komutanlığına bildirilmiştir. Yapılan işlerin sonuçlarını sürekli olarak bildirmeniz rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 170.

Şifre **Sıvas, 31/10/1919**
İvedi

İzmit Mutasarrıflığına
İzmitte Birinci Tümen Komutanlığına

Bandırma Çerkezlerinden Bekir Sıtkı adında birinin emrinde iki subay ve kırk silâhlı arkadaşı olaraktan Adapazarı yöresindeki Abaza köylerine gelerek halkı ulusal savaşıma ve bugünkü hükûmete karşı kışkırttığı ve bu uğurda birçok pare harcamakta olduğu ve işin içinde yabancı parmağı bulunduğununu saptandığı ve Düzce ilçesinde bulunan Çerkez, Abaza ve Laz köylerinin bu kışkırtmalara eğilimli oldukları Bolu Mutasarrıfı Haydar Bey tarafından yazılmakta ve eldeki jandarmanın nicelik ve nitelik bakımından amacı sağlamaya yeterli olmadığı bildirilmektedir. Kendisiyle gecikmeden ilişki kurularak sözü edilen kötü kişilerin zararlı eylemlerinin bir an önce önlenmesi ve millet haini yabancıların bu gibi girişimlerine kesinlikle engel olacak önlemlerin alınması konusunda birlikte çalışarak edimli yardımda bulunulması ve yapılacak işlerden bilgi verilmesi önemle ve ivedilikle rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 171.

Pangaltı, 20/10/1919

K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine özeldir.

l - Hürriyet ve İtilâf ile Nigehbancılar ve İngiliz Muhipler Derneğinin oluşturdukları blok ve Ali Kemal ve Sait Molla gibi bazı kişiler, Müslüman olmayan unsurları sürekli olarak Ulusal Güçlere karşı kışkırtıyorlar. Rum ve Ermeni patrikleri bu konuda temsilcilere başvurmuşlardır. Adapazarında asılan Kâzımın kardeşi Hikmet buradan aldığı direktif üzerine başına topladığı beş on silâhlı adamla Ulusal Güçlere karşı eyleme geçmiştir. Yine bu yörede Değirmenderede para ile adam toplamaya başlamışlar ve Geyve Hükûmetini basmaya karar vermişlerdir. Karacabeyde de bu gibi ufak tefek eylemler görülmüştür. Bursada Gümülcineli İsmailin düzenlediği çeteler bütün ilin iç güvenliğini bozmaya ve Ulusal Güçlere karşı eyleme başlamışlardır. Biz şimdilik zorla iş görmekten çok kötülüğe alet olanları elde etmeye çabalıyoruz. Bu kez Adapazarına giden görevli-

Levent Şahverdi Arşivi

rmda dolaşan bazı çetelerin tehcir dolayısile dağlardan bulunduğunu anlayarak kendilerine teminat vereceğiz. Ancak bu meselenin hükûmet tarafından takip edilmemesi elzemdir. Ayni veçhile Adapazarındaki Hikmet ve saireyi de elde etmeğe çalışıyoruz. Bursanın ve Ankaranın nazarı dikkatini celbettik. Tarafı âlilerinden de tevessül buyurulmasını ve İzmit ve Adapazarında teşkilâtın tevsiine giden memura emredildiğinde mehâli mezkûreye de Ankaradan nizamnamelerden gönderilmesi mercudur. Giden memurumuz Erkânıharp Yüzbaşı Cemal Efendidir. Muslihane bir surette buralarda takviyet bulamaz, eşhası muzırra maksuda imale edilemez ise derhal icrayı satvet mecburî olacaktır.

2 - Kuvayi Millîye aleyhinde tertip olunan çetelerin faaliyete başlaması buradaki muhalif blokun alenî hareketi, Nigehbancıların bir günde hapisten çıkarılması, polis müdiriyetinin Kuvayi Millîye taraftarlarına geçmemesi makamatı mühimmede henüz aleyhtarlar bulunması, Türkiye ajansındaki ihmal ve teseyyüp bizim partinin mağlûbiyetile neticelenecek fikrini veriyor. Hükûmet pek ağır gidiyor. Henüz Kemal yerine iade edilmediği gibi Kastamonu valisi olup harekâtı millîyeden dolayı tevkif olunan İbrahim Bey bile yerine iade edilmedi. Arkadaşımız Erkânıharp Edip pek âlâ polis müdiriyeti vazifesini yapabilir. Elhasıl hükûmet bu bati hareketine devam ederse azasından bazılarının tebdili ve belki cümlesinin sukutu zaruri olacaktır, zannediyoruz. Zatı Alilerinin ve Rauf Beyin Amerika gazetelerinde okunan (e h n t r v v s a n c ç) İngiliz mahafilinde suitesir etmiş ve (f r z s d r s d l h y) şüphelerini arttırmıştır.

Adam Blokun kat'î ve samimî ifadesine nazaran İngilizler Türkiyenin işgali için hiçbir karar vermemiş yalnız mali idarî kontrol muhakkak imiş. İngilizler zabitlerine Türklerle temas eylememeği emretmişlerdir. Sebebi gûya kandırılmak korkusu imiş Efendim.

Çanakkale Mevkii Müstahkem
Kumandanı Miralay
Şevket

VESİKA, 172.

Şifre ***Sıvas, 1/11/1335***

Bursada 56. Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye

Bursa havalisinde Gümülcineli İsmail Beyin tertip ettiği çetelerin hali faaliyette olduğu Dersaadetten bildiriliyor. Bunlar tamamen tenkil olundu mu. Vilâyet dahilinde harekâtı millîye aleyhinde hiçbir tohmu fesat bırakılmayacağı müsellem olan fatanet ve himmeti âlilerinden muntazardır.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 173.

Şifre ***Amasya, 24/10/1335***
Müstaceldir

Ankarada Yirminci Kolordu Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Harbiye Nâzırının vali hakkındaki son ısrarlarına da tarafımızdan atideki cevap verilmiştir. Her halde zatı âlileri gibi muhterem ve kıymettar bir arkadaşımızın teessürünü mucip olmak istemeyiz. Ve bunun için mümkün olan her türlü teşebbüsat dahi tabiidir. Hükûmeti hazırayı en çok müşkül vaziyette bırakan ve her hükûmeti bırakabilecek olan ve zaten bizim de vahdeti millîyemize münafi bulunan tarz, ahalinin hiçbir programa tâbi değilmiş gibi ayrı, ayrı hükûmete karşı mutalebatta bulunmasıdır. Çünkü hükûmet bir heyetle anlaşmanın kolayını bulabilir. Fakat her vilâyetle ayrı, ayrı anlaşmak müstakildir.Bu takdirde istifa etmekten başka çare bulamaz. Hükûmeti hazıra ufak bir tazyik karşısında çekilmeğe mütemayildir. Gelecek hükûmetin kimlerden teşekkül edeceği ve ne hattı hareket takip edeceği meşkûktür. Binaenaleyh maksada emniyetle vâsıl oluncaya kadar icap ederse biraz da fedakârlık yapmak zaruridir.

Her halde Ankara vaziyetinin Cemal Paşadan alınacak son cevaba ve arzettiğim nikatı nazara göre hüsnü idare buyurulması müsellem olan dirayat ve vatanperverliğinizden muntazardır Efendim.

Mustafa Kemal

ye gerekli direktifi verdik. Hatta Adapazarı ve İzmit yöresinde dolaşan bazı çetelerin zorla göç nedenile dağlarda bulunduğunu anlayarak kendilerine güvence vereceğiz. Ancak bu işin hükûmet tarafından kovuşturulmaması zorunludur. Aynı yoldan Adapazarındaki Hikmeti ve öbürlerini de elde etmeye çalışıyoruz. Bursanın ve Ankaranın nazarı dikkatini çektik. Sizin tarafınızdan da girişimde bulunulmasını ve İzmit ve Adapazarında örgütün genişletilmesi için giden görevliye emredildiğinde bu yerlere de Ankaradan tüzüklerden gönderilmesi rica olunur. Giden görevlimiz Kurmay Yüzbaşı Cemal Efendidir. Barışçı yoldan buralarda sonuç alamaz ve zararlı kişiler amacımıza döndürülemezse gecikmeden şiddet kullanmak zorunlu olacaktır.

2 - Ulusal Güçlere karşı düzenlenen çetelerin eyleme başlaması buradaki muhalif blokun açık açık iş görmesi, Nigehbancılarm bir günde hapisten çıkarılması, polis müdürlüğünün Ulusal Güçlerden yana olanlara geçmemesi önemli görevlerde hâlâ bize karşı olanların bulunması, Türkiye ajansındaki aldırışsızlık ve savsaklamalar bizim partinin yenilgisiyle sonuçlanacağı düşüncesini uyandırıyor. Hükûmet çok ağır gidiyor. Henüz Kemal daha geri verilmediği gibi Kastamonu valisi olup ulusal savaşım nedenile tutuklanan İbrahim Bey bile yerine geri gönderilmedi. Arkadaşımız Kurmay Edip pek âlâ polis müdürlüğü görevini yapabilir. Kısacası hükûmet bu ağıraksak davranışını sürdürürse bakanlardan bazılarının değiştirilmesi ve belki topunun düşmesi zorunlu olacaktır, sanıyoruz. Sizin ve Rauf Beyin hakkında Amerikan gazetelerinde çıkan yazı, İngiliz çevrelerinde kötü etki yapmış ve kuşkularını arttırmıştır.

Adam Block'un kesin ve içtenlikli olarak söylediğine göre İngilizler Türkiyenin işgali için hiçbir karar vermemiş yalnız, parasal ve yönetsel denetim kesin imiş. İngilizler subaylarına Türklerle ilişki kurmamayı emretmişlerdir. Nedeni sanki kandırılmak korkusu imiş Efendim.

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket

BELGE, 172.

Şifre **Sıvas, 1/11/1919**

Bursada 56. Tümen Komutanı Bekir Sami Beyefendiye

Bursa yöresinde Gümülcineli İsmail Beyin kurduğu çetelerin çalışmakta olduğu İstanbuldan bildiriliyor. Bunlar tümüyle yok edildi mi? İl içinde ulusal savaşıma karşı hiçbir bozgunculuk tohumu bırakılmaması bilinen yüksek anlayış ve yurtseverliğinizden beklenmektedir.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 173.

Şifre **Amasya, 24/10/1919**
İvedidir

Ankarada Yirminci Kolordu Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

Savaşişleri Bakanının vali hakkındaki son direnmelerine de tarafımızdan aşağıdaki yanıt verilmiştir. Her halde sizin gibi saygın ve değerli bir arkadaşımızı üzmeyi istemeyiz. Ve bunun için elbette olabilecek her türden girişimde bulunuruz. Şimdiki hükûmeti en çok zor durumda bırakan ve her hükûmeti bırakabilecek olan ve aslında bizim de ulusal birliğimize aykırı düşen tutum, halkın hiçbir programa bağlı değilmiş gibi ayrı, ayrı hükûmete karşı isteklerde bulunmasıdır. Çünkü hükûmet bir kurulla anlaşmanın kolayını bulabilir. Fakat her ille ayrı, ayrı anlaşmak olanaksızdır. Bu durumda çekilmekten başka çare bulamaz. Bugünkü hükûmet ufak bir baskı karşısında çekilme eğilimlidir. Gelecek hükûmetin kimlerden oluşacağı ve nasıl davranacağı bilinemez. Bu durumda amaca güvenle varılana dek gerekirse biraz da ödün vermek zorunludur.

Her halde Ankara durumun Cemal Paşadan alınacak son yanıta ve bildirdiğim görüşlere göre iyi yürütülmesi bilinen yetenek ve yurtseverliğinizinden beklenir Efendim.

Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 174.

Zata mahsustur ***Ankaradan, 28/10/1335***

K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Miralay Şevket Beyden namı Alilerine gelen telgraf berveçhiatidir:

Adapazarı havalisindeki vak'a hakkında şimdiye kadar istihsal kılınan malûmat berveçhizir arzolunur:

Bu vak'a ile alâkadar Kuvayi Millîye aleyhinde Adapazarı ve civarında mebdei isyan ile bundan ne suretle istifade olunacağı hakkında "zatı şahane, Ferit Paşa, Adil Bey ve Sait Molla ile Ali Kemalden mürekkep grupun tasam'uratmı havi mektup kurye ile Sıvasa yola çıkıyor." ayrıca yola çıkarıldığını arzedeceğiz. Ada tahkikatı devam ediyor.

1 - Bundan iki mah mukaddem Amasyadan Adapazarına gelen Çerkez Hikmet namında bir zat İzmit ve civarında ve Adapazarı havalisinde ötedenberi kendisine ve ailesine muhalif Sait Bey ve sairenin orada Kuvayi Millîye teşkilâtını kabul ve tatbik ettiklerine dair telgraf çektiklerini haber alır, bu parti aynı zamanda Kuvayi Millîye teşkilâtına istinat ile muhalif tarafa biraz nümayiş yaparlar. Hikmet Bey partisi kendisinin Amasyadan geldiğini ve Mustafa Kemal Paşayı tanıdığını, ancak kendisinin böyle bir teşkilâta mezun olduğunu ileri sürerek muhalefet eder. Hikmet Sıvasla muhabere etmek ister. Muhalif taraf ettirmez. Esasen Hikmet Mahmut Şevket Paşa vak'asından dolayı idama mahkûm olduğundan ve karşısındakilerin de İttihat ve Terakki zamanında sahibi mevki ve servet olduklarını bildiğinden bir hissi rekabet ve havf ile Kuvayi Millîye taraftarlarına muhalif bir hareket takibine başlar ve muhalif teşkilât yapar. Bunu hisseden Sait Molla derhal İngilizlere haber verir ve Hikmeti elde ederler. Hıristiyanlar aleyhinde bir isyana teşvik ederler bu hususa müteallik evrak elde edildi. Derhal Fransa ve Amerika mümessillerine verildi. Mümessiller bunu kemali ehemmiyetle alıp Fransızlar derhal torpito ile Parise gönderdiler. Harbiye Nâzırı Cemal Paşaya da verildi. Hükûmetin azasına emniyet olmadığından yalnız sadrazama hususi olarak söylendi. Hikmet te dün İstanbulda idi. Kendisi ile görüşüldü. Hakikat şöyle olarak tespit edildi:

a) Hikmet Kuvayi Millîyeyi kendisi teşkil edemediğinden müteessir.

b) Muhaliflerinin yaptığı bir teşkilâta dahil olmağı küçüklük addediyor.

c) Muhalifleri bu teşkilâttan kuvvet alarak şahsî birtakım menafi temin ediyorlarmış ve tahakküme başlamışlar.

d) Hikmetin muhalifleri veya Kuvayi Millîyeyi temsil edenler ittihatçı imiş.

Karar;

Eğer Sıvas Adapazarına ve İzmite bir telgraf yazarak derse ki Kuvayi Millîye teşkilâtından bazı eşhasın menafii şahsiyelerini temine ve ahare tahakküme başladıklarını haber aldık. Bu gayrı meşru hareketi takbih ve reddederiz. Hikmet te bademe muhalefet etmiyecek para aldığını ve alet olduğunu (.....) reddetti. Bu İngiliz (a d d l l) tertibi şüyu bulduğu için mevkii file artık konamayacağını zannediyoruz. Bahrisefit Mevkii Müstahkem Kumandanı: Şevket

K.O. 20 K.
Mirliva
Ali Fuat

VESİKA, 175.

TAMİM

Tel ***Sıvas, 31/10/1335***

İzmit, Adapazarı, Bursa, Konya, Balıkesir, Heyeti Merkeziyelerine

Kuvayi Millîyeye mensubiyetlerinin iddia eden bazı eşhasın menafii zatiyelerini temin maksadile hareket ve tahakküm etmek teşebbüsatında bulundukları işitildi. Gayrimeşru ve gayrikanunî harekâtın teşkilâtı millîyede yeri yoktur. Bu gibiler hakkında hükûmetin kanunu tatbik eyliyeceği muhakkaktır.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk
Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

BELGE, 174.

Kişiye özel **Ankaradan, 28/10/1919**

K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Albay Şevket Beyden sizin adınıza gelen telgraf aşağıdadır:

Adapazarı yöresindeki olay hakkında şimdiye kadar elde edilen bilgiler aşağıda sunulur:

Bu olayla ilgili olarak Ulusal Güçlere karşı Adapazarı ve yöresinde isyan başlangıcı ile bundan ne yoldan yararlanılacağı konusunda "Padişah, Ferit Paşa, Adil Bey ve Sait Molla ile Ali Kemalden oluşan grubun tasarımlarını içeren mektup kurye ile Sıvasa yol çıkıyor." ayrıca yola çıkarıldığını bildireceğiz. Adapazarı soruşturması sürüyor.

1 - Bundan iki ay önce Amasyadan Adapazarına gelen Çerkez Hikmet adında bir kişi İzmit ve yöresinde ve Adapazarı dolaylarında ötedenberi kendisine ve ailesine karşı olan Sait Bey ve başkalarının orada Ulusal Güçler örgütünü kabul edip uyguladıklarını ve bu bölge halkının tümünün Ulusal Güçlere katıldıklarına ilişkin telgraf çektiklerine haber alır, bu grup aynı zamanda Ulusal Güçler örgütüne dayanarak karşı olan tarafa biraz gösteri yaparlar. Hikmet Bey grubu kendisinin Amasyadan geldiğini ve Mustafa Kemal Paşayı tanıdığını, ancak kendisinin böyle bir örgüt yapmaya yetkili olduğunu ileri sürerek karşı çıkar. Hikmet Sıvasla haberleşmek ister. Karşı olan taraf bırakmaz. Aslında Hikmet Mahmut Şevket Paşa olayı nedenile idama mahkûm olduğundan ve karşısındakilerin de İttihat ve Terakki zamanında görev ve servet sahibi olduklarını bildiğinden bir rekabet ve korku duygusuyla Ulusal Güçlerden yana olanlara karşı bir tutum izlemeye başlar ve karşı örgüt kurar. Bunu sezen Sait Molla hemen İngilizlere haber verir ve Hikmeti elde ederler. Hıristiyanlara karşı bir isyana kışkırtırlar. Bu konuya ilişkin belgeler elde edildi. Gecikmeden Fransa ve Amerika temsilcilerine verildi. Temsilciler bunu büyük önemle alıp Fransızlar derhal torpido ile Parise gönderdiler. Savaşişleri Bakanı Cemal Paşaya da verildi. Hükûmet üyelerine güvenilmediğinden yalnız başbakana özel olarak söylendi. Hikmet de dün İstanbulda idi. Kendisi ile görüşüldü. Gerçeğin şöyle olduğu saptandı:

a) Hikmet Ulusal Güçleri kendisi kuramadığına üzgün.

b) Karşı olanların yaptığı bir örgüte girmeyi küçüklük sayıyor.

c) Ona karşı olanlar bu örgütten güç alarak kişisel birtakım yararlar sağlıyorlarmış ve zorbalığa başlamışlar.

d) Hikmete karşı olanlar veya Ulusal Güçleri temsil edenler ittihatçı imiş.

Karar;

Eğer Sıvas Adapazarma ve İzmite bir telgraf yazarak derse ki Ulusal Güçler Millî Örgütünden bazı kişilerin kişisel yararlarını sağlamaya ve başkalarına zorbalık etmeye başladıklarını haber aldık. Bu Kanunsuz davranışı kınarız ve kabul etmeyiz. Hikmet de bundan böyle muhalefet yapmıyacak para aldığını ve alet olduğunu kabul etmedi. Bu İngiliz düzeni herkesçe duyulduğu için artık uygulamaya geçilemiyeceğini sanıyoruz. Akdeniz Müstahkem Mevki Komutanı: Şevket

K.O. 20 K.
Tuğgeneral
Ali Fuat

BELGE, 175.

GENELGE

Tel **Sıvas, 31/10/1919**

İzmit, Adapazarı, Bursa, Konya, Balıkesir Merkez Kurullarına

Ulusal Güçlerden olduklarını ileri süren bazı kimselerin kişisel yararlarını sağlamak amacıyla davrandıkları ve zorbalık etmeye giriştikleri işitildi. Haksız ve kanunsuz davranışların ulusal örgütlerde yeri yoktur. Bu gibiler hakkında hükûmetin kanunu uygulayacağı kesindir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 176.

Şifre ***Sıvas, 2/11/1335***

Gayet müstaceldir

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Dersaadetten aldığımız malûmatı mevsukaya nazaran Kiraz Hamdi Paşa ile zatı şahanenin bilistişare Müşür Zeki Paşa riyasetinde bir kabine hazırladıkları ve Sadrazam Paşaya istifa etmesini teklif edeceği bildirilmiştir. Buna asla ihtimal vermemekle beraber millet düşmanı eşhasın mevkii iktidara gelmesi yüzünden bütün memaliki Osmanîyenin İstanbul ile sureti kat'iyede kat'ı alâka eylemesi mecburiyetini mucip olacaktır. Sadrazam Paşa Hazretlerinin hiçbir sebep ve behane ile mevkilerini terketmemeleri lüzumu kalbinin sureti münasibede arz buyurulması istirham olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 177.

Şifre ***Sıvas, 2/11/1335***

Aceledir

Zata mahsustur

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına
Erzurumda K.O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hz.
Diyarbekir K.O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendiye
(Tezkere) K.O. 3 Kumandanı Salâhaddin Beyefendiye
Konyada K.O. 12 Kumandanı Fahrettin Beyefendiye
Amasyada Fırka 5 Kafkas Kumandanı Cemil Cahit Beyefendiye
Torulda Kaymakam Halit Beyefendiye
Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye
Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye
Mardinde Beşinci Fırka Kumandanı Kaymakam Kenan Beye

1 - Pek mevsuk bir membaa atfen Dersaadetten bildirildiğine nazaran iki üç gündenberi Mütekait Ferikandan Kiraz Hamdi Paşa mabeyni humayuna giderek saatlerce huzuru şahanede kaldığı ve berveçhiati kararın ittihhaz kılındığı:

a) Teşkilâtı millîyeyi imha maksadile eski Dördüncü Ordu Müşürü Zeki Paşa riyasetinde bir kabine teşkili, Kiraz Hamdi Paşa harbiye nazırı, Prens Sabahattin hariciye, Tevfik Hamdi dahiliye nâzırı, Eşref ve Mahir Sait ve sair zevatın diğer nezaretlere tayini.

b) Zatı şahanenin sadrı hazıra bugünlerde istifa etmesini teklif etmek niyetinde olduğu.

2 - Heyeti Temsilîye tarafından Harbiye Nazırı Cemal Paşa vasıtasile sadrazama hiçbir sebep ve behane ile istifa etmemesi tefhim kılınmıştır.

3 - Dersaadette Ayandan Müşür Fuat Paşa siyasî işlere müdahale etmemesi hakkında zatı şahaneye maruzatta bulunacaktır.

4 - Temasta bulunulan Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziyelerine lüzumu veçhile ve sureti münasibede malûmat ita buyurulması muvafık olur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 178.

Şifre ***Sıvas, 13/10/1335***

Zata mahsustur

Dersaadette Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beye

Bir buçuk aya kadar meb'usan intihabı hitam bulup inşallah meclis küşat olunacaktır. Kuvvei teşriiyenin gerek ecnebi ve gerekse dahilî düşmanlara karşı tahtı emniyet ve muhafazada

BELGE, 176.

Şifre **Sıvas, 2/11/1919**

Çok ivedidir

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

İstanbuldan aldığımız güvenilir bilgilere göre padişahın Kiraz Hamdi Paşa ile danışarak Müşür Zeki Paşa başkanlığında bir kabine hazırladıkları ve Başbakan Paşaya çekilmesini önereceği bildirilmiştir. Bunu hiç olası görmemekle birlikte millet düşmanı kimselerin iktidara gelmesi tüm Osmanlı ülkesinin İstanbul ile kesinlikle ilişki kesmesini zorunlu kılacaktır. Başbakan Paşa Hazretlerinin hiçbir gerçek ve uydurma nedenle görevlerini bırakmamaları konusundaki kesin zorunluğun uygun yoldan bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 177.

Şifre **Sıvas, 2/11/1919**

İvedidir

Kişiye özeldir

Ankarada K.O. 20 Komutanlığına
Erzurumda K.O. 15 Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hz.
Diyarbakır K.O. 13 Komutanı Cevdet Beyefendiye (resmî yazı)
K.O. 3 Komutanı Salâhaddin Beyefendiye
Konyada K.O. 12 Komutanı Fahrettin Beyefendiye
Amasyada Tümen 5 Kafkas Komutanı Cemil Cahit Beyefendiye
Torulda Yarbay Halit Beyefendiye Tümen 61 Komutanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Tümen 56 Komutanı Bekir Sami Beyefendiye
Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beye
Mardinde Beşinci Tümen Komutanı Yarbay Kenan Beye

1 - Çok güvenilir bir kaynağa dayanılarak İstanbuldan bildirildiğine göre iki üç gündenberi emekli korgenerallerden Kiraz Hamdi Paşa padişaha gidip saatlerce padişahın yanında kaldığı ve aşağıdaki kararın alındığı:

a) Ulusal örgütleri yok etmek amacıyla eski Dördüncü Ordu Komutanı Mareşal Zeki Paşa başkanlığında bir kabine kurulması, Kiraz Hamdi Paşa savaşişleri bakanı, Prens Sabahattin dışişleri, Tevfik Hamdi içişleri bakanı, Eşref ve Mahir Sait ve öbür kişilerin başka bakanlıklara atanması.

b) Padişahın şimdiki başbakana bugünlerde çekilmesini önermek isteğinde olduğu.

2 - Temsilci Kurul tarafından Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa aracılığıyla başbakana hiçbir gerek ve uydurma nedenle görevden çekilmemesi bildirilmiştir.

3 - İstanbulda Senato üyelerinden Mareşal Fuat Paşa politik işlere karışmaması konusunda padişaha ricada bulunacaktır.

4 - İlişkide bulunduğunuz Hakları Savunma Derneği merkez kurullarına gereği gibi ve uygun yoldan bilgi verilmesi uygun olur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 178.

Şifre **Sıvas, 13/10/1919**

Kişiye özeldir

İstanbulda Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket Beye

Bir buçuk aya kadar meb'usların seçimi sonuçlanıp inşallah meclis açılacaktır. Yasama gücünün gerek yabancı ve gerekse iç düşmanlara karşı güven ve koruma altında görev yapması bugünün düşünülmeye değer ve çok önemli bir sorunudur. İstanbulda bu bakımdan iç durumu

Levent Şahverdi Arşivi

olarak ifayı hizmet eylemesi bugünün şayanı teemmül ve pek mühim bir meselesidir. Dersaadette bu noktai nazardan dahilî vaziyeti nasıl görüyorsunuz? Mütelifin tarafından bir tecavüz ihtimali mevcut olabilir mi? Her iki ihtimale karşı hafî ve celi ne gibi tertibatı tahaffuziye ve tedafüiye ittihazı düşünülmektedir? Zabıta, jandarma millî ve hafî teşkilât ve askeri vaziyetimiz bugün ne haldedir ve ne yapılmak tasavvur buyurulmaktadır. İş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 179.

Adet ***Pangaltı, 20/10/1335***
108

Sıvas Üçüncü Kolordu K.

C: 13/10/1335 şifreye:

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine şifre suretidir.

1 - Meb'usanın toplanmasında hiçbir mahzur ve tehlike yoktur. Efkârı umumiye ve hatta dahilî düşmanlar da meb'usların toplanmasında Düveli Mütelifeye gizlice umum meclise karşı herhangi bir hareketlerinin cihanı medeniyete karşı suitesir edeceğine nazaran yapmaları imkân dahilinde değildir. Ancak kuvvei teşriiyenin hali hazır salâhiyetinin tevsii sırasında zatı şahanenin meclisi feshetmeğe kalkışması ve muhaliflerin tehlikeli vaziyet almaları ve Düveli Mütelifenin de bundan bilistifade Zatı Devletleri gibi zevatı marufeye ve başlıca Kuvayi Millîyei âlilerine taarruz etmeğe içtisarları muhtemeldir. Buna karşı da muahedei sulhiyeyi bile imza etmek üzere Meclisi Meb'usanın toplanmasına karar vermesinin ve Kanunu Esasî tadilâtının bunlara yaptırılmasının ve Kuvayi Millîyeye mensup zevatı mühimmenin akti sulhe kadar ikinci ve dördüncü maddede arzedilen tarzda hareket eylemesinin muvafık olacağı düşünülmektedir.

2 - Kuvvei teşriiyenin her türlü ihtimale karşı dahilî ve haricî düşmanlara karşı muhafazasına ancak akti sulhe hatta Meclisi Mebusanın vazifesini bitirmesine kadar Kuvayi Millîyenin her kuvvetin fevkinde olarak kemali mehabet ve hamiyetle vazifesine devamı kâfidir mütaleasındayız.

3 - İstanbulda üç şubemiz vardır. Bunların azası kesirdir. Asker ve jandarma, sivillerin, memurînin kısmı küllisi, kıtaatın hemen kâffesi elde edilmiş fikri millî tezyit ve millî ahrarımızı Kongrece ve vahdeti millîye gibi tekmil millî gruplar ve namuslu zevatı meşhure ve münevvere maksada imale edilmişti. Şimdiye kadar mühim mesailde kendilerine hissettirmeden mütaleaları alınmış ve velhasıl ekseriya millî hususat ta buradaki heyeti hafiyenin taşradaki millî cemiyetlerin alenî vasıtai icraiye ve faaleleri haline getirilmiş ve hali hamiyette de ayni usul ile vazifelerine devam ettirilmekte bulunulmuştur. Hükûmeti sabıka zamanında teşkilâtı bir dereceye kadar ilerletilen ve bilâtefrik bütün islâmlar dahil edilen...ikmal edilmesine ve teşkilâtımızın tevsiine ayrıca çalışılmakta ve Kuvayi Millîye ilerledikçe alenî teşkilât yapılmakta ve düşünülmektedir. Fakat evelce arzedilen mütaleattan dolayı berveçhibalâ kuvayi idare edecek heyetin hafî kalması ve Anadoluda sonuna kadar vazifesinde devam edecek olan Kuvayi Millîyeye istinat ve ayrıca hafi teşkilât yapılmağa kalkısıtmasının muvafık olacağı fikrindeyiz. Muhalifleri de peyderpey işbu daireye celbeylemek te ahassı amalimizdir.

4 - Velhasıl her ihtimale karşı Zatı Devletleri, Ali Fuat, Rauf, Refet Paşa ve Beyler gibi Kuvayi Millîyeyi alenen idare edenlerin akti sulhe kadar İstanbula ayak basmaları ve *gazetelerde görülen meb'us olmak ve hatta silki askeriye girmek arzularını derhal tekzip ettirerek her kuvvetin fevkinde olarak Kuvayi Millîyenin büyük vazifei vataniyesini idarede devam buyurmalarının elzem olduğu kanaatinde bulunduğumuzu arzeyleriz.*

Çanakkale Mevkii Müstahkem K.
Şevket

VESİKA, 180.

230 ***Pangaltı, 30/10/1335***

Sıvasta K.O.3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur.

nasıl görüyorsunuz? İtilâf Devletleri tarafından bir saldırı olasılığı var mıdır? Her iki olasılığa karşı gizli ve açık ne gibi korunma ve savunma önlemleri alınması düşünülmektedir? Güvenlik güçleri, jandarma ulusal ve gizli örgütler ve askerî durumumuz bugün ne haldedir ve ne yapılmak tasarlanmaktadır? Bildirilmesini rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 179.

Sayı **Pangaltı, 20/10/1919**
108

Sıvas Üçüncü Kolordu K.

K: 13/10/1919 şifreye:

1 - Meb'usların toplanmasında hiçbir sakınca ve tehlike yoktur. Meb'uslar toplanınca, İhtilâf Devletlerinin tüm meclise karşı herhangi gizli bir davranışı kamu oyunda hatta düşmanlarla uygarlık dünyasında bile kötü etki yapacağından, bunu yapmaları olası değildir. Ancak yasama meclisi bugünkü yetkisini genişletmesi sırasında, bize karşı olanların tehlikeli tavır takınmaları ve İtilâf Devletlerinin de bundan yararlanarak sizin gibi ünlü kişilere ve belli başlı Ulusal Örgütlere saldırmaya kalkışmaları olasıdır.

Bu olasılık karşısında da, barış andlaşmasımn imzası için meclisin toplantıya çağırılmasının kararlaştırılması ve anayasa değişikliğinin böylece toplanacak meclise yaptırılması durumunda, Ulusal Güçlerden olan önemli kişilerin barış yapılana kadar ikinci ve dördüncü maddelerde belirtilen yolda davranmalarının uygun olacağı düşünülmektedir.

2 - Yasama gücünün her türlü olasılığa göre iç ve dış düşmanlara karşı korunmasına barış yapılana hatta Mebuslar Meclisi görevini bitirene değin ancak Ulusal Güçlerin her kuvvetin üstünde olarakdan tam bir ululuk ve yurtseverlikle görevini sürdürmesi yeter düşüncesindeyiz.

3 - İstanbulda üç şubemiz vardır. Bunların üyeleri çoktur. Asker ve jandarma, sivillerin, memurların büyük çoğunluğu, askeri birliklerin hemen tümü elde edilmiş ulusal düşünce güçlendirilmiş ve ateşli yurtseverlerimizin kongredeki ulusal birlikleri gibi tüm ulusal gruplar ve namuslu ünlü kişiler ve aydınların amacımıza eğilimleri sağlanmıştı. Şimdiye kadar önemli konularda kendilerine sezindirmeden görüşleri alınmış, kısacası ulusal konuların çoğunda da buradaki gizli kurul taşradaki ulusal derneklerin açıkça eylem aracı durumuna getirilmiş ve yurtseverlik işlerinde de aynı yoldan görevlerini sürdürmüşlerdir. Eski hükûmet zamanında örgütlenmesi bir ölçüde ilerletilen ve ayrımsız tüm müslümanlar içine alınan birliğin... tamamlanmasına ve örgütümüzün genişletilmesine ayrıca çalışılmakta ve Ulusal Güçler ilerledikçe açıktan örgüt kurulmakta ve düşünülmektedir. Fakat daha önce bildirilen düşüncelerden ötürü yukarıda belirtilen güçleri yönetecek kurulun gizli kalması ve Anadoluda sonuna kadar görevini sürdürecek olan Ulusal Güçlere dayanması ve ayrıca gizli örgüt kurmaya kalkışılmasının uygun olacağı düşüncesindeyiz. Bize karşı olanları da yavaş yavaş bu yöne çekmek de en büyük isteğimizdir.

4 - Kısacası her olasılığa karşı siz, Ali Fuat, Rauf, Refet Paşa ve Beyler gibi Ulusal Güçleri açıkça yönetenlerin barış yapılana kadar İstanbula ayak basmaları ve gazetelerde görülen meb'us olmak ve hatta orduya girmek isteklerini gecikmeden yalanlatarak her gücün üzerinde Ulusal Güçlerin büyük yurt görevinin yönetimini sürdürmelerinin çok gerekli olduğu konusunda olduğumuzu bildiririz.

Çanakkale Müstahkem Mevki K.
Şevket

BELGE, 180.

230 **Pangaltı, 30/10/1919**

Sıvasta K.O. 3 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine özeldir.

Levent Şahverdi Arşivi

1 - Ahmet İzzet Paşa, Sadrazam, Harbiye Nazırı, Erkânıharbiye Reisi, Nafıa Nâzırı ve programlara bihakkın sadık ve hadim olan fakat maatteessüf bazı kardeşlerimizin suizannına duçar olan ve sadakatile beraber mühim de bir kuşeti bulunan Göz Tabibi Esat Paşa ile ayrıca Rauf Ahmet Bey ve sair zevatla gerek talepleri ve gerek münasebet itibarile görüştüm. Bütün efkârın ittihat ettiği noktalar berveçhiatidir:

a) Meclisi meb'usanın sureti mutlakada İstanbulda içtimaı zarureti mücbirei siyasîye ve mukadderatı memleket icabıdır. Ben de buna inandım. Yalnız Paşa, Rauf, Bekir Sami Beyler İstanbula gelmemelidir. Çünkü sakıt hükûmet te evelce Paşanın İstanbula celbi halinde kendisine katiyyen ilişilmemesini vait etmesini İngilizden talep etmiş iken söz vermediler. Son vakayi ise garezlerini teyit etti. Sadrazam Paşa meclisin İstanbulda huzuru vicdan ile kavaidi meşrutiyete muvafık ittihazı karar etmelerini ecanibe karşı söz alarak vadetti. Fakat üç zatın temini mümkün olamayacağından meb'us olurlarsa mezun olarak hariçte kalmaları veyahut meb'us olmayarak daha âli mahbubu kulüp kalmaları, vazifelerine devam eylemeleri.

b) Zaten hükûmet aktedilecek muahedede temsili nisbiyi ekalliyetlerin hukuku namına kabule mecburdur, şu halde meclisi millinin ekalliyetlerin de yeniden iştiraki için dağıtılıp tekrar toplanması mahafilce kat'iyetle ümit edildiğinden (a y t n) (h r a. t) kalınması reyinize vabestedir.

c) Hükûmeti devirmek yeniden eski soydan getirmek için İngiliz yardakçıları çok çalışıyor. Hükûmet hakikaten hüsnüniyet sahibi ve müstağnidir binaenaleyh istifası halinde muhaliflerin mevkii iktidara geçmesi muhakkaktır. Şu halde umumen (.....)

2 - İntihabatta en güzide insanları çıkarmak, lekeli veya maruf İttihatçılar ihmal olunmak, mümkün mertebe sosyalist, birkaç temiz Hürriyet ve İtilâfçı ilâ... çıkarmak ve intihabatta bunların gürültülerini haklı gösterecek tazyik ve müdahaleler göstermemek,

3 - Hükûmeti müşkülâta düşürmemek,

4 - Bize zararı dokunacakları her suretle temin ederek elde etmek istiyorum. Her taraf ta bunu bana tavsiye ediyor. Meselâ Refi Cevat ve sosyalistler gibi, hürmet. İmza: Vasıf

Çanakkale Mevkii Müstahkem K.
Miralay Şevket

VESİKA, 181.

Şifre ***Sıvas, 1/11/1335***

Dersaadet: Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20/10/1335 tarih 108/812 numaraya.

1 - Meb'usanın Dersaadette içtimaı tamamen tehlikeli ve mahzurludur. Çünkü mukadderatı millet ve memleket hakkında söz söyliyecek meb'usların emniyeti mutlaka olan bir mahalde içtimaları şarttır. Halbuki ahalisine alelade bir miting yapmağa bile müsaade olunmayan, camilerinde tazallümü hale mecbur olan bir şehirde bahusus İngilizlerin her türlü tesiri altında olan İstanbulda hür bir Meclisi Meb'usan in'ikadı adimülimkân görülmektedir. Avrupalılar milletimizi meşrutiyeti müdrik, reşit bir millet olarak tanımış olsalardı o zaman Meclisi Millîye karşı bir tecavüz ve taarruz belki memul bulunmazdı. Halbuki İtilâf Devletleri milletimizi insan yerine saymamakta, mütarekedenberi envai hakşikenliklerile, Türke karşı verilen aht ve sözün tutulmamasını bir namussuzluk addeylemediklerini filen ispat eylemektedirler. Vakıa hariçte içtimaın birtakım propagandalara yol açacağı bedihidir. Fakat bunu yapacaklar başta Venizelos olmak üzere heyeti meb'usanın emin bir mahalde ittihazı mukarrcratından endişenak olan itilâfçılar olacaktır. Buna mukabil hariçte içtima ile millet, makam hilâfet ve tahtı saltanatı tahtı tehlikede addeylediğini ve oradaki işgali vakii asla kabul eylemcdiğini ve tanımadığını bütün efkârı umumiyei cihana ve âlemi islâma filen göstermiş ve protesto eylemiş olacaktır. Bu bapta vaki olan müracaat üzerine Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine müdellelen ve mufassalan vaki olan cevabî iş'aratımız hututu mühimmesinin hulâsası berveçhiatidir.

a) Düşman donanma topları tesirinde, kuvayi işgaliyesi ayakları altında, polis ve jandarmasının müşterek müdahale ve tahakkümü içinde, matbuatı düşmanların kontrolü altında, kabine erkânına varıncaya kadar giren çıkanlar düşman murakabe ve teftiş ve mümanaatı karşısında

1 - Ahmet İzzet Paşa, Başbakan, Savaşişleri Bakanı, Genelkurmay Başkanı, Bayındırlık Bakanı ve programlara tam bağlı ve yardımcı olan ama ne yazık ki bazı kardeşlerimizce kuşku ile karşılanan ve bağlılığıyla birlikte büyük bir gücü de bulunan Göz Doktoru Esat Paşa ile ayrıca Rauf Ahmet Bey ve öbür kimselerle kendileri istediği ve ilişki gereği görüştüm. Bütün düşüncelerin birleştiği noktalar şunlardır:

a) Meb'uslar Meclisinin İstanbulda toplanması politik zorunluklar ve ülke kaderi bakımından gereklidir. Bei, de buna inandım. Yalnız Paşa,* Rauf, Bekir Sami Beyler İstanbula gelmemelidir. Çünkü düşük hükûmet de daha önce Paşanın İstanbula getirilmesi durumunda kendisine kesinlikle ilişilmemesine söz vermesini İngilizden istemişken söz vermediler. Son olaylar ise kinlerini arttırdı. Başbakan Paşa meclisin İstanbulda vicdan rahatlığı ile ve meşrutiyet kurallarına uygun karar alabileceğine yabancılardan söz alarak söz verdi. Fakat üç kişi için güvence alınamayacağından meb'us olurlarsa izinli olarak dışarıda kalmaları ya da meb'us olmayarak daha yüksek gönüllerin sevgilisi durumunda kalmaları, görevlerini sürdürmeleri.

b) Esasında hükûmet yapılacak antlaşmada nisbî temsil yöntemini azınlıkların hakları açısından kabul etmek zorundadır. Şu durumda Ulusal Meclisin azınlıkların da yeniden katılmaları için dağıtılıp tekrar toplanması çevrelerce kesin sayılmaktadır.

c) Hükûmeti devirmek, yeniden eski soydan getirmek için İngiliz yardakçıları çok çalışıyor. Hükûmet gerçekten iyi niyetlidir ve istekli değildir. Böyle olunca çekilirse muhaliflerin iktidara gelmesi kesindir.

2 - Seçimlerde en seçkin insanları seçtirmek, lekeli veya tanınmış İttihatçıları bir yana bırakmak, olabildiğince sosyalist, birkaç temiz Hürriyet ve İtilâlçı ve benzerlerini seçtirmek ve seçimlerde bunların gürültülerini haklı gösterecek baskılar yapmamak ve karışmamak,

3 - Hükûmeti güç duruma düşürmemek,

4 - Bize zararı dokunacak olanları ne yoldan olursa olsun güvence vererek elde etmek istiyorum. Her taraf da bana bunu salık veriyor. Örneğin Refi Cevat ve sosyalistler gibi, saygı. İmza: Vasıf.

Çanakkale Müstahkem Mevki K.
Albay Şevket

BELGE, 181.

Şifre **Sıvas, 1/11/1919**

İstanbul: Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket Beyefendiye

K: 20/10/1919 tarih 108/812 numaraya.

1 - Meb'usların İstanbulda toplanması büsbütün tehlikeli ve sakıncalıdır. Çünkü millet ve memleketin kaderi hakkında söz söyliyecek meb'usların tam güven içinde olan bir yerde toplanmaları zorunludur. Oysa halkına sıradan bir miting yapmak için bile izin verilmeyen, camilerine durumlarından Allaha yakarmak zorunda kalınan bir şehirde özellikle İngilizlerin her türden etkisi altında olan İstanbulda bağımsız Meb'uslar Meclisi toplanması olanaksız görülmektedir. Avrupalılar milletimizi meşrutiyete alışmış, ergin bir millet olarak tanımış olsalardı o zaman Millî Meclise karşı bir saldırı ve el uzatma belki beklenmezdi. Oysa İtilâf Devletleri milletimizi insan yerine koymamakta, ateşkesten bu yana çeşitli haksızlıklarıyla, Türke karşı anlaşmalara ve verilen sözlere uyulmamasını bir namussuzluk saymadıklarını edimli olarak kanıtlamaktadırlar. Gerçi taşrada toplanılmasının birtakım propagandalara yol açacağı açıkça bellidir. Ama bunu yapacaklar, başta Venizelos olmak üzere, meb'uslar meclisinin güvenli bir yerde kararlar almasınan tasaya düşen İtilâfçılar olacaktır. Buna karşılık millet, taşrada toplanmakla, halife ve padişahın bulunduğu yeri tehlikeli saydığını ve oradaki edimli işgali hiçbir zaman kabul etmediğini ve tanımadığını tüm dünya kamu oyuna ve islâm dünyasına edimli olarak göstermiş ve bunu protesto etmiş olacaktır. Bu konuda yapılan başvuru üzerine Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine kanıtlarıyla ve ayrıntılarıyla verdiğimiz yanıtın ana çizgileri özet olarak şöyledir:

a) Düşman donanmasının toplarının etkisinde, işgalci güçlerin ayakları altında, polis ve jandarmasının ortaklaşa yaptığı karışmaları ve baskısı altında, basını düşmanların denetimi altında, kabine üyelerine varıncaya kadar giren çıkanlar düşman denetim ve teftiş ve engellemesi karşısında bulunan başkent bugün tam anlamıyla kuşatılmış durumdadır. Burada Osmanlı egemen-

* Mustafa Kemal Paşa

Levent Şahverdi Arşivi

bulunan payitahtı saltanatı seniye tam manasile bugün mahsurdur. Hakimiyeti Osmanîye burada imanen ve filen gayricaridir. Buna Rum, Ermenilerin vaziyeti isyaniyelerini ilâve edersek İstanbulda Millet Meclisinin emin olamayacağını, iş göremiyeceğini anlamakta tereddüt edilmez.

b) Birkaç kişinin şahıslarına vaki olacak ecnebî taarruzu, ayni ruh ve kanaatte bulunan diğer meb'usana da vaki olabileceği muhakkaktır. Hatta tekmil meclisin ayni akıbete uğramıyacağına dair bizi temin edecek elimizde hiçbir şey yoktur. Hüsnüzan, tehlikenin bertaraf edilmesine kâfi gelmez.

c) Bazı nâzırların gidip gelmesi veya komiser bırakması mümkündür. Esasen mukadderatı meşkûk olan İstanbul, mukadderatı malûm ve emin bir mahalden kurtarılabilir. Venizelosun Selânikte kuvvei icraiyeyi bile teşkil eylemesi Atinayı tahlis etmiş ve hiçbir vakıt payitahtın nakli manasını tazammun eylememiştir.

d) Zatı padişahinin makam hilâfetleri İstanbul olmak itibarile sırf milleti temsil eden heyetin taşrada toplanmış bulunması iftirak manasını tazammun edemez. Zatı humayun küşat için arzu ederlerse bir vekil de tayin buyurabilirler.

e) Firakı sairei siyasîyemizden bir kısmının harici istememeleri Kuvayi Millîye tesirinde kalmak endişesinden ibarettir. Halbuki asıl milletin mümessilleri olarak kısmı azîmi meb'usan da ecnebî tesirinde kalmamak için taşrayı istemektedirler. Ekseriyeti kahire nerede ise nisap oradadır. Fazla zan ve tereddüde düşecek ve kabil meb'usların menafii mülk ve millet namına istifa eylemeleri memul ve muntazardır.

2 - Meclisi Meb'usan var iken ayrıca bir kuvvei millîyenin hali faaliyette olması menafii memlekete muzır olur. Meclisin Dersaadette içtima ettiği faraziyesine göre tahtı tesirde bulunacak meb'usların menafii memlekete mugayir bir kararı tasdik eyledikleri halde, taşradaki Kuvayi Millîye bunu tabiî tanımayacak ve bu suretle milletin kendi vekillerine karşı isyan etmiş bulunması gibi garip ve mantıksız bir şekil hâsıl olacaktır. Vatanımızın tahlisi ancak meşru ve meşrut bir tarzda mümkündür. Bu ise milletin istiklâlini, vatanın tamamisini gaye edinmiş zevatın bilaistisna meb'us olması ve sarfı mesai eylemesi ile kabildir. Bugün vatana ve millete yapılacak en son ve büyük iyilik memleketi kurtarmağa azmetmiş eşhasın emin bir mahalde, meşru bir vaziyetle meclisi millîye girmelerine sarfı mesai etmektir. Bunu bilhassa Dersaadette sizler gibi hamiyetli, münevver rüfekamızdan bekleriz.

3 - Teşkilâtınızın tevsi ve tarsini hususundaki mesaii cemileleri şayanı fahrü şükrandır. Vaziyetin hâsıl eylediği fırsat pek büyüktür. Bundan bilistifade sarsılmaz, yıkılmaz, kuvvetli temiz bir millî teşkilâtın Dersaadette kökleşmesi hayati bir meseledir. Harekâtı millîyeyi idare edenler ve bizler gibi şevki talile bunun resikârmda bulunmak mazhariyeti ilâhiyesine nail olanlar hakkındaki fikrinize bidayette cümleten iştirak edilmekte idi. Yanlız, vakayiin doğurduğu vaziyeti ahire Heyeti Temsilîyenin bu kanaatini muhik olarak tamamen değiştirmiştir. Akli sulhe kadar İstanbula ayak basmamak değil bizim için hatta yukarda arzeylediğimiz veçhile bütün millet vekilleri için nazarı dikkate alınacak bir meseledir. Fakat bir ferdi millet olarak meb'us olmak ve mecliste ayni ruh ve kanaatin hâkim olmasına çalışmak hakimiyeti millîye ve istiklâli vatan için iktitafı semerat olunacak bir zamanda azamî gayret ve fedakârlığı sarfeylemek bugün için Heyetimizce farzı ayin telâkki olunmaktadır. Bunda yegâne saik endişei vatan ve istikbali millettir. Çünkü Heyeti Temsilîye yukarda arzettiğimiz veçhile meclisi millînin fevkinde bir kuvvel tanımamakta ve bunu vatan için tehlikeli addey temektedir. Binaenaleyh hal böyle iken yine âcizleri ile Rauf Beyefendi ve Refet Beyin ve daha kimler varsa bu zevatın seyirci mevkiinde kalması behemehal arzu buyuruluyor ve hassaten selâmeti millet bu noktada görülüyorsa icabı teemmül olunmak üzere esbabı mucibesile iş'arını hassaten rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 182.
Şifre ***Sıvas, 4/11/1335***

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 30/10/1335 tarih 230 numaralı şifre:

liği tinsel ve nesnel olarak geçersizdir. Buna Rum, Ermenilerin ayaklanmış durumlarını eklersek İstanbulda Millet Meclisinin güvenli olamayacağını, iş göremiyeceğini anlamakta duraksanamaz.

b) Birkaç kişiye yapılacak yabancı saldırısının, aynı ruh ve inancı taşıyan öteki meb'uslara da yapılabileceği kesindir. Dahası bütün meclisin aynı akıbete uğramıyacağına dair bizi güvendirecek elimizde hiçbir şey yoktur. Bir şeyin iyi olduğunu sanmak tehlikenin yok edilmesine yetmez.

c) Bazı bakanların gidip gelmesi veya komiser* bırakması olabilir. Temelde kaderi bilinmeyen İstanbul, kaderi bilinen ve güvenli bir yerden kurtarılabilir. Venizelos'un Selânikte hükûmet bile kurması Atinayı kurtarmış ama hiçbir zaman başkentin başka yere taşınması anlamına gelmemiştir.

d) Padişahın halifelik yaptığı yer İstanbul'dur diye salt milleti temsil eden kurulun taşrada toplanmış bulunması ayrılık anlamına gelemez. Padişah isterse meclisi açmak için bir vekil atayabilir de.

e) Öteki siyasî partilerimizin bir bölümünün taşrayı istememeleri Ulusal Güçlerin etkisi altında kalmak kuşkusundan başka birşey değildir. Oysa milletin gerçek temsilcileri olan meb'usların büyük çoğunluğu da yabancı etkisinde kalmamak için taşrayı istemektedir. Büyük çoğunluk nerede ise yeter sayı oradadır. Aşkın kuşku ve duraksamaya kapılacak bu gibi meb'usların yurt ve ülke yararı için görevden çekilmeleri umulur ve beklenir.

2 - Meb'uslar Meclisi varken ayrıca bir millî gücün edimli olarak iş görmesi memleket yararlarına zararlı olur. Meclisin İstanbulda toplandığı varsayımına göre etki altında kalacak meb'usların ülke yararlarına aykırı bir kararı onaylamaları durumunda, taşradaki Ulusal Güçler bunu elbette tanımayacak ve böylece milletin kendi vekillerine karşı isyan etmiş bulunması gibi tuhaf ve mantıksız bir durum ortaya çıkacaktır. Vatanımızın kurtarılması ancak kanunî ve meşrutî bir yöntemle olabilir. Bu ise salt milletin bağımsızlığını, vatanın bölünmezliğini amaç edinmiş kişilerin meb'us olması ve çabasıyla olabilir. Bugün vatan ve millete yapılan en son ve büyük iyilik memleketi kurtarmaya kesin kararlı kişilerin güvenli bir yerde, yasal bir durumda ulusal meclise girmelerine çalışmaktır. Bunu özellikle İstanbulda bulunan sizler gibi yurtsever, aydın arkadaşlarımızdan bekleriz.

3 - Örgütünüzün genişletilmesi ve güçlendirilmesi konusunda güzel çalışmalarınız övgü ve teşekküre değer. Durumun yarattığı fırsat çok büyüktür. Bundan yararlanarak sarsılmaz, yıkılmaz, güçlü temiz ulusal bir örgütün İstanbulda kökleşmesi yaşamsal bir işdir. Ulusal Savaşımı yönetenler ve bizler gibi kader güdüsüyle bunun başında bulunmak tanrısal mutluluğuna erişmiş olanlar hakkındaki düşüncenize başlangıçta herkes katılmakta idi. Ancak, olayların yarattığı son durumlar Temsilci Kurulun bu kanısını haklı olarak büsbütün değiştirmiştir. Barış yapılana değin İstanbula ayak basmamak değil bizim için yukarda belirttiğimiz gibi bütün millet vekilleri için bile göz önünde bulundurulacak bir sorundur. Ama bir millet bireyi olarak meb'us olmak ve mecliste aynı ruh ve düşüncenin egemen olmasına çalışmak ulusal egemenlik ve yurdun bağımsızlığı yolunda sonuç alınacak bir zamanda çaba ve özverinin en yücesini harcamak bugün için Kurulumuzca vazgeçilmez bir görev sayılmaktadır. Bunda tek itici güç vatan kaygısı ve milletin geleceğidir. Temsilci Kurul yukarda belirttiğimiz gibi millî meclisin üstünde bir kuvvet tanımamakta ve bunu vatan için tehlikeli saymaktadır. Bu duruma göre benimle Rauf Beyefendi ve Refet Beyin ve daha kimler varsa bu kişilerin seyirci durumunda kalmamız kesinlikle isteniyorsa ve özellikle ulusun esenliği buna bağlı görülüyorsa gereği düşünülmek üzere gerekçeli olarak bildirilmesini özellikle rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 182.
Şifre **Sıvas, 4/11/1919**

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket Beyefendiye

K: 30/10/1919 tarih 230 sayılı şifre:

* Temsilci

Levent Şahverdi Arşivi

1 - Vasıf Beyefendiye: a) Görüşüldüğü iş'ar buyurulan zevattan Rauf Ahmet ve Ferit Beylerin İstanbulun ancak İstanbuldan kurtulacağı fikrinde bulunduklarını zannederiz. Ahmet İzzet Paşa Hazretleri de esasen harekâtı millîyenin de İstanbulda katliama sebep olabileceği zannında idi. Sözlerinin mesmu olması evelemirde bu itikatlarının tebeddül edip etmediğini bilmekle kaimdir. Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine gelince, müşarileyhin de müterreddit olduğu meçhulünüz değildir. Abuk Paşa da ayni evsafve haleti ruhiyededir. Göz Tabibi Esat Paşa hakkında ise kat'î bir fikrim yoktur. Yalnız kendisini yakından tanıyan bir kısım rüfekamız bu zatı son derce mahdudülfikir, pek fazla harisi şan ve şöhret gösteriyorlar. Velhasıl azim ve fikirlerinde istikrar ve isabet mevcut olmayan ve İstanbulda düşman tazyiki altında düşünen rical ve zevat müşar ve mumaileyhimin nasayihi şayanı tetkiktir. Tekraren arzedelim ki, Meclisi Meb'usanın her noktai nazardan şayanı emniyet bir mahalde toplanması, şartı evel ve esasidir. İstanbulda emniyet olmadığını ve olamıyacağını gerek Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine mufassalan ve hatta Şevket Dey biraderimize de telhisen izah ettik zannederiz. Vakıa birçok mehazir gayrikabili inkârdır. Fakat zarureti kat'iye ve karşısında bunların ne dereceye kadar nazarı dikkat ve hesaba alınması lâzımgeleceğini efkârı selime ve muhakemei mantıkıyenize havale ederiz. Asıl şayanı istiğrap nokta malûmülesami üç kişiyi teminde izharı aczeden hükûmetin diğer meb'usları nasıl vikaye edebileceği meselesidir. Bizde yavaş, yavaş hâsıl olmağa başlayan fikir ve kanaat maalesef ecnebiler değil belki onlardan ziyade hükûmet ricali hazırası ile, zevatı saireden bazılarının marülarz üç kişiyi mahzurlu addeylemekte olmalarıdır. Hakkımızda salifen gayrikanunî, gayrimeşru ittihaz kılınmış mukarrerat ve evamirin el'an tashihi cihetine gidilmemiş olması da bu fikir ve kanaatimizi takviye eylemektedir. Maahaza meclisin mahalli içtimaı hakkındaki mütaleat Heyeti Temsilîyenin efkârı olup bu bapta heyeti merkeziye vasıtasile efkârı umumiyei millet istimzaç edilmekte bulunduğundan muhassalai efkâra ve bundan tevellüt edecek karara göre hareket tabiidir. Siz de pek iyi biliyorsunuz ki bütün gayret ve mesaimiz hükûmeti hazırayı, mevkiinde tutmak, onu haricen ve dahilen kuvvetli kılmaktır. Aksi hatırımızdan geçmedi.

b) Temsili nisbinin kabulü zarureti karşısında meclisin dağıtılmasını şimdiden düşünen bir muhitte ve avamil tahtı tesirinde Meclisi Meb'usanın içtimada beyanı mazeret edeceği de tabiî görülmek iktiza eder zannındayız. Temsili nisbiyi bizim esasatımızın dördüncü maddesi kabul etmediğinden bizim prensiplerimizi müdafaa edecek meb'usların evleviyetle dağıtılacağı meydandadır.

c) Hükûmetin hüsnüniyetinden şüphe etmek istemeyiz. Ve dileriz ki icraatı ile bizim bu arzumuzu tarsin ve takviye eylesin. Fakat müstağni bulunduğu kaydından bir şey anlayamadık, gaye müttehiden ve müttefikan bu vatana hakiki hizmet etmek midir, yoksa müşkül zamanlarda bizi yalnız bırakmak mıdır? Bunun şimdiden tavazzuh eylemesi lâzımdır. Muhaliflerin mevkii iktidara geçmesinden korkmak faide vermez. Binaenaleyh bundan dolayı tebdili meslek ve meşrep edilemez.

2 - İntihabat hakkında tuttuğumuz mesleki bitarafı birlikte çalıştığınız için sizce malûmdur. Arzı hürmet ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 183.

Şifre mahlülü ***Harbiye, 6/11/1335***
Müstacel 193/31

Sıvasta K.O. 3 K.

Heyeti Temsilîyeye: Meclisi Millînin hariçte içtimaı mehazirini arzetmiştim. Tabiî o mehazir meyanında imkânı içtima da nazarı dikkatinize arzedilmişti. Malûmu âlileri olan mehaziri siyasiye var. Saniyen mehaziri idariye var. Salisen de imkânı içtima yoktur. Çünkü meb'usların büyük bir kısmı bu fikre taraftar olsa da ehemmiyetli bir kısmı da muhalif olacak ve kanuna ve mehaziri siyasiye ve idariyeye istinaden İstanbulda içtimaı musırran istiyecektir.

Hükûmet ve ayan da umumen bilaistisna bu fikirdedir. O halde hariçte kim ve ne şekilde içtima edebilir. Malûmu âlileridir ki meclisin serbestisini temin endişesi de benim en çok yüreğimi sızlattıyor. Fakat zaruret hisse hâkim oluyor. Pek istirham ederim, bu bapta muvafık cevabınızı

1 - Vasıf Beyefendiye: a) Görüşüldüğü bildirilen kişilerden Rauf Ahmet ve Ferit Beylerin İstanbulun ancak İstanbuldan kurtulacağı düşüncesinde bulunduklarını sanırız. Ahmet İzzet Paşa Hazretleri de aslında ulusal savaşımın da İstanbulda kıyıma neden olabileceğini sanıyordu. Sözlerine uyulması herşeyden önce bu inanışının değişip değişmediğini bilmeye bağlıdır. Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine gelince, onun da kararsız olduğunu bilirsiniz. Abuk Paşa da ayın nitelik ve ruhsal durumdadır. Göz Doktoru Esat Paşa hakkında ise kesin bir görüşüm yoktur. Yanlız kendisini yakından tanıyan bir kısım arkadaşlarımız onu son derecede kısır düşünceli, pek fazla ün düşkünü gösteriyorlar. Kısacası kararlılıklarında ve düşüncelerinde oturmuşluk ve tutarlılık bulunmayan ve İstanbulda düşman baskısı altında düşünen bu devlet adamları ve kişilerin öğütleri incelenmek gerekir. Yine bildirelim ki, Meb'uslar Meclisinin her bakımdan güvenli bir yerde toplanması, ilk ve temel koşuldur. İstanbulda güven olmadığını ve olamıyacağını hem Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine hem de Ahmet İzzet Paşa Hazretlerine ayrıntılı olarak ve dahası Şevket Bey kardeşimize de özetliyerek açıkladık sanırız. Gerçi birçok sakınca bulunduğu yadsınamaz. Ama kesin zorunluk karşısında bunların ne ölçüde dikkate alınması ve hesaba katılması gerekeceğini sağduyunuza ve mantıklı düşüncenize bırakırız. Asıl şaşılacak şey isimleri bilinen üç kişinin güvenliğini sağlamaya gücünün yetmeyeceği belirlenen hükûmetin öteki meb'usları nasıl koruyabileceği sorunudur. Bizde yavaş, yavaş oluşmaya başlayan düşünce ve kanı ne yazık ki yabancıların değil belki onlardan çok şimdiki hükûmet üyeleri ile, başka kişilerden bazılarının bildirilen üç kişiyi sakıncalı saymakta olmalarıdır. Hakkımızda eskiden yasaya aykırı ve haksız olarak alınmış olan kararların ve verilen emirlerin hâlâ düzeltilmesine girişilmemiş olması da bu düşünce ve kanımızı güçlendirmektedir. Bununla birlikte meclisin toplantı yeri konusundaki görüşler Temsilci Kurulun düşüncesi olup bu konuda merkez kurulu aracılığıyla ulusun kamu oyu sorulmakta bulunduğundan oyların sonucuna ve bundan doğacak karara göre davranılması doğaldır. Siz de pek iyi biliyorsunuz ki bütün çaba ve çalışmalarımız bugünkü hükûmeti yerinde tutmak, onu dışarıya ve içeriye karşı güçlü kılmaktır. Tersi aklımızdan geçmedi.

b) Nisbî temsilin kabulü zorunluluğu karşısında meclisin dağıtılmasını şimdiden düşünen bir çevrede ve olayların etkisi altında Meb'uslar Meclisinin toplanmak istemiyeceğini de doğal saymak gerekir sanırız. Nisbî temsili bizim ilkelerimizin dördüncü maddesi kabul etmediğinden bizim ilkelerimizi savunacak meb'usların öncelikle dağıtılacağı bellidir.

c) Hükûmetin iyi niyetinden kuşkulanmak istemeyiz. Ve dileriz ki yaptıklarıyla bizim bu isteğimizi pekiştirsin ve güçlendirsin. Fakat "istekli değildir" sözlerinden bir şey anlayamadık, amaç birlikte ve elele bu vatana gerçekten hizmet etmek midir yoksa sıkışık zamanlarda bizi yalnız bırakmak mıdır? Bunun şimdiden aydınlanması gerekir. Karşı görüşlü olanların işbaşına geçmesinden korkmak yarar sağlamaz. Böyle olunca tutum ve gidiş değiştirilemez.

2 - Seçim konusundaki yansız tutumumuz, bizimle birlikte çalıştığınız için sizce bilinmektedir. Saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 183.

Çözülmüş şifre **Harbiye, 6/11/1919**
İvedi 193/31

Sıvasta K.O. 3 K.

Temsilci Kurula: Millî Meclisin taşrada toplanmasının sakıncalarını bilginize sunmuştum. Elbette o sakıncalar arasında toplanma olanağı da dikkatinize sunulmuştu. Bildiğiniz politik sakıncalar var. İkinci olarak yönetim sakıncaları var. Üçüncü olarak da toplanma olanağı yoktur. Çünkü meb'usların büyük bir kısmı bu düşünceden yana olsa da önemli bir kısmı da buna karşı olacak ve kanuna ve politik ve yönetsel sakıncalara dayanarak İstanbulda toplanmayı istemekte direnecektir.

Hükûmet ve senato üyeleri de genellikle ayrıksız olarak bir düşüncededir. O halde taşrada kim ve nasıl toplanabilir? Bilirsiniz ki meclisin özgürlüğünü sağlama kaygısı da benim yüreğimi pek çok sızlatıyor. Ama zorunluk duyguya üstün oluyor. Çok rica ederim, bu konuda olumlu yanıtınızı ivedilikle kabineye bildiriniz. Japon Rıza Bey ile pek yakında iyi haberlerle yanınıza

Levent Şahverdi Arşivi

kabineye acilen iş'ar buyurunuz. Japon Rıza Bey ile pek yakında iyi haberler ile size mülâki olacağım. Rauf Bey isterse Haşim Beyi de alayım. Sulh ve Selâmeti tamamen kazandık demektir. Millî Türk keza bizim Millî Ahrarı yıkıyoruz. Millî Kongre yola gelecek cümleye derin hürmet. Vasıf

6/11/1335 tarih ve 73 numaralıdır.

Harbiye Nazırı
Cemal

VESİKA, 184.

Pangaltı, 19/11/1335

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Meb'usanın İstanbulda içtimaında meb'usların dermeyan edeceği efkâr dolayısile hiçbir tehlike mutasavver değildir. Meb'usandan en müfritini sulh meselesi mevzuubahs oldukta hükûmeti Ermenistan teşkilinden, Arabistana istiklâl vermekten, Iraktan feragat etmekten, Anadoluda menatıkı nüfuz tefrikinden tahzir edecek diyelim. İngiltere, Fransa, İtalyayı gücendirmek lâzımgelen bu mütaleat İstanbul gazetelerinin dahi hükûmetin salâhiyettar, mes'ul ağızları tarafından yüzlerce defa söylenmiş ve söylenmekte bulunmuştur. Bilâmuhaberat tasavvurat vadisinde kaldığıma düşmanlarımızın kimseyi düşünmediklerini söylemekten menetmiyecekleri münakaşaya bile değmez. Fakat yine bilfarz Arabistanın mutlaka bizden ayrılması konferansça takarrür ederse hükûmetimize vaki olacak böyle bir teklifi hükûmet ya kabul veya muhalefetin kuvvei teyidiyesini hazırlayarak reddedecektir. Padişah, Avrupa muhalefet tarafını iltizam etmeyip uyuşmak cihetini ihtiyar eder ve meclis buna karşı giderse meclis ister burada ister Anadoluda olsun Padişah anı fesheyler, fikrine muvafık bir kabineyi resikâra getirir ve Kuvayi Millîye ile hemfikir olan meclis padişaha karşı ilânı husumet eylerse Anadolu kimin arkasından gider. Sulhü iltizam eyliyen halife ile (m y y s y v r a s d s b a l y n h a v r n h) olsun halen kendisini fedakârlığa mecbur tutan Kuvayi Millîyeye mi tâbi olsun. Bunu iyice tartıp ana göre hareket zarurî olacağına ve takdirde çıkacağı muhik bulunduğuna nazaran meclisi Anadoluda toplamak fikrinden feragat bir farizai vataniyedir fikrindeyiz. Kara Vasıf

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket

VESİKA, 185.

Şifre ***Sıvas, 29/10/1335***
Zata mahsustur
Gayet müstaceldir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Ankarada Yirminci Kolordu Kumandanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Diyarbekirde On Üçüncü Kolordu Kumandanı Cevdet Beyefendiye
Konyada On İkinci Kolordu Kumandanı Fahri Beyefendiye

Meclisi Meb'usanın mahalli içtimaı, badeliçtima Heyeti Temsilîye ve teşkilâtı millîyenin alacağı şekil ve tarzı faaliyeti, Paris Sulh Konferansının hakkımızda müspet veya menfi bir karar vermesi haline karşı tarzı hareket gibi mühim mukarrerat hakkında 15, 13, 12, 20 ve 3 üncü Kolordu Kumandanlarile müdavelei efkâr edilmesi görüşülmüştür. Sizce bir mahzur görülmediği takdirde mıntakai âlilerini teftiş bahanesile merkezden ayrılarak teşrinisaninin yedisi ile onuncu günü arasında Sıvasta bulunmak üzere hareketinizini iş'arını rica ederiz. (Yalnız Cevdet Beye; vaziyeti ahireden dolayı Diyarbekirden ayrılmak imkânı mevcut olmadığı takdirde Erkânıharbiye Reisinizin gönderilmesi reyi âlilerine menuttur). Telgrafın vâsıl olduğunun iş'arı müsterhamdır.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

geleceğim. Rauf Bey isterse Haşim Beyi de alayını, Sulh ve Selâmeti* tümüyle kazandık demektir. Millî Türk* gibi bizim Millî Ahrarı* yıkıyoruz. Millî Kongre yola gelecek herkese derin saygı. Vasıf

6/11/1919 tarih ve 73 sayılıdır.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 184.

Pangaltı, 19/11/1919

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Meb'usların İstanbulda toplanmasında meb'usların ileri süreceği düşünceler bakımından, hiçbir tehlike düşünülemez. Meb'uslardan en aşırısı barış sorunu sözkonusu oldukta hükûmeti Ermenistan kurulmasından, Arabistana bağımsızlık vermekten, Iraktan vaz geçmekten, Anadoluda söz geçirme bölgeleri ayrılmasından dolayı sakındıracak diyelim. İngiltere, Fransa, İtalyayı gücendirecek bu düşünceler İstanbul gazetelerinin ve hükûmetin yetkili, sorumlu ağızları tarafından yüzlerce defa söylenmiş ve söylenmekte bulunmuştur. Yazışma yapmadan varsayımlar ortasında kaldığıma düşmanlarımızın kimseyi düşünmediklerini söylemekten alıkoymayacakları tartışmaya bile değmez. Fakat yine bir varsayım olarak Arabistanın kesinlikle bizden ayrılması konferansça kararlaştırılırsa hükûmetimize yapılacak böyle bir öneriyi hükûmet ya kabul edecektir ya da buna karşı olmanın gerekçesini hazırlayarak geri çevirecektir. Padişah, Avrupaya karşı gelmek düşüncesini tutmayıp uyuşmak, yolunu yeğler ve meclis buna karşı durursa meclis ister burada, ister Anadoluda olsun Padişah onu dağıtır ve düşüncesine uygun bir kabineyi işbaşına getirir ve Ulusal Güçlerle aynı düşüncede olan meclis padişaha karşı düşmanlığını açığa vurursa Anadolu kimin arkasından gider. Barıştan yana olan halife şimdi kendisinin özveriye zorlayan Ulusal Güçlere mi bağlı olsun? Bunu iyice tartıp ona göre davranmak zorunlu olacağına ve işin değerlendirmesinden çıkacak sakıncalar yerinde olduğuna göre meclisi Anadoluda toplamak düşüncesinden vazgeçmek bir vatan borcudur düşüncesindeyiz. Saygı sunarız. Kara Vasıf

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket

BELGE, 185.

Şifre **Sıvas, 29/10/1919**
Kişiye özeldir
Çok ivedidir

Erzurumda On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Ankarada Yirminci Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa Hazretlerine
Diyarbakırda On Üçüncü Kolordu Komutanı Cevdet Beyefendiye
Konyada On İkinci Kolordu Komutanı Fahri Beyefendiye

Meb'uslar Meclisinin toplanma yeri, toplantıdan sonra Temsilci Kurulla Ulusal Örgütlerin alacağı biçim ve çalışma yöntemi, Paris Barış Konferansının hakkımızda olumlu veya olumsuz bir karar vermesi üzerine nasıl davranrfacağı gibi önemli kararlar konusunda 15,13, 12, 20 ve 3 üncü Kolordu Komutanlarıyla düşünce alışverişinde bulunulması görüşülmüştür. Sizce bir sakınca görülmezse bölgenizi denetleme görüntüsü altında merkezden ayrılarak Kasımın yedisi ile onuncu günü arasında Sıvasta bulunmak üzere yola çıktığınızın bildirilmesini rica ederiz. (Yalnız Cevdet Beye; son durum nedeniyle Diyarbakırdan ayrılmak olanağı bulunmazsa Kurmay Başkanınızın gönderilmesi sizin kararınıza bağlıdır). Telgrafın vardığının bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

---

* Parti

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 186.

Şifre

K. O. 15 Kumandanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Fuat Paşa geldi. Gözlerinizden öper. Hasretle hareketiniz haberine muntazırız. Yeni ve pek mühim bir vaziyet karşısındayız. Cümleten takdimi hürmet ederiz.

Mustafa Kemal

Şifre

Edirnede Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye
Balıkesirde Kumandan Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine
Bandırmada Fırka Kumandanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyefendiye
Diyarbekirde K.O. 13 Kumandanı Cevdet Beyefendiye
Halit Beyefendiye

Berayi müzakere Ali Fuat Paşa Sıvasa geldi. Kazım Kara Bekir Paşa geliyor. Zatı âlilerini budiyeti mesafeden ve mıntakanızın ehemmiyetinden naşi davete cesaret edemedik, görüşeceğimiz hususatı birer, birer zatı âlinize de arzederek kıymettar mütaleantzı istifsar edeceğiz. Cümleden arzı hürmet ederiz. Kardeşim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 187.

Kara Hasan Oğlumuza

Selâm eder gözlerinizden öperim. Millet ve devlet için en mühim vazife inzibat olduğu cümlece malûmdur. Zira nerede asayiş berkemal olursa adaleti islâmiye oradadır. Senin ile Savaştepeyi çevirdiğim zaman cuma namazı kılmayan Çerkezlerden birçoklarını gördük ne hal ile gezdiğimi bil. İşte Koca Süleyman mahsulü bugün kıyam eden müslümanlar firkai Muhammediyeden başka fırkaların umumuna lânet ederek sevgili padişahımızın hilâfeti başına toplanarak ittihatçı ve farmason mel'unların on senedenberi bu muazzam hükûmeti islâmiyeyi çetecilik ve haydutlukla ne hallere getirdiklerini en âdil akıl sahibi anlar. Ve bunlara lânet eder. Cümlenizi eşkıya diyerek ne şiddetli hallere koydular. Hakkınızda istimal ettikleri kuvveti unutma. Şüheda evlâtları, kadınları ot, toprak yedikleri vakıt, açlıkla şehit ettikleri vakıt anların hanesinde hükûmet memurları ve şube hainleri helvalar, kuzu ziyafetleri ve ahali üç yüz kuruşa bir arşın basma aldıkları vakıt kendilerinin evinde Musevî Nesim ve sairenin rüşvet olarak aldıkları kumaşlar denklerini haneleri için idi oğlum, bunları Cenabı Haka hesap verecek olan beş vakıt namazı kılanları muhakemesile hüküm vermek isterim bunun için o koca,....rahmane secde etmiyen Suphi ve Kara İbrahim ve Con Mehmetlerin ve sairenin fikrilasidelerine kapılmayarak bu katil, hain güruhundan hükûmette ve sair mahalde bulduklarına aman verme malları size helâldir. Müftiye müracaat et doğru fetvasını al bunlardan daha eşet müslümanlar için bir fert yâr olmamıştır. Rica ederim müslümanların kıblegâhı olan Kâbei muazzamadan ve huzuru hazreti risaletpenah efendimiz hazretlerinden, mukaddesatı diniyemizden bizi mahrum eden Çanakkale Boğazından milletin islâm evlâtlarını denize dökeni ve Kafkas dağlarında Arabistan çöllerinde Acemistanda ve Yanya ve Romanya dağlarında helak eden ve bugün İstanbulda yüz bin islâm kadınlarını ve kızlarını vesika verip fahişe eden bu canlar farmason değildir de kimdir. Allah ve resulullah aşkına müslüman ve dini Muhammedi kardeşlerimiz firkai naciyei Muhammediden başka bir fırka bizim için kat'iyyen caiz olamaz bu mel'unlardan bu beldei islâm halifemizin başına toplanarak bunları defedelim. Adil olan şeriatimizin ahkâmına göre kul ve hükûmet sahibi olalım. İşte bunlar olmak için senin beş vakıt namaz kılan silâhşor büyük Türklerin ve müslümanların gayretlerine mütevakkıftır. Bu hainlerin kırk gündenberi benim ve arkadaşların müslümanların mahvına tam iki kolordunun topları ve mitralyözleri kırk dört saat şiddetli muharebe ettikleri iki şehit ve iki mecruhtur. Ziyade yapmayarak Cenabı Hak lûtfu keremini ruhaniyeti hazreti risaletpenahi ve bayrağın duasile kendileri münhedim ve yedi yüzü mütecaviz asker de ellerinden alınıp memleketlerine gönderilmiştir. Oralarda da bu mel'unların cebren topladıkları masum askercikleri toplayarak memleketlerine gönderiniz hükûmette bu mel'unlardan bırakmayın. Hele jandarma zabitlerinden kuyruğu kesik namzetler denilen kazları hemen gebertiniz bu yoldaki müslümanların ittifak ettiklerine dair hilâfete telgraf

BELGE, 186.

Şifre

K.O. 15 Komutanı Kâzım Paşa Hazretlerine

Fuat Paşa geldi. Gözlerinizden öper. Yola çıktığınız haberini hasretle bekliyoruz. Yeni ve çok önemli bir durum karşısındayız. Hepimiz saygı sunarız.

Mustafa Kemal

Şifre

Edirnede Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye
Balıkesirde Komutan Yusuf İzzet Paşa Hazretlerine
Bandırmada Tümen Komutanı Kâzım Beyefendiye
Bursada Tümen Komutanı Bekir Sami Beyefendiye
Diyarbakırda K.O. 13 Komutanı Cevdet Beyefendiye
Halit Beyefendiye

Görüşmek üzere Ali Fuat Paşa Sıvasa geldi. Kâzım Kara Bekir Paşa geliyor. Sizi yolun uzaklığından ve bölgenizin öneminden ötürü çağırmayı göze alamadık, görüşeceğimiz konuları birer, birer size de bildirerek değerli düşüncelerinizi soracağız. Hepimiz saygı sunarız. Kardeşim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 187.

Kara Hasan Oğlumuza

Selâm eder gözlerinizden öperim. Millet ve devlet için en önemli görevin güvenlik olduğu herkesçe bilinmektedir. Çünkü nerede güvenlik tam olursa islâm adaleti oradadır. Senin ile Savaştepeyi çevirdiğim zaman Cuma namazı kılmayan Çerkezlerden birçoklarını gördük. Ne durumda gezdiğimi bil. İşte Koca Süleyman kuşağı bugün ayaklanan Müslümanlar Muhamediye Partisinden baka partilerin tümüne lânet ederek sevgili padişahımızın halifeliği çevresinde toplanarak ittihatçı ve farmason mel'unların on senedenberi bu yüce islâm devletini çetecilik ve haydutlukla ne durumlara getirdiklerini en adaletli akıl sahibi anlar. Ve bunlara lânet eder. Hepinizi eşkıya diyerek ne kötü durumlara koydular. Size karşı kullandıkları kuvveti unutma. Şehit çocukları, kadınları ot, toprak yedikleri vakıt, açlıkla şehit ettikleri vakıt onların evlerinde hükûmet memurları ve şube hainleri helvalar, kuzu ziyafetleri ve halk üç yüz kuruşa bir arşın basma aldıkları vakıt kendilerinin evinde Musevî Nesim ve benzerlerinin rüşvet olarak aldıkları kumaş denkleri evleri için idi oğlum, bunları Yüce Tanrıya hesap verecek olan beş vakıt namazı kılanların yargılanmasıyla mahkûm etmek isterim bunun için o koca,...Tanrıya secde etmeyen Suphi ve Kara İbrahim ve Con Mehmetlerin ve öbürlerinin kötü düşüncelerine kapılmayarak bu katil, hain güruhundan hükûmette ve başka yerde bulduklarına aman verme malları size helâldir. Müftüye başvur doğru fetvasını al bunlardan daha aşırı Müslümanlar için kimse yâr olmamıştır. Rica ederim Müslümanların kıblesi olan yüce Kâbeden ve Tanrının elçisi Peygamberimiz efendimiz hazretlerinin huzurundan, dinimizin kutsal değerlerinden bizi yoksun eden Çanakkale Boğazından milletin Müslüman çocuklarını denize dökeni ve Kafkas dağlarında Arabistan çöllerinde Acemistanda ve Yanya ve Romanya dağlarında yere seren ve bugün İstanbulda yüz bin İslâm kadınlarını ve kızlarını vesika verip fahişe yapan bu conlar farmason değildir de kimdir. Allah ve Peygamber aşkına Müslüman ve Muhammed dininden olan kardeşlerimiz Muhammedin kurtarıcı partisinden başka bir parti bizim için kesinlikle yasaktır. İslâm halifemiz etrafında toplanarak bu Müslüman şehrinden bu mel'unları kovalım. Adaletli olan şeriatimizin kurallarına göre kul ve hükûmet sahibi olalım. İşte bunlar olmak için senin beş vakıt namaz kılan silâhşor büyük Türklerin ve Müslümanların çabalarına bağlıdır. Bu hainlerin kırk gündenberi benim ve arkadaşların Müslümanların yok edilmesi için tam iki kolordunun topları ve makineli tüfekleri kırk dört saat sert savaştılar iki şehit ve iki yaralı var. Daha çok yapmayarak Tanrının iyilik ve yardımı peygamber hazretlerinin manevî desteği ve bayrağın duasile kendileri perişan olmuş ve yedi yüzü aşkın asker de ellerinden alınıp memleketlerine gönderilmiştir. Oralarda bu mel'unların zor kullanarak topladıklırı suçsuz askercikleri toplayarak memleketlerine gönderiniz hükûmette bu mel'unlardan bırakmayın. Hele jandarma subaylarından kuyruğu kesik adaylar denilen kazları hemen gebertiniz bu yoldaki Müs-

Levent Şahverdi Arşivi

yazdır gayretli müslüman mahsulü Cenabı Hak muinimiz olsun. Amin bihürmeti seyyidül mürselin.

30 Teşrinisani 1335

Bunun aksini zinhar işleme oğlum sonra milletin huzurunda hesap vereceksin.

İzmit Mutasarrıfı Sabıkı ve Muhammedi Fırkası Kumandanı Ahmet Anzavur

Diğer mektup

Orada bazı İttihatçı Çerkezler vardır. Zinhar bunların size söyliyeceği ifadei kâzibelerine kat'iyyen sem'i itibar etme diğer size yazdığım uzun mektuptaki hakikati anlatıp biribirinizden ayrılmıyacağınıza ve bu dinü devlete ve padişahımızın uğrunda fedai can edeceğimize birleşerek bunlara sen riyaset et veyahut ulemadan birini reis yap herhalde oradaki halkın huzur ve rahatına son derecede dikkat ediniz oğlum icraat ve muvaffakıyetinize dair telgraflarınızı Kirmasti ve Karacabey ve Bursa cihetlerinde intizar ederim.

Ahmet Anzavur

VESİKA, HAFİ, MÜHİM, 188.

MÜDAFAAİ HUKUK CEMİYETİ TEŞKİLAT NİZAMNAMESİNE LAHİKTİR (1)

Yalnız alâkadarana mahsus ve mahremdir

1 - İstiklâllerini muhafaza uğrunda teşekkül ve taazzuv etmiş olan millî kuvvetler her türlü müdahale ve tecavüzden masundur. Devlet ve milletin mukadderatında iradei millîye amil ve hâkimdir. Ordu makamı muallâyı hilâfetin masuniyetini dahi kâfil olan işbu iradei millîyenin tâbi ve hadimidir.

2 - Ordu bir tecavüz vukuunda plânına tevfikan harekâtını idare edeceğinden ayrıca berveçhiati teşkilât yapılır.

3 - Teşkilâtı millîyemizle ordu arasındaki irtibatı Heyeti Temsilîye muhafaza eder. Ancak bir tehlike anında her merkez mücavirinde bulunan kıt'a kumandanlarile dahi irtibatta bulunur.

Millî müfrezeler

4 - Millî müfrezeler Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti İdare ve Heyeti Merkeziyeleri tarafından teşkil olunur. Bu hususta icap eden muaveneti ahzı asker rüesası ve mıntaka kumandanları ifa ederler. Bu teşkilâtta atideki hususat nazarı dikkate alınır:

a) Anasırı gayrimüslimenin kesreti;

b) Harekâtı ihtilâliyede mahsus kuvvetleri;

c) Sırf soygunculuk ve intikamcılık ve saire gibi esbap ile ikaı cinayat ve icrayı şekavet eyleyen müslim ve gayrimüslim çetelerin azlığı ve çokluğu.

5 - Millî müfrezeler sabit ve seyyar olmak üzere iki türlüdür. Umumiyetle mücadele ve emniyet ve asayişi temin ve idame icabında ordunun harekâtını teshil maksadile seyyar müfrezeler teşkil olunur. Bundan başka eşkıyanın taarruzundan ve anasın gayrimüslimenin ihtilâl ve tecavüzatından kasaba ve köyleri muhafaza ve müdafaa için mahalle, köy ve mıntakalarda sabit müfrezeler vücuda getirilir.

6 - Seyyar müfrezeler silâh altında ifayı vazife eden efrattan maada bütün milletin eli silâh tutan gençlerinden teşkil olunur. Bir tehlike anında vukubulacak davet üzerine orduyu seferber edecek olanlar orduya iltihak eder.

Mütebaki kuvvet mahalli tehlikelere karşı olup bunlara lüzumunda makineli tüfek ve top dahi ilhak olunur. Efradın muharebe görmüş olması müreccahtır. Amir zaptü rapta kadir ve meharetli ve müfrezeler şekavetkâr bir kuvvet olmayıp selâmeti mülkü millete vakfı hizmet ve hayat etmiş kanaatkâr, hamiyetperver zevattan mürekkep olmalıdır. Müfrezelerin teşkili ve emri kumanda ve idaresi tıpkı askerî manga, takım ve bölük gibidir.

Mükâfat, mücazatı dahi tıpkı askerlikteki gibi olur.

7 - Müfrezeler yalnız kendi mıntakalarında değil ledelicap mücavir mıntaka müfrezelerile tevhidi mesai için diğer mıntakalara da geçerler.

lümanların birleştiklerine ilişin halifeliğe telgraf yazdır gayretli Müslüman çocuğu Tanrı yardımcımız olsun. Amin.

30 Kasım 1919

Bunun tersini hiçbir zaman yapma oğlum sonra milletin karşısında hesap vereceksin.

Eski İzmit Mutasarrıfı ve Muhamedi Tümeni Komutanı Ahmet Anzavur

Öteki Mektup

Orada bazı İttihatçı Çerkezler vardır. Bunların size söyliyeceği yalan sözlere hiçbir zaman kesinlikle kulak verme ve size yazdığım öteki uzun mektuptaki gerçeği anlatıp birbirinizinden ayrılmıyacağınıza ve bu din ve devlet ve padişahımız uğrunda can vermek için birleşerek bunlara sen başkanlık et ya da din bilginlerinden birini baş yap herhalde oradaki halkın huzur ve rahatına son derecede dikkat ediniz oğlum yaptıklarınıza ve başarınıza ilişkin telgraflarınızı Kirmasti ve Karacabey ve Bursa yörelerinde beklerim.

Ahmet Anzavur

BELGE, GİZLİ, ÖNEMLİ, 188.

MÜDAFAAİ HUKUK DERNEĞİ ÖRGÜT TÜZÜĞÜNE EKTİR (1)

Yalnız ilgililere özel ve gizlidir

1 - Bağımsızlıklarını koruma uğrunda kurulmuş ve örgütlenmiş olan ulusal güçler her türlü karışmaya ve saldırıya karşı korunmuştur. Devlet ve milletin kaderinde ulusun isteği etken ve egemendir. Ordu yüce halifelik makamının dokunulmazlığının da güvencesi olan bu ulusal isteğe bağlı ve onun hizmetindedir.

2 - Ordu bir saldırı olunca kendi plânına göre işlerini yöneteceği için ayrı olarak aşağıdaki örgütler kurulur.

3 - Ulusal örgütlerimizle ordu arasındaki bağlantıyı Temsilci Kurul sağlar. Ancak bir tehlike anında her merkez yakınında bulunan birlik komutanlarıyla da bağlantı kurar.

Ulusal Birlikler

4 - Ulusal birlikler Hakları Savunma Derneğinin yönetim kurulları ve merkez kurulları tarafından oluşturulur. Bu konuda gereken yardımı askerlik şubeleri başkanları ve bölge komutanı yapar. Bu örgütlenmede aşağıdaki noktalar dikkate alınır:

a) Müslüman olmayan unsurların bolluğu;

b) Başkaldırma eylemlerinde etkisi duyulan güçler;

c) Salt soygunculuk ve öç almacılık yapan ve bu gibi başka nedenlerle cinayeti işleyen ve eşkiyalık yapan Müslüman ve Müslüman olmayan çetelerin azlığı ve çokluğu.

5 - Ulusal birlikler durucu ve gezginci olmak üzere iki türlüdür. Genellikle çatışmak ve güven ve düzen sağlayıp sürdürmek ve gerektiğinde ordunun işini kolaylaştırmak amacıyla gezginci birlikler kurulur. Bundan başka eşkıyanın saldırısından ve Müslüman olmayan unsurların başkaldırmalarından ve saldırılarından kasaba ve köyleri koruyup savunmak için mahalle, köy ve bölgelerde durucu birlikler oluşturulur.

6 - Gezginci birlikler silâh altında görev yapan erlerden başka bütün milletin eli silâh tutan gençlerinden oluşturulur. Bir tehlike anında yapılacak çağın üzerine orduyu seferber duruma getirecek olanlar orduya katılır.

Geri kalan güçler yerel tehlikelere karşı olup bunlara gerektiğinde makineli tüfek ve top da verilir. Erlerin savaş görmüş olması yeğlenir. Komutan disiplin kurmaya yetenekli ve becerikli olmalı birlikler eşkıyalık yapacak kuvvetler olmayıp hizmetini ve hayatını ülkenin ve ulusun esenliğine adamış azla yetinen, yurtsever kişilerden oluşmalıdır. Birliklerin kuruluş, emir ve komuta işleri ve yönetimi tıpkı askerî manga, takım bölük gibidir. Ödüllendirme ve cezalandırma da tıpkı askerlikteki gibi olur.

7 - Birlikler sade kendi bölgelerinde değil gerektiğinde yakın bölge birliklerile işbirliği için öteki bölgelere de geçerler.

Levent Şahverdi Arşivi

Bu vazaif mahallî heyeti idare ve merkeziyelerin emrile olur. Ancak ahvali mühimmede müfrezeler kendiliklerinden muavenete koşmakla mükelleftirler. "Yalnız bu halde mensup oldukları heyeti idare ve merkezler haberdar ederler. Mühim görülen mevakıa icabında bir kıt'ai askeriye dahi kuvvelüzzahr olarak gönderilir.

8 - Vilâyet heyeti merkeziyelerile Heyeti Temsilîye lüzum gördüğü mıntakalarm müfrezelerini muhatarada bulunan herhangi bir mücavir mıntakaya sevk ve cemi ile ifayı vazifeye davet edebilir. Bu halde mıntakalar kendilerine mensup müfrezelerin noksanlarını ikmal ve sevketmekle mükelleftir.

9 - Sabit müfrezeler, seyyar müfrezeleri teşkil edenlerden maadasından teşekkül eder ve bunlar tarafından lüzum görülen köylerde, nahiyelerde; kasabalarda kasaba ve şehirlerin her mahallesinde müdafaa tertibatı yapılarak hıristiyanların katliam yapmak ve asayişi ihlâl gibi mel'unca maksatlarına ve eşkıya çetelerinin taarruz ve cinayetlerine karşı tedabir alınır.

10 - Sabit ve seyyar millî müfrezelere muktazi eslihai mütenevvianın teminin tedariki mühimdir, eşkıyadan alınan silâhlar, zenginler tarafından para, tedariki mümkün olan tüfek, rovelver bomba teslihata medar olabilir. Bu hususta ordunun dahi muaveneti talep olunur. Hayatlarını ve iaşelerini temin dahi ayni tarzda olur.

11 - Her nevi fazla esliha mühimmat ve malzeme münasip mahallere depo edilir. Ecanip eline, düşman yedine geçmesi melhuz depolar muhataralı mıntakalarda hafiyyen nakil veya mecburiyet anında, yağma halinde kaldırılıp emin mahallere depo edilir veyahut muhataralı mıntakalarda ahaliye tevzi edilir.

12 - Esliha daima milletin malı ve zıyaı hazinei milletin zararı demek olduğudan esliha tevziatı kıtaatı askeriyedeki usule tevfikan icra olunacağı gibi seyyar ve sabit müfrezeler tevziatta kefaletle ve muntazam numara tahtında kuyut ile müfreze âmirlerinin mes'uliyeti tahtında icra olunur.

13 - Millî müfrezeleri teşkil edecek her fert Kuranı azimüşşan üzerine el basarak tahlif olunur.

14 - Müfrezelerin sıhhiye umuru için evelce askerlikte ders görmüş olanlardan istifade olunmalıdır. İcap eden silâh ve sargı takımları ordudan talep olunur.

15 - İşbu lahika bir talimatname mahiyetinde olup mahallin icap ve şeraitine tevfikan tatbik olunur.

VESİKA, 189.

Şifre ***Sıvas, 5/11/1335***

Seryaver Salih Bey tarafından küşat olunacaktır.

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Atideki hususat, mahza zatı devletleri kabinede Heyeti Temsilîyemiz Murahhası bulunmaları itibarile arz ve istifsar kılınır. Ahmet Fevzi Paşa Riyasetinde Mahkemei Temyiz Azasından Cafer İlhami ve Fetva Emini Hasan Efendilerden mürekkep bir heyetin Ankara, Sıvas, Erzurum vilâyetlerine izam edilmiş olduklarına dair Heyeti Temsilîye, tarafı devletlerinden haberdar edilmemiştir. Bu heyetin maksadı izamı ve bilhassa Fetva Emini ile Kâmil Paşa Kabinesi zamanında polis müdürü olan zevatın böyle bir heyetteki hikmeti vücutları anlaşılamamıştır. Daha bu gibi heyetler izam olumuş veya olunacak mıdır? Tenvir buyurulmaklığımızı istirham ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 190.

Gayet aceledir ***Babıali, 8/11/1335***
Adet
8084

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

"Dahiliye Nâzırının şüphe celbedebilecek tarzındaki muamelelerine nazarı dikkatinizi celbe lüzum görürüz" fıkrasından maksat ne olduğu anlaşılamadı. Burasının acilen, muvazzahan işarı.

Harbiye Nâzırı
Cemal

Bu görevler oranın yönetim kurullarının ve merkez kurullarının emrile yapılır. Ancak önemli durumlarda birlikler kendiliklerinden yardıma koşmakla yükümlüdürler. Ancak bu durumda bağlı bulundukları yönetim ve merkez kurullarına bilgi verirler. Önemli sayılan yerlere gerektiğinde yardımcı güç olarak bir ordu birliği de gönderilir.

8 - İl merkez kurullarıyla Temsilci Kurul gerekli gördüğü bölgelerin birliklerini tehlike altında bulunan herhangi bir komşu bölgeye gönderip orada toplayarak görev yapmaya çağırabilir. Bu durumda bölgeler kendilerine bağlı birliklerin noksanlarını tamamlayıp göndermekle yükümlüdür.

9 - Durucu birlikler, gezginci birlikleri oluşturanların dışında kalanlardan kurulur ve bunlar tarafından gerekli görülen köylerde, bucaklarda; kasabalarda kasaba ve şehirlerin her mahallesinde savunma düzeni kurarak Hıristiyanların kıyım yapmak ve iç güvenliği bozmak gibi mel'unca amaçlarına ve eşkıya çetelerinin saldırı ve cinayetlerine karşı önlemler alınır.

10 - Durucu ve gezginci ulusal birliklere gerekli çeşitli silâhların sağlanması önemlidir, eşkiyadan alınan silâhlar, zenginler tarafından para ile elde edilebilecek olan tüfek, rovelver bomba silahlanmaya yardımcı olabilir. Bu konuda ordunun da yardımı istenir. Hayatlarını ve beslenmelerini sağlamak da aynı yoldan olur.

11 - Her türden fazla silâhlarla cephaneli erle araç ve gereçler elverişli yerlerde depo edilir. Yabancıların eline, düşman eline geçmesi olasılığı bulunan depolar tehlikeli bölgelerden gizlice başka yere taşınır ya da zorunluk doğarsa, yağma biçiminde kaldırılıp güvenli yerlerde depo edilir ya da tehlikeli bölgelerde halka dağıtılır.

12 - Silâhlar herzaman milletin malı ve bunların yitirilmesi millet varlığının kaybı demek olduğundan silâh dağıtımı askerî birliklerdeki yönteme göre yapılacağı gibi gezginci ve durucu birlikler dağıtımda kefillikle ve düzgün numara altında kayıtlarla birlik komutanlarının sorumluluğu altında yapılır.

13 - Ulusal birlikleri oluşturacak herkese Yüce Kuran'a el bastırılarak yemin ettirilir.

14 - Birliklerin sağlık işleri için daha önce askerlikte ders görmüş olanlardan yararlanılmalıdır. Gereken silâh ve sargı takımları ordudan istenir.

15 - Bu ek de bir yönetmelik niteliğinde olup yerin gerekleri ve koşulları gözetilerek uygulanır.

BELGE, 189.

Şifre **Sıvas, 5/11/1919**

Başyaver Salih Bey tarafından açılacaktır

Savaşişleri Bakanı Cemla Paşa Hazretlerine

Aşağıdaki noktalar, salt sizin kabinede Temsilci Kurulumuzun delegesi bulunmanız dolayısıyla sunulup sorulmuştur. Ahmet Fevzi Paşa Başkanlığında Yargıtay üyelerinden Cafer İlhami ve Fetva Emini Hasan Efendilerden oluşan bir kurulun Ankara, Sıvas, Erzurum illerine gönderilmiş olduklarına ilişkin Temsilci Kurula sizin tarafınızdan bilgi verilmemiştir. Bu kurulun gönderilmesindeki amaç özellikle Fetva Emini ile Kâmil Paşa Kabinesi zamanında polis müdürü olan kişilerin böyle bir kurulda bulunmalarının anlamı anlaşılamamıştır. Bu gibi daha başka kurullar gönderilmiş ya da gönderilecek midir? Aydınlatılmaklığımızı rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 190.

Çok ivedidir **Babıali, 8/11/1919**
Sayı
8084

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

"İçişleri Bakanının kuşku uyandırabilecek davranışlarına dikkatinizi çekmeyi gerekli görürüz" sözleriyle ne demek istendiği anlaşılamadı. Bu noktanın ivedi olarak açıkça bildirilmesi.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 191.

Numara 325 ***Harbiyeden, 9/11/1335***

Sıvasta K.O. 3 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - İntihabatın dairei selâmette cereyanı ve Meclisi Meb'usanın İstanbulda toplanması ve teşkilâtı millîye namına umuru hükûmete müdahale edilmemesi hakkında hükûmetin tarafınıza evvel ve âhir vaki olan tebligatı kat'îdir. Nerelerde ne yolda müdahalât vaki olduğu istifsar olunmakta ise de müdahalâtt vakıa misal iradına ihtiyaç göstermiyecek derecede aşikâr ve müteaddit telgrafnamelerimizde dermeyan olunan metalibin de ayni mahiyette olduğu derkârdır. Hükûmet beyannamesinde tespit ve ilân edilen bitaraflıktan ayrılmıyacağı cihetle teşkilâtı millîyeye muhalif içtihatta bulunanların tazyik ve teczıyesi cihetine gidemez. Fakat bunlar meyanında birtakım kimselerin muhalifi kanun ef'ale cür'et edecekleri sabit olursa haklarında lâzımgelen muamelei kanuniyeyi de bilâ tereddüt tatbik eder. Maahaza teşkilâtı millîyeye mensup olanların müdahalâtına nihayet verilemediği halde yalnız muhaliflerle uğraşmak hükûmetin tahtı tesir ve nüfuzda olduğuna delâlet edeceğinden evelemirde teşkilâtı millîyenin itilâfı vaki mucibince kabineye tamamen itimat ve icraatı hükûmete inkıyat eylemesi zaruridir. Zaten bu maksat temin olunmadıkça ve memlekette yalnız bir hükûmet mevcut olduğuna kanaat husule gelmedikçe Sulh Konferansına davet olunmaklığımız mümkinattan değildir. Düveli Mütelife mümessillerinin beyanatı da bunu müeyyittir. Şimdiki hal bir müddetçik daha devam edecek olursa heyeti vükelânın çekileceği muhakkaktır.

2 - Kabinenin fikrini berveçhibalâ arzederim Efendim.

Harbiye Nâzırı
Cemal

VESİKA, 192.

Şifre ***Sıvas, 12/13,11, 1335***
Müstacel
Seryaver Salih Bey tarafından
Açılacaktır

Harbiye Nâzırı Camal Paşa Hazretlerine

C: 9/11/1335 tarih ve 325 numara.

Teşkilâtı millîyenin memleket ve millet için hayat ve memat meselesi olduğu pek muhik olarak hükûmeti seniyece de tasdik ve kabul buyurulmuş ve hatta Meclisi Millînin içtimaından sora dahi baka ve devamı arzusu ile endişei vatana matuf hissiyatı millîyetperverane ve efkârı şaibe ve durbinane izhar kılınmıştır.

İntihabat mücadelesi o derece serbest cereyan etmektedir ki en müterakki ve medenî memleketlerde bile bu suretle müdahalesiz bir intihap vaki olmamıştır zannındayım. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin ve Heyeti Temsilîyemizin gayrimeşru bir tesir ve müdahalesi alınmıştır ve alınacaktır. Her şahıs namzetliğini kendisi vazetmektedir.

Meclisi Meb'usan hakkındaki mütaleatımızı arzetmiştik. Bu mütaleanın kabul ve ademi kabulünde bittabi hükûmet tamamen serbesttir. Heyeti merkeziyeler vasıtasile efkârı umumiyei milletin istimzaç kılındığı ve neticesinin arzedileceği evelce bildirilmişti. Bundan sona da hükûmeti seniyece kararında sebat etmek veya etmemek yine hükûmete ait bir hususdur.

Asayiş ve inzibatın teminine, vahdeti millîyeyi ihlâl ve teşkilâtı millîyeyi imhaya çalışan İngilizler ve muhipleri, Nigehbancılar ve Hürriyet ve İtilâf gibi milletin mahvına teşebbüs edenlere dair kabine nezdinde murahhasımız olan zatı devletleri vasıtasile vukubulmakta olan maruzatımızın müdahale mahiyetinde telâkki buyurulması her halde hulûbu niyetimizle kabili telif görülmemektedir.

Teşkilâtı millîyeye muhalif içtihatta bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır. Hükûmeti seniyenin bunların menafii memleketi ızrar eden içtihatlarını hüsnütelâkki etmemesi pek tabii ve lâzımdır. Şüphesizdir ki bu içtihadat ef'ale geçmedikçe müdahale edilemez. Adapazarı, Karacabey, Bozkır hadiselerinin ef'ali cürmiyeden oldukları müstağnii arzdır.

Müdafaai Hukuk Cemiyetine ve teşkilâtına gelince; hükûmeti seniye ile yaptığı itilâfa sadık ve amali hükûmete her hususta müzahirdir. Hükûmetin şayanı itimat göremediği ef'alinin önünü almağa teşebbüs etmesini inkıyatsızlıkla ittiham pek haksızlık olur. Meselâ Niğdeden ahali tara-

BELGE, 191.

Sayı 325 **Harbiyeden, 9/11/1919**

Sıvasta K.O. 3 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Seçimlerin iyi ve dürüst yapılması ve Meb'uslar Meclisinin İstanbulda toplanması ve ulusal örgütler adına hükûmet işlerine karışılmaması yolunda hükûmetin size öteden beri yaptığı bildiriler kesindir. Nerelerde ne yolda karışmalar yapıldığı sorulmakta ise de yapılan karışmalar örnek göstermeyi gerektirmiyecek ölçüde açık ve birçok telgraflarımızda ileri sürülen isteklerin de aynı nitelikte olduğu bellidir. Hükûmet belirtilip ilân edilen tarafsızlıktan ayrılmıyacağı için ulusal örgütlere karşı görüşte olanlara baskı yapılması ve bunların cezalandırılması yönüne gidemez. Ama bunlar arasında birtakım kimselerin kanuna aykırı işler yapmaya kalkışacakları saptanırsa haklarında gereken yasal işlemi de duraksamadan uygular. Bununla birlikte ulusal örgütlere bağlı olanların işlere karışmalarına son verilmezse yalnız örgütlere karşı olanlarla uğraşmak hükûmetin etki altında bulunduğunu göstereceğinden önce ulusal örgütlerin yapılmış anlaşma uyarınca kabineye tam güven göstermesi ve hükûmetin yaptıklarına uyması zorunludur. Aslında bu amaç sağlanmadıkça ve memlekette yalnız tek bir hükûmet bulunduğu inancı doğmadıkça Barış Konferansına çağırılmaklığımız olabilecek şeylerden değildir. İtilâf Devletlerinin temsilcilerinin demeçleri de bunun doğrulamaktadır. Şimdiki kurum birazcık daha sürecek olursa hükûmetin çekileceği kesindir.

2 - Kabinenin görüşünü yukarıda belirttim Efendim.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 192.

Şifre **Sıvas, 12-13/11/1919**
İvedi
Başyaver Salih Bey tarafından
Açılacaktır

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

K: 9/11/1919 tarih ve 325 sayı.

Ulusal örgütlerin memleket ve millet için ölüm kalım sorunu olduğu pek haklı olarak yüksek hükûmetçe de onaylanmış ve kabul edilmiş ve dahası Ulusal Meclisin toplanmasından sonra da kalıp sürmesi isteği ile vatan kaygısına yönelik milliyetçi duygular ve yerinde ve uzak görülü düşünceler açıklanmıştır.

Seçim mücadelesi o kadar serbest yapılmaktadır ki en iyi ve uygar ülkelerde bile böyle karışmasız bir seçim yapılmamıştır sanırım. Hakları Savunma derneğinin ve Temsilci Kurulumuzun yasaya aykırı bir etki ve karışması olmamıştır ve olmayacaktır. Herkes adaylığını kendisi koymaktadır.

Meb'uslar Meclisi ile ilgili görüşümüzü bilginize sunmuştuk. Bu görüşleri kabul edip etmemekte elbette hükûmet tamamiyle serbesttir. Merkez kurulları aracılığıyla ulusun kamu oyunun soruşturulduğu ve sonucunun bilginize sunulacağı daha önce bildirilmişti. Bundan sonra da yüksek hükûmetin kararında durup durmaması yine hükûmeti ilgilendiren bir konudur.

İç güvenlik ve disiplin sağlanmasına, ulusal birliği bozmaya ve ulusal örgütleri yok etmeye çalışan İngilizler ve İngiliz Muhipleri Derneği, Nigehbancılar ve Hürriyet ve İtilâf gibi milletin yıkımına girişenlere ilişkin olarak kabinede delegemiz sizin aracılığınızla yapılmakta olan başvurularımızın işe karışma niteliğinde sayılması her halde iyi niyetimizle bağdaşır görülmemektedir.

Ulusal örgütlere karşı görüşte bulunanlar ancak memleket ve millete düşman olanlardır. Yüce hükûmetin bunların ülke yararlarına zarar veren düşüncelerini iyi karşılamaması çok doğal ve gereklidir. Kuşku yoktur ki bu düşünceler eylemlere dönüşmedikçe karışılamaz. Adapazarı, Karacabey, Bozkır olaylarının suç eylemi olduklarını açıklamaya değmez bile.

Hakları Savunma derneğine ve örgütlerine gelince; yüce hükûmetle yaptığı anlaşmaya bağlı ve hükûmetin isteklerine her konuda destekçidir. Güvenilir saymadığı hükûmet eylemlerinin önü-

Levent Şahverdi Arşivi

fından tardolunmuş Mutasarrıf Cavit Beyin Aydın Mutasarrıflığına tayin edilmiş olmasını doğru görmemek binaenaleyh bu pek sakim ve hatarnâk muamelenin tashihini istirham eylemek bu zatın gittiği yerde halk tarafından ademi kabulü suretile tahassul edecek vaziyeti elimenin hudusuna mümanaat kaygusundan başka bir şey değildir.

Beyanatı vakıalarından anladığımıza göre hükûmeti seniye teşkilâtı millîyenin mevcudiyetini ihtimal ki zait görüyor. Filhakika keyfiyet bu merkezde olup teşkilâtı millîyeye ihtiyaç olmaksızın memleketi tahlis edecek kuvvete malik bulunuluyorsa ana nazaran esbabına tevessül edilmek üzere vazıhan emrü iş'arını arada her türlü suitefehhümün izalesi için arz ve istirham eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 193.

Harbiye Nezareti

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine mahsustur

Maruzu âcizidir.

Bu âne kadar vukubulan muhaberat, serdedilen mütaleat atideki nikata münhasırdır:

1 - Meclisi Meb'usan İstanbuldan başka bir mahalde tecemmü etmeli,

2 - Kuvayi Millîye ruhile mütehassis olmayan memurlar tebdil edilmeli,

3 - Hürriyet ve İtilâfa mensup sabık kabine erkânından bâzıları ile bâzı zevatı saire mücazat edilmeli.

a) Bu birinci mesele kabinenin müteaddit müzakerat günlerini tamamen işgal etti. Mehafili ecnebîye Paris Konferansının Rumeli ile İstanbul mıntakasının beynelmilel bir hale ifrağı tasavvurlarını ihtar ederek tehlikeyi ihsas ettiler. Muhaliflerin İstanbulda bile meclise iştirak etmezlerken harice gitmiyecekleri gün gibi aşikâr ve bu hali nelere vesile ittihazından çekinmiyecekleri ise derkâr görüldü.

Zâtı şahanenin bu meseleye rıza gösteremiyecekleri tamamen anlaşıldı.

Kuvayi işgaliyenin Meclisi Meb'usana taarruzlarının belki devleti aliye için hayırlı neticeler verebileceğini Amerikalılar ihsas ve hatta izhar ettiler. Ve bu taarruzu ihtimal dairesinde göremediler.

b) Kuvayi Millîye ruhile mütehassis olmıyan memurların kodamanları işgal ordularına adeta istinat etmiş vaziyettedirler. Derhal bunlar hakkında yapılacak muamele mümanaata maruz kalacak, hükûmet fena bir vaziyete girecekti. Zaten intikam siyaseti bu vatanı senelerce ne hale koymuş idi. Şahsî içtihatlara hürmetle beraber asayişe taallûk edecek derecedeki ef'alin men'i delâilin vücudile beraber kabil ve nâfi olacaktı ve kabine bu bapta tedricî bir silsile takibini düşünmüş ve tatbikına teşebbüs etmiş idi.

Ne çare ki birinci maddede arzettiğim gibi Kuvayi Millîye itilâf esaslarını kabul ettiği halde Ankara valisini kabul etmemekle, Bozkır hâdisesindeki muvaffakiyeti kendi vatandaşlarımıza karşı müntekim ve kahir bir muvaffakıyet halinde ilân etmesile, Antalya Mutasarrıfı hakkında, merhum Kemal aleyhine şehadet etmek cürmünü esas tutarak tebdilinde ısrar göstermekle ve bilhassa ve en mühim hususiyetle Meclisi Millînin İstanbulda ademi in'ikadı fikrinde devam etmekle kabineyi günlerce bu işlerin müzakeresine mecbur ve icraatında teenniye sevketti.

Heyeti Temsilîye hariçteki memurlar için resmî memurların şikâyetlerini usul kabul ederse hükûmet hâkim veyahut iki hükûmet mevcut olduğu fikirin tadil etmiş olur. Meclisi Millînin mahalli içtimaına çabuk karar vermekle muzaheret vadeylediği kabineyi bütün müşkülâttan kurtarmış olur. Şimdi hükûmet hiçbir kuvvete müstenit değildir ve bu hali umum hissetmiştir.

c) Sabık kabine erkânının derhal tecziyesi değil delâili kanunîye bularak usulü kanunî dairesinde muameleleri muvafık olacağının zaruri bulunduğunu arzetmiştim. Çünkü ekseri müstenittir. Meselâ polis müdürünün tebdilinde bu hal tamamile tezahür etti. Aydın valisinin tebdili halinde yerine tayin olunacak zatın kabul ettirilmesi gibi bir mesele karşısında kalınacağı anlaşıldı. Nitekim Adanada bu hal görüldü.

Zaten kabineyi müşkül vaziyete sokmak için ecanip ve muhalifler şedit çalışmaktalarken kabinenin Kuvayi Millîye tarafından da müşkülâta uğratılması başka bir şekilde neticeler veremezdi. Çünkü Mütelifin mümessilleri de bunu böylece his ve kabul etmişlerdir ve hatta memleketi normal bir vaziyette görmedikçe sulh müzakeratına başlanamayacağı da ihsas ve hatta ihtar ettiler. Kabi-

nü almaya girişmesini hükûmeti saymamak diye suçlamak büyük haksızlık olur. Örneğin halk tarafından Niğdeden kovulmuş olan Mutasarrıf Cavit Beyin Aydın Mutasarrıflığına atanmış olmasını doğru görmemek bu nedenle de bu pek sakat ve tehlikeli işlemin düzeltilmesini dilemek bu kişinin gittiği yerde halk tarafından kabul edilmemesi yüzünden doğacak acı durumu önleme kaygısından başka bir şey değildir.

Sözlerinizden anladığıma göre hükûmet ulusal örgütlerin varlığını belki gereksiz görüyor. Gerçekten durum böyle olup, ulusal örgütlere gereksinim olmaksızın memleketi kurtarma gücüne sahip bulunuluyorsa ona göre gereği yapılmak üzere açıkça bildirilmesini arada her türlü yanlış anlamaların ortadan kaldırılmasını çok rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 193.

Savaşişleri Bakanlığı

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine özeldir

Bilginize sunuyorum.

Bu ana kadar geçen yazışmalar ve ileri sürülen görüşlerin içeriği aşağıdaki noktalardan ibarettir:

1 - Meb'uslar Meclisi İstanbuldan başka bir yerde, toplamalı,

2 - Ulusal Güçler ruhu taşımayan görevliler değiştirilmeli,

3 - Hürriyet ve İtilâfa bağlı eski kabine üyelerinden bazdan ile öbür kişiler cezalandırılmalı.

a) Bu birinci sorun kabinenin birçok görüşme günlerini başdan başa doldurdu. Yabancı çevreler Paris Konferansının Rumeli ile İstanbul bölgesinin uluslararası bir duruma getirmeyi tasarladıklarını hatırlatarak tehlikeyi duyurdular. Muhaliflerin İstanbulda bile meclise katılmazken taşraya gitmiyecekleri gün gibi açık ve bu durum nelere bahane yapmaktan çekinmiyecekleri ise kuşkusuz görüldü.

Padişahın buna razı olmayacağı kesin olarak anlaşıldı.

İşgal kuvvetlerinin Meb'uslar Meclisine saldırmalarının belki de Osmanlı devleti için hayırlı sonuçlar verebileceğini Amerikalılar sezinlediler ve dahası açıkladılar. Ve böyle bir saldırıyı olasılık içinde görmediler.

b) Ulusal Güçler ruhu taşımayan görevlilerin kodamanları sanki işgal ordularına dayanmış durumdadırlar. Bunlarla ilgili olarak yapılacak işlem hemen engelenmeye uğrayacak ve hükûmet kötü bir duruma düşecekti. Zaten öç alma politikası bu vatanı senelerce ne duruma sokmuştu. Kişisel görüşlere saygılı olmakla birlikte işgüvenliği ilgilendirecek ölçüdeki davranışların önlenmesi kanıtlarıyla birlikte olası ve yararlı olacaktı ve kabine bu konuda yavaş yavaş ve dizi biçiminde uygulamaya geçmeyi düşünmüş ve buna girişmiş idi.

Neye yarar ki birinci maddede bildirdiğim gibi Ulusal Güçler anlaşma ilkelerini kabul etmiş olmasına karşın Ankara valisini kabul etmemekle, Bozkır olayındaki başarıyı kendi vatandaşlarımıza karşı öç alıcı ve ezici bir başarı olarak duyurmasıyla, Antalya Mutasarrıfının - rahmetli Kemal'e karşı tanıklık etmek suçunu ele alarak - değiştirilmesinde direnmekle ve özellikle en önemli olarak Ulusal Meclisin İstanbulda toplanmaması düşüncesini sürdürmekle kabineyi günlerce bu işlerin görüşülmesine zorladı ve işlerini ağırdan almaya yöneltti.

Temsilci Kurul taşradaki memurlar için resmî memurların şikâyetlerini yöntem olarak kabul ederse hükûmetin egemen olduğu ya da iki hükûmet bulunduğu konusundaki görüşünü değiştirmiş olur. Ulusal Meclisin toplanacağı yer konusunda çabuk karar verirse destekleyeceğine sözverdiği kabineyi bütün güçlüklerden kurtarmış olur. Şimdi hükûmet hiçbir güce dayanmamaktadır ve bu durumu herkes sezmiştir.

c) Eski kabine üyelerinin hemen cezalandırılmalarının değil yasal kanıtlar bularak kanunî yöntemler uyarınca işlem görmelerinin uygun olacağının zorunlu olduğunu bildirmiştim. Çünkü çoğu belli oldu. Aydın valisinin değiştirilmesi dorumunda yerine atanacak olanın kabul ettirilmesi gibi bir sorun karşısında kalınacağı anlaşıldı. Nitekim Adanada bu durum görüldü.

Zaten kabineyi güç duruma sokmak için yabancılar ve muhalifler yoğun olarak çalışmakta iken kabinenin Ulusal Güçler tarafından da zora sokulması başka bir şekilde sonuçlar veremezdi. Çünkü İtilâf Devletlerinin temsilcileri de bunu böyle sezmiş ve kabul etmişlerdir ve dahası memleketi normal bir durumda görmedikçe barış görüşmelerine başlanamayacağını da sezdirdiler ve bu konuda uyardılar bile. Kabine polis müdürüne ilişkin bu güçlükleri, örneğin yanına bir yardım-

Levent Şahverdi Arşivi

ne polis müdürü hakkındaki bu müşkülâtı meselâ yanına bir muavin tayin etmek, İstanbul muhafızlığının şeklini tanı bir idarei örfiye haline muvafık bir şekle sokarak İstanbulun asayişini tamamen muhafızlık uhdesine vermek suretlerile İstanbul zabıtasını eline almak çarelerini de düşündü. Fakat arzettiğim gibi esaslı bir teşebbüs için dayandığı kuvvetin ciddiyetine hâlâ inanamadı.

Meselâ Dahilîye Nâzırı bu kuvvete ihtiyaç gösterenlerin başında desem mübalâğa olmaz. Ancak bu zatta hükûmetçilik hissi galiptir. Bu his okşanmak suretile bu zatın azminden, fikrinden pek mühim istifadeler temin olunabileceğine ben kaniim.

d) Anadoluya gönderilen Fevzi ve Hurşit Paşalar heyetleri Bozkır hâdisesi ve hatta intihabat gürültüleri hakkındaki şikâyetleri behane ile tahkikata kıyam eden Mütelifinin hareketlerine mümanaat maksadından tevellüt etmiştir.

Zatı devletlerile rüfekayi muhteremeye takdimi ihlâs ve ihtiramat eyler ve İstanbul muhitindeki mesainin maruz bulunduğu müşkülâtı adide derpiş buyurularak ana nazaran azamî muavenet ve muzahereti devletlerini rica eylerim Efendim.

10 Teşrinisani 1335 ***Harbiye Nâzırı***
Cemal

VESİKA, 194.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Harbiye, 24/11/1335

1 - Devletin umuru dahilîye ve siyasîyesi kat'iyyen iştirak kabul etmez. Evvel ve âhir mevrut telgrafnamelerinden bu bapta müdahalâtta bulunulmadığı iş'ar kılınmakta ise de hükûmetçe tayin olunan bazı memurînin mahalli memuriyetlerine gidememesi ve Menteşe mutasarrıfı gibi kanunen tahtı muhakemeye alınması lâzımgelenlerin mahalli memuriyetlerinde ipkasında ısrar olunmakla beraber murahhas sıfatile Sıvasa gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilliye azimete icbar kılınması Aydın vilâyetinden Haricîye, Dahilîye Nezaretlerine çekilecek şifre telgrafnamelerin telgrafhanece ademi kabulüne dair Nazilli Kuvayi Millîye kumandanı tarafından emrolunması gibi hadisat umuru hükûmete müdahaleden gayrı manayı tazammun edemez.

Şu ahval taahhüdat ve teminatı vakıanın icap eden mahallere tebliğ olunmadığına veyahut tebligatı vakıanın mahallerince ısga edilmiyerek istenildiği veçhile hareket olunduğuna delâlet edeceğinden hakikati madde herneden ibaret ise sürati mümkine ile iş'ar buyurulması.

2 - Kabinenin noktai nazarı berveçhibalâdır. Suitefehhümatı izale edecek tatminkâr cevabı âlilerine muntazırım Efendim.

Harbiye Nâzırı
Cemal

VESİKA, 195.

Şifre ***Sıvas, 27/11/1335***

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kabinenin noktai nazarını müş'ir 24/11/1335 tarihli telgrafname Heyetimizce mütalea olundu. Bugünü kadar arada cereyan etmiş olan muhaberata nazaran vaziyetin; heyeti hazırai hükûmetçe tamamen anlaşılmış ve Heyeti Temsilîyenin yegâne emelini hükûmetin takviyei nüfuzuna ve bu baptaki mesaii masrufemizin hükûmeti sakıtadan mevrus intizamsızlıkların düzeltilmesine matuf bulunduğuna kanat getirilmiş olduğu ümidinde idik.

Vatan ve milletin halâs ve necatı uğrunda hükûmeti seniyeye kemali samimiyetle muzaheret ve muavenet düsturulharekâtımız olduğundan her türlü suitefehhümatın izalesi maksadile ita kılınan berveçhiati cevabımızın heyeti celîleye arzına tavassutu devletlerini istirham eyleriz:

cı atamak, İstanbul muhafızlığının biçimin tam sıkı yönetim durumuna uygun bir biçime sokarak İstanbulun iç güvenlik işini tümüyle muhafızlık yönetimine vermek yollarıyla İstanbul güvenlik işlerini eline almak yollarını da düşündü. Ama söylediğim gibi köklü bir girişim için dayandığı gücün sağlamlığına hâlâ inanamadı.

Örneğin İçişleri Bakanı bu güce gereksinim gösterenlerin başında desem abartma olmaz. Ancak bu kişide yöneticilik duygusu üstündür. Bu duygu okşanarak bu kişinin kesin kararlılığından, düşüncelerinden çok önemli yararlar sağlanabileceğine ben inanıyorum.

d) Anadoluya gönderilen Fevzi ve Hurşit Paşalar kurulları Bozkır olayı ve seçim gürültülerine ilişkin yakınmaları bile ileri sürerek soruşturma yapmaya kalkışan İtilâf Devletlerinin yaptıklarını engellemek amacından doğmuştur.

Size ve saygıdeğer arkadaşlara içten bağlılık ve saygılarımı sunar ve İstanbul çevresindeki çalışmaların karşı karşıya bulunduğu güçlüğü gözönünde bulundurarak ona göre olabildiğince çok yardım ve desteğinizi rica ederim Efendim.

10 Kasım 1919 **Savaşişleri Bakanı**
Cemal

Özet: Kabine düşerse gelecek kabinenin biçim ve rengi şimdiden saptanamaz. O da bizden önceki kabine biçim ve renginde olursa vatan kesinlikle zarar görür ve hep yıkıma sürüklenir ve bu durumu bekliyenler çoktur.

Vatanın barışın çabuk yapılmasına gerçekten gereksinimi vardır. Sürüp gitmesi en azından ekonomi açısından yıkım getirir. Dize göre ise barış Ulusal Güçlerin hükûmetle tam anlaşmasıyla elde edilecektir. İkinci olarak da seçimlerin yapılışı ve meb'usların kişilikleri memlekette dinginlik sağlayacaktır. Muhalifler ve yabancılar meclisin açılmasını engellemeye karar vermişlerdir. Temsilci Kurul da bu engellemeyi seçim yeri çekişmesiyle sürdürürse işimiz Allaha kalıyor demektir.

Hepinize saygım büyük içtenlikle sürmektedir Efendim.

10 Kasım 1919 **Savaşişleri Bakanı**
Cemal

BELGE, 194.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Harbiye, 24/11/1919

1 - Devletin iç işleri ve siyaset işleri hiç ortaklık kabul etmez. Önce ve sonra gelen telgraflarınızdan bu konuda karışmalar yapmadığınız bildirilmekte ise de hükûmetçe atanan bazı memurların görev yerlerine gidememesi ve Muğla mutasarrıfı gibi kanun gereği muhakemeye verilmesi gerekenlerin görev yerlerinde alıkonmaları için direnmekle birlikte delege kimliğiyle Sıvasa gönderilmesi ve Antalya mutasarrıfının Nazilliye gitmeye zorlanması Aydın ilinden Dışişleri ve İçişleri Bakanlıklarına çekilecek şifre telgrafların telgrafhane tarafından kabul edilmemesi için Nazilli Ulusal Güçler komutanı tarafından emir verilmesi gibi olaylar hükûmetin işlerine karışmaktan başka anlam taşıyamaz.

Bu olaylar verilen söz ve güvencelerin gereken yerlere bildirilmediğini ya da yapılan bildirinin o yerlerce yerine getirilmiyerek istenildiği gibi davranılmakta olduğunu göstereceğinden gerçek durum ne ise olabildiğince çabuk bildirilmesi.

2 - Kabinenin görüşü yukarıda belirtildiği gibidir. Yanlış anlamaları giderecek doyurucu yanıtınızı beklerim Efendim.

Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 195.

Şifre **Sıvas, 27/11/1919**

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Kabinenin görüşünü belirten 24/11/1919 tarihli telgraf Heyetimizce incelendi. Bugüne kadar arada geçmiş olan yazışmalara göre durumun bugünkü kabine tarafından iyice anlaşılmış ve Temsilci Kurulun tek isteğinin hükûmetin etkisinin güçlendirilmesi ve bu yolda harcadığımız çabaların düşük hükûmetten kalma düzensizliklerin düzeltilmesine yönelik bulunduğuna inanmış olduğunuz umusundaydık.

Vatan ve milletin kurtuluşu ve esenliği uğrunda hükûmete bütün içtenliğimizle destek ve yardımcı olmak ilkemiz olduğundan her türlü yanlış anlamaların giderilmesi amacıyla verilen bu karşılığımızın yüksek kabineye sunulmasına aracılık etmenizi dileriz:

Levent Şahverdi Arşivi

1 - Devletin umuru dahilîye ve siyasîyesinin kat'iyyen iştirak kabul etmediği bir hakikat olmakla beraber emsali namesbuk vaziyeti hâzarada, vatan ve milletin mukadderatını ancak temin edecek olan ve hükûmeti seniyenin de lüzumu mevcudiyetini takdir ve vücubu temadisini tasdik eylediği teşkilâtı millîyeyi bilerek bilmiyerek zâfa duçar eyliyecek ve vahdeti millîyeyi ihlâl edecek hiçbir muameleye milletin muvafakat edemiyeceği de pek meşru ve tabiidir.

2 - Evvel ve âhir arzolunduğu veçhile umuru hükûmete müdahale olunmamaktadır. Mahalli memuriyetine gidemiyen yalnız Ankara valisidir ki bunun da sebep ve illeti ...tarih... numaralı şifre ile mufassalan arzedilmişti.

Milletin, esasen kendisi ile hemefkâr olduğunu ve istinatgahını azim ve iradei millîye teşkil eylediğini ilân eden hükûmeti hâzıradan her şeyden evvel hükûmeti sakıta tarafından harekâtı meşruai millîye aleyhinde tatbik edilmiş olan gayrıkanunî muamelâtın tashihini bekler iken aleyhtarı olduğundan dolayı tamimen teşhir ve Niğdeden tard eylediği Mutasarrıf Cavit Beyin... mahalle, Kayseride işten el çektirdiği Ali Ulvi Beyin tayin edildiğini görmesi velhasıl bazı ikinci tabaka memurînin şekli sabıkını muhafaza ile Ferit Paşa zihniyetini el'an yaşatmakta olduğunu hisseylemesi Heyeti Temsilîyenin aradaki vifak ve itilâfı tamme dair tebligatı mükerreresine rağmen milleti müteessir etmekte ve Heyeti Temsilîyemizi müşkül bir vaziyete sokmaktadır. Bu yüzden vaki olacak müdahalâtla nüfuzu hükûmetin kesredilmemesi için her fırsatta istirahamatta bulunulmuş, Dahilîye Nezaretinin vaziyeti müdrik olarak bir hattı hareket tayin eylemesini sırf selâmeti millet ve vatan endişesi ile mükerreren arzeylemiştik.

Aynı sebebe müpteni olmak üzere Antalya mutasarrıfının da...tarih... numara ile kaldırılması lüzumunu istirham eylemiştik. Halbuki bu zat da el'an makamında ipka ediliyor. Ahiren Antalya heyeti millîyesinden mevrut raporla mutasarrıfı mumaileyhin mel'anetiyüzünden İtalyanların nihayet emellerine nail olarak Antalyada "Banko di Roma" şubesini küşat eyledikleri, dairei aidesinden tohumluk ihtiyacı defedilmediğinden ahalinin meyusiyeti ve hükûmeti mahallîyenin lâkaydisi yüzünden yirmi sene müddetle, faizle, bedeli icarla ahalii müslimenin arazisini kablelişgal Trablusgarpta olduğu gibi ellerinden almakta oldukları bildirilmektedir. Tabiî bu hal böyle devam ederse Antalya mutasarrıfını, hayat ve mematı için düşmanla pençeleşmekte bulunan Aydın Kuvayi Millîyesi pek haklı olarak Nazilliye celbeder ve buna Heyeti Temsilîyece de artık itiraz imkânı kalmaz.

3 - Demirci Mehmet Efe tarafından Sıvasa gönderilmiş olup avdet eyliyen Hilmi Beyin mahkûmiyeti ve memuriyeti sabıkası bizce meçhuldür. Hükûmeti sakıtanın aciz ve ihaneti yüzünden kendi ırz ve namuslarını bilfiil ve bizzat müdafaaya mecbur olan Aydın cephesi Kuvayi Millîyesinin makamı akdesi hilâfete sâdık ve vahdeti millîyeye kaviyen merbut olan fedakâr bir cüz'ü tarafından gönderilen murahhasa bizce gayrımalûm esbapdan dolayı bir şey yapılamayacağı da aşikârdır. Mumaileyhin kanunen tahtı muhakemeye alınması icab ediyorsa hükûmet icraat ve harekâtında bittabi muhtardır.

4 - Aydın vilâyetinin şifreli telgrafnamelerinin ademi kabulüne dair malûmat yoktur. Tahkik ediyoruz. Neticeye göre hareket edeceğiz.

Hulasaten arzedelim ki Heyetimiz imzası tahtındaki taahhüdatına tamamile sâdıktır. Ve bu taahhüdatı aynen ifa etmektedir. Şu kadar ki taahhüdat mütekabil olmak gerekir. Halbuki hükûmeti celileleri Salih Paşa Hazretlerinin imzası tahtındaki taahhüdat ve notların henüz hiçbirisi ifa eylememiş ve varsa esbabı mania dahi bildirilmemiştir. Arzı tazimat eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 196.

Sıvas, 17/11/1335

Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine

31 Teşrinievel 1335 tarihli Tasviri Efkâr gazetesinde "Bosphore" gazetesi muharrirlerinden birine vaki beyanatı devletlerinde "Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hududlarda bazı tashihatın icraasına razı oluruz" denildiğini okuduk. Şarkî Anadoluda Ermenistan lehine tavizatı arziyede bulunulacağı vadini mutazammın olan bu cümlenin sulh komisyonu azasından bir recülü devlet tarafından sarfedilmiş bulunmasının Şarkî Anadolu ahalisinin pek muhik olarak

1 - Devletin iç işleri ve siyaset işlerinin hiç ortaklık kabul etmediği bir gerçek olmakla birlikte benzerine rastlanmamış bugünkü durumda, vatan ve milletin kaderini sağlama alacak olan ve hükûmetin de varlığının gerekliliğini anlayıp sürmesi zorunluğunu kabul ettiği Ulusal Örgütleri bilerek bilmiyerek zayıflatacak ve ulusal birliği bozacak hiçbir işi milletin kabul edemiyeceği de çok haklı ve doğaldır.

2 - Ötedenberi bildirildiği gibi hükûmet işlerine kanşılmamaktadır. Görev yerine gidemiyen yalnız Ankara valisidir ki bunun da neden ve etkeni ....tarih ve ....sayılı şifre ile ayrıntılı olarak bildirilmişti.

Milletin, gerçekte kendisi ile aynı görüşte olduğunu ve dayanağının milletin kararlılığı ve iradesinden oluştuğunu ilân eden bugünkü hükûmetten her şeyden önce düşük hükûmet tarafından ulusun haklı davranışlarına karşı uygulanmış olan yasadışı işlemlerin düzeltilmesini bekler iken ona karşı olması nedenile genelgeyle teşhir edilen ve Niğdeden kovduğu Mutasarrıf Cavit Beyin...yere, Kayseride işden el çektirdiği Ali Ulvi Beyin atandığını görmesi kısacası bazı ikinci derecedeki memurların eski durumlarını koruyarak Ferit Paşa kafasının şimdi de yaşamakta olduğunu sezinlemesi Temsilci Kurulun aradaki tam uyum ve anlaşma olduğuna ilişkin arka arkaya bildirimlere karşın milleti üzmekte ve Temsilci Kurulumuzu zor bir duruma sokmaktadır. Bu yüzden yapılacak karışmalarla hükûmetin etkisinin kırılmaması için her fırsatta ricalarda bulunulmuş, İçişleri Bakanlığının durumu anlayışla karşılayıp ona göre bir tutum saptamasını salt milletin ve vatanın esenliği kaygısıyla arka arkaya bildirmiştik.

Aynı nedene bağlı olmak üzere Antalya mutasarrıfının kaldırılması gerekliliğini ....tarih...sayı ile rica etmiştik. Oysa bu kişi de hâlâ koltuğunda tutuluyor. Sonraları Antalya ulusal kurulundan gelen raporla o mutasarrıfın mel'unluğu yüzünden İtalyanların sonunda amaçlarına kavuşarak Antalyada "Banco di Roma" şubesini açtıkları, ilgili daire tarafından tohumluk gereksinimi giderilmediğinden halkın büyük üzüntüsü ve yerel hükûmetin aldırmazlığı yüzünden yirmi sene süreyle, faizle, kira ile Müslüman halkın topraklarını, işgalden önce Libyada olduğu gibi ellerinden almakta oldukları bildirilmektedir. Elbette bu durum böyle sürerse Antalya mutasarrıfını, ölüm ve kalımı için düşmanla pençeleşmekte bulunan Aydın Ulusal Güçleri çok haklı olarak Nazilliye getirtir ve buna Temsilci Kurul tarafından karşı çıkma olanağı da kalmaz.

3 - Demirci Mehmet Efe tarafından Sıvasa gönderilmiş olup geri dönen Hilmi Beyin hükümlülüğü ve eski görevi bizce bilinmektedir. Düşük hükûmetin güçsüzlüğü ve hainliği yüzünden kendi ırz ve namuslarını edimli olarak ve kendi elleriyle savunmak zorunda kalan Aydın cephesi Ulusal Güçlerinin en kutsal halifelik makamına sâdık ve ulusal birliğe sıkı sıkıya bağlı olan özverili bir bölümünce gönderilen delegeye bilmediğimiz nedenlerden dolayı bir şey yapılamayacağı da açıkça bellidir. Onun kanun gereği yargılanması gerekiyorsa hükûmet yapacağı işde ve davranışında doğal olarak serbesttir.

4 - Aydın ilinin şifreli telgraflarının kabul edilmemesine ilişkin bilgi yoktur. Araştırıyoruz. Sonuca göre davranacağız.

Özet olarak bildirelim ki Kurulumuz imzası altındaki yüklenimleriyle yüzdeyüz bağlıdır. Ve bu yüklenimleri eksiksiz yerine getirmektedir. Şu da unutulmamalıdır ki yüklenimler karşılıklı olmak gerektir. Oysa hükûmetiniz Salih Paşa Hazretlerinin imzası altındaki yüklenim ve notların hâlâ hiçbirisini yerine getirmemiş ve varsa engelleyici nedenler bile bildirilmemiştir. Saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 196.

Sıvas, 17/11/1919

Çürüksulu Mahmut Paşa Hazretlerine

31 Ekim 1919 tarihli Tasviri Efkâr gazetesinde "Bosphore" gazetesi yazarlarından birine verdiğiniz demeçte "Ermenilerin aşırı isteklerine hak vermeksizin sınırlarda bir takım düzeltmeler yapılmasına razı oluruz" denildiğini okuduk. Doğu Anadoluda Ermenistan yararına toprak bırakılacağına söz verme anlamına gelen bu cümlenin barış komüsyonu üyelerinden bir devlet büyüğü tarafından söylenmiş bulunmasının Doğu Anadolu halkını pek haklı olarak son derece kızdırdığını

Levent Şahverdi Arşivi

son derece mucibi infial ve teessüfü olduğunu beyan eyleriz. Milletin Erzurum ve Sıvas Kongreleri mukarreratı ile Ermenistana bir karış toprak bile terketmiyeceğini ve hatta hükûmet bu kabil bir mecburiyeti elîmeye serfüru eylemek ıztırarında bulunduğu cihana ilân edilmiş olduğundan bu azim ve kararı millînin herkesten evvel ihzaratı sulhîye komisyonu azayı kiramınca malûm ve muta bulunması lüzumunu arzederiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

31 Teşrinievel 1335 tarih ve 2887 numara
Çürüksulu Mahmut Paşanın beyanatı

Ayan azasından Çürüksulu Mahmut Paşa "Bosphore" gazetesi muharrirlerinden birisine vaziyeti siyasîyemiz hakkında berveçhiati beyanatta bulunmuştur: Sulh hazırlıkları:

- Şimdilik konferansın davetine intizar ediyoruz. Bu davetin yakında vukuunu ümit edelim. Memleketin o kadar halecanla beklediği bu zamana kadar aradaki vakıttan istifade etmeye çalışıyoruz. Sulh komisyonu bütün mesaili tetkik etmektedir. Komisyonda en iyi mütehassıslar vardır ve mesaisini teshil için tâli encümenler de teşkil etmiştir.

Türkiyeye bırakılacak arazi:

- Türkiyeye bırakılacak arazinin nelerden ibaret olacağına ihtimal veriyorsunuz?

- Bunu söylemek öyle bir faraziye olur ki, herzaman doğru çıkmaz. Yalnız Arap vilâyetlerinin imparatorluktan fekkine dair ecnebî matbuatının başlıca bize verdiği umumî iş'arata vâkıfız. Erivan payitaht olmak üzere müstakil bir Ermenistan ise artık teşkil edilmiştir. Ermenilerin fazla mutalebatına hak vermeksizin hudutlarda bazı tashihatın icrasına razı oluruz. Batum serbest liman oldukça, Ermenistan için denize iyi bir mahreç olur. Aynı suretle Azerbaycan ve Gürcü hükûmetleri de istifade ederler. Mutedilâne idare edilecek bir tarzı hal, bu memleketlerden bir cemahiri müttefika meydana getirebilir.

Trakya ve İzmir meseleleri:

Trakyaya gelince, Bulgarlardan alınan arazi üzerinde bir (état tampon) vücuda getirilmiş olması hoşumuza gider. Trakya Türktür. Wilson prensiplerine nazaran da bugünkü gibi Türk kalması lâzımdır.

İzmir ve Aydın vilâyeti için haklarımız gayrıkabili münakaşadır. İzmire malikiyet, memleketimiz için bir ihtiyacı hayatidir. Kat'iyyen ecnebîlere karşı bir hareketi hasmane mahiyeti haiz olmayan harekâtı millîyenin Yunan işgalinin neticei tabiîyesi olduğunu temin ederim.

Türkiyenin müstakbel idaresi:

- Türkiyenin müstakbel idarei siyasîyesi hakkında kanaatiniz nasıldır?

- Emelimiz, düveli muazzama tarafından istenilen teminatı ita etmekle beraber onların müşaveret ve muavenetlerinden istifadedir. Konferans, kendiliğinden bir manda meselesinin ciheti tatbikıyesini düşündüğü için bunun derecei imkânını tetkik ettik. Fransa veyahut İngiltere bu vazifenin icrasına muktedir olamadıklarından veya istemediklerinden konferans, geriye kalan Amerikaya müracaat etmiştir. Bize göre Amerika mandası tayin edilecek bazı şerait dahilinde kabili kabuldür. Fakat Washington Kongresinin bu bapta bir karar itasından evvel bir şey kestirmek kabil değildir. Beynelmüttefikin bir kontrol meselesine gelince, gerek iktisaden, gerek hukukan bunun keyfiyeti tatbiki müşküldür.

VESİKA, 197.

Pangaltı, 20/11/1335

Sıvas ta K.O. 3 K.

İzmit ve havalisine giden memurumuzun bakıyei raporu: Gebze kaymakamı muhalif olarak ötedenberi tanınmıştır. Sakıt kabine zurnamda Gebzeye Kuvayi Millîye gelince korkusundan kaçmış ve bilâhare gelmiş ise de kaza kaymakam vekili ve müftü sabıkın da bir mevki sahibi olması arzusu, hakkında şikâyet etmelerini mucib olmuştu. Bilâhare kaymakamın da şımarıklığından dolayı envai fecayie cür'et eden Yahya Kaptanın fenalıklarını örtmeye ve evelce Gebzeye gelen ve

ve üzdüğünü bildiririz. Erzurum ve Sıvas Kongreleri kararları uyarınca milletin Ermenistana bir karış toprak bile bırakmayacağını ve hükûmet bu yolda acı bir zorunluğa boyun eğse bile milletin, kendi meşru haklarını kendi savunmaya kesin karar verdiğini ve bunun dünyaya ilân edilmiş olduğunu milletin bu kesin kararlılığının herkesten önce Barış Hazırlıkları Komüsyonunun soylu üyelerince bilinmesi ve buna uymaları gerektiğini bildiririz.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

31 Ekim 1919 tarih ve 2887 sayı
Çürüksulu Mahmut Paşanın demeci

Senato üyelerinden Çürüksulu Mahmut Paşa "Bosphore" gazetesi yazarlarından birine politik durumumuzla ilgili olarak aşağıdaki demeci vermiştir: Barış hazırlıkları:

- Şimdilik konferansın çağırmasını bekliyoruz. Bu çağırının yakında yapılacağını umalım. Memleketin o kadar yürek çarpıntısıyla beklediği bu çağırının gekceği zamana kadar, aradaki vakıttan yararlanmaya çalışıyoruz. Barış komüsyonu tüm sorunları incelemektedir. Komüsyonda en iyi uzmanlar vardır ve çalışmasını kolaylaştırmak için altkomüsyonlar da kurmuştur.

Türkiyeye bırakılacak topraklar: - Türkiyeye bırakılacak toprakların neler olabileceğini düşünüyorsunuz?

- Bunu söylemek öyle bir varsayım olur ki, herzaman doğru çıkmaz. Yalnız Arap illerinin imparatorluktan ayrılmasıyla ilgili olarak yabancı basının bize verdiği başlıca genel bilgiler var elimizde. Erivan başkent olmak üzere bağımsız bir Ermenistan ise artık kurulmuştur. Ermenilerin aşırı isteklerine hak vermeksizin sınırlarda birtakım düzeltmeler yapılmasına razı oluruz. Batum serbest liman oldukça, Ermenistan için denize iyi bir çıkış olur. Böylece Azerbaycan ve Gürcistan devletleri de yararlanır. Ilımlı yönetilecek bir çözüm yolu, bu memleketlerden bir birleşik cumruriyetler oluşturabilir.

Trakya ve İzmir sorunları:

Trakyaya gelince, Bulgarlardan alınan topraklar üzerinde bir tampon devlet oluşturulmuş olması hoşumuza gider. Trakya Türktür. Wilson ilkelerine göre de bugünkü gibi Türk kalması gereklidir.

İzmir ve Aydın illeri için haklarımız tartışılamaz. İzmire sahip olmak, memleketimiz için kesin bir gereksinimdir. Kesinlikle yabancılara karşı düşmanca davranış niteliği olmayan ulusal savaşımın Yunan işgalinin doğal sonucu olduğunu kesinlikle bildiririm.

Türkiyenin gelecekteki yönetimi:

- Türkiyenin gelecekteki siyasal yönetimi ile ilgili olarak ne düşünüyorsunuz?

- Amacımız, büyük devletler tarafından istenilen güvenceyi vermekle birlikte onların danışmanlıklarından ve yardımlarından yararlanmaktır. Konferans, kendiliğinden bir manda sorununun uygulanabilirliği konusunu düşündüğü için bunun ne ölçüde uygulanabileceğini inceledik. Fransa veya İngiltere bu görevi yapamayacaklarından ya da istemediklerinden konferans, geriye kalan Amerikaya başvurmuştur. Bize göre Amerika mandası saptanacak bir takım koşullarla kabul edilebilir. Ama Washington'daki Kongre bu konuda karar vermeden önce bir şey kestirilemez. İtilâf devletleri arasında ortaklaşa denetim konusuna gelince, gerek ekonomi açısından, gerek hukuk açısından bunun uygulanabilmesi güçtür.

BELGE, 197.

Pangaltı, 20/11/1919

Sıvasta K.O. 3 K.

İzmit ve yöresine giden görevlimizin raporunun devamı: Gebze kaymakamı ötedenberi bize karşı olarak tanınmıştır. Düşük kabine zamanında Gebzeye Ulusal Güçler gelince korkusundan kaçmış ve sonradan gelmiş ise de kaza kaymakam vekili ve eski müftünün de bir görev sahibi olmak istemeleri, kaymakamı şikâyet etmelerine neden olmuştu. Sonradan kaymakamın da şımarıklığından dolayı türlü acı olaylara karışan Yahya Kaptanın kötülüklerini örtmeye ve daha önce

Levent Şahverdi Arşivi

Nigehbancılığı tevatür derecesini bulan ahlâksız Mülâzım Hakkı Efendi ile teşriki mesaiye ve Üsküdar Mutasarrıflığı ile gizli muhaberata başlayarak Kuvayi Millîyeye leke sürmeye sai olduğu anlaşılmış olmakla becayişinin ezhercihet müfit olacağı kanaati dairesindedir Efendim. (Kara Vasıf).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket

VESİKA, 198.

Şifre ***Sıvas, 24/11/1335***

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Beyefendiye

C: 20/11/1919

Gebze kaymakamı hakkındaki teklif bizce de pek muvafık görülmektedir. Harbîye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri vasıtasile icab edenlere anlatınız ve yerine sahibi namus ve şayanı itimat bir zatın tayin ve izamını temin buyurunuz.

Heyeti Temsilîye namına Mustafa Kemal

VESİKA, 199.

Mühim ve gayet müstaceldir

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bendeniz size iki gün evvel İzmitten tavsiye edilen Yahyayım. Emriniz üzerine telgraf başında emirlerinizi telâkki etmeye geldim. Nihayet yarın akşama kadar Kuşçalı telgrafhanesindeyim.

Yahya

VESİKA, 200.

İzmit merkezi vasatısile Kuşçalı telgrafhanesinde Yahya Efendiye

Bulunduğunuz havalide kuvvetli bir teşkilât yapınız. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey vasıtasile bizim ile tesis ve temini irtibat eyleyiniz. Şimdilik hazır bulununuz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Mustafa Kemal

VESİKA, 201.

Gayet müstaceldir ***Kartal, 24/11/1335***

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Köy içinde bilâ kabahat katil, nahiye müdürünü alâmeleinnas darp, köylerde gasp meselesinden dolayı Yahya Kaptanı hükûmete teslime mecburiyet elvermiştir. Dahilîye Nezareti ehemmiyetle bu meseleyi takip ediyor. Hükûmetin müşkül vaziyette kalmaması Yahya Kaptanın teslimini iktiza ettiriyor. Emri Devletlerinize makine başında muntazırım.

Kartal Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti Temsilîyesi Reisi Binbaşı Ahmet Necati

VESİKA, 202.

Şifre ***Sıvas, 8/12/1335***

Müstaceldir

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Kartal ve Gebze havalisinde ötedenberi devam edegelmekte olan asayişizlik son derece calibi dikkat görülmüş ve keyfiyetin tahkik ve iş'arı sureti hususîyede Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyden rica edilmişti. Miri mumaileyhten alınan cevabî şifrede; Maltepe endaht mektebinde muvazzaf bir memur olduğu halde Kartal Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını takınan Binbaşı Necati Beyin Kuvayi Millîye namile başına topladığı Arnavut Küçük Aslan çetesile halkı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin de mumaileyhin şeriki cürmü bulunduğuna şüphe kalmadığı; Darıca Rum bekçilerinin katli, İstelyanos isminde bir zenginin dağa kaldırılması vakayiinin tamamen Aslan çetesine ait olduğu halde hükûmeti seniyeye sâdık ve teş-

Gebzeye gelen ve Nigehbancılığı herkesçe bilinen ahlâksız Teğmen Hakkı Efendi ile işbirliği yapmaya ve Üsküdar Mutasarrıflığı ile gizli haberleşmelere başlayarak Ulusal Güçlere leke sürmeye çalıştığı anlaşılmış olmakla değiştirilmesinin her bakımdan yararlı olacağı inancı vardır Efendim. (Kara Vasıf).

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket

BELGE, 198.

Şifre **Sıvas, 24/11/1919**

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket Beyefendiye

K: 20/11/1919

Gebze kaymakamı ile ilgili öneri bizce de çok uygun görülmektedir. Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretleri aracılığıyla gerekenlere anlatınız ve yerine namuslu ve güvenilir birinin atanıp gönderilmesini sağlayınız.

Temsilci Kurul adına Mustafa Kemal

BELGE, 199.

Önemli ve çok ivedidir **Kuşçalı, 24/11/1919**

Sıvasat Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Ben kulunuz size iki gün önce İzmitten salık verilen Yahya'yım. Emrettiğiniz için telgraf başında emirlerinizi almaya geldim. En geç yarın akşama kadar Kuşçalı telgrafhanesindeyim.

Yahya

BELGE, 200.

24/11/1919

İzmit merkezi aracılığıyla Kuşçalı telgrafhanesinde Yahya Efendiye

Bulunduğunuz bölgede güçlü bir örgüt oluşturunuz. Adapazarı Kaymakamı Tahir Bey kanalıyla bizimle bağlantı kurunuz. Şimdilik hazır bulununuz.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Başkanı Mustafa Kemal

BELGE, 201.

Çok ivedidir **Kartal, 24/11/1919**

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Köy içinde suçsuz adamları öldürmek, bucak müdürünü herkesin gözü önünde dövmek, köylerde zorla para ve mal almaktan ötürü Yahya Kaptanın hükûmete teslim edilmesi zorunlu olmuştur. İçişleri Bakanlığı bu konuyu önemle izliyor. Hükûmetin güç durumda kalmaması, Yahya Kaptanın teslimini gerektiriyor. Emrinizi makine başında bekliyorum.

Kartal Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Temsilci Kurulu Başkanı Binbaşı Ahmet Necati

BELGE, 202.

Şifre **Sıvas, 8/12/1919**

İvedidir

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Kartal ve Gebze yöresinde ötedenberi süregelmekte olan içgüven yokluğu çok dikkat çekici görülmüş ve durumun araştırılıp bildirilmesi özel olarak Birinci Tümen Komutanı Rüştü Beyden rica edilmişti. Ondan alınan karşılık şifrede; Maltepe atış okulunda muvazzaf bir görevli olduğu halde Kartal Hakları Savunma Derneği Başkanı kimliğini takınan Binbaşı Necati Beyin Ulusal Güçler adıyla başına topladığı Arnavut Küçük Aslan çetesile halkı soydurmakta olduğu ve Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin de onun suç ortağı olduğuna kuşku kalmadığı; Darıca Rum bekçilerinin öldürülmesi, İstilyanos adında bir zenginin dağa kaldırılması olaylarının tümüyle Aslan çetesinin işi olduğu halde hükûmete bağlı ve Ulusal örgütlerin temiz bir üyesi olan Yahya

Levent Şahverdi Arşivi

kilâtı millîyenin nezih bir uzvu olan Yahya Kaptana muamileyhim tarafından bu vakayii caniyanenin atfü isnat edilmekte amasının ve bu iki zabitin hükûmet için tehlikeli birer unsur olduğu ve Gebze kaymakamlığının bu baptaki iş'aratı resmîyesinin de bu fikri müeyyit bulunduğu bildirilmektedir. Necati Efendinin bir yerden arasıra para almakta olması Sait Molla tavassutu ve İngilizlerin tertibi ile alâkadar olduğu hissini vermektedir. Binaenaleyh bu iki zabitin bir an evvel mahallerinden kaldırılarak mazarrat edemiyecek mahallere tayin olunması ehemmiyetle maruzdur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 203.

Şifre ***Sıvas, 8/12/1335***

Zata mahsustur

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay Şevket Beyefendiye

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliği Maltepe endaht mektebinde memur iken kendisine Kartal Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi sıfatını veren Binbaşı Necati Beyle, Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin himaye ve idaresi altındaki Arnavut Küçük Aslan çetesi tarafından ika edilmekte olduğu ve Binbaşı Necati Beyin İstanbul ile muhabere ettiği ve bir yerden para almakta bulunduğu mevsuken istihbar edilmiştir. Keyfiyet kemali ehemmiyetle Harbiye Nâzırı Cemal Paşaya bildirildi. Ve bu zabitlerin hemen mahallerinden kaldırılarak mazarrat ika edemiyecek bir mahalle tayinleri istirham olundu. Tarafınızdan da keyfiyetin mahrem olarak takip olunması ve bunların Kartal ve Gebzeden kaldırılmasını müteakıp meşru ve nezih bir tarzda teşkilâtı millîyenin o havalide taazzuv ve teşmili için icabına şimdiden tevessül buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 204.

Beşiktaş, 27/12/1335

K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kartal ve Gebze havalisindeki asayişsizliğin başlıca müsebbibi Gebzedeki Yahya Kaptanla refiki Kara Aslan ve Alemdağı cihetinde dolaşan Sâdık çeteleridir. Bizim şimdiye kadar yaptığımız tahkikat ve gönderdiğimiz en müstakim zevatın raporları bunu müeyyittir. Esasen evvelce yaptığı cüz'î hizmete mukabil şimdiki halde Gebze heyeti idaresini tanımayan ve hükûmetin nüfuzunu suistimal ile ahaliye zulüm yapmaya kalkan Yahyahın son zamanlarda gönderilen muhtelif zevatın nasayihini dinlememesi ötedenberi Kuvayi Millîye aleyhinde bulunmakla şöhret kazanan Üsküdar mutasarrıfı ile pek sıkı münasebeti olan Gebze kaymakamının kucağına atılması bizi artık bu şeriri ikaı mazarrat edemiyecek bir hale getirmesine teşebbüs ettirmişti. Son zamanlarda bunu işitmesi ve ötedenberi araları iyi olmıyan Küçük Aslan çetesinin teveccühte olması kendisini muhtelif vasıtalarla böyle setri kabayıha sevketmiştir. Yüzbaşı Nail Yahyanın aleyhindedir. Necati Beye gelince hükûmeti sakıta zamanında Kartal kazasınca reis intihap olunarak Kuvayi Millîye namına merkezle kat'ı alâka etmiş ve şimdiye kadar Kartal Gebze civarında ve Üsküdar müttehiden Ömerli ve Şile civarında teşkilâtı millîyeyi esaslandırınış ve nizamnameyi takip etmiştir. Yeniköy Rumlarının etrafa sarkıntılıkları üzerine Küçük Aslan çetesini dolaştırmağa başlamış ve bunların da şimdiye kadar hiçbir fenalıkları duyulmamış ve hatta köylüye barolmamaları için de Necati Bey vasatısile tarafınızdan para dahi verilmiştir. Değil bu memurları, her fırsattan bilistifade Kuvayi Millîyeyi lekelemeğe ve fedakâr ve çalışkan olan Üsküdar Jandarma Tabur Kumandanı Binbaşı Remzi Beyi bir behane ile azletmeğe çalışan Üsküdar mutasarrıfı şimdiye kadar fedakârlığı ve Rum eşkıyasına karşı fedakârlığı görülen ve son defa Üsküdar köylerinde teşkilâtta bulunan endaht mektebindeki Yüzbaşı Hulûsi Efendiyi de Sadık çetesinin dağa kaldırıp para aldığı bir Rumu katletti. Para aldığı behanesile lekelemeye dolayısile teşkilâtı büsbütün bozmaya ve bu veçhile her teşebbüsü akim bırakmak manevrasına müracaat etmektedirler.

Hulâsa:

l - Üsküdar livasınca teşkilât meşru ve nezih bir tarzda yapılmıştır. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezaya müstahak değildir.

2 - Teşkilât yapmaya çalışarak birer birer lekelenmemesi teşkilâtımızın müsmir olması için

Kaptanın onlar tarafından bu canice olaylarla haksız olarak suçlanılmakta olmasının ve bu iki subayın hükûmet için tehlikeli birer kişi olduğu ve Gebze kaymakamlığının bu konudaki resmî bildirisinin de bu düşünceyi doğruladığı bildirilmektedir. Necati Efendinin bir yerden arasıra para almakta olması Sait Molla aracılığı ve İngilizlerin düzenlemesi ile ilgili olduğu izlenimi vermektedir. Bu duruma göre bu iki subayın bir an önce yerlerinden alınarak zarar veremiyecekleri yerlere atanmalarını önemle sunarım.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 203.

Şifre **Sıvas, 8/12/1919**

Kişiye özeldir

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Albay Şevket Beyefendiye

Kartal ve Gebze yöresindeki içgüvenlik yokluğunun Maltepe atış okulunda görevli iken kendisine Kartal Hakları Savunma Derneği Başkanı niteliğini veren Binbaşı Necati Beyle, Gebze Jandarma Yüzbaşısı Nail Efendinin koruması ve yönetimi altındaki Arnavut Küçük Aslan çetesi tarafından yaratılmakta olduğu ve Binbaşı Necati Beyin İstanbul ile haberleştiği ve bir yerden para almakta bulunduğu inanılır kaynaklardan öğrenilmiştir. Durum Savaşişleri Bakanı Cemal Paşaya önemle bildirildi. Ve bu subayların hemen yerlerinden alınarak zarar veremiyecekleri bir yere atanmaları rica edildi. Tarafınızdan da durumun gizlice izlenmesi ve bunların Kartal ve Gebzeden alınmalarından sonra o yörede Ulusal Örgütün hukuka uygun ve temiz bir yoldan kurulup yayılması için gerekenin yapılmasına şimdiden başlanılması rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 204.

Beşiktaş, 27/12/1919

K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Kartal ve Gebze yöresindeki güvensizliğin başlıca yaratıcıları Gebzedeki Yahya Kaptanla arkadaşı Kara Aslan ve Alemdağı yönünde dolaşan Sadık çeteleridir. Bizim şimdiye kadar yaptığımız soruşturma ve gönderdiğimiz en namuslu kişilerin raporları bunu doğrulamaktadır. Zaten önceleri yaptığı pek küçük hizmete karşılık şimdi Gebze yönetim kurulunu tanımayan ve hükûmetin etkisini kötüye kullanarak halka zulüm yapmaya kalkan Yahyanın son zamanlarda gönderilen birçok kişinin öğütlerini dinlememesi ötedenberi Ulusal Güçlere karşı olmakla ün kazanan Üsküdar mutasarrıfı ile pek sıkı ilişkisi olan Gebze kaymakamının kucağına atılması bizi artık bu haydutu kötülük yapamıyacak bir duruma getirmeye girişmek zorunda bırakmıştı. Son zamanlarda bunu işitmesi ve ötedenberi araları iyi olmayan Küçük Aslan çetesine güler yüz verilmesi kendisini türlü yollarla böylece kabahatlarını örtmeye yöneltmiştir. Yüzbaşı Nail Yahya'ya karşıdır. Necati Beye gelince düşük hükûmet zamanında Kartal ilçesine başkan seçilerek Ulusal Güçler adına İstanbulla ilişki kesmiş ve şimdiye kadar Kartal Gebze yöresinde ve Üsküdarda birlikte Ömerli ve Şile yöresinde Ulusal Örgütleri köklcştirmiş ve tüzüğe uymuştur. Yeniköy Rumlarının sarkıntılık yapmaları üzerien Küçük Aslan çetesini dolaştırmaya başlamış ve bunların da şimdiye kadar hiçbir fenalıkları duyulmamış ve dahası köylüye yük olmamaları için de Necati Beyin aracılığıyla tarafınızdan para da verilmiştir. Yanlız bu görevlileri, her uygun durumdan yararlanarak Ulusal Güçleri lekelemeye ve özverili ve çalışkan olan Üsküdar Jandarma Tabur Komutanı Binbaşı Remzi Beyi sözde nedenle görevden çıkarmaya çalışan Üsküdar mutasarrıfı şimdiye kadar özverisi ve Rum eşkiyasına karşı özvesiri görülün ve son defa Üsküdar köylerinde örgütte bulunan atış okulundaki Yüzbaşı Hulusi Efendiyi de Sadık çetesinin dağa kaldırıp para aldığı bir Rumu öldürdü. Para aldı diye sözde bir nedenle lekelemek dolayısile örgütü büsbütün bozmak ve bölece her girişimi sonuçsuz bırakmak manevrasına başvurmaktadırlar.

Özet:

1 - Üsküdar sancağınca örgüt yasal ve dürüst bir yolda yapılmıştır. Binbaşı Necati biraz idaresiz ise de cezayı hak etmemiştir.

2 - Örgüt kurmaya çalışarak birer birer lekelenmemesi örgütümüzün verimli olması için

Levent Şahverdi Arşivi

Nail, Necati, Hulûsi Efendiler aleyhinde verilen raporların bilâtetkik nazarı dikkate alınması, hükûmetçe yapılmaya başlanılan tebdil ve tevkif muamelesinden sarfı nâzır olunmasının temin buyurulması.

3 - Gebze kaymakamının, Üsküdar mutasarrıfının bir an evvel memuriyetinden kaldırılarak tevvirata ve Rum, ecnebî entrikalarına nihayet verilmesi.

4 - Yahya Kaptan ve refiki Büyük Aslanın evvelce verilen silâhları vermek ve cepheye gitmek şartile affı ile fenalık yapamayacak bir hale getirilmesi aksi halde tedibi ve keza Sadıkın tedibi lâzım ve muvafıktır fikrindeyiz Efendim. Maruzdur. (Vasıf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

VESİKA, 205.

Şifre ***Ankara, 2/1/1336***
Zata mahsustur
İzmit, Birinci Fırka Kumandanı Rüştü Beyefendiye

Kartal Müdafaai Hukuk Reisi Binbaşı Necati Bey hakkında Dersaadet heyeti merkeziyesinden verilen malûmatta Üsküdar livasınca teşkilâtı millîyenin meşru ve nizamnameye muvafık yapıldığı, Binbaşı Necati Beyin biraz idaresizliği varsa da asla müstahakkı ceza olmadığı, Necati Beyle Nail, Hulûsi Efendiler hakkındaki verilen raporların muhtacı tetkik olduğu, Gebze kaymakamı ve Üsküdar mutasarrıfının şahsen muzır oldukları, Yahya Kaptan ve Büyük Aslanın ve Sadıkın müstahakkı tedip oldukları zikrolunmaktadır. Bu bapta evvelce vaki olan istilâmata cevaben Yahya Kaptan ve Necati Bey hakkında ...tarihli şifrelerile ita buyurulan izahat ile marüzzikir iş'arat arasında tezat görülmektedir. Keyfiyetin bir kere daha şayanı emnü itimat zevat vasıtasile tahkik ve tetkik ettirilerek heyeti umumîyesi hakkındaki kanaati âlilerinin muvazzahan iş'arını ehemmiyet ve müstaceliyetle rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 206.

Şifre ***Ankara, 7/1/1336***
Makine başında
İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına

Yahya Kaptanın Tavşancılda tahtı muhasaraya alındığı havadisinin derecei sıhhati ne mertebededir. Keyfiyet filhakika bu merkezde ise oradaki İstanbuldan geldiği bildirilen kıt'a kumandanına mumaileyhin bizim adamımız olduğu ve eğer bir kusur ve kabahati varsa tarafımızdan icabının yapılması tabiî bulunduğu, hiçbir suretle Yahya Kaptanın muhasara ve tevkif edilmesine razı olmadığımızın iş'arını ve neticenin bize sürati iblâğını rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 207.

Şifre halli ***Düzce, 7/1/1336***
Mühim ve müstaceldir. Tehiri Mucibi mes'uliyettir
Ankara K.O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîye Riyasetine:

Bu gece saat dokuzda iki bin kişilik bir kuvvetin Tavşancıla çıkarak Yahya Kaptanı muhasara ettikleri İzmitten Birinci Fırka Vekâletinden bildirilmektedir. Çıkan kuvvetin cinsi İzmitten istifsar edilmiş ise de cevap alınıp oraya iş'arı vakte muhtaç idüğünden icab ederse yapılacak muamele için doğruca İzmitle muhabere edilmesi mercudur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi Kumandanı
Rüştü

Nail, Necati, Hulusi Efendilere karşı verilen raporların incelenmeden dikkate alınmaması, hükûmetçe yapılmaya başlanılan değiştirme ve tutuklama işinden vazgeçilmesinin sağlanması.

3 - Gebze kaymakamının, Üsküdar mutasarrıfının bir an önce görevden alınarak yalan dolana Rum ve yabancı entrikalarına son verilmesi.

4 - Yahya Kaptan ve arkadaşı Büyük Aslanın evvelce kendilerine verilmiş olan silâhları geri vermek ve cepheye gitmek koşuluyla bağışlamaları ve kötülük yapamayacak bir duruma getirilmeleri söz dinlemezlerse uslandırılmaları ve Sadık'ın cezalandırılması gerekli ve uygundur düşüncesindeyiz Efendim. Sunulur. (Vasıf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

BELGE, 205.

Şifre **Ankara, 2/1/1920**
Kişiye özeldir
İzmit, Birinci Tümen Komutanı Rüştü Beyefendiye

Kartal Hakları Savunma Başkanı Binbaşı Necati Bey ile ilgili olarak İstanbul merkez kurulundan verilen bilgilerde Üsküdar sancağınca ulusal örgütün yasa ve tüzüğe uygun olarak kurulduğu, Binbaşı Necati Beyin biraz idaresizliği varsa da cezayı hiç hak etmediği, Necati Beyle Nail, Hulûsi Efendilerle ilgili olarak verilen raporların incelenmek gerektiği, Gebze kaymakamı ve Üsküdar mutasarrıfının kendilerinin zararlı oldukları, Yahya Kaptan ve Büyük Aslanın ve Sadıkın cezalandırılmayı hak ettikleri bildirimektedir. Bu konuda daha önce yöneltilen sorulara yanıt olarak Yahya Kaptan ve Necati Bey hakkında... tarihli şifrelerinizle verdiğiniz açıklamalarla yukarıda bildirilen bilgiler arasında çelişki görülmektedir. Durumu bir kere daha güvenilir kişiler aracılığıyla soruşturup inceleterek konunun tümü ile ilgili düşüncelerinizin açıkça bildirilmesini önemle ve ivedilikle rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 206.

Şifre **Ankara, 7/1/1920**
Makine başında
İzmitte Birinci tümen Komutanlığına

Yahya Kaptanın Tavşancılda kuşatma altına alındığı haberi ne ölçüde doğrudur. Durum gerçekten böyle ise oradaki İstanbuldan geldiği bildirilen birlik komutanına onun bizim adımımız olduğu ve eğer bir kusur ve suçu varsa tarafımızdan gereğinin yapılması doğal bulunduğu, hiçbir türlü Yahya Kaptanın kuşatılmasına ve tutuklanmasına razı olmadığımızın bildirmesini ve sonucun bize hızla iletilmesini rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 207.

Çözülmüş Şifre **Düzce, 7/L/I920**
Önemli ve ivedidir.
Geciktirilmesi sorumluluk doğurur
Ankara K.O. 20 Komutanlığına

Temsilci Kurul Başkanlığına:

Bu gece saat dokuzda iki bin kişilik bir kuvvetin Tavşancıla çıkarak Yahya Kaptanı kuşattıkları İzmitten Birinci Tümen Komutan Vekilince bildirilmektedir. Çıkan kuvvetin türü İzmitten sorulmuş ise de yanıt alınıp oraya bildirilmesi zaman alacağından gerekirse yapılacak iş için doğruca İzmitle haberleşilmesi rica olunur.

Birinci Tümen Bolu ve Yöresi Komutanı
Rüştü

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 208.

İzmit, 7/8, 1, 1336

K.O. 20 K.

C: 7/1/1336 şifreye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfreze, Umum Jandarma Kumandan Muavini Hilmi Beyin Kumandasındadır. Gerçi kuvvet iki bin olduğu bir köylüden istihbar edilmiş ise de Hereke Müfreze Kumandanlığından aldığım raporda tahminen üç yüz olduğu bildirilmiştir. Yahya Kaptan henüz ele geçmemiştir. Mevkii meçhul olduğu gibi Tavşancılın tahtı muhasaraya alındığı ve bu gece kendi maiyetindeki Kuvayi Millîye ile müfreze arasında bir musademe olacağı muhtemel bulunduğu ve miri mumaileyhe bermucibi emir icab eden müracaatte bulunulacağı maruzdur,

Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam Fevzi

VESİKA, 209.

Müstaceldir. ***İzmit, 9/1/1336***

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mesmuatı âcizaneme nazaran Tavşancılda dün Yahya Bey maiyetile jandarmalar arasında müsademe vukua gelmiş ve gerek bura hükûmetinde gerek Dersaadette mühim tertibat alınmış ve Yahya Bey ve maiyeti efradının kâmilen derdestine sarfı gayret edilmekte bulunulduğu berayi malûmat arzolunur.

Birinci Fırka Kumandan Vekili
Fevzi
İzmit, 10/1/1336

K.O. 2O Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Müfreze ile edilen iki müsademeden sonra Yahya Kaptanın meyyiten istisal edildiği arzolunur Efendim.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Fevzi

VESİKA, 210.

Şifre ***Ankara, 11/1/1336***

C: 9 ve 10/1/1336

Yahya Kaptanın harekâtı millîyeye hadim olduğu evvelce Fırka Kumandanı Rüştü Beyin tahkikatile tebeyyün etmiş idi. Bu defa meyyiten istisal olunduğu iş'ar edilmektedir. Sebebi takip ve muhasarası ne olduğunun ve tarafınızdan takip müfrezesi kumandanına tebligatta bulunulup bulunulmadığını sürati iş'arını rica ederiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 211.

İzmit, 14/1/1336

K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Yahya Kaptanın sureti katli hakkında şimdiye kadar rapor ve haberler kâmilen yekdiğerini mütenakızdır. Bizzat icra ettiğim tahkikattan Yahya Kaptan tarafından müfrezeye ve müfreze tarafından bunlara ateş edilmediği ve yalnız Yahya Kaptanın bilmecburiye teslîminden sonra köy haricinde aleti cariha ile katledildiği ve kafatasının olmaması bunun müeyyit olduğu anlaşılmış ise de bu hususta tamikı tahkikat edilmekte bulunulduğundan istihsal kılınacak netayiç arzedilecektir Efendim.

Fırka 1 Kumandan Vekili
Kaymakam
Fevzi

BELGE, 208.

İzmit, 7-8/1/1920

K.O. 20 K.

K: 7/1,1920 şifreye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Birlik, Genel Jandarma Komutan Yardımcısı Hilmi Beyin Komutasındadır. Hernekadar kuvvetin iki hin olduğu bir köylüden öğrenilmiş ise de Hereke Birlik Komutanlığından aldığım raporda yaklaşık üç yüz olduğu bildirilmiştir. Yahya Kaptan daha ele geçmemiştir. Yeri bilinmediği gibi Tavşancılın kuşatmaya alındığı ve bu gece kendi emrindeki Ulusal Güçler ile birlik arasında bir çatışma olabileceği ve ona emrinize uygun olarak gerekli başvuruda bulunulacağı bilginize sunulur.

Tümen 1 Komutan Vekili
Yarbay Fevzi

BELGE, 209.

İvedidir **İzmit, 9/1/1920**

Ankarada K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Duyduğuma göre Tavşancılda dün Yahya Beyin emrindekilerle jandarmalar arasında çatışma olmuş ve iki ölü ve dört yaralı, beş de canlı olarak ele geçirilmiş ve gerek bura hükûmetinde gerek İstanbulda önemli önlemler alınmış ve Yahya Bey ve emrindeki erlerin tümüyle elegeçirilmesine çaba harcanmakta olduğu bilgi için sunulur.

Birinci Tümen Komutan Vekili
Fevzi
İzmit, 10/1/1920

K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Birlikle yapılan iki çatışmadan sonra Yahya Kaptanın ölü olarak ele geçirildiği bilginize sunulur Efendim.

Tümen 1 Komutan Vekili
Fevzi

BELGE, 210.

Şifre **Ankara, 11/1/1920**

K:9 ve 10/1/1920

Yahya Kaptanın ulusal savaşıma yardımcı olduğu daha önce Tümen Komutanı Rüştü Beyin soruşturmasıyla anlaşılmıştı. Bu kez ölü olarak ele geçirildiği bildirilmektedir. Kendisinin niçin izlenip kuşatıldığının ve tarafınızdan izleme birliği komutanına bildirimde bulunup bulunulmadığını çabuk bildirmenizi rica ederiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 211.

İzmit, 14/1/1920

K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Yahya Kaptanın öldürülüş şekli ile ilgili olarak şimdiye kadar alınan rapor ve bilgilerin tümü birbiriyle çelişkilidir. Kendi yaptığım soruşturmadan Yahya Kaptanın zorunlu olarak teslim olmasından sonra köy dışında kesici âletle öldürüldüğü ve kafatasının olmamasının bunu doğrular olduğu anlaşılmış ise de bu konuda soruşturma derinleştirmekte bulunulduğundan alınacak sonuçlar bilginize sunulacaktır Efendim.

Tümen 1 Komutan Vekili
Yarbay
Fevzi

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 212.

Şifre halli ***Düzce, 17/18, 1, 1336***

K.O. 20 Kumandanlığına

Heyeti Temsilîye Riyasetine:

C: 14/15, 1, 1336 şifreye

Gebze ve Hereke İstanbul vilâyetine merbut olmakla beraber teşkilâtı millîye itibarile de İstanbul heyeti merkezîyesi tarafından idare edilmekte meselâ oraya müracaat eden Doktor Enis Fahri imzası sahibi de İstanbulca oraya konmuş bir şahsiyet olması muhtemeldir. Yahya Kaptana elden gelen muavenet yapılmış ve diğer telgrafla arzedildiği veçhile İstanbula karşı himaye edilmek de istenilmiş ise de maatteessüf müsmir olmamıştır. En son İstanbuldan Yahya Kaptana yapılan tebligatta da ora Kuvayi Millîyesinin İstanbul heyeti merkezîyesine merbut olduğu bildirilmiş ve zannederim ki muamileyhin bu tebliğe cevabı ret vermesi mucibi tedibi olmuştur. Bu hususat şayanı dikkat olduğu ve maamafih ihtiyaten Enis Fahri Beyle temas edilerek duçar olduğu müşkülâtın mahiyetinin öğrenilmesi ve muaveneti mümkine ifası İzmitteki vekilime bildirilmiş idüğü maruzdur.

Birinci Fırka Bolu ve havalisi
Kumandanı
Rüştü

VESİKA, 212.

Şifre ***Ankara, 18/1/1336***

Dersaadette Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket Beyefendiye

Gebze ve Kartal heyeti idareleri evvelce hükûmeti merkezîye ile kat'ı münasebet edildiği zamanlar doğrudan doğruya Heyeti Temsilîyeye raptedilmişti. Son günlerde zuhûr eden hadisat sebebile nazarı dikkati celbeden havalinin İstanbul vilâyeti hududu dahilinde bulunması dolayısile Dersaadet heyeti merkezîyesince idare edilmeye başlandığı istihbar kılınmıştır. Mahallerine tebligatı lâzime icrası için bu baptaki mukarreratın ve bazı müşkülâta maruz kaldığından bahis ile müracaatte bulunan Doktor Enis Fahri bey namında bir zatın Dersaadet heyeti merkezîyesince bu civara memur edilip edilmediğinin iş'arı rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 213.

17 Kânunuevel 1335

TAMİM

Meclisi Meb'usanın İstanbul in'ikadından evvel istiklâli millî ve tamamîyeti mülkîyemizin temeni esasatı gibi mühim mesaili ehemmiyetle tezekkür ve bu bapla icap eden esbaba tevessül Heyeti Temsilîye için en mühim vazifedir. Heyeti Temsilîye bu hususatın müzakeresini millet namına sahibi salâhiyet olan meb'usini kiram ile takviye olunduktan sonra icra etmeyi menafii millîye ve vatanîye iktizasından addeder. Buna binaen her liva meb'usları mahallî heyeti merkezîye veya heyeti idarelerile müştereken meb'us arkadaşlarından birini teşkilât nizamnamemizin dokuzuncu maddesine tevfikan Heyeti Temsilîyeye aza olarak intihap ve ismini imba edecektir. İşbu aza bir iki günlük kısa bir müzakere ve münakaşadan sora Dersaadette Meclisi Millîye hareket edeceklerdir. Zevatı mumaileyhimin Heyeti Temsilîyenin bulunacağı mahalde zamanı içtimaı isim ve adresleri malûm olduktan sonra bilmuhabare kararlaştırılacaktır. Heyeti Temsilîye kariben İstanbula yakın bir mahalle nakledilecektir.

Azayi mezkûrenin sürati intihabile isim ve adreslerinin hemen iş'ar buyurulması mercudur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

BELGE, 212.

Çözülmüş Şifre **Düzce, 17-18/1/1920**

K.O. 20 Komutanlığına

Temsilci Kurul Başkanlığına:

K: 14-15,1/1920 şifreye

Gebze ve Hereke İstanbul iline bağlı olmakla birlikle Ulusal Örgütler bakımından da İstanbul merkez kurulu tarafından yönetilmektedir; örneğin oraya başvuran Doktor Enis Fahri imzasının sahibi de İstanbulca oraya konmuş bir kişi olabilir. Yahya Kaptana elden gelen yardım yapılmış ve öteki telgrafla bilginize sunulduğu üzere İstanbula karşı korunmak da istenilmiş ise de ne yazık ki sonuç alınamamıştır. En son İstanbuldan Yahya Kaptana yapılan bildiride de ora Ulusal Güçlerinin İstanbul merkez kuruluna bağlı olduğu bildirilmiş ve sanırım ki onun bu bildirime red cevabı vermesi haddinin bildirilmesini gerekli kılmıştır. Bu konular dikkate değer; bununla birlikte bir önlem olarak Enis Fahri Beyle ilişki kurup uğradığı güçlüklerin niteliğinin öğrenilmesi ve elden gelen yardımın yapılmasının İzmitteki vekilime bildirmiş olduğu bilginize sunulur.

Birinci Tümen Bolu ve yöresi
Komutanı
Rüştü

BELGE, 212.

Şifre **Ankara, 18/1/1920**

İstanbulda Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket Beyefendiye

Gebze ve Kartal yönetim kurulları daha önce İstanbul hükûmeti ile ilişkiler kesildiği zamanlarda doğrudan doğruya Temsilci Kurula bağlanmıştı. Son günlerde çıkan olaylar nedenile dikkati çeken yörenin İstanbul ili sınırları içinde bulunması dolayısile İstanbul merkez kurulu tarafından yönetilmeye başlandığı öğrenilmiştir. İlgili yerlere gerekli bildirimlerin yapılması için bu konudaki kararların ve bazı güçlüklerle karşılaştığından söz ederek başvuruda bulunan Doktor Enis Fahri Bey adında bir kişinin İstanbul merkez kurulu tarafından bu yörede görevlendirilip görevlendirilmediğinin bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 213.

17 Aralık 1919

GENELGE

Meb'uslar Meclisinin İstanbulda toplanmasından önce ulusal bağımsızlığımızın ve ülkemizin bütünlüğünün sağlanması ilkeleri gibi önemli sorunların önemle görüşülmesi ve bu konuda gereken önlemlerin alınması Temsilci Kurul için en önemli ödevdir. Temsilci Kurul bu konuların görüşülmesini millet adına yetki sahibi sayın meb'uslar ile güçlendirildikten sonra yapmayı millet ve vatan yararı gereği sayar. Bu nedenle her sancağın meb'usları ilgili yerin merkez kurulları veya yönetim kurullarıyla ortaklaşa olarak meb'us arkadaşlarından birini örgüt tüzüğümüzün dokuzuncu maddesi uyarınca Temsilci Kurula üye olarak seçecek ve adını bildirecektir. Bu üyeler bir iki günlük kısa bir görüşme ve tartışmadan sonra İstanbula Millî Meclise gideceklerdir. Bu kişilerin Temsilci Kurulun bulunacağı yerde toplanmaları zamanı isim ve adresleri öğrenildikten sonra haberleşmeyle kararlaştırılacaktır. Temsilci Kurul yakında İstanbula yakın bir yere taşınacaktır.

Bu üyelerin hızla seçilmesi isim ve adreslerinin gecikmeden bildirilmesi rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 214.

Şifre ***Ankara, 29/12/1335***

Gayet müstaceldir

17/12/1335 tarih ve bilâ numara şifreye zeyildir:

1 - Bir suretinin Müdafaai Hukuk Cemiyeti heyeti merkeziyelerine itası rica olunur. Ankara-Eskişehir hattının işlemekte bulunması cihetile sühulet noktai nazarından müzakere mahalli olarak Ankara intihap edilmiştir. Binaeneleyh Heyeti Temsilîye azası olarak intihap kılınmış olan meb'usîni muhteremenin Kânunusaninin beşinden itibaren Ankaraya muvasalatlarına intizar olunur. Hareketleri hakkında Heyeti Temsilîyeye itayı malûmat buyurulması rica olunur.

2 - Heyeti Temsilîye her livadan aza sıfatile gelecek meb'uslarla icra edeceği müzakereye diğer meb'usîni kiramdan mümkün olduğu kadar fazla mıktarda diğer zevatın da müzakerata iştiraki son derecede arzu edilmektedir. Bu hususta icap edenlere tabligatı lâzimede bulunulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 215.

Şifre ***Ankara, 30/12/1335***

Müstaceldir

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Şevket Beyefendiye

Aydın Meb'usu Hüseyin Kâzım Beyin taşra meb'uslarına telgrafnameler keşide ederek en seri vasılı ile Dersaadete vürutlarını talep eylediği vaki olan müracaatten anlaşıldı. Mirimumaileyhin Bekir Sami Bey nezdinde bulunan Heyeti Temsilîye tebligatından haberdar edilmesini ve meb'usîni kiramla meclisin küşadından evvel vukubulacak müzakerattan hazır bulunmak arzu buyuruyorlarsa lûtfen ve serian Ankaraya teşrifleri lüzumunun kendilerine ifhamı istirham olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 216.

Harbiye Nezareti ***Dersaadet, 31 Kânunuevel, 1335***
Nezaret şubesi
Kalemi mahsus

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Maruzdur.

Teşkilâtı millîyenin vatanı kurtarmaya hadim bir tarzda idamei mevcudiyetine şahsen ne dereceye kadar sai bulunduğum zannederim malûmdur. Bu meseleden benim de Heyeti Temsilîye kadar alâkadar olduğumu ve yapılan işlerde bu gayenin temini tamamii masuniyetini hiçbir zaman pişi nazardan ayırmamaya vicdanen ve vazifeten mecbur bulunduğumu zikre lüzum görmem. Buraca yapılan her işin yanlış olduğu ve doğru kararların ancak Heyeti Temsilîyeden sâdır olabileceği gibi bir manayı tazammun eden cevapnameleri şahsıma karşı nev'ama ademi itimadı tazammun ediyor. Böyle bir vaziyet bu vazifeyi deruhde eylediğim gündenberi arada tahassul eden ihtilâfların halli için bin müşkülât ile masruf olan mesaimi akamete mahkûm etmektedir.

Nurettin Paşanın On İkinci Kolorduya tayini için İstanbula gelen bilûmum İzmir ve Aydınlılar mütevaliyen müracaatlerde bulundular. Aydın cephesinde pek karmakarışık bir halde bulunan Kuvayi Millîyenin tanzim ve tensiki ve âtiyen maruz kalabileceğimiz ihtimalâta göre esaslı ve ciddî istihzarat icrası elzemdir. Bunun için de bu işin başında Nurettin Paşa gibi bir zatın bulunmasını Erkânıharbiye ve ben muvafık gördük.

Ahmet Fevzi Paşa hakkında da şimdiye kadar muhtelif zamanlarda fikrimi söylemiştim. Ordunun mühim kumanda makamlarında son harekâtı millîye ile ayan olarak meşgul olmuş zevatın bizzat ve resmen bulunmaları harice ve bilhassa ecanîbe karşı orduda siyasetin hükümran olduğu manzarasını verir ve bu da her halde suitesiri mucip oluyor. Nezaret bilfiil bu tesiratın filî tesiri karşısındadır. Halbuki harekâtı millîye ile bilfiil alâkadar zevat gayrıresmî olarak daha nâfi ve daha mahzurdan salim bir şekilde ifayı vazife edebilirler.

Gerek Nurettin Paşa ve gerekse Ahmet Fevzi Paşa menafii millîyeyi müdrik ve anı halelden vikayeye âzim kimselerdir ve teşkilâtı millîye ile tevhidi mesai eyliyeceklerdir.

BELGE, 214.

Şifre **Ankara, 29/12/1919**

Çok ivedidir

17/12/1919 tarihli olup sayısı yazılmayan şifreye ekdir:

1 - Bir örneğinin Hakları Savunma Derneği merkez kurullarına verilmesi rica olunur.

Ankara-Eskişehir hatlının işlemekte bulunması dolayısıyla kolaylık bakımından görüşme yeri olarak Ankara seçilmiştir. Bu nedenle Temsilci Kurul üyesi olarak seçilmiş olan sayın meb'usların Ocağın beşinden başlamak üzere Ankaraya varmaları beklenir. Yola çıktıklarının Temsilci Kurula bildirilmesi rica olunur.

2 - Temsilci Kurul her sancaktan üye kimliğiyle gelecek meb'uslarla yapacağı görüşmeye öteki sayın meb'usların olabildiğince çok sayıda katılması son derecede istenmektedir. Bu konuda gerekenlere gerekli bildirinin yapılması rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 215.

Şifre **Ankara, 30/12/1919**

İvedidir

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı Şevket Beyefendiye

Aydın Meb'usu Hüseyin. Kâzım Beyin taşra meb'uslarına telgraflar çekerek en çabuk yoldan İstanbula ulaşmalarını istediği yapılan başvurudan anlaşıldı. Bu kişiye Bekir Sami Beyde bulunan Temsilci Kurul genelgesinden bilgi verilmesini ve meclisin açılmasından önce sayın meb'uslarla yapılacak görüşmelerde bulunmak istiyorlarsa lûtfen ve çabucak Ankaraya gelmeleri gereğinin kendilerine duyurulması rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 216.

Savaşişleri Bakanlığı İstanbul, 31 Aralık 1919 Bakanlık şubesi Özel kalem
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sunulur.

Ulusal Örgütlerin vatanı kurtarmaya yardımcı olmak yolunda varlığını sürdürmesine benim ne ölçüde çalıştığımı bilirsiniz sanırım. Bu konuyla benim de Temsilci Kurul kadar ilgili olduğumu ve yapılan işlerde bu amacın tam olarak sağlanmasını hiçbir zaman gözden ayırmamaya vicdanım ve görevim gereği zorunlu bulunduğumu söylemeyi gerekli görmem. Buraca yapılan her işin yanlış olduğu ve doğru kararların ancak Temsilci Kuruldan çıkabileceği gibi bir anlam taşıyan yanıtınız bana karşı bir bakıma güvensizlik anlamı taşıyor. Böyle bir durum bu görevi üstlendiğim gündenberi arada doğan anlaşmazlıkların çözümü için bin güçlükle harcadığım çabalarımı sonuçsuz bırakmakladır.

Nurettin Paşanın On İkinci Kolorduya atanması için İstanbula gelen tüm İzmir ve Aydınlılar sürekli olarak başvuruda bulundular. Aydın cephesinde pek karmakarışık bir durumda bulunan Ulusal Güçlerin düzene sokulması ve ileride karşılaşabileceğimiz olasılıklara göre köklü ve sağlam hazırlıklar yapılması çok gereklidir. Bunun için de bu işin başında Nurettin Paşa gibi birinin bulunmasını Genelkurmay ve ben uygun gördük.

Ahmet Fevzi Paşa ile ilgili düşüncemi de şimdiye kadar değişik zamanlarda söylemiştim. Ordunun önemli komuta yerlerinde son ulusal savaşımda açıkça çalışmış olanların doğrudan doğruya ve resmî olarak bulunmaları dışa ve özellikle yabancılara karşı orduya politikanın egemen olduğu görünümünü verir ve bu da her halde kötü etki yapıyor. Bakanlık da edimli olarak bu etkinin baskısı altındadır. Oysa ulusal savaşımla edimli olarak ilgili bulunanlar resmî olmayan yoldan daha yararlı ve daha sakıncasız bir biçimde görev yapabilirler.

Gerek Nurettin Paşa gerek Ahmet Fevzi Paşa ulusal çıkarları bilen ve onu zarardan korumaya kesin kararlı kimselerdir ve ulusal örgütlerle işbirliği yapacaklardır.

Levent Şahverdi Arşivi

Hal böyle iken ve bahusus Fevzi Paşa tayini iradei seniyeye iktiran etmiş iken böyle nezih zevatın ademi kabulünde ısrar edilmesi beni cidden müşkül vaziyete sokuyor. Hiç olmazsa Meclisi Meb'ısanın küşadına kadar olsun kabinenin devamı için göstermekle kusur etmediğim mesaiye kelâl vermektedir. İzzetinefis meselesi halini alan bu vaziyet ıslah edilmediği ve bu zevatın tayinine muvafakat buyurulmadığı takdirde meclisin küşadını dahi beklemeden hemen istifaya mecbur olacağımı arz ve bu halde artık Meclisi Meb'usanın in'ikadı bir hayali muhal olacağını ve bundan da vicdanımın mes'ul olamıyacağına nazarı dikkati devletlerini celbeder ve bu vesile ile de arzı hürmet eylerim Efendim.

Harbiye Nâzırı
Cemal

VESİKA, 217.

Tahrirat ***Ankara, 4 Kânunusani 1336***
Gayet mahremdir

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Seryaver Salih Bey vedaatile irsal buyuruları 31/12/1335 tarihli iki kıta emirnamei devletleri vâsılı desti tazim oldu. Salih Beyin de huzurile tezekkür edildi. Mevaddı esasiyeye dair nikatı nazarımız veçhiati arzolunur.

1 - Heyetimizce Düveli Mütelifenin vatanımızı menatıkı nüfuza tabiim etmeleri keyfiyeti o derece kuvvetli bir ihtimal halinde görülmemektedir. Temaslarımızdan ve vaziyeti umumîyeden anladığımıza göre bunlardan herbirisi umum vatanda azamî menafi i temin etmek gayesini takip ediyor ve bunun için şayanı itimat bir müracaat ve istinat noktası arıyor. İngiliz siyasetinin tamamen aleyhimizde olduğu muhakkaktır. Fakat bunların açıktan açığa muarız görünmeleri esbabını kabinenin vaz'ı bitarafîsi ile ecanibe izhar eylemekle olduğu istinatsızlıkta aramalıdır.

2 - Kariben neşri mukarrer olan beyanname hususuna gelince bu ancak hükûmetin her noktai nazardan Kuvayi Millîyeye müstenit olduğu kanaatini verecek bir tariki hareket kabulü ve bunu âleme ihsas ve izhar eylemesi suretile mevkiini siyaseti hariciyede kuvvetli kıldıktan sonra ve sulh murahhaslarının azimetinden evvel ve fakat Meclisi Millî içtima etmiş ve mecliste esasatı millîyeyi kabul eylemiş ekseriyetin yani "Müdafaai Hukuk Cemiyeti Grubunun" muvafakat ve iştiraki tammile yapması muvafık ve müessir olabilecektir. Çünkü Meclisi Millîde ekseriyet fikrine istinat etmedikçe bu beyannameye düşmanlarımızca haizi kıymet ve itibar addedilmiyecektir. Mütaleatı âcizanemize nazaran bu hususta işe evvelâ kabul olunacak ıslahattan değil belki milletin istiklâl ve mülkün tamamisinden başlamak, ancak bunun teminine muallâk ve meşrut olmak üzere umuru idarenin hululü esasîyesi takrir edilmek muvafık olacaktır. Millete istinat ettiğini iddia eden hükûmeti hazıra için de bu beyannameye esas olacak Sıvas Umumî Kongresi beyanname ve nizamnamesindeki hululü mühimmedir ki bunlarda müstakbel hudutlar, devlet ve milletin istiklâli, ekalliyetlerin hukuku, muzaheretin milletçe tarzı telâkkisi gibi hususatttr. Bunun şimdiden ihzarı pek lâzım ve Meclisi Millinin küşadında da ekseriyet grubile bilmüzakere ilânı zarurî telâkki olunmaktadır.

3 - Dahilîye Nâzırının istifasile kabinede bir buhran husulüne sebep görülememektedir. Bundan olsa olsa heyeti umumîyenin makamı riyaseti sadrazam yerine Dahiliye Nâzırının şahsında görmekte olmaları manası çıkarılabilir. Malûmu samileridir bir kabinede buhran ancak sadrazamın istifasile hâsıl olur ki böyle bir halin arzu edilmemesinden dolayı da Ali Rıza Paşanın istifa etmemesi evvelce bilmünasibe istirham olunmuştu. Fakat izahatı devletlerinden öyle anlıyoruz ki, kabine Dahiliye Nâzırı Şerif Paşaya tâbi kalmakta ve müşarileyh de sakıt Damat Ferit Paşaya merbut bulunmaktadır. Polis müdürünün el'an makamında oturması, memurîni, dahilîyenin tarzı tayini bu irtibatın en bariz alâmetleridir. Halbuki gerek zâtı devletleri ve gerekse Ahmet İzzet Paşa Hazretleri bu kabine resikâra geçtiği zaman eski kabineden müdevver zevat hakkındaki endişemize cevaben teminatı kat'iye ve kefaleti vicdanîyede bulunmuşlardı. İstitrat olarak şunu da arzedelim ki polis müdürü yerinde kaldıkça şahsınız da tahtı tehlikededir.

4 - Meclisin küşadile dahilîye ve haricîye nâzırlarının tebdilinin muhakkak olduğu hakkındaki işareti devletlerini iyice anlayamadık. Keyfiyetin tahakkuk için bu iki nâzırın meclis huzuruna çıkmadan evvel istifa edeceklerini şimdiden vadeylemiş olmaları veyahut Sadrazam Paşanın zâtı şahane ile bu bapla anlaşmış bulunması lâzımdır. Meclisin kabineye itimat reyi vermesi haline göre de bunların tebdili meclisin padişahla anlaşmasına mütevakkıftır.

Durum böyle iken ve özellikle Fevzi Paşanın atanması padişah tarafından onanmış iken böyle temiz kimselerin kabul edilmemesinde direnilnıesi beni çok zor duruma sokuyor. Hiç olmazsa Meb'uslar Meclisinin açılmasına kadar olsun kabinenin görevini sürdürmesi için göstermekte kusur etmediğim çabalarda bana bezginlik vermektedir. Onur sorunu durumu alan bu tutum düzeltilmez ve bu kişilerin atanmasını kabul etmezseniz meclisin açılmasını bile beklemeden hemen görevden çekilmek zorunda kalacağımı bildirir ve bu durumda artık Meb'uslar Meclisinin toplanmasının erişilmez bir hayal olacağına ve bundan da vicdanımın sorumlu olamıyacağına dikkatinizi çeker ve bu vesile ile de saygı sunarım.

Savaşişleri Hakanı
Cemal

BELGE, 217

Resmî Yazı **Ankara 4 Ocak 1920**
Çok gizlidir

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Başyaver Salih Bey eliyle gönderilen 31/12/1919 tarihli iki emir yazınız elime ulaştı. Salih Beyin de yanında okundu. Ana noktalara ilişkin görüşlerimiz aşağıda sunulmuştur.

1 - İtilâf Devletlerinin vatanımızı etki bölgelerine ayırmaları kurulumuzca o kadar kuvvetli bir olasılık içinde görülmemektedir. İlişkilerimizden ve genel durumdan anladığımıza göre bunlardan herbirisi tüm vatanda ençok çıkar sağlamak amacını güdüyor ve bunun için güvenilir bir başvuru ve dayanak noktası arıyor. İngiliz politikasının tümüyle bize karşı olduğu kesindir. Ancak bunların açıktan açığa bize karşı görünmelerinin nedenlerini kabinenin yansız tutumu ile yabancıları desteklememekte olmasında aramalıdır.

2 - Yakında yayımlanması kararlanmış olan bildiri konusuna gelince bu ancak hükûmetin her bakımdan Ulusal Güçlere dayandığı inancını verecek bir tutumun kabulü ve bunu herkese duyurup açıklaması yoluyla dış politikada hükûmeti güçlü kıldıktan sonra ve barış delegelerinin yola çıkmalarından önce ve fakat Ulusal Meclis toplanıp ve mecliste ulusal ilkeleri kabul etmiş çoğunluğun yeni "Hakları Savunma Derneği Grubunun" onayı ve tam katılmasıyla yapması uygun ve etkin olabilecektir. Çünkü Ulusal Meclisteki çoğunluğun düşüncesine dayanmadıkça bu bildiriye düşmanlarımızca değer verilmiyecek ve saygı gösterilmiyecektir. Bizim düşüncemize göre bu konuda işe önce kabul olunacak reformlardan değil belki milletin bağımsızlığından ve ülkenin bölünmezliğinden başlamak, ancak bunun sağlanması koşuluna bağlı olmak üzere yönetim işlerinin ana çizgilerini saptamak uygun olacaktır. Millete dayandığını ileri süren bugünkü hükûmet için de bu bildiriye temel olacak şey Sıvas Genel kongresi bildiri ve tüzüğündeki önemli çizgilerdir ki bunlar da gelecekteki sınırlar, devlet ve milletin bağımsızlığı, azınlıkların hakları, yardımların millet tarafından nasıl karşılanacağı gibi konulardır. Bunun şimdiden hazırlanması çok gereklidir ve Ulusal Meclis açılınca da çoğunluk grubu ile görüşülerek duyurulması (ilân edilmesi) zorunlu sayılmaktadır.

3 - İçişleri Bakanının görevden çekilmesinin kabinede bir bunalım oluşmasına neden olabileceği anlaşılamamaktadır. Bundan olsa olsa herkesin başbakanlığın başbakan yerine İçişleri Bakanının kendisinde görmekte olması anlamı çıkarılabilir. Bilirsiniz ki bir kabinede bunalım ancak başbakanının görevden çekilmesinden doğar ki böyle bir durum istenmediğinden Ali Rıza Paşanın görevden çekilmemesini de yeri gelmiş rica etmiştik. Ama yaptığınız açıklamalardan öyle anlıyoruz ki, kabine İçişleri Bakanı Şerif Paşaya bağlı kalmakta ve o da düşük Damat Ferit Paşaya bağlı bulunmaktadır. Polis müdürünün hâlâ yerinde oturması, içişleri bakanlığı görevlilerinin atanış biçimleri bu bağlantının İzzet Paşa Hazretleri bu kabine iş başına geçtiği zaman eski kabineden kalma kişilerle ilgili kaygılarımız karşısında kesin güvence vermiş ve vicdan kefili olmuştunuz, Bu arada şunu da söyleyelim ki polis müdürü yerinde kaldıkça siz de tehlike altındasınız.

4 - Meclisin açılmasıyla içişleri ve dışişleri bakanlarının değiştirilmesinin kesin olduğu yolundaki işaretinizi iyice anlayamadık. Böyle bir durumun gerçekleşmesi için bu iki bakanın meclis önüne çıkmadan önce görevden çekileceklerine şimdiden söz vermiş olmaları ya da Başbakan paşanın padişahla bu konuda anlaşmış bulunması gerekir. Meclisin kabineye güven oyu vermesi durumuna karşın da bunların değiştirilmesi meclisin padişahla anlaşmasına bağlıdır.

Levent Şahverdi Arşivi

5 - Düşmanların meclisi küşat ettirmemek istiyecekleri ve her türlü vesileye müracaat edecekleri tabiidir. Yalnı: meclisin içtimama irade etmiş olan zâtı şahanenin, bu içtimaı gayrımeşru telâkki etmesi, iradesini nakzeylemesi ihtimali varidi hatır mıdır? Filhakika padişahın Meclisi Millînin gayrımeşru olduğuna dair bir kanaati varsa o halde meclis, İstanbulda dağıtma ve milleti meb'usansız bırakmak için mi toplanıyor. Binaenaleyh zâtı şahanenin bu baptaki noktai nazarlarının Heyetimizce kat'î olarak şimdiden bilinmesi lâzımdır ki meb'usları hariçte, emin bir mahalde toplamak için teşebbüsatta bulunalım. Aksi halde meclis İstanbulda içtima yüzünden berveçhibalâ ahvale duçar olursa bunun mes'uliyeti Dersaadette içtimaı hususunda ısrar edenlere raci olacaktır.

6 - Meb'usların Ankaraya gelmeleri memleketin halâsı uğrunda aynı kanaatte olan eşhasın mecliste müttefikan çalışmalarını temin gayesine matuftur. Mecliste kuvvetli Milliyetperver bir grubun teşekkülü mecburiyeti vardır. Bu zaruret de meclisin Dersaadette içtimaı yüzünden hâsıl olmuştur. Esasen bunun için umumi bir içtima yapılacak değildir. Gelenlerle müdavelei efkâr sureti tercih olunmuş ve bu suretle zamanın ziyama meydan verilmemesi takarrür etmiştir. Bu ekseriyet grubunun Kuvayi Millîye ile yakından anlaşması ve ancak bu suretle mecliste milleti temsil eylemesi en mühim bir noktadır. Aksi halde Meclisi Meb'usan nazarı ecanipte milleti temsil edemez. Arada maazallah ihtilâfı efkâr hususlü ise vatanın pek büyük zararını mucip olur. Binaenaleyh düşmanların tezviratı, memleketin hayat ve mematına müteallik bu gibi mesailde haizi tesir ve kıymet olamaz.

7 - Nurettin ve Ahmet Fevzi Paşalar hakkındaki mütaleai devletlerine gelince, evvelki cevapnamemizde her doğru şeyin Heyeti Temsilîyeden sudur ettiğini iddia eylemiş değiliz. Tatbiki takrir buyurulan prensip hakkındaki mütaleatı âcizanemizi suat etmiş olduğunuzdan bu baptaki mülâhazatımızı arzetmiştik. Mütaleatımızda isabet olduğuna ait kanaatimizi tekrar ederiz.

Heyeti Temsilîyemiz kabinenin mevkii iktidara geldiği tarihte sakıt Damat Ferit Paşanın mirası seyyiatı olan Aydın cephesi ve mıntakasının oralardaki Kuvayi Millîyenin hal ve âtisini son derece alâka ile nazarı dikkate almış, hükûmetin siyaseti haricîyesine münasip ve o mıntakanın vaziyet ve ihtiyacalı dahiliyesine muvafık âti için ümitbahş bir vaziyetin teminini düşünmüş idi. Tasavvuatını karara raptetmeden evvel nezareti celileleri ve erkânıharbiyei umumîyesinin nikatı nazarını bilmeyi bir vazife addeyliyerek....tarih...numaralı maruzatı ile Ali Fuat Paşanın millî kumandan olmasını istizan ve Konyaya Cemal Beyin ifsadatile husul bulan vaziyeti ıslah ve mevcut fenalıkları itfa edebilecek ve cephe umurunu tanzim eyliyecek bir kumandan tayinini istirhamla bu meyanda Refet Beyin de tavzifi münasip olacağını arzetmişli...tarih... numaralı emirnamei cevabîlerinde "Fuat Paşayı Ankarada Kolordusu başında görmek islerim. Refet Bey ismini zayi etmek şartile Aydın cephesi Kuvayi Millîye Kumandanlığına tayini muvafıktır" buyurulmuştu. Miralay Fahrettin Beyin behemehal On İkinci Kolordu Kumandanlığına tayinini temin için delâletimiz talep kılınmış ve ilâveten Fahrettin Beyin nikatı nazarımıza göre Aydın cephesinin temini ihtiyacı için her türlü tedabiri icra etmeye tarafı devletlerinden talimat ahzeylemiş bulunduğu da zikrolunmuş idi. Binaenaleyh iş'aratı devletleri aydın cephesinin esbabı müdafaasını tanzim için heyetimizce tertip kılınan plânın esasını, kaidesini teşkil eylemişti. Buna istinaden cephe ile alâkadar olan resmî ve millî kumandanlar ve eshabı ihtisas ile muhabere ve kısmen de muhtelif cephelerden davet olunan zevat ile müzakere edilerek, Aydın cepheyi hakkında bir plân tertip olundu. Bu plâna nazaran Refet Bey Aydın ve Salihli cephelerinin ve bu cephelerle alâkadar olan geri menatığın, Konya da dahil olduğu halde, millî kumandanlığını deruhde etmiş ve Fahrettin Bey de Konyada Kolordusu başında olarak aynı noktai nazara tevfikan nâfi ve müsmir muavenet ve faaliyet izhar etmekte bulunmuştur. Ali Fuat Paşa da emri devletlerine tevfikan kolordusu başında bulunmak üzere Ankaraya gelmişti. Tertibatı maruza neticesi olmak üzere bugünkü vaziyet şayanı memnuniyet bir şekle girmiştir. Binaenaleyh başka bir kumandana lüzum olmadığı gibi Nurettin Paşanın tayini halinde de namus ve hayatlarını ortaya koymuş iki kıymetli arkadaşımızın kesri kalbine Heyeti Temsilîyeye tamamen münkat, makamı akdesi hilâfete merbut Demirci Efe ve maiyetinin memleket için muzır bir şekle girmesine sebebiyet verilmiş olacaktır.

Ahmet Fevzi Paşa meselesine gelince: Yirminci Kolordu mıntakası dahilinde mevcut Kuvayi Millîyenin bir vaziyeti hususiyeti vardır ki umum teşkilâtı millîye üzerine müessir bulunmaktadır. Bu vaziyetin hiçbir sebep ve suretle tebeddülüne hal ve vaziyet müsait değildir. Maruz vaziyetin muhafaza ve idamesini temin için bütün bu mıntakada Ali Fuat Paşanın devlet nazarında, umum nazarında, vaziyetinin her türlü tenkitten, mahzurdan muarra bulunduğu kanaatinin mahfuziyeti

5 - Düşmanların meclisi açtırmamak istiyecekleri ve her türlü yola başvuracakları doğaldır. Yalnız meclisin toplanmasını buyurmuş olan padişahın, bu toplantıyı yasaya aykırı sayması kendi buyruğunu kendi bozması olasılığı akla gelebilir mi? Padişah gerçekten Ulusal Meclisin yasadışı olduğu kanısındaysa o halde meclis, dağıtılmak ve milleti meclissiz bırakmak için mi İstanbulda toplanıyor. Şu halde padişahın bu konudaki görüşlerinin Kurulumuz tarafından şimdiden kesin olarak bilinmesi gereklidir ki meb'usları taşrada, güvenli bir yerde toplamak için girişimlerde bulunalım. Bu yapılmaz da meclis İstanbulda toplanmak yüzünden yukarıda belirtilen durumlara düşerse bunun sorumluluğu İstanbulda toplanması için direnenlere düşecektir.

6 - Meb'usların Ankaraya gelmeleri memleketin kurtarılması uğrunda aynı kanıda olanların mecliste birlik halinde çalışmalarını sağlama amacına yöneliktir. Mecliste güçlü ulussever bir grubun oluşması zorunluğu vardır. Bu zorunluk da meclisin İstanbulda toplanması yüzünden doğmuştur. Gerçekte bunun için genel bir toplantı yapılacak değildir. Gelenlere düşünce alışverişi yapma yolu yeğlenmiş ve böylece zaman kaybına meydan verilmemesi kararlaştırılmıştır. Bu çoğunluk grubunun Ulusal Güçlerle yakından anlaşması ve ancak bu yoldan mecliste milleti temsil etmesi çok önemli bir noktadır. Bu olmazsa Meb'uslar Meclisi yabancıların gözünde milleti temsil edemez. Allah korusun arada düşünce ayrılığı doğması vatan için çok büyük zarar doğurur. Şu halde düşmanların yalan ve dolanları, memleketin ölüm ve kalımıyla ilgili bu gibi konularda etkili ve değerli olamaz.

7 - Nurettin ve Ahmet Fevzi Paşalarla ilgili görüşlerinize gelince, daha önceki yanıtımızda her doğru şeyin Temsilci Kuruldan çıkacağını ileri sürmüş değiliz. Uygulanmasını bildirdiğiniz prensiple ilgili görüşümü sorduğunuz için bu konudaki görüşlerimizi bilginize sunmuştuk. Görüşlerimizin yerinde olduğuna ilişkin kanımızı yineleriz.

Temsilci Kurulumuz kabinenin iktidara geldiği tarihte düşük Damat Ferit Paşanın kötülük mirası olan Aydın cephesi ve bölgesinin oralardaki Ulusal Güçlerin bugününü ve geleceğini büyük ilgi ile göz önünde bulundurmuş, hükûmetin dış politikasına uygun ve o bölgenin iç durum ve gereksinimine elverişli, gelecek için umut veren bir durumun sağlanmasını düşünmüş idi. Düşündüklerini karara bağlamadan önce yüksek bakanlığınızın ve genelkurmayının görüşlerini öğrenmeyi bir ödev sayarak tarih sayılı yazısı ile Ali Fuat Paşanın ulusal komutan olmasını önermiş ve Konyaya, Cemal Beyin bozgunculuğundan doğan durumu düzeltip oradaki kötülükleri giderebilecek ve cephe işlerini düzenleyecek bir komutan atanmasını rica ederek o arada Refet Beyin de görevlendirilmesinin uygun olacağını bildirmişti.... tarih... sayılı yanıt buyurunuzda "Fuat Paşayı Ankarada Kolordusu başında görmek isterim. Refet Beyin adını gizlemek koşuluyla Aydın cephesi Ulusal Güçler Komutanlığına atanması uygundur" buyurmuştunuz. Albay Fahrettin Beyin herhalde, On İkinci Kolordu Komutanlığına atanmasını sağlamak için yardımımız istenmişti ve ek olarak Fahrettin Beyin Aydın cephesinin gereksinimini görüşümüze uygun olarak sağlamak için her türlü önlemleri almaya sizden direktif almış bulunduğu da bildirilmiş idi. Şu halde sizin bildirdikleriniz Aydın cephesinin savunmasını sağlamak için kurulumuzca düzenlenen plânın temelini tabanını oluşturmuştu. Buna dayanarak cephe ile ilgili bulunan resmî ve ulusal komutanlar ve uzmanlarla haberleşerek ve çeşitli cephelerden çağırılan bir kısım kişilerle görüşülerek, Aydın cephesi iel ilgili bir plân oluşturuldu. Bu plâna göre Refet Bey Aydın ve Salihli cephelerinin ve bu cephelerle ilişkili olan geri bölgelerin, Konya da içinde olmak üzere, ulusal komutanlığını üzerine almış ve Fahrettin Beyde Konyada Kolordusu başında olarak aynı görüşe göre yararlı ve etkili yardım yapmakta ve çaba harcamakta bulunmuştur. Ali Fuat Paşa da emrinize uygun olarak kolordusu başında bulunmak üzere Ankaraya gelmişti. Bu düzenleme sonucunda bugünkü durum sevindirici bir hal almıştır. Şu halde başka bir komutana gereklilik olmadığı gibi Nurettin Paşanın atanması durumunda da namus ve hayatlarını ortaya koymuş iki kıymetli arkadaşımızın gönül kırıklığına uğramasına Temsilci Kurulun buyruklarına eksiksiz uyan, en kutsal halifeye bağlı bulunan Demirci Efenin ve emrindekilerin memleket için zararlı bir biçime girmesine neden olunmuş olacaktır.

Ahmet Fevzi Paşa sorununa gelince: Yirminci Kolordu bölgesi içinde bulunan Ulusal Güçlerin özel bir durumu vardır ki bütün ulusal örgütler üzerine etkili bulunmaktadır. Bu durumun ne sebep ve ne yoldan olursa olsun değiştirilmesine zaman ve ortam elverişli değildir. Bu durumun korunup sürdürülmesini sağlamak için bütün bu bölgede Ali Fuat Paşanın devlet önünde, kamu önünde, durumunun her türlü eleştiriden, sakıncadan aklanmış bulunduğu inancının yerleşmesi

Levent Şahverdi Arşivi

şartı esasîdir. Binaenaleyh müşarileyhin Yirminci Kolordu başından herne şekil ve suretle olursa olsun infisali harekâtı millîye esnasında ileri atılmış, ibrazı fedakârî etmiş bulunması sebebine atfolunacaktır ki, mahfuziyeti müemmen olması zarurî bulunan nikatı nazara göre asla kabili tecviz değildir. Esasen hükûmetçe vârid siyasî mehaziri bertaraf kılmak için yapılacak her şey vapılmıştır. Binaenaleyh Ali Fuat Paşanın bu mmlakada ve bütün ordu nazarında Yirminci Kolordu kumandanı olarak bilinmesi ve kolordunun da filen bugün olduğu gibi kifayet ve iktidarı ve amal ve makasıdı hakikî ile tamamen mutabık olduğu müsellem bulunan 24 üncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut Reyin uhdei vekâletinde kalması hal ve vaziyetin icabatı zarurîyesindendir. Ahmet Fevzi Paşa hakkında menfi bir mütaleada bulunmak arzu etmeyiz. Fakat şunu da ilâveye mecburuz ki, müşarileyh tasavvur buyurduğunuz nikatı nazardan teşriki mesai kabiliyetini haiz değildir. Müşarileyhin daha bidayette vazifei mahsusa ile geşlügüzar eylediği zamanlarda vaki mantıksız ifadatını... tarihli şifre ile arzeylemiştik. Bunun memul olamıyacağına dair cevabı samileri alındıktan sonra idi ki müşarileyhin bizzat Rauf ve Bekir Sami Beyefendilere yazdığı cevabî şifrede ordu bugünkü anarşi halinde kaldıkça memleket için felâket muhakkak bulunduğu tarzındaki ifadesi ile teşkilâtı millîyenin ve bunun zahiri olan ordu münasebetinin kendi içtihadına göre anarşi telâkki edildiği anlaşılmaktadır. Halbuki malûmu devletleridir ki ordu, teşkilâtı millîye kadrosu haricinde değil, belki onun ruh ve esasını teşkil eylemektedir.

Son alınan raporlarda müşarileyh Fevzi Paşanın Gönende ilk iş olarak Anzavur meselesinden dolayı bin müşkülâtla ele geçirilebilen canilerin tahliyesini talep eylediği bildirilmektedir. Binaenaleyh vatan ve milletin halâsı mevzuubahs olduğu şu hengâmede aynı maksat uğrunda fedakârane çalışan zâtı samilerinin vaziyet ve kabiliyeti mahallîyeyi yakından bilen heyeti âcizanemizle müdavelei efkâr eylemeden tayin buyurmuş oldukları iki zatın ademi kabulüne ait serd kılınan zarurî ve muhik mütelatı bir izzetinefis meselesi yapmak isteyeceklerini, vatana olan sadakat, millete olan merbutiyetleri itibarile noktai nazarına matuf maruzatı vakıamızın hüsnütelâkki buyurulacağından emin olduğumuzu samimiyetle arzeyleriz.

İstifaları halinde Meclisi Meb'usan in'ikadının bir hayali muhal olacağı kaydına nazaran sadrazam da dahil olduğu halde kabinenin meşrutiyeti idarenin aleyhtarı bulunduğu anlaşılmaktadır. Pek mühim olan bu noktanın tamamile teşrih ve izahı Heyetimizce zâtı devletlerinden rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 218.

(Zarfın üstü)

Harbiye Nezareti

Devletlû Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Mektup

Erkânıharbiyei Umumiye Dairesi
Şube
Numara

24/12/1335 tarihile muta müşterek takririn vusulünü tasdik eder. Ve bu bapta atideki tafsilâtın İngiltere, Fransa, İtalya Hükûmatı müfahhamesi fevkalâde komiserlerinin enzarı adline vaz'ına kemali hürmetle müsaadeler rica ederim:

Malûmu asilâneleridir ki, İzmirin müptedayi işgali mahallinde Amiral Galtrop'un notasile başlamış ve bu notada işgalin Düveli Mütelife kıtaatı tarafından vukubulacağı ve bunun da bizzat İzmir şehrile tahkimat hattına maksur kalacağı bildirilmiş ve kısa bir fasıladan sonra da emri işgal sadece Yunan kıtaatına havale ve emanet edilmişti. Yunan kıtaatı tarafından yapılan işgal ve avakıbının bizi davet eylediği medit tazallüm ve şikâyetlerimiz binnetice muhtelit bir komisyonun İzmir havalisinde icrayı tahkikat eylemesini icab ettirdi. Ancak şu icabın teslim ve husulüne değin takdir edemiyeceğim esbap ile hâsıl olmuş fasılai teahhur içinde pek canhıraş bir şekil ve seyralan Yunan yırtıcılığı karşısında esasen dağlara derelere çıplak ve sefil bir halde dağılarak sığınmış olan halkı artık hıfzı hayat ve sıyaneti namus kaydına düşürmüştü. Hükûmet ve ordu daima tahkik komisyonunun adlü nısfetine nasbı itimat etmekle beraber bir taraftan da hiç olmazsa bu

temel koşuldur. Bu nedenle onun herne biçimde ve her ne yoldan olursa olsun Yirminci Kolordunun başından ayrılması ulusal savaşım sırasında ileri atılmış, özverilerde bulunmuş olmasından ileri gelmiştir denilecektir ki, korunmasının güvence altında bulunması zorunlu olan düşünceye göre hiçbir surutte doğru değildir. Zaten hükûmetin aklına gelen politik sakıncaları ortadan kaldırmak için yapılacak her şey yapılmıştır. Bu duruma göre Ali Fuat Paşanın bu bölgede ve bütün ordu önünde Yirminci Kolordu komutanı olarak bilinmesi ve kolordunun da edimli olarak bugün olduğu gibi yetenek ve bilgisi ve gerçek istek ve amaçlarıyla tam uyum içinde olduğu herkesçe bilinen 24 üncü Tümen Komutanı Yarbay Mahmut Beyin vekilliğinde kalması zaman ve durumun gereği yönünden zorunludur. Ahmet Fevzi Paşa ile ilgili olarak olumsuz bir görüş bildirmek istemeyiz, ama şunu da eklemek zorudayız ki, kendisinin düşündüğünüz açıdan işbirliği yapmak yeteneği yoktur. Onun daha ilk günlerde özel görevle gezdiği zamanlarda söylediği mantıksız sözleri ... tarihli şifre ile bildirmiştik, sonra idi ki kendisinin doğrudan doğruya Rauf ve Bekir Sami Beyefendelere yazdığı yanıtsal şifrede ordu bugünkü anarşi durumunda kaldıkça memleket için yıkımın kesin bulunduğu yolundaki sözleri ile Ulusal Örgütlerin ve onun yardımcısı olan ordu ilişkisinin kendi görüşüne göre anarşi sayıldığı anlaşılmaktadır. Oysa bilirsiniz ki ordu, ulusal örgüt kadrosu dışında değil, belki onun ruh ve temelini oluşturmaktadır.

Son alınan raporlarda Fevzi Paşanın Gönende ilk iş olarak Anzavur olayından dolayı bin güçlükle ele geçirilebilen canilerin salıverilmesini istediği bildirilmektedir. Bu nedenle vatan ve milletin kurtulması söz konusu olduğu şu kavgada aynı amaç uğrunda özveriyle çalışan sizin yerel durum ve yetenekleri yakından bilen kurulumuzla danışmadan atadığınız iki kişinin kabul edilemiyeceği yolundaki zorunlu ve haklı görüşümüzü bir onur sorunu yapmak isteyeceğinizi, vatana olan sadakat, millete olan bağlılığınızla bağdaşamaz gördüğümüzü ve salt vatan ve milletin çıkarları düşüncesine yönelik bildirimlerimizi iyi karşılayacağınıza güvendiğimizi içtenlikle bildiririz.

Görevden çekilirseniz Meb'uslar Meclisinin toplanmasının gerçekleşemiyecek bir hayal olacağı konusundaki sözünüze göre Başbakan da içinde olaraktan kabinenin meşrutiyet yoluyla yönetime karşı olduğu anlaşılmaktadır. Çok önemli olan bu noktanın tam olarak açıklanmasını Kurulumuz sizden rica eder.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 218.

(Zarfın üstü)

Savaşişleri Bakanlığı

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine
Mektup

Genelkurmay Dairesi
Şube
Sayı

24/12/1919 tarihile verilen ortak yazının geldiğini doğrularım. Ve bu konuda aşağıdaki açıklamaların yüce İngiltere, Fransa, İtalya Devletlerinin olağanüstü komiserlerinin adaletli gözleri önüne konulmasına izin vermenizi üstün saygı ile rica ederim:

Soylu bilginiz içindedir ki, İzmirin işgali başlangıçta orada Amiral Galtrop'un notasile başlamış ve bu notada işgalin İtilâf Devletleri birliklerince yapılacağı ve bunun da sadece İzmir şehriyle tahkimat hatlıyla sınırlı kalacağı bildirilmiş ve kısa bir aradan sonra da işgal işi salt Yunan birliklerine bırakılmıştı. Yunan birlikleri tarafından yapılan işgal ve bunu izleyen olaylar bizim bundan sürekli sızlanma ve yakınmalarımız sonunda karma bir komüsyonun İzmir yöresinde soruşturma yapmasını gerektirdi. Ancak bu gerekliliğin kabulüne ve gerçekleştirilmesine değin bilemiyeceğim nedenlerle doğmuş olan gecikme sırasında çok yürek parçalayıcı bir biçim ve yolda yürüyen Yunan yırtıcılığı karşısında aslında dağlara derelere çıplak ve perişan bir durumda dağılarak sığınmış olan halkı artık canını koruma ve namusunu savunma kaygısına düşürmüştü. Hükûmet ve ordu her zaman soruşturma komüsyonunun adalet ve insaflığına güvenmekle birlikte bir yandan da hiç olmazsa bu boğuşmanın akıttığı kanları geçici bile olsa dindirmek için Savaşiş-

Levent Şahverdi Arşivi

boğuşmanın akıttığı kanları muvakkaten olsun dindirmek için Harbiye Nezaretimiz 23/8/1335 tarih ve 5037 numaralı tezkere ile General Milne cenaplarına (A) işaretli merbut teklifte bulunmuştu.

Kuvayi Millîye ile Yunan kıtaatı arasına Osmanlı kıtaatı vaz'ından ibaret olan işbu teklife reddi cevap edilmesi üzerine yine Harbiye Nezaretince suretleri merbut 20 ve 27/8/1335 tarih ve 4963, 5142 numaralı R, C teklifleri yapılmış, ve mıntakai işgalin Yunan kıtaatından gayrı İtilâf kıtaatı tarafından işgalini mütemenni işbu iki teklif de tamamen cevapsız bırakılmıştı.

Hüsnüniyete makrun her gûna teşebbüslerinin neticesizliğile akan kan karşısında gerek hükûmetin ve gerek ordunun uzun müddet seyirci kaldığı bir sırada idi ki General Milne cenapları Harbiye Nezaretine tahdidi hududu gösterir 3 Teşrinisani 1335 tarih ve 23/4114 numaralı sureti merbut tezkereyi göndermiş ve halbuki böyle bir tebliğin ahkâmını tatbika Harbiye Nâzırı resen salâhiyettar bulunmadığı için usulen hükûmete sepkeden müracaatı üzerine hükûmetçe de Zâtı Asilânelerinize sureti merbut ...tarih ve ... numaralı nota ile arzı hal olunmuştu. Hernekadar işbu vukuatı Harbiye Nâzırımız bir münakaşai âtiyeden içtinaben suretleri merbut F, G 5 ve 15/11/1335 tarih ve 6338, 6501 numaralı tezkerelerile General Milne cenaplarına hemen ve tamamen ilân eylemiş ise de; fakat işbu tezkereler üzerine müşarileyh General cenaplarından gerek cevaben ve gerek resen yine suretleri merbut H, İ işaretli ve fakat yekdiğerini mütenakız tezakir vürut etmiştir. Binaenaleyh gerek suretleri merbut evrakı muhaberenin lûtfen mütaleası ve gerek arzedilmiş balâdaki tafsilâtın nısfet ve mürüvvetleri pek müsellemimiz bulunan Zâtı Asilânelerinizi Harbiye Nezaretimize karşı en küçük suitefehhümden tenzih edeceğine âcizlerince pek büyük bir kanaat vardır. Bununla beraber mücerret Harbiye Nezaretinin hükûmetçe meclisi âli mukarreratını tatbikle resen âmiri takrir ve icra bulunamaması kaidei düveliyesinin tevlit eylediği şu gayrıkabili içtinap suitefehhümden dolayı ayrıca ve fevkalhat arzı teessürat eylemekte asla teahhur etmek istemem. Muvakkat hattı hududun Yunanlılar tarafından tamamii işgaline mümanaat eden kuvvete gelince işbu kuvvetin gördüğü zulmü taaddi karşısında himayesiz kalmış ve kanına susamış ahali kütlesinden ibaret bulunduğu Zâtı Asilânelerinzce pek zahirdir. Hükûmetin ve ordunun işbu mazlum halka karşı himaye göstermemesi gibi mukavemet ibraz edemiyeceğindeki aczinin de lûtfen takdirini pek temenniler ederim ve işte işbu aczin sevk ve tesiriledir ki gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti şimdiye kadar akmış ve akmakta bulunmuş olan işbu fuzulî kanın önünü almak için daima makamatı asilânelerinize istimdatlar yağdırmış ve meselenin bir an evvel çarei hal ve adlini niyazlar eylemiştir. Bilhassa ve bilvesile işbu niyazları yine tekrar eder ve gerek hükûmet ve gerek Harbiye Nezareti gûya meclisi âli mukarreratını tatbik etmiyor gibi bir töhmetten artık tahlise mürüvveten delâlet buyurulması niyazlarıma da ihtiramalt faikamı ilâve evlerim.

VESİKA, 219.

Harbiye Nezareti
Nezaret şubesi
Kalemi mahsus
Arzı mahsustur.

Fevzi ve Nurettin Paşalar hakkında diğer ariza ile vaki olan izahatıma ilâveten vaziyeti umumîyei haricîye ve dahilîye hakkında berveçhiaü arzı malûmata lüzum gördüm:

1 - Düveli Mütelife hakkımızda henüz kat'î bir karar vermediler. Fakat en çok korkulan cihet memleketimizi mıntakai nüfuzlara taksim eylemeleri hususudur. İngilizler açıktan açığa bize muarız vaziyettedirler. Fransızlar zahirî bir yaltaklık gösteriyorlarsa da Adana meselesi ortaya sürülünce derhal tebdili tavrediyorlar. Hatta bir Fransız muhipler cemiyeti teşkili için Celâlettin Arif Beye müracaat ettiler. Adananın tahliyesi şartile böyle bir teşebbüse, muvafakat olunacağı cevabını aldılar. Ve bu mesele bu suretle muallâkta kaldı. Amerikalılar da bizim kendi memleketimiz için ne gibi metalibimiz olduğunu soruyorlar.

Elhasıl Düveli Mütelifeden herbiri bizim ortaya atılmamızı bekliyor. Herhangi birisine göstereceğimiz bir tamcyüle karşı diğeri bütün kuvvetile vaz'ı muhalefet almıya müheyya bir haldedir.

İstihbaratı Sulhîye Komisyonu vesaika müsteniden birçok istihzarat yapıyor. Bizim her şubei idarîye için arzu ettiğimiz ve kabul edebileceğimiz ıslahatı tespit ediyorlar. Vahdeti Osmanîye ve Wilson prensipleri esası dahilinde kabul edebileceğimiz ıslahatı müş'ir kariben bir beyanname neşredeceğiz.

2 - Vaziyeti dahilîyeye gelince kabinede Dahilîye Nâzırı bir iki defa istifaya teşebbüs etti. Fakat Meclisi Millî açılıncaya kadar bir buhrana sebebiyet vermemek için bütün kuvvetin sarfile

leri Bakanlığımız. 23/8/1919 tarih ve 5037 sayılı yazıyla General Milneye (A) işaretli ilişik öneride bulunmuştu.

Ulusal Güçler ile Yunan birlikleri anısına Osmanlı birlikleri yerleştirmekten başka bir şey olmayan bu önerinin kabul edilmemesi üzerine yine Savaşişleri Bakanlığınca örnekleri ilişik 20 ve 27/8/1919 tarih ve 4963,5142 sayılı B,C öneriler yapılmış ve işgal bölgesinin Yunan birlikleri dışında İtilâf Devletleri birliklerince işgalini dileyen bu iki öneri de tümüyle karşılıksız bırakılmıştı.

İyiniyetle yapılan her girişimin sonuçsuz kalmasıyla akan kan karşısında gerek hükûmetin ve gerek ordunun uzun süre seyirci kaldığı bir sırada idi ki General Milne Savaşişleri Bakanlığına beklenen sınırları gösterir 3 Kasım 1919 tarih ve 23/4114 sayılı örneği ilişik yazıyı göndermiş ve oysa böyle bir bildirinin hükümlerini uygulamaya Savaşişleri Bakanı tekbaşına yetkili olmadığından yöntem gereği hükûmete yaptığı başvuru üzerine hükûmetçe de sizlere örneği ilişik ... tarih ve ... sayı nota ile durum bildirilmişti. Hernekadar bu olguları Savaşişleri Bakanımız ileride çıkabilecek bir tartışmayı önlemek için, örnekleri ilişik F, G 5 ve 15/11/1919 ve 6338, 6501 sayılı yazılarıyla General Milne'ye hiç gecikmeden ve tam olarak duyurmak ise de; fakat bu yazılar üzerine General'den gerek yanıt olarak ve gerek doğrudan doğruya örnekleri ilişik H, İ işaretli ve fakat birbiriyle çelişkili yazılar gelmiştir. Bu duruma göre örnekleri ilişik yazışmaların incelenmesi iyiliğinde bulunmanın ve gerek yukarıda verilmiş olan ayrıntılı bilginin insaf ve insanlığı bizce iyi bilinen sizi Savaşişleri Bakanlığımıza karşı en küçük yanlış anlamadan kurtaracağına kesinlikle inanıyorum. Bununla birlikte sadece Savaşişleri Bakanlığının hükûmetçe yüksek meclis kararlarını uygulamakta kendi başına karar ve icra âmiri bulunamaması konusundaki devlet hukukunun yarattığı şu kaçınılmaz yanlış anlamadan dolayı ayrıca ve pek büyük üzüntülerimi bildirmekte hiç gecikmek istemem. Geçici sınır çizgisinin Yunanlılar tarafından tümüyle işgaline engel olan kuvvete gelince bu kuvvetin, gördüğü kıyım ve kırım karşısında korumasız kalmış ve kanına susanmış halk yığınlarından başka bir şey olmadığı sizce iyi bilinmektedir. Hükûmetin ve ordunun bu boynu bükük halka karşı korumakta da karşı durmakta da güçsüz kaldığını göz önünde bulundurmanızı çok dilerim ve işte şimdiye kadar boşyere akmış ve akmakta bulunmuş olan bu kanın önünü olmak için durmadan size yardım dilekleri yağdırmış ve sorunun bir an önce adaletli bir çözüme bağlanması için yakarmıştır. Yeri gelmişken bu yakarıları özellikle yineler ve hem hükûmetin ve hem de Savaşişleri Bakanlığının sanki yüksek meclis kararlarını uygulamıyor gbi bir suçlamadan artık kurtarılmasına iyi yürekle yardımcı olmanız konusundaki yakarılarımıza da üstün saygılarımı eklerim.

BELGE, 219.

Savaşişleri Bakanlığı
Bakanlık Şubesi
Özel kalem
Özel sunudur.

Fevzi ve Nurettin Paşalarla ilgili olarak öteki yazımla yaptığım açıklamalara ek olarak dış ve iç genel durumla ilgili olarak aşağıdaki bilgileri sunmayı gerekli buldum:

1 - İtilâf Devletleri bizimle ilgili olarak daha kesin bir karar vermedi. Fakat en çok korkulan nokta memleketimizi etki bölgelerine ayırmaları konusudur. İngilizler açıktan açığa bize karşı durumdadır. Fransızlar dış görünüşleriyle bir yaltaklık gösteriyorlarsa da Adana sorunu ortaya konunca hemen tutumlarını değiştiriyorlar. Dahası bir Fransız dostları derneği kurulması için Celâlettin Arif Beye başvurdular. Adananın boşaltılması koşuluyla böyle bir girişimin onaylanacağı yanıtını aldılar. Ve bu sorun böylece askıda kaldı. Amerikalılar da bizim kendi memleketimiz için ne gibi isteklerimiz olduğunu soruyorlar.

Kısacası İtilâf Devletlerinden herbiri bizim ortaya atılmamızı bekliyor. Herhangi birisine göstereceğimiz bir eğilime karşı öbürü bütün gücüyle karşı durmaya hazır bir durumdadır.

Barış Hazırlıkları Komüsyonu belgelere dayanarak birçok hazırlıklar yapıyor. Bizim her yönetim kolu için istediğimiz ve kabul edebileceğimiz reformları saptıyorlar. Osmanlı Birliği ve Wilson prensipleri ilkeleri içinde kabul edebileceğimiz reformları gösterir bir bildiri yayımlayacağız yakında.

2 - İç duruma gelince kabinede İçişleri Bakanı bir iki defa görevden ayrılmaya kalkıştı. Ama Ulusal Meclis açılıncaya kadar bir bunalıma neden olmamak için bütün çaba harcanarak önüne

Levent Şahverdi Arşivi

önüne geçildi. Bu heyeti hükûmetin Meclisi Meb'usan açılınca tasfiye olunacağı kanaati kabine heyetince tamamen malûm bir keyfiyettir. Hele Dahilîye ve Haricîye Nâzırlarının değişeceği muhakkaktır. Fakat Hürriyet ve İtilâf partisi ve İngilizler Meclisi Meb'usanı açtırmamak için bütün kuvvetlerile çalışıyorlar. Hatta İngiliz Muhipler Cemiyetinin zâtı şahaneye müracaatle bu meclisin meşru olmadığını beyan ve feshini istirham eyliyecekleri haber alındı.

Hükûmetin bütün mesaisi Kânunusaninin onuna doğru açılacak olan Meclisi Meb'usan toplanıncaya kadar bu gibi tesirata mukavemet ve meclisin küşadını temin etmektir. Binaenaleyh bu on gün için hükûmetin en kuvvetli bir şekilde mevcudiyeti elzemdir.

3 - Meb'usanın intihabında hiçbir suretle müdahale vaki olmadığı kanaati maaşşükran heryerde hâsıl olmuştur. Ancak taşra meb'uslarının İstanbula gelmezden evvel Ankarada hususî bir içtima aktedecekleri haberi intihabatın her türlü müdahaleden azade kaldığı hakkındaki hüsnü kanaati tamamen zirü zeber edecek bir şekildedir. Her taraftan bu keyfiyet ileri sürülmekte ve tezvirat için alet ittihaz edilmektedir. Meb'usların böyle toplu bir manzara göstermemelerinin teminini ve kendilerine vaki olacak izahatın nazarı dikkati celbetmiyecek surette temini itasını hassaten rica eylerim.

Zatı devletlerine ve rüfekayı muhteremeye ayrı, ayrı ihdayi selâm ve takdimi ihtiram eylerim Efendim.

31 Kânunuevel 1335
Harbiye Nazırı
Cemal

VESİKA, 220.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankarayı ilk teşriflerinde memleket eşraf ve mütehayyizanına irat buyurdukları nutkun suretidir.

Heyeti Temsilîye zamanında

Muhterem Efendiler!

Heyeti âcizanemizi Ankaraya muvasalatamız günü umum ahalinin erkek, kadın, çocuk tekmil halkın samimî ve vatanperverane tezahüratı fevkalâdesile taltif buyurdunuz. Bugün müçtemian şerefi ziyaretinizle de bahtiyar kıldınız. Bu münasebetle de heyeti âcizanemizin derin hürmet ve teşekkürlerini takdim etmekle kespi mübahat eylerim.

Muhterem vatandaşlarımızı böyle müçtemi bir halde selâmlamak bizim için kıymetli bir fırsattır. Müsaade buyurursanız, bu fırsattan istifade ederek kısa bir hasbıhalde bulunmak isterim.

Efendiler! Cümlenizin malûmudur ki...harbin son devresinde Amerika Reisicümhuru Wilson, on dört maddeden ibaret bir programla ortaya çıktı. Bu program milletlerin kendi mukadderatına hakimiyetini temin ediyordu. Programın on ikinci maddesi ise münhasıran Türkiyeye, devletimize ve milletimize aittir. Wilson bu madde ile Türkiyenin, milletimizin hakimiyeti tammeye malik olması lüzumunu dermeyan ettikten sonra buna bir iki kayıt da ilâve etmiştir. O kuyut şunlardır: Aramızda yaşayan anasırı gayrımüslimenin emniyetlerini ve serbestîi inkişaflarını temin etmek...Bir de Boğazların küşade bulundurulmasıdır. Umum İtilâf Devletleri Wilsonun prensiplerini kendi menfaatleri için muvafık gördükleri gibi bizim devletimiz de bu on ikinci maddeyi kabulde hiçbir beis görmedi. Ve kabul etti. Hakikaten kabul edilebilecek bir prensiptir. Çünkü Mister Wilsonun istediği anasırı gayrımüslimenin emniyeti can ve malları ve her türlü hukuk ve esbabı inkişafları için icab eden her şeye zaten ötedenberi devletimiz ve milletimiz tarafından riayet edilmiş idi. Filhakika anasırı gayrımüslimenin Osmanlı Devleti ve milleti aguşunda mazhar oldukları imtiyazat üç asrı mütecaviz bir zamandanberi ziyadesile mevcuttur. Binaenaleyh bu kayıt bizim için yeni bir şey değildir.

Boğazların serbestîsi meselesine gelince:

Bu güzergâhta payitahtımız, kalpgâhı devletimiz vardır. Bunun emniyetini badelistihsal umum ticarete amade olarak küşad edilmesi de lâzimeden görülür. İşte devletimiz ancak bu esasat dairesinde muharebeden çıkmak ve mütareke yapmak kararını verdi. Bunun neticesi olarak İtilâf Devletlerile 30 Teşrinievel 1334 de mütareke aktetti. (Mütarekenameyi göstererek) malûmunuz olan mütarekename budur. Tabiî cümleniz bunun muhteviyatını bilirsiniz. Muhteviyatı ile tatbikatı

geçildi. Bu bakanlar kurulunun Meb'uslar Meclisi açılınca görevden alınacağı inancı kabine üyelerince hep bilinen bir durumdadır. Hele İçişleri ve Dışişleri Bakanlarının değişeceği kesindir. Fakat Hürriyet ve İtilâf partisi ve İngilizler, Meb'uslar Meclisini açtırmamak için bütün güçleriyle çalrşıyarlar. Dahası İngiliz Muhipler Derneğinin padişaha başvurarak bu meclisin yasal olmadığını bildirip dağıtılmasını dileyecekleri öğrenildi.

Hükûmetin bütün çabası Ocağın onuna doğru açılacak olan Meb'uslar Meclisi toplanıncaya kadar bu gibi baskılara dayanmak ve meclisin açılmasını sağlamaktır. Bu duruma göre bu on gün için Hükûmetin en güçlü bir durumda bulunması çok gereklidir.

3 - Meb'usların seçiminde hiçbir yoldan karışma yapılmadığı inancı çok şükür heryerde oluşmuştur. Ancak taşra meb'uslarının İstanbula gelmezden önce Ankarada özel bir toplantı yapacakları haberi seçimlerin her türlü karışmadan uzak kalınarak yapıldığı ile ilgili iyi inancı tümüyle yıkacak niteliktedir. Her yandan bu durum ileri sürülmekte ve arabozuculuk için alet olarak kullanılmaktadır. Meb'usların böyle toplu bir görünümde olmamalarının sağlanmasını ve kendilerine verilecek bilgilerin dikkati çekmeyecek yoldan verilmesinin sağlanmasını özellikle rica ederim.

Siz ve saygıdeğer arkadaşlara ayrı, ayrı selâm yollar ve saygı sunarım Efendim.

31 Aralık 1919
Savaşişleri Bakanı
Cemal

BELGE, 220.

Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin Ankaraya ilk gelişlerinde şehrin ileri gelen ve önemli kişilerine verdikleri nutkun örneğidir

Temsilci Kurul döneminde

Muhterem Efendiler!

Kurulumuzu Ankaraya gelişimiz günü tüm halkın erkek, kadın, çocuk tüm halkın içten ve yurtseverce ve olağanüstü gösterileriyle ödüllendirdiniz. Bugün de toplu olarak ziyaret ederek mutlu kıldınız. Bu nedenle de kurulumuzun derin saygı teşekkürlerini sunmakla onur duyuyorum.

Saygıdeğer vatandaşlarımızı böyle topluca selâmlamak bizim için değerli bir fırsattır. İzin verirseniz, bu fırsattan yararfanarak kısa bir söyleşide bulunmak isterim.

Efendiler! Hepiniz bilirsiniz ki... savaşın son döneminde Amerika Cumhurbaşkanı Wilson, on dört maddeden oluşan bir programla ortaya çıktı. Bu program milletlerin kendi kaderlerine egemen olmaları güvencesi veriyordu. Programın on ikinci maddesi ise sadece Türkiyeye, devletimize ve milletimize ilişkindir. Wilson bu madde ile Türkiyenin, milletimizin tam egemenliğe sahip olması gerekliliğini belirttikten sonra buna bir iki koşul da eklemiştir. O kayıtlar şunlardır: Aramızda yaşayan Müslüman olmayan unsurların güvenliklerini ve serbestçe gelişmelerini sağlamak... Bir de Boğazların açık bulundurulmasıdır. Tüm İtilâf Devletleri Wilson'un prensiplerim kendi çıkarları için uygun gördükleri gibi bizim devletimiz de bu on ikinci maddeyi kabulde hiç bir sakınca görmedi. Ve kabul etti. Gerçekten kabul edilebilecek bir prensiptir. Çünkü Mister Wilson'un istediği Müslüman olmayan unsurların can ve mal güvenliği ve her türlü hakları ve gelişme olanakları için gereken her şeye zaten ötedenberi devletimiz ve milletimiz tarafından saygı gösterilmiş idi. Gerçekten Müslüman olmayan unsurların Osmanlı Devleti ve milletinin bağrında edinmiş oldukları ayrıcalıklar üç yüz yılı aşkın bir süreden beri fazlasıyla vardır. Bu nedenle bu koşul bizim için yeni bir şey değildir.

Boğazların açık olması konusuna gelince:

Bu geçitte başkentimiz, devletimizin yüreği vardır. Bunun güvenliğini sağladıktan sonra herkesin ticaretine hazır olarak açılması da gerekli görülür. İşte devletimiz ancak bu ilkeler çerçevesinde savaşdan çıkmak ve ateşkes anlaşması yapmak kararını verdi. Bunun sonucu olarak İtilâf Devletlerile 30 Ekim 1918 de ateşkes anlaşması yaptı. (Ateşkes anlaşmasını göstererek) bildiğiniz ateşkes anlaşması budur. Elbette hepiniz bunun içeriğini bilirsiniz. İçeriği ile uygulanması arasın-

Levent Şahverdi Arşivi

arasında nekadar azîm farklar olduğunu bir daha umumun nazarı dikkatine vazetmek isterim. Mütarekenamenin bazı mühim maddelerini hatırlatacağım:

Meselâ beşinci maddeye nazaran hudutların muhafazası ve asayişi dahiliyenin idamesi için lüzum görülecek kuvayi askerîyeden maadası terhis olunacak...İşbu kuvvetlerin mıktar ve vaziyetleri tarafeynin müzakeresile takarrür ettirilecek idi.

Pek mühim olan yedinci madde "İtilâf Devletlerinin herhangi sevkulceyş noktasını işgal hakkını haiz olmalarını, Müttefiklerin emniyetlerini tehdit edecek vaziyet zuhûrunda" şartı sarihile tayin etmiştir.

Onuncu madde yalnız "Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali" ne ilâ..münhasırdır.

On ikinci madde "hükûmet muhaberatı müstesna olmak üzere telsiz telgraf ve kabloların murakabesini ilâ..." tecviz ediyor.

On beşinci maddede, "memaliki Osmanîye dahilindeki hututu hadidiyenin" yalnız ve ancak murakabesi mevzuusbahstir. On altıncı maddede "Kilikyadaki ordularımızdan mahallinin inzıbatı için iktıza eden kuvvetin orada terki ve mütebakisinin beşinci maddeye tevfikan terhisi" pek sarih olarak mezkûrdur. Ve bundan başka hiçbir kayıt ve şart yoktur.

Yirmi dördüncü madde "vilâyatı sittenin herhangi bir kısmının işgali hakkını İtilâf Devletlerine muhafaza ettiren sebep, bu vilâyetlerde iğtişaş zuhûru hali olacağı" sarihtir.

İşte Efendiler; mütarekenamenin en çok nazarı dikkati calip noktaları bunlardır,

Bu maddelerin mazmunlarile tatbikatı arasında tetabuk var mıdır? Meselâ mütarekenamenin ilk aktolunduğu zamanlarda İngilizler Musulu işgal etti. Mütarekenamenin aktinde bizim ordumuz Musulda, İngilizler cenupta idi. Mütarekeden sonra oradaki kumandanla iğfalkârane temas ederek askerlerini Musula soktular. İstanbulu berrî ve bahrî kuvvetlerile işgal ettiler. Bu hususta mütarekenamede müsaade var mıdır?

Adana havalisini, Urfayı, Ayıntap ve Maraşı evvelâ İngilizler ve badehu Fransızlar işgal ettiler. Buna dair de mütarekede bir madde yoktur. Kilikyada bizim kuvayi askerîyemizden beşinci madde mucibince mahalli inzıbatını temin edecek kadarı bırakıldıktan sonra fazlası terhis edilecekti. O halde bu tatbik edilmiş olan şekil nedir?

İtalyanlar Antalyayı işgal ettiler, muharip bulunmadığımız Yunanlılar da İzmir ve havalisini işgal ettiler, hulâsa mütarekenameyi baştan başa hurdahaş ettiler, bu tecavüzata, bu hakşikenane muamelâta karşı İstanbuldaki hükûmeti merkezîyeler maatteessüf âciz bir vaziyet aldı. Hatta yapılan haksızlıkları protesto bile etmemişlerdir.

Evet İstanbulun, Antalyanın, Kilikyanın haksız işgallerini protesto dahi etmemişlerdir. Bunu yapmadıktan başka İstanbulda meselâ henüz sulh aktetmediğimiz bir milletten jandarmamıza kumandan tayin ettiler. Kömür tedarikindeki müşkülâtı iktiham edememek aczi yüzünden İstanbulun tramvaylarını, su kumpanyasını, bütün şimendifer hatlarımızı henüz hali mütarekede bulunduğumuz İtilâf Devletlerinin tahtı idaresine verdiler. Halbuki biliyorsunuz, mütarekenamede yalnız şimendiferler için kontrol mevzuubahstir. Yoksa idaresini sulh yapamadığımız Düveli Mütelifeye tevdi etmek akıl ve vicdanın kabul edemiyeceği hususattandır. Hatta Efendiler! büyük bir teessürle söylemeye mecburum ki, Babıalinin muhafazasını bile Ferit Paşa son zamanlarda ecnebîlere terketmiştir. Memleketin dahilî asayişini, hudutlarını temin ve muhafaza için lüzumu kadar asker silâh altında terkedilecekti. İlk zamanlarda seksen bini mütecaviz bir kuvvet kâfi görüldü. Bilâhare İtilâf Devletleri kırk üç bine tenzil ettiler, bir müddet sonra da birçok vasıtalarla bu mıktarın da dununa indirildi. Bütün eslihamızın sürgü kollarını çıkararak sandıklarla gönderdiler. Milletimizi, memleketimizi tamamen müdafaasız bırakmak maksadını takip ettiler.

Görülüyor ki Efendiler! İtilâf Devletleri iki noktalarda hanis bulunuyorlar. Birincisi: Wilson prensiplerini Versailles Konferansında kabul ve ilân ettiler. Buna nazaran on ikinci maddeyi ve bunun hükmünce bizim hukukumuzu kabul ettiler. Halbuki filî hareketlerile Wilson prensiplerini, Türkiyenin hayat ve mukadderatını zâmin ve kâfil olan on ikinci maddeyi nazarı dikkatten dur tuttular. İkincisi: Şeref ve namusları üzerine imza etmiş oldukları mütarekenamenin hiçbir noktasına riayet etmedikten başka on ikinci maddenin ahkâmına muhalif olmak üzere devletimizi manda altına almak ve halta büsbütün inkısama uğratmak kararlarına kadar ileri gittiler.

Bittabi Efendiler bu hal şayanı dikkattir. İtilâf Devletlerinde büyük bir zihniyet tebeddülü görülüyor. Mütarekenamenin aktinde hür ve müstakil yaşamağa lâyık bir Osmanlı milleti kabul

da ne denli büyük farklar olduğunu bir daha herkesin dikkatine sunmak isterim. Barış anlaşmasının bazı önemli maddelerini anımsatacağım:

Örneğin beşinci maddeye göre sınırların korunması ve iç güvenliğin sürdürülmesi için gerekli görülecek askerî güçlerin dışındakiler terhis* olunacak.. Bu güçlerin sayısı ve durumları iki tarafın görüşmeleriyle saptanacak idi.

Çok önemli olan yedinci madde "İtilâf Devletlerinin herhangi stratejik noktayı işgal hakkına sahip olmalarını, Müttefiklerin** güvenliklerini tehdit edecek durum çıktığında" biçimindeki açık koşula bağlayarak saptamıştır

Onuncu madde yalnız "Toros tünellerinin Müttefikler tarafından işgali" ne vb. özgüdür.

On ikinci madde "hükûmet haberleşmeleri dışındaki telsiz telgraf ve kabloların kontrolüne vb..." izin veriyor, yalnız ve ancak denetimi sözkonusudur. On altıncı maddede "Kilikyadaki ordularımızdan oraların güvenliği için gereken kuvvetin orada bırakılması ve gerisinin beşinci madde uyarınca terhisi" çok açık olarak belirtilmiştir. Ve bundan başka hiçbir bağlılık ve koşul yoktur.

Yirmi dördüncü madde "yedi ilden herhangi bir bölümünün işgali hakkının İtilâf Devletlerinde kalmasını tanıyan neden, bu illerde karışıklık çıkması durumu olacağı" açıkça belirtilmiştir.

İşte Efendiler; ateşkes anlaşmasının en çok dikkat çeken noktaları bunlardır.

Bu maddelerin içerikleriyle uygunlanmaları arasında uyumluluk var mıdır?. Örneğin ateşkes anlaşmasının yapıldığı ilk zamanlarda İngilizler Musulu işgal etti. Ateşkes anlaşması yapıldığı zaman bizim ordumuz Musulda, İngilizler güneyde idi. Ateşkesten sonra oradaki komutanla aldatıcı ilşki kurarak askerlerini Musula soktular. İstanbulu kara ve deniz kuvvetlerile işgal ettiler. Bu konuda ataşkes anlaşmasında izin var mıdır?

Adana yöresini, Urfayı, Gaziantep ve Maraşı önce İngilizler ve sonra Fransızlar işgal ettiler. Bu konuda da ateşkeste bir madde yoktur. Kilikyada bizim askerî güçlerimizden beşinci madde gereğince oranın güvenliğini sağlayacak kadarı bırakıldıktan sonra fazlası terhis edilecekti. O halde ugulanmış olan bu biçim nedir?

İtalyanlar Antalyayı işgal ettiler, savaş durumunda bulunmadığımız Yunanlılar da İzmir ve yöresini işgal ettiler, kısacası ateşkes anlaşmasını paramparça ettiler, bu saldırılara, bu hukuka aykırı eylemlere karşı İstanbuldaki hükûmetler ne yazık ki güçsüz bir tutum takındılar. Dahası yapılan haksızlıkları protesto bile etmemişlerdir.

Evet İstanbulun, Antalyanın, Kilikyanın haksız işgallerini protesto bile etmemişlerdir. Bunu yapmadıktan başka İstanbulda örneğin daha barış yapmadığımız bir milletten jandarmamıza komutan atadılar. Kömür sağlamaktaki güçlüğü yenememek güçsüzlüğü yüzünden İstanbulun tramvaylarını, su şirketini, bütün demiryollarımızı daha ateşkes durumunda bulunduğumuz İtilâf Devletlerinin yönetimine verdiler. Oysa biliyorsunuz, ateşkes anlaşmasında demiryolları için yalnız denetim sözkonusudur. Yoksa yönetimini barış yapamadığımız İtilâf Devletlerine vermek akıl ve vicdanın kabul edemiyeceği işlerdendir. Dahası Efendiler! büyük bir üzüntüyle söylemek zorundayım ki, Babıalinin*** korunmasını bile Ferit Paşa son zamanlarda yabancılara bırakmıştır. Memleketin iç güvenliğini, sınırlarını korumak ve güven altında bulundurmak için gereği kadar asker silâh altında tutulacaktı. İlk zamanlarda seksen bini aşkın bir kuvvet yeter görüldü. Sonradan İtilâf Devletleri kırk üç bine indirdiler, bir süre sonra da çeşitli yollardan bu sayının da altına indirildi. Bütün silâhlarımızın sürgü kollarını çıkararak sandıklarla gönderdiler. Milletimizi, memleketimizi büsbütün savunmasız bırakmak amacını güttüler.

Görülüyor ki Efendiler! İtilâf Devletleri iki noktada yeminlerini bozup içinden çıkılamaz duruma düşüyorlar. Birincisi: Wilson prensiplerini Versailles Konferansında kabul ve ilân ettiler. Buna göre on ikinci maddeyi ve bunun içeriğine göre bizim haklarımızı kabul ettiler. Oysa yaptıklarıyla Wilson prensiplerini, Türkiyenin hayatının ve kaderinin güvencesi ve kefili olan on ikinci maddeyi gözden uzak tuttular. İkincisi: Onur ve namusları üzerine imza etmiş oldukları ateşkes anlaşmasının hiçbir noktasına uymadıktan başka on ikinci maddenin hükümlerine aykırı olarak devletimizi manda altına almak ve daha büsbütün parçalamaya karar vermeye kadar ileri gittiler.

Efendiler bu durum elbette dikkate değer. İtilâf Devletlerinde büyük bir düşünce değişikliği görülüyor, ateşkes anlaşması yapılırken özgür ve bağımsız yaşamaya yaraşır bir Osmanlı milleti

* Salıverilecek

** Bize karşı birleşmiş olanlar

*** Başbakanlık

Levent Şahverdi Arşivi

ettikleri halde aradan bir iki ay geçtikten sonra bu kanaatlerden tecerrüt ediyorlar. Başka renk ve manada kararlar veriyorlar. Bunun sebebi şu suretle izah olunabilir: Ecnebîler kendi menafii iktisadiye ve siyasîlerini tatmin edebilmek için aleyhimizde icat ettikleri iki mütaleayı yürütmeye başladılar, bu mütalealardan birincisi gûya milletimizin anasırı gayrimüslimeyi müsavat ve adalet düsturuna tevfikan idareye gayrımuktedir olduğu.

İkincisi de gûya milletimiz heyeti umumîyesile kabiliyetten mahrum bulunduğundan bahçe halinde bulunan yerlere girmiş ve oralarını harabezara çevirmiş. Birincisi ile millete zalimlik atıf ve isnat ediyorlar. İkincisi ile kabiliyetsizlik... Eğer bu iki mütalea cidden varid olsa idi, milletimizin müstakil yaşamaya hakkı iddia olunamazdı. Hakikaten zulüm medeniyetle kabili telif değildir. İstidatsızlık da şayanı af bir şey olamaz. Çünkü milletler işgal ettikleri arazinin sahibi hakikîsi olmakla beraber beşeriyetin vekilleri olarak da o arazide bulunurlar. O arazinin menabii servetinden hem kendileri istifade eder ve dolayısile bütün beşeriyeti istifade ettirmekle mükelleftirler. Bu düstura göre bundan âciz olan milletler hakkı beka ve istiklâle lâyık olamamak lâzımgelir.

Halbuki bu mütaleat bizim hakkımızda kat'iyyen gayrıvarittir. Her ikisi de mahzı iftiradır. Milletimizin kabiliyetsiz olmadığı tarihen ve mantıken sabittir. Bunun delilini yine ecanibin kendi muamelelerinde bulabiliriz. Avrupa devletleri mütarekeden evvel ve mütareke anında mütarekename ile "kendi hududu millîsi dahilinde yaşamaya lâyık Türkiye kabul etmişlerdir" aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor da bir millet zalim ve kabiliyetsiz oluyor. Ve bundan dolayı hakkı hayattan mahrum edilmek isteniliyor. Avrupa devletleri milletimizi evvelce bilmiyorlar mıydı?. Wilson prensiplerini kabul ve mütarekenameyi imza ettikleri zaman altı asırlık bir milletin mahiyeti, kabiliyeti hakkındaki malûmatları noksandı da bir iki ay zarfında mı ikmal ettiler?. Hakkımızda tatbik edecekleri kararları bilmiyorlardı da sonra mı hatırlarına geldi?.

Halbuki düşününüz Efendiler! Milletimiz ufak bir aşiretten, anavatanda müstakil bir devlet tesis ettikten başka garp âlemine, düşman içine girdi ve orada azîm müşkülât içinde bir imparatorluk vücuda getirdi. Ve bunu, bu imparatorluğu altı yüz senedenberi kemali şevket ve azametle idame eyledi. Buna muvaffak olan bir millet elbette âli hasaisi siyasîye ve idarîyeye maliktir. Böyle bir vaziyet yalnız kılıç kuvvetile vücuda gelemezdi. Cihanın malûmudur ki Devleti Osmanîye pek vâsi olan ülkesinde bir hududundan diğer hududuna ordusunu sürati fevkalâde ile ve tamamen mücehhez olarak naklederdi. Ve bu orduyu aylarca ve belki de senelerce hüsnü iaşe ve idare ederdi. Böyle bir hareket yalnız ordu teşkilâtının değil, bütün şuabatı idarîyenin fevkalâde mükemmeliyetine ve kendilerinin kabiliyeti olduğuna delâlet eder.

Milletimizin zalim olması meselesine gelince, bu da sırf iftiradan, mahzı kizipten ibarettir.

Efendiler, hiçbir millet, milletimizden ziyade ecnebî unsurların itikadat ve âdâtına riayet etmemiştir. Hatta denilebilir ki edyanı saire erbabının dinine ve milletine riayetkâr olan yegâne millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbulda bulduğu dinî ve millî teşkilâtı olduğu gibi bıraktı. Rum patriği, Bulgar eksarhı ve Ermeni kategigosu gibi hıristiyan rüesayı dinîye haizi imtiyaz oldu. Kendilerine her türlü serbesti bahşedildi.

İstanbulun fethindenberi, gayrimüslimlerin mazhar bulundukları bu imtiyazatı vasia milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en müsaadekâr ve civanmert bir milleti olduğunu isbat eder en bariz delildir.

Milletimize bu isnadatta bulunan muarızlar insaf etsinler de dünyanın en büyük ve medenî milleti olduğunu iddia edenlerden, dini islâmı sureti resmîyede tanımayan, islâmları pazar gününü yevmi tatil ve mubarek suretinde tanımaya icbar eden ve islâmların yevmi mahsusu olan cuma gününü resmen tanımayan milletler olduğunu unutmasınlar.

Memleketimizde yaşayan anasırı gayrımüslimenin başına ne gelmiş ise, kendilerinin ecnebî entrikalarına kapılarak ve imtiyazlarını suiistimal ederek sureti vahşiyanede takip ettikleri iftirak siyaseti neticesidir.

Her halde Türkiyede zuhûra gelmiş şayanı arzu olmayan bazı ahval birçok esbap ve mazerete istinat etmektedir. Bunu da kati olarak arzedebilirim ki bu ahval, Avrupa devletlerinde mazeretsiz irtikâp edilmiş bunca itisafattan pek dun bir mertebededir.

Rusyanın Polonyaya karşı bir buçuk asır müddet takip ettiği hunrizane siyaset, Kafkasyada Çerkezlere, ve pogrom namile Musevilere tatbik ettiği mezalim bu meyanda sayılacak misallerdendir.

kabul ettikleri halde aradan bir iki ay geçtikten sonra bu düşüncelerinden ayrılıyorlar. Başka renk ve anlamda kararlar alıyorlar. Bunun nedeni şöyle açıklanabilir: Yabancılar kendi ekonomik ve politik çıkarlarını sağlayabilmek için kendi buldukları iki görüşü bize karşı yürütmeye başladılar, bu görüşlerden birincisi sözde milletimizin Müslüman olmayan unsurları eşitlik ve adalet ilkesine uygun olarak yönetemiyecek olduğu.

İkincisi de sözde milletimiz tümüyle yeteneksiz yoksun bulunduğundan bahçe durumunda bulunan yerlere girmiş ve oralarını yıkıntı yerine çevirmiş. Birincisi ile milleti kıyım yapmakla suçluyorlar. İkincisi ile yeteneksizlik.. Eğer bu iki düşünce gerçekten yerinde olsa idi, miilletimizin bağımsız yaşamaya hakkı olduğu ileri sürülemezdi. Gerçekten yıkım uygarlıkla bağdaşmaz. Yeteneksizlik de bağışlanır bir şey olamaz. Çünkü milletler ellerindeki toprakların gerçek sahibi olmakla birlikte o topraklarda insanlığın vekilleri olarak da bulunurlar. O toprakların zenginlik kaynaklarından hem kendileri yararlanır ve hem de dolaylı olarak tüm insanlığı yararlandırmakla yükümlüdürler. Bu kurala göre bunu yapamayan milletler yaşama ve bağımsızlık hakkına yaraşır olamamak gerekir.

Oysa bu görüşler bizim için kesinlikle sözkonusu olamaz. Her ikisi de su katılmamış iftiradır. Milletimizin yeteneksiz olmadığını tarih ve mantık kanıtlar. Bunun kanıtını yine yabancıların kendi yaptıklarında bulabiliriz. Avrupa devletleri ateşkesten önce ve ateşkes anlaşması yapılırken anlaşmayla "kendi ulusal sınırları içinde yaşamaya yaraşır Türkiye kabul etmişlerdir" aradan bir sene geçmeden nasıl oluyor hakkından yoksun bırakılmak isteniliyor. Avrupa devletleri milletimizi önceleri bilmiyorlar mıydı?. Wilson prensiplerini kabul ve ateşkes anlaşmasını imzaladıkları zaman altı yüzyıllık bir milletin niteliği, yeteneği hakkındaki bilgileri eksikdi de bir iki ay içindemi tamamladılar?. Bize uygulayacakları kararları bilmiyorlardı da sonra mı akıllarına geldi?.

Oysa düşününüz Efendiler! Milletimiz ufak bir aşiretten; anavatanda bağımsız bir devlet kurduktan başka batı dünyasına, düşman içine girdi ve orada büyük güçlükler içinde bir imparatorluk oluşturdu. Ve bunu, bu imparatorluğu altı yüz seneden beri parlaklık ve görkemiyle ayakta tuttu. Bunu başaran bir millet elbette siyasal ve yönetsel üstün yeteneklere sahiptir. Böyle bir durum yalnız kılıç gücüyle olamazdı. Dünya bilir ki Osmanlı Devleti çok geniş olan ülkesinde bir sınırından öbür sınırına ordusunu olağanüstü hızla ve tam donatılmış olarak taşırdı. Ve bu orduyu aylarca ve belki de senelerce iyi besler ve yönetirdi. Böyle bir durum yalnız ordu örgütünün değil, tüm yönetim kollarının olağanüstü ölçüde eksiksiz ve yetenekli olduğunu kanıtlar.

Milletimizin kıyımcı olması konusuna gelince, bu da salt iftiradan, tam bir yalandan başka birşey değildir.

Efendiler, hiçbir millet yabancı unsurların inanç ve törelerine milletimizden daha çok saygılı olmamıştır, Dahası, denilebilir ki başka dinden olanların dinine ve halkına saygılı olan tek millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbulda bulduğu dinî ve millî örgütleri olduğu gibi bıraktı. Rum patriği, Bulgar eksarhı ve Ermeni kategigosu gibi baştaki hıristiyan din adamları ayrıcalıklı oldu. Kendilerine her türlü özgürlük tanındı.

İstanbulun alınmasından bu yana, Müslüman olmayanlara tanınan bu geniş ayrıcalıklar milletimizin din ve politika bakımından dünyanın en hoşgörülü ve cömert bir milleti olduğunu doğrulayan en açık kanıttır.

Milletimize bu yersiz suçlamada bulunan düşmanlar insaf etsinler de dünyanın en büyük ve uygar milleti olduğunu ileri sürenlerden, islâm dinini resmî olarak tanımayan, Müslümanları Pazar gününü tatil günü ve kutsal gün olarak tanımaya zorlayan ve Müslümanların özel günü olan Cuma gününü resmî olarak tanımayan milletler olduğunu unutmasınlar.

Memleketimizde yaşayan Müslüman olmayan unsurların başına ne gelmiş ise, kendilerinin yabancı entrikalarına kapılarak ve ayrıcalıklarını kötüye kullanarak vahşice güttükleri ayrılma politikasının sonucudur.

Her halde Türkiyede meydana gelen ve istenmeyen bazı olaylar birçok nedenlere ve özürlere dayanmaktadır. Bunu da kesin olarak söyleyebilirim ki bu olaylar, Avrupa devletlerinde özürsüz işlenmiş bunca kıyımdan çok daha düşük düzeydedir.

Rusyanın Polonyaya karşı bir buçuk yüzyıl süreyle izlediği kanlı politika, Kafkasyada Çerkezlere, ve pogrom adıyla Musevilere uyguladığı kıyım bu arada sayılacak örneklerdendir.

Levent Şahverdi Arşivi

Tekrar ediyorum, aleyhimizde serdedilen mütaleat yanlıştır. Bu hakikat tarihen ve mantıkan sabittir. Bu husus yalnız garba değil, hatta vatandaşlarımıza da ehemmiyetli bir surette ihtar etmek lüzumunu hissediyorum. Çünkü nadirattan olmakla beraber teessüfle işitiyoruz ki, milletin tarihini okumamış veya hissi millîden mahrum kalmış olması lâzımgelen bazı şahıslar, ecnebîlerin aleyhimizde serdettikleri ithamatı reddetmedikten başka vatanlarını, milletlerini kabahatli göstermekte çekinmiyorlar. Hâlâ bugün, sultani mektebinin salonlarını aleyhimizde konferans verdirmek için ecnebîlere küşade bulunduranlar var, bu gibilere lânet...

Efendiler! Düşmanlarımız hakkımızda icat ettikleri iftiralarını bir aralık Paris Konferansına da kabul ettirir gibi oldular. İhtimal bunun neticesi olarak daha muharebe esnasında birbirile yaptıkları hafî ahitnamelerin ve teati ettikleri sözlerin tatbikatına başlanmış idi. İzmir, Antalya, Adana, Ayıntap, Urfa ve Maraşın işgalleri hep bir mütekabil taahhüdat neticesi olsa gerek...Halbuki haktan, adaletten bahseden İtilâf Devletlerinin bu gibi muamelelerde bulunmamaları lâzımgelirdi, medeniyet ve insaniyetten bahsedenlerden buna intizar edilmezdi.

Fakat Efendiler!.. Her halde âlemde bir hak vardır. Ve hak kuvvetin fevkindedir. Şu kadar ki milletin hukukunu müdrik olup müdafaa ve muhafazası emrinde her türlü fedakârlığa müheyya olduğuna dair âleme bir kanaat vermek lâzımgelir. İşte düşmanlarımızın bu hareketi, milletimizi bu idrakten ve bu hissi fedakâriden mahrum zannettiklerinden neşet eylemiştir.

Fakat doğrusunu söylemek lâzımgelirse mütarekedenberi biribirini velyeden hükûmetlerimizin memleketin maruz kaldığı haksızlıklara karşı kusurlu ve akılsızca hareketleri aleyhimizdeki yanlış fikirleri teyide medar olmuştur. Meselâ TevjikPaşa vatanımızın bir kısmını Ermenistana ilâvede bir beis görmemekte idi. Ferit Paşa beyanatı resmîyesinde vilâyatı şarkîyede vâsi bir Ermenistan muhtariyetinden bahsettiği gibi Pariste de cenup hududumuzun Toros olabileceğini söylemişti. Torosun cenubunda Arapça tekellüm edildiğini zannediyor. Ve Torostan da Antakyaya kadar olan mıntakanın Türklerle meskûn ve bin senedenberi Türk kanile yuğrulmuş olduğunu bilmiyordu. İşte bu gibi hükûmetlerin tavru hareketleridir ki, milletimizi mazisini unutmuş, millîyetin ve hususî medeniyetlerin bahşettiği hukuktan, bihaber, kansız, miskin bir millet olarak tanınmasına yol açılmıştı.

Milletimizin kendini bu suretle telâkiye meydan vermesinde pek büyük bir kabahati vardı. Milletimizin o kabahati efendiler, hükûmeti merkezîyenin icraatile Avrupanın namusunu fartı itimat göstermiş olmasıdır. İşte bu kabahatten naşi kendi kıymetini, mahiyetini, fezailini unutturmak derecesine düşmüştür.

İzmir hailesinden sonra idi ki, milletimiz hakikaten mütehassis ve mütenebbih oldu. Ve derin bir uçuruma sürüklendiğini idrak etti. Ve onu müteakıp hukukunu bizzat müdafaaya karar verdi, tabiî bunu yapabilmek için bir şekil almak, taazzuv etmek lâzımgelirdi. Zaten her taraftan teşkilât ve taazzuvat daha evvel başlamış idi. Fakat evvelâ Erzurum ve badehu Sıvas Kongrelerinde vahdeti umumîyemiz vücuda geldi. Erzurum ve Sıvas Kongrelerinin bütün cihana karşı olan beyannamesi ve nizamnamesi muhteviyatı haizi ehemmiyettir. Esasen muhteviyatı cümlenizce malûmdur. Fakat müsaade ederseniz her ikisinden bazı noktaları burada tekrar hatırlatmak isterim: Nizamnamenin teşkilâta ait sahifesinde görülüyor ki maksat "Osmanlı vatanının tamamîyetini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın ve istiklâli millînin masuniyetini temin zımnında Kuvayi Millîyeyi hâkim kılmaktır."

Efendiler! Bir millet mevcudiyeti ve hukuku için bütün kuvvetile, bütün kuvayi fikrîye ve maddîyesile alâkadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine istinaden mevcudiyet ve istiklâlini temin etmezse şunun, bunun baziçesi olmaktan kurtulamaz. Hayatı millîyemiz, tarihimiz ve son devirde tarzı idaremiz buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilâtımızda Kuvayi Millîyenin âmil ve iradei millîyenin hâkim olması esası kabul edilmiştir. Bugün, bütün cihanın milletleri yalnız bir hakimiyet tanırlar: hakimiyeti millîye.. Teşkilâtın diğer teferruatına bakacak olursak işe köyden ve mahalleden, ve mahalle halkından yani fertten başlıyoruz. Fertler mütefekkir olmadıkça, hukukunu müdrik bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi veya fena istikametlere sekvolunabilirler. Kendini tahlis edebilmek için her ferdin mukadderatile bizzat alâkadar olması lâzımdır. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir müessese elbette rasin olur. Şüphe yok, her işin başlangıcında aşağıdan yukarıya doğru olmaktan ziyade yukardan aşağı olması zarureti vardır.

Yine söylüyorum, bize karşı ileri sürülen düşünceler yanlıştır. Bu gerçeği tarih ve mantık kanıtlamaktadır. Bunu yalnız batıya değil, vatandaşlarımıza bile önemle anımsatmak gereğini duyuyorum. Çünkü sayıları pek az olmakla birlikte üzüntüyle işitiyoruz ki, herhalde tarihini okumamış veya ulusal duygudan yoksun kalmış olduğunu sandığımız bazı kimseler, yabancıların bize karşı ileri sürdükleri suçlamaları reddetmedikten başka vatanlarını, milletlerini kabahatli göstermekten çekinmiyorlar. Hâlâ bugün, Galatasaray Lisesinin salonlarını bize karşı konferans verdirmek için yabancılara açık bulunduranlar var, bu gibilere lânet...

Efendiler! Düşmanlarımız bizimle ilgili olarak uydurdukları iftiralarını bir aralık Paris Konferansına da kabul ettirir gibi oldular. Belki bunun sonucu olarak daha savaş sırasında biribirile yaptıkları gizli antlaşmaların ve birbirine verdikleri sözlerin uygulanmasına başlanmış idi. İzmir, Antalya, Adana, Gaziantep, Urfa ve Maraşın işgallari hep bu karşılıklı yüklenimler sonucu olsa gerek... Oysa haktan, adaletten sözeden İtilâf Devletlerinin bu gibi işler yapmamaları gerekirdi, uygarlıktan ve insanlıktan söz edenlerden bu beklenmezdi.

Fakat Efendiler!.. Her halde evrende bir hak vardır. Ve hak güce üstündür. Şu kadar ki milletin haklarının bilincinde olup bunu savunmak ve korumak yolunda her türden özveriye hazır olduğu konusunda herkesi inandırmak gerekir. İşte düşmanlarımızın bu davranışı milletimizi bu bilinç ve bu özveri duyusundan yoksun sanmalarından doğmuştur.

Ama doğrusunu söylemek gerekirse ateşkesten bu yana biribiri ardından gelen hükûmetlerimizin memleketin karşılaştığı haksızlıklara karşı kusurlu ve akılsızca davranmaları bize karşı olan yanlış düşünceleri pekiştirmeye yaramıştır. Örneğin Tevfik Paşa vatanımızın bir bölümünü Ermenistana eklemekte bir sakınca görmemekte idi. Ferit Paşa resmî demeçlerinde doğu illerinde geniş bir Ermenistan özerkliğinden sözettiği gibi Pariste de güney sınırımızın Toros olabileceğini söylemişti. Torosun güneyinde Arapça konuşulduğunu sanıyor. Ve Torostan ta Antakyaya kadar olan bölgede Türklerin oturduğunu ve buraların bin senedir Türk kanile yuğrulmuş olduğunu bilmiyordu. İşte bu gibi hükûmetlerin tutum ve davranışlarıdır ki, milletimizin geçmişini unutmuş, milliyetin ve özellikle uygarlıkların verdiği haklardan habersiz, kansız, miskin bir millet olarak tanınmasına yol açılmıştı.

Milletimizin kendisinin böyle tanımasında pek büyük bir kabahati vardı. Milletimizin o kabahati efendiler, İstanbul hükûmetinin yaptıklarına ve Avrupanın namusuna aşırı güven göstermiş olmasıdır. İşte bu kabahati yüzünden kendi değerini, niteliğini, erdemlerini unutturmak düzeyine düşmüştür.

İzmir felâketindan sonra idi ki, milletimiz gerçekten duyarlı oldu ve uyandı. Ve derin bir uçuruma sürüklendiğini kavradı. Ve ondan sonra haklarını kendisi savunmaya karar verdi, elbette bunu yapabilmek için bir biçim olmak, örgütlenmek gerekirdi. Zaten her yandan örgütler ve kuruluşlar daha önce başlamış idi. Ama önce Erzurum ve Sonra Sıvas Kongrelerinde genel birleşmemiz oluştu. Erzurum ve Sıvas Kongrelerinin bütün dünyaya karşı olan bildirisinin ve tüzüğünün içeriği önemlidir. Gerçekte hepiniz bu içeriği biliyorsunuz. Ama izin verirseniz her ikisinden bazı noktaları burada yeniden anımsatmak isterim: Tüzüğün örgüte ilişkin sayfasında görülüyor ki amaç "Osmanlı vatanının bütünlüğünü ve yüce halifelik ve saltanat makamının ve ulusal bağımsızlığın dokunulmazlığının sağlanması için Ulusal Güçleri egemen kılmaktır."

Efendiler! Bir millet varlığı ve hakları için bütün gücüyle, bütün düşünsel ve nesnel gücüyle ilgilenmezse, bir millet kendi gücüne dayanarak varlığını ve bağımsızlığını sağlamazsa şunun, bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Ulusal hayatımız, tarihimiz ve son dönemdeki yönetim biçimimiz buna pek güzel kanıttır. Bu nedenle örgütlerimizde Ulusal Güçlerin etken ve ulusal iradenin egemen olması ilkesi kabul edilmiştir. Bugün, dünyanın bütün milletleri yalnız bir egemenlik tanırlar: ulusal egemenlik.. Örgütün öbür ayrıntılarına bakacak olursak işe köyden ve mahalleden ve mahalle halkından yeni bireylerden başlıyoruz. Bireyler kafalarını kullanmadıkça, haklarının bilincine varmadıkça, kütleler herkes tarafından istenilen doğrultuya iyi veya kötü doğrultulara sürüklenebilirler. Kendini kurtarabilmek için her bireyin kaderiyle kendisinin ilgilenmesi gerekir. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir kurum elbette sağlam olur. Kuşku yok, her işin başlangıcında aşağıdan yukarıya doğru olmaktan çok yukardan aşağıya olması zorunluğu vardır.

Levent Şahverdi Arşivi

Birincisinin tecellisinde bütün beşeriyet için gayeye vusul müyesser olmuş olurdu. Böyle olmanın imkânı ameli ve maddîsi henüz bulunamadığından bazı müteşebbisler, milletlere verilmesi lâzımgelen istikametin itasından delâlette bulunuyorlar. Bu suretle yukardan aşağıya taazzuv ettirilebilir. Biz memleketimiz dahilindeki seyahatlerimizde bittabi birinci tarzda başlamış olan teşkilâtı millîyemizin mebdei hakikiye, ferde kadar indiğini ve oradan tekrar yukarıya doğru hakikî taazzuvatın başladığını kemali şükranla gördük. Bununla beraber derecei tekemmüle vâsı olduğunu iddia edemeyiz. Bunun için sureti mahsusada aşağıdan yukarıya tekrar bir taazzuvun husulü gayesine sureti mahsusada sarfı mesai etmemiz bir vazifei millîye ve vatanîye telâkki edilmelidir.

Beyannamemizin de bâzı noktalarından tekrar bahsetmek isterim. Osmanlı imparatorluğunun muharebeden evvelki hududu malûmunuzdur. Harbi Umumînin neticesi birtakım fedakârlık ihtiyarına devletimizi mecbur kılıyor, buna nazaran devlet için millî yeni bir hudut kabul ettik. Bu hudut beyannamemizin birinci maddesinde musarrahtır. Teferruat itibarile bilmeyenler olabilir. Ve bittabi mazurdurlar.

Bu hudut tahassul ederken işin içinde bulunduğumdan bunu da arzedeceğim:

Mütareke aktolunduğu gün ordularımız filen bu hatta hâkim bulunuyordu. Bu hudut İskenderun körfezi cenubundan Antakyadan Halep ile Katma istasiyonu arasında Cerablus köprüsü cenubunda Fırat nehrine mülâki olur. Oradan Dirzora iner; badehu şarkı temdit edilerek Musul, Gergük, Süleymaniyeyi ihtiva eder. Bu hudut ordumuz tarafından silâhla müdafaa olunduğu gibi aynı zamanda Türk ve Kürt anasırile meskûn aksamı vatanımızı tahdit eder. Bunun cenup aksamında Arapça mütekellim dindaşlarımız vardır. Bu hudut dahilinde kalan aksamı memalikimiz camiai Osmanîyeden lâyenfek bir kül olarak kabul edilmiştir. Beyannamenin dördüncü maddesine bakalım!. Bu madde ile biz, bizimle beraber yaşayan anasırı gayrımüslimeyi aynı hukuk ve aynı salâhiyette kabul ediyoruz. Hepimiz bu devletin Müslüman ve anasırı gayrimüslime dahil olarak aynı suretle tebaasıyız. Ve bu itibarla cümlemizin hukuku birdir. İçimizde yaşayan gayrimüslim vatandaşlarımıza bizim hakimiyeti siyasîye ve muvazenei içtimaîyemizi ihlâl edecek fazla birtakım imtiyazat veremeyiz. Bu madde, dahilî siyasetimizdeki kanaati umumîyemizi izah etmektedir. Yedinci madde; siyaseti hariciye hakkındaki noktai nazarımızı bildirir. Her halde devlet ve milletimiz dahilen ve haricen bütün manasile müstakil kalacaktır. Bize başka bir tarzı idare tatbik edilemez. Bu bapta birçok muhtelif esbabın başında en büyük ve mühim sebep şudur. Dinen dahi müstakil olmak mecburiyetindeyiz. Yalnız vâsi olan memleketimizi seri bir surette imar edebilmek için ve milletimizin az zamanda ilim ve marifetini icabatı asrîyeye göre yükseltmek için müftekir olduğumuz hususatı takdir ederiz. Ancak bu hususta bize muavenet edebilecek devletin nasıl olabileceği yedinci maddede musarrahtır. Böyle bir devletin muavenetini hüsnü telâkki ederiz.

İşte Efendiler! Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde tesbit edilen esasat ve nikatı nazar başlıca bunlardan ibarettir. Bu esasat sayesinde bütün milletimiz müttehit bir hale gelmiştir. Bu maksadı mukaddesin temini ile iştigal edildiği bir sırada pek âlâ hatırlarınızdadır ki Ferit Paşa buna mâni olmaya kalkıştı. Bu teşebbüsatı memleket dahilinde suitefsire uğraştı. İttihatçılıktır dedi. Bu isnat efkârı dahilîye ve haricîyede muvaffak olamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında Bolşeviklerin Karadenizden takım takım Samsun, Trabzon ve dahile doğru yürüdüğünü, memleketi alt, üst ettiğini resmen işaa eyledi. Bunlar da müessir olamadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha ileriye gittiler. Bazı yerlerde ahalii islâmîyeyi iğfal ederek üzerimize sevketmek, millet için, vatan için çalışanları imha etmek kastinde bulundular. Tabiî bunlarda da muvaffak olamadılar. Fakat nihayet millet Ferit Paşaya ademi itimat göstermeye mecbur oldu. Kabine ıskat edildi. Vahdeti millîye kespi resanet etti.

Teşkilâtı millîyenin husule getirmiş olduğu dahilî ve haricî vaziyet ile eski vaziyet arasında fevkalâde farklar mevcuttur. Dahilen emniyet ve asayiş noktai nazarından gayrıkabili mukayese tebeddülât vardır. Haricen ecnebîlerin hakkımızda verdikleri ve verebilecekleri imha ve idam kararının pek yanlış olduğu artık bütün İtilâf Devletlerince takdir olunmuş ve teşkilâtı millîyenin kıymet ve ehemmiyeti gayrıkabili inkâr görülmüştür. İtilâf Devletlerinin ihtimal bazısı henüz menafii hususîyesini temin etmek için milletten başka bir yerde noktai istinat arıyor. Millet vahdet ve azminde sebat ettikçe bu gibilerin de hakikati kabul edeceklerinde şüphe yoktur. Şimdi lâzım olan milletimizin sebatkârane bir surette azminde devam etmesi ve İstanbulda karîben toplanacak meb'uslarımızın vazifei teşriiyelerini bihakkın ifa edebilmesidir. Her halde millet hükûmetin nigehbanı olmak lâzımgelir. Çünkü hükûmetlerin icraatı menfi olup da millet itiraz etmez ve ıskat etmezse bütün kusur ve kabahatlere iştirak etmiş demektir. Ferit Paşa Parise gittiği zaman aldığı cevabî nota tamamen arzettiğim mealdedir. Filhakika şunun bunun baziçesi olabilen milletler hukukunu gayrımüdriktirler demektir. Ve böyle bir millet murakabe altında bulundurulmaya müstahak olur.

Birincisinin gerçekleşmesinde bütün insanlık için amaca uluşma başarısı elde edilmiş olurdu. Böyle olmanın pratik ve nesnel olanağı daha bulunamadığından bazı girişimciler, milletlere verilmesi gereken doğrultuyu vermekte yardımcı oluyorlar. Böylece yukardan aşağıya bütünleşme sağlanabilir. Biz memleketimiz içindeki gezilerimizde elbette birinci yolda başlamış olan ulusal örgütlenmemizin gerçek başlangıç noktasına, bireye kadar indiğini ve oradan yeniden yukarıya doğru gerçek örgütleşmenin başladığını büyük şükranla gördük. Bununla birlikte eksiksiz bir duruma ulaşıldığını ileri süremeyiz. Bunun için özel olarak aşağıdan yukarıya yeniden bir örgütlenmenin oluşması amacına ulaşmak için özel çaba harcamanın bir ulus ve yurt görevi sayılmalıdır.

Tüzüğümüzün bazı noktalarından da yeniden sözetmek isterim. Osmanlı İmparatorluğunu savaştan önceki sınırlarını bilirsiniz Genel Savaşın sonucu devletimizi birtakım özverilerde bulunmaya zorluyor, buna göre devlet için yeni ulusal sınırlar kabul ettik. Bu sınırlar bildirimizin birinci maddesinde açıklanmıştır. Ayrıntıları bilmeyenler olabilir. Ve elbette bilmemekte haklıdırlar.

Bu sınırlar oluşurken işin içinde bulunduğumdan bunu da bildireceğim:

Ateşkes anlaşması yapıldığı gün ordularımız bu sınırlarda edimli olarak egemen bulunuyordu. Bu sınır İskenderun körfezi güneyinden Antakyadan Halep ile Katma istasyonu arasında Cerablus köprüsü güneyinde Fırat nehrine kavuşur. Oradan Dirzora iner; daha sonra doğuya uzanarak Musul, Kerkük, Süleymaniyeyi içine alır. Bunun güney bölümlerinde Arapça konuşan dindaşlarımız vardır. Bu sınır içinde kalan ülkemiz bölümleri Osamanlı toplumundan ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilmiştir. Bildirimizin dördüncü maddesine bakalım!. Bu madde ile biz, bizimle birlikte yaşayan Müslüman olmayan unsurları aynı haklar ve aynı yetkilerle kabul ediyoruz. Hepimiz Müslüman olalım olmayalım bu devletin aynı anlamda uyruklarıyız. Ve bu bakımdan hapimizin hakları birdir. İçimizde yaşayan Müslüman olmayan vatandaşlarımıza bizim siyasî egemenliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak fazladan birtakım ayrıcalıklar tanıyamayız. Bu madde, iç politika konusundaki genel düşüncemizi açıklamaktadır. Yedinci madde: dış politika ile ilgili görüşümüzü bildirir. Her halde devlet ve milletimiz içte ve dışta bütün anlamıyla bağımsız kalacaktır. Bize başka bir yönetim biçimi uygulanamaz. Bu konuda birçok ve türlü türlü nedenlerin başında en büyük ve önemli neden şudur. Din bakımından da bağımsız olmak zorundayız. Yalnız geniş olan memleketimizi hızla bayındır duruma getirebilmek için ve milletimizin az zamanda bilim ve tekniğini çağdaşlığın gereklerine göre yükseltmek için gereksindiğimiz konuları biliriz. Ancak bu konuda bize yardım edebilecek devletin nasıl olabileceği yedinci maddede açıklanmıştır. Böyle bir devletin yardımını iyi karşılarız.

İşte Efendiler! Erzurum ve Sıvas Kongrelerinde saptanan ilkeler ve görüşler başlıca bunlardır. Bu ilkeler sayesinde bütün milletimiz birleşmiş bir duruma gelmiştir. Bu kutsal amacın sağlanmasına çalışıldığı bir sırada pek iyi anımsarsanız ki Ferit Paşa buna engel olmaya kalkıştı. Girişimi memleket içinde kötü yorumlamaya uğraştı, İttihatçılıktır dedi. Bu suçlama iç ve dış kamuoyunda başarılı olamadı. Bunu gördükten sonra yeni bir silâh aradı. Bolşeviklik dedi. Resmî telgraflarında Bolşeviklerin Karadenizden takım takım Samsun, Trabzon ve içeriye doğru yürüdüğünü, memleketi alt, üst ettiğini resmi olarak ortalığa yaydı. Bunlar da etkili olamadı. Ferit Paşa ve kabinesi daha ileriye gittiler. Bazı yerlerde Müslüman halkı aldatarak üzerimize sürmek, millet için, vatan için çalışanları yok etmek istediler. Elbette bunlarda da başarılı olamadılar. Ama sonunda millet Ferit Paşaya güvensizlik göstermek zorunda kaldı. Kabine düşürüldü. Ulusal birlik sağlamlaştı.

Ulusal örgütlerin oluşturduğu iç ve dış durum ile eski durum arasında olağanüstü farklar vardır. İçte güvenlik ve dirlik bakımından kıyaslanamıyacak değişiklikler vardır. Dışta yabancıların bizim için verdikleri ve verebilecekleri yok etme ve öldürme kararının çok yanlış olduğu artık bütün İtilâf Devletlerince anlaşılmış ve ulusal örgütlerin değer ve önemi yadsınamaz görülmüştür. İtilâf Devletlerinden belki kimisi özel çıkarlarını sağlamak için hâlâ milletten başka bir yerde dayanak noktası arıyor. Millet birlik ve kararlılığında direndikçe bu gibilerin de gerçeği kabul edeceklerinde kuşku yoktur. Şimdi gerekli olan milletimizin sarsılmadan kararlılığını sürdürmesi ve İstanbulda yakında toplanacak meb'uslarımızın yasama görevlerini tam olarak yapabilmesidir. Her halde milletin hükûmetin koruyucusu olması gerekir. Çünkü hükûmetlerin yaptıkları olumsuz olur da millet karşı çıkmaz ve onu düşürmezse bütün kusur ve suçlara katılmış demektir. Ferit Paşa Parise gittiği zaman aldığı yanıtsal nota tam bildirdiğim anlamdadır. Gerçekten şunun bunun oyuncağı olabilen milletler haklarının bilincinde değillerdir demektir. Ve böyle bir millet denetim altında bulundurulmayı hak etmiş olur.

Levent Şahverdi Arşivi

Millet Ferit Paşayı ıskat ettikten sonra yerine gelen Ali Rıza Paşa amali millîye dairesinde milletle müştereken çalışmayı kabul etti. Ferit Paşanın sukutile Ali Rıza Paşanın geçmesi meselesinde milletin alâkası bittabi birinciyi ıskattadır. Bundan başka bir şey yapamazdı. Reisi vükelâyı bittabi zâtı şahane intihap eder. Ve müşarileyh de arkadaşlarını...Bu yeni kabineye eski kabineden bazı zevat dahil olmuştu. Bu sebeple Heyeti Temsilîyemiz müteredditkaldı. Birtakım şartlar dermeyan etmek mecburiyeti görüldü. Nihayet itilâf edildi. Hükûmetle yapılan itilâfnamede üç noktaya istinat ediliyordu. Kuvayi Millîyenin meşruîyetinin tasdıkı, Meclisi Millînin içtimaına kadar mukadderatı millet hakkında kat'î ve son taahhüdatta bulunulmaması, sulh konferansında milletin mukadderatını müdafaa edecek murahhasların eskisi gibi menafii millet ve memleketi gayrımüdrik olanlardan intihap edilmemesi... Hükûmet bu üç noktayı kabul etti. Ve teferruat üzerinde daha ziyade anlaşabilmek için Bahriye Nâzırı Salih Paşayı gönderdi, Bahriye Nâzırı Amasyada Heyeti Temsilîye ile mülâkat etti. Müşarileyh ile vukubulan müzakerede ben de bulundum. (Göstererek) bu beyanname ve nizamnamemizin her satırı beraber okundu. Tamamen mutabakatı efkâr hâsıl oldu. Bu müzakerat esnasında diğer bir meselei mühimmenin mevzuubahs edilmesine lüzum görüldü. Meclisi Millînin mahalli içtimaı!. İstanbulun bugün içinde bulunduğu elîm şerait içinde Meclisi Meb'usanın, millet vekillerinin vazifelerini kemali serbestî ile ifa edip edemiyeceği cayi teemmül görüldü. Bunun için meclisin hariçte toplanması düşünüldü. Salih Paşanın İstanbula avdetinden sonra hükûmeti merkezîye bu fikre iştirak etmedi. Bittabi bütün mehazirine rağmen İstanbulda içtimaı lâzımgeldi. Maamafih Heyeti Temsilîyece mehazire karşı icap eden tedabir ittihaz edilmiştir.

Efendiler! Teşkilâtı millîyemizin bugün takip ettiği gaye vatanın inkısamdan ve milletin esaretten tahlisine matuftur. İnşallah zamanı karipte teşkilâtı millîye bu gayenin istihsalile deruhde ettiği vazifei vatanîyesini ifa edecektir.

Fakat vazifesini ikmal etmiş sayılacak mıdır? Bence bundan sonra da pek mühim vazifei vatanîye ve millîyemiz vardır. Ezcümle ahvali dahiliyemizi ıslah ile mileli mütemeddine meyanında faal bir uzuv olabileceğimizi filen ispat etmek lâzımdır. Bu gayede muvaffak olmak için siyasî mesaiden ziyade içtimaı mesaiye ihtiyaç vardır. Teşkilâtı millîyemizin böyle bir gaye için nasıl bir şekil almak lâzımgeleceğini şüphesiz milletimizin amali umumîyesi tayin ve tesbit edecektir. Şimdilik Heyeti Temsilîye, meb'usların kemali emniyetle ifayı vazife eyledikleri tahakkuk edeceği güne kadar kemafissabık vazifesine devam edecektir.

Efendiler! Ümit ederim ki, müsait bir sulh aktinden sonra vaziyetimiz hüsnü idare edilirse evelki hudut dahilindeki vaziyetimizden daha iyi olur. Bu noktada bir fikir izah etmek istiyorum: Cemiyetimiz noktai nazarından çizdiğimiz hudut haricinde kalan dindaşlarımızla, bu muhterem kardeşlerimizle aynı hudut dahilinde asırlardanberi vatandaşlık ettik bu kardeşlerimiz her tarafta, Suriyede, Irakta, Yemende şarkta kendi dahillerinde muhafazai mevcudiyet ve temini istiklâl için sarfı mesai ediyorlar. Bütün bu islâm parçalarının mazharı istiklâl olmaları âlemi islâm için ne büyük bahtiyarlık olur. Bunun husulünde âlemi islâmın vaziyetinin nekadar rasin olacağını şimdiden tasavvur etmekle pek büyük saadet hissediyorum. Mazharı intibah olduğuna şüphe kalmayan âlemi islâmın muvaffakıyetini o kadar kavi görüyorum ki bu imanla izahı hissiyat eylediğimden dolayı duyduğum vicdanî zevk pek büyüktür. Fazla rahatsız etmek istemem, beni dinlemek lûtfunda bulunduğunuzdan dolayı hassaten teşekkürâtımı arzederim.

VESİKA, 221.

Kadıköy, 23/24, 1, 1336

K.O. 20 K.

Müstaceldir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 22/1/1336 Dün arzettiğim uzunca şifrede tafsilâtı lâzime verdim. Benim için nezarette kalmak, kabinenin her türlü mehaziri şahsîye ve siyasîye (m k ev m t a s y s d l) kabul etmesile olurdu. Kabinenin istifası ise meclisi umumî için de bir panik halinde tecelli edecekti. Şimdi Meclisi Millînin bu hale karşı tarzı hareketine intizar etmek zaruridir zannederim. Heyeti Temsilîye ile temasımızı Seryaver Salih Bey idame edecektir Efendim (Cemal).

Harbiye Seryaveri
Salih

Millet Ferit Paşayı düşürdükten sonra yerine gelen Ali Kıza Paşa ulusal istekler çerçevesinde milletle ortaklaşa çalışmayı kabul etti. Ferit Paşanın düşmesiyle Ali Rıza Paşanın geçmesi konusunda milletin ilgisi doğal olarak birinciyi düşürmek olmuştur. Bundan başka bir şey yapamazdı. Başbakanı elbette padişah seçer. Ve Başbakan da arkadaşlarını... Bu yeni kabineye eski kabineden bazı kişiler girmişti. Bu nedenle Temsilci Kurulumuz duraksadı. Birtakım koşullar ileri sürmek zorunda bulundu. Sonunda anlaşma oldu. Hükûmetle yapılan anlaşma metninde üç noktaya dayanılıyordu. Ulusal Güçlerin yasal olduğunun onanması, Ulusal Meclis toplanana kadar ulusun kaderiyle ilgili kesin ve dönülmez yüklenimlerde bulunulmaması, barış konferansında milletin kaderini savunacak olan delegelerin eskisi gibi millet ve memleket çıkarlarını kavramamış olanlardan seçilmemesi.. Hükûmet bu üç noktayı kabul etti. Ve ayrıntılar üzerinde daha çok anlaşabilmek için Denizişleri Bakanı Salih Paşayı gönderdi. Denizişleri Bakanı Amasyada Temsilci Kurulla görüştü. Onunla yapılan görüşmede ben de bulundum. (Göstererek) Bu bildiri ve tüzüğümüzün her satırı birlikte okundu. Tam bir düşünce birliği doğdu. Bu görüşmeler sırasında önemli başka bir sorunun sözkonusu edilmesi gerekli görüldü. Ulusal Meclisin toplanma yeri!. İstanbulun bugün içinde bulunduğu acı koşullar altında Meb'uslar Meclisinin, millet vekillerinin görevlerini tam serbestçe yapıp yapamıyacakları düşünülmeye değer görüldü. Bunun için meclisin taşrada toplanması düşünüldü. Salih Paşanın İstanbula dönmesinden sonra İstanbul bu düşünceye katılmadı. Elbette bütün sakıncalarına karşın İstanbulda toplanması gerekli oldu. Bununla birlikte Temsilci Kurul tarafından sakıncalara karşı gereken önlemler alınmıştır.

Efendiler! ulusal örgütlerimizin bugün güttüğü amaç vatanının bölünmekten ve milletin tutsaklıktan kurtarılmasına yöneliktir. İnşallah yakın zamanda ulusal örgütler bu amacı elde ederek üstüne aldığı vatan görevini yapmış olacaktır.

Ama görevini tamamlamış sayılacak mıdır? Bence bundan sonra da çok önemli vatan ve millet görevimiz vardır. Bu arada iç durumumuzu iyileştirip uygar milletler arasında çalışkan bir uzuv olabileceğimizi edimli olarak kanıtlamak gerekir. Bu amaçda başarılı olmak için politik çalışmalardan çok sosyal çalışmalara gereksinim vardır. Ulusal örgütlerimizin böyle bir amaç için nasıl bir biçim alması gerekeceğini kuşkusuz milletimizin genel istekleri belirleyip saptayacaktır. Şimdilik Temsilci Kurul, meb'usların tam güvenle görev yaptıklarının kesinlikle anlaşılacağı güne kadar eskisi gibi görevini sürdürecektir, işler iyi yönetilirse önceki sınırlar içindeki durumumuzdan daha iyi olur. Bu noktada bir düşünce açıklamak istiyorum: Kendi toplumumuz açısından çizdiğimiz sınırlar dışında kalan dindaşlarımızla, bu saygıdeğer kardeşlerimizle aynı sınırlar içinde yüzyıllardır vatandaşlık ettik bu kardeşlerimiz her tarafta, Suriyede, Irakta, Yemende doğuda kendi içlerinde varlıklarını korumak ve bağımsızlıklarını sağlamak için çaba harcıyorlar. Bütün bu islâm parçalarının bağımsızlığa kavuşmaları Müslümanlık dünyası için ne büyük mutluluk olur. Bu gerçekleşince islâm dünyasının nekadar sağlam olacağını şimdiden düşünmekle pek büyük mutluluk duyuyorum. Uyanıklığa kavuştuğuna kuşku kalmayan islâm dünyasının başarısını o kadar kesin görüyorum ki bu inançla duygularımı açıklamış olmakla duyduğum vicdanî zevk büyüktür. Fazla rahatsız etmek istemem, beni dinlemek iyiliğinde bulunduğunuz için özellikle teşekkürlerimi sunarım.

BELGE, 221.

Kadıköy, 23-24/1/1920

K.O. 20 K.

İvedidir

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine.

K: 22/1/1920 Dün sunduğum uzunca şifrede gerekli ayrıntılı bilgiler verdim. Benim için bakanlıkta kalmak, kabinenin her türlü kişisel ve politik sakıncaları (m k c v m t a s y s d l) kabul etmesile olurdu. Kabinenin çekilmesi Meb'uslar Meclisi için de bir panik durumu yaratacaktı. Şimdi Meb'uslar Meclisinin bu duruma karşı tutumunu beklemek zorunludur sanırım. Temsilci Kurulla ilişkimizi Başyaver Salih Bey sürdürecektir Efendim. (Cemal)

Savaşişleri Hakanı Başyaveri
Salih

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 222.

22/1/1336

Erzurum, Sıvas, Diyarbekir, Bandırma, Balıkesir, Konyada Kolordu Kumandanlıklarına Edirne Mevkii Müstahkem Kumandanına

Refet Beye, Kenan Beye, Bursada Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye

İngilizler hükûmete verdikleri bir notada Harbiye Nâzırı Cemal Paşa ile Cevdet Paşanın vazifeden çekilmesini talep etmişlerdir. İstanbula verdiğimiz cevapta çekilmek için acele etmemelerini ve İngilizlerin notasını aynen bize yazmalarını bildirdik. İngilizlerin bu talebi ya Meclisi Millîye tahakküm ederek memleketi eskisi gibi kendilerine mutî vesait ile idare etmek mümkün olup olmadığını keşif mahiyetindedir yahut memleket idaresini ellerine almak için milletin muhtemel olan muvakemetini kırmayı da göze aldırmanın yani kat'î bir hareketin mukaddemesidir. Her iki halde de İngilizlerin talebine mutavaat etmek anların işini teshilden başka netice vermez. Harbiye Nâzırına çekilmemesini ve İngilizlerin cebren kaldırmalarını dahi göze aldırmasını teklif etmek mütaleasındayız. Daha kararı kat'î verecek kadar malûmat alınamadı. Hemen noktai nazarınızı bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 223.

22 Kânunusani 1336

Şifre
Gayet müstaceldir
Zata mahsustur

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Hemen Rauf Beyi bularak vaziyeti beraber ve emniyet dahilinde takip etmenizi rica ederiz. İngilizlerin talebini is'af etmek kat'iyyen gayricaizdir. Buraca o noktai nazardan tedabiri seriaya tevessül edildi. İstanbuldaki telgraf muhaberatını tahtı temine almanız lâzımdır.

Mustafa Kemal

VESİKA, 224.

Şifre ***Ankara, 23 Kânunusani 1336***

Zata mahsut ve gayet müstaceldir

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanlığına

Rauf Beye verilecektir:

Sadrazam Paşa Hazretlerinden bugün iki telgraf aldık. Birincisinde badelmüzakere bildirilecektir. İkincisinde Vasıf Bey celbolunarak nota irae olunmuştur. O da size izahat verecek mealindedir. Hâdiseden yalnız bir devletin teşebbüsü hususîsi gibi ansızın haberdar olunca muvasalatın inkıatı ihtimaline karşı dün doğrudan doğruya Babıali ile temasa gelmiştik. Bizim müracaatimizin bir müdahale şeklinde telâkki edilmesine karşı daha dün izahatı kâfiye verdik. Fakat Meclisi Meb'usanın çalışmasına bir mâni bulunmadığı anlaşılmakta olduğundan makamı sadarete tekrar cevap vermek suretile muhabereyi idame etmiyerek nikatı nazarımızı yalnız meb'usan grubuna iblâğ ediyoruz. Harbiye Nâzırının infisali bir emrivaki olmakla beraber vak'anm ehemmiyeti bakidir. Birinci nokta; üç devlet mümessilleri bir nota ile hükûmetimizi istedikleri gibi terkip etmek yolunu tutmuş oluyorlar. Yarın meclisin itimat edeceği diğer bir hükûmete da aynı suretle muamele etmelerine misal hazırlanmıştır. İkinci nokta; Harbiye Nâzırı Kuvayi Millîyeye yardım hususunda birtakım taahhüdat deruhde etmiş idi. Bu taahhüdat elyevm ne şekle girmiş olduğu malûm değildir. Bu ikinci noktanın müsaraaten halli lâzımdır. Bununla beraber birinci noktanın tamiri daha ziyade mühim bir meseledir. Bu hâdise bu şeklinde diğer mağlûp devletlere vaki olmamıştır. Binaenaleyh hükûmet hâdiseyi diğer mağlûp devletlere yapıldığı şekle irca edinceye kadar uğraşmak vazifesinde idi ki bu vazifeyi ifa etmemiştir. Paris Konferansını haberdar ederek bütün dünyanın malûmatı tahtında bir teşebbüs karşısında bulunmak lâzım idi. Devletlerin bir nota vererek ve bir mukavemete uğramayarak belki de gizlice bir teşebbüse girişmeleri ve hükûmetin de milleti ve matbuatı haberdar etmiyerek ve bütün bir kabine meselesi yapmayarak hareket etmesi istiklâli milleti muhil olduğu kanaatindeyiz. Emrivaki tebeddül etmese dahi hâdiseyi kapatmıyarak bir daha tekerrürüne mâni olacak derecede dağdağa yapmak elzemdir. Meclisi Meb'usanda kabineyi

BELGE, 222.

22/1/1920

Erzurum, Sıvas, Diyarbakır, Bandırma, Balıkesir, Konyada Kolordu Komutanlıklarına Edirnede Müstahkem Mevki Komutanına

Refet Beye, Kenan Beye, Bursada Tümen 56 Komutanı Bekir Sami Beye

İngilizler hükûmete verdikleri bir notada Savaş işleri Bakanı Cemal Paşa ile Cevat Paşanın görevden çekilmesini istemişlerdir. İstanbula verdiğimiz karşılıkta çekilmek için acele etmemelerini ve İngilizlerin notasını olduğu gibi bize yazmalarını bildirdik. İngilizlerin bu isteği ya Meb'uslar Meclisine baskı yaparak memleketi eskisi gibi kendilerine boyun eğen aracılarla yönetme olasılığının bulunup bulunmadığını yoklama niteliğindedir ya da memleket yönetimini ellerine almak için milletin olası direnişini kırmayı da göze aldırmanın yani kesin bir eylemin başlangıcıdır. Her iki durumda da İngilizlerin isteğine uymak onların işini kolaylaştırmaktan başka sonuç vermez. Savaşişleri Bakanına çekilmemesini ve İngilizlerin zorla uzaklaştırmalarını da göze almasını önermek düşüncesindeyiz. Daha kesin karar verecek kadar bilgi alınamadı. Hemen görüşünüzü bildirmenizi rica ederim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 223.

Şifre **22 Ocak 1920**
Çok ivedidir
Kişiye özeldir

Onuncu Kafkas Tümeni Komutanlığına

Hemen Rauf Beyi bularak durumu birlikte ve güvenlik içinde izlemenizi rica ederiz. İngilizlerin isteğini yerine getirmek kesinlikle doğru olmaz. Buraca o bakımdan ivedi önlemler alınmaya girişildi. İstanbuldaki telgraf haberleşmelerini güven altına almanız gereklidir.

Mustafa Kemal

BELGE, 224.

Şifre **Ankara, 23 Ocak 1920**
Kişiye özel ve çok ivedidir.

Onuncu Kafkas Tümeni Komutanlığına

Rauf Beye verilecektir:

Başbakan Paşa Hazretlerinden bugün iki telgraf aldık. Birincisinde görüşüldükten sonra bildirilecektir, ikincisinde Vasıf Bey çağırılarak nota gösterilmiştir. O da size açıklama yapacak denilmektedir. Olaydan yalnız bir devletin özel girişimi gibi ansızın haber alınca iletişimin kesilmesi olasılığına karşı dün doğrudan doğruya Babıali ile bağlantı kurmuştur. Bizim başvurumuzun bir karışma sayılmasına karşı daha dün yeter açıklama yaptıksa da Meb'uslar Meclisinin başbakanlığa yeniden yanıt vererek haberleşmeyi sürdürmeden görüşlerimizi yalnız meb'uslar grubuna iletiyoruz. Savaşişleri Bakanının ayrılması bir olup bitti olmakla birlikte olay önemini korumaktadır. Birinci nokta; üç devlet temsilcileri bir nota ile hükûmetimizi istedikleri gibi oluşturmak yolunu tutmuş oluyorlar. Yarın meclisin güveneceği başka bir hükûmete da aynı işlemi uygulamalarına örnek hazırlanmıştır. İkinci nokta; Savaşişleri Bakanı Ulusal Güçlere yardım konusunda birtakım yüklenimler altına girmiş idi. Bu yüklenimlerin bugün ne biçime girmiş olduğu bilinmiyor. Bu ikinci noktanın çabuk çözülmesi gereklidir. Bununla birlikte birinci noktanın onarılması daha çok önem taşıyan bir sorundur. Bu olay bu biçimde öteki yenilmiş devletlere karşı uygulanmamıştır. Şu halde hükûmet olayı öteki yenilmiş devletlere yapıldığı biçime sokuncaya kadar uğraşmakla ödevli idi ki bu ödevi yapmamıştır. Paris Konferansına bilgi vererek bütün dünyanın bilgisi içinde bir girişim karşısında bulunmak gerekli idi. Devletlerin bir nota vererek ve bir direnişle karşılaşmayarak belki de gizlice bir girişimde bulunmaları ve hükûmetin de millete ve basına bilgi vermiyerek ve bütün bir kabine sorunu yapmayan bir tutum içinde olmasını milletin bağımsızlığı bozucu nitelikte olduğu kanısındayız. Olup bitti değişmese de olayı kapatmıyarak bir daha yinelenmesine engel olacak ölçüde gürültü yapmak çok gereklidir. Meb'uslar Meclisinin de kabineyi çağı-

Levent Şahverdi Arşivi

çağırıp istiklâli milleti muhafaza edemediğinden dolayı alenen ıskat kâfi olup olmadığını düşünmenizi ve bildirmenizi rica ederiz. Hâdiseyi gerek buradaki arkadaşlar gerek hariçteki kolordu kumandanları asabiyet ve ehemmiyet ile telâkki etmekte olduklarını bildirmektedirler.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 225.

Şifre ***23/1/1336***

Onuncu Kafkas Fırkası Kumandanı Kemalettin Sami Beye

Rauf Beye:

Harbiye Nâzırı ve Erkânıharbiye Reisinin çekilmesi üzerine cereyan eden muhaberatı görmüşsünüzdür. Cemal Paşa verdiği malûmatta yalnız İngilizlerin talebini zikretmiş iken sadrazam hazretleri mükerrer ve üç devlet tarafından müşterek ültimatom verildiğini bildirmişlerdir. Bu halde dahi kabinenin talebe serfüru ederek arkadaşların: feda etmesi haysiyeti millîyeye tecavüz mahiyetinde bulunduğu aşikârdır. Gerçi İtilâfçılarm meselâ Macaristanda hükûmet ıskatına, daha evvel Almanyada azayı hükûmet tebdiline müteallik teşebbüsleri olmuştur. Bizim aleyhimize olan teşebbüsün de bu vadiye dökülmesi icap eder idi. Yani hükûmet mukavemet ederek sulh konferansını bütün cihana karşı harekâtı millîyeden dolayı Türk hükûmetinin ıskatına karar verdiğini ilâna mecbur etmeli idi. Mümessillerin veya devletlerinin münferiden veya müçlemian fakat gizli olarak aleyhimizde yapmayacakları yoktur. Bizim mesleğimiz ise bize yapacakları, en ufak bir ilişmenin bütün dünyada en büyük dağdağaları davet edeceğine anları ikna etmektir. Kabinenin bu vazıh cihetleri asla düşünmiyerek eslâfı gibi istiklâli milliden sükûnetle fedakârlık etmesi salâbeti şahsîye itibarile zâfını idrak ve ihata itibarile asla şayanı istinat olmadığını bir daha vazıhan ispat etmiştir. Bu kadar muğlâk mesaili seciyeten ve fikren bu mertebe zayıf zevat ile idare etmeye çalışmak artık gayrımümkündür. Binaenaleyh kabinenin kâmilen ve Meclisi Millîden son hâdise bir mesele yapılarak ademi itimat ile ıskatı lâzımdır. Yeni hükûmeti milletin itimadı ammesine istinat ederek İzzet Paşa deruhde edebilirler. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin sulh esasatı müşarileyhin efkârile tetabuk edebileceği İsmet Beyle muhaveratımızdan müsteban olmaktadır. Bittabi Müdafaai Hukuk Heyeti için Harbiye, Dahilîye ve Haricîye Nâzırları pek mühimdirler. Harbîyede Cemal Paşanın ipkası artık mevzuubahs olamaz. Diğer bir zâtın her halde tamamen emniyetbahş ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve metin olması lâzımdır. Daha rütbelilerden bir münasibi bulunamazsa İsmet Beyin nezaretini de memnuniyetle telâkki ederiz. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti yolunda ciddiyetle, kemali kat'iyetle çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordu kumandanları vaziyeti heyecan ile takip ediyorlar ve Harbîye Nâzırının çekilmesini istiklâli milleti muhil ve şiddetle mukabeleyi müstelzim bir mahiyette telâkki etmişlerdir. Cevabınıza muntazırız.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 226.

Şifre ***Ankara 22 Kânunusani 1336***

Gayet acele ve zata mahsustur.

Konyada On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

İngilizler Dersaadette tecavüzatı arttırarak nâzır veya meb'uslardan bazılarını ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadoluda bulunan İngiliz zabitânı tevkif edilecektir. Buna nazaran icabında mıntakanızdaki İngiliz zabitanını tevkif edebilmek için şimdiden ittihazı tedabir edilmesini rica eylerim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 226.

Şifre ***Ankara, 22 Kânunusani 1336***

Gayet ve acele ve zata mahsustur

15 inci Kolordu Kumandanlığına

İngilizlerin Dersaadette tecavüzü arttırarak nâzır veya meb'uslardan bazı zevatı ve bilhassa Rauf Beyi tevkif ederlerse bilmukabele Anadoluda bulunan İngiliz zabitânı tevkif edilecektir. Binaenaleyh kabinenin kâmilen ve Meclisi Millîden son hâdise bir mesele yapılarak ademi itimat ile ıskatı lâzımdır. Yeni hükûmeti milletin itimadı ammesine istinat ederek İzzet Paşa deruhde edebilirler. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin sulh esasatı müşarileyhin efkârile tetabuk edebileceği İsmet Beyle muhaveratımızdan müsteban olmaktadır. Bittabi Müdafaai Hukuk Heyeti için Harbiye, Dahilîye ve Haricîye Nâzırları pek mühimdirler. Harbîyede Cemal Paşanın ipkası artık mevzuubahs olamaz. Diğer bir zâtın her halde tamamen emniyetbahş ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve metin olması lâzımdır. Daha rütbelilerden bir münasibi bulunamazsa İsmet Beyin nezaretini de memnuniyetle telâkki ederiz. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti yolunda ciddiyetle, kemali kat'iyetle çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordu kumandanları vaziyeti heyecan ile takip ediyorlar ve Harbîye Nâzırının çekilmesini istiklâli milleti muhil ve şiddetle mukabeleyi müstelzim bir mahiyette telâkki etmişlerdir. Cevabınıza muntazırız.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

BELGE, 225.

Şifre **23/1/1920**

Onuncu Kafkas Tümeni Komutanı Kemalettin Sami Beye

Rauf Beye:

Savaşişleri Bakanı ve Genelkurmay Başkanının çekilmesi üzerine geçen yazışmaları görmüşsünüzdür. Cemal Paşa verdiği bilgide yalnız İngilizlerin isteğinden sözetmiş iken Başbakan hazretleri ardı ardına ve üç devlet tarafından ortaklaşa ültimatom verildiğini bildirmişlerdir. Bu durumda da kabinenin isteğe başeğerek arkadaşlarını feda etmesinin ulusal onuru yaralama niteliğinde bulunuduğu açıkça billidir. Her ne kadar İtilâf Devletlerinin, örneğin Macaristanda hükûmet düşürmeye, daha önce Almanyada hükûmet üyelerini değiştirmeye yönelik girişimleri olmuşsa da bize karşı olan girişimin de bu yola dökülmesi gerekirdi. Yani hükûmet direnerek barış konferanısını ulusal girişimlerden dolayı Türk Hükûmetinin düşürülmesine karar verdiğini bütün dünyaya duyurmaya zorlanmalıydı. Temsilcilerin veya devletlerinin ayrı ayrı ya da toplu olarak, ama gizli olarak bize karşı yapmıyacakları yoktur. Bizim işimiz ise bize yapacakları en ufak bir ilişmenin bütün dünyada en büyük gürültüleri doğuracağına onları inandırmaktır. Kabinenin açıkça belli olan bu noktaları hiç düşünmiyerek kendisinden öncekiler gibi ulusal bağımsızlıktan dinginliğe ödün vermesi kişisel sağlamlık yönünden güçsüzlüğünü kanıtlamıştır. Bu kadar karmaşık işleri doğuştan ve düşünce yapısı bu kertede zayıf olan kişilerle yönetmeye çalışmak artık olanaksızdır. Şu halde son olay Meb'uslar Meclisinde bir sorun yapılarak güvensizlik oyu verilip kabinenin tümüyle düşürülmesi gereklidir. Yeni hükûmeti milletin genel güvenine dayanarak İzzet Paşa kurabilir. Hakları Savunma Derneğinin barış ilkelerinin onun düşünceleriyle uyuşabileceği İsmet Beyle olan görüşmelerimizden anlaşılmaktadır. Elbette Hakları Savunma Kurulu için Savaşişleri, İçişleri ve Dışişleri Bakanları çok önemlidir. Savaşişlerinde Cemal Paşanın kalması artık sözkonusu olamaz. Başka birisinin her halde tam güvenilir ve şimdiye kadar olduğundan daha açık ve sağlam olması gereklidir. Daha yüksek rütbelilerden uygun biri bulunamazsa İsmet Beyin bakanlığını da sevinçle karşılarız. İzzet Paşa Hazretlerinin hükûmeti kurması yolunda önemle, tam kararlılıkla çalışılmasını rica ederiz. Bütün kolordu komutanları durumu gerginlik içinde izliyorlar ve Savaşişleri Bakanının çekilmesini ulusun bağımsızlığını bozucu ve sertlikle karşılık vermeyi gerektirici nitelikte görüyorlar. Yanıtınızı bekliyoruz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 226.

Şifre **Ankara, 22 Ocak 1920**

Çok ivedi ve kişiye özeldir

Konyada On ikinci Kolordu Komutanlığına
Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

İngilizler İstanbulda saldırıları arttırarak bakan veya meb'uslardan bazılarını ve özellikle Rauf Beyi tutuklarlarsa karşılık olarrak Anadoluda bulunan İngiliz subayları tutuklanacaktır. Buna göre gerektiğinde bölgenizdeki İngiliz subaylarını tutuklayabilmek için şimdiden önlem alınmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

BELGE, 226.

Şifre **Ankara, 22 Ocak 1920**

Çok ivedi ve kişiye özeldir

15 inci Kolordu Komutanlığıma

İngilizlerin İstanbulda saldırıyı arttırarak bakan veya meb'uslardan bazılarını ve özellikle Rauf Beyi tutuklarlarsa karşılık olarak Anadoluda bulunan İngiliz subayları tutuklanacaktır.

Levent Şahverdi Arşivi

enaleyh Erzurumda bulunan Rawlinson'u kaçırmamak için şimdiden ittihazı tedabir edilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 227.

Aceledir ***Harbiye, 24/1/1336***

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mecliste grup: Karar veçhile olacaktır. Resmen müzakerata ancak dört beş güne kadar başlanacaktır. O zaman meselei hazıra sebebile kabine çekilecektir. O müddet zarfında vaziyetin emniyeti için kabinenin ipkası lâzımdır. Henüz vâkıf olduğumuz muhaberatınız muvafık olmakla beraber buradan son vaziyet arzedilmedikçe kat'ı rabıta ile harekâta iptidar edilmemesi lüzumu zâtı devletlerince de takdir buyurulacağı kanaatindeyiz. Bugün sizden ademi müdahaleye dair cevap alırsak, siyaset faide vereceğini söyliyen sadrazam ile görüşeceğiz. Bir lisanı kati ile sizin iş'arınızı tasvip etmekle beraber birkaç gün için kendisini oyalamaya çalışacağız. Ancak meclis resmen küşat edilmiş ve Heyeti Temsilîye namına telgrafla umurun kendilerine tevdi edilmiş olduğu meb'usana bildirilmiş olmasına nazaran atiyen evamirinizin âcizlerinize tebliğini ve tarafınızdan nikatı nazarınızın her makam nezdinde hakkile müdafaa edileceğine itimat buyurulmasım rica ve arzı tazimat eyleriz. (Vasıf, Rauf, Bekir Sami).

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

VESİKA, 228.

Şifre ***25/1/1336***

Rauf Beye

Harbîye Nazırı meselesinde hükûmete müracaat yine Harbîye Nazırı tarafından nâkıs verilen malûmat üzerine meb'usların dahi ne vaziyete girecekleri malûm olmadan vukubulmuş idi. Meb'uslar için emniyet bulunduğu anlaşılır anlaşılmaz Babıâliye müracaatten sarfınazar olunnuş ve keyfiyet size de bildirilmiştir. Bütün noktai nazarlarımızın tatbik ve icrasına sizin delâletiniz tabiidir.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
25/1/1336

Kolordulara
Malûm olan adreslere

Harbiye Nâzırının ve Erkânıharbiyei Umumîye Reisinin çekilmesi meselesini meb'usan takibe başlamış olduklarından Heyetimiz tarafından artık teşebbüsat yapılmamaktadır. Malûmat aldıkça bildireceğiz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 229.

Beşiktaş, 24/1/1336

Ankarada, K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Buradaki İtalya mümessili siyasîsi çok namuslu ve doğru sözlü bir Türk muhibbidir. Bu zat gayet samimî ve müteessir bir suretle atideki sözleri söyledi: "Hükûmete müşterek bir nota verdik bu nota Asyayı Suğra Müttefikin Orduları Başkumandanı General-Milne'in ültimatomu üzerinedir. Eğer Harbîye Nâzırı ile Cevat Paşa istifa etmemiş olsalardı İngilizler Harbîye Nezaretini işgal edeceklerdi. Fransızlar ile biz garip bir vaziyet karşısında kaldık. İngilizler sulh konferansı ile bir iş göremediklerini görünce İstanbulda bir iş görmek ve bir emrivaki ihdas etmek istiyorlar. Kuvayi Millîyenin gösterdiği sükûnet ve metanet İngilizleri çıldırtıyor. Siz hazırlık görebilirseniz belki büyük işler de görebilirsiniz. Fakat siz bu neticeye kadar ezilirsiniz. Bana itimat edin. Sabrü metanetinizi muhafaza edin. On, on beş gün zarfında İtalya ve Fransa hükûmetleri gayet sarih bir

Buna göre Erzurumda bulunan Rawlinson'u kaçırmamak için şimdiden önlem alınmasını rica ederim.

Mustafa Kemal

BELGE, 227.

İvedidir **Harbiye, 24/1/1920**

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Mecliste grup: Karar uyarınca olacaktır. Resmî olarak görüşmelere anacak dört beş güne kadar başlanacaktır. O zaman bugünkü sorun nedenile kabine çekilecektir. O süre içinde durumun esenliği için kabinenin işbaşında tutulması gereklidir. Şimdi öğrendiğimiz yazılarınız uygun olmakla birlikte buradan son durum bildirilmedikçe ilişki keserek eyleme başlanmaması gerektiğini sizin de kabul edeceğinize inanıyoruz. Bugün sizden karışma olmayacağına ilişkin yanıt alırsak, politika yapmanın yararlı olacağını söyliyen başbakanla görüşeceğiz. Kendisine kesin bir dille sorumluluğun derecesini ve tehlikeyi anlatacağız.. Böylece sizin bildirdiğinizi uygun bulmakla birlikte birkaç gün için kendisini oyalamaya çalışacağız. Ancak meclis resmî olarak açılmış ve Temsilci Kurul adına telgrafla işlerin kendilerine bırakılmış olduğu meb'uslara bildirilmiş olduğuna göre bundan böyle emirlerinizin iyice savunulacağına güvenmenizi rica eder saygılar sunarız. (Vasıf, Rauf, Bekir Sami).

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

BELGE, 228.

Şifre **25/1/1920**

Rauf Beye

Savaşişleri Bakanı sorununda hükûmete başvurulması yine Savaşişleri Bakanı tarafımdan verilen eksik bilgi üzerine ve meb'usların da ne durum alacakları bilinmeden yapılmış idi. Meb'uslar için güvenlik buluduğu anlaşılır anlaşılmaz Babıâliye başvurmaktan vazgeçilmiş ve durum size de bildirilmiştir. Bütün görüşlerimizin uygulanıp yerine getirilmesine sizin yardım etmeniz doğaldır.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Kolordulara
Bilinen adreslere

Savaşişleri Bakanının ve Genelkurmay Başkanının çekilmesi sorununu meb'uslar izlemeye başlamış olduklarından Kurulumuz tarafından artık girişimde bulunulmamaktadır. Bilgi aldıkça bildireceğiz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 229.

Beşiktaş, 24/1/1920

Ankarada K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Buradaki İtalya siyasî temsilcisi çok namuslu ve doğru sözlü bir Türk dostudur. Bu kişi çok içten ve üzüntülü bir sesle aşağıdaki sözleri söyledi: "Hükûmete ortak bir nota verdik bu nota İtilâf Devletlerinin Anadolu Orduları Başkomutanı General Milne'in ültimatomu üzerinedir. Eğer Savaşişleri Bakanı ile Cevat Paşa görevden çekilmemiş olsalardı İngilizler Savaşişleri Bakanlığını işgal edeceklerdi. Fransızlar ile biz tuhaf bir durum karşısında kaldık. İngilizler barış konferansı ile bir iş göremediklerini görünce İstanbulda bir iş görmek ve bir olup bitti yaratmak istiyorlar. Ulusal Güçlerin gösterdiği dinginlik ve dayanıklılık İngilizleri çıldırtıyor. Siz hazırlık görebilirseniz belki büyük işler de görebilirsiniz. Fakat siz bu sonucu alıncaya kadar ezilirsiniz. Bana güve-

Levent Şahverdi Arşivi

vaziyet alacaklardır, İngilizlere şu sırada hiçbir fırsat vermemek, bu garezkâr millete karşı yapacağımız en büyük darbedir. Hakaret varsa, ondan siz değil tahkir edenler utansın. Yaşamak azmini ruhlarında taşıyanlar hakaret altında taşarak intiharı değil zamanı münasibinde hasmına vereceği darbenin şiddetini teşdit için fırsat beklerler. Bunlar son bocalamalarıdır. Onlar sizin sabır ve metanetinizi yıkmak için belki daha delilik yapacaklardır. Eğer onlar daha fazla bir şey yapmazlar ise sizler de on, on beş gün daha intizar ile bir ziyan etmezsiniz. Siz yine hazır olmaya çalışın. Fakat zinhar delilik yapmayın. Şu sırada İngilizlerin aksine gitmeyin." Bu ifadatın samimiyetine şüphe etmiyoruz. Zira; ellerinde kati bir talimat yok. Sürat ve şiddetle talimat talep ettiler. Bekliyorlar. Selâniktenberi yekdiğerine büyük bir samimiyetle merbut bulunan İtalya mümessili siyasîsi ile Kaymakam Edip Bey arasındaki bu mülâkatın hulâsası ehemmiyetine binaen berveçhibalâ maruzdur.

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

VESİKA, 230.

Beşiktaş, 28/1/1336

K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugüne kadar meb'uslarla icra eylediğimiz temaslardan çıkan netice zâtı devletlerinin her ihtimale karşı hariçte Kuvayi Millîyenin resikârında kalmaları noktasında temerküz ediyor. Meclisi meb'usan riyaseti hususunda vaki olan propagandalarımızdan da anladığımıza göre İstanbula gelmek caiz görülmediğinden reis olursanız gayritabiî bir vaziyet hâsıl olacağı Meclisi Millînin hakikatte hariçte imiş gibi bir tesir yapacağı Heyeti Temsilîyenin müessiri hakikî bulunduğu fikrinin tahassulü mehazirini ileri sürüyorlar. Öyle anlıyoruz ki bize taraftar bulunanlar da sırf bu noktai nazardan düşünerek itayı reyden istinkâf edeceklerdir. Böyle meş'um bir neticenin vahdeti millî üzerine yapacağı tesir müstağnii arzdır. Bu sebeple biz pek azîm mahzur tevlit edecek olan bu ciheti ileri sürmekten sarfınazar ediyoruz. Bu baptaki iradelerini istirham eyleriz, istihbaratı mevsukaya nazaran Sadrı Esbak Tevfik Paşaya İngilizler Meclisi Millîyi toplamalı idiniz demişlermiş. Aralarında Kanunu Esasî mucibince buna mecburiyet olduğunu bildirmiş. Fakat meclis itilâf Devletleri aleyhine galeyan ederse ne yaparsınız demişler. O dahi fesih ve tadil, hukuku padişahidendir demiştir. (Rauf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

VESİKA, 230.

Şifre halli ***Deraliye, 1/2/1336***

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Divanı riyaset meselesi hususî mahrem bir içtimada tekrar mevzuubahs oldu. O vakıt Şeref Bey zâtı âlilerinin intihabı fevaidinden bahsetti. Neticei müzakeratta heyeti umumîye fikrinin zâtı devletlerine son derece hürmetkar olduğu ve riyasetin bile mevkii bülendinize nazaran küçük kalacağına hükmeyledikleri görüldü. İntihap hususunda teşettütü ara tekrar katiyetle mahsus olduğundan milletin resikârında Meclisi Millîye nigehban olarak kalmayı zaten tercih buyurdukları tarafımızdan söylenerek alkışlarla hakkı sâmilerinde tezahüratı samimaneye şahit olundu. İçtimaı umumîde Reşat Hikmet Bey reisi evvel ve Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Aptülâziz Mecdi ikinci reis vekili intihap edildi. (Rauf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı Miralay
Şevket

VESİKA, 231.

29/30, 1, 1336

Rauf Beye:

Riyaset meselesinde meb'usların beğendiklerini yapmaya hakları tabiidir. Kezalik benim riyasetimi mevzuubahsederek muvaffak olamamak Kuvayi Millînin zâfını ima edebileceğinden muvaffakıyet temin edilmedikçe hiç teşebbüs etmemek evlâdır. Serd buyurulan mehazir evvelce etrafi-

niniz. Fransa hükûmetleri çok açık bir durum alacaklardır. İngilizlere şu sırada hiçbir fırsat vermemek, bu kinci millete karşı yapacağımız en büyük şamardır. Aşağılamalar varsa, ondan siz değil aşağılayanlar utansın. Yaşamak kararlılığını ruhlarında taşıyanlar aşağılama altında taşarak intihar etmeyi değil elverişli zamanda düşmanına indireceği şamarı şiddetlendirmek için fırsat beklerler. Bunlar son bocalamalarıdır. Onlar sizin sabır ve dayanıklılığınızı yıkmak için belki daha başka delilik yapacaklardır. Eğer onlar daha başka bir şey yapmazlar ise sizler de on, on beş gün daha beklemekle bir şey kayıp etmezsiniz. Siz yine hazır olmaya çalışın. Fakat sakın ha delillik yapmayın. Şu sırada İngilizlere ters düşmeyin." Bu sözlerin içtenliğinden kuşku duymuyoruz. Çünkü; ellerinde kesin bir direktif yok. Çabuk ve ısrarla direktif istediler. Bekliyorlar. Selânikten beri birbirine büyük bir içtenlikle bağlı bulunan İtalya siyasî temsilcisi ile Yarbay Edip Bey arasındaki bu görüşmenin özeti önemi nedenile yukarıda bilginize sunuldu.

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

BELGE, 230.

Beşiktaş, 28/1/1920

K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugüne kadar meb'uslarla yaptığımız görüşmelerden çıkan sonuç sizin her olasılığa karşı taşrada Ulusal Güçlerin başında kalmanız noktasında birleşiyor. Meb'uslar Meclisinin başkanlığı konusunda yapılan propagandalarımızdan da anladığımıza göre İstanbula gelmek doğru görülmediğinden başkan olursanız olağan dışı bir durum doğacağı yollu sakıncalarını ileri sürüyorlar. Öyle anlıyoruz ki bizden yana olanlar da salt bu açıdan düşünerek oy vermekten çekineceklerdir. Böyle uğursuz bir sonucun ulusal birliğe yapacağı etkiyi açıklamak gerekmez. Bu nedenle biz çok büyük sakınca doğuracak olan bu noktayı ileri sürmekten vazgeçiyoruz. Bu konudaki buyruğunuzu rica ederiz. Alınan inanılır bilgilere göre eski başbakanlardan Tevfik Paşaya İngilizler Meb'uslar Meclisini toplamamak idiniz demişlermiş. Aralarında anayasa gereğince buna zorunluk olduğunu bildirmiş, ama meclis İtilâf Devletlerine sert çıkarsa ne yaparsınız demişler. O da dağıtmak ve değiştirmek, padişahın haklarındandır demiştir. (Rauf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

BELGE, 230

Çözülmüş şifre **İstanbul, 1/2/1920**

Ankara K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Başkanlık divanı sorunu özel ve gizli bir toplantıda yeniden sözkonusu oldu. O zaman Şeref Bey sizin seçilmenizin yararlarından sözetti. Görüşmeler sonunda genel kurulun size son derece saygılı olduğu ve şimdi bulunduğunuz yüksek göreve oranla meclis başkanlığının bile önemsiz kalacağı kanısına vardıkları görüldü. Seçim konusunda görüş ayrılığı yeniden kesinlikle anlaşıldığından milletin başında Meb'uslar Meclisinin koruyucusu olarak kalmayı sizin de yeğlediğimiz tarafımızdan söylenerek sizin için alkışlarla içtenlikli gösteriler görüldü. Genel kurulda Reşat Hikmet Bey birinci başkan ve Hüseyin Kâzım Bey birinci ve Hoca Aptülâziz Mecdi Efendi ikinci başkan vekili seçildi. (Rauf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Albay Şevket

BELGE, 231

29-30/1/1920

Rauf Reye:

Başkanlık konusunda beğendiklerini yapmak elbetteki meb'usların hakkıdır. Ayrıca, benim başkanlığımı sözkonusu yapıp da başarılı olamamak, Ulusal Güçlerin etkinsizliği anlamına gelebileceğinden, başarı garantilenmedikçe hiç girişimde bulunmamak en doğrusudur. İleri sürülen sa-

Levent Şahverdi Arşivi

le düşünülen şeylerdir. Reisin mutlaka İstanbulda bulunması lüzumlu görülürse badelintihap benim riyasetten istifa etmekliğim kabildi. Benim riyasetimi mevzuubahs eden esbap, Kuvayi Millîyenin millet tarafından kabul edildiğini teyit etmek, meclis fesholunduğu halde riyasete ait vezaifi emniyetle ifa eylemek, hayatımızla gayri kabili telif bir sulh teklifi karşısında kıyamı millî yapılırsa riyaset vaziyetile milletin maddî ve manevî bütün kuvvetlerini müdafaaya tevcih etmek mülâhazaları idi. Mütaleanızdan müdafaai millîyeyi taallûk eden bu esbabın bugün İstanbul muhitinde şayanı ihmal addolunduğu anlaşılıyor. Halbuki nâzırların cebren ıskatı, meb'uslarm tevkifi ve saire gibi ahvalden Kuvayi Millîye aleyhtarlığı, meclisin feshi ihtimali ve müdafaai millîyeye teşebbüs zamanı karip olduğunu zannediyoruz. Eğer noktai nazarda isabet etmemekten müdafaai millîyede halen ve atiyen noksan hâsıl olursa mes'uliyet hata edenlere ait olur. Şahsan benim bu hususta müstağni olduğumu temine hacet yoktur zannındayım.

Mustafa Kemal

VESİKA, 232.

Beşiktaş, 27/1/1336

K.O. 20 Kumandanlığına

C: 27/1/1336 iki şifreye:

Heyeti Temsilîyeye: Hâdise hakkındaki nikatı nazarınızda tamamen müşterekiz. Kabine bidayette kâmilen istifayı düşünmüş fakat mecliste bir ekseriyet grubu taayyün edip de bunun itimadına müstenit bir vaziyet husulünden evvel çekilmeyi memlekette anarşi olur korkusile yapmamıştır. Meclisin bugünkü vaziyeti ise değil bu kadar nazik bir meseleyi hatta bir grup için fevkalbeşer müşkülât ve mesai ile çalışıyoruz. Geldiğimiz gündenberi bir ahtı millî içtimaı karşısında bulunduk. Buradaki meb'uslar bütün milletin müştereken Maraş havalisine dair meclise gelen telgrafları bile heyeti umumîyede okumaya müsait değildir. Çünkü henüz grup yoktur. Divanı riyaset intihabı yapılmamıştır. Olduğu gibi bizim esasata sülûke akalli kalil olsun bir kısmın muhalif çıkacaklarını hissettikleri için Meclisi Millînin heyeti umumîyesinin kabul edebileceği esasatı kaleme almışlar ve bunu imza altına alarak bir mukavele (pakt) şekline sokmuşlardır, içtima hususunun heyeti umumîyesinde bizim formülü teklif ederek işi yeniden encümene havale suretile ve bizim de iştirakimizle arzumuz dahilinde bir formül yaptık. Bir taraftan da grup için uğraşıyoruz. Harbîye Nâzırı meselesinin meclisçe nazarı dikkate alınmasını hükûmet te münasip görüyor. (...) ler on Şubatta açılacak (...) meb'usan in'ikadına kadar (...) lere bir emrivaki yaptırmamak için (...) lere mümaşatkâr davranmaklığımızı tavsiye ediyorlar. Aksi takdirde (...) hükûmeti için emrivakiin bir şeref ve haysiyet meselesi olacağına binaen Meclisi Meb'usanlarının onu kabulde zaruret görebileceği tehlikesinin mevcut olduğunu söylüyorlar.

Harbiye Nezaretine Kavaklı Fevzi Paşanın tayini hükûmetçe mukarrerdir. Taahhüdat meselesini bu zatla halledeceğiz. Toplanacak yer şöyle dursun henüz başımızı sokacak bir dam altı bulamadığımızın ve İstanbulun vaziyet ve vesaitsizliğinin ve en buhranlı bir zaman içinde çalışmak mecburiyetinde bulunduğumuzun rüfakayı muhteremece nazarı dikkate alınmasını hassaten istirham eyler ve mesaii müşterekemizde Cenabı Hakkın inayet ve tevfikatı suphaniyesini tazarru eyleriz. (Rauf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

VESİKA, 233.

Şifre halli ***Beşiktaş, 6/2/1336***
Gayet müstaceldir

Ankara K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

1 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Dün akşam Salih Paşa ile görüştüm. Kabine hakkında makamı riyasette mahremane icra edilen müdavelei efkârdan kabinenin haberdar olduğunu anladım. Yalnız zâtı devletlerine bildirdiğimiz esamiden de malûmatları var. İçimizden birisinin söylediği anlaşılıyor. Salih Paşanın bildirdiğine göre sadrazam kabinesinde hiçbir tadilât yapmadan meclis huzuruna gelecek ve bilâkaydüşart itimat talep eyliyecektir. Mükerrer istirhamatımıza rağmen Fevzi Paşanın Harbîye Nâzırı yapılmaması bu fikri müeyyittir. Dün öğleden sonra Harbi-

kıncalar önceden enine boyuna düşünülmüş şeylerdir. Başkanın ille İstanbulda bulunması gerekli görülürse seçildikten sonra benim başkanlıktan çekilmem olabilirdi. Benim başkanlığımı sözkonusu kılan nedenler, Ulusal Güçlerin millet tarafından benimsendiğini perçinlemek, meclis dağılırsa başkanlık ödevlerini güvenilir şekilde yapmak, varolmamızla bağdaşmayan bir barış önerisi karşısında ulusça ayaklanılırsa başkanlığın tutumuyla milletin nesnel ve tinsel bütün güçlerini savunmaya yöneltmek düşünceleri idi. Sözlerinizden savunmaya ilişkin bu nedenlerin bugün İstanbul çevresinde önemsiz sayıldığı anlaşılıyor. Oysa bakanların zor kullanarak düşürülmesi, meb'usların tutuklanması ve benzeri olaylarda Ulusal Güçlere düşmanlık görüyor, meclisin dağıtılması olasılığının ve ulusal savunmaya girişine zamanının yakın olduğunu sanıyoruz. Eğer doğru düşünmemekten ulusal savunmada bugün ve ileride aksaklıklar olursa sorumluluk yanlışlığı yapanlara düşer. Benim bu işi kişisel düşüncelerle istemediğim yolunda güvence vermeye gereklilik yoktur.

Mustafa Kemal

BELGE, 232.

Beşiktaş, 27/1/1920

K.O. 20 Komutanlığına

K: 27/1/1920 iki şifreye:

Temsilci Kurula: Olaya ilişkin görüşlerinizi tümüyle paylaşırız. Kabine önceleri toptan çekilmeyi düşünmüş ama mecliste bir çoğunluk grubu kurulup da bunun güvenine dayanan bir durum ortaya çıkmadan çekilmeyi memlekette anarşi olur korkusile yapmamıştır. Meclisin bugünkü durumu ise değil bu kadar kritik bir sorunla bir grup kurmak için bile insan üstü güçlük ve çaba ile çalışıyoruz. Geldiğimiz gündenberi bir ulusal ant toplantısı karşısında bulunduk. Buradaki meb'usların tutumu, Maraş çevresiyle ilgili olarak bütün milletin hepbirden Meclise çektiği telgrafların bile Genel Kurulda okunmasına elverişli değildir. Çünkü daha grup yoktur. Başkanlık divanı seçimi yapılmamıştır. Bizim ilkelerimizin olduğu gibi kabulünde çok azınlıkla bile olsa, bir bölümün karşı çıkacaklarını sezdikleri için Meb'uslar Meclisinin genel kurulunun kabul edebileceği ilkeleri yazmışlar ve bunu imzalayarak bir sözleşim (pakt) biçimine sokmuşlardır. Toplanma konusunda genel olarak bizim formülü önerip işi yeniden komüsyona göndermek yoluyla ve bizim de katılmamızla isteklerimiz çerçevesinde bir formül yaptık. Bir yandan da grup için uğraşıyoruz. Savaşişleri Bakanı sorununu meclisçe ele alınmasını hükûmet de uygun görüyor. (...) ler on Şubatta açılacak (...) lerin suyuna gitmemizi öğütlüyorlar. Bu yapılmazsa (...) hükûmeti için olup bittinin bir onur ve haysiyet sorunu olacağı dolayısıyla parlamentolarının onu kabulde zorunluk görebileceği tehlikesinin bulunduğunu söylüyorlar. Savaşişleri Bakanlığına Kavaklı Fevzi Paşanın atanması hükûmetçe kararlaştırılmıştır. Yüklenimler sorununu onunla çözüme bağlayacağız. Toplanacak yer şöyle dursun daha başımızı sokacak bir dam altı bulamadığımızın ve İstanbuldaki durumun ve olanaksızlığın ve en bunalımlı bir zamanda göz önünde bulundurulmasını özellikle rica eder, ortak çalışmalarımızda Yüce Tanrının ulu yardımı için yakarırız. (Rauf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

BELGE, 233.

Çözülmüş şifre **Beşiktaş, 6/2/1920**
Çok ivedidir

Ankara K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

1 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Dün akşam Salih Paşa ile görüştüm. Kabine hakkında başkanlık odasında gizlice yapılan görüşmeden kabinenin bilgisi olduğunu anladım. Yalnız size bildirdiğimiz isimleri de biliyorlar, içimizden birisinin söylediği anlaşılıyor. Salih Paşanın bildirdiğine göre başbakan kabinesinde hiçbir değişiklik yapmadan meclis karşısına çıkacak ve kayıtsız şartsız güven isteyecektir. Birkaç kere yaptığımız ricalara rağmen Fevzi Paşanın Savaşişleri Bakanı yapılmaması bu düşünceyi doğrulamaktadır. Dün öğleden sonra eski Savaşişleri Bakanı Cemal

Levent Şahverdi Arşivi

ye Nâzırı Sabıkı Cemal Paşa da sadrazamın arkadaşlarına söz vermiş olması cihetile itimat reyi almadan tasfiye, yapamıyacağını ve fakat itimat aldıktan üç gün sonra istifa ederek yeni kabinesini teşkil edeceğini söylemişti. Kendisine Reşat Hikmet Beve söylemesini ihbar ve fakat bu şeklide itimat alacağını ihsas eyledik. Halbuki Salih Paşa böyle bir tasfiyeye de taraftar olmadığını yalnız evkaf ve nafıa nezaretlerinde bir tebeddül yapabileceğini Dahilîye Nâzırının muhakkak kabinede kalacağını söyledi. Bugün hususî içtima ile kabine hakkında müdavelei efkâr olunacağından hem bunun neticesini hem de reisin fikir ve kanaatini ayrıca arzedeceğiz.

2 - Zâtı devletleri hakkında vaki gayrikanunî muamelâtın tashihine dair teşebbüsat neticelenmiştir. İstifanızın kabulü suretile tard muamelesinin gayrikanunî olması cihetile tashihi hakkında irade çıkmıştır. Yalnız kabine bunu Takvimi Vekayi ile neşretmeyi İngilizlere karşı mugayiri siyaset görüyormuş. Sadrazam Paşa şifre ile Zâtı Devletlerine bu bapta tebligatta bulunacaktır. Bunun şimdilik alenen neşrinden sarfınazar edilmesi için sizden istirhamatta bulunuyorlar.

3 - Akbaştan alınan cepane de Denikin ordusu için İngilizler tarafından iddihar ve ihzar olunan cepane imiş. Tarafımızdan musaderesi Bolşeviklerle müttehiden hareket etmekte olduğumuz fikrini İngilizlere vermiş. Bandırma tarikıyle sevkolunacağını haber aldıklarından Bandırmaya bir müfrezei askerîye göndermişlerdir. Bu baptaki emrinizi Salih Paşaya söyledim. İleride vaki olacak muameleye karşı bu işgalin şiddetle protesto edilmesine kabine nezdinde tavassut edecektir.

4 - Yunanlılar İzmirdeki kuvvetlerini üç kolorduya iblâğ etmekte oldukları müstahberdir Efendim. (Rauf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

VESİKA, 234.

7 Şubat 1336

C: 6/211336
Rauf Beye:

Kabine meselesinde müşahedatımız şöyledir. Düveli İtilâfiye ile mehafili malûme hükûmeti hazıranın tutulmasını iltizam ediyorlar. Böyle müstereddit, vehham ve efkârı milleti havf ve endişe içinde tutarak istihzaratı millîyeye mütemadiyen ve muanniden mukavemet eden bir hükûmet İtilâf Devletlerinin muhtaç oldukları zamanı en iyi temin eder. Mehafili malûmeye gelince onlar mukavemeti millîyeyi derunundan yıkacak bir kabiliyeti bittecrübe bu hükûmette bulmuşlardır. Meb'usan İstanbulun dahilî ve haricî tesiratile sulhe matuf olan gayeyi ihmal ederek ubudiyet, ikbal, haset, vehim ve ilâ...gibi avamil ile iftiraka düşmüşlerdir. Bizim grubumuz bu müşkülât arasında mümkün olduğu kadar çok meb'ustan mürekkep bir ekseriyet temin edebilmek için kendi tasavvurat ve mutekadatından mütemadiyen fedakârlık yapmış ve uysal olmak sevdasile hükûmet ve men hafili malûme nezdindeki tesiratını kâmilen zayi eylemiştir. Cemal Paşa Dahilîye Nâzırının istifasını sadrazam tarafından defaatle temin etmiş iken bugün dürüst bir ret vaziyeti almaya cesaret bulmuşlardır. Binaenaleyh şirazeyi bozmamak kaygusile devam edilirse bizim meb'usan grubumuzun amali gayrimillîyeye ve ihtirasatı gûnagûna vasıta olmaktan başka bir tesir yapamıyacağı ve mesaili millîye mevzuubahs olduğu zaman dahi mesaili mezkûre aleyhine mukarrerat ittihazına mâni olamıyacağı tahakkuk etmiştir. Bu hale karşı tedbir budur. Mümkün olduğu kadar çok aza toplamak hevesini tamamen reddetmek ve prensiplerimize tamamen sâdık arkadaşlardan mürekkep bir heyetle iktifa eylemek lâzımdır. Bu heyet eğer ekalliyet halinde kalırsa bunu da göze aldırmalıyız. Çünkü mahzuru uysallıktan azdır. Böyle bir ekalliyete istinaden hiçbir tasfiyeye razı olmayarak hükûmeti bilâkaydü şart düşürmek lâzımdır. Kat'î mücadele vaziyeti şimdi alınırsa karşı tarafın serfürü edeceği muhakkaktır. - Uysallığa devam edilirse bilâhare itiraz edilse de hiçbir tesiri olmayacağı şüphesizdir. Kararınızı acilen bildiriniz. Teferruat olarak şunu da söyleyelim ki Harbîye Nezareti için Fevzi Paşa elbette Çürüksuluya müreccahtır. Bizce Cemal Paşanın infisali bir mesele değildir. En ziyade Fevzi Paşa ile çalışabiliriz kanaatindeyiz.

Hükûmet Bandırmanın işgaline karşı protestodan daha fazla şeyleri şimdiye kadar yapmış bulunmalı idi. Bu meselenin şiddetle takip edilmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

Paşa da başbakanın arkadaşlarına söz vermiş olduğu için güven oyu almadan değişiklik yapamıyacağını ve fakat güven aldıktan üç gün sonra görevden çekilerek yeni kabinesini kuracağını söylemişti. Kendisine Reşat Hikmet Beye söylemesini bildirdik ve ancak bu şekilde güven alacağını sezinlettik. Oysa Salih Paşa böyle bir değişikliğe de taraftar olmadığını yalnız vakıflar ve bayındırlık bakanlıklarında bir değişiklik yapabileceğini İçişleri Bakanının herhalde kabinede kalacağını söyledi. Bugün özel toplantı ile kabine hakkında görüşüleceğinden hem bunun sonucunu hem de başkanın düşünce ve görüşünü ayrıca bilginize sunacağız.

2 - Sizin hakkınızda yapılmış olan yasaya aykırı işlemlerin düzeltilmesine ilişkin girişim sonuçlanmıştır. Göreveden çekilmiş olmanızın kabulü ile askerlikten kovulma işleminin kanuna aykırı olduğundan düzeltilmesi yolunda padişah buyruğu çıkmıştır. Yalnız kabine bunu Takvimi Vekayi* ile yayımlamayı İngilizlere karşı politikaya aykırı görüyormuş. Başbakan Paşa şifre ile size bu konuyu bildirecektir. Bunun şimdilik açıkça yayımlanmasından vazgeçilmesini sizden rica ediyorlar.

3 - Akbaştan alınan cephane de Denikin ordusu için İngilizler tarafından toplanıp hazırlanmış olan cephane imiş. Tarafımızdan el konulması Bolşeviklerle işbirliği yapmakta olduğumuz düşüncesini İngilizlere vermiş. Bandırma yoluyla gönderileceğini haber aldıklarından Bandırmaya bir askerî birlik göndermişlerdir. Bu konudaki emrinizi Salih Paşaya söyledim. İleride yapılacak işlere karşı bu işgalin sertlikle protesto edilmesi için kabinede aracılık yapacaktır.

4 - Yunanlıların İzmirdeki kuvvetlerini üç kolorduya çıkarmakta oldukları öğrenilmiştir Efendim. (Rauf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

BELGE, 234.

7 Şubat 1920

K: 6/2/1920 şifreye:
Rauf Beye:

Kabine konusunda gözlemlerimiz şöyledir. İtilâf Devletleri ile belli çevreler şimdiki hükûmetin tutulmasından yanadırlar. Böyle kararsız, kuruntulu ve kamuoyunu korku ve kaygı içinde tutarak ulusal hazırlıklara sürekli olarak ve inatla karşı koyan bir hükûmet İtilâf Devletlerinin gereksindikleri zamanı en iyi biçimde sağlar. Belli çevrelere gelinceye onlar ulusal direnişi içinden yıkacak bir yeteneği deneyimleriyle bu hükûmette bulmuşlardır. Meb'uslar İstanbulun iç ve dış etkileriyle barışa yönelik olan amacı bir yana bırakıp dalkavukluk, mevki hırsı, çekememezlik, kuruntu v.b.. gibi etkenlerle birbirlerinden ayrı düşmüşlerdir. Bizim grubumuz bu güçlükler arasında olabildiğince çok sayıda meb'uslardan oluşan bir çoğunluk sağlayabilmek için kendi düşünce ve inanışlarından sürekli ödünler vermiş ve uysal olmak sevdasile hükûmet ve belli çevreler üzerindeki etkisini tümüyle yitirmiştir. Cemal Paşa İçişleri Bakanının görevden çekilmesini başbakandan birkaç kez sağlamış iken bugün bu konuyu sertçe reddeder bir tutuma girmeye cesaret etmişlerdir. Buna göre düzeni bozmamak kaygısıyla aynı yolda yürünürse bizim meb'uslar grubumuzun ulusal olmayan emellere ve türlü tutkulara aracı olmaktan başka bir etki yapamıyacağı ve ulusal sorunlar söz konusu olduğu zaman bile bu millî sorunlara zarar verecek kararlar alınmasını engelleyemiyeceği kesinlik kazanmıştır. Bu duruma karşı önlem şudur: Olabildiğince çok sayıda üye toplamak hevesinden hepten vazgeçip ilkelerimize tam anlamıyla bağlı arkadaşlardan oluşan bir toplulukla yetinmek gereklidir. Bu topluluk azınlık durumunda kalırsa bunu da göze almalıyız. Çünkü sakıncası uysallıktan azdır. Böyle bir azınlığa dayanarak hiçbir değişikliği kabul etmeyerek hükûmeti kayıtsız şartsız tümüyle düşürmek gerekir. Kesin savaşım durumu şimdi alınırsa karşı tarafın baş eğeceği kesindir. Uysallık sürdürülse sonradan karşı çıkılsa bile hiçbir etkisi olmayacağı kuşkusuzdur. Kararınızı ivedilikle bildiriniz. Ayrıntı olarak şunu da söyliyelim ki Savaşişleri Bakanlığı için Fevzi Paşa elbette Çürüksuluya yeğlenir. Bizce Cemal Paşanın ayrılması bir sorun değildir. En iyi Fevzi Paşa ile çalışabileceğimize inanıyoruz.

Hükûmet Bandırmanın işgaline karşı protestodan daha başka şeyleri de şimdiye kadar yapmış bulunmalı idi. Bu işin önemle izlenmesini rica ederiz.

Mustafa Kemal

---

* Resmî Gazete

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 235.

9 Şubat 1336

Muaddel Ali Rıza Paşa Kabinesinin beyannamesi

Rüfekayı mesaimle beraber mes'uliyeti hükûmet deruhde ettiğim zaman memleketin ne halde bulunduğu cümlemizin malûmudur. ***O esnada hükûmet intihabata hemen mübaşeretle Meclisi Meb'usanın müsaraaten temini içtimaı ve hükûmeti merkeziye ile Anadolu arasında peyda olup inkıta muhaberat derecesine varan beynunetin izalesi gibi vezaifi mühimme karşısında bulunuyordu. Bu vezaifin ifasına sarfı ikdamat olunarak merkezle Anadolunun müraselât*** *ve muhaberatı iade edildiği gibi lehülhamt velminne Meclisi Alinizin burada içtimaı dahi müyesser olmuştur. Bundan böyle iradei millîyenin Meclisi Alinizde tecellisi hasebile artık kavaidi* ***meşrutiyete tamamen tevfıkı harekete hiçbir mâni tasavvur olunamaz.*** *Tarafı hükûmetten evvelce neşrolunan beyannamede teşrih edilen makasıt ki, siyasî zümrelere karşı bitaraflıktan ayrılmamak, kavanini mevcude ahkâmına tamamile riayetkâr olarak bilâtefrikı cins ve mezhep herkesin kanunen mahfuz olan hukukunu masun tutmak, sükûn ve asayişi halelden vikayeye ve intizamı idareyi mehmaemkan temine sarfı mahasalı isttfaat eylemek, vatanı azizimizin saadet ve selâmeti etrafında bütün hissiyat ve temayülâtı millîyeyi cemedebilmek in'ikadına muntazır olduğumuz musalâhanı nşeraitini tanzim edecek olan mecliste saltanat ve millet ve hükûmet yekdil ve yekcihet olarak temsil edilmektir. İşte Efendiler düsturu amal ittihaz olunan şu makasıda daima sâdık kalınmıştır.* ***Bunca müşkülât içinde mesaii vakıadan tahassul eden muvaffakıyatın derecesini takdiri âlilerine havale ederim.***

İdarei devletin muhtacı ızlâh olduğu müttefikunaleyh bir hakikattir. Bir asra karip bir müddettenberi zaman zaman devletçe tasavvur olunan ıslahatın tamamen tatbiki ve semeratının hakkıyle iktitafı müyesser olamamıştır, bunun dahilî ve haricî ilel ve esbabı adidesi vardır. Bu cihetle hükûmetçe tarzı tatbik ve tevessülü değiştirmek ve bu bapta kavait ve esasalı ***cedide vazolunmak*** *mecburî görülmüştür. İdarei vilâyatta vâsi mıkyasta* ***tevsii mezuniyet*** *usulü ihtiyar olunmak ve bu usul icabında mecalisi umumîyenin salâhiyetini tevsi ve hidematı mahallîyeyi uhdesine ihale ve tevdi eylemek, nevahi teşkilâtını bir an akdem mevkii icraya vaz ile idarenin en küçük kısmı olan nahiyeyi memaliki mütemeddinede mer'i usullere tevfikan bir cüzütam şekline koyarak ona göre icabatı* ***hukukîye ve idarîyesini tayin etmek, ekalliyetlerin hukukunu*** *teminen mecalisi umumîye ve belediyede temsili nisbî kaidesine tevessül olunmak, kavanin ve nizamat nekadar mükemmel olursa olsun tamamile ve hakkıyla tatbik olunmadıkça semeratı memule ve muntazaraya destres olunamıyacağı tahakkuk etmiş bir keyfiyet olmakla umuru adlîye ve malîye ve nafra ve inzıbatîyede ve hatta İdarei mülkiyede kavaninin tamamen tatbikini teftiş ve temin eylemek üzere* ***ecnebî erbabı vukufuna müracaatle anlara emri teftişte salâhiyeti kâfiye vermek işte kastettiğimiz ıslahatın esasları bunlardır.*** *Bu esasatın tatbik ve icrası takarrür ettiği takdirde lâzımgelen levayihi kanunîyenin Meclisi Alinize takdimi tabiîdir.*

Umuru hariciyeye gelince: Tarafımızdan ve Düveli Mütelife tarafından imza olunan ***mütareke mukavelenamesi ahkâmı her tarafça*** *lâzımürriaye bir vesikai beynelmilel olduğundan ahkâmı mündericesinden inhiraf edilmemek hükûmeti seniyece mütehattim görülmekte ve fakat eyyamı mütarekenin temadisinden mütevellit kararsızlık dahili memlekette tereddüdadı tezyit ile sükûnu kalbin ve hali tabiînin avdetine mâni olmaktadır. İzmirin ve havalisinin Yunanlılar tarafından işgali nagihanîsi misillû hadisatı elîmenin aksülâmelleri memleketi serapa tehyiç ve uruku hamiyyeti tahrik etmekte gecikmemiştir. Bu hali galeyan ve tezebzübe hitam verecek ancak sulhü katidir.* ***Davet olunacağımız konferans huzurunda Wilson prensiperi dairesinde hukuku sariha ve meşruamızın muhafazasına bezli makdereti tamme kılınacaktır.*** *Ümit ederiz ki kavaidi madelet hakkımızda payimal edilmiyerek amali millîyemiz husul bulur.*

Senelerdenberi mevcut olan muzayekai malîye esbabı muhtelifeden naşi mütarekenin bidayetinden itibaren hervakitkinden müşkül bir devreye girmiş ve maahaza sulhün aktile mesaili maliyenin sureti halli tayin ve devamlı bir hal teessüs edinceye kadar her türlü müşkülâta rağmen masarifi zaruriyeti devletin devamı tesviyesi ahkâmının istihsali elzem bulunmuştur.

Binaenaleyh bir taraftan tasarrufa ve gayrımüsmir masarifin mümkün mertebe tahfifine itina olunmakla beraber diğer taraftan vaktin tahammül ve müsaadesi derecesinde tezyidi varidat çaresine de tevessül edilmek zarurîdir.

Vaziyetimizin vahameti, maruz olduğumuz ***müşkülâtın kesreti*** *ve sizlerin ve bizim vezafimi-*

BELGE, 235.

9 Şubat 1920

Değiştirilmiş Ali Rıza Paşa Kabinesinin bildirisi

Çalışma arkadaşlarımla birlikte hükûmet sorumluluğunu üstlendiğim zaman memleketin ne durumda bulunduğunu hepimiz biliriz. O sıralarda hükûmet hemen seçimlere girişerek Meb'uslar Meclisinin çabuk toplanmasını sağlamak ve İstanbul hükûmeti ile Anadolu arasında meydana gelip haberleşmelerin kesilmesine kadar varan anlaşmazlığın giderilmesi gibi ödevler karşısında bulunuyordu. Bu ödevlerin yapılmasına çaba harcanarak İstanbulla Anadolunun ulaşım ve haberleşmesi yeniden sağlandığı gibi Tanrıya şükür yüce Meclisimizin burada toplanması da başarılabilmiştir. Bundan böyle ulusal irade yüce meclisinizde belirmiş olduğundan artık meşrutiyet kurallarıyla bütünüyle uygun olarak davranmaya hiçbir engel düşünülemez. Hükûmet tarafından daha önce yayımlanan bildiride açıklanan amaçlar ki, politik kliklere karşı yansızlıktan ayrılmamak, yürürlükteki kanunların kurallarına tümüyle uyarak cins ve mezhep ayrımı gözetmeksizin herkesin yasayla korunmuş plan haklarının dokunulmazlığını korumak, dinginlik ve iç güvenliği bozulmaktan korumaya ve yönetim düzenini olabildiğince sağlamaya gücümüz yettiğince çaba harcamak, sevgili vatanımızın mutluluğu ve esenliği çevresinde bütün ulusal duygu ve eğilimleri toplayabilmek yapılmasını beklediğimiz barışın koşullarını düzenleyecek olan mecliste saltanat ve millet ve hükûmet gönül ve amaç birliği içinde temsil edilmektir. İşte Efendiler davaranışlarımızda ilke edinilmiş olan bu amaçlara hep bağlı kalınmıştır, bunca güçlükler içinde yaptığımız çalışmalardan doğan başarıların ölçüsünün değerlendirilmesini sizlere bırakırım.

Devlet yönetiminin düzeltilmek gerektiği herkesin üzerinde birleştiği bir gerçektir. Yüzyıla yakın bir süredenberi zaman zaman devletçe düşünülen reformlar tam olarak uygulanmamış ve meyvelerini tam olarak verememiştir, bunun iç ve dış birçok etken ve nedenleri vardır. Bu bakımdan hükûmetçe uygulama ve yürütme yönteminin değiştirilmesi ve bu konuda yeni kural ve ilkeler kabul edilmek zorunlu bulunmuştur. İllerin yönetiminde geniş ölçüde yerinden yönetim yöntemi yeğlenmek ve yöntem gereğince genel meclislerin yetkilerini genişletmek ve yerel hizmetleri onlara bırakmak, bucak örgütlerini bir an önce uygulamaya koyarak yönetimin en küçük parçası olan bucağı - uygar ülkelerde yürürlükte bulunan yöntemlere uygun olarak kendi içinde bir bütün şekline koyarak ona göre hukuksal ve yönetsel gereklerini saptamak, azınlıkların haklarını sağlamak için genel meclislerle belediye meclislerinde nisbî temsil yoluna gidilmek, yasalar ve tüzükler ne kadar eksiksiz olursa olsun tümüyle ve gereği gibi uygulanmadıkça umulan ve beklenen sonuçların elde edilmiyeceği kesinlikle anlaşılmış olduğundan adalet, maliye, bayındırlık ve güvenlik işlerinde ve dahası sivil yönetimde kanunların tam olarak uygulanmasını denetlemek ve sağlamak için yabancı uzmanlara başvurarak onlara denetim işlerinde yeterli yetki vermek işte amaçladığımız reformların ana çizgileri bunlardır. Bu ilkelerin uygulanmasına karar verilirse gerekli yasa önerilerinin yüce Meclisinize sunulacağı doğaldır.

Dışişlerine gelince: Tarafımızdan ve İtilâf Devletleri tarafından imza olunan ateşkes anlaşmasının hükümleri her tarafça uyulması zorunlu uluslararası bir belge olduğundan içerdiği hükümlerden ayrılmamak hükûmetimizce gerekli görülmekte ve fakat ateşkes günlerinin uzamasından doğan kararsızlık yurd içinde kuşkuları çoğaltmakta ve yürek rahatlığının ve normal durumun geri gelmesine engel olmaktadır. İzmirin ve yöresinin Yunanlılar tarafından ansızın işgali gibi acı olayların tepkileri memleketi baştanbaşa gerginleştirmekte ve yurtseverlik duygularını herekete geçirmekte. Bu kaynaşma ve karmaşaya ancak kesin barış son verecektir. Çağırılacağımız konferansda Wilson ilkeleri çerçevesinde açık ve yasal haklarımızın korunmasına gücümüz yettiğince çaba haracanacaktır. Umarız ki adalet kuralları bize karşı çiğnenmiyerek ulusal isteklerimiz yerine gelir.

Yıllardır süren malî sıkıntı, türlü nedenlerle ateşkesden bu yana her zamankinden çetin bir evreye girmiş ve bununla birlikte barışın yapılmasıyla malî sorunların çözüme bağlanması yolu belirlenip sürekli bir durum yerleşinceye kadar, her türden güçlüklere karşın, devletin zorunlu giderlerinin karşılanmasını sağlamak zorunlu bulunmuştur.

Buna göre bir yandan tutumlu olmaya ve verimsiz giderlerin olabildiğince azaltılmasına özen gösterilmekle birlikte öbür yandan durumun kaldırabileceği ve olanak vereceği ölçüde gelir arttırma yolları, aramak da zorunludur.

Durumunuzun ağırlığı, karşılaştığımız güçlüklerin çokluğu ve sizlerin ve bizim ödevimizin

Levent Şahverdi Arşivi

zin sıkleti muhtacı tarif değildir. Ancak azim ve basiretin usru yüsre tahvil edeceğine kanaati tammemiz vardır. Adaletin lâyetegayer kavaninine istinat ettikçe tevfikatı ihâhîyenin bizimle, beraber olacağına şüphemiz yoktur.

VESİKA. 236.

Harbiye, 19/2/1336

Ankarada K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Bugün Sadrazam, Dahilîye Nâzırı, Bahrîye Nâzırı Felâhı Vatan İttifakı içtimaına geldiler. Sadrazam Kuvayi Millîyenin ikinci bir hükûmet şeklinde görünmemesi, icraatı hükûmete karışmaması ve Maraş taraflarındaki harekâtın daha ilerlere temdit ettirilmiyerek tevkifi ile intizam ve asayişin temini lüzumunu siyaseten mucibi muhassenat olacağını söyledi. Vali ve kumandanın Ankaraya tekrar gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Millîyenin vaziyeti hükûmetten beklenilen tarzı hareket ve Dahilîye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan tarz hakkında kendilerine tafsilât verildi. Maatteessüf sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahilîye Nâzırı da ruhan teşkilâtı millîye ile beraber olduğunu ve bu gayede çalışacağını fakat serbestii icraatına müdahale olunmamasını söylemekle beraber polis müdürü ve jandarma kumandanlarının tebdiline dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Dahilîye Nâzırı eskidenberi dostu olan Keşfi Beyi namuskârlığından bahisle müdafaa ettikten sonra Bursaya vali yaptığını da ilâveten söyledi. Faik Ali Bey de Dahilîye Müsteşarı tayin edilmiş. Hulâsa netice itibarile bu gayrımüdrik âciz heyetin amali millîyeye muvafık hareket edecekleri hiç te memul değildir. Maraş ve havalisinde tahliye olunan mahallere, hükûmetçe vazıyet edilmeyi Salih Paşa siyaseten mümkün görmüyor. İdarei kelâm eden Fransız matbuatını aleyhimize koyar diyor. Maahaza hükûmet buraların tekrar işgaline mâni olmak üzere temasta bulunuyormuş. Salih Paşanın söylediğine nazaran sulh murahhaslarımızın bir an evvel davet edilmesi son derece matlup olduğundan bunun istihsali için bir vahdeti tamme gösterilmesi lüzumunu ileri sürüyor. Pek uzun ve asabi bir şekilde devam eden münakaşalı umumîyeden istidlal olunduğuna nazaran İttifak Heyetince memur tayin ve tebdili hakkında hükûmete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Yani zâtı şahane hükûmete Meclisten ziyade hâkimdir. Binaenaleyh hükûmet dürüst hareket ederek harekâtı millîyeyi mürevviç memur gönderir ve aksini istilzam etmezse taşraca bir uygunsuzluk olmaz. Fakat maatteessüf İstanbul vaziyeti zabıtası gayrımütebeddil kalacak ve belki de Dahilîye Nâzırı kendi nezaret teşkilâtını faydalı bir hale sokmayacaktır. Kanaati âcizanemce vaziyeti umumîyei siyasîyeyi nazarı dikkate alarak Kuvayi Millîye serbestli harekâtını muhafazada bu şeraitle muztar ve mecbur bulunmaktadır. Ve Meclisin şu günlerdeki haleti ruhîyesine göre de bu hükûmeti ıskatla şeraiti lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi mümkün değildir. Arzı tazimat eylerim Efendim. (Rauf)

Harbiye Nâzırı Seryaveri
Salih

VESİKA, 237.

20/2/1336

K.O. 15, K. 3 Kumandanlıklarına
K.O. 12 Hayri ve Şemsettin Beylere
K.O. 13 Erkânıharbiye Reisi Halit Beye
Fırka 5 Kumandanı Kenan Beye
Fırka 9 K. Halit Beye
Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beye
K. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beye
Fırka 56 Kumandanı Bekir Sami Beye
Ankara Vali Vekili Yahya Galip Beye

İstanbuldan Rauf Bey ve sair rüfekanın verdiği malûmatı berveçhiati arzediyorum:

"19/2/1336 da Sadrazam, Dahilîye Nâzırı, Bahrîye Nâzırı, Felâhı Vatan Grupu içtimaına geldiler. Sadrazam Kuvayi Millîyenin aleyhinde idarei kelâm etti. Harekâtı Millîye esnasında ta-

zorunluğunu açıklamaya gerek yoktur. Ancak kararlılık ve sağgörünün güçlüğü kolaylığa çevireceğine tam inanımız vardır. Adaletin değişmez kurallarına dayandıkça Tanrının bize yardım edeceğinden kuşkumuz yoktur.

BELGE, 236.

Harbiye, 19/2/1920

Ankarada K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine :

Bugün Başbakan, İçişleri Bakanı, Denizişleri Bakanı Felâhı Vatan Birliğinin toplantısına geldiler. Başbakan Ulusal Güçlerin ikinci bir hükûmet gibi görünmemesinin, hükûmetin işlerine karışmamasının ve Maraş taraflarındaki harekâtın daha ilerlere uzatılmayarak durdurulmasının ve düzen ve iç güvenlik sağlama gereğinin politika bakımından iyilik getireceğini söyledi. Vali ve komutanın Ankaraya yeniden gönderileceğini ayrıca bildirdi. Ulusal Güçlerin durumu, hükûmetten beklenilen tutum ve İçişleri Bakanlığının izlemesi gereken yol hakkında kendilerine ayrıntılı bilgi verildi. Ne yazık ki Başbakan durumu kavrayacak nitelikte görülmediği gibi İçişleri Bakanı da ruhça Ulusal örgütlerle birlikte olduğunu ve bu amaçla çalışacağını fakat istediği gibi çalışmasına karışılmamasını söylemekle birlikte polis müdürü ve jandarma komutanlarının değiştirilmesi konusunda hiç güçleri olmadığı anlaşıldı. İçişleri Bakanı eskidenberi dostu olan Keşfi Beyi namusluluğundan söz edip savunduktan sonra onu Bursaya vali yaptığını da ekledi. Faik Ali Bey de İçişleri Müsteşarı olarak atanmış. Kısaca, sonuç olarak bu aymaz ve güçsüz topluluğun ulusal emellere uygun davranacağı hiç de umulmaz. Maraş ve yöresinde boşaltılan yerlere hükûmet tarafından el koymayı Salih Paşa politika açısından olanaklı görmüyor. Bu tutum etkili olan Fransız basınını karşımıza koyar diyor. Bununla birlikte hükûmet buraların yeniden işgal edilmesini önlemek için girişimde bulunuyormuş. Salih Paşanın söylediğine göre barış delegelerimizin bir an önce çağırılması son derece arzu edildiğinden bunun elde edilmesi için tam bir birlik gösterilmesi gerektiğini ileri sürüyor. Pek uzun ve sinirli olarak süren genel tartışmalardan anlaşıldığına göre İtilâf Devletlerince memur atanması ve değiştirilmesi ile ilgili olarak hükûmete hiçbir etki yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Yani padişah hükûmete Meclisten daha çok egemendir. Bu nedenle hükûmet dürüst davranarak Ulusal Savaşımdan yana memur gönderir ve bunun tersine bir yol tutmazsa taşraca bir uygunsuzluk olmaz. Fakat ne yazık ki İçişleri Bakanı kendi bakanlık örgütünü yararlı bir duruma getirmiyecektir. Kendi inancıma göre Ulusal Güçler genel politik durumu gözönünde bulundurarak bu koşullar altında hareket serbestliğini korumak durumuna göre de bu hükûmeti düşürerek yerine gerekli nitelikte ulusal bir kabinenin iktidara getirilmesi olanak dışıdır. Saygılar sunarım Efendim. (Rauf)

Savaşişleri Bakanı Başyaveri
Salih

BELGE, 237.

20/2/1920

K.O. 15, K. 3 Komutanlıklarına
K.O. 12 Hayri ve Şemsettin Beylere
K.O. 13 Kurmay Başkanı Halit Beye
Tümen 5. Komutanı Kenan Beye
Tümen 9 K. Halit Beye
Tümen 61 Komutanı Kâzım Beye
K. 1 Komutanı Cafer Tayyar Beye
Tümen 56 Komutanı Bekir Sami Beye
Ankara Vali Vekili Yahya Galip Beye

İstanbuldan Rauf Bey ve öteki arkadaşların verdiği bilgiyi aşağıda sunuyorum:

"19/2/1920 de Başbakan, İçişleri Bakanı, Denizişleri Bakanı, Felâhı Vatan Grubu toplantısına geldiler. Başbakan Ulusal Güçlere karşı konuştu. Ulusal Savaşım sırasında atanıp Ankaraca

Levent Şahverdi Arşivi

yin edilip Ankaraca kabul edilmiyen kolordu kumandanı ile valinin tekrar Ankaraya gönderileceğini ilâveten bildirdi. Kuvayi Millînin vaziyeti, hükûmetten beklenilen tarzı hareket ve Dahilîye Nezaretinin takip etmesi lâzım olan mesleki idare hakkında kendilerine tafsilât verildi. Maatteessüf Sadrazam vaziyeti idrak edecek bir mahiyette görülmediği gibi Dahilîye Nâzırının da İstanbul polis müdürü ile jandarma kumandanının tebdillerine ve ecnebî hükûmetlerinin aleti icraatı olan bu makamatın emin ellere tevdiine dair hiçbir kudretleri olmadığı anlaşıldı. Aciz ve meskeneti malûm olan Müsteşar Keşfi Beyi Bursaya vali yaptığını ve harekâtı millîyeyc muhalefetinden dolayı Diyarbekirden kaldırılan Faik Ali Beyi de Dahiliye Müsteşarı tayin ettiğini ilâveten söyledi. Hulâsa netice itibarile bu gayrımüdrik âciz heyetin amali millîyeye muvafık hereket edecekleri heyetçe memul değildir. Maraş ve havalisinde Kuvayi Millîyenin fedakârlığı ile Fransızlara tahliye ettirilen mevakii Fransız matbuatının aleyhimize imalei kalem edeceği havfile hükûmetçe vazıyet edilemiyeceğini ifade ettiler. Pek uzun ve asabî bir şekilde devam eden münakalatı umumîyeden istidlal olunduğuna nazaran Felâhı Vatan İttifakı Heyetince namuslu memurların tayini ve namussuzların tebdili hakkında hükûmete hiçbir tesir yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Zâtı şahane hükûmete Meclisten ziyade hâkimdir. Vaziyeti umumîyei siyasîyeyi nazarı dikkate alarak Kuvayi Millîye serbestii harekâtını muhafazada bu şeraitle muzlar ve mecbur bulunmaktadır. Meclisin şu günlerdeki haleti ruhiyesine göre bu hükûmeti ıskat ile şeraiti lâzimeyi haiz millî bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesi de mümkün değildir."

İşte Meclis ve hükûmetin vaziyetine dair alman malûmat balâya nakledilmiştir. Heyeti Temsilîye tahtı işgalde ve muhtelif tesiratı ecnebîye tazyikında bulunan İstanbulda daha millî ve fedakâr bir hükûmetin resikâra getirilmesindeki müşkülâtı takdir ettiğinden Sadrazam Paşanın malûm olan beyannamesine mukabil 17/2/1336 tarihindeki tamim ile noktai nazarını bütün teşkilâtına ilân etmişti. Vahdeti millîyenin ihlâli fikrile yapılacak her teşebbüs ve tarruzu makulât dahilinde akim bırakmak tahtı vücuptadır. Amali millîyeye mutabık bir sulh istihsal edilmedikçe Kuvayi Millîyenin terki faaliyet etmesi imkânının mevcut olamıyacağı hakkında alâkadaranın tekrar nazarı dikkati celbedilmekle beraber vahdet ve tesanüdü millinin tah'iye ve idamesi hususunda herzamandan ziyade mütebassır ve müteyakkız bulunulmasını hassaten rica ve temenni eyleriz Efendim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 238.

Zata mahsustur ***Erzurum, 23/2/1336***
Pek aceledir

K.O.20 K.

C: 22 Şubat 1336

Heyeti Temsilîyeye: Hükûmeti merkezîyenin hal ve vaziyetini ve buna karşı Heyeti Temsilîyenin alması lâzımgelen tavrı hareket hakkındaki kanaati âcizanemi vuzuh ve sarahatle 23 Şubat 1336 tarihinde arzetmiştim. Binaenaleyh İstanbulda Meclisi Millîde mütehassıl cereyana karşı Heyeti Temsilîyenin ve Kuvayi Millîyenin makûs ve mütehakkim bir vaziyet almasını hiç muvafık bulmuyorum. Yalnız Heyeti Temsilîye bu işin içinden vakarlı çıkmak ve işin mesuliyetini ve takdiri keyfiyeti Meclisi Millînin uhdei namus ve hamiyetine bırakmayı mütalea ediyorum. Şöyle ki: Eğer evvelce arzettiğim eşkâl tahtında Kuvayi Millîyenin ve Heyeti Temsilîyenin muhafazai mevcudiyet etmesi için nihayet Meclisi Millî taraftar olmazsa o takdirde kongrelerin mukarreratı veçhile Meclisi Millînin emniyeti tamme ile murakabei teşriiyesine sahip ve hâkim olduğu cihetle Heyeti Temsilîyenin de artık Meclisi Millîye tevdii mukadderat ederek dağılması ve mevkii faaliyetten çekilmesi için yazar ve şimdiye kadar olan mesaii vatanperveraneden naşi bir de teşekkür eder. Fakat hakikaten Meclisi Millî böyle bir mes'uliyeti deruhde ederek kendilerinin mevki atilerinden emin olduklarına dair bir karar verip tebliğ edecekleri pek meşkûktür. Bununla beraber Rauf Beyefendi bu teklifi yapar. Ve artık hiçbir veçhile kongre toplanmasına ihtimal olmadığı ve milletin müntehabı olan meb'usların heyeti umumîyesinin vereceği kararın Kongre kararı gibi telâkki olunmasının en amelî ve mantıkî olacağını nazarı dikkate alarak bu mukarreratı istihsal eder de Heyeti Temsilîyenin mevkii faaliyetten çekilmesini tebliğ ederler o zaman Heyeti Temsilîye bunu maalmemnuniye kabul ve matbuata ve dahile karşı resmen neşir ve tamim eyler. Ve artık faaliyetten uzaklaşır. Mevkii şeref ve vakarını da meşru bir şekilde, yani kongrelerimizin esası veçhile

kabul edilmiyen kolordu komutanı ile valinin yeniden Ankaraya gönderileceğini ayrıca bildirdi. Ulusal Güçlerin durumu, hükûmetten beklenilen tutum ve İçişleri Bakanlığının izlemesi gereken yol hakkındda kendilerine ayrıntılı bilgi verildi. Ne yazık ki Başbakan durumu kavrayacak nitelikte görülmediği gibi İçişleri Bakanının da İstanbul polis müdürü ile jandarma komutanının değiştirilmesine ve yabancı hükûmetlerinin aleti olan bu makamların güvenilir ellere vermek konusunda hiç güçleri olmadığı anlaşıldı. Güçsüzlüğü ve miskinliği bilinen Müsteşar Keşfi Beyi Bursaya vali yaptığını ve ulusal savaşıma karşı olduğu için Diyarbakırdan alınan Faik Beyi de İçişleri Müsteşarı atadığını ekledi. Kısaca, sonuç olarak bu aymaz ve güçsüz topluluğun ulusal emellere uygun davranacağını ummuyoruz. Maraş ve yöresindeki Ulusal Güçlerin özverileri sonucu Fransızlara boşalttırılan yerlere Fransız basınının bize karşı kalem kullanacağından ürküldüğü için hükûmet tarafından el konamayacağını söylediler. Pek uzun ve sinirli olarak süren genel tartışmalardan anlaşıldığına göre Felâhı Vatan Birliği Kurulunca namuslu memurların atanması ve namussuzların değiştirilmesi hakkında hükûmete hiçbir etki yapılamıyacağı anlaşılmaktadır. Padişah hükûmete Meclisten daha çok egemendir. Genel politik durum gözönünde bulundurularak Ulusal Güçleri bu koşullarda hareket serbestliğini korumak zorunda bulunmaktadır. Meclisin şu günlerdeki ruhsal durumuna göre bu hükûmeti düşürerek yerine gerekli nitelikte ulusal bir kabinenin iktidara getirilmesi de olanak dışıdır."

İşte Meclis ve hükûmetin durumuyla ilgili olarak alınan bilgi yukarıya aktarılmıştır. Temsilci Kurul işgal altında ve çeşitli yabancı etkilerin baskısında bulunan İstanbulda daha millî ve özverili bir hükûmetin işbaşına getirilmesindeki güçlükleri kavradığından Başbakan Paşanın bilinen bildirisine karşı 17/2/1920 tarihindeki genelge ile görüşünü bütün örgütlerine duyurmuştu. Ulusal birliği bozma düşüncesile yapılacak her girişim ve saldırıyı akla uygun ölçüler içinde sonuçsuz bırakmak gereklidir. Ulusal emellere uygun bir barış elde edilmedikçe Ulusal Güçlerin çalışmalarını bırakması olanağının bulunmayacağı konusunda ilgililerin yeniden dikkati çekilmekle birlikte ulusal birlik ve dayanışmanın güçlendirilip sürdürülmesinde her zamandan daha çok dikkatli ve uyanık bulunululmasını özellikle rica eder ve dileriz Efendim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 238.

Kişiye özeldir **Erzurum, 23/2/1920**
Çok ivedidir

K.O. 20 K.

K: 22 Şubat 1920

Temsilci Kurula: İstanbul hükûmetinin durum ve gidişini ve buna karşı Temsilci Kurulun alması gereken tutumla ilgili görüşlerimi açık ve seçik olarak 23 Şubat 1920 tarihinde bilginize sunmuştum. Bu nedenle İstanbulda Mebuslar Meclisinde beliren tutuma karşı Temsilci Kurulun ve Ulusal Güçlerin ters ve baskıcı bir tutum takınmasını hiç uygun bulmuyorum. Yalnız Temsilci Kurulun bu işin içinden onuruyla çıkmasını ve işin sorumluluğunu ve durumun değerlendirilmesini Meb'uslar Meclisinin namus ve yurtserverliğine bırakmasını düşünüyorum. Şöyle ki: Eğer daha önce belirttiğim biçimlerde Ulusal Güçlerin ve Temsilci Kurulun varlığını korumasına sonunda Meb'uslar Meclisi yanaşmazsa o zaman kongrelerin kararları uyarınca Meb'uslar Meclisinin tam bir güvenlik içinde yasal denetleme hakkına sahip ve egemen olduğundan Temsilci Kurulun da artık Meb'uslar Meclisine karar alma işini bırakarak dağılmasını ve işbaşından çekilmesini yazar ve şimdiye kadar olan yurtsever çalışmaları için bir de teşekkür eder. Ama gerçekten Meb'uslar Meclisi böyle bir sorumluluğu üstlenerek kendilerinin duruma ve geleceklerine güvendikleri yollu bir karar alıp bildirecekleri çok şüphelidir. Bununla birlikte Rauf Beyefendi bu öneriyi yapar. Ve artık hiçbir şekilde kongrenin toplanmasına hiç olasılık kalmadığı ve milletin seçmiş olduğu meb'usların tümünün vereceği kararın Kongre kararı gibi sayılmasının en pratik ve akla yakın tutum olacağını dikkate olarak bu kararları alır da Temsilci Kurulun iş başından çekilmesini bildirirse o zaman Temsilci Kurul bunu memnunlukla kabul eder basına ve ülke içinde resmî genelgeyle duyurur. Ve artık çalışmalarına son verir. Şerefli ve onurlu yerini de yasal bir biçimde, yani kongrelerimizin ilkelerine uygun olarak Meb'uslar Meclisinin çağırı isteği üzerine saklı tutar. Kuş-

Levent Şahverdi Arşivi

Meclisi Millînin davet talebi üzerine mahfuz tutar. Şüphesiz ki, bir senedenberi ibramı millî ile husule gelmiş Aydın cephesi ne dağılıp Yunanlılara teslimi mukadderat eyler ve ne de bunları dağıtmak için hükûmet kuvvei teyidiyesini izhar edebilir. O mücahitler kendiliğinden ve sabıkı misillû devam eder. Fakat mevziî olur. Ve kolordu kumandanları kendi mıntakalarından bunu ahval ve maksada göre hüsnü suretle idare eyler. Ondan sonra da vaziyet ve harekâtı müstakbelemiz için zuhurata tâbi kalınır. İşte noktai nazarı âcizanem bundan ibaret olduğu maruzdur.

K.0.15 K.
Kâzım Kara Bekir

VESİKA, 239.

Balıkesir, 28/1/1336

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına

Atideki şifrenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine arzını rica ederim.

Rumeli sahilinde Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarda bulunan esliha ve mühimmatın Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna verilmiş, Rusyaya nakline teşebbüs edilmiş ve bu iş için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmişti. Balıkesir Heyeti Merkezîye azasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Millîyeden bir müfreze ile Lapseki ve oradan 26/27 - 1 - 1336 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vazıyet etmiş ve depo muhafızları olan Fransızları tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cephaneyi kısmen ve muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirmiş, esliha ve mühimmatı dahile sevkettikten sonra Fransız efradını iade etmiştir. Akbaşta âcizlerince sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus mitralyözü, yirmi bin sandık cepane mukayyet idi. Eğer bir aydanberi Akbaş deposundan bir tarafa silâh verilmemişe sekiz bin Rus tüfeği kâmilen yedimize geçmiş demektir. Bu vak'a üzerine Düveli İtilâfiyenin ne gibi bir teşebbüste bulunacakları henüz meçhul olup şimdiye kadar İstanbulun ve Kolordunun da bu meseleden malûmatları olmadığı maruzdur.

Fırka 61 Kumandanı
Kâzım

Şifre ***Ankara, 29/1/1336***

Balıkesirde Fırka 61 Kumandanı Kâzım Beyefendiye

C: 28/1/1336

Köprülülü Hamdi Beyin fedakârane ve cesurane hareketle elde eylediği şayanı gıpta muvaffakıyetten mütehassıl teşekküratımızın mumaileyhe tebliğine delâlet buyurulmasını rica eder böyle azîm bir muvaffakıyete saik olan zâtı biraderilerini tebrike şitap eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Şifre ***Ankara, 29/1/1336***

TAMİM

Bir suretinin Heyeti Merkezîyelere itası rica olunur.

Gelibolu civarında Akbaş mevkiinde Fransızların tahtı muhafazasındaki depolarımızda bulunan esliha ve mühimmatın Düveli İtilâfiye tarafından Denikin ordusuna itası kararlaştırılması ve bunların nakli için dört gün mukaddem bir Rus vapuru Geliboluya gelmesi üzerine Balıkesir Heyeti Merkezîyesi azasından ve fedakâr arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Bey Kuvayi Millîyeden bir müfreze ile Lâpsekiye ve oradan 26/27 - 1 - 1336 gecesi sallarla Rumeli sahiline bilmürur Akbaş depolarına vazıyet ettiği ve depo muhafızı olan Fransız efradını tevkif ve hututu muhabereyi kat'ettikten sonra eslihayı kâmilen ve cephaneyi kısmen ve muhafız Fransız efradını da mahfuzen Lâpsekiye naklettirdiği ve esliha ve mühimmatı dahile sevkten sonra mevkuf Fransızları iade eylediği ve bir ay evvel Akbaş deposunda sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus mitralyozu, yirmi bin sandık cephane olduğu mukayyet ise de istirdat olunan mıktarın henüz tesbit edilmediği bildirilmiştir.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

ku yoktur ki, bir senedenberi ulusun üstlenmesi ile oluşmuş bulunan Aydın cephesi de dağılıp Yunanlılara kaderini teslim eder ve ne de bunları dağıtabilir. O kutsal savaşçılar kendiliklerinden ve eskisi gibi savaşı sürdürürler. Fakat savaş o yerlere sınırlı kalır. Ve kolordu komutanları kendi bölgelerinde bunu durumlara ve amaca göre iyi yolda idare eder. Ondan sonra da gelecekteki durum ve davranışlarımız olayların gelişmesine göre düzenlenir. İşte benim değersiz düşüncem budur. Bilginize sunulur.

K.O. 15 K.
Kâzım Kara Bekir

BELGE, 239.

Balıkesir, 28/1/1920

Ankarada K.O. 20 Komutanlığına

Aşağıdaki şifrenin Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine sunulmasını rica ederim.

Rumeli kıyısında Gelibolu yakınlarında Akbaş denilen yerde Fransızların korumasındaki depolarda bulunan silâhlar ve cephane İtilâf Devletleri tarafından Denikin ordusuna verilmiş, Rusyaya taşınmasına girişilmiş ve bu iş için dört gün önce bir Rus vapuru Geliboluya gelmişti. Balıkesir Merkez Kurulu üyelerinden ve özverili arkadaşlarımızından Köprülülü Hamdi Bey Ulusal Güçlerden bir birlikle Lâpsekiye ve oradan 26 - 27/1/1920 gecesi sallarla Rumeli kıyısına geçerek Akbaş depolarına el koymuş ve depo bekçileri olan Fransızları tutuklayarak haberleşme hatlarını kesdikten sonra silâhların tümünü ve cephanenin bir bölümünü ve bekçi Fransız erlerini de gözetim altında Lâpsekiye taşıtmış, silâhlarla cephaneyi içerilere gönderdikten sonra Fransız erlerini geri yollamıştır. Akbaşta, bana göre sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus ağır makineli tüfeği, yirmi bin sandık cephane kayıtlı idi. Eğer bir aydan beri Akbaş deposundan bir tarafa silâh verilmemişse sekiz bin Rus tüfeği tümüyle elimize geçmiş demektir. Bu olay üzerine İtilâf Devletlerinin ne gibi bir girişimde bulunacakları daha bilinmemektedir. İstanbulun ve Kolordunun da daha bu olayı bilmediklerini bilginize sunarım.

Tümen 61 Komutanı
Kâzım

Şifre **Ankara, 29/1/1920**

Balıkesirde Tümen 61 Komutanı Kâzım Beyefendiye

K: 28/1/1920

Köprülülü Hamdi Beyin özverili ve yürekli davranışla elde ettiği imrendirici başarıdan doğan teşekkürlerimizin kendisine bildirilmesine aracı olmanızı rica eder böyle büyük bir başarıya fırsat veren siz kardeşimizi de kutlarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Şifre **Ankara, 29/1/1920**

GENELGE

Bir örneğinin Merkez Kurullarına verilmesi rica olunur. Gelibolu yakınlarında Akbaş denilen yerde Fransızların korumasındaki depolarımızda bulunan silâhlarla cephanenin İtilâf Devletleri tarafından Denikin ordusuna verilmesi ve bunların taşınması için dört gün önce bir Rus vapuru Geliboluya gelmesi üzerine Balıkesir Merkez Kurulu üyelerinden ve özverili arkadaşlarımızdan Köprülülü Hamdi Beyin Ulusal Güçlerden bir birlikle Lâpsekiye ve oradan 26 - 27/1/1920 gecesi sallarla Rumeli kıyısına geçerek Akbaş depolarına elkoyduğu ve depo bekçisi olan Fransız erlerini tutuklayarak haberleşme hatlarını kestikten sonra silâhların tümünü ve cephanenin bir bölümünü ve bekçi Fransız erlerini de gözetim altında Lâpsekiye taşıtmış ve silâhlarla ve cephaneyi içerilere gönderdikten sonra tutuklu Fransızları geri yolladığı ve bir ay önce Akbaş deposunda sekiz bin Rus tüfeği, kırk Rus ağır makineli tüfeği, yirmi bin sandık cephane olduğu kayıtlı ise de geri alınanların sayısının daha saptanmadığı bildirilmiştir.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 240.

Mahrem ve zevata mahsustur ***3/2/1336***

On İkinci Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat Yirminci Kolordu Kumandanlığına
Elli Altıncı Fırka Kumandanlığına
Birinci Fırka Kumandanlığına
Berayi malûmat Refet Beyefendiye
Berayi malûmat Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat On Beşinci Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat On Üçüncü Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat On Dördüncü Kolordu Kumandanlığına
Berayi malûmat Fırka 61 Kumandanlığına

1 - Çanakkalede Akbaşta sırf Düveli İtilâfiye askerleri tahtı muhafazasında bulunan esliha ve cephane deposundan gûya bir mıktar esliha ve cepane kaçırıldığını bahane ederek İngilizler Bandırmaya iki yüz kişi çıkarmıştır. Afyon Karahisar, Eskişehir gibi Düveli İtilâfiye askerinin de bulunduğu mahallerdeki cephaneliklerimize suikast veyahut bunların muhteviyatını istifade edilemiyecek bir mahalle nakledecekleri haber verilmektedir.

2 - Harekâtı Millîye mıntakaları gerisindeki esliha ve cephanelerimiz birer bahane ile alınacak ve mühim nakliyat noktaları yeniden işgal edilecek olursa bu gibi teşebbüsatı hainane cephelerde elyevm kavga eden millî kuvvetlerimizi ne derece duçarı zâf edeceği müstağnii arz ve izahtır. Mukavemet meselesi mevzuubahs olunca en başta bulunan kumandanlarımızın rehber olacağı nazarı itibara alınarak berveçhiati bazı mütaleatın arzı lâzimeden görülmüştür:

Bazı arkadaşlarımızın işgalin tevsii, resmî bir muhasamanın ihdası gibi ihtimalâtı nazarı dikkate alarak mukavemet hususunda tereddüde düşmek suretile zaman kaybettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi ahvalde kendi mıntakalarında mevcut bilcümle millî kuvvetlerden istifade edecekleri tabiî bulunan kumandanlarımızın birkaç misli faik kuvvet temin edecekleri, milliyet namı altında icra edecekleri harekâtın da resmî bir muhasamayı intaç edemiyeceği şüphesizdir. Düşmanın yabancı bir mıntakada ekseriya müstemleke askerile münferit bir vaziyetle bulunması da icraatla cür'etini tenkis eden esbaptır. Bunun için cephedeki millî kuvvetlerimizin mukavemetini tenkis edebilecek ve lüzumu halinde istiklâlimizi müdafaa esnasında bizi zayıf düşürmek maksadile ecanibin yeniden vukubulacak işgal ve tecavüzlerine karşı bilcümle kumandanlarımızın kemali azim ve kat'iyetle hareket eylemelerini bilhassa rica eylerim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 241.

Müstaceldir ***Harbiye, 3/3/1336***

Zata mahsustur

K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Ali Rıza Paşa Kabinesinin istifanamesi sureti berveçhiatidir: (Rauf)

Suret: Malûmu âlii cenabı şehriyarîleri buyurulduğu üzere Heyeti Vükelâca amali millîyei meşruamızı istihsal ve sulhün teahhuru in'ikadından mütevellit galeyan ve tezebzübü teskin ve izale gayesini takiben aleddevam sarfı mesai ve gayret ve Avrupada lehimize bazı temayülât tezahür edince birtakım katliam şayiaları tekevvün etmesi ve bu türlü ekâzibin tashihi için yazılan ajan telgrafnameleri ile gazete makalelerinin sansüre uğraması gibi teşvişata ilâveten hergün bir suretle tesadüf olunan müşkülâtı mütenevviann iktihamına bezli makderet edilmekte bulunulduğu halde Yunanlıların karşısında bulunan Kuvayi Millîyenin üç kilometre daha geriye çekilmesi hakkında Düveli Müttefika Fevkalâde Komiserleri canibinden batakrir vaki olan teklifin kabili icra olmadığına dair delâili muknia serdile yazılan takrir cevabının tebliği üzerine Yunanlılar bugünkü Salı günü Kuvayi Millîyeye taarruz ederek Gölcük yaylası ile Bozdağını işgal etmişlerdir. İka ettikleri fecayi bütün âlem nazarında sabit olan Yunanlıların haddizatinde –bigayri hakkın– işgal

BELGE 240.

Gizli ve kişiye özeldir **3/2/1920**

On İkinci Kolordu Komutanlığına
Bilgi için Yirminci Kolordu Komutanlığına
Elli Altıncı Tümen Komutanlığına
Birinci Tümen Komutanlığına
Bilgi için Refet Beyefendiye
Bilgi için Üçüncü Kolordu Komutanlığına
Bilgi için On Beşinci Kolordu Komutanlığına
Bilgi için On Üçüncü Kolordu Komutanlığına
Bilgi için On Dördüncü Kolordu Komutanlığına
Bilgi için Tümen 61 Komutanlığına

1 - Çanakkale Akbaşta salt İtilâf Devletleri askerlerinin korumasında bulunan silâh ve cephane deposundan sözde bir mıktar silâh ve cephane kaçırıldığını bahane ederek İngilizler Bandırmaya iki yüz kişi çıkarmıştır. Afyon, Eskişehir gibi İtilâf Devletleri askerinin de bulunduğu yerlerdeki cephaneliklerimize suikast yapılacağı ya da bunların içindekileri yararlanılamıyacak bir yere taşıyacakları öğrenilmiştir.

2 - Ulusal Savaşım bölgeleri gerisindeki silâh ve cephanelerimiz birer bahane ile alınacak ve önemli taşıma noktaları yeniden işgal edilecek olursa bu gibi haince girişimler cephelerde bugün dövüşen millî kuvvetlerimizi ne kadar zayıflatacağını uzun uzun anlatmaya gerek yoktur. Karşı koyma işi sözkonusu olunca en başta bulunan komutanlarımızın önder olacağı dikkate alınarak aşağıdaki bazı düşüncelerin bildirilmesi gerekli görülmüştür:

Bazı arkadaşlarımızın işgalin genişletilmesi, resmî bir savaşın çıkması gibi olasılıkları dikkate alarak karşı koyma konusunda kararsız kalmak yoluyla zaman kaybettikleri anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlarda kendi bölgelerindeki tüm ulusal kuvvetlerden yararlanacakları doğal olan komutanlarımızın birkaç kat üstün güç sağlayacakları, milliyet adına yapacakları işlerin de resmî bir savaşa yol açmayacağı kuşkusuzdur. Düşmanın yabancı bir bölgede çoğu kez sömürge askerile dağınık bir durumda bulunması da eyleme geçmekteki ataklığını azaltacak nedenlerdendir. Bunun için cephedeki ulusal kuvvetlerimizin direncini azaltabilecek ve gerektiğinde bağımsızlığımızı savunma sırasında bizi güçsüz düşürmek amacıyla yabancıların yeniden yapacakları işgal ve saldırılara karşı tüm komutanlarımızın tam kararlılık ve kesinlekli davranmalarını özellikle rica ederim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 241.

İvedidir **Harbiye, 3/3/1920**

Kişiye özeldir

K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Ali Rıza Paşa Kabinesinin görevden çekilme yazısının örneği aşağıdadır: (Rauf)

Örnek: Yüce Padişahın bilgileri içinde olduğu gibi Bakanlar Kurulunun haklı ulusal emellerimizin elde edilmesinin ve barış yapılmasının gecikmesinden doğan kaynaşma ve kargaşayı yatıştırma ve giderme amacını güderek süregelen çalışma ve çabaları ve Avrupada bizden yana bazı eğilimler belirmesi üzerine birtakım kıyım söylentileri oluşmasına ve bu türden yalanların düzeltilmesi için yazılan ajan telgraflarıyla gazete makalelerinin sansüre uğraması gibi karşıtırıcılığa ek olarak hergün ayrı bir biçimde rastlanan çeşitli güçlüklerin üstesinden gelmeye uğraşılmakta bulunduğu bir durumda Yunanlıların karşısında bulunan Ulusal Güçlerin üç kilometre daha geriye çekilmesi hakkında İtilâf Devletleri Olağanüstü Komiserlerince verilen nota ile yapılan önerinin yerine getirilmesi olanağı bulunmadığı hakkında inandırıcı kanıtlar belirtilerek verilen notanın yanıtının bildirilmesi üzerine Yunanlılar bugünkü Salı günü Ulusal Güçlere saldırarak Gölcük yaylası ile Bozdağını işgal etmişlerdir. Yaptıkları kıyımlar tüm dünyaca kanıtlanmış olan Yunanlıların

Levent Şahverdi Arşivi

ettikleri İzmiri artık tahliye etmelerini milleti Osmanîye tarafından intizar olunmakta iken bilâkis şu suretle bir tecavüz daha ika etmeleri ezhanı ahaliyi fevkalâde tahdiş ederek envai netayici elîmeyi istilzam edebileceğinden hakku adle ve aklu hikmete külliyyen mugayir olan şu tecavüz karşısında heyetçe istifada muztar kaldığımızı atebei ulyayı şevketpenahilerine arza müsaraat ederim. Olbapta ve katıbei ahvalde emrü ferman. 12 Cemaziyelevel 1338, 3 Mart 1336

Harbiye Nezareti Seryaveri
Salih

VESİKA, 242.

Beşiktaş, 3 Mart 1336

K. O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kuvayi Millîyenin Yunanlılar karşısındaki cephesinin üç kilometre geriye alınması hakkında on beş gün evvel İtilâf mümessileri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti. Dün şedidülmeal ikinci bir nota daha verilmiş olmasından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan Reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız (h, h d d h) mütelâşi fakat (v r t a) arzuya muvafık bir kabinenin mevkii iktidara getirileceğinden emindirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticaîyede muvaffak olabilmeleri için Ferit Paşa ve yaranından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdi şahanede oradan tedabiri müessirede bulunulması ve her halde vakıt kazanmak için İstanbulda Meclisi Meb'usan vasıtasile Kuvayi Millîyenin temini hakimiyeti kanuîyesi esbabının istikmali maruzdur. (Kara Vasıf)

Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket
Harbiye, 3/3/1336

K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Rahatsızım ve yataktayım. Meb'usanda bulunan Vasıf Beyden aldığım haberde kabinenin istifa ettiği ve sebebi istifanın da İtilâf mümessillerinin İzmir cephesinde Milne hattına çekilmek için verdikleri notayı hükûmetin reddetmesi üzerine Bozdağ cephesinde Yunanlıların kuvvetle taarruza geçmeleri olduğu bildiriliyor. Gruptan Celâlettin Bey refakatinde bir heyetin saraya azimet ettikleri de anlaşıldı. Maksatları İtilâf Hükûmetlerinin teşebbüslerinden evvel Ferit Paşadan gayrı ve Kuvayi Millîyece makbul olabilecek bir hükûmetin mevkii iktidara getirilmesini temin imiş. Netice malûm olunca arzederim. (Rauf)

Harbiye Seryaveri
Salih

Gayet aceledir ***Harbiye, 3/3/1336***
Zata mahsustur

K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Gayet mahrem şahsa ait rapordur: Evelki telgrafa zeyildir. Grup reisi ile Meclis reisi vekilleri saraya gönderildi. Padişah müstafi Sadrazamla ve anı müteakiben Danimarka sefirini kabul ile meşgul olduğundan başkâtip ve başmabeyinci ile müzakerelerini emretmiş. Grup reisi teşkilâtı millîyenin padişaha sadakatini ve makasıdı vataniyesini, pakt esaslarını ve teşkilâtını millîyeye müstenit grubun nizamnamesini evvel ve âhir badettafsil sabah arzedilen istifa hadisesini söyler ve netice olarak padişah reisini ve şeyhülislâmı bizzat intihap etmek hakkına maliktir. Bilmukabele Mecliste kabineye itimat veya ademi itimat salâhiyetini haizdir. Memleketin buhranı vükelâ ve saireye tahammülü yoktur. Böyle bir hal vaki olmamak için padişah iyi düşünür meclis ve ekseriyetin fikrini düşünmeli. Ferit Paşa ve yaranını ve hatta Tevfik Paşayı sakın intihap etmemeli.

Neticesi buhrandır. Zaten tecrübe edilmiştir. Başkâtip huzura arz ve berveçhiati cevabı tebliğ etmiştir:

gerçekte - haksız olarak - işgal ettikleri İzmiri artık boşaltmaları Osmanlı milleti tarafından beklenmekte iken tam tersine böyle bir saldırı daha yapmaları halkın kafasını olağanüstü kurcalayarak türlü acı sonuçlar yaratabileceğinden hak ve adalete ve akıl ve bilime taban tabana aykırı düşen bu saldırı karşısında kurulumuzun görevden ayrılmak zorunda kaldığını Padişahımızın bilgisine ivedi olarak sunarım. Bu konuda ve her durumda ne emrederseniz o olur. 12 Cemaziyelevel 1338, 3 Mart 1920.

Savaşişleri Bakanlığı Başyaveri
Salih

BELGE, 242.

Beşiktaş, 3 Mart 1920

K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine Ulusal Güçlerin Yunanlılar karşısındaki cephesinin üç kilometre geriye alınması hakkında on beş gün önce İtilâf Devletleri temsilcileri tarafından verilen notaya hükûmet ret yanıtı vermişti. Dün çok sert içerikli ikinci bir nota daha verilmiş olmasından hükûmet bugün Meb'uslar Meclisinde görevden çekilmiştir. Hükûmetle birlikte Meb'uslar Meclisi Başkanı da Padişahın yanındadır. Meb'uslarımız (h, h d d h) telâşlı ama (v r t a) istenilene uygun bir kabinenin işbaşına getirileceğine güveniyorlar. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla düzenledikleri irticacı işlerde başarılı olabilmeleri için Ferit Paşa ve yakınlarından birinin başkanlığında bir kabinenin işbaşına gelmesi olasıdır. Meclisi elbette dağıtacaklardır. Padişah katında sizin oradan etkin önlemler almanızı ve her halde vakıt kazanmak için İstanbulda Meb'uslar Meclisi aracılığıyla Ulusal Güçlerin yasal egemenliğinin sağlanması için gerekenlerin yapılması rica olunur. (Kara Vasıf)

Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket
Harbiye, 3/3/1920

K.O. 20 K.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Rahatsızım ve yataktayım. Meb'uslar Meclisinde bulunan Vasıf Beyden aldığım haberde kabinenin görevden çekildiği ve çekilme nedeninin de İtilâf Devletleri temsilcilerinin İzmir cephesinde Milne hattına çekilmek için verdikleri notayı hükûmetin reddetmesi üzerine Bozdağ cephesinde Yunanlıların kuvvetle saldırıya geçmeleri olduğu bildiriliyor. Gruptan Celâlettin Beyin yanında bir kurulla saraya gittikleri de anlaşıldı. Amaçları İtilâf Devletlerinin girişimde bulunmalarından önce Ferit Paşanın dışında ve Ulusal Güçlere kabul edilebilecek bir hükûmetin işbaşına getirilmesini sağlamak imiş. Sonuç öğrenilince bilginize sunarım. (Rauf)

Savaşişleri Başyaveri
Salih

Çok ivedidir **Harbiye, 3/3/1920**
Kişiye özeldir

K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Çok gizli kişiye özel rapordur: Önceki telgrafa ektir. Grup başkanı ile Meclis başkan vekilleri saraya gönderildi. Padişah görevden çekilen Başbakanla ve ondan sonra da Danimarka sefirini kabul ile meşgul olduğundan başkâtip ve başmabeyinci ile görüşmelerini emretmiş. Grup başkanı ulusal örgütlerin padişaha bağlılığını ve vatan yolundaki amaçlarını, pakt ilkelerini ve ulusal örgütlere dayanan grubun tüzüğünü bildirip açıkladıktan sonra sabah sunulan görevden çekilme dilekçesinin verilmesi olayını söyler ve sonuç olarak padişahın kabine başkanını kendisi seçmek hakkı vardır. Buna göre Meclis de kabineye güven ya da güvensizlik bildirmeye yetkilidir. Ülke hükûmet bunalımına ve benzer olaylara katlanamaz. Böyle bir durum meydana gelmesin diye padişahın iyi düşünür meclis ve çoğunluğun görüşünü öğrenmeli. Ferit Paşa ve yardakçılarını ve hatta Tevfik Paşayı sakın seçmemeli.

Sonuç bunalımdır. Bunlar denenmiştir. Başkâtip (söylenenleri) padişahın bilgisine sunmuş ve aşağıdaki yanıtı bildirmiştir:

Levent Şahverdi Arşivi

Bütün meb'uslara selâm; ahval ve vaziyetin vahametini ben de onlar kadar müdrikim. İcabı hal ve vaziyete göre birisini intihap edeceğim. Onun salâhiyetine tecavüzle rüfekasının intihabımı müdahale edemem. Ancak ona ekseriyet grubu ile anlaşmasını tavsiye edeceğim demiştir. Heyet bilteşekkür ayrılmışlardır. Şimdi Cengiz, İsa beraberiz. Arzı tazimat eyleriz. (Rauf)

Seryaver Binbaşı
Salih

VESİKA, 243.

Şifre ***4 Mart 1336***

TAMİM

İstanbulda teşekkül eden bir cemiyeti fesadiye İngilizlerle müttehiden:

1 - Hükûmetin ıskatı ile Ferit Paşa veya emsalinden bir hükûmet tesisi

2 - Mealinin feshi

3 - Kuvayi Millîyenin ilgası

4 - İstanbulda bir şûrayı hilâfet teşkili

5 - Bolşeviklik aleyhinde fetva ısdarı

Hususatının takarrür ettirildiği tahakuk etmiş veAnzavur harekâtı ile beraber İngilizlerin hükûmeti tazyik etmeleri mezkûr mukarrerat cümlesinden olduğu İstanbuldan bildirilmiştir. Arzı malûmat eyleriz.

İşbu malûmatın heyeti merkeziyelere de iblâğı rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 244.

Şifre ***Ankara, 4/3/1336***
Müstacel

TAMİM

İstanbuldaki heyetimizden üç Mart tarihli olarak vürud eden malûmatı berveçhiati avnen arzederiz:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması hakkında on beş gün evvel İtilâf mümessilleri tarafından verilen notaya hükûmet cevabı ret vermişti. Dün şedidülmeal ikinci bir nota da verilmiş olmasından hükûmet bugün Meclisi Meb'usan huzurunda istifa etmiştir. Hükûmetle beraber Meclisi Meb'usan Reisi de mabeyindedirler. Meb'uslarımız mütelâşidirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla tertip ettikleri harekâtı irticaîyede muvaffak olabilmek için Ferit Paşa ve yaranından birinin tahtı riyasetinde bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi muhtemeldir. Meclisi bittabi feshedeceklerdir. Nezdi şahanede oradan tedabiri müessiride bulunulması ve Meclisi Meb'usanın takviyesi esbabının istikmali maruzdur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 245.

Gayet mühimdir ***Harbiye, 8/3/1336***
Zata mahsustur

Ankarada K.O. 20 Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Suret. Hakipayi şahanelerine şifahen arzettiğim üzere daima ennecatüfissıdık düsturuna istinaden berveçhiati maruzatımı süddei seniyelerine arz ve takdime cür'etyap oluyorum.

1 - Milletin mümessilleri bulunan Meclisi Meb'usan Heyeti, bilaistisna makamı hilâfet ve saltanatı ve bilhassa nefsi nefisi humayunlarına bilâkaydüşart ve lâyezal bir surette sadakati kâmile ile merbuttur. Keza Kuvayi Millîye aynı hissiyat ile mütehassis ve yegâne gayesi taç ve tahtı mülûkâneleri etrafında toplanarak hukuku mukaddesei hilâfetpenahîlerini ve menafii mülkü milleti her türlü halelden masun bulundurmak uğruna ifnayı hayat eylemektir. Bu husus ta zâtı akdesi tacidarîlerini herne suretle arzu buyurulursa tatmin ve temeni hazırlar ve bunu Meclisi Meb'usan

Tüm meb'uslara selâm; durum ve gidişin ağırlığını ben de onlar kadar biliyorum. Durum ve gidişin gereğine uygun birisini seçeceğim. Onun yetkisine el atıp arkadaşlarının seçilmesine karışamam. Ancak ona çoğunluk grubu ile anlaşmasını öğütleyeceğim demiştir. Kurul teşekkür edip ayrılmışdır. Şimdi Cengiz, İsa birlikteyiz. Üstün saygılar sunarız. (Rauf)

Başyaver Binbaşı
Salih

BELGE, 243.

Şifre **4 Mart 1920**

GENELGE

İstanbulda kurulan bozguncu bir dernek İngilizlerle birlik olarak:

1 - Hükûmetin düşürülerek Ferit Paşa ya da benzerlerinden bir hükûmet kurulması

2 - Meclisin dağıtılması

3 - Ulusal Güçlerin kaldırılması

4 - İstanbulda bir halifelik danışma kurulu oluşturulması

5 - Bolşevikliğe karşı halife buyruğu çıkarılması.

Noktalarının kararlaştırıldığı kesinlikle anlaşılmış ve Anzavur saldırısı ile birlikte İngilizlerin hükûmete baskı yapmalarının bu kararlardan olduğu İstanbuldan bildirilmiştir. Bilgi sunarız.

Bu bilgilerin merkez kurullarına da iletilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 244.

Şifre **Ankara, 4/3/1920**
İvedi

GENELGE

İstanbuldaki kurulumuzdan üç Mart tarihli olarak gelen bilgileri aşağıda olduğu gibi bilginize sunarız:

Yunanlılar karşısındaki cephenin geriye alınması ile ilgili olarak on beş gün önce İtilâf Devletleri temsilcileri tarafından verilen notaya hükûmet ret yanıtı vermişti. Dün çok sert ikinci bir nota daha verilmiş olduğundan hükûmet bugün Meb'uslar Meclisinde görevden çekilmiştir. Hükûmetle birlikte Meb'uslar Meclisi Başkanı da padişahın yanındadır. Mebuslarımız telâş içindedirler. İngilizler Hürriyet ve İtilâf ve Nigehbancılarla düzenledikleri gerici işlerde başarılı olabilmek için Ferit paşa ve yandaşlarından birinin başkanlığında bir kabinenin iş başına gelmesi olasıdır. Meclisi elbette dağıtacaklardır. Padişah katında sizlerin ordan etkin önlemler almanızı ve Meb'uslar Meclisinin güçlendirilmesi için gerekenin yapılması sunulur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 245.

Çok önemli ve **Harbiye, 8/3/1920**
Kişiye özeldir

Ankarada K.O. 20 Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

Örnek. Siz Padişahıma sözle bildirdiğim gibi her zaman kurtuluş doğruluktadır ilkesine dayanarak aşağıdaki dileklerimi size sunmaya cesaret ediyorum.

1 - Milletin temsilcileri olan Meb'uslar Meclisi Kurulu, ayrıksız olarak hilâfet ve saltanata ve özellikle sizin (padişahın) kişiliğinize kayıtsız şartsız ve sonsuz bir surette tam sadakatle bağlıdır. Bunun gibi Ulusal Güçler de aynı duygularını taşımakta ve tek amacı padişahın taç ve tahtı etrafında toplanarak kutsal halifelik haklarını ve ülke ve ulus çıkarlarını her türlü saldırıdan uzak bulundurmak uğrunda canını feda etmektedir. Bu konuda size ne yoldan dilerseniz o yoldan güvence vermeye hazırdırlar ve Meb'uslar Meclisi de buna kefildir. Gerek Meclis ve gerek Ulusal

Levent Şahverdi Arşivi

dahi zâmin ve mütekeffildir. Gerek Meclis ve gerek Kuvayi Millîye makamı hilâfet ve saltanatı seniye ve devlet ve millet için imkânı hayal bulunmadığına bütün imanile kaniler. Buhranı vükelânın devamının Anadoluda pek büyük galeyan ve heyecanı efkâra sebebiyet verdiği nahiyelere varıncaya kadar her taraftan gelen yüzlerce telgrafnameler mündericatından müsteban olmaktadır. Keza Meclisi Meb'usanın haleti ruhiyesi de bu merkezdedir. Mebusan umumiyetle şu buhranı azim zamanında kabine buhranının devamını devlet için pek tehlikeli bulmaktadırlar. Buhrana süratle bir hatime verilerek efkârı hariciyeye takdimen hâsıl olan efkârı umumîyei dahiliyenin tatmini derecei vücupta görülmektedir.

2 - Amali millîyeyi tatmin eyliyemiyecek bir kabinenin mevkii iktidara gelmesi memaliki Osmanîyede hayatı millîyeyi tehlikeye ilka edebilecek vakayii müessife tevlidine sebebiyet verebilir. Amali millîyeye muhalif bir kabinenin tesiratile şarktan gelebilmesi muhtemel olan seyli beliyeye mukavemet kuvveti münkesir ve bunun bu cereyana karşı mevcut azim ve kuvveti duçarı zâf olabilir. Maazallah vahdeti millîyede teşettüt ve nifak ve tefrika hâsıl olarak makamı hilâfet ve saltanata ve devlet ve milletin haricî ve dahilî düşmanlarına bir fırsat verilmiş olur. Bir mecburiyeti elîme tahtı tesirinde Anadolu, Heyeti Meb'usanı serbest addedemiyerek yeniden icrayı intihabat ile Meclisi Milliyi toplıyarak müdafaai hukuku devlet ve millet vazifesini ifaya teşebbüs etmesi dahi varidi hatırdır. Her suretle calibi dikkat ve itibar olan hususatı anifenin hakipayı meali cayi hilâfetpenahilerine arzını kendime mukaddes bir vazife addederim. Ferman padişahı celilülûnvan efendimiz hazretlerinindir. İmza: Meclisi Meb'usan Reisi kulları Celâlettin Arif. 6 Mart 1336 (Rauf)

Harbiye Nezareti Seryaveri Binbaşı
Salih

VESİKA, 246.

Edirne, 31/12/1336

K. O. 20 K.

Heyeti Temsilîyeye:

Trakyanın ahvali hazırasına dair berveçhiati mevadın ehemmiyetle nazargâhı samilerine arzını vecibe addeder ve Türklerin Avrupada son parçasını teşkil eden Trakya ve Garbî Trakyada siyaseten ve idareten daha esaslı tedabir ittihazı lüzumunu arzeylerim.

1 - Garbî Trakya hali hazırile Fransızların himayesi altında bir Yunan kolonisidir. Ve günden güne Yunan boyasına girmektedir.

2 - Dedeağaç ile Karaağaç arasındaki Mericin sağ sahil mıntakası bahren ve berren gönderilen Yunan muhacirlerile dolmaktadır.

3 - Üç aylık zehairi ile gönderilen bu muhacirlerin Atina bankasından kendilerine tevdi edilmiş birçok paraları da vardır ve bunlara yardım etmek vesilesile Rum heyeti milliyelerine de Atina bankasından küllî meblâğ tevzi edilmiştir.

4 - Garbî Trakyada yapılmakla olan jandarma teşkilâtına Rumlar kaydedilmekte ve zabitleri de Yunan zabitlerinden tayin ve noksanları da aynı membadan ikmal olunmaktadır.

5 - Garbî Trakya idare memurları hep Rumlardan tayin ve kahir islâm ekseriyetini haiz olan İskeçede bile bu esasa riayet olunmaktadır.

6 - Şarkî Trakyayı da Garbî Trakyaya ilhak ve Fransa himayesi altında bir Yunan idaresi tesis etmek Fransız ve Yunanlıların gayei emelleridir. Franchet d'Esperey'in Atinaya gitmesi de noktai nazarıma göre bu husus ile pek alâkadardır.

7 - Şarkî Trakyada hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrat terhisi vesilesile müsellâh olarak mütemadiyen efrat gönderilmekte ve silâhsız olarak terhis edilen efradın silâhları bu taburda kalmaktadır. Belki de Rumlara gizliden tevzi olunmakta ve terhis olunan bu efrat da ekseriyetle memaliki Osmanîye dahiline dağılmaktadır.

8 - Çok zamanlarda, Yunan taburu merkezi olan Lüleburgaza küllî mıktarda gelen bombaların; Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköyündeki müfrezelerine tevzii muhtemeldir.

9 - Rumların merkezi İstanbulda bulunan esaslı iki komitesi vardır. Birisi muavenet komitesi, diğeri Trakya komitesidir. Muavenet komitesinin Rumların kesafet hâsıl ettiği mahallerde birer müfettiş ve o mahallin ileri gelenlerinden müteşekkil birer komitesi vardır. Vazifeleri muhacirin

Güçler halifelik ve saltanat ve* devlet ve millet için yaşama olanağı bulunmadığına bütün içtenliğiyle inanmaktadır. Hükûmet bunalımının sürmesinin Anadoluda çok büyük kaynaşmalara ve kamuoyunda gerginliğe yol açtığı bucaklara varıncaya kadar her taraftan gelen yüzlerce telgrafda yazılanlardan anlaşılmaktadır. Bunun gibi Meb'uslar Meclisinin ruhsal durumu da böyledir. Meb'uslar genellikle bu büyük bunalım zamanında kabine bunalımının sürmesini devlet için çok tehlikeli bulmaktadırlar. Bunalıma hızla bir son verilerek dış kamu oyundan önce oluşan iç kamu oyunun yatıştırılması son derece gerekli görülmektedir.

2 - Ulusal emelleri karşılayamıyacak bir kabinenin işbaşına gelmesi Osmanlı ülkelerinde ulusal yaşamı tehlikeye sokabilecek üzücü olayların doğmasına neden olabilir. Ulusal emellere aykırı bir kabinenin etkisiyle doğudan gelebilmesi olası olan bela seline karşı koyma gücü kırılmış olabileceği gibi akıma karşı var olan direnç ve gücü azalabilir. Allah korusun ulusal birlikte bölünme ve anlaşmazlık ve ayrılık olursa halifelik ve saltanata ve devlet ve milletin dış ve iç düşmanlarına bir fırsat verilmiş olur. Acı bir zorunluğun etkisiyle Anadolunun, Meb'uslar Meclisini özgür saymayarak yeniden seçim yaparak Ulusal Meclisi toplayıp devlet ve millet haklarını savunma görevini yapmaya girişmesi de düşünülebilir. Her bakımdan dikkate değer ve göz önünde bulundurulmak gereken bu noktaları siz halifemize bildirmeyi kendim için kutsal bir ödev sayarım. Emir sizindir. İmza: Meb'uslar Meclisi Başkanı kulunuz Celâlettin Arif. 6 Mart 1920 (Rauf)

Savaşişleri Bakanlığı Başyaveri Binbaşı
Salih

BELGE, 246.

Edirne, 31/12/1919

K.O. 20 K.

Temsilci Kurula:

Trakyanın şimdiki durumuna ilişkin aşağıdaki noktaları önemle gözlerinizin önüne koymayı borç bilir ve Türklerin Avrupada son parçasını oluşturan Trakya ve Batı Trakyada politika ve yönetim açısından daha köklü önlemler alınması gerekliliğini bilginize sunarım.

1 - Batı Trakya bugünkü durumuyla Fransızların koruması altında bir Yunan sömürgesidir. Ve günden güne Yunan boyasına girmektedir.

2 - Dedeağaç ile Karaağaç arasındaki Mericin sağ kıyı bölgesi denizden ve karadan gönderilen Yunan göçmenleriyle dolmaktadır.

3 - Üç aylık yiyecekleriyle gönderilen bu göçmenlerin Atina bankasından kendilerine verilmiş birçok paraları da vardır ve bunlara yardım etmek amacıyla Rum ulusal kurullarına da Atina bankasından pek çok para dağıtılmıştır.

4 - Batı Trakyada yapılmakta olan jandarma örgütüne Rumlar yazılmakta ve subayları da Yunan subaylarından atanmakta ve eksikleri de aynı kaynaktan tamamlanmaktadır.

5 - Batı Trakya yönetim görevlileri hep Rumlardan atanmakta ve ezici Müslüman çoğunluğu olan İskeçede bile böyle davranılmaktadır.

6 - Doğu Trakyayı da Batı Trakyaya katmak ve Fransa koruması altında bir Yunan yönetimi kurmak Fransız ve Yunanlıların son emelleridir. Franchet d'Esperey'in Atinaya gitmesi de görüşüme göre bu noktayla çok ilgilidir.

7 - Doğu Trakyada demiryolu boyunda bulunan Yunan taburuna er terhisi sözde nedeniyle durmadan silâhlı erler gönderilmekte ve silâhsız olarak terhis edilen erlerin silâhları bu taburda kalmaktadır. Belki de Rumlara gizliden dağıtılmakta ve terhis olunan bu erler de çoğunlukla Osmanlı topraklarının içine dağılmaktadır.

8 - Uzun süredir, Yunan taburunun merkezi olan Lüleburgaza çok sayıda gelen bombaların; Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköyündeki birliklerine dağıtılmakta olması olasıdır.

9 - Rumların merkezi İstanbulda bulunan önemli iki komitesi vardır. Birisi yardım komitesi, öbürü Trakya komitesidir. Yardım komitesinin Rumların yoğunluk oluşturduğu yerlerde birer müfettiş ve o yerin ileri gelenlerinden kurulu birer komitesi vardır. Görevleri göçmenlere her konuda

* Bu "ve" kelimesinin yanlış olduğu, telgrafda "olmazsa" denilmek istenmiş olacağını düşünenler vardır (B.Y.)

Levent Şahverdi Arşivi

her hususta yardım etmek ve harap binaları tamir ve çift hayvanatı ve alâtını tedarik ve zer'iyata mübaşeret ettirmektir. Muavenet komitesinin teşkilatındaki intizam inzıbat ve muavenet hususlündeki icraat ve sahaveti ehemmiyetle kayde şayandır.

10 - Yegâne gayesi Trakya Rumlarının istiklâli siyasîlerine matuf olan Trakya komitelerinin teşkilâtı esaslı ve müstakirdir. Merkezleri ile irtibatları gayet emindir. Gelibolu ve Tekirdağı sancaklarında en mühim teşkilât merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorludur. İşbu mevkilerin metropolitleri ile Geliboluda Fransız konsolos vekili yerli Rumlardan Niko en mühim reisleridir. Her kazada metropolit riyaseti altında ve ahalinin faal ve mütefekkir kısmından ve ekser mektep daskallarının inzımamile birer kaza komitesi mevcut bulunmaktadır. Teşkilâtları vâsidir.

11 - Bu komitelerin propagandaları ve faaliyeti sayesinde Rum ahalinin maneviyatı ihzar ve esliha, cephane ve bomba iddihar edilerek kabiliyeti tedafüiyye ve taarruziyyelerine günden güne ikmal etmektedirler. Hat boyundaki tabur işbu teşkilât ve ihzarat ve teslihatın en metîn istinatgâhıdır.

12 - Her müslümana ikaı mazarrat, tehdit, tahvif ve ellerindeki hayvanat ve emvali gasp ve sirkat, komitenin yegâne emelidir. Ve bu maksat için müteşekkil siyasî ve alenî çetelerin bugünlerde tezyidi faaliyet etmeleri ve icraat göstermeleri merkezlerinden emrolunmuştur. İslâmlarla sıkı münasebet ve hususiyet memnudur.

13 - Bu çetelerin takip ve tenkili için yapılan tazyikat aksülâmeller tevlid ve teşkilâtlarını takviye eylemektedir.

14 - Harbı âhirdenberi Yunanistana gidip avdet eden ashabı emlâk Yunan idaresinden limenfaatin gayrımemnun oldukları cihetle Türkiye idaresinde kalmayı tercih etmektedirler. Ve komitelerine kısmen muhalefet göstermektedirler.

15 - Kolordunun işbu vaziyet ve atiyen tahaddüsü muhtemel ahval karşısında vazifesini ifa edebilecek bir vaz'ulceyş almasına General Milne'in muvafakat etmediği bilmuhabere anlaşılmıştır.

K.O. 1 Kumandanı
Miralay Cafer Tayyar

VESİKA, 247.

Şifre ***Ankara, 3/1/1336***

Edirnede K.O. 1 Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 31/12/1335

Garbî Trakya müslüman komitesine teşvikatı lâzimede bulunulmak ve Şarkî Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların teşkilât ve teşebbüsatına karşı teşkilât ve teşebbüsatı mütekabileye azamî gayretle girişilmesi, Sıvas kongresi teşkilât nizamnamesinin lâhikasına tevfikan müsellâh millî müfrezeler teşkil ve bu hususla Kolordunun azamî muaveneti hafiyyede bulunması ve vaz'ulceyş tebdili ile istihsal olunamıyan fevaidin bu suretle telâfisi lâzımdır. Hükûmetçe bu bapta teşebbüsatı siyasîyede bulunulması için müracaat olunmuştur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 248.

Şifre ***Ankara, 3/1/1336***

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şarkî Trakyadaki hat boyunda bulunan Yunan taburuna efrat terhisi bahanesile müsellâh efrat gelmekte ve giden efradın da silâhları alıkonarak taburun Rum eşkıyasının bir silâh deposu haline ifrağ kılınmakta olduğu, terhis olunan efradın memaliki Osmanîye dahiline dağıtıldığı ve taburun merkezi olan Lüleburgaza külliyetli mıktarda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköylü müfrezelerine tevzi kılındığı Paşaeli Heyeti Merkeziyesinden bildirilmektedir. Hükûmetçe teşebbüsatı kat'iyye ve şedidede bulunularak Yunanlıların Şarkî Trakyada olsun tahrikâtlarına mümanaat olunması ehemmiyetle arzolunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

yardım etmek ve harap binaları onarmak ve çilft hayvanlarıyla araçlarını sağlayarak ekin işlerine başlatmaktır. Yardım komitesinin örgütündeki düzen, disiplin ve yardım yapılmasındaki başarı ve el açıklığı önemle belirtilmeye değerdir.

10 - Tek amacı Trakya Rumlarının politik bağımsızlığına yönelik olan Trakya komitelerinin örgütleri köklü ve yerleşiktir. Merkezleri ile bağlantıları çok güvenlidir. Gelibolu ve Tekirdağ sancaklarında en önemli örgüt merkezleri Gelibolu, Keşan ve Çorludur. Bu yerlerin metropolitleri ile Geliboluda Fransız konsolos vekili yerli Rumlardan Niko en önemli başlarıdır. Her ilçede metropolit başkanlığında ve halkın çalışkan ve düşünür bölümünden ve çoğu kez okul daskallarının katılmasıyla oluşan birer ilçe komitesi vardır. Örgütleri genişdir.

11 - Bu komitelerin propagandaları ve çalışmaları sayesinde Rum halkın morali oluşturulmakta ve silâh, cephane ve bomba depo edilerek savunma ve saldırı yetenekleri günden güne yükselmektedir. Demiryolu boyundaki tabur bu örgüt ve hazırlık ve silâhlanmanın en sağlam dayanağıdır.

12 - Her müslümana zarar ve gözdağı vermek, korkutmak ve ellerindeki hayvanlarla benzerlerini zorla almak ve çalmak, komitenin tek emelidir. Ve bu amaç için kurulmuş olup açıkça çalışan politik çetelerin bugünlerde eylemlerini arttırmaları ve başarılı olmaları merkezlerinden emrolunmuştur. Müslümanlarla sıkı ilişki ve yakınlık kurmak yasaktır.

13 - Bu çetelerin izlenip yok edilmesi için yapılan baskılar tepkiler uyandırmakta ve örgütlerini güçlendirmektedir.

14 - Son savaştan bu yana Yunanistana gidip dönen mülk sahipleri Yunan yönetiminden - kendi çıkarları yönünden - memnun olmadıkları için Türkiye yönetiminde kalmayı yeğlemektedirler. Ve komitelerine az çok karşı gelmektedirler.

15 - Kolordunun bu durum ve ileride ortaya çıkması olası olaylar karşısında kuvvetlerini görevini yapabilecek bir duruma sokmasına General Milne'nin olur demediği yazışma sonucu anlaşılmıştır.

K.O. 1 Komutanı Albay
Cafer Tayyar

BELGE, 247.

Şifre **Ankara, 3/1/1920**

Edirnede K.O. 1 Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

K: 31/12/1919.

Batı Trakya Müslüman komitesine gerekli özendirmeler yapılması ve Doğu Trakya tarafından da Yunanlıların ve yerli Rumların örgütlenme ve girişimlerine karşı aynı yolda örgütlenmeye girişimlerde bulunmaya en büyük çaba ile başlanılması, Sıvas Kongresi örgütler tüzüğü ekine uygun olarak silâhlı ulusal birlikler kurulması ve bu konuda Kolordunun çok fazla ve gizli yardım yapması ve kuvvetlerin durumlarını değiştirerek elde edilemiyen yararların bu yoldan karşılanması gerekir. Hükûmetçe bu konuda politik girişimlerde bulunulması için başvurulmuştur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 248.

Şifre **Ankara, 3/1/1920**

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Doğu Trakyadaki demiryolu boyunda bulunan Yunan taburuna erlerin terhisi bahanesiyle silâhlı erler gelmekte ve giden erlerin de silâhları alıkonarak taburun Rum eşkiyasının bir silâh deposuna dönüştürülmekte olduğu, terhis olunan erlerin Osmanlı topraklarının içine dağıtıldığı ve taburun merkezi olan Lüleburgaza çok sayıda gelen bombaların Çorlu, Çatalca, Babaeski, Alpullu, Çerkezköyü birliklerine dağıtıldığı Paşaeli Merkez Kurulundan bildirilmektedir. Hükûmetçe kesin ve sert girişimlerde bulunularak Yunanlıların Doğu Trakyada olsun kışkırtmalarına engel olunması önemle sunulur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 249.

Trakya Paşaeli ***Edirne, 5 Kânunusani 1336***
Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti
Heyeti Merkezîyesi Riyaseti
687

Ankarada Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Heyeti Temsilîyesine

Saadetlû Efendim Hazretleri

1 - General Franchet d'Esperey Edirneye geldi. Yevmi muvasalatını birkaç gün evvel makamı vilâyete resmen tebliği ettirdiği cihetle hakkında merasimi istikbaliye yapıldı. Edirnede üç saat kadar kalarak bu müddet zarfında makamı vilâyeti ziyaret ve belediyede bir çay içtikten sonra doğruca Darülmuallimatı ve badehu Cemaati İslâmiyeyi ve Trakya İdarei Merkezîyesini ve ondan sonra da Rum klübünü ziyaret ederek avdet eyledi. KendisininYunan muhibbi olduğu ve islâmlara karşı nasıl bir his beslediği herkesçe malûm bulunduğundan maksadı ziyareti bir an evvel anlamak merakı memleketi istilâ eylemişti. Sırf bir seyahat maksadile geldiğini söyledi. Hükûmette jandarma kumandan vekiline jandarmaların hırsızlık edip etmediğini sordu. Cemaati İslâmiyede müftiye hataben herne olursa olsun islâmların din ve mukaddesatının duçarı tecavüz olmıyacağını temin etti. Bu sözü ile buraların başka bir şekli idareye geçeceğini ima eyledi. Trakyada henüz Trakya hakkında konferansça bir karar verilmediğini verilecek karara itaat lâzımgelip aksi takdirde itaate icbar etmek vazifesi kendilerine ait olduğunu söyledi. Rum klübünde metropolidin Osmanlıları rencide eden nutkuna mukbil sulh konferansının vereceği karan derakap mevkii icraya koyacağını ve o vakte kadar hakimiyetinde bulundukları hükûmetin evamirine itaate mecbur olduklarını söyledi.

2 - Yevmi mezkûrda Rumların Yunan bayrakları ile merasimi istikbalîyeye iştirakini Trakya Cemiyetinin müdahalei musırranesi üzerine hükûmet meneyledi.

3 - Edirne Kuvayi Millîye teşkilâtı maatteessüf henüz arzu edilen neticeye vâsıl olamadı. Her mahalde memurînden, eşraftan bazı bettıynet ve haini vatan kimselerin mefsedetleri teşkilâtın süratle yapılmasını akamete duçar etmektedir. Makamı vilâyet lâzımgelen icraat ve faaliyette pek ziyade müteenni bulunuyor. Maamafih cemiyetimiz bu hususta sarfı makderet eylemekten bir an hâli kalmıyor.

4 - Gümülcineye doğru dairei işgallerini hergün bir parça daha tevsi eden Yunanlılar ahalii islâmiyeyi fakirlere yardım etmek, zenginlere birçok mevaitte bulunmak, aleyhlerinde çalışanlara da külliyetli paralar teklif etmek suretile kendilerine cezp ve bendeylemek siyasetini takip ediyorlar. Hatta bizim İskeçedeki murahhaslarımıza on milyon drahmi gibi azîm bir meblâğ teklif eylediler.

5 - Kuvayi Millîyeye ait telgraf ve postalar şimdiye kadar bilâücret kabul edildiği halde Meclisi Vükelâ kararına atfen Dersaadet Posta ve Telgraf Müdiriyeti Umumîyesinden Edirne Başmüdiriyetine mevrut 23 Kânunuevel 1335 tarih ve 32 numaralı iş'ar mucibince ücrete tâbi tutulmaktadır.

6 - İstihbar eylediğimize nazaran Fransızlar bugünlerde icab eden makamata müracaatle şayet bir işgal vukuunda Kuvayi Millîyenin ne dereyece kadar müdafaatta bulunacağını istizah eylemektedirler ki bu da Franchet d'Esperey'in Cemaati İslâmiyede herne olursa olsun islâmların taarruzdan masuniyeti hakkında serdeylediği teminattanda müsteban olduğu veçhile artık buraların işgali askerî altına alınmasına karar verildiğine şüphe bırakmıyor.

7 - Merkez sancağı meb'uslarından Faik Beyin İstanbulda kalıp Şeref ve Galip Bahtiyar Beylerin hemen Ankaraya azimetleri kararlaştırıldı. Ve kendilerine tebliğ edildi. Murahhaslık vazifesini ifa için bir diğerinin tayininde Faik Beyin de izam olunacağı maruzdur Efendim.

Trakya-Paşaeli
Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti Heyeti Merkezîyesi
Reisi
Şükrü

BELGE, 249.

Trakya Paşaeli **Edirne, 5 Ocak 1920**
Ulusal Hakları Savunma Derneği
Merkez Kurulu Başkanlığı
687

Ankarada Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Temsilci Kuruluna

Saygıdeğer Efendim Hazretleri

1 - General Franchet d'Esperey Edirneye geldi. Geleceği günü birkaç gün önce valiliğe resmî olarak bildirttiğinden karşılama töreni yapıldı. Edirnede üç saat kadar kalarak bu süre içinde valiliği ziyaret edip belediyede bir çay içtikten sonra doğruca Darülmuallimatı* ve ardından Cemaati İslâmiyeyi** ve Trakya Merkez Yönetim Kurulunu ve ondan sonra da Rum klübünü ziyaret ederek geri döndü. Kendisinin Yunan dostu olduğu ve Müslümanlara karşı nasıl bir duygu beslediği herkesçe bilindiğinden ziyaret amacını bir an önce anlamak merakı kente yayılmıştı. Salt bir gezi amacıyla geldiğini söyledi. Hükûmette jandarma komutan vekiline jandarmaların hırsızlık yapıp yapmadıklarını sordu. Cemaati İslâmiyede müftiye yönelerek herne olursa olsun Müslümanların din ve kutsal değerlerinin saldırıya uğramıyacağına söz verdi. Bu sözü ile buraların başka bir yönetim biçimine geçeceğini dolaylı olarak anlattı. Trakyada Trakya hakkında konferans tarafından daha bir karar verilmediğini verilecek karara uymak gerekeceğini uyulmazsa zorla uydurmak kendilerinin görevi olduğunu söyledi. Rum klübünde metropolidin Osmanlıları inciten nutkuna karşılık barış konferansının vereceği kararı hemen uygulama alanına koyacağına ve o vakte kadar egemenliği altında bulundukları hükûmetin emirlerine uymak zorunda olduklarını söyledi.

2 - O gün Rumların Yunan bayrakları ile karşılama törenine katılmalarını Trakya Derneğinin ısrarlı baskısı üzerine hükûmet yasakladı.

3 - Edirnede Ulusal Güçler örgütü yazık ki daha istenilen sonuca ulaşamadı. Her yerde memurlardan halkın ileri gelenlerinden bir takım kötü yaradılışlı ve vatan haini kimselerin bozgunculukları örgütün çabuk kurulmasına engel olmaktadır. Valilik gerekli işleri yapmakta çok sakıngan davranıyor. Bununla birlikte derneğimiz bu konuda çaba harcamaktan bir an geri kalmıyor.

4 - İşgal alanlarını Gümülcineye doğru hergün bir parça daha genişleten Yunanlılar fakirlere yardım etmek, zenginlere birçok vaadlerde bulunmak, kendilerine karşı çalışanlara da bol mıktarda paralar önererek Müslüman halkı kendilerine çekip bağlamak politikası izliyorlar. Bizim İskeçedeki delegelerimize bile on milyon drahmi gibi çok fazla bir para vermeye kalkıştılar.

5 - Ulusal Güçlere ilişkin telgraf ve postalar şimdiye kadar ücretsiz kabul edildiği halde Bakanlar Kurulu kararına dayanılarak İstanbul Posta ve Telgraf Genel Müdürlüğünden Edirne Başmüdürlüğüne gelen 23 Aralık 1919 tarih ve 32 sayılı bildiri gereği (şimdi) ücret alınmaktadır.

6 - Haber aldığımıza göre Fransızlar bugünlerde gereken yetkililere başvururak bir işgal olursa Ulusal Güçlerin ne ölçüde savunma yapacağını sorup öğrenmek istemektedirler ki bu Franchet d'Esperey'in Cemaati İslâmiyede herne olursa olsun Müslümanların saldırıdan korunacağı yolunda verdiği sözden de anlaşıldığı gibi artık buraların askerî işgal altına alınmasına karar verildiğine kuşku bırakmıyor.

7 - Merkez sancağı meb'uslarından Faik Beyin İstanbulda kalıp Şeref ve Galip Bahtiyar Beylerin hemen Ankaraya gitmeleri kararlaştırıldı. Ve kendilerine bildirildi. Delegelik görevini yapmak için bir başkasının atanması durumunda Faik Beyin de gönderileceği bilginize sunulur Efendim.

Trakya-Paşaeli Ulusal Hakları
Savunma Derneği Merkez Kurulu Başkanı
Şükrü

---

* Kız Öğretmen Okulu
** İslâm Topluluğu Dairesi

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 250.

Şifre ***Ankara, 15/1/1336***

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Vilâyetin, teşkilâtı millîyenin taazzuv ve teşmili hususundaki mesaide müteenni bir tarzı hareket takip eylediği bildirilmektedir. Mukadderatımızın mevzuubahs olduğu şu devri kat'î ve tarihîde vahdet ve teşkilâtı millîyenin en kuvvetli bir hale gelmesi lüzumu müstağnii arzdır. Zâtı âlileri gibi hamiyet ve fedakârlığı ile tanınmış muktedir bir arkadaşımızın Edirnede bulunuşu ve bilhassa teşkilâtı müsellâhanın temine emrinde makam ve memuriyetinizin en müsait bir şekilde oluşu Heyeti Temsilîyemiz için büyük bir teselli, milletimiz için azîm bir ümidi halâstır. Rum teşkilâtı müsellâhasına karşı lâhikaya nazaran müsellâh millî müfrezeler teşkili, fedakâr zabit arkadaşlarımızın tebdili nam ederek sivil olarak en mühim mahallere tayini ve saire gibi tedabiri acileye tevessül buyurularak Trakya Paşaeli Heyeti Merkezîyesinin de teşkilât hususunda her vakitten ziyade müteyakkız bulunmalarını rica ve takdimi ihtiramat eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Şifre ***Ankara, 15/1/1336***

Edirnede Trakya Paşaeli Heyeti Merkezîyesine

5/1/1336 tarihli rapor alındı. Teşkilâtı müsellâhanın tanzim ve tensiki için Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye rica edildi. Galip Bahtiyar Bey teşrif ettiler. Müdavelei efkâr eyledik. Hükûmet, Meclisi Millî bu bapta bir karar verinceye kadar teşkilâtı millîye makamalı arasında cereyan eden telgraf muhaberatını servis olarak kabule mecburdur. Muharrerat bittabi ücrete tâbidir. Arzı hürmet eyleriz.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Şifre ***Ankara, 1/3/1336***

Tekirdağ Mutasarrıfı Füruzan Beye

Livanız dahilinde muhitin ademi müsaadesinden bahsile teşkilâtı millîye icrasının kabil olamıyacağını Tekirdağ Heyeti İdaresinin iş'arına atfen Edirne Heyeti Merkezîyesi bildiriyor. Bu mütaleayı hamiyet ve muhabbeti millîye ile kabili telif göremiyoruz. Hadisat ve vakayii azime tahtı tesirinde kalan fertler, cemiyet haline gelerek muhitin hayat ve zindegîsinden ahzı kuvvet etmedikçe mevcudiyetlerinin müheyyayı inhidam bulunduğu kanaatini şuursuz bir halde zan ve tevehhüm ederler. Tekirdağı muhitinin vahdeti umumîyeyi millîyemizden hariç kalması tecviz edilemiyeceğinden her halde fikri hareket ve müdafaadan mahrum kaldığını hisseden muhite ifazai hayat edilerek hem kendilerinin ve hem de vatanı müşterekin halâs ve saadetini kâfil teşkilâtta kendilerine rehberlik ve mürşillik edeceğinizi müsellem olan gayret ve hamiyeti mefturelerinden ümid eder ve cevabı muvaffakıyetinize intizar eyleriz Efendim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Tekirdağ Mutasarrıfı Füruzan Beyden alınan 5/3/1336 tarihli şifrenin mahlûlüdür:

C: İstizahı vakıa çoktan muntazırdım. Bu suretle bendenize de hakkı kelâm bahş buyurulmasına teşekkür ve itiraf ederim ki Meclisi Meb'usanın....ve hükûmetin amali millîye dairesinde teşekkülüne rağmen henüz...de İstanbulda başlıyan bir ahenksizlik mahsus ve bu halin in'ikâsatından müteessir olan muhitimizde bir boşluk mevcuttur. Yoksa...de hiçbir ihtilâf yoktur. Hadisat ve vakayii takip ve icabı hamiyeti tatbik hususunda geri kalan.... olmadığı ma başlıca şahit zâtı samileridir. Maahaza Trakya ...değildir. Bu havalideki ittıratsızlık ve tedbirsizlik ...atılacak bir yanlış hatve neticesinde Ermeni ve Rumların muhalifleri iştiraklerile Biga hâdisesinden daha şedit ve umumî vakayie sebebiyet verilmiş olur. Sadareti uzmanın tamimi malûm. Buna bütün vilâyetin bitarafane.... tebliği de munzam olunca benim gibi mülhak...mutasarrıfa vali vekâletinden müstakil livadan maiyyetejenzil edilen....mutasarrıftan bu şerait dahilinde nasıl bir tecellüt beklenir. Hulâsa dertler çok. Mezunen Dersaadete gidiyorum. Orada fırsat bulursam bizzat gelerek olmazsa avdette baposta tafsilâtı lâzimeyi arzeylerim.

5 Mart 1336
Tekirdağ Mutasarrıfı
Ali Füruzan

BELGE, 250.

Şifre **Ankara, 15/1/1920**

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Valiliğin, ulusal örgütlerin oluşması ve genişlemesi konusundaki çalışmalarda sakıngan davranmakta olduğu bildirilmektedir. Kaderimizin sözkonusu olduğu bu kritik ve tarihsel dönemde ulusal birlik ve örgütlenmenin en güçlü bir duruma gelmesi gerekliliğini ayrıca belirtmek istemez. Sizin gibi yurtseverliği ve özveriliği ile tanınmış yetenekli bir arkadaşımızın Edirnede bulunuşu ve özellikle silâhlı örgütlerin sağlanması işinde yetki ve görevinizin en elverişli bir durumda oluşu Temsilci Kurulumuz için büyük bir teselli, milletimiz için çok büyük bir kurtuluş umududur. Silâhlı Rum örgütlerine karşı tüzüğümüz eki uyarınca silâhlı ulusal birlikler kurmak, özverili subay arkadaşlarımızın ad değiştirerek sivil olarak en önemli yerlere atanmasını ve benzer ivedi önlemlere girişilerek Trakya Paşaeli Merkez Kurulunun da örgütlenme konusunda her zamandan fazla tetikte bulunmalarını rica eder ve saygılar sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Şifre **Ankara, 15/1/1920**

Edirnede Trakya Paşaeli Merkez Kuruluna

5/1/1920 tarihli rapor alındı. Silâhlı örgütlerin kurulup düzenlenmesi için Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beye rica edildi.

Galip Bahtiyar Bey geldi. Düşünce alışverişi yaptık. Hükûmet, Meb'uslar Meclisi bu konuda bir karar verinceye kadar ulusal örgütler arasında yapılan telgraf haberleşmeleri servis olarak (ücretsiz) kabul etmek zorundadır. Yazışmalar elbette ücretlidir. Saygı sunarız.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Şifre **Ankara, 1/3/1920**

Tekirdağ Mutasarrıfı Füruzan Beye

Sancağınız içinde ortamın elverişsizliğinden sözederek ulusal örgüt kurulamıyacağını Tekirdağ Yönetim Kurulunun yazısına dayanarak Edirne Merkez Kurulu bildiriyor. Bu görüşü yurt ve ulus severlikle bağdaştıramıyoruz. Büyük olaylar etkisinde kalan bireyler, toplum oluşturup çevrenin hayat ve dirliğinden güç almadıkça bilinçsiz bir durumda ve bir kuruntu niteliğinde varlıklarının çökmek üzere olduğu kanısına varırlar. Tekirdağ yöresinin genel ulusal birliğimizin dışında kalması kabul edilemiyeceğinden her halde eylem ve savunmaya geçme olanağından yoksun kaldığı duygusuna kapılan yöreye canlılık aşılayarak hem kendilerinin ve hem de ortak vatanımızın kurtuluş ve mutluluğunu güvence altına alan örgütle kendilerine önderlik ve yol göstericilik edeceğinizi herkesçe bilinen ve yaradılıştan var olan gayret ve yurtseverliğinizden umar ve kabul yanıtınızı bekleriz Efendim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Tekirdağ Mutasarrıfı Füruzan Beyden alınan 5/3/1920 tarihli şifrenin çözülmüşüdür:

K: Yönelttiğiniz soruyu çoktan beklemekte idim. Böylece bana da söz hakkı verilmesine teşekkür ederim, itiraf ederim ki Meb'uslar Meclisinin.....ve hükûmetin ulusal emeller doğrultusunda kurulmuş olmasına karşın daha ....de İstanbulda başlıyan bir uyumsuzluk sezilmekte ve bu durumun yansımasından etkilenen çevremizde bir boşluk doğmuştur. Yoksa ....de hiçbir anlaşmazlık yoktur. Olgu ve olayları izleyip yurtseverliğin gereğini yapmak konusunda geri kalan ....olmadığıma başlıca tanık sizsiniz. Bununla birlikte Trakya ...değildir. Bu yöredeki tutarsızlık ve önlemsizlik...atılacak bir yanlış adım sonucunda Ermeni ve Rumların muhaliflere katılarak Biga olayından daha şiddetli ve yaygın olaylara neden verilmiş olur. Başbakanlığın genelgesini biliyorsunuz. Buna bütün ilin taraf tutmadan....genelgesi de eklenince benim gibi mülhak ....mutasarrıfa vali vekilliğinden bağımsız sancaktan ast göreve indirilen.....mutasarrıftan bu koşullarda nasıl bir yiğitlik gösterisi beklenir. Kısası dertler çok. İzinli olarak İstanbula gidiyorum. Orada olanak bulursam kendim gelerek olmazsa dönüşte postayla gerekli ayrıntılı bilgileri sunarım.

5 Mart 1920
Tekirdağ Mutasarrıfı
Ali Füruzan

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 251.

Kuriye ile ***Ankara, 3/2/1336***

Rauf Beye

İskeçeli Arif Beyden Trakya-Paşaeli Cemiyetinin tarzı faaliyetine dair bir mektup aldık. Cafer Tayyar Beyin icab eden faaliyetten mahrum olduğu dermeyan ediliyor. Şarkî ve Garbî Trakyanın bir vahdeti mülkiye dahilinde ifade ve ilân edilmesi siyaseti Osmanîye için de doğru bir hareket değildir. Şarki Trakya gayrıkabili münakaşa bir surette eczayı Osmanîyedendir. Garbî Trakyanın istihlâsı için de Şark ancak bir üssülhareke olabilir. Şark ve Garbın vahdeti mülkîyesi esasen Balkan Muahedei Sulhiyesi ile Garbın terkedilmiş olmasile ahden ihlâl kılınmış bulunmasına nazaran mülki vahdet iddiası Şarkî Trakyada dahi düşmanlarımızın bazı müddeayatına meydan verebilir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî talep etmeleri keyfiyeti de ayrıca muhtacı teemmüldür. Bulgar noktai nazarı Kavalayı tercih edeceğinden Bulgaristan dahilinde de bu yolda sarfı mesai etmek icab eder.

Arif Beyin ifadesine göre Trakya-Paşaeli Cemiyetinin azası meyanında ciddî bir tensik icra edilmesi takarrür etmiş. Cafer Tayyar Beyle müştereken ve balâdaki esasatı malûme dahilinde, Trakya-Paşaeli Cemiyetinin bir an evvel ıslahile vazifei millîyesine sevkedilmesi icab eder. Cafer Tayyar Beye talimatı lâzime verilmiştir. Arif Beyin Bulgaristan harekâtı hakkındaki istıtlaatının peyderpey iş'arı matlup olduğunun mumaileyhe iblâğ buyurulması rica olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Kuriye ile ***Ankara, 3/2/1336***

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beye

Trakyanın Şarkî ve Garbî namile bu vahdeti mülkiye altında ifade edilmesi siyaseti Osmanîye için doğru değildir. Şarkî Trakya gayrıkabili itiraz ve münakaşa bir surete eczayı memaliki Osmanîyedendir. Garbî Trakya bir muahedei sulhiye ile vaktile terkedilmiş bir kıt'ai vatandır. Şarkî Trakya, Garbın iltihakını temin etmek için bir üssülhareke olabilir. Yoksa Şarkî ve Garbî Trakyanın vahdetini musırren iddia etmek Şarki Trakyada da bazı müddeayat serdine münteç olabilir. Bu itibarla Şarkî Trakya hakkında hiçbir münakaşa mevzuubahs edilmemelidir. Bulgarların Adalar Denizinde bir mahreci iktisadî tedariki hakkındaki iddialarını da derpiş etmek icap eder. Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin bütün teşkilâtı millîyesini bu esasa göre tevsi ve teslih etmek icap eder. Gümülcine havalisinde hedef, Yunan kuvvei işgaliyesi olmalıdır. Garbî Trakyadaki Fransız siyasetinin Venizelos siyasetine pişdarlık ettiği mahsustur. Binaenaleyh Trakya-Paşaeli heyeti idaresi arasında ciddî bir tebdil ve tensik yapılacağı haber alındığından cemiyetimizin noktai nazarı siyasîsine göre alâkadarlarla tevhid ve teşriki mesai edilmesi ve Şarkta hakimiyeti Osmanîye kat'iyyen mevzuu münakaşa olmamak şartile Garbın istihlâsı için icab eden tertibat ve teşkilâtın ikmalile Kuvayi Millîyenin Yunanlılara karşı bilhassa pek müsait olan İskeçe havalisinde faaliyete geçirilmesi ve bu hususta tarafı âlilerinden azamî muavenetin ibzali lâzımdır. Bulgaristan dahilinde cereyan eden harekâtı inkılâbîyenin de vesaiti mahsusa ile takibi, Bulgaristan metaiibinin Kavala cihetlerine tevcihine her suretle çalışılması faydalıdır. Bu hususlaki mütaleai aliyelerile derecei mesai hakkındaki iş'aratınıza muntazırız.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 252.

Edirne, 7/8-3-1336

K.O. 20.K

Heyeti Temsilîyeye: Edirne Heyeti Merkezîyesinin iş'aratı evveliyesinden Tekirdağın vaziyeti malûmu âlileridir. Dersaadetten avdetimde bu defa da Füruzan Beyle görüştüm. Vali Beyin teşkilâtı millîyeye muzaheret ve muavenet hakkında resmi ve gayrıresmî bir tebliğ ve iş'arı vuku bulmadığı cihetle kendisinin bu hususla iştigal edemiyeceğini ve buna taraftar bir valinin vücudu halinde keyfiyeti olzaman teemmül ederek ya bu bapta sarfı mesai edeceğini veyahut muvaffakıyetini tahmin edemezse istifa edip çekileceğini beyan etti. Miri mumaileyh bu kanaatinde bir dereceye kadar haklıdır. Vali Beyin kanun dairesindeki mumaelede ifratı ve zamanı hazırın nezaket ve ehemmiyeti icabı Kuvayi Millîyenin lüzumu takviyesi hakkındaki lâkaydisi vilâyetin bir iki mahal müstesna olmak üzere her tarafında rüesa ve memurîni hükûmeti müteredditve lâkayt bırakmak-

BELGE, 251.

Kurye ile **Ankara, 3/2/1920**

Rauf Beye

İskeçeli Arif Beyden Trakya-Paşaeli Derneğinin çalışmalarıyla ilgili olarak bir mektup aldık. Cafer Tayyar Beyin gerekli çalışmaları yapamadığı ileri sürülüyor. Doğu ve Batı Trakyanın bir toprak bütünlüğü içinde olarak belirtilip böyle duyurulması Osmanlı politikası içinde doğru bir tutum değildir. Doğu Trakya tartışılamaz bir biçimde Osmanlı topraklarının bir parçasıdır. Batı Trakyanın kurtarılmasına çalışma açısından da Doğu ancak bir toplama ve yönetim yeri olabilir. Doğu ve Batının birliği gerçekte Balkan Barış Andlaşmasıyla Batının bırakılmış olmakla.....bozulmuş bulunduğuna göre toprak birliğini istemekte direnmek Doğu Trakyada da düşmanlarımızın bazı isteklerde bulunmalarına yol açabilir. Bulgarların Adalar Denizinde bir ekonomik çıkış limanı istemeleri konusu da ayrıca düşünülmek gerekir. Bulgarlar Kavalayı yeğleyeceğinden Bulgaristanda da bu bakımdan çalışılmalıdır.

Arif Beyin bildirdiğine göre Trakya-Paşaeli Derneğinin üyeleri arasında önemli bir ayıklama yapılması kararlaştırılmış. Cafer Tayyar Beyle ortaklaşa ve yukarıdaki bildiğiniz ilkeler çerçevesinde Trakya-Paşaeli Derneğinin bir an önce düzeltilerek ulusal görevine yöneltilmesi gerekir. Cafer Tayyar Beye gereken direktif verilmiştir. Arif Beyden Bulgaristandaki olaylarla ilgili olarak öğrenilenlerin ard arda bildirmesini istediğimizi kendisine duyurmanız rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Kurye ile **Ankara, 3/2/1920**

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beye

Trakyanın Doğu ve Batı adıyla bir toprak bütünlüğü içinde belirtilmesi Osmanlı politikası için doğru değildir. Doğu Trakya tartışılamaz ve yadsınamaz bir biçimde Osmanlı topraklarının bir parçasıdır. Batı Trakya bir barış anlaşmasıyla daha önce bırakılmış bir vatan parçasıdır. Doğu Trakya, Batının topraklarımıza katılmasını sağlamak için bir toplanma ve yönetim yeri olabilir. Yoksa Doğu ve Batı Trakyanın birliğini inatla ileri sürmek Doğu Trakya üzerinde de bazı istekler ileri sürülmesi sonucu verebilir. Bu nedenle Doğu Trakya ile ilgili olarak hiçbir tartışma sözkonusu edilmemelidir. Bulgarların Adalar Denizinde ekonomilerine uygun bir çıkış limanı elde etmek yolundaki iddialarını da gözönünde bulundurmak gerekir. Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Derneğinin tüm ulusal örgütlenmesini bu ilkeye göre genişletip silâhlandırmak gerekir. Gümülcine yöresinde hedef, Yunan işgalci gücü olmalıdır. Batı Trakyadaki Fransız politikasının Venizelos politikasına öncülük ettiği sezilmektedir. Bu nedenle Trakya-Paşaeli yönetim kurul içinde önemli bir değiştirme ve ayıklama yapılacağı haber alındığından derneğimizin politik görüşüne uygun olarak ilgililerle işbirliği yaparak ortaklaşa çalışılması ve doğuda Osmanlı egemenliğinin kesinlikle tartışma konusu olmamak koşulu ile batının kurtarılması için gereken önlem ve örgütlerin tamamlanarak Ulusal Güçlerin Yunanlılara karşı özellikle pek elverişli olan İskeçe yöresinde çalışmalara başlanması ve bu konuda sizce en büyük ölçüde yardım yapılması gereklidir. Bulgaristandaki devrim hareketlerinin de özel yollardan izlenmesi, Bulgaristan isteklerinin Kavalaya yönlendirilmesine her yoldan çalışılması yararlıdır. Bu konudaki görüşünüzle çalışmaların hangi aşamada olduğunu bildirmenizi bekliyoruz.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

BELGE, 252.

Edirne, 7-8/3/1920

K.O. 20 K.

Temsilci Kurula: Edirne Merkez Kurulunun daha önceki yazılarından Tekirdağının durumunu öğrenmiş bulunuyorsunuz. İstanbuldan döndüğümde bu dafa da Füruzan Beyle görüştüm. Vali Beyin ulusal örgütlere arka çıkmak ve yardım etmek hakkında resmi olan veya olmayan bir bildiri veya yazısı olmadığından kendisinin bu konu üzerinde duracağını ve bunu tutan bir vali gelirse konuyu o zaman düşünerek ya bu konuda çalışacağını ya da başarılı olacağını kestiremezse görevden ayrılıp çekileceğini söyledi. Kendisi bu düşüncesinde bir ölçüde haklıdır. Vali Beyin kanun çerçevesi içinde iş yapmaktaki aşırı titizliği ve bugünkü durumun kritik ve önemli oluşu gereği Ulusal Güçlerin kuvvetlendirilmesi konusundaki aldırmazlığı ilin bir iki yer dışında her yanında devlet memurlarını kararsız ve aldırmaz bırakmaktadır. Daha önce de yeri gelip bildirildiği ve siz-

Levent Şahverdi Arşivi

tadır. Evelce de bilmünasebe arzedildiği ve malûmu devletleri olduğu veçhile bizde ahali her işi hükûmetten beklemekte ve marülârz rüesayı mülkiyenin vaz'ı bitarafîsi yüzünden teşkilâtı millîye matlubu âli üzere taazzuv edememektedir. Vilâyet dahilinde sık sık icra etmekte olduğum teftişlerde bilhassa köylülerle pek sıkı temas ediyorum. Ekseriyet itibarile bu tabaka her türlü fedakârlığa amadedir. Yalnız eshabı emlâk ile Balkan Harbi fecayiinden felâket görenlerden ihtiyarlar zümresinin bir kısmı mühimmi faaliyetten mütehaşidirler. Bilhassa kasabalardaki eşraf ve mütehayyizan Bolşeviklik kendilerinin kanaatince yanlış telâkkiye uğramıştır. Ondaki...zenginlerin emlâk ve emvalini taksim etmekten ibaret ad ve teşkilâtı millîyeyi bu hususla alâkadar zannediyorlar. Gezdiğim yerlerde bu fikri sakimin tashihine çalışıyorsam da bittabi her köye gitmek kabil olamıyor. Edirne vilâyetinin bu vaziyet ve ahvali ruhiyesini İstanbuldaki rüfekaya da arz ve izah ettim. Bununla beraber icabında amali millîyenin müdafaası için az çok bir mevcudiyet ve kuvvet temin edeceğime ümitvarım. Ancak keyfiyetin esaslı ve şümullü olması cümlemizce şayanı arzu olup bu da mehaziri mesrudenin ref'ine çalışılmakla kabil olacağı maruzdur.

K.O. 1 K.
Cafer Tayyar

VESİKA, 253.

Zata mahsustur ***Harbiye, 11/3/1336***
Müstaceldir

Ankara K.O. 20 K. Ve. Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Dün akşam mevsuk İtalyan menabiüden şayanı itimat bir zâta vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Millîye rüesasının tevkifi emrine havi olan meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri, binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadetten uzaklaşmaları icab eylediği iş'ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millînin feshini müntiç olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek meclisi fesih ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzahereti ile saltanat ve hükûmet ile birlikte milliyetperverlerin aleyhine hareket etmektir. Tabii her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmiyecek, işin sonuna kadar vazifei namus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek ve bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evvelce de arzeylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin ıskatı için son derece çalışacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

2 - Mevsukun istihbar olunduğuna göre Allenby mütareke zeyli Yaver ve Reşit Paşalar tarafından hükûmet namına Tevfik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince sureti takdim kılınacaktır. (Rauf)

Seryaver
Salih

Şifre ***Ankara, 11/3/1336***

Kâzım Kara Bekir Paşaya, Eskişehirde Fahrettin ve Refet Beylere
K.O. 3 Kumandanı Salâhattin Beye

İstanbuldan şimdi vürud eden telgraf sureti berayi malûmat aynen arzolunur. (Bir suretinin On Dördüncü Kolorduya verilmesi Fahrettin Beyefendiden rica olunur.)

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

SURET

Dün akşam mevsuk İtalyan menabiünden şayanı itimat bir zâta vaki olan mahremane ihbaratta mümessillerin dün badezzeval içtima ederek Londradan gelen ve Dersaadetteki Kuvayi Millîye rüesasının tevkifi emrini havi olan ve meseleyi tezekkür ile kabul eyledikleri binaenaleyh bu gibi zevatın bir an evvel Dersaadetten uzaklaşmaları icab eylediği iş'ar kılınmıştır. Biz bunu ya Mütelifinin bir blöfü veyahut Meclisi Millînin feshini müntiç olacak Ferit Paşanın mevkii iktidara getirilmesi gibi iki şıkka hamlediyoruz. Birinci şıkla bu gibi zevatın firarı neticesinde bir iskandal yaparak naili emel olmak ikinci şıkla da ademi itimat vererek Meclisi fesih ve vâsi bir tevkifat yaparak İtilâf Devletlerinin de muzahereti ile saltanat ve hükûmet ile birlikte milliyetperverlerin

lerin de bildiğiniz gibi bizde halk her işi hükûmetten beklemekte ve bu üstdüzey sivil görevlilerin tarafsız tutumları yüzünden ulusal örgütler sizin istediğiniz gibi oluşamamaktadır. İlde sık sık yapmakta olduğum teftişlerde özellikle köylülerle pek sıkı ilişki kuruyorum. Çoğunluk bakımından bu kesim her türlü özveriye hazırdır. Yalnız mülk sahipleri ile Balkan Savaşı facialarından felâket görenlerden yaşlıların önemli bir bölümü eyleme geçmekten ürküyor. Özellikle kasabalardaki ileri gelen ve sözü geçenler Bolşeviklik nedeniyle yanlış bir düşünceye kapılmıştır. Ondaki özenginlerin mülkleriyle ve mallarını bölüşmekten başka birşey olmadığını düşünüyorlar ve ulusal örgütleri bu konuyla ilgili sanıyorlar. Gezdiğim yerlerde bu yanlış düşünceyi düzeltmeye çalışıyorsam da elbette her köye gidemiyorum. Edirne ilinin bu tutumu ve ruhsal durumunu İstanbuldaki arkadaşlara da bildirip açıkladım. Bununla birlikte gerektiğinde ulusal emellerin savunulması için az çok bir varlık ve kuvvet sağlayacağımı umuyorum. Ancak işin köklü ve yaygın olarak sağlanması hepimizce istenmek olup bu da ileri sürülen sakıncaların yok edilmesine çalışılmakta olanak kazanacağı bilginize sunulur.

K.O. 1 K.
Cafer Tayyar

BELGE, 253.

Kişiye özeldir **Harbiye, 11/3/1920**
İvedidir

Ankara K.O. 20 K. Ve. Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Dün akşam inanılır İtalyan kaynaklarından güvenilir birine gizlice verilen haberde temsilcilerin dün öğleden sonra toplanarak Londradan gelen Ulusal Güçlerin İstanbulda bulunan başlarının tutuklanmasını içeren konuyu görüşerek emri uygulamayı kabul ettikleri, bu nedenle bu gibilerin bir an önce İstanbuldan uzaklaşmaları gerektiği bildirilmiştir. Biz bunu ya İtilâf Devletlerinin bir blöfü ya da Meb'uslar Meclisinin dağıtılmasına neden olacak Ferit Paşanın iş başına getirilmesi gibi iki olasılığa yoruyoruz. Birinci olasılıkla bu gibilerin kaçması sonucunda bir skandal yaratarak isteklerini elde etmek ikinci olasılıkla da güvensizlik oyu vererek meclisi dağıtmak ve geniş çaplı tutuklamalarla, İtilâf Devletlerinin de yardımı ile, saltanat ve hükûmetle birlikte ulusseverlere karşı eyleme geçmektir. Elbette her iki olasılığa karşı da buradan hiçbir yere gidilmiyecek, işin sonuna kadar namus görevi yerine getirilecektir. Salih Paşa bu durumu biliyor ve buna bilerek neden oluyor. Onun için daha önce de belirttiğimiz gibi bu renksiz yeni kabinenin düşürülmesi için son derece çalışacağız ve başarılı olacağımıza da güveniyoruz.

2 - Güvenilir kaynaklardan haber alındığına göre Allenby ateşkes anlaşmasının eki Yaver ve Reşit Paşalar tarafından hükûmet adına Tevfik Paşa kabinesi zamanında imza edilmiştir. Ele geçince örneği sunulacaktır. (Rauf)

Başyaver
Salih

BELGE, 253.

Şifre **Ankara, 11/3/1920**

Kâzım Kara Bekir Paşaya, Eskişehirde Fahrettin ve Refet Beylere
K.O. 3 Komutanı Salâhattin Beye

İstanbuldan şimdi gelen telgrafın örneği bilgi için olduğu gibi sunulur. (Bir örneğinin On Dördüncü Kolorduya verilmesi Fahrettin Beyefendiden rica olunur.)

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

ÖRNEK

Dün akşam inanılır İtalyan kaynaklarından güvenilir birine gizlice verilen haberde temsilcilerin dün öğleden sonra toplanarak Londradan gelen Ulusal Güçlerin İstanbulda bulunan başlarının tutuklanmasını içeren konuyu görüşerek emri uygulamayı kabul ettikleri, bu nedenle bu gibilerin bir an önce İstanbuldan uzaklaşmaları gerektiği bildirilmiştir. Biz bunu ya İtilâf Devletlerinin bir blöfü ya da Meb'uslar Meclisinin dağıtılmasına neden olacak Ferit Paşanın iş başına getirilmesi gibi iki olasılığa yoruyoruz. Birinci olasılıka bu gibilerin kaçması sonucunda bir skandal yaratarak isteklerini elde etmek ikinci olasılıkla da güvensizlik oyu vererek meclisi dağıtmak ve geniş çaplı tutuklamalarla saltanat ve hükûmetle birlikte ulusseverlere karşı eyleme geçmektir. Elbette her iki

Levent Şahverdi Arşivi

aleyhine hareket etmektir. Tabii her iki ihtimale karşı da buradan hiçbir yere gidilmiyecek, işin sonuna kadar vazifei namus ifa kılınacaktır. Salih Paşa bu vaziyeti bilerek bu hale bilerek sebep olmaktadır. Binaenaleyh evvelce de arzeylediğimiz veçhile bu renksiz yeni kabinenin ıskatı için son derece çalıçacağız ve muvaffak olacağımıza da eminiz.

Şifre ***14/3/1336***
Müstaceldir

Seryaver Salih Beye

Rauf Beyefendiye:

Mütarekenin hafî mevaddı müzeyyelesinden Erkânıharbiye Reisi Sânisi Kâzım Paşanın malûmatı olması muhtemel bulunduğunu On Beşinci Kolordu Kumandanı Kâzım Paşa bildiriyor. Nazarı dikkati âlinizi celbederim.

Mustafa Kemal

Şifre ***14/3/1336***
Müstaceldir

İsmet Beyefendiye

Reşit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından istihbar ve bize de iş'ar kılınan mütarekename mevadı hafiyesi hakkında Erkânıharbiye Reisi Sânisi Kâzım Paşanın malûmattar oldukları maznundur. Fevzi Paşanın nazarı dikkatinin celp buyurulması mercudur.

Mustafa Kemal

VESİKA, 253.

Harbiye, 11/3/1336

K.O. 20 Kumandan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Son maruzatımıza ve kabine vaziyetleri hakkında bir gûna mütaleatınıza destres olamadığımızdan ademi vusulünden ve sıhhatinizden bihakkın endişedeyim. Cevabınıza muntazırız.

2 - Maraş müsadematının ne suretle başlayıp ne tarzda cereyan ettiği hakkında mufassal ve sizin mevsuk malûmatınızın iş'arını da rica eyleriz Efendim. (Rauf)

Harbîye Nezareti Seryaveri
Salih

VESİKA, 254.

Şifre ***12/3/1336***
Gayet müstaceldir

Seryaver Salih Beye

C: 11/3/1336

1 - Rauf Beyefendiye: Kabineye ademi itimat reyi vermek suretile taarruzun tarafımızdan yapılması o kadar kuvvetli bir sebebe istinat ettirilemiyecektir. Kâzım Kara Bekir, Fuat Paşalarla Ankaraya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de aynı fikirdedirler. Ancak grubun derecei tesanüt ve tecellüdüne ve vahdeti hareketteki azmi kat'îsine dair sarih bir fikir ve kanaat hâsıl etmek için Salih Paşanın grup heyeti idaresile müzakere etmeksizin hareket etmesini bir meşrutiyet meselesi yapmak hususundaki karar hakkında hiçbir mütalea dermeyan etmemiştim.

2 - İngilizlerin tevkif kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı Meclisin cesurane nihayete kadar vazifesine devamı pek naif ve parlaktır. Ancak zâtı âlinizle beraber vücutları teşebbüsat ve harekâtı atiyemiz için elzem olan arkadaşların neticede bize iltihakları esbabı behemehal müemmen olmak şarttır. Aksi takdirde grubun vahdet ve azim dairesinde hareketini tanzim edebilecek zevatın şimdiden tavzifiyle sizlerin hemen buraya gelmeleri elzemdir. Buraya gelecek zevat meyanında memleketi temsil evsafını haiz olanlarla icabında hükûmet teşkil ve idare liyakatindekilerin bulunması mühimdir. İtilâf Devletlerinin muamelei zecriye tatbik edeceklerine şüphe yoktur.

3 - Maraş meselesi hakkında vesaiki hakikiyeye müstenit ayrıca bir rapor takdim ederim.

4 - Büyük iştiyak ve hürmetle gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

olasılığa karşı da buradan hiçbir yere gidilmiyecek, işin sonuna kadar namus görevi yerine getirilecektir. Salih Paşa bu durumu biliyor ve buna bilerek neden oluyor. Onun için daha önce de bildirdiğim gibi bu renksiz yeni kabinenin düşürülmesi için son derecede çalışacağız ve başarılı olacağımıza güveniyoruz.

BELGE 253.

Şifre **14/3/1920**
İvedidir

Başyaver Salih beye

Rauf Beyefendiye:

Ateşkes anlaşmasının ek maddelerinden Genelkurmay İkinci Başkanı Kâzım Paşanın bilgisi olmasının olası bulunduğunu On Beşinci Kolordu Komutanı Kâzım Paşa bildiriyor. Dikkatinizi çekerim.

Mustafa Kemal

Şifre **14/3/1920**
İvedidir

İsmet Beyefendiye

Reşit ve Yaver Paşalar tarafından imza edildiği Rauf Beyefendi tarafından haber alınan ve bize de bildirilen ateşkes anlaşmasının gizli maddeleri konusunda Genelkurmay İkinci Başkanı Kâzım Paşanın bilgi sahibi olduğu sanılmaktadır. Fevzi Paşanın dikkatini çekmeniz rica olunur.

Mustafa Kemal

BELGE, 253.

Harbiye, 11/3/1920

K.O. 20 Komutan Vekili Mahmut Beyefendiye

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine:

1 - Son yazılarımız ve kabine durumu ile ilgili herhangi bir görüşünüzü alamadığımız için yazılanların size ulaşmadığından ve sağlığınızdan haklı olarak kaygılanıyorum. Yanıtınızı bekliyoruz.

2 - Maraş çatışmalarının nasıl başlayıp nasıl yürüdüğü konusunda ayrıntılı ve güvenilir bilgilerinizin bildirilmesini de rica ederiz Efendim. (Rauf)

Savaşişleri Bakanlığı
Başyaveri Salih

BELGE, 254.

Şifre **12/3/1920**
Çok ivedidir

Başyaver Salih Beye

K: 11/3/1920

1 - Rauf Beyefendiye: Hükûmete güvensizlik oyu yoluyla sizin tarafınızdan bir atılış o kadar kuvvetli bir nedene dayandırılamayacaktır. Kâzım Kara Bekir, Fuat Paşalarla Ankaraya gelmiş olan Refet ve Fahrettin Beyler de aynı düşüncededirler. Ancak grubun ne denli dayanışma ve yürükliliği ve birlikte davranmaktaki kesin kararlılığına ilişkin açık bir görüş ve kanı elde etmek için Salih Paşanın grup yönetim kuruluyla görüşmeksizin iş görmesini bir meşrutiyet sorunu yapmak konusundaki kararla ilgili olarak hiçbir görüş ileri sürmemiştim.

2 - İngilizlerin tutuklama kararına, muhaliflerin yaygaralarına karşı Meclisin yürekliliklе sonuna kadar görevini sürdürmesi çok yararlı ve parlaktır. Ancak sizinle birlikte ileridеki girişim ve davranışlarımız için varlıkları çok gerekli olan arkadaşların sonunda bize katılmaları için gerekli işlerin sağlanması zorunludur. Bu olmazsa grubun birlik ve kararlılıkla davranmasını düzenleyebilecek kişilerin şimdiden görevlendirilmeleri ve sizlerin hemen buraya gelmeniz çok gereklidir. Buraya gelecek kişiler arasında memleketi temsil nitelikleri olanlarla gerektiğinde hükûmet kurmak ve yönetmek yeteneklerine sahip olanlar bulunması önemlidir. İtilâf Devletlerinin zorlamaya başvuracakları kuşku götürmez.

3 - Maraş sorunu ile ilgili olarak gerçek belgelere dayalı bir rapor ayrıca sunacağım.

4 - Büyük özlem ve saygıyla gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 256.

Başmemur Efendiye

Şimdi size bir telgraf yazacağız. Bunu mahallerine makine başında bizzat yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri arzu ediyorlar. İstanbulu bilâhare tekrar bize veriniz.

Hayati

Hamdi Beye

Bu telgrafı hemen bizzat keşide etmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Heyeti Temsilîye Kâtibi
Hayati
Ankara, 16/3/1336

Diyarbekirde K.O. 13 K. Cevdet Beyefendiye
Erzurumda K.O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Sıvasta K.O. 3 K. Salâhatin Beyefendiye
Konyada K.O. 12 K. Fahrettin Beyefendiye
Bursada Fırka 56, Bandırmada K.O. 14, Balıkesirde Fırka 61 Kumandanlıklarına
Nazilli Mevki Kumandanı Servet Beyefendiye
Edirnede K.O. 1 K. Cafer Tayyar Beyefendiye
İzmitte Fırka 1 K. Rüştü Beyefendiye

Bu sabah 16/3/1336 İngilizler Şehzadebaşındaki karakolu askerimiz uykuda iken basarak altı kişiyi şehit ve on beş kadarını mecruh ettikten sonra karakolu ve bir taraftan da Harbîye Nezaretini ve Tophaneyi ve Harbîye Telgrafhanesini işgal ettikleri bildirildi. Bu harekâtı yapan rıhtıma yanaşan İngiliz zırhlıları bahriye efradıdır. İstanbulda fevkalâde bir halin cereyan etmekte olduğu anlaşılıyor. Vaziyet Heyetimizce takip edilmektedir. İstanbulda muhabere ve münasebette müteyakkız bulunulması arzolunur.

Mustafa Kemal

Zeyil: Beyoğlu telgrafhanesini işgal ve memurîni oradan tardetmişlerdir. Dersaadet telgrafhanesini de bir saate kadar işgal edecekleri haber alınmıştır.

VESİKA, 256.

İzmit, 16 Mart 1336

Heyeti Temsilîye tarafından bu sabah yazılan tamimi aldım. Esasen memlekette asayiş temini başlıca vazifemizdir. Binaenaleyh bu sabah İzmitteki İngiliz harp sefinesi kumandanı tarafından şifahî tebligatta da memlekette ittihaz edilecek mukarrerat her halde iyi olacağı bildirilmesi üzerine bir kat daha asayişe çalışılmakta olduğunu arz ve müsterih olunması...

Mutasarrıf
Suat

VESİKA, 257.

Konya Başmüdürü Beye

1 - Kolordu Kumandanı Fahrettin Beyefendinin yaverini makine başına çağırttırınız.

2 - Şimdi İstanbul merkezinden bir İngiliz tebliği resmîsi yazılıyor. Bunun kat'iyyen intişarına meydan verilmemesi ve doğrudan doğruya işgal altında bulunan İstanbul merkeziye yol verilmemesi ve mephus tebliğin alınan merakizde imhasının derhal emir buyurulması arzu ve rica olunuyor, arzederim.

Heyeti Temsilîye Kâtibi
Hayati

Şemsettin Beyefendiye

İstanbul merkezi İngiliz tebliği resmîsine Konya valisi Beyefendinin cevap verdiğini yazıyor. Paşa Hazretleri bunun sıhhatini anlamak isliyorlar, İstanbul merkezi İngilizlerin tamamile tahtı işgalindedir Efendim.

Hayati

BELGE, 256.

Başmemur Efendiye

Şimdi size bir telgraf yazacağım. Bunu yerlerine makine hasında kendiniz yazmanızı Mustafa Kemal Paşa Hazretleri istiyorlar. İstanbulu sonra bize yeniden bağlayınız.

Hayati

Hamdi Beye

Bu telgrafı hemen kendiniz çekmenizi ve bildirmenizi rica ederim.

Temsilci Kurul Sekreteri
Hayati
Ankara, 16/3/1920

Diyarbakırda K.O. 13 K. Cevdet Beyefendiye
Erzurumda K.O. 15 Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine
Sıvasta K.O. 3 K. Salâhattin Beyefendiye
Konyada K.O. 12 K. Fahrettin Beyefendiye
Bursada Tümen 56, Bandırmada K.O. 14, Balıkesirde Tümen 61 Komutanlıklarına
Nazilli Mevki Komutanı Servet Beyefendiye
Edirnede K.O. 1 K. Cafer Tayyar Beyefendiye
İzmitte Tümen 1 K. Rüştü Beyefendiye

Bu sabah 16/3/1920 İngilizler Şehzadebaşındaki karakolu askerimiz uykuda iken basarak altı kişiyi şehit edip on beş kadarını yaraladıktan sonra karakolu ve bir yandan da Savaşişleri Bakanlığını ve Tophaneyi ve Harbiye Telgrafhanesini işgal ettikleri bildirildi. Bu işleri yapan rıhtıma yanaşan İngiliz zırhlılarının deniz erleridir. İstanbulda olağanüstü olaylar olmakta olduğu anlaşılıyor. Durum kurulumuzca incelenmektedir. İstanbulla haberleşmelerde ve ilişkide dikkatli (tetikte) bulunulması bildirilir.

Mustafa Kemal

Ek: Beyoğlu telgrafhanesini işgal etmişler ve görevlileri oradan kovmuşlardır. İstanbul telgrafhanesini de bir saate kadar işgal edecekleri haber alınmıştır.

BELGE, 256.

İzmit, 16 Mart 1920

Temsilci Kurul tarafından bu sabah yazılan genelgeyi aldım. Zaten ülkede güvenlik sağlamak başlıca görevimizdir. Bu nedenle bu sabah İzmitteki İngiliz savaş gemisi komutanı tarafından ağızdan yapılan bildiride de ülkede alınacak kararların her halde iyi olacağı bildirilmesi üzerine bir kat daha güvenlik sağlamaya çalışılmakta olduğunu bildirir ve içinizin rahat olmasını...

Mutasarrıf
Suat

BELGE, 257.

Konya Başmüdürü Beye

1 - Kolordu Komutanı Fahrettin Beyefendinin yaverini makine başına çağırttırınız.

2 - Şimdi İstanbul merkezinden bir İngiliz resmî bildirisi yazılıyor. Bunun yayılmasına kesinlikle olanak bırakılmaması ve doğrudan doğruya işgal altında bulunan İstanbul merkezine yol verilmesi ve sözkonusu bildirinin alınan merkezlerde yok edilmesi için emir vermeniz isteniyor ve rica ediliyor, bilginize sunarım.

Temsilci Kurul Sekreteri
Hayati

Şemsettin Beyefendiye

İstanbul merkezi İngiliz resmî bildirisine Konya valisi Beyefendinin yanıt verdiğini yazıyor. Paşa Hazretleri bunun gerçek olup olmadığını anlamak istiyorlar. İstanbul merkezi İngilizlerin tümüyle işgali altındadır Efendim.

Hayati

Levent Şahverdi Arşivi

Konya, 16 Mart 1336

İstanbul merkezindeki memurların cevap almadıkları takdirde telgrafhaneden çıkarılmıyacaklarını bildirmeleri ve ısrarları üzerine atideki cevap verilmiştir.

SURET

İmza yerine Düveli İtilâfiye tebligatıdır ibaresile çekilen telgrafnameyi saat bir buçukta aldım. Asayişin muhafazasına çalışmak vazifemdir. Bu vazifeyi ifaya çalışacağım tabiîdir. Bu telgrafı çeken makam ve zatın bildirilmesi rica olunur.

VESİKA, 258.

Numara 384 ***Erzurum, 22/9/1336***

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Esliha ve mühimmat ve erzak ve emvali metrukede vukubulan suiistimalât ve gayrikanunî ve namahdut tekâlif ahzı, kanunsuz tahakküm ve tecebbür halkın hissiyatını büsbütün rencide etmiş Erzurumun emniyetsiz ve ümitsiz bir vaziyete düşerek artık kendi ellerile idare edilmeleri lüzumu yegâne çarei necat ve halâs addettiği bir zamanda buraya geldik. Paşanın da hareketi menafii memlekete tevafuk etmediği cihetle alenen yapılan fenalıklara hemen nihayet verilmesi ve tahkikat hitamında tahakkuk edecek hale göre müsebbiplerinin tecziyesi lüzumunda ahali müüefikan ısrar ve emniyetbahş tedabirin acilen ittihazı talebi ve vilâyet vekâletini bizzat muvakkaten kabul etmekliğim paşa dahil olduğu halde ahali tarafından rica ve istirham olundu. Ahval mufassalan yazılarak bizzarure birkaç (k v l k a y c b n z v s y) veçhile vekâletin Hüseyin Avni Beye tevdii lüzumunu yazmıştım. Bizzat idarede bulunmıyarak haricen tanzimi umur ve gönderilen heyetin muvasalatında Meclise izahat vermek üzere Ankaraya gelmekliğim lâzımdır. Böyle nazik bir zamanda Avni Beyin tahkikatın ikmaline kadar vekâlette bulunması meb'uslukla gayrikabili telif görülmemelidir. Meseleyi daha vahim bir safhaya (...) ve Erzurum mukavemet ve mevcudiyeti zayi ettirmeden teklifatm kabulü pek açık olarak irtikâp edilmiş olan suiistimalât hakkındaki takibatın hitamına kadar memleketin kendilerinden addederek emniyet gösterdikleri Meb'us Hüseyin Beyin tebliği memuriyeti ve yirmi dört saate kadar cevap verilmesi ve keyfiyetten Paşanın haberdar edilmesi müsterhamdır Efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif

VESİKA, 259.

Gayet mühim ve müstaceldir ***Erzurum, 24/9/1336***
Hemen keşide edilecektir

Ankarada Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Heyeti Vekilede ve Büyük Millet Meclisinde kıraat olunacaktır.

Heyeti Vekilenin, Vekâleti Alilerinin gayrimusip ve gayrikanunî bulduğunuz tekliflerimin hangileri olduğunu bildirmenizi rica ederim. Acaba Erzurum Meb'usu Hüseyin Avni Beyin Erzurum vali vekâletine tayini talebi mi, eğer bu ise hatırı âlilerinde olmak gerektir ki, Ankaradan çıkmazdan mukaddem Erzurum ahalisi kendisine vali bulup bize inha etsinler emrini sizden telâkki eylemiş idim. Ben de ahaliye emrinizi tebliğ ettim. Acaba hata mı ettim. Ahali de bu teklifi hüsnü telâkki ederek bu zatın asil gelinceye kadar vekil olmasını talep ettim. Bu talebi Ankaraya bildirdim. Silâh cepane temin eylemek üzere birçok fedakârlığa katlandığımız bir zamanda kırk elli bin silâhla milyonlarca mühimmatın dolayısile Rumlara satılması, tahniyede vukua gelen suislimalât yüzünden ahalide bir galeyan uyanmasından dolayı hırsızların bir an evvel tecziyelerini talep etmekliğim acaba gayrimusip ve gayrikanunî bir teklif miydi. İcra eylediğim takibat üzerine Tahniye Müdürü Avni Efendinin hesabatı tetkike başlandı. Ve beş bin kilo un sattığı meydana çıkar çıkmaz mumaileyhin intiharından ne mana çıkarılır. Emvali metruke satışlarından vukua getirilen suiistimalât bütün halkın ağzında iken müsebbiplerinin zahire ihracını talep etmek acaba gayrimusip ve gayrikanunî bir talep mi, ileri cepheden ordu namına mevcut suiistimalâtın bir an evvel önü alınması için murahhas olmak üzere gelen alay kumandanlarının şikâyatını dinleyip anları Büyük Millet Meclisi Riyasetine bildirmek de acaba gayrımünasip bir teklif gibi mi telâkki

Konya, 16 Mart 1920

İstanbul merkezindeki görevlilerin yanıt almazlarsa telgrafhaneden çıkarılmıyacaklarını bildirmeleri ve direnmeleri üzerine aşağıdaki yanıt verilmiştir.

ÖRNEK

İmza yerinde İtilâf Devletleri bildirisidir yazılı olarak çekilen telgrafı saat bir buçukta aldım. Güvenliğin korunmasına çalışmak görevimdir. Elbette bu görevi yapmaya çalışacağım. Bu telgrafı çeken makam ve kişinin bildirilmesi rica olunur.

BELGE, 258.

Sayı 384 **Erzurum, 22/9/1920**

Ankarada Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Silâh ve cephane ve yiyecek ve bırakılmış mallarda* yapılan yolsuzluklar ve kanuna aykırı ve sınırsız vergiler alınması, kanunsuz baskı ve zorbalık halkın hislerini büsbütün incitmiş Erzurumun güvensiz ve umutsuz bir duruma düşerek artık kendi elleriyle yönetilmeleri gereğini tek esenlik ve kurtuluş yolu saymış olduğu bir zamanda buraya geldik. Paşanın yaptıkları da ülke yararlarına uymadığından açıktan açığa kötülüklere hemen son verilmesi ve soruşturmalar bitince belirecek duruma göre suçluların cezalandırılmasının gerektiğinde halk hep birlikte direndi ve güven verici önlemlein ivedi olarak alınması isteği vali vekilliğini benim geçici olarak üstlenmekliğim paşa ile birlikte halk tarafından rica edildi ve dilendi. Durum ayrıntılı olarak yazılarak zorunlu olarak birkaç (k v l k a y c b n z v s y) gibi vali vekilliğinin Hüseyin Avni Beye verilmesi gerektiğini yazmıştım. Kendim yönetimde bulunmıyarak dışarıdan işleri düzenlemem ve gönderilen kurul vardıkta Meclise açıklama yapmak üzere Ankaraya gelmekliğim gereklidir. Böyle kritik bir zamanda Avni Beyin soruşturma tamamlanana kadar vali vekilliğinde bulunması meb'uslukla bağdaşmaz sayılmalıdır. Sorunu daha ağır bir aşamaya (....) ve Erzurum direniş ve varlığı yitirilmeden önerilerin kabulü pek açık olarak yapılmış olan suiistimallerle ilgili kovuşturma sone erene kadar kentin kendilerinden sayarak güven duydukları Meb'us Hüseyin Beyin görevlendirildiğinin bildirilmesi ve yirmi dört saate kadar yanıt verilmesi ve durumdan Paşaya bilgi verilmesi rica olunur Efendim.

Büyük Millet Meclisi İkinci Başkanı
Celâlettin Arif

BELGE, 259.

Çok önemli ve ivedidir **Erzurum, 24/9/1920**
Hemen çekilecektir.

Ankarada Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Bakanlar Kurulunda ve Büyük Millet Meclisinde okunacaktır.

Bakanlar Kurulunun ve yüksek bakanların uygunsuz ve kanunsuz bulduğu önerilerimin hangileri olduğunu bildirmenizi rica ederim. Acaba Erzurum Meb'usu Hüseyin Avni Beyin Erzurum vali vekilliğine atanması isteği mi, eğer bu ise anımsamanız gerektir ki, Ankaradan çıkmazdan önce Erzurum halkı kendilerine vali bulup bize önersinler emrini sizden almış idim. Ben de halka emrinizi bildirdim. Acaba yanlış mı yaptım. Halk da öneriyi iyi karşıladığından asıl vali gelinceye kadar onun (Hüseyin Avni beyin) vekil olmasını istedim. Bu isteği Ankaraya bildirdim. Silâh cephane sağlamak için birçok özverilere katlandığımız bir zamanda kırk elli bin silâhla milyonlarca cephanenin dolaylı yollardan Rumlara satılması, öğütme ücretlerinde yapılan suiistimaller yüzünden halkda bir kaynaşma olması dolayısıyla hırsızların bir an önce cezalandırılmalarını istemekliğim acaba uygunsuz ve kanunsuz bir öneri miydi. Yaptığım kovuşturmalar üzerine Öğütme Ücretleri Müdürü Avni Efendinin hesapları incelenmeye alındı. Ve beş bin kilo un sattığı ortaya çıkar çıkmaz onun intihar etmesinden ne anlam çıkarılır. Bırakılmış malların satışlarından yapılan suiistimaller bütün halkın ağzında iken buna neden olanların ortaya çıkarılmasını istemek acaba uygunsuz ve kanunsuz bir istek mi, ileri cepheden ordu adına yapılmakta olan suiistimallerin bir an önce önü alınması için delege olmak üzere gelen alay komutanlarının yakınmalarını dinleyip onları Büyük Millet Meclisi Başkanlığına bildirmek de acaba uygunsuz bir öneri gibi mi karşılan-

* Göç edenlerin geride bıraktıkları

Levent Şahverdi Arşivi

olundu. Müdafaai Hukuk halkın mutalebatını dermeyan etmiş olduğunu işittim. Erzurum muhitini zannedersem kâfi derecede tanımıyorsunuz. Buranın halkı bir kere feveran etti mi, anın önünde durmak gayet güç olduğunu bildiğimden bunun hudusundan evvel lâzımgelen tedabiri hakimaneyi tevcih etmek acaba gayrıkanunî ve gayrımusip bir teklif miydi. Ben zannediyorum ki vazifei vatanîyemi ifa edebilmek için muhtaç olduğum istirahatı bir tarafa bırakarak bu işlerle uğraşmayı Heyeti Vekile takdir edecek ve gayrıkanunî gayrımusip teklifin benden sudur eylemiyeceğine Heyeti Vekilenin kail olmasını beklerdim. Aranızda müddeayıtımı takdir edecek arkadaşlarım mevcut olacağına kaniim. Dairei intihabiyemi teftiş etmeksizin hemen Ankaraya muavedet imkân dahilinde değildir. Buraya geldim geleli bu gibi meşagil ile uğraştığımdan kazaları dolaşmıya vakıt bulamadım Efendim.

Büyük Millet Meclisi Reisi Sanisi
Celâlettin Arif

VESİKA, 260.

Dersaadet, 17/10/1338

Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Tevfik Paşa oğlunu bendenize göndererek atideki telgrafnameyi verdi:

Meselenin gayet mahrem tutulması ricasile beraber vukubulan tahkikatına nazaran İngilizler, konferansta Anadolu ile İstanbulun ayrı ayrı cephe arzetmesinden istifade ile hilâfet hamisi sıfatını iktisap etmeye çalışacağından meseleye lâzımgeldiği gibi ehemmiyet verilmesini arzetmemi tebliğ ettirdi. Ferman. (Hâmit)

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Biavnihitaalâ ihraz olunan muzafferiyet, badeezin İstanbul ve Ankara arasında tahaddüs etmiş olan ihtilâf ve ikiliği kaldırmış ve vahdeti millîyemizi temin etmiş olup ancak Düveli Müttefika ile aramızda müsaleha henüz aktedilmemiş olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde kariben inikadı derkâr bulunan sulh konferansına sabıkı veçhile her iki tarafın davet edileceği malûm bulunduğuna mebni selâmeti millîyemize müteallik mevadı mühimmenin evvelce beynimizde müzakere ve teshili zımnında istihzaratta bulunularak mezkûr konferansta müttehiden hukuku milletin müdafaasına sarfı mesai edilmesi nezdi âlilerinde dahi rehini tasvip olacağına kanaati hamilem bulunduğundan olbapta tarafı senaverilerile görüşüp anlaşmak üzere ahvale vâkıf ve emniyetinizi haiz bir zatın buraya gayet mahremane talimatı hamilen ve sürati mümkine ile izamı mütemannadır Efendim. 17/10/1338 İmza: Sadrazam Tevfik."

VESİKA, 261.

Bursa, 18 Teşrinievel 1338

İstanbulda Hâmit Beyefendiye

Türkiye Devletinin aleyhinde her türlü teşebbüsü daima nazarı dikkatte tutan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti mukabil tedbirlerini düşünmüştür. Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile şekil ve mahiyeti taayyün eden Türkiye Devletinin tarihi teessüsündenberi Türkiye mukadderatına vazrülyet ve bundan mes'ul yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti olduğu cihanca malûm ve hadisatı filiye ve muamelâtı siyasîye ile müeyyet bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının ihraz eylediği muzafferiyeti kat'iyyenin neticei tabiîyesi olmak üzere vukuu karip olan sulh konferansında Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından temsil olunur. Bu hakayik karşısında gayrımeşru ve gayrıhukukî olduğu Meclisi Alice mükerreren ifade ve ilân edilmiş olan heyetlerin veya bu gibi heyet mensubininin şimdiye kadar biddefaat vaki olduğu gibi bundan sonra da siyaseti devleti teşvişten mücanebet eylememeleri hususunun ne derece azîm mes'uliyeti bâdi olacağı derkârdır Efendim.

Mustafa Kemal

di. Hakları Savunma'nın halkın isteklerini ileri sürmüş olduğunu işittim. Erzurum yöresini sanırım yeterince tanımıyorsunuz. Buranın halkı bir kere kaynadı (coştu) mı, onun önünde durmanın çok zor olduğunu bildiğimden bu olmadan önce gereken akıllıca önlemleri ileri sürmek acaba kanunsuz ve uygunsuz bir öneri miydi. Ben sanıyorum ki yurd görevimi yapabilmek için gereksindiğim dinlenmeyi bir yana bırakarak bu işlerle uğraşmayı Bakanlar Kurulu iyi karşılayacak ve kanunsuz uygunsuz önerinin benden çıkamayacağını Bakanlar Kurulunun bileceğini beklerdim. Aranızda iddialarımın değerini bilecek arkadaşlarım bulunduğuna inanıyorum. Seçim bölgemi teftiş etmeksizin hemen Ankaraya dönmem olanağı yoktur. Buraya geldim geleli bu gibi işlerle uğraştığımdan kazaları dolaşmaya vakıt bulamadım Efendim.

Büyük Millet Meclisi İkinci Başkanı
Celâlettin Arif

BELGE, 260.

İstanbul, 17/10/1922

Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Tevfik Paşa oğlunu bana göndererek aşağıdaki telgrafı verdi:

İşin çok gizli tutulması ricasıyla birlikte yapılan soruşturmalara göre İngilizler, konferansta Anadolu ile İstanbulun ayrı ayrı cepheler gibi görünmesinden yararlanıp halifeliğin koruyucusu kimliğini takınmaya çalışacağından konuya gerektiği gibi önem verilmesini size iletmemi bildirdi. Emir sizindir. (Hâmit)

"Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Tanrının yardımıyla kazanılan zafer, bundan böyle İstanbul ve Ankara arasında çıkmış olan anlaşmazlık ve ikiliği kaldırmış ve ulusal birliğimizi sağlamıştır ancak, İtilâf Devletleri ile aramızda barış daha yapılmamış olmasından dolayı Avrupa şehirlerinden birinde yakında toplanacağı anlaşılan barış konferansına eskiden olduğu gibi her iki tarafın çağırılacağı bilindiğinden ulusal esenliğimize ilişkin önemli noktaları önce aramızda görüşüp saptamak için hazırlıklar yaparak bu konferansta ulusun haklarını savunmaya birlik içinde çaba harcanması sizce de uygun görüleceğine tam inancım bulunduğundan o konuda sizinle görüşüp anlaşmak üzere durumu bilen ve güvendiğiniz bir kişinin buraya çok gizlice ve vereceğiniz direktiflerle birlikte ve olabildiğince çabuk gönderilmesini dilerim Efendim. 17/10/1922 İmza: Başbakan Tevfik."

BELGE, 261.

Bursa, 18 Ekim 1922

İstanbulda Hâmit Beyefendiye

Türkiye Devletine karşı her türlü girişimi herzaman göz önünde bulunduran Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti alınacak karşı önlemleri düşünmüştür. Anayasa ile biçimi ve niteliği belirlenen Türkiye Devletinin kuruluş tarihinden beri Türkiyenin kaderini elinde bulunduran ve bundan sorumlu olanın yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti olduğu dünyaca bilinmekte ve bu durum edimler ve politik işlemlerle kanıtlanmış bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının kazandığı kesin zaferin doğal sonucu olarak yapılması yakın olan barış konferansında Türkiye Devleti yalnız ve ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti tarafından temsil olunur. Bu gerçekler karşısında yasa ve hukuk dışı olduğu yüce Meclis tarafından birçok kere bildirilip ilân edilmiş olan kurulların veya bu gibi kurul üyelerinin şimdiye kadar çok defa olduğu gibi bundan sonra da devletin politikasını karıştırmaktan vazgeçmelerinin ne ölçüde büyük sorumluluklar doğuracağı açıkça bellidir Efendim.

Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 262.

1/1010 ***P.R, 8/11/1338***

Mahrem ve aceledir

Başkumandan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 7/11/1339

Zâtı samilerinden telgrafla telâkki ettiğim emrin başında Tevfik Paşaya cevap olduğu mezkûr bulunmadığı gibi nihayetinde de telgrafnameyi kendisine tebliğim emir buyurulmadığından bunu bendeniz için bir veçhe telâkki etmiş ve binaenaleyh Tevfik Paşaya üç gün zarfında beş kere o veçhe dahilinde bilvasıta tebligatta bulunduğum gibi hatta bir defasında konferansa murahhas gönderilmemek için gazeteler, ajanslara tebliği icap eden beyanatının esaslarını havi bir müsvedde bile göndermiştim. Her defasında işin derdesti müzakere olduğuna ve yakında neticeyi bildireceğine dair cevaplar aldım. Keyfiyetin bundan ibaret olduğu maruzdur ferman.

Hâmit

VESİKA, 263.

Dersaadet, 29/10/1338

Ankarada:

Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Gayet müstaceldir

Konferansa, Babıâli de, Büyük Millet Meclisi de davet olundu. Bâbıâlinin ademi icabeti, devletin altı asrı mütecaviz zamandanberi müesses ve mahfuz olan, bütün âlemi islâmın alâkadar olduğu hüviyeti tarihîyesini mahkûmu indiras etmek, Büyük Millet Meclisinin ademi icabeti ise cihanın müştak ve muntazır olduğu sulhü akim bırakmaktır. Bu mühim mes'uliyetleri bittabi ne Babıâli ne Büyük Millet Meclisi kabul ve tahammül eder. Zaten Babıâli ile Büyük Millet Meclisi arasında hakikî bir ikilik mutasavver olmadığı ve her türlü ısrar ve tazyika karşı Sevr Muahedesinin ademi tasdikında mukavemet ve tesadüf olunan müşkülâtı azimenin iktihamı ile umuru idarenin tedvirini ve işgalin taklili tesiri hususunda bezli makderet ve bu meyanda muvaffakıyatı vakıanın husulüne bikaderilimkân hizmet eden heyetimiz hakimiyeti millîyeyi tahkim ve tevsik suretile vahdeti idareyi temin için müzakereye de hazır olduğu halde mesaii hayrîyenin bir sulhü nâfi ile semeratı siyasîyesini iktitaf hengâmında mücahedei milletten ayrı kalmayı ve bu sebeple bilittihat istihsali mümkün olan menafii âliyei vatandan cüz'ü lâyeteczasını bile ifateyi asla tecviz etmez. Ayrılık şöyle dursun, en ufak bir muhalefeti dahi reva görmez. Hatta payi âdâyı kati ve levsi istilâyı izale yolunda şey fen mesaii cansiparane ve hudapesendanede bulunanları nefislerine tercih eyler. Binaenaleyh ademi itilâf sebebile devlet ve milletin başına maazallahü taalâ bir musibeti uzma getirmek ve muaveneti maddîye ve muzahereti manevîyelerine nail olduğumuz âlemi islâmı müteellim etmekten ise menafii âliyei vatan uğrunda temini vahdet, evvelce vacip ise bugün farz olmuştur. Şu halde hem istikbali memleket, hem müdafaai hukuku vatan hakkında müzakerede bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince tayin olunacak bir zatın talimatı mahsusa ile hemen gönderilmesini hassaten temenni ve bu şık tensip buyurulmadığı halde heyetimizden Ziya Paşa Hazretlerinin oraya gönderileceği beyan ve cevabının telgrafla bildirilmesi niyaz olunur.

Sadrazam
Tevfik

VESİKA, 264.

Saltanatı millîyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celselerden:

1 Teşrinisani 1338 de saltanatı millîyenin tahakkukuna dair Büyük Millet Meclisinde cereyan eden tarihî celsede Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin irat buyurdukları mühim nutuk:

Arkadaşlar! İstanbulda gayrımeşru bir sıfatı şahsına atfeden Tevfik Paşa evvelâ hususi ve mahrem olarak ordularımızın Başkumandanına, müteakiben onu jurnal eder tarzda açık bir telgrafname ile Meclisi Aliye müracaatte bulundu. Dikkat buyurulursa gelen telgrafname ile efkârı umumîyei islâmiyet teşviş edilmek isteniyor. Bu telgrafnamedeki zihniyet, istiklâlimizi imhaya çalı-

BELGE, 262.

1/1010 **P.R, 8/11/1922**

Gizli ve ivedidir

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 7/11/1922 şifreye:

Sizden telgrafla aldığım emrin başında Tevfik Paşaya yanıt olduğu yazılı bulunmadığı gibi sonunda da telgrafı kendisine bildirmem emrolunmadığından bunu bana verilmiş bir direktif saymış ve bu nedenle Tevfik Paşaya üç gün içinde beş kere o yolda aracı ile bildiride bulunduğum gibi bir defasında da konferansa delege gönderilmemek için gazetelere, ajanslara verilmesi gereken demecinin ana hatlarını içeren bir müsvedde bile göndermiştim. Her dafasında işin incelenmekte olduğuna ve yakında sonucu bildireceğine ilişkin yanıtlar aldım. Durumun böyle olduğunu bilginize sunarım. Emir sizindir.

Hâmit

BELGE, 263.

İstanbul, 29/10/1922

Ankarada:

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Çok ivedidir

Konferansa, İstanbul Hükûmeti de, Büyük Millet Meclisi de çağırıldı. İstanbul Hükûmetinin çağrıya uymaması, devletin altı yüzyılı aşkın süredir kurulmuş ve korunmuş olan, bütün islâm dünyasının ilgili olduğu tarihî kimliğini yıkılmaya mahkûm etmek, Büyük Millet Meclisinin çağına uymaması ise dünyanın özlediği ve beklediği barışı çıkmaza sokmaktadır. Bu büyük sorumlulukları elbette ne İstanbul Hükûmeti ne Büyük Millet Meclisi kabul eder ve yüklenir. Zaten İstanbul Hükûmeti ile Büyük Millet Meclisi arasında gerçek bir ikilik düşünülemez ve her türlü diretme ve baskıya karşı Sevr Antlaşmasının onaylanmamasında direnmenin ve karşılaşılan pek büyük güçlüklerin göğüslenmesi ile yönetim işlerinin yürütülmesi ve işgalin etkisini en aza indirmek konusunda elden geldiğince çaba harcanmıştır ve bu arada elde edilen başarının sağlanmasına olabildiğince yardım eden kurulumuz ulusal egemenliği güçlendirip sağlamlaştırmak yoluyla yönetim birliğini sağlamak için görüşmeye de hazır olduğu halde hayırlı çalışmaların yararlı bir barış ile politik meyvalarının alınması döneminde ulusun kutsal savaşımdan ayrı kalmayı ve bu nedenle birlik içinde elde edilebilecek olan yüce vatan çıkarlarından ufacık bir parçasını bile yitirmeyi hiçbir zaman doğru bulmaz. Ayrılık şöyle dursun, en küçük bir karşıtlığı bile doğru bulmaz. Hatta düşmanların ayaklarını kesmek ve istilânın pisliklerini temizlemek yolunda kılıçla canını feda edercesine Tanrının beğeneceği gibi çalışanları kendisinden üstün tutar. Böyle olunca anlaşmamak yüzünden devlet ve milletin başına Tanrı korusun büyük bir felâket getirmek ve nesnel yardım ve tinsel desteklerini kazanmış olduğumuz islâm dünyasını acılara boğmaktansa vatanın yüksek çıkarları uğrunda birlik sağlamak, önce gerekli ise bugün zorunlu olmuştur. Şu halde hem ülkenin geleceği, hem vatanın haklarının savunulması ile ilgili görüşmelerde bulunulmak üzere Büyük Millet Meclisince atanacak bir kişinin özel direktifle hemen gönderilmesini özellikle diler ve bu yol uygun bulunmazsa kurulumuzdan Ziya Paşa Hazretlerinin oraya gönderileceğini bildirir ve yanıtınızın telgrafla bildirilmesini dileriz.

Başbakan
Tevfik

BELGE, 264.

Ulusal egemenliğin gerçekleşmesi konusunda Büyük Millet Meclisinde yapılan tarihî oturumlardan:

1 Kasım 1922 ulusal egemenliğin gerçekleşmesi konusunda Büyük Millet Meclisinde yapılan tarihî oturumda Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin okuduğu önemli nutuk:

Arkadaşlar! İstanbulda yasaya aykırı bir kimlik takınan Tevfik Paşa önce özel ve gizli olarak ordularınızın Başkomutanına, ardından da onu jurnal edercesine açık bir telgrafla Yüce Meclise başvurdu. Dikkat edilirse görülür ki gelen telgrafla islâm kamuoyu bulandırılmak isteniyor. Bu telgrafdaki anlayış, bağımsızlığımızı yok etmeye çalışan düşmanlarımıza karşı kutsal davamızı

Levent Şahverdi Arşivi

şan düşmanlarımıza karşı davayı mukaddesemizi müdafaada filen ve hukukan muvaffakıyetlere mazhar olan Hükûmeti Millîyemizi duçarı zâf etmeye matuftur. Mana ve mantıktan âri olan bu telgrafnamenin muhteviyatı; Meclisi Alinizin mevcudiyetile tahakkuk eden bir şekli, bir hakikati tekrar mevzuubahs etmemizi istilzam eyledi. Şekli idaremizde mündemiç bulunan hakikat, Türkiye halkının, mukadderatına bilfiil ve bizzat vazıulyet olması, hakimiyeti millîyesini, saltanatı millîyesini üç senedenberi kendi elinde bulundurarak davayı mukaddesini müdafaa etmekte bulunmasıdır.

Bu hakikatin tecellisi, bir batılın zevalini müeddi oldu. Bu batıl, gayrımeşru, gayrımakul olan şey bir milletin hukuku hakimiyet ve saltanının bir şahıs uhdesinde temsil edilmesine müsaade edilmesiydi.

Bu nokta üzerinde bütün milletin ve arzuyu millete tebaan millet vekillerinden terekküp eden heyeti celilenizin tabii surette vermiş olduğu kararı, birçok defalar birçok arkadaşlarımızın muhtelif vesilelerle ifade etmiş olmalarına rağmen ben de bir arkadaşınız sıfatile bu kürsüden aynı şeyi tekrar edeceğim, Beni beş on dakika daha dinlemek lûtfunda bulunmanızı rica ediyorum. (Hay hay sesleri)

Arkadaşlar; tavzihi hakikat için hep beraber Türk tarihi ve islâm tarihi üzerinde kısa ve seri bir nazar geçirmeye muvafakat buyurur muşunuz?.

Efendiler, bu dünyayı beşeriyette asgari yüz milyonu mütecaviz nüfustan mürekkep bir Türk milleti azîmesi vardır. Ve bu milletin sahai arzdaki vüs'ati nisbetinde sahai tarihte de bir derinliği vardır.

Efendiler, bu umku isterseniz iki mikyasla ölçelim: Birinci vâhidi kıyasî, edvarı kabletarihiyeye ait mikyastır. Bu mikyasa göre Türk milletinin ceddi âlâsı olan Türk namındaki insan, İkinci Ebülbeşer Nuh Aleyhisselâmın oğlu Yafesin oğlu olan zattır.

Tarih devrinin tedariki vesaikte pek müsamahakâr olan ilk safhalarına biz de müsamaha edelim. Fakat en bariz ve en maddî ve en kat'î delâili tarihiyeye istinaden beyan edebiliriz ki, Türkler on beş asır evvel Asyanın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyatına tecelligâh olmuş bir unsurdur. Sefirlerini Çine gönderen ve Bizansın sefirlerini kabul eden bu Türk Devleti ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devletti.

Efendiler; yine malûmdur ki, dünya yüzünde yüz milyonluk bir Arap kütlesi vardır. Ve bunların Asyai kısmı Ceziretülârapta mütekâsif olarak arzı mevcudiyet eder.

Mazharı nübüvvet ve risalet olan Fahriâlem Efendimiz bu kütlei Arap içinde Mekkede dünyaya gelmiş bir vücudu mübarekti.

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; âdatı ilâhiyenin tecelliyatına bakarak diyebiliriz ki: insanlar iki sınıfta, iki devirde mütalea olunabilir. İlk devir beşeriyetin sahavet ve şebabet devridir. İkinci devir, beşeriyetin rüşt ve kemal devridir.

Beşeriyet birinci devirde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve maddî vasıtalarla kendisile iştigal edilmeyip istilzam eder. Allah, kullarının lâzım olan noktai tekemmüle vusulüne kadar içlerinden vasıtalarla dahi kullarile iştigali lâzimci ülûhiyetten addeylemiştir. Onlara Hazreti Adem Aleyhisselâmdan itibaren mazbut ve gayrımazbut ve namütenahi denecek kadar çok nebiler, peygamberler ve resuller göndermiştir. Fakat Peygamberimiz vasıtasile en son hakayıkı dinîye ve medenîyeyi verdikten sonra artık beşeriyetle bilvasıta temasta bulunmaya lüzum görmemiştir. Beşeriyetin derecei idrak, tenevvür ve tekemmülü her kulun doğrudan doğruya, ilhamatı ilâhiye ile temas kabiliyetine vâsıl olduğunu kabul buyurmuştur ve bu sebepledir ki, Cenabı Peygamber, hatemülenbiya olmuştur ve kitabı, kitabı ekmeldir. Son peygamber olan Muhammet Mustafa Sallâllahüaleyhivesellem 1394 sene evrel *rumî nisan içinde ve Rebiülevel ayının on ikinci Pazartesi gecesi sabaha doğru tan yeri ağarırken doğdu. Gün doğmadan! Bugün o gündür. Filhakika arabî tarihlerinde bu akşam yevmi vilâdetin tamam senei devriyesine tesadüf ediyor. İnşallah bu hayırlı tesadüftür. (İnşallah sadaları) Hazreti Muhammet eyyamı sahavet ve şebabetini geçirdi. Fakat henüz peygamber olmadı. Yüzü nuranî, sözü ruhanî, rüşt ve rü'yette bibedel, sözünde sâdık ve hilim ve mürüvvetçe saire faik olan Muhammet Mustafa evvelâ bu evsafı mahsusa ve mütemayizesile kabilesi için "Muhammedülemin" oldu. Muhammet Mustafa peygamber olmadan*

savunmada edimsel ve hukuksal başarılar kazanan Ulusal Hükûmetimizi zayıflatmaya yöneliktir. Anlam ve mantıktan yoksun olan bu telgrafın içeriği; Yüce Meclisin varlığıyla gerçekleşen bir biçimi, bir gerçeği yeniden sözkonusu etmemizi gerektirdi. Yönetim biçimimizin içinde bulunan gerçek, Türkiye halkının, kaderini kendisinin edimli olarak ele alması, ulusal egemenliğini, milletin saltanatını üç senedenberi kendi elinde bulundurarak kutsal davasını savunmakta bulunmasıdır.

Bu gerçeğin belirmesi, bir yalan-yanlışın ortadan kalkması sonucunu verdi, bu yalan-yanlış, kanuna ve akla aykırı olan şey bir milletin egemenlik ve hakkının bir tek kişide temsil edilmesine izin verilmesiydi,

Bu nokta üzerinde bütün milletin ve ulusun isteğine uyarak millet vekillerinden oluşan yüce topluluğunuzun doğal olarak vermiş olduğu kararı, birçok defalar birçok arkadaşlarımızın çeşitli fırsatlarla söylemiş oldukları halde ben de bir arkadaşınız olarak bu kürsüden aynı şeyi yöneleceğim. Beni beş on dakika daha dinlemek iyiliğini göstermenizi rica ediyorum. (Hay hay sesleri)

Arkadaşlar; gerçeklere açıklık kazandırmak için hep birlikte Türk tarihi ve islâm tarihi üzerine kısa ve çabuk bir göz atmayı onaylar mısınız? Efendiler, bu insanlık dünyasında en az yüz milyonu aşkın nüfustan oluşan büyük bir Türk ulusu vardır. Ve bu ulusun kapladığı toprakların alanı oranında tarih alanında da bir derinliği vardır.

Efendiler, bu derinliği isterseniz iki ölçüte vuralım: Birinci ölçüt, tarih öncesi çağlara ait ölçütüdür. Bu ölçüte göre Türk milletinin en yüksek atası Türk adındaki insan, insanların ikinci babası Nuh Peygamberin oğlu Yafesin oğlu olan kişidir.

Tarih döneminin belge toplama konusu pek umursamadığı ilk evrelerine biz de anlayış gösterelim. Fakat en belirgin ve en nesnel ve en kesin tarihî kanıtlara dayanarak diyebiliriz ki, Türkler on beş yüzyıl önce Asyanın göbeğinde çok büyük devletler kurmuş ve insanlığın her türlü yeteneklerine ortam yaratmış bir varlıktır. Elçilerini Çine gönderen ve Bizansın elçilerini kabul eden bu Türk Devleti atalarımız olan Türk milletinin kurduğu bir devletti.

Efendiler; yine bilinir ki, dünya yüzünde yüz milyonluk bir Arap kitlesi vardır. Ve bunların Asyalı olan bölümü Arap yarımadasında yoğun olarak varlığını gösterir.

Kendisine nebîlik ve elçilik onuru verilen evrenin övüncü olan Paygamberimiz Arap kitlesi içinde Mekkede dünyaya gelmiş bir kutsal varlık idi.

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; Tanrının uygulamalarına bakarak diyebiliriz ki: İnsanlar iki sınıfta, iki dönemde ele alınabilir. İlk dönem insanlığın çocukluk ve gençlik dönemidir. İkinci dönem, insanlığın erginlik ve olgunluk dönemidir.

İnsanlar birinci dönemde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve nesnel araçlarla kendisile ilgilenilmek gerekir. Allah, kullarının gerekli olan olgunluğuna ulaşmasına değin içlerinden seçtiği aracılar eliyle de kullarıyla ilgilenmeyi Tanrı olmanın gereklerinden saymıştır. Onlara Adem Peygamberden bu yana bilinen ve bilinmeyen sayısız denecek kadar çok nebîler, peygamberler ve elçiler göndermiştir. Fakat Peygamberimiz aracılığıyla en son din ve uygarlık gerçeklerini verdikten sonra artık insanlarla aracılarla ilgili kurmayı gerekli saymamıştır. İnsanlığın anlama, aydınlanma ve olgunlaşma ölçüsünün doğrudan doğruya, Tanrısal esinlerle ilişki kurma yeteneğine ulaştığını kabul buyurmuştur ve kitabı, en üstün en eksiksiz kitaptır. Son peygamber olan Muhammed Mustafa (S.A.) 1394 sene önce rumî Nisan içinde ve Rebiülevel ayının on ikinci Pazartesi gecesi sabaha doğru tan yeri ağarırken doğdu. Gün doğmadan! Bugün o gündür. Gerçekten arabî tarihlerde bu akşam Peygamberin doğumunun tam yıldönümüne rastlıyor. İnşallah bu hayırlı bir rastlantıdır. (İnşallah sesleri) Hazreti Muhammed çocukluk ve gençlik günlerini geride bıraktı. Ama daha peygamber olmadı. Yüzü nurlu, sözü ruhlu, olgunluk ve görüşte benzersiz, sözüne bağlı ve yumuşaklık ve cömertlik yönünden başkalarından üstün olan Muhammed Mustafa önce bu özel ve üstün nitelikleriyle kabilesi içinde "Güvenilir Muhammed" oldu. Muhammed Mustafa

Levent Şahverdi Arşivi

evvel, kavminin muhabbetine, hürmetine, itimadına mazhar oldu. Ondan sonra ancak kırk yaşında nübüvvet ve kırk üç yaşında risalet geldi.

Fahrıâlem Efendimiz, namütenahi tehlikeler içinde bîpayan mihnetler ve meşekkatler karşısında yirmi sene çalıştı. Ve dini islâmı tesise ait vazifei peygamberîsini ifaya muvaffak olduktan sonra vâsılı âlâyı illiyyin oldu. Kendisinin mazharı irşadatı olan bütün müslimin bilhassa Ashabı Güzin birçok gözyaşı döktüler. Fakat muktezayı beşeriyet olan bu hali teessürün bifaide olduğunu derhal idrak eden erbabı fatanet Peygamberin arkasından ağlamak değil, mesalihi ümmeti bir an evvel hüsnü temşiyete mazhar edecek tedbir almak kanaatile toplandılar. Resulüekreme halife olacak bir emîr intihabı mevzuubahs edildi. Ebubekirden şahsen çok hoşlanırdı ve enfası vapesinini yaşarken Ebubekirin kendisine halef olması muvafık olacağını muhtelif tarzlarda işaret dahi buyurmuşlardı. Buna nazaran toplanıp resmen bir intihap yapmaktan başka bir iş kalmamış olduğuna hükmolunabilirdi. Halbuki bu intihap keyfiyeti o kadar basit olmadı. Bilâkis mesele çok müzakerelere, münakaşalara ve çok esaslı ihtilâflara maruz kaldı. Emri intihapta mühim olarak üç muhtelif noktai nazar tebarüz etti. Bu noktai nazarlardan birisi makamı hilâfete istihkak, mesalihi ümmeti rü'yet edebilmek için lâzım olan kudret ve kifayetin kaide ittihazı idi. Buna nazaran makamı hilâfet en kuvvetli ve en nüfuzlu ve en reşit kavmin olacaktı. Bu noktai nazar cümhuru sahabenin idi.

İkinci noktai nazar, o güne kadar nusreti islâma hizmet eden kavmin hilâfete müstahak addedilmesiydi. Bu, ensarın noktai nazarı idi. Üçüncü fikir ise kuvveti karabeti iltizam idi. Bu da Haşimîlerin noktai nazarı idi. Bu üç noktai nazardan ittifakı ârâ ile birini tercih etmek ve emri intihabı intaç eylemek mümkün olamadı. En nihayet teşettüt ve fetretin derhal önüne geçmek lüzumuna kani olan Hazreti Ömerin tesirile Hazreti Ebubekire biat olundu. Görülüyor ki, ilk halifenin intihabında temayülâtı umumîyenin tabiî temerküzünden ziyade şahsî tesir tesbiti şekletmiştir. Efendiler, bu muhalefet ve münakaşatın nebemahal olduğunu zannetmiyelim. Hakikaten emri hilâfet mileli islâmiyece en büyük bir maslahattır. Çünkü Efendiler, Halifei Nebeviye, ehli islâm arasında rabıta olan bir emarettir. Ve ehli islâmın kelimei vahdet üzere içtimalarını temin eden bir emarettir.

Emaret işte Cenabı Hakkın bir sır ve hikmetidir ki, teessüsü daima satvet ve kuvvetle meşruttur. Andan maksadı aslî de def'i fesat ve hıfzı asayişi bilât ve tanzimi umuru cihat ile mesalihi âmmeyi hüsnü tanzim ve tesviyeden ibarettir. Bu dahi ancak satvet ve kuvvete menuttur; âdetullah bu veçhile ceri olagelmiştir. Buna nazaran yukarda izah ettiğim üç muhtelif noktai nazardan birincinin - ki kuvveti ve nüfuzu olan kavmin, milletin vârisi hilâfet olması noktası idi - diğer nikatı nazara müreccah ve galip olması tabiidir ve Hazreti Ebubekirin bittesir makamı hilâfeti işgal etmesi isabet oldu. İşte bu suretle, zamanı saadetten sonra hilâfet unvanile bir emareti islâmiye teşekkül etti.

Fakat Efendiler, peygamberin vefatile derhal her tarafta irtidat başladı, irtica başladı, isyan başladı... Hazreti Ebubekir bunları bertaraf etti; vaziyete hâkim oldu. Bir taraftan da tevsii hududı emareti islâmiyeye tevessül eyledi. Ebubekir, son demlerine yaklaşınca kendi intihabındaki müşkülâtı tahattur etti ve Hazreti Ömeri vasiyetname ile bizzat intihap etti.

Hazreti Ömerin zamanı hilâfetinde memaliki islâmiye fevkalâde denecek derecede süratle tevessü eyledi, servet çoğaldı. Halbuki bir milletin içinde servet ve gına hüsulü beynennas ağrazı dünyeviyenin hudusünü ve bu da ihtilâl fitnenin zuhûrunu bais olmak bu âlemi kevnü fesadın muktezayı ahvalindendir. İşte bu nokta; Hazreti Ömerin zihnini tahdiş ediyordu. Bir de Hazreti Ömer tahttur ediyordu ki, Resulü Ekrem, mahremi esrarı olan havası ashabına şunu demişti: "Ümmetin düşmanlarına galebe edecek. Mekke, Yemen, Kudüs ve Şamı fethedecek, Kisra ve Kayserin hazinelerini taksim eyliyecektir ve fakat ondan sonra aralarında fitne ve ihtilâl ve nefsaniyetler hâdis olarak mülûkü salifin mesleğine gideceklerdir..." Hazreti Ömer bir gün Huzeyfetülyemani Radiyallahüanh Hazretlerine, deniz gibi temevvüç edecek fitneyi sorduğu zaman aldığı cevapta: "Senin için andan beis yok; senin zamanınla onun arasında kapalı bir kapı vardır." dedi.

Hazreti Ömer sordu:

Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

Huzeyfe: Kırılıcak!.. dedi.

peygamber olmadan önce, halkının sevgisini, saygısını, güvenini kazandı. Ondan sonra ancak kırk yaşında nebîlik ve kırküç yaşında Tanrı elçiliği geldi.

Evrenlerin övüncü Efendimiz, sayısız tehlikeler içinde sonsuz sıkıntılar ve güçlükler karşısında yirmi sene çalıştı. Ve islâm dinini kurma yolundaki peygamberlik görevini yapmakta başarılı olduktan sonra yüce Tanrıya kavuştu. Kendisinin aydınlattığı bütün Müslümanlar özellikle yakın arkadaşları birçok gözyaşı döktüler. Ama insan olmanın gereği bulunan bu üzgünlüğün yararsız olduğunu gecikmeden kavrayan akıllı kişiler Peygamberin arkasından ağlamak değil, ümmetin işlerini bir an önce iyi yönetime kavuşturacak önlem almak düşüncesile toplandılar. Yüce peygambere halife olacak bir baş seçilmesi sözkonusu edildi. Ebubekirden kendisi çok hoşlanırdı ve son nefesini vereceği sırada Ebubekirin kendisinden sonra yönetici olmasının uygun olacağını çeşitli yollarla belirtmek de istemişti. Buna göre toplanıp resmî olarak bir seçim yapmaktan başka bir iş kalmamış olduğuna karar verilebilirdi. Oysa bu seçim işi o kadar kolay olmadı. Aksine iş çok görüşmelere, tartışmalara neden oldu ve çok önemli anlaşmazlıklarla karşılaştı. Seçim işinde önemli olarak üç değişik görüş belirdi. Bu görüşlerden birisi halifelik makamını hak etmek ve ümmetin işlerini yürütebilmek için gerekli olan güç ve yeteneğin kural olarak kabulü idi. Buna göre halifelik makamı en güçlü ve en etkili ve en ergin kavmin (topluluğun) olacaktı. Bu görüş Peygambere yakın olanlar topluluğunun görüşü idi.

İkinci görüşü, o güne kadar İslâmın başarı kazanmasına yardım eden kavmin halifeliği haketmiş sayılmasıydı. Bu, ensarın* görüşü idi. Üçüncü düşünce ise Peygambere yakınlık derecesi idi. Bu da Haşimîlerin görüşü idi. Bu üç görüşten oy birliğiyle birini yeğlemek ve seçim işini sonuçlama olanağı bulunamadı. En sonunda dağılma ve ayrılmanın gecikmeden önüne geçmek gerektiğine inanan Hazreti Ömerin etkisiyle Hazreti Ebubekire biat** olundu. Görülüyor ki, ilk halifenin seçimine genel eğilimlerin doğal olarak birleşmesinden çok kişisel etki yön vermiştir. Efendiler, bu karşı çıkmaların ve tartışmaların yersiz olduğunu sanmayalım. Gerçekten halifelik işi islâm milletlerince en büyük bir konudur. Çünkü Efendiler, Peygamber halifeliği, Müslümanlar arasında bağ oluşturan bir emirliktir. Ve Müslümanların Tanrının birliği etrafında toplanmalarını sağlayan bir emirliktir.

Emirlik işte Tanrının bir sır ve hikmetidir ki, oluşması her zaman atılımda bulunma güçlü olma koşuluna bağlıdır. Onun asıl amacı da bozgunculuğu püskürtmek ve ülkelerin güvenliğini korumak ve din uğruna savaş işlerini düzenlemek ve kamu işlerinin iyi düzenlenip iyi yürütülmesini sağlamaktır. Bu da ancak atak ve güçlü olmaya bağlıdır; Tanrı töresi bu yolda yürüye gelmiştir. Buna göre yukarda açıkladığım üç değişik görüşten birincisinin ki güç ve etkisi olan kavmin, milletin halifeliğine varış noktası idi öteki görüşlere yeğlenmesi ve üstün olması doğaldır ve Hazreti Ebubekirin bu etkiyle halifelik makamına geçmesi yerinde oldu. İşte böylece, Peygamber çağından sonra halife sanıyla bir islâm emirliği oluştu.

Fakat Efendiler, Peygamberin ölmesiyle derhal her tarafta Müslümanlıktan dönme başladı, gericilik başladı ayaklanma başladı.. Hazreti Ebubekir bunları ortadan kaldırdı; duruma egemen oldu. Bir yandan da islâm emirliği sınırlarını genişletmeye girişti. Ebubekir, yaşamının sonlarına yaklaşınca kendi seçilmesindeki güçlükleri anımsadı ve Hazreti Ömeri vasiyetname ile kendisi seçti.

Hazreti Ömerin halifeliği zamanında İslâm ülkeleri olağanüstü denecek ölçüde hızla genişledi, varlıklar çoğaldı. Oysa bir milletin içinde zenginlik ve bolluk oluşmasının halk arasında kişisel hırsların doğmasını ve bu da ortaya ihtilâl ve fitneler çıkmasına neden olmak bu "olma ve bozulma" dünyasının kaçınılmaz sonuçlarındandır. İşte bu nokta; Hazreti Ömerin kafasını kurcalıyordu. Bir de Hazreti Ömer anımsıyordu ki, Peygamber, kendi sırlarını bilen en yakınlarına şunu demişti: "Ümmetim düşmanlarını yenecek. Mekke, Yemen, Kudüs ve Şamı alacak, Kisra ve Kayserin*** hazinelerini bölüşecektir ve fakat ondan sonra aralarında fitne ve karışıklık ve kişisel tutkular ortaya çıkarak eski kralların yoluna gideceklerdir..." Hazreti Ömer bir gün Huzeyfetülyemani (R.A.) Hazretlerine, deniz gibi dalgalanacak olan fitneyi sorduğu zaman aldığı yanıtta: "Senin için bunun zararı yok; senin zamanınla onun arasında kapalı bir kapı vardır." dedi.

Hazreti Ömer sordu:

Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

Huzeyfe: Kırılacak!.. dedi.

---

* Ensar = Medinede İslâmı ilk kabul edenler, Peygambere yardım edenler

** Ebubekirin egemenliği tanındı

*** Kisra ve Kayser = İran kralı ve Bizans İmparatoru

Levent Şahverdi Arşivi

Hazreti Ömer: Öyleyse artık kapanmaz dedi ve izharı teessüf etti. Hakikaten kapı kırılmak mukadderdi. Çünkü memaliki İslâmiye vüs'at bulmuştu, iş çoğalmıştı. Bu şekli emaret ve bu tarzı idare ile her yerde adaleti kâmile icrası müşkül olmuştu. Hazreti Ömer bunu idrak ediyor, sıkılıyor ve Allahına yalvararak diyordu ki, Yarap! Ruhumu kabzet.

Ömer bir gün ağlarken sebebi soruldu:

"Nasıl ağlamıyayım ki, Fırat kenarında bir oğlak zayi olsa korkarım ki Ömerden sorulur!" diye cevap verdi.

Evet, Hazreti Ömer (Radiyallahüanh) artık hilâfet unvanı altındaki tarzı emaretin bir devlet idaresine nakâfi olduğunu, bir zâtın kendi faziletinde, kendi kudretinde ve hatta kendi mehabetinde olsa dahi bir devletin idaresine nakâfi olduğunu bütün manayı şamilile idrak eylemişti. Hatta bu endişe ile idi ki, Ömer kendinden sonra artık bir halife düşünemez oldu. Kendisine oğlunu tavsiye ettikleri zaman "Bir haneden bir kurban yetişir" dedi. Abdurrahman Bin Avfı çağırdı:

"Ben seni veliaht eylemek istiyorum" dedi. O da: "Bana kabul et diye rey ve nasihat eyler misin" dedikte Ömer: "Edemem" dedi.

Abdurrahman: " Vallahi ben de ebediyyen bu işe giremem" dedi. En nihayet Ömer, en makul noktaya temas etti; emaret, devlet ve millet işini meşverete havale etti. Ömerden sonra ashabı şûra ve bütün halk mescidi lebalep doldurdu ve orada bazı şayanı dikkat vaziyetlerle yine idarei ümmeti, intihap ettikleri bir halifeye tevdi ettiler.

Hazreti Osman halife oldu. Fakat kırılmıya mahkûm olan kapı, artık kırılmıştı. Memaliki İslâmiyenin her tarafında bin türlü kılükal ve ademi hoşnudi başladı. Zavallı Osman âciz ve naçiz bir vaziyete düştü. O kadar ki, Şam valisi Muaviye onun hayatını muhafaza etmek için nezdi himayetkârisine davet etti. Buna muvafakat edemiyen Hazreti Osmana tarafı vilâyetpenahiden muhafazai nefis için asker göndermeyi teklif etti. Bunların hiçbirisine, meydan kalmadı. Her taraftan isyan eden muhtelif mıntakalar halkı Medinede, evinin içinde Hazreti Osmanı tahtı muhasaraya aldı. Ve zevcei muhteremesinin yanında şehit etti. Birçok gürültülü ve kanlı vakayiden sonra Hazreti Ali (Kerremallahüveçhe) makamı hilâfete getirildi.

Tekrar edelim ki, kapı kırılmıştı. Aynı ırktan olmakla beraber Irak başka bir şey, Yemen başka bir şey, Suriye başka bir şey ve hıttai Hicazîye de bambaşka bir şeydi.

Hicazda bir halife; Suriyede kuvvete istinat eden bir vali ile Sıffinde karşı karşıya gelmeye mecbur oldu. Muaviye Hazreti Ali (Kerremallahüveçhe) nin hilâfetini tanımıyor ve bilâkis onu hunı Osman ile itham eyliyordu. Vazifesi âlemi islâmda ahkâmı Kur'anîyenin temini tatbikatından ibaret olan halife, mızraklarına mesahifi şerife geçirilmiş Emeviye ordusunun karşısında muharebeyi kat'a mecbur oldu. Bizzarure tarafeyn hakemlerinin vereceği karara tebaiyete söz verdi. Muaviyenin murahhası Amr İbnülas ile Hazreti Alinin murahhası Ebumusel Eş'ari tahkimnameyi tanzim için karşı karşıya geldikleri zaman Hazreti Ali hazır bulunuyordu. "Emirülmüminin Ali ile Muaviye arasında tahkimnamedir" diye yazılan cümleye derhal Muaviyenin murahhası itiraz etti ve dedi ki: "O, Emirülmüminin kelimesini oradan kaldır. Sen yalnız emrinde bulunanların emîri olabilirsin. Şam ahalisinin emîri değilsin."

Hazreti Ali, isminin başındaki sıfatın kaldırılmasına muvafakat etti. Bundan sonra iki taraf murahhasının yekdiğerine karşı kullandığı adi hile cümlece malûmdur. Bunda muvaffak olan Amr İbnülas Muaviyeye hilâfetini tepşir etti. Diğer taraftan Hazreti Ali de hükkâmın hükmüne sadık kalacağına söz verdiği halde biraz tereddüdü müteakıp icrayı hilâfete devam etti. Görülüyor ki Resulûllahın vefatından yirmi beş sene kadar kalil bir zaman sonra âlemi islâmiyet içinde, islâmın en büyük zevatından ikisi karşı karşıya iddiayı hilâfet ile arkalarından sürükledikleri aynı din ve aynı ırktaki insanları kanlar içinde bırakmakta beis görmediler. En nihayet hilesinde muvaffak olan, saf ve nezih olanı mağlûp ve evlâdü ayalini mahvü perişan eyledi ve bu suretle hilâfet unvanı altındaki emareti islâmiyeyi yine hilâfet unvanı altında saltanatı islâmiyeye tahvil etti. Saltanatı Emeviye, büyük istilâlar yapmakla beraber baştan nihayete kadar hûnin ve elim vakayi ile ancak doksan seneyi doldurabilmiş ve hicretin 132 nci senesinde Arap milleti, salâtini Emeviyeyi başlarından atmış ve yerine başka namda bir devlet tesis etmiştir. Bu devlete, Devleti Abbasîye ve devletin resikârında bulunan insanlara da halife derlerdi.

Hazreti Ömer: Öyleyse artık kapanmaz dedi ve üzüntüsünü açıkladı. Gerçekten kapı kırılmak alınyazısı idi. Çünkü islâm ülkeleri genişlemişti, iç çoğalmıştı. Bu emirlik biçimi ve bu yönetim yöntemi ile her yerde tam bir adalet uygulamak güçlenmişti. Hazreti Ömer bunu anlıyor, sıkılıyor ve Allahına yalvararak diyordu ki, Rabbim! al benim canımı.

Ömer bir gün ağlarken nedeni soruldu:

"Nasıl ağlamıyayım ki, Fırat kenarında bir oğlak kaybolsa korkarım ki Ömerden sorulur." diye yanıt verdi.

Evet, Hazreti Ömer (R.A.) artık halifelik sanı altındaki emirlik biçiminin bir devlet yönetmeye yetersiz olduğunu, bir kişinin kendisi gibi erdemli, kendisi gibi güçlü ve hatta kendisi gibi heybetli olsa bile bir devletin yönetimine yetersiz olduğunu tüm kapsamlı anlamıyla kavramıştı. Hatta bu kaygı ile idi ki, Ömer kendinden sonra artık bir halife düşünemez oldu. Kendisine oğlunu öğütledikleri zaman "Bir evden bir kurban yetişir" dedi. Abdurrahman Bin Avfı çağırdı:

"Ben seni veliaht yapmak istiyorum" dedi. O da : "Bana kabul et diye önerir ve öğütler misiniz" dedikte Ömer: "Edemem" dedi.

Abdurrahman: "Vallahi ben de hiçbir zaman bu işe giremem" dedi. En sonunda Ömer, en akla uygun noktaya değindi; emirlik, devlet ve millet işini danışmaya bıraktı. Ömerden sonra danışmanlar ve bütün halk mescidi tıkabasa doldurdu ve orada dikkate değer bazı davranışlarla yeniden ümmetin yönetimini, seçtikleri bir halifeye verdiler.

Hazreti Osman halife oldu. Fakat kırılmıya mahkûm olan kapı, artık kırılmıştı. İslâm ülkelerinin her tarafında bin türlü dedikodu ve hoşnutsuzluk başladı. Zavallı Osman güçsüz ve zayıf bir duruma düştü. O kadar ki, Şam valisi Muaviye onun hayatını korumak için yanında korumasına girmeye çağırdı. Bunu kabul edemiyen Hazreti Osmana, Şam valiliğinden koruma askeri göndermeyi önerdi. Bunların hiçbirisine, gerek kalmadı. Her yanda ayaklanan değişik bölgeler halkı Medinede, evinin içinde Hazreti Osmanı kuşatma altına aldı. Ve saygıdeğer karısının yanında şehit etti. Birçok gürültülü ve kanlı olaylardan sonra Hazreti Ali (K.A.) halifeliğe getirildi.

Tekrar edelim ki, kapı kırılmıştı. Aynı ırktan olmakla beraber Irak başka bir şey, Yemen başka bir şey, Suriye başka bir şey ve Hicaz ülkesi de bambaşka bir şeydi.

Hicazda bir halife; Suriyede kuvvete dayanan bir vali ile Sıffinde karşı karşıya gelmek zorunda kaldı. Muaviye Hazreti Ali (K.A.) nin halifeliğini tanımıyor ve aksine onu Osmanın ölümünden sorumlu tutuyordu. Görevi İslâm dünyasında Kur'anın kurallarının uygulanmasını sağlamaktan başka birşey olmayan halife, mızraklarına kur'anlar geçirilmiş Emeviye ordusunun karşısında savaşı kesmek zorunda kaldı. Zorunlu olarak iki taraf hakemlerinin vereceği karara uymaya söz verdi. Muaviyenin delegesi Amr İbnülas ile Hazreti Alinin delegesi Ebumusel Eş'ari hakeme başvurma sözleşmesini düzenlemek için karşı karşıya geldikleri zaman Hazreti Ali orada bulunuyordu. "Müminler başı Ali ile Muaviye arasında hakem anlaşmasıdır" diye yazılan cümleye derhal Muaviyenin delegesi karşı çıktı ve dedi ki: "O, Müminle emîri kelimesini oradan kaldır. Sen yalnız emrinde bulunanların emîri olabilirsin. Şanı halkının emîri değilsin."

Hazreti Ali, isminin başındaki unvanın kaldırılmasına razı oldu. Bundan sonra iki taraf delegelerinin birbirine karşı kullandığı adi hileyi herkes bilir. Bunda başarılı olan Amr İbnülas Muaviyeye halifelik haberini verdi. Öbür yandan Hazreti Ali de hakemlerin hükmüne bağlı kalacağına söz verdiği halde biraz duraksamadan sonra halifelik görevini sürdürdü. Görülüyor ki Tanrı Elçisinin ölümünden yirmi beş sene kadar kısa bir süre sonra İslâm dünyası içinde, islâmın en büyük kişilerinden ikisi karşı karşıya halifelik iddiası ile arkalarından sürükledikleri aynı din ve aynı ırktaki insanları kanlar içinde bırakmakta sakınca görmediler. En sonunda hilesinde başarılı olan, saf ve temiz yürekli olanı yendi ve çoluk çocuğunu mahv ve perişan etti ve böylece halifelik adı altındaki İslâm emirliği yine halifelik adı altında islâm saltanatına dönüştü. Emevi saltanatı, büyük ülkeleri kendisine katmakla birlikte baştan sonra kadar kanlı ve acı olaylar ile ancak doksan seneyi doldurabilmiş ve hicretin 132 nci senesinde Arap milleti, Emevi sultanlarını başlarından almış ve yerine başka ad altında bir devlet kurmuştur. Bu devlete, Abbasî Devleti ve devletin başında bulunan insanlara da halife derlerdi.

Levent Şahverdi Arşivi

Merkezi faaliyeti Irakta bulunan Hilâfeti Abbasîyenin mevcudiyetine rağmen Endülüste dahi "Halifeiresulûllah" ve "Emirülmüminin" unvanlarile asırlarca saltanat sürmüş hükümdarlar mevcuttu. Beyanatıma mukaddeme olarak izah etmiştim ki, bundan 1500 sene evvel, yani hicreti nebevîyeden iki buçuk asır evvel Ortaasyada muazzam bir Türkiye Devleti mevcuttu. Kablelislâm mevcut olan bu devletlerin sahibi Türkler, bundan 1000 sene evvel islâmı kabul ettiler. Evvelâ şarka doğru tevsii memalik ederek Çin hududuna kadar icrayı nüfuz eylediler. Hulefayı Abbasîye zamanında bu civanmert, asalet ve şecaatle benam olan Türkler, asker olarak Suriyeye, Iraka kadar geldiler. Hulefayı Abbasîyenin tahtı idaresinde bulunan bu yerlerde iktisabı nüfuz ettiler. En yüksek idare ve emrü kumanda makamına irtika eylediler.

Dördüncü asrı hicrîde idi ki, Selçuk Hükûmeti namı altında muazzam bir Türk Devleti teşekkül etti. Bu devletin namı altında icrayı faaliyet eden Türkler, bir taraftan Kafkasyaya, diğer taraftan cenuba, İran ve Iraka ve Suriyeye, garbe, Anadoluya nüfuz eyledi.

Bağdatta oturan Hulefayı Abbasîye bu Türk Devleti muazzamasının dairei nüfuzuna girmişti. Filhakika bu Türk Devleti beşinci asır evasıtında Maveraünnehir ve Harzemi, Şam ve Mısırı ve Anadolu kıt'asının çoğunu ve birçok memaliki zaptla hududunu Kâşgardan ve Seyhun mecrasından Akdeniz ve Bahri Ahmer ve Bahri Ummana kadar tevsi etti ve Bağdatta bulanan Hulefayı Abbasîyeyi yedi ihtiyar ve idaresine aldı.

Bağdatta aynı merkezde "Melikşah" namında Türk hakimiyetini temsil eden bir zât ile halife namını taşıyan Muktedibillâh yanyana oturdular ve akraba oldular. Bu vaziyeti biraz tahlil etmek isterim.

Türk hakanı ki, muazzam bir Türk Devletinin hakimiyet ve saltanatını temsil ediyor, temasında bir hilâfet makamının ayrıca mahfuziyetinde bir beis görmüyor. Eğer böyle bir mahzur görseydi zaten yedi idaresine aldığı makamı ortadan kaldırmak ve o makama ait sıfat ve salâhiyatı kendi makamında memzuç bulundurmak mümkündü. Hazreti Selimin takriben beş asır sonra yaptığını eğer isteseydi, Melikşah daha o zaman Bağdatta yapmış olurdu. Müşarileyhin belki yalnız düşündüğü bir şey var idiyse o da, Türkiye Selçuk Devletine daha sâdık ve makamı hilâfete elyak diğer birinin Halife Muktedibillâha halef olmasını temin idi.

Filhakika Muktedibülâhın veliaht olan oğlunu azil ve onun yerine kendi torununu ikame için halifeyi tazyik etti. Melikşah ölmeseydi bu böyle olacaktı.

Şimdi Efendiler, makamı hilâfet mahfuz olarak onun yanında hakimiyet ve saltanatı Millîye makamı - ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir - elbette yanyana durur ve elbette Melikşahın makamı karşısında âciz ve naçiz bir makam sahibi olmaktan daha âli bir tarzda bulunur; çünkü bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Çünkü bütün Türkiye halkı, bütün kuvasile o makamı hilâfetin istinatgahı olmayı doğrudan doğruya yalnız vicdani ve dinî bir vazife olarak taahhüt ve tekeffül ediyor.

Mütaleatı tarihiye silsilesi üzerinde birkaç adım daha beraber atalım:

Bu adımlarımız bizi bugünkü şekli idaremizin nekadar tabiî nekadar zarurî ve Türkiye için bütün âlemi islâm için nekadar nafi ve musip olduğu neticesine isal edecektir.

Efendiler: Ortaasyada devlet üstüne devlet teşkil etmiş olan Türkler, daha garpte İran Selçukîleri veAnadoluda da Rum Selçukîleri namı altında pek muazzam ve pek mütemeddin devletler teşkil etmişlerdir. Konyada merkezi hükûmetlerini tesis etmiş olan Rum Selçukîleri, malûmu âlileri olduğu üzere 699 senesine kadar muhafazai mevcudiyet eyliyorlar. Maruz İslâm Türk devletleri icrayı faaliyet ederken Cengiz Han namındaki cihangir Kara Kurumdan çıkarak 559 senesinde hudutlarını Çin Denizine, Bahrı Baltığa, Bahri Siyaha kadar tevsi eyliyor. Cengizin torunu Hulâgû idi ki, 656 senei hicrisinde Bağdadi zaptederek Halifei Abbasî Mutasımı idam ediyor ve bu suretle dünya yüzünde filen hilâfete hatime veriyor. İrtihali Fahriâlemden sonra birinci Halifei Resul Ebubekir ne dünyayı istemiş, ne dünya ona tevecüh eylemişti.

İkinci halife Hazreti Ömer, hayatı içtimaiyedeki temevvücatın gayrıkabili tevkif olduğu kanaatini hayatında yakinen idrak ederek muztaribirruh olarak vefat etti.

Merkezi Irakta bulunan Abbasî Halifeliğinin varlığına karşın Endülüste de "Tanrı Elçisinin Halifesi" ve "İnananların Emîri" sanlarıyla yüzlerce yıl saltanat sürmüş,* devlet başkanları vardı. Sözlerime giriş olarak açıklamıştım ki, bundan 1500 sene önce, yani Peygamberin hicretinden iki yüz elli yıl önce Ortaasyada çok büyük bir Türkiye Devleti vardı. İslâmdan önce var olan bu devletlerin sahibi Türkler, bundan 1000 sene önce islâmı kabul ettiler. Ülkelerini önce doğuya doğru genişleterek Çin sınırına kadar egemen oldular. Abbasî Halifeleri zamanında bu cömertlik, soyluluk ve yiğitlikle ün kazanmış olan Türkler, asker olarak Suriyeye, Iraka kadar geldiler. Abbasî Halifelerinin yönetimi altında bulunan bu yerlede etkinlik kazandılar, en yüksek yönetim ve emir ve komuta görevlerine yükseldiler.

Hicretin dördüncü yüzyılında idi ki, Selçuk Hükûmeti adı altında pek büyük bir Türk Devleti kuruldu. Bu devletin adı altında etkinliklerini yürüten Türkler, bir yandan Kafkasyaya, öbür yandan güneye, İran ve Iraka ve Suriyeye, batıya, Anadoluya girdiler.

Bağdatta oturan Abbasî Halifeleri bu çok büyük Türk Devletinin egemenliği altına girmişti. Gerçekten bu Türk Devleti beşinci yüzyıl ortalarında Maveraünnehir ve Harzemi, Şam ve Mısırı ve Anadolu kıt'asının çoğunu ve birçok ülkeleri ele geçirerek sınırlarını Kâşgardan ve Seyhun Nehri yatağından Akdeniz ve Kızıl Deniz ve Umman Denizine kadar genişletti ve Bağdatta bulanan Abbasî Halifelerini kendi yönetimine bağladı.

Bağdatta aynı merkezde "Melikşah" adında Türk egemenliğini temsil eden birisi ile halife adını taşıyan Muktedibillâh yanyana oturdular ve akraba oldular. Bu durumu biraz deşmek isterim.

Türk hakanı ki, koca bir Tük Devletinin egemenlik ve gücünü temsil ediyor, yanında ayrıca bir halifelik makamının korunmasında bir sakınca görmüyor. Eğer böyle bir sakınca görseydi aslında egemenliği altına aldığı makamı ortadan kaldırmak ve o makamın sıfat ve yetkilerini kendi makamıyla birleştirebilirdi. Yavuz Sultan Selimin yaklaşık beş yüzyıl sonra yaptığını eğer isteseydi, Melikşah daha o zaman Bağdatta yapmış olurdu. Onun belki de düşündüğü yalnız bir şey var idiyse o da, Türkiye Selçuk Devletine daha bağlı ve halifeliğe en yaraşır başka birinin Halife Muktedibillâha halef olması idi.

Gerçekten Muktedibillâhın veliaht olan oğlunu görevden alıp onun yerine kendi torununu geçirmek için halife baskı yaptı. Melikşah ölmeseydi bu böyle olacaktı.

Şimdi Efendiler, halifelik alıkonularak onun yanında ulusal egemenlik ve millî saltanat makamı - ki Türkiye Büyük Millet Meclisidir - elbette yanyana durur ve elbette Melikşahın makamı karşısında güçsüz ve zayıf bir makam sahibi olmaktan daha yüksek bir durumda bulunur; çünkü bugünkü Türkiye Devletini temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Çünkü bütün Türkiye halkı, bütün güçleriyle halifelik makamının dayanağı olmayı doğrudan doğruya yalnız bir vicdan ve din görevi olarak üstleniyor ve buna güvence veriyor.

Tarih düşünceleri zinciri üzerinde birkaç adım daha birlikte atalım:

Bu adımlarımız bizi bugünkü biçimimizin nekadar doğal nekadar zorunlu ve Türkiye için ve bütün islâm dünyası için nekadar yararlı ve yerinde olduğu sonucuna vardıracaktır.

Efendiler, Ortaasyada devlet üstüne devlet kurmuş olan Türkler, daha batıda İran Selçukluları ve Anadoluda da Anadolu Selçukluları adı altında pek büyük ve pek uygar devletler kurmuşlardır. Konyada başkentlerini kurmuş olan Anadolu Selçukluları, bildiğiniz gibi 1308 senesine kadar varlıklarını koruyorlar. Belirttiğim İslâm Türk devletleri işlerini yürütürken Cengiz Han adındaki cihangir** Kara Kurumdan çıkarak 1227 senesinde sınırlarını Çin Denizine, Baltık Denizine, Karadenize kadar genişletiyor. Cengizin torunu Hulâgû idi ki, 1258 senesinde Bağdadı zaptederek Abbasî Halifesi Mutasımı idam ediyor ve böylece dünya yüzünde edimli olarak halifeliğe son veriyor. Peygamberimizin ölümünden sonra birinci Peygamber Halifesi Ebubekir ne dünyayı istemiş, ne dünya ona yönelmişti.

İkinci halife Hazreti Ömer, toplumsal yaşamdaki dalgalanmaların durdurulamayacağı kanısına hayatında iyice varmış olarak üzüntü içinde öldü.

* Egemenliğini sürdürmüş

** Dünyayı ele geçiren

Levent Şahverdi Arşivi

Hazreti Osmana gelince, mukadder olan tehacümat içinde kanını kitabullaha akıtarak terki dünya eyledi.

Hazreti Ali, hilâfeti uhdesinde takarrür ettirememek ve ehlibeyti resulün hukukunu muhafaza edememek bedbahtisile giryan oldu.

Emevîler doksan seneden fazla hilâfeti muhafaza edemediler. En nihayat nüfuzu hilâfeti Bağdat surlarına kasra mecbur olan Abbasî Halifelerinin sonuncusu Mutasımı evlât ve ay alile ve sekiz yüz bin kişi Bağdat ahalisile beraber Hülâgûya kurban verdiler.

Hulefayı Abbasîyenin zâfmı görmekle "Halifei Resulûllah" ve "Emirülmüminin" unvanlarını almış olan ve nüfuzu hilâfetleri Elhamra sarayının kapısından çıkamamaya mahkûm kalan Endülüsteki halifelerin de beşinci asrı hicrî iptidasındaki akıbeti feciası malûmdur. Bağdattaki Hulâgûnun ihdas eylediği vak'ai mühimme neticesinde küreizemin üzerinde halife ve makamı hilâfet madum bir hale getiriliyor. Bundan üç sene sonra, yani 659 tarihi hicrisinde idi ki, Hulefayı Abbasiye neslinden Elmüstansırıbillâh isminde bir zat Hulâgûdan kurtulup Mısır hükûmetine iltica etti ve bu zat Mısır Meliki tarafından halife tanındı. Bundan sora on yedi zat halife unvanını haiz olarak ve fakat hiçbir salâhiyeti, hiçbir tesir ve nüfuzu olmıyarak doğrudan doğruya Mısır Hükûmetinin himayesinde yekdiğerini istihlâfile imrarı hayat eylemiştir. Selçukî Devletinin idaresinde teşettütü umumî hâsıl olması üzerine Türkler 699 tarihi hicrîsinde Selçuklu Devleti yerine Osmanlı Devletini ihyaen tesis eylediler. Bu devletin ulularından Yavuz Hazretleri 924 tarihi hicrîsinde Mısırı zapteylediği zaman orada idam eylediği Mısır hükümdarlarından başka unvanı halife olan bir zat buldu.

Halife sıfatının böyle bir şahsı âciz tarafından kullanılması âlemi islâm için şeyn olduğuna şüphe etmediğinden o sıfatı Türkiye Devletinin kuvasına istinat ettirerek ihya ve ilâ eylemek üzere aldı.

Efendiler, Osmanlı Devleti ki 699 da teessüs etmişti. Hilâfeti aldığı tarihinden ancak elli sene sonrasına kadar tarihi cihanda devri itilâ denilen ve muvaffakıyatı mütevaliye ve azîme ile mâli olan takriben üç asırlık bir devir yaşadı. Ondan sonra .. Ondan sonra Efendiler, inhitat, inhitat başlıyor.

Efendiler, devri inhitatın her safhası Türkiye Devletinin hudutlarını biraz daha darlaştırıyor. Türk milletinin maddî ve manevî kuvvetlerini biraz daha fazla taksir ediyor. Devletin istiklâlini darbeliyor, arazi, servet, nüfus ve haysiyeti millet azamî bir süratle mahvü tebah oluyor.

Nihayet âli Osmanın otuz altıncı ve sonuncu padişahı Vahdettinin devri saltanatında Türk milleti en derin hufrei esaretin önüne getiriliyor.

Binlerce senelerdenberi istiklâl mefhumunun timsali asili olan Türk mileti bir tekme ile bu hufrenin içine yuvarlanmak isteniyor.. Fakat bu tekmeyi vurdurmak için bir hain, bişuur, büdrak bir hain lâzımdı. Nasıl ki, kanunen idamı lâzımgelenlerin bile ipini çekmek için kalp ve vicdanı ulviyeti insanîyeden mücerret bir mahlûk aranır. İdam hükmünü verenlerin böyle adi bir vasıtaya ihtiyaçları vardır; o, kim olabilirdi?!. Türkiye Devletinin istiklâline hatime veren, Türkiye halkının hayatını, namusunu, şerefini imha eden, Türkiyenin idam kararını ayağa kalkarak bütün endamile kabul etmek istidadında kim olabilirdi?.

(Vahdettin, Vahdettin sadaları, gürültüler..)

Paşa Hazreteleri (devamla) - Maatteessüf bu milletin hükümdar diye, sultan diye, padişah diye, halife diye başında bulundurduğu Vahdettin.. (Allah kahretsin sadaları) Vahdettin bu hareketi denaetkâranesile yalnız kendinin lâyık olduğu bir muameleyi kabul etmiş olmaktan başka hiçbir şey yapmış olmadı.

Vahdettin bu hareketle kendini öldürdü ve temsil eylediği şekli idarenin indirasını zarurî kıldı. Fakat Efendiler; millet, hiçbir vakıt bu hareketi hıyanetkâranenin kurbanı olmaya razı ola-

Hazreti Osmana gelince, kaderi olan saldırılar altında kanını kur'ana akıtarak dünyadan göçtü.

Hazreti Ali, halifeliği elinde tutamamak ve peygamber soyunun haklarını koruyamamak mutsuzluğu ile ağlar oldu.

Emevîler halifeliği doksan seneden uzun koruyamadılar. En sonunda halifelik erkini Bağdat surlarıyla sınırlamak zorunda kalan Abbasî Halifelerinin sonuncusu Mutasımı çocukları ve kadınlarıyla ve sekiz yüz bin kişilik Bağdat halkıyla birlikte Hülâgûya kurban verdiler.

Abbasî Halifelerinin güçsüzlüğünü görmekle "Peygamberin Halifesi" ve "İmam edenlerin Emîri" sanlarını almış olan ve halifeliklerinin erki Elhamlar sarayının kapısından çıkamamaya mahkûm kalan Endülüsteki halifelerin de hicri beşinci yüzyılın başındaki acı sonu bilinmektedir. Bağdattaki Hulâgûnun yarattığı önemli olay sonucunda yeryüzünde halife ve halifelik yok olmuş bir duruma getiriliyor. Bundan üç sene sonra, yani hicrî 659 tarihinde (Milâdî, 1261) idi ki, Abbasî Halifeleri soyundan Elmüstansırıbillâh isminde birisi Hulâgûdan kurtulup Mısır hükûmetine sığındı ve bu kimse Mısır Meliki* tarafından halife tanındı. Bundan sonra on yedi kişi halife sanına sahip olarak ve fakat hiçbir yetki, hiçbir etki ve erki olmıyarak doğrudan doğruya Mısır Hükûmetinin koruması altında birbiri ardından yaşamlarını sürdürdü. Selçukî Devletinin yönetiminde genel karmaşa olması üzerine Türkler hicrî 699 tarihinde (Milâdî, 1300) Selçuk Devleti yerine Osmanlı Devletini yeniden kurdular. Bu devletin ulularından Yavuz Hazretleri hicrî 924 tarihinde (Milâdî, 1517) Mısırı zaptettiği zaman orda idam ettiği Mısır hükümdarlarından başka sanı halife olan birini buldu.

Halife sanının böyle güçsüzün biri tarafından kullanılması islâm dünyası için ayıp olduğuna kesin olarak inandığından o sıfatı Türkiye Devletinin güçlerine dayandırarak canlandırıp yüceltmek için aldı.

Efendiler, Osmanlı Devleti ki 1300 de kurulmuş idi. Halifeliği aldığı 1517 tarihinden ancak elli sene sonrasına kadar dünya tarihinde yükselme dönemi denilen ve birbirini izleyen çok büyük başarılarla dolu olan yaklaşık üç yüzyıllık bir dönem yaşadı. Ondan sonra ...Ondan sonra Efendiler, çöküş, çöküş başlıyor.

Efendiler, çöküş döneminin her evresi Türkiye Devletinin sınırlarını biraz daha darlaştırıyor. Türk milletinin nesnel ve tinsel güçlerini biraz daha eksiltiyor. Devletin bağımsızlığını yaralıyor, toprak, zenginlik, nüfus ve ulusun onuru büyük bir hızla eriyip yok oluyor.

Sonunda Osmanlı soyunun otuz altıncı ve sonuncu padişahı Vahdettinin saltanat döneminde Türk milleti en derin tutsaklık uçurumunun önüne getiriliyor.

Binlerce senelerdenberi bağımsızlık kavramının soylu simgesi olan Türk milleti bir tekme ile bu uçuruma yuvarlanmak isteniyor... Fakat bu tekmeyi vurdurmak için bir hain, bilinçsiz, anlayışsız bir hain gerekiyordu. Nasıl ki, kanun uyarınca idamı gerekenlerin bile ipini çekmek için yüreği ve vicdanı insan olmanın ululuğundan yoksun bir yaratık aranır. İdam hükmünü verenlerin böyle bayağı bir araca gereksinimleri vardır; o, kim olabilirdi?!. Türkiye Devletinin bağımsızlığına son veren, Türkiye halkının hayatını, namusunu, onurunu yok eden, Türkiyenin idam kararını ayağa kalkarak bütün boyu posuyla kabul edecek yaradılışta kim olabilirdi?!.

(Vahdettin, Vahdettin sesleri, gürültüler..)

Paşa Hazretleri (devamlı) - Ne yazıkki bu milletin devlet başkanı diye, padişah diye, halife diye başında bulundurduğu Vahdettin.. (Allah kahretsin sesleri) Vahdettin bu alçakça davranışıyla yalnız kendine yaraşan bir işlemi kabul etmiş olmaktan başka hiçbir şey yapmış olmadı.

Vahdettin bu davranışla kendini öldürdü ve temsil ettiği rejimin yıkılmasını zorunlu kıldı. Fakat Efendiler; millet, hiçbir vakıt bu haince davranışın kurbanı olmayı kabul edemezdi. Çünkü

* Devlet başkanı

Levent Şahverdi Arşivi

mazdı. Çünkü millet, icabı teamül alarak başında bulunanların mahiyeti hareketini sühuletle idrak edecek rüşt ve kabiliyette idi.

Millet, tarihin vuzuhundan asırlardanberi duçar olduğu felâketlerin esbabını bir anda hulâsa edebilecek hassasiyet ve intibahta idi.

Millet, şahısların hırsı saltanat, hırsı tahakküm, hırsı istilâdan bağlıyarak temini menfaat ve rahat ve tevsii sefahet ve rezalet, ibzalı israfal gibi hasis maksatları için vasıta ve kuvvet olmak yüzünden kendi benliğini unutacak mertebede geçirdiği gafletlerin netayici elimesini derhal hulâsa edebilecek rüşt ve kemalde idi. Artık milletin en makul ve en meşru ve en insanî salâhiyetini istimal etmek zamanı geldiğinde tereddüdü kalmamıştı.

Tarihi cihanda bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti tesis eden ve bunların hepsini hadisat ile tecrübe eyliyen Türk milleti bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sıfatında bir devlet tesis ederek bütün felâketlerin karşısında meftur olduğu kabiliyet ve kudretle ahzı mevki etti (Şiddetli alkışlar). Millet, mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve hakimiyetini bir şahısta değil, bütün efradı tarafından müntehap vekillerden terekküp eden bir Meclisi Alide temsil etti. İşte o Meclis, Meclisi Alinizdir; Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve bu makamı hakimiyetin hükûmetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir makamı saltanat, bundan başka bir heyeti hükûmet yoktur ve olamaz.

Kendine sıfatı hilâfeti izafe eden bu mevkii şahsî münhedim olunca makamı hilâfet ne olacaktır suali varidi hatır olur!

Efendiler, Hulefayı Abbasiye derinde Bağdatta ve ondan sonra Mısırda hilâfet makamının asırlarca müddet saltanat makamile yanyana ve fakat ayrı ayrı bulunduğunu gördük. Bugün dahi saltanat ve hakimiyet makamile makamı hilâfetin yanyana bulunabilmesi en tabiî halâttandır. Şu farkla ki, Bağdatta ve Mısırın saltanat makamında bir şahıs oturuyordu. Türkiyede o makamda asıl olan milletin kendisi oturuyor.

Makamı hilâfette dahi Bağdat ve Mısırda olduğu gibi bikudret veya mülteci bir şahsı âciz değil, istinatgahı Türkiye Devleti olan bir şahsı âli oturacaktır. Bu suretle bir taraftan Türkiye halkı asri bir devleti mütemeddine halinde her gün daha rasîn olacak, her gün daha mes'ut ve müreffeh olacak, her gün daha çok insanlığını ve benliğini anlıyacak; eşhasın hıyaneti tehlikesine kendisini maruz bulundurmıyacak, diğer taraftan makamı hilâfet te bütün âlemi islâmın ruh ve vicdanının ve imanının noktai rabıtası, kulübü islâmiyanın bâdii inşirahı olabilecek bir izzet ve ulviyette tecelli edecektir.

Efendiler, Türkiye Devletinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti mefhumlarının millet ve memleket için nekadar kuvvet ve feyz ve halâs ve saadet vadettiğini izaha lüzum göremem. Üç senelik tecarübü filiye ve bunun semeratı mes'udesi kâfi fikir ve kanaat verebilir itikadındayım. Bundan sonra makamı hilâfetin dahi Türkiye Devleti için ve bütün âlemi islâm için nekadar feyizbar olacağını da istikbal bütün vuzuhile gösterecektir. (İnşallah sadaları)

Türk ve İslâm Türkiye Devleti, iki saadetin tecelli ve tezahürüne memba ve menşe olmakla dünyanın en bahtiyar bir devleti olacaktır. (İnşallah sadaları)

Bu maruzat ve izahata nihayet vermek için heyeti aliyenize şunu arzedeyim ti, bütün rüfekamın mevzuubahs olan meselenin esasında tamemen müttehit ve müttefik olduğunu büyük bir kanaati vicdanîye ve muhakemei fikrîye ile beraber olduğunu görüyorum. Bu hal milletimizin cidden teşekkürünü mucip bir haldir. Heyeti Celilenizin namütenahi takdirat ve tebrikâtı istilzam eden bir hakkıdır.

Deminden mufassal bir takrir okunmuştu. Şimdi okunan bir iki takrir daha var. Her üçünün muhteviyatı arzettiğim gibi, nikatı esasiyede birdir. Binaenaleyh yapılacak şey, bu üçünü daha sarih ve daha güzel bir tarzda tesbit etmek ve Heyeti Celilenizin reyi kat'isine iktiran ettirerek bir an evvel ilân etmek ve bu sayede bütün düşmanlarımızın aleyhimizde aldığı tedbirlere karşı mâni olmaktır. (Şiddetli alkışlar).

millet, gelenek gereği olarak babında bulunanların davranışlarının niteliğini kolayca anlayacak erginlik ve yetenekte idi.

Millette, tarihin açıkça belirttiği gerçekler sayesinde, yüzyıllardır uğradığı felâketlerin nedenlerini bir anda net olarak görebilecek duygu ve uyanıklık vardı.

Millet, kişilerin saltanat tutkusundan, zorbalık tutkusundan, yayılma tutkusundan başlıyarak yarar ve rahat sağlama ve aşırı zevk düşkünlüğü ve rezilliklerini, bol bol savurganlık gibi insanı küçültücü amaçları için aracı ve güç kaynağı yapılmak yüzünden kendi benliğini unutacak ölçüde uğradığı aymazlıkların acı sonuçlarını net olarak kavrayabilecek erginlik ve olgunlukta idi. Artık milletin en akla yakın ve en haklı ve en insanca yetkisini kullanma zamanı geldiğinde duraksaması kalmamıştı.

Dünya tarihinde bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti kuran ve bunların hepsini olaylarla deneyen Türk milleti bu kez doğrudan doğruya kendi adını ve sanını taşıyan bir devlet kurarak bütün felâketlerin karşısında yaradılışındaki yetenek ve güçle yerini aldı (Şiddetli alkışlar). Millet, kaderini doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve egemenliğini bir kişide değil, bütün bireyleri tarafından seçilmiş vekillerden oluşan yüce bir Meclisde özümledi.* İşte o Meclis, Yüce Meclisinizdir; Türkiye Büyük Millet Meclisidir ve bu egemenlik makamının hükûmetine Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir saltanat makamı, bundan başka bir hükûmet kurulu yoktur ve olamaz.

Kendine halifelik kimliği veren bu kişisel konum yıkılınca halifelik makamı ne olacaktır sorusu akla gelir!

Efendiler, Abbasî halifeleri döneminde Bağdatta ve ondan sonra Mısırda halifelik makamının yüzyıllarca süreyle saltanat makamile yanyana ve fakat ayrı ayrı bulunduğunu gördük. Bugün de saltanat ve egemenlik makamile halifelik makamının yanyana bulunabilmesi en doğal olaylardandır. Şu farkla ki, Bağdatta ve Mısırın saltanat makamında bir kişi oturuyordu. Türkiyede o makamda asıl olan milletin kendisi oturuyor..

Halifelik makamında da Bağdat ve Mısırda olduğu gibi güçsüz veya sığıntı zavallı bir kişi değil, dayanağı Türkiye Devleti olan yüce bir kişi oturacaktır. Böylece bir yandan Türkiye halkı çağdaş uygar bir devlet olarak her gün daha sağlam olacak, her gün daha mutlu ve refahlı olacak, her gün insanlığını ve benliğini daha iyi anlıyacak; kişilerin hainliği tehlikesiyle kendisini karşı karşıya bulundurmıyacak, öte yandan halifelik makamı da bütün islâm dünyasının ruh ve vicdanının ve imanının bağlantı noktası, Müslümanların gönüllerine ferahlık verebilecek bir saygınlık ve yücelikte belirecektir.

Efendiler, Türkiye Devletinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti kavramlarının millet ve memleket için ne denli kuvvet ve gürlük ve kurtuluş ve mutluluk yolu açtığını ve açıklamaya gerek duymam. Üç senelik edimli deneyimler ve bunun mutlu meyvaları bunun kavranmasına yeter kanısındayım. Bundan sonra halifelik makamının da Türkiye Devleti için ve tüm islâm dünyası için nekadar ilerletici olacağını da ilerisi bütün açıklığıyla gösterecektir. (İnşallah sesleri)

Türk ve İslâm Türkiye Devleti, iki mutluluğun belirip ortaya çıkmasına kaynak ve köken olmakla dünyanın en mutlu bir devleti olacaktır. (İnşallah sesleri)

Bu konuşma ve açıklamalarıma vermek için yüce topluluğunuza şunu bildireyim ki, bütün arkadaşlarımızın sözkonusu olan sorunun temelinde tam birlik ve ortaklık içinde olduğunu büyük bir vicdanî kanı görüş ve düşünce birliği içinde beraber olduğunu görüyorum. Bu durum milletimizin gerçekten teşekkürünü gerektirir bir durumdur. Yüce Kurulunuzun sonsuzca övülüp kutlanması gereken bir hakkıdır.

Demin ayrıntılı bir önerge okunmuştu. Şimdi okunan bir iki önerge daha var. Her üçünün içeriği bildirdiğim gibi, ana noktalarda birdir. Şu halde yapılacak şey, bu üçünü daha açık ve daha güzel bir biçimde saptamak ve Yüce Kurulunuzun kesin kararına bağlayarak bir an önce ilân etmek ve bu sayede bütün düşmanlarımızın bize karşı aldığı önlemlere engel olmaktır. (Şiddetli alkışlar).

* Temsil etti, asimile etti

Levent Şahverdi Arşivi

VESİKA, 265.

Hanedanı Ali Osmandan Halifei Müslimin Abdülmecit Hazretlerine

Tel 2

688

Ammei müslimin için mucibi mahvolan düşman tekâlifi şedidesini kabul ve müslimenin müdafaai mücahedanelerinde düşmana muvafakatle beynelmüslimin ikaı şer ve fesat ve sefki dimaye filen teşebbüs ve bu harekâtında devam ve ısrar ve binnihaye ecnebî himayesinde tevdii nefsederek bir İngiliz gemisile makar ve makamı hilâfetten firar eden Vahdettin Efendinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Şer'iye Vekâletinden verilen fetvayı şerife mucibince haline Meclis Heyeti Umumiyesinin 18 Teşrinisani 1338 tarihinde münakit 140 ıncı içtimaının beşinci celsesinde müttefikan karar verilmiştir.

Türkiye Devletinin hakimiyetini bilâkaydüşart milletin uhdesinde mahfuz tutan Teşkilâtı Esasîye Kanununa tevfikan icra kudreti ve teşri salâhiyeti kendisinde mütecelli ve mütemerkiz bulunan milletin yegâne ve hakikî mümessillerinden mürekkep Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Teşrinisani 1338 tarihinde müttefikan kabul ettiği esbabı mucibe ve esasat dairesinde Meclisi Alice 18 Teşrinisani 1922 tarihinde münakit celsede makamı muallâyı hilâfete intihap buyurulmuş olduklarını hürmeti mahsusu ile zâtı hazreti hilâfetpenahilerine arzederim.

Keyfiyet Türkiye Büyük Millet Meclisince âlemi islâmla ve Türkiye halkına iblâğ olunmuştur. İntihabı vakiin âlemi islâm için müteyemmen ve füyuzatbahş olmasını eltafı ilâhiyeden tazarru ve niyaz eylerim.

19 Teşrinisani 1338
Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
Gazi Mustafa Kemal

VESİKA, 266.

Zata mahsus gayet aceledir. ***P.R, 19/11/1338***

Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Makamı Hilâfete intihap olundukları hakkında Büyük Millet Meclisi Riyasetinden keşide buyurulan telgrafnameyi bizzat Halifei Müslimin Abdülmecit Hazretlerine arz ve takdim eyledim. Cevapnamei hilafetpenahi yarın sabah arzedilecektir.

2 - Zâtı hazreti hilâfetpenahî Dolmabahçe sarayında ikamet buyuracaklardır ve tebrik merasimi 21/11/1338 de mezkûr sarayda icra edilecektir.

3 - Zâtı hazreti hilâfetipenahi imza balâsında "Halifei Müslimin ve Hadimülharemeyn" unvanının bulunulmasını ve Cuma selâmlığında iksa buyuracakları elbise hakkındaki mütaleanın istifsarını irade buyurdular. Cuma selâmlığında hil'at ve Hazreti Fatihe ait şekilde bir sarık takınması mümkün ve muvafık olacağı mütaleasında bulunuyorlar. Bu hususdaki mütaleanın bildirilmesini rica ederim.

4 - Alemi islâma yazılacak beyannameyi verilen esaset dairesinde ihzar ettirerek zâtı hazreti hilâfetpenahiye okudum. Vahdettin Efendinin âlemi islâma karşı vaziyeti fetvayı şerife ile taayyün etmiş olduğundan şimdiye kadar kendileri hakkında hüsnü muamelede bulunmaktan uzak kalan bu adam hakkında kendisine şimdi bir şey söylememesinin daha asilâne bir hareket olacağını binaenaleyh Vahdettin Efendiye ait aksamın meskût geçilmesini maamafih selâmeti memleket aksi tarzı icap ettiriyorsa bunun dahi yapılabileceğini irade buyurdular. Kendileri de sureti mahsusada bir beyanname hazırlamış olduklarından bu gece her ikisini tevhit ve telife edecekler ve yarın öğleden evvel bana göndereceklerdir. Beyannamei hilâfetpenahinin İstanbul gazetelerinde hini neşrinde Türkçesile beraber bir de Arapça suretinin neşrettirilmesindeki mütaleanın da istifsarını irade buyurdular. Bu hususdaki mütaleanın iş'arını rica ederim.

5 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Rauf Beyefendiye 19/11/1338 sa. 11,45 sonrada 103 numara ile arzedilmiştir.

Refet

BELGE, 265.

Osmanlı Soyundan Müslümanların Halifesi Abdülmecit Hazretlerine

Tel 2

688

Düşmanın, Müslümanların yok olmasıyla sonuçlanacak çok ağır önerilerini kabul ve Müslümanların kutsal savaş niteliğindeki savunmalarında düşmana uyarak Müslümanlar arasında kötülük ve ayrılık çıkmasına ve kan akıtmaya girişip bu tutumunu sürdüren ve bunda direnen en sonunda kendini yabancı korumasına bırakarak bir İngiliz gemisile halifelik makam ve merkezinden kaçan Vahdettin Efendinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Diyanetişleri Bakanlığından verilen kutsal fetva gereğince görevden alınmasına Meclis Genel Kurulunun 18 Kasım 1922 tarihinde yapılan 140 ıncı toplantısının beşinci oturumunda oybirliği ile karar verilmiştir.

Türkiye Devletinin egemenliğini kayıtsız ve şartsız millete veren Anayasaya göre yürütme gücü ve yasama yetkisi kendisinde beliren ve toplanan ve milletin tek ve gerçek temsilcilerinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 1 Kasım 1922 tarihinde oybirliğiyle kabul ettiği gerekçeler ve ilkeler çerçevesinde Yüce Meclisçe 18 Kasım 1922 tarihinde yapılan oturumda yüce halifelik makamına seçilmiş olduğunuzu özel saygılarla siz Halife hazretlerinin bilgisine sunarım.

Durum Türkiye Büyük Millet Meclisince islâm dünyasına ve Türkiye halkına duyurulmuştur. Yapılan seçimin islâm dünyası için kutluluk ve bereket getirmesi için Tanrının iyiliğine yakarırım.

19 Kasım 1922
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı
Gazi Mustafa Kemal

BELGE, 266.

Kişiye özel çok ivedidir **P.R, 19/11/1922**

Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Hilâfeliğe seçildiklerine ilişkin olarak Büyük Millet Meclisi Başkanlığından çekilen telgrafı Müslümanların Halifesi Abdülmecit Hazretlerine doğrudan doğruya kendim sundum. Halifenin yanıtı yarın sabah bilginize sunulacaktır.

2 - Halife Hazretleri Dolmabahçe sarayında oturacaklardır ve kutlama töreni 21/11/1922 de o sarayda yapılacaktır.

3 - Halife hazretleri imza üzerinde "Müslümanların Halifesi ve Hadimülharemeyn"* sanının bulunulmasını ve Cuma selâmlığında giyecekleri elbise konusunda ne düşünüldüğünün sorulmasını buyurdular. Cuma selâmlığında hil'at** ve Hazreti Fatihe ait biçiminde bir sarık takınabileceği ve bunun uygun olacağı düşüncesindedirler. Bu konudaki görüşün bildirilmesini rica ederim.

4 - İslâm dünyasına yazılacak bildiriyi verilen esaslar çerçevesinde hazırlattırarak halife hazretlerine okudum. Vahdettin Efendinin İslâm dünyası karşısındaki durumu kutsal fetva ile belirlenmiş olduğundan şimdiye kadar kendisine iyi davranmamış olan bu adam hakkında şimdi bir şey söylememesinin daha soyluca bir davranış olacağından Vahdettin Efendiye ilişkin birşey söylemeden geçilmesini bununla birlikte ülkenin esenliği bunun tersine davranmayı gerektiriyorsa bunun da yapılabileceğini buyurdular. Kendileri de özel olarak bir bildiri hazırlamış olduklarından bu gece her ikisini birleştirip yeniden yazacaklar ve yarın öğleden evvel bana göndereceklerdir. Halife bildirisinin İstanbul gazetelerinde yayımlanmasında Türkçesile birlikte bir de Arapça örneğinin yayımlattırılması düşüncesinin sizden sorulmasını buyurdular. Bu konudaki görüşünüzün bildirilmesini rica ederim.

5 - Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine, Rauf Beyefendiye 19/11/1922 Saat 11:45 sonradan 103 numara ile sunulmuştur.

Refet

---

* Mekke ve Medineye hizmet eden

** Özel biçimde bir kaftan

Levent Şahverdi Arşivi

Telgraf ***Edirne, 6 Teşrinievel 1335***

Sıvasta Müdafaai Millîye Cemiyeti Mümessili Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kongre mukarreratının binnihaye kabul edilerek Ali Rıza Paşa kabinesinin Kongreye istinaden mevkii iktirada geldiğine dair Edirneye keşide buyuruları telgrafname ancak bugün heyetimize tebliğ edildi. Trakyanm müdafaası maksadile teşekkül edip birçok müşkülâta rağmen vilâyetin en ufak nahiyelerine varıncaya kadar teşkilatını tevsi eden ve dahilde ve hariçte mevcudiyetini tanıttıran ve bu ane kadar sizinle hemfikir bulunan cemiyetimizin maksat ve mesleği Kongrece deruhde edilen esasatı ihtiva ettiği cihetle mukarreratınıza tamamile iştirak ettiğimizi kemali fahrile arzeylerim.

Trakya-Paşaeli Müdafaa Cemiyeti namına
Şükrü

Telgraf ***Edirne, 7/10/1335***

Sıvas Müdafaai Hukuku Millîye Heyeti Mümessili
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Ulema, eşraf, ahaliden mürekkep bugünkü muazzam içlimada Mütafaai Hukuku Millîyenin Trakyada idaresini Trakya-Paşaeli Cemiyetine havale eylemesi ile bir kat daha kesbi kuvvet ve vüs'at eylemiş olan cemiyetimizin her türlü mukarreratınıza mutavaale müheyya ve tebligatınıza muntazır bulunduğu,

2 - Vali Salim Paşa ile Polis Müdürü Fuat Beyin bu gece bir ecnebî otomobiline rahiben Bulgar işgali altında bulunan Karaağaca firar ettikleri mâruzdur.

3 - Vali vekâleti de Mektubî İhsan Adli Beye tevdi kılınmıştır.

Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
namına Edirne Belediye Reisi
Şevket
Sıvas, 7/10/1335

Edirnede Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyasetine

C: 6 ve 7/10/1335 telgrafnamelere:

1 - Rumeli ve Anadolu aynı ruh ve vicdanla mevcudiyet ve istiklâli millimizi kurtarmak azmile mücahedei mukaddeseye atılmış olduğundan makasıt ve esasatla ittihadı tam bulunacağı esasen biiştibah idi. Tepşiratı âlileri kemali şükran ve meseretle karşılandı. Amali meşruai millîyemizde muvaffak bilhayr olmaklığımızı Cenabı Haktan temenni eder, hissiyatı samimime ve ihtiramkâranemizi takdim eyleriz.

2 - Yeni kabine ile tamamen temini iltifat edilebilecektir. Muhaberedeyiz. Neticesi arzolunacaktır.

3 - Muntazaman muhafazai irtibatı hassaten rica ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Edirne, 7/10/1335

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bütün Edirne vilâyetinin vali vekili ve orduyu humayun kumandan vekili, ulema, eşraf, ahali belediye dairesinde bilitçima Müdafaai Hukuku Millîye Heyetini idare etmek vazifesini müttefikan Trakya-Paşaeli heyeti merkeziyesine tevdi eylediklerini tahtı temine almışlardır. Müdafaai Hukuku Millîye namına gün ikinci defa olarak içtima eden heyeti muhteremei millîyenin neticei mukarreratını belâya naklen arzederim.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

Telgraf **Edirne, 6 Ekim 1919**

Sıvasta Ulusal Savunma Derneği Temsilcisi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Kongre kararlarının sonunda kabul edilerek Ali Rıza Paşa kabinesinin Kongreye dayanarak işbaşına geldiğine ilişkin Edirneye çektiğiniz telgraf ancak bugün kurulumuza bildirildi. Trakyanın savunulması amacıyla kurulup birçok güçlüklere karşın ilin en ufak bucaklarına varıncaya kadar örgütünü yaygınlaştıran içte ve dışda varlığını tanıttıran ve bu ana kadar sizinle aynı düşüncede bulunan derneğimizin amaç ve ilkesi Kongrece kabul edilen ilkeleri içerdiğinden kararlarınıza tümüyle katıldığımızı büyük övünçle bilginize sunarım.

Trakya-Paşaeli Savunma Derneği adına
Şükrü

Telgraf **Edirne, 7/10/1919**

Sıvasta Ulusal Hakları Savunma Kurulu Temsilcisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - Din bilginleri, ileri gelenler ve halktan oluşan bugünkü çok büyük toplantıda Ulusal Hakları Savunmanın Trakyada yönetimin Trakya-Paşaeli Derneğine bırakması ile bir kat daha güçlenip genişlemiş olan derneğimizin her türlü kararlarınıza uymaya hazır ve bildirimlerinizi beklemekte bulunduğu,

2 - Vali Salim Paşa ile Polis Müdürü Fuat Beyin bu gece bir yabancı otomobiline binerek Bulgar işgali altında bulunan Karaağaca kaçtıkları bilginize sunulur.

3 - Vali vekilliği de Yazıişleri Müdürü İhsan Adli Beye verilmiştir.

Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Derneği
adına Edirne Belediye Başkanı
Şevket
Sıvas, 7/10/1919

Edirnede Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Trakya-Paşaeli Merkez Kurul Başkanlığına

K: 6 ve 7/10/1919 telgraflara:

1 - Rumeli ve Anadolu aynı ruh ve vicdanla ulusal varlık ve bağımsızlığımızı kurtarma kesin kararıyla kutsal savaşıma atılmış olduğundan amaç ve ilkelerde tam birlik bulunacağı zaten kuşkusuz idi. Müjdeli haberimiz, büyük teşekkür ve sevinçle karşılandı. Haklı ulusal emellerimizde başarılı olmaklığımızı Ulu Tanrıdan diler, içten ve saygılı duygularımızı sunarız.

2 - Yeni kabine ile tam anlaşma sağlanabilecektir. Haberleşmekteyiz. Sonucu bilginize sunulacaktır.

3 - Düzenli olarak bağlantının sürdürülmesini özellikle rica ederiz Efendim.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Edirne, 7/10/1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurul Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bütün Edirne ilinin vali vekili ve padişah ordusunun komutan vekili, din bilginleri, ileri gelenler, halk belediye konağında toplanarak Ulusal Hakları Savunma Kurulunu yönetmek görevini oybirliğiyle Trakya-Paşaeli merkez kuruluna vermeyi sağlamışlardır. Ulusal Hakları Savunma adına bugün ikinci dafa toplanan saygıdeğer ulusal topluluğun kesin kararını yukarıya alarak bilginize sunarım.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

Levent Şahverdi Arşivi

Telgraf *Sıvas, 9/10/1335*

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

C: Millî birliğin mes'ut netayicinden olmak üzere Trakya ve Paşaeli Cemiyetinin, Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşıyan dindaşlarımızın ve muazzez ülkelerimizin müdafaai hukuku emrindeki tevessüle dari tebşiratı âlilerinize arzı şükran olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Edirne, 10/10/1335

Sıvasta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 9 Teşrinievel 1335

Mukabelei teveccühkârilerile pek mütehassis oldum. Samimiyetimle arzı şükran eder ve Edirne ve mühakatında hükûmet ve milletin celâdetkârane ve cansiparane muzaheretinden her dakika emin olabilirsiniz.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

701
Edirne
250

Sıvasta Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bir anda yükselen hurşidi celâdet gibi Trakya etrafında herakâtı millîyenin muvacehesinde inkişafta alelhusus İstanbula azimet eden vali Salim Paşanın gaybubeti nagehanisinden mütevellit heyecanı umumi arasında heyeti müçtemiai millîyenin itimadı ve orduyu humayun kumandanlığının muzaheretile tevkifatı süphaniyeye istinaden vali vekâletini deruhde ettim ve bir gün sonra da nezareti celilenin bu baptaki tensibini aldım. Edirnenin her an tezauf eden nezaketi vaz'u mevki itibarile ecânibin nazarı dikkatinden dur kalmıyan bu tahavvüllerin mahiyeti sulhcuyanesine iradei millîyenin itirazdan, ihtirasattan müberra mecelliyatı hürriyetperveranesine İngiliz mümessili askerîsini ikna ve tatmine muvaffak olarak ihlâli asayiş edilmek üzere Osmanlıların hakkı hükûmetine (Bu taber şayanı dikkattir) tamamen riayetkâr bulunduğuna dair müşarileyhten resmen ve tahriren cevap aldım. Binaenaleyh vilâyetin her köşesinde ve hassaten merkezi vilâyette sükûn ve asayişin her vakitten daha mükemmel olduğunu ve elyevm her nevi mehalik ve mehazirin mürtefi bulunduğunu arz ve tebşir ederim. Edirnede hükûmet, ordu ve bütün millet size meşru olan gayelerinizden manen ve maddeten muzaherete aht ve misâk eylemiştir. Dört gün devam eden had bir devrei teheyyücün tevlit ettiği envai müşkülât içinde mühim bir vazifei vatanîye ifa ettiğim kaniim. Hükûmeti Hamidiyede dokuz sene menfa ve hükûmeti ittihadiye zamanında altı sene vatandan cüda kalmak hissi ve insani işkencelerin enva...uğramışlardan bir mazlumum. Metanetimi imha veya celadetimi bana iade edecek, beni fırka ihtirasatı haricinde bu vatanın en müfit anasırı meyanına koyacak sizin teveccüh ve itimadınızdır. 10/10/1335

Mektebi Harbiye arkadaşlarınızdan Edirne Vali Vekili
İhsan Adli
Sıvas, 12/10/1335

Edirne Vali Vekili ihsan Adli Beyefendiye

Bugün Anadolunun, vatanın halâsı ve saadeti, milletin necat ve istiklâli uğrunda yekvücut ve yekdil olan Trakyalı kardeşlerile el ele vermiş olması halâsı karîbin beraati istihlâlidir. Böyle mes'ut ve tarihi bir anda Edirne vilâyetinde zâtı âlileri gibi hamiyetkâr bir refikimizin resikârda bulunması ayrıca bir beşarettir. Cenabı Hak milleti amali meşruasını istihsal emrinde muvaffak bilhayr eylesin amin.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

Telgraf **Sıvas, 9/10/1919**

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendiye

K: Ulusal birliğin mutlu sonuçlarından olmak üzere Trakya ve Paşaeli Derneğinin, Rumeli ve Anadolu topraklarında yaşıyan dindaşlarımızın ve sevgili ülkelerimizin haklarını savunmak yolundaki girişime ilişkin sevindirici haberinize teşekkürler sunarız.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal
Edirne, 10/10/1919

Sıvasta Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 9 Ekim 1919

Yakınlık gösteren yanıtınızdan çok duygulandım. İçtenlikle teşekkürler sunar ve Edirne ile ona bağlı yerlerden hükûmet ve milletin yürekli ve canını esirgemeyen yardımına her dakika güvenebilirsiniz.

Edirne Vali Vekili
İhsan Adli

701
Edirne
250

Sıvasta Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

Ulusal girişimin bir anda yükselen yiğitlik güneşi gibi Trakya yöresinde yayılması ve özellikle İstanbula giden vali Salim Paşanın ansızın ortadan kaybolması nedenile oluşan genel coşku arasında toplanan ulusal kurulun güveni ve padişah ordusu komutanlığının desteğiyle ve Tanrının yardımına dayanarak vali vekilliğini üstlendim ve bir gün sonra da yüksek bakanlığın bu konudaki onayını aldım. Edirnenin bulunduğu yerin her an artan önemi nedenile yabancılara gözünden uzak kalmıyan bu değişikliklerin barışçı niteliği ulusal iradenin yadsınamaz ve tutkulardan arınmış özgürlükçü amacına İngiliz askerî temsilcisini inandırmayı başararak iç güvenliği pekiştirmek üzere Osmanlıların hükûmet hakkına (bu deyim dikkate değer) tümüyle saygılı bulunduğu konusunda kendisinden resmi ve yazılı yanıt aldım. Bu nedenle ilin her köşesinde özellikle il merkezinde dinginlik ve içgüvenliğin her zamandan daha eksiksiz olduğunu ve şimdi her türden tehlike ve sakıncaların kalkmış olduğunu müjdelerim. Edirnede hükûmet, ordu ve bütün millet size haklı amaçlarınızdan tinsel ve nesnel olarak yardım için anlaşmışlar ve and içmişlerdir. Dört gün süren ateşli gergin bir dönemin doğurduğu türlü güçlükler içinde önemli bir vatan görevi yaptığıma inanıyorum. Sultan Hamit Hükûmeti döneminde dokuz sene sürgün ve ittihatçılar zamanında altı sene vatandan uzak kalmak duygusal ve insanî işkencelerin tümüne....uğramışlardan zulüm görmüş biriyim. Dayancımı keskinleştirecek veya yürekliliğimi bana geri verecek, beni parti ihtirasları dışında bu vatanın en yararlı bireyleri arasına koyacak olan şey sizin yakınlığınız ve güveninizdir. 10/10/1919

Harb Okulu Arkadaşlarınızdan
Edirne Vali Vekili
İhsan Adli
Sıvas, 12/10/1919

Edirne Vali Vekili İhsan Adli Beyefendi

Bugün Anadolunun, vatanın kurtuluşu ve mutluluğu, milletin esenliği ve bağımsızlığı uğrunda tek vücut ve tek gönül olan Trakyalı kardeşlerile el ele vermiş olması yakın kurtuluşun güzel başlangıcıdır. Böyle mutlu ve tarihî bir anda Edirne ilinde sizin gibi yurtsever bir arkadaşımızın başında bulunması ayrıca sevindirici bir şeydir. Tanrı milleti haklı emellerini elde etmekte başarılı kılsın âmin.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

Edirne
942
25

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: İtimat ve teveccühü âlinize en samimi teşekküratımı arzederim Efendim.

13/10/1335
Edirne Vali Vekili
İhsan
Sıvas, 11/10/1335

TAMİM

1 - Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti vilâyet heyet ve müstakil liva heyeti merkeziyeleri kendilerine merbut bilcümle heyeti idarelere ve keza heyeti idareler nevahiye kadar olan heyeti idarelere Heyeti Temsilîyenin tebligatını sürati mümkine ile ifa etmeye ehemmiyet vermelidir.

2 - Hiçbir heyeti merkeziye veya idare ve alelûmum teşkilâtı millîyemize dahil heyet ve eşhas cemiyetimiz namına doğrudan doğru ya hükûmeti merkeziyeden bir gûna mutalebatta bulunmayacaktır. Teşkilâtı millîyemize ait her türlü münasebatı aledderacat heyeti idareler, heyeti merkeziyelerle ve heyeti merkeziyeler de Heyeti Temsilîye ile icra edecektir. Mafevk heyetlerin tekâsülü halinde ona tâbi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsilîye ile icra edecektir. Mafevk heyetlerin tekâsülü halinde ona tâbi olan diğer heyetlerin derhal Heyeti Temsilîyeye müracaatı caizdir.

3 - Şimdilik bilcümle vilâyet ve müstakil liva heyeti merkeziyeleri lâakal haftada iki defa Heyeti Temsilîyeye teşkilat ve teşebbüsatı millîyesi hakkında mühim malûmatı havi olmak üzere kısa bir rapor verecektir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaui Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Sıvas, 11/10/1335

Edirne Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesine

1 - Teşkilât nizamnamesi posta ile irsal edilmiştir. Teşkilâtı mevcudenizle mühim farklar yoktur. Vüruduna kadar teşkilâtı hazıranız aynen muhafaza ve takviye buyurmanız muvafıktır.

2 - Kırkkilise, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca livaları heyeti merkeziyenizc merbut kalarak teşkilatlarını taazzuv ettirilmelidirler.

3 - Takviyei münasebat ve tamamii tenevvür için şimdilik her gün gayet muhtasar bir raporun Sıvasta Heyeti Temsilîye namına irsalini rica ve hürmetlerimi takdim ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Edirneden, 12/10/1335

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesine

C: 11/10/1335 şifreye:

1 - Muhabbet ve teveccühü âlilerine arzı teşekküratı mahsusa ve takdimi ihtiramat eylerim.

2 - Aynı teşekkülünden pek az sonra Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhidi amal ve teşriki mesai eyliyerek cemiyetimizin her harekâtı müşkül zamanlarda bile temine baka ve tevsii teşkilâtına sarfı gayret olunmuştur.

3 - Vilayetin en küçük mevakiine kadar münteşir ve mevcut olan teşkilâtın teyid ve takviyesine çalışılmaktadır. Kolorduya merbut olup Kırkkilise, Keşan ve Tekirdağında bulunan fırkalarımızın kumandanları şayanı itimat ve hamiyetli arkadaşlarımızdan bulundukları...mevakiin merkezle olan irtibatları gayet esaslı ve rasindir. Bilûmum Trakyalıların bütün mevcudiyetlerile vatanperverane vesaifi mübeccelenin ifasına hazır ve amadedirler.

4 - İntihabatta Trakya-Paşaeli Cemiyeti ile tevhidi mesai edilerek Müdafaai Hukuk Cemiyetinin esasatını kabul eden ve bu esasata sâdık kalacak zevatın meb'us intihap olunma-

Edirne
942
25

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: Yüksek güven ve yakınlığınıza en içten teşekkürlerimi sunarım Efendim.

13/10/1919
Edirne Vali Vekili
İhsan
Sıvas, 11/10/1919

GENELGE

1 - Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği il kurullarıyla bağımsız sancak merkez kurulları kendilerine bağlı tüm yönetim kurullarınca ve yönetim kurulları da bucaklara kadar olan yönetim kurullarına Temsilci kurulun bildirimlerini olabildiğince çabuk yerine getirmeye önem vermelidir.

2 - Hiçbir merkez kurulu veya yönetim kurulu ve tüm ulusal örgütlerimiz içindeki kurul ve kişi derneğimiz adına doğrudan doğruya İstanbul hükûmetinden hiç bir istekte bulunmıyacaktır. Ulusal örgütlerimizle ilgili her türlü ilişkileri sırasıyla yönetim kurulları, merkez kurullarıyla ve merkez kurulları da Temsilci Kurulla yapılacaktır. Üst kurulların ilgisiz davranmaları durumunda ona bağlı olan öbür kurullar gecikmeden Temsilci kurula başvurabilirler.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal
Sıvas, 11/10/1919

Edirnede Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Trakya-Paşaeli
Merkez Kuruluna

1 - Örgüt tüzüğü posta ile gönderilmiştir. Sizin örgütünüzle önemli ayrılıklar yoktur. Tüzük gelene kadar şimdiki örgütünüzü olduğu gibi koruyup güçlendirmeniz uygundur.

2 - Kırklareli, Tekirdağ, Gelibolu ve Çatalca sancakları merkez kurulunuza bağlı kalarak örgütlerini kurmalıdır.

3 - İlişkileri güçlendirmek ve iyice aydınlatılmamız için şimdilik her gün çok kısa bir raporun Sıvasta Temsilci Kurul adına gönderilmesini rica eder ve saygılarımı sunarım.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Edirneden, 12/10/1919

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kuruluna

K: 11/10/1919 şifreye:

1 - Sevgi ve büyük yakınlığınıza özellikle teşekkür eder ve saygılar sunarım.

2 - Kurulduğu andan pek az sonra Trakya-Paşaeli Derneği ile amaç ve iş birliği yaparak derneğimizin işlemesinin güç zamanlarda bile sürdürülmesini sağlamaya örgütü genişletmeye çaba harcanmıştır.

3 - İlin en küçük yerlerine kadar yayılmış olan örgütün pekiştirilmesi ve güçlendirilmesine çalışılmaktadır. Kolorduya bağlı olup Kırklareli, Keşan ve Tekirdağında bulunan tümenlerimizin komutanları güvenilir ve yurtsever arkadaşlarımızdan bulundukları.... yerlerin merkezle olan bağlantıları çok esaslı ve sağlamdır. Tüm Trakyalılar bütün varlıklarıyla kutsal görevlerini yurtseverlikle yerine getirmek için hazırdırlar.

4 - Seçimlerde Trakya-Paşaeli Derneği ile işbirliği yapılarak Hakları Savunma Derneğinin ilkelerini kabul eden ve bu ilkelere bağlı kalacak kimselerin meb'us seçilmelerini sağlamak için

Levent Şahverdi Arşivi

larının teminine sarfı gayret olunmaktadır. Trakyanın her tarafında intihabatın arzuyu umumî dairesinde neticelenmesi memuli kavidir. Birinci kolordu: Kırk dokuz, elli beş ve altmışıncı fırkalarda mürekkeptir. Yakın zamana kadar Çatalca mevkii müstahkemi dahi kolordu emrinde bulunmakta iken Süleyman Şefik Paşanın nezareti zamanında İstanbulda yirmi beşinci kolorduya raptedilmiştir.

Şimendifer hattı muhafazası vazifesile Şubattanberi Trakyada bulunan kuvvetli bir Yunan taburu yerli Rumlar arasında teşkilât yaparak asayişi tehdit ve islâmları tecavüzatlarıile bihuzur eylemişlerse de son bir iki ay zarfında cür'etleri kırılmış ve vakayi azalmıştır. Ancak Şarki Trakyanın ahiren kespi ehemmiyet ve nezaket eden vaziyeti Trakyanın mukadderatı hakkında bazı hiçbir Bulgar mevcut olmayıp dört yüz bin kadar müslümanın vatanı olan Paşmaklı, Darıdere, Kırcaali orta kısmı Bulgaristana ve keza kahir bir islâm ekseriyetini haiz olan İskeçe havalisinin de Gümülcine yakinine kadar Yunanistana terkedilmesi suretile mukadderatının tayini atiye talik edilen mütebaki Garbî Trakya yani Gümülcine, Dedeağaç, Dimetoka kısmında Rumlar ekseriyeti ihraz edecek halde kalmıştır. Yunanlıların beynelmilel şekli idareden istifade ile getirecekleri Rum muhacirlerinin bu nisbeti az zamanda daha mühim bir faikıyete is'at edebileceklerdir. Trakyanın şekli idaresi mevzu olacağı zaman vücuda getirecekleri Rum ekseriyetini ileri sürerek bu kısmın da Yunanistana ilhakına çalışacaklardır. Yunan amalinin tahakkuku halinde Şarki Trakyada dahi hemhudut olmak fırsatından bilistifade Yunan propagandası tevessü edip asayişin derhal muhtel olacağı ve artık islamların sükûn ve huzara veda edecekleri bedihidir. Garbî Trakyada ve bilhassa Müslümanların ekseriyetle bulunduğu menatıkta teşkilâtı millîye mevcut olup amali millîyelerinin istihsaline her suretle çalışmaktalar ve kendilerine mümkün olan her türlü muavenet ve muzaheret yapılmakta ise de Yunan amalini husulüne mümanaat ve Şarki Trakyanın Yunan tesiratından uzak bulundurulması için Bulgaristan ve Yunanistana terkedilen kısımları da dahil olmak üzere Garbî Trakyanın müstakil ve muhtar bir hükûmet olarak ibrazı mevcudiyet eylemesi ve bu suretle saltanatı Osmaniye ile hemhudut olarak yaşanması imkânı olmıyan ve icra edeceği propagandalarla yerli Rumları ifsattan hiçbir zaman fariğ olamıyacak yegâne düşmanımız Yunanistan ile hududu Osmanîye arasında kuvvetli bir hükûmeti islâmiyenin teşekkülü menafii âliyei vataniye iktizasından görülmekle Müdafaai Hukuk Cemiyeti âliyesinin bu noktai nazarı tasvibi halinde teşebbüsatı lâzimei müessire icrasile imkân husulüne lûtfen muzaharetleri istirham olunur Efendim.

Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar
Tekirdağ, 12/10/1335

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Mümessilliğine

C: 11/1011335 telgrafnamei âlileri gelmiş icap edenlere tebliğ edilmiş olduğu maruzdur.

Belediye Reisi
Halis
23/10/1335

TAMİM

Milletin ruh ve vicdanından nebean eden vahdet ve azmü irade sayesinde vaziyeti siyasîyenin; vatanımızın tayini mukadderatı ile milletimizin hukuk ve istiklâli mevzuubahs olduğu bu hengâmei tarihîde lehülhamt lehimize döndüğünü kemali şükranla idrak eyliyoruz. Cenabı Allahın inayet ve adaletine milleti necibemiz böyle yekvücut bir halde ve sarsılmaz bir azim ve imanla kaldıkça hiç şüphesiz amali meşruasına naüiyetle mes'ut olacaktır. Binaenaleyh mevcudiyeti millîyemizi yarü ağyar nazarında izhar ve isbat eden teşkilâtın nizamname mucibince taazzuv ettirilmesi ve bilhassa küçük, büyük bilcümle merkezlerin biribirile ve heyeti merkezîye ile sıkı bir rabıta tesis eylemeleri bugünün en mühim ve hayatî bir vazifei millîye ve vataniyesidir. Bu sebeple hususatı mezkûreye son derce ehemmiyet verilmesini tekit eyler ve teşkilâtın tevsi ve teşmil derecesi hakkıda peyderpey heyetimize itayı malûmat olunmasını rica eyleriz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Edirne, 13 Teşrinievel 1335

Sıvas Anadolu-Rumeli Müdafaai Hukuk Millîye Cemiyeti Mümessili
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

C: 9 Teşrinievel 1335 1 - Trakya müdafaa heyetinin teşkilâtı muhterem Müdafaai Hukuk

çaba harcanmaktadır. Trakyanın her yanında seçimlerin genel istek çerçevesinde sonuçlanması umudu çoktur. Birinci kolordu: kırk dokuz, elli beş ve altmışıncı tümenlerden oluşmaktadır. Yakın zamana kadar Çatalca müstahkem mevki de kolordu emrinde bulunmakta iken Süleyman Şefik Paşanın bakanlığı sırasında İstanbulda yirmi beşinci kolorduya bağlanmıştır.

Demiryolunun korunması göreviyle Şubattan beri Trakyada bulunan kuvvetli bir Yunan taburu yerli Rumlar arasında örgüt kurarak iç güvenliği tehdit ve Müslümanları saldırılarıyla huzursuz etmişlerse de son bir iki ay içinde cesaretleri kırılmış ve olaylar azalmıştır. Ancak Doğu Trakyanın son zamanlarda önem kazanıp kritikleşen durumu Trakyanın kaderiyle ilgili bazı bilgileri vermeyi gerektirmektedir. Venizelos'un şeytanca politikası ve önerileri sonucu olarak hiçbir Bulgar bulunmayıp dört yüz bin kadar Müslümanın vatanı olan Paşmaklı, Darıdere, Kırcaali orta kısmı Bulgaristana ve yine ezici bir Müslüman çoğunluğu bulunan İskeçe yöresinin de Gümülcine yakınlarına kadar Yunanistana bırakılması yoluyla kaderinin belirlenmesi ileriye bırakılan öbür Batı Trakya bölgesinde yani Gümülcine, Dedeağaç, Dimetoka bölümünde Rumlar çoğunluğu elde edecek durumda kalmıştır. Yunanlıların uluslararası yönetim biçiminden yararlanarak getirecekleri Rum göçmenlerinin bu oranı kısa zamanda daha önemli bir üstünlüğe çıkarabileceklerdir. Trakyanın yönetim biçimi sözkonusu olacağı zaman oluşturacakları Rum çoğunluğunu ileri sürerek bu bölümün de Yunanistana katılmasına çalışacaklardır. Yunan emellerinin gerçekleşmesi durumunda Doğu Trakyada da sınır komşusu olmak fırsatından yararlanarak Yunan propagandası genişleyip iç güvenliğin gecikmeden bozulacağı ve artık Müslümanların dinginlik ve huzura veda edecekleri açıkça bellidir. Batı Trakyada ve özellikle Müslümanların çoğunlukta bulunduğu bölgelerde ulusal örgütler kurulmuş olup ulusal emellerin elde edilmesine her yoldan çalışılmakta ve kendilerine elden gelen her türden yardım ve destekleme yapılmakta ise de Yunan emellerinin gerçeklenmesine engel olmak Doğu Trakyanın Yunan etkilerinden uzak buldurulması için Bulgaristan ve Yunanistana bırakılan bölümleri de içinde olmak üzere Batı Trakyanın özgür ve özerk bir hükûmet olarak varlık göstermesi ve böylece Osmanlı saltanatı ile sınır komşusu olarak yaşama olanağı bulunmayan ve propaganda yapacağı yerli Rumları kışkırtmaktan hiçbir zaman geri kalamıyacak tek düşmanımız Yunanistan ile Osmanlı yurt çıkarları gereğinden görülmekle Yüksek Hakları Savunma Derneği bu görüşü onaylarsa gereken etkin önlemlerin alınmasına olanak sağlanmasına lûtfen destek olunmasını dileriz Efendim.

Birinci Kolordu Komutanı
Cafer Tayyar
Tekirdağ, 12/10/1919

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilciliğine

K: 11/10/1919 telgrafınızın gelmiş olup gerekenlere bildirilmiş bulunduğu bilginize sunulur.

Belediye Başkanı
Halis
Sıvas, 23/10/1919

GENELGE

Milletin ruh ve vicdanından kaynaklanan birlik ve kararlılık ve istek sayesinde politik durumun; vatanımızın kaderinin belirlenmesi ve milletimizin hakları ve bağımsızlığı sözkonusu olan bu karışık günlerde Allaha hamd olsun bizden yana döndüğünü teşekkürlerle görüyoruz. Yüce Tanrının yardım ve adaletine soylu milletimiz böyle tek vücut bir durumda ve sarsılmaz bir kararlılık ve imanla bağlı kaldıkça hiç kuşkusuz haklı emellerine kavuşmak mutlu olacaktır. Bu nedenle ulusça varlığımızı dosta düşmana gösterip kanıtlayan örgütlerin Tüzük uyarınca kurulması ve özellikle küçük, büyük tüm merkezlerin birbirile ve merkez kurulu ile sıkı bir bağlantı kurmaları bugünün en önemli ve hayatî bir ulus ve yurt görevidir. Bu nedenle belirtilen konulara son derece önem verilmesini yeniden bildirir ve örgütün genişlik ve kapsam derecesi hakkında sık sık kurulumuza bilgi verilmesini rica ederiz.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal
Edirne, 13 Ekim 1919

Sıvas Anadolu-Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilcisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

K: 9 Ekim 1919 1 - Trakya Savunma Kurulunun örgütlenmesinin sayın Hakları Savunma

Levent Şahverdi Arşivi

Cemiyeti nizamnamesine kısmen muvafık olduğu ve Kongrece müntehap on dört kişiden ibaret bir heyeti merkezîyesi ve İstanbulda beş murahhası ve livalarda ve kazalarda mahalli müftilerinin tahtı riyasetinde ve nevahide maruf zevattan ibarettir. Heyeti idare ve merkezden memur birer mümessil ve bazı kurada birer ikişer muhabiri mevcuttur. Hükûmeti sabıkanın mümanaatı sebebile nevahi ve kura teşkilâtı henüz tamamile ikmal edilememiş ve her şeyin olbapta olduğu gibi teşkilâtta merkezden başlıyarak aşağı doğru gitmiştir. Maamafih mahalle ve kariye teşkilâtına nizamname dairesinde şimdiden iptidar olunmuş ve Teşrinievvelin on altısında Edirnede in'ikadı musammem ve mukarrer olan kongrede cihatı sairesinin müzakeresi tabiî bulunmuştur. Bu bapta bir emir ve mütaleayi âlileri olduğu halde emir ve iş'arı.

2 - Trakya meselesinin dahil olduğu son evrakı havadis mündericatından malûm olacağı veçhile Paris Konferansı Bulgaristan hududunun tahdidi esnasında islâm ekseriyetini haiz olan Kırcaali ve Koşukavak ve İğridere ve Darıdere gibi kazalar Bulgar ve İskeçe ve Drama Serez gibi Ustrumaya kadar mahalleri Yunan hududu dahilinde bırakmıştır. Merice mümtet olan hudut dahilindeki Gümülcine ve Dedeağaçtan şimdilik itilâf Devletleri lehine olarak Bulgarların hakimiyeti kat'edilmiş ve bunun Türk sulhünun müzakeresi esnasında Şarkî Trakya mukadderatının tayini zamanına kadar bırakıldığı esas olmuştur. Ve esasen yalnız nefsi Gümülcinede ekseriyeti müslime mevcut olup, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Ortaköy, Seymenli kazalarında bugün tek bir Müslüman bırakılmamıştır. Venizelos'un Trakyayı şu veçhile inkısama uğrattırmaktan maksadı buralarda müslüman nüfusu bulunmayınca Yunan lehine kazanmaya matuftur. Şu halde bu kıt'anın bu halile bırakılması bizim için bir fayda olamıyacağını ve Yunan ve Bulgarlara verilen mahallerdeki halkın umumen islâm bulunduğu cihetle Trakyanın hududu kadîmı tarihîyesile Trakya hakkında düveli müşarileyhim mümessillerile konferans nezdinde protesto edilmiş ve buraları elyevm Fransızların tahtı işgalinde bulunduğu Yunan, Bulgarlara karşı durmak için Gümülcinede teşkilat ve tertibat yapılmakta ise de levazımı tedafüiye ve para tedarikinde müşkülâtı azimeye tesadüf edilmekte olduğu ve bu hususatın hayyizi husule isali çeresinin berveçhimaruz kongrenin in'ikadında tezekkür edileceği arzolunur.

Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuku Millîye Cemiyeti namına
Şevket

Zata mahsustur ***Edirneden, 13/10/1335***

Sıvasta Kolordu Kumandanı Miralay Salâhattin Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müfaai Hukuk Heyeti Temsilîyesine:

12 Teşrinievel 1335 tarih ve 2 numaralı şifreye lâhikadır.

Trakya-Paşaeli Cemiyetinin İstanbulda bulunan Garbî Trakya murahhaslarına Fransızlar müracaat ederek Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka ve İskeçe için mutasarrıfların isimlerini istedikleri ve İskeçenin müddeti muvakkate için Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini beyan ve bu malûmatı hafî tutmalarının tanbih eyledikleri mezkûr murahhaslıktan cemiyet riyasetine mektupla bildirilmekte ve mutasarrıfların isimleri verildiği münderiç bulunmakta olduğu berayı malûmat arz ve takdimi ihtiramat olunur.

Birinci Kolordu Kumandanı Miralay
Cafer Tayyar

Tel ***Alındığı mahal, İstanbul***
Mahreci
Antalya

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Heyeti Temsilîye Reisi
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Balıkesir Heyeti Millîye Reisi Hacim imzosile bazı tebligat icra olunmakta ve 8 ve 10 Teşrinievel 1335 tarihli iki kıt'a telgrafnamenin birinde in'ikat edecek umum Anadolu Kongresine iki murahhas izamı diğerinde de heyete de iki rapor gönderilmesi bildirilmektedir. Tenvir ve takdirlerine intizar eyleriz.

15 Teşrinievvel 1335
Heyeti Millîye Reisi
Yusuf Talât

Derneği tüzüğüne kimi bölümler bakımından uygun olduğu ve Kongrece seçilmiş, on dört kişiden oluşan bir merkez kurulu ve İstanbulda beş delegesi ve sancaklarda ve ilçelerde oraların müftülerinin başkanlığında ve bucaklarda tanınmış kişilerden oluşmaktadır. Yönetim kurulu ve merkezden görevlendirilmiş birer temsilci ve bazı köylerde birer ikişer muhabiri vardır. Eski hükûmetin önlemesi nedenile bucak ve köy örgütleri daha tümüyle tamamlanamamış ve her şey bu gibi işlerde olduğu gibi örgütlerde merkezden başlıyarak aşağı doğru gitmiştir. Bununla birlikte mahalle ve köy örgütlenmesine tüzük uyarınca şimdiden başlanmış ve Ekimin on altısında Edirnede toplanması düşünülüp kararlaştırılmış olan kongrede elbette öteki konular görüşülecektir. Bu konuda bir emir ve düşünceniz varsa bildirilmesi.

2 - Trakya sorununu içeren gazetelerde son yazılanlardan öğrenildiği gibi Paris Konferansı Bulgaristan sınırlarının saptanması sırasında Müslüman çoğunluğun oturduğu Kırcaali ve Koşukavak ve İğridere ve Darıdere gibi ilçeler Bulgar ve İskeçe ve Drama Serez gibi Ustrumaya kadar yerleri Yunan sınırları içinde bırakmıştır. Merice uzanan sınır içindeki Gümülcine ve Dedeağaçtan şimdilik İtilâf Devletleri yararına olarak Bulgarların egemenliği kesilmiş ve bunun Türk barışının görüşülmesi sırasında Doğu Trakya kaderinin saptanması zamanına bırakılması kabul edilmiştir. Ve zaten yalnız Gümülcinenin içinde Müslüman çoğunluğu var olup Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Ortaköy, Seymenli ilçelerinde bugün tek bir Müslüman bırakılmamıştır. Venizelosun Trakyayı böyle parçalamaktan amacı buralarda Müslüman nüfusu bulunmayınca Yunan yararına kazanmaya yöneliktir. Şu halde bu toprakların bu durumda bırakılmasında bizim için bir yarar olamıyacağını ve Yunan ve Bulgarlara verilen yerlerdeki halkın genellikle Müslüman olduğundan Trakyanın eski tarihî sınırlarıyla Trakya konusunda o devletlerin temsilcilerile konferansta protesto edilmiş ve buraları şimdi Fransızların işgali altında bulunduğu Yunan ve Bulgarlara karşı durmak için Gümülcinede örgütlenip önlemler alınmakta ise de savunma gereçleri ve para bulmakta büyük güçlüklerle karşılaşılmakta olduğu ve bu noktaların başarıya ulaşması yolunun, sözü edilen kongrenin toplantısında görüşüleceği bilginize sunulur.

Trakya-Paşaeli Ulusal Hakları
Savunma Derneği adına
Şevket

Kişiye özeldir **Edirneden, 13/10/1919**

Sıvasta Kolordu Komutanı Albay Salâhattin Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Temsilci Kuruluna:

12 Ekim 1919 tarih ve 2 numaralı şifreye ekdir.

Trakya-Paşaeli Derneğinin İstanbulda bulunan Batı Trakya delegelerine Fransızlar başvurarak Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka ve İskeçe için mutasarrıfların isimlerini istedikleri ve İskeçenin geçici süre için Yunan askerleri tarafından işgal edileceğini söylemişler ve bu bilgiyi gizli tutmalarını tenbihledikleri o delegelikçe dernek başkanlığına mektupla bildirilmekte ve mutasarrıfların isimleri verildiği yazılı bulunmakta olduğu bilginize sunulur. Saygılar sunarım.

Birinci Kolordu Komutanı Albay
Cafer Tayyar

Tel **Alındığı yer, İstanbul**
Çıkışı
Antalya

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Temsilci Kurulu Başkanı
Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Balıkesir Ulusal Kurul Başkanı Hacim imzasile bazı bildirimler yapılmakta ve 8 ve 10 Ekim 1919 tarihli iki tane telgrafın birinde toplanacak olan genel Anadolu Kongresine iki delege gönderilmesi öbüründe de kurula da iki rapor gönderilmesi bildirilmektedir. Aydınlatılmamızı ve düşüncelerinizi bekleriz.

15 Ekim 1919
Ulusal Kurul Başkanı
Yusuf Talât

Levent Şahverdi Arşivi

Tel *Sıvas 16/10/1335*

Antalya Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi Yusuf Talât Beyefendiye

C: 15/10/1335

Amali meşrua ve mukaddesimizin istihsali uğrunda millet ile hükûmetin müştereken çalıştığı bu hengâmede ayrıca bir kongre içtimaına lüzum yoktur. Bugünün en birinci işi nizamnamei mahsusuna tevfikan teşkilâtı meşruayı millîyemizin taazzuv ve teşmilini kemali sükûn ve intizamla ilerletmek, asayişi memleketin hüsnü muhafazasına gayret eylemekten ibarettir.

Sıvas Umumi Kongresi aynı gaye ve emelden nebean etmiş olan bilûmum millî cemiyetleri Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti namı umumîsi altında toplamış ve vicdanı millîden doğan birliği lehülhamt bir şekli vahdete irca eylemiş olduğundan münferit hiçbir müracaatın muta olamıyacağı bedihîdir. Keyfiyet icap edenlere ayrıca iş'ar edilmiştir Efendim.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi

TAMİM

Tel *Sıvas, 15/10/1335*

Makamatı askerîye ve mülkîyeye
Müdafaai Hukuk Cemiyeti Heyeti Merkezîye ve İdarelerine
Dersaadet ve taşra matbuatına

Bazı mahallerde çete ismini taşıyan birtakım eşhasın kendilerini, milletin meşru ve mukaddes amalini istihsal maksadile taazzuv etmiş olan teşkilâtı kanunîyesi ile alâkadar göstermekte oldukları ve arzuyu millîye mugayir harekâta lasaddi eyledikleri istihbar olundu. Hükûmetin, asayişi memleketi ihlâle ve halkımızı ızrara cür'et eden bu gibiler hakkında kanunun icabatını ifa eyliyeceği ve Müdafaai Hukuk Cemiyetinin de bu baptaki icraatla hükûmete bütün mevcudiyetile muavenete bir vazifei millîye addeyliyeceği tabiidir.

Vatanın halâsı, milletin necat ve saadeti gayesi ile teşekkül etmiş olan Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti nizamnamesinde "Çete tabiri" mevcut değildir. Yalnız milletin hukuku mukaddesini silâhla müdafaaya mecbur kaldığı halatta nizamnameye tevfikan "Kuvayi Millîye", sevk ve idareleri baptü rapt altında olmak üzere hali faaliyette bulunur. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bastırılmış ve her türlü zulüm ve vahşeti irtikâp eylemekte bulunmuş olan Yunanlıları muazzez topraklarımızdan tardeylemek üzere Aydın cephesinde kan döken muhterem mücahidinimiz bu millî müfrezelerimizdendir. Lehülhamt asayişi tam hükümferma bulunan ve beynelanasır vifak ve hüsnümuaşeret mevcut olan vatanımızın başka hiçbir tarafında elan bu yolda bir faaliyetimiz olmadığı ilâve olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaai
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal
Amasya, 18/10/1335

Edirneden Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Edirne heyeti merkeziyesinin ve zâtı âlilerinizin Garbî Trakya hakkındaki mütaleaları büyük ehemmiyetle nazarı dikkate alındı. Heyeti Temsilîyemizle mülâkat etmek üzere Amasyaya gelen Bahriye Nâzırı Salih Paşa ile iki gün sonra bu mesele mevzuubahs edilecek ve neticesi arzolunacaktır. Trakya-Paşaeli heyeti merkezîyesinin bugünlerdeki müzakeratı netayicinden sık sık malûmat verilmesini rica ederiz. Trakyadaki teşkilâtı umumîyenin tevsi ve teşmilinden mümkün olduğu kadar Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin nizamnamesini esas tutmak ve bu suretle zahiren dahi vahdeti umumiyemizde bir fark olmadığını göstermek mühimdir. Nizamname henüz gelmemiş ise Dersaadette Galatalı Şevket Beyden talep buyurunuz. İşbu telgrafnameden Heyeti Merkezîyenin haberdar edilmesi ricasile takdimi ihtiramat olunur Efendim.

Mustafa Kemal
Edirne, 21/10/1335

Sıvasta Heyeti Temsilîyeye

Evvelce arzolunan kongre bütün vilâyet liva ve kaza ve ekser nevahi murahhasları hazır

Tel **Sıvas, 16/10/1919**

Antalya Hakları Savunma Derneği Başkanı Yusuf Talât Beyefendiye

K: 15/10/1919

Hakları ve kutsal emellerimizin elde edilmesi uğrunda millet ile hükûmetin birlikte çalıştığı bu karışık zamanda ayrıca bir kongre toplantısına gerek yoktur. Bugünün en birinci işi özel tüzüğüne uygun olarak yasal ulusal örgütlenmemizin organize edilip yaygınlaştırılmasını büyük dinginlik ve düzen içinde ilerletmek, ülke güvenliğinin iyi korunmasına çaba harcamaktır.

Sıvas Genel Kongresi aynı amaç ve istekten kaynaklanmış olan tüm ulusal dernekleri Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği genel adı altında toplanmış ve ulusal vicdandan doğan birliği Tanrıya şükür bir bütünlüğe dönüştürmüş olduğundan ayrı ayrı hiçbir başvurunun yerine getirilmiyeceği açıkça bellidir. Durum gerekenlere ayrıca bildirilmiştir Efendim.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu

GENELGE

Tel **Sıvas, 15/10/1919**

Asker ve Sivil Makamlara
Hakları Savunma Derneği Merkez ve Yönetim Kurullarına
İstanbul ve taşra basınına

Bazı yerlerde çete adını taşıyan birtakım kişilerin kendilerini, milletin haklı ve kutsal emellerini elde etmek amacıyla organize olmuş bulunan yasal örgütleriyle ilgili göstermekte oldukları ve ulusal isteği aykırı davranışlara kalkıştıkları haber alındı. Hükûmetin, ülke güvenliğini bozmak ve halkımıza zarar vermek cesaretini gösteren bu gibiler hakkında kanunun gereklerini yapacağı ve Hakları Savunma Derneğinin de bu yoldaki çalışmalarda hükûmete bütün varlığı ile yardımı ulusal bir ödev sayacağı doğaldır.

Vatanın kurtuluşu, milletin esenlik ve mutluluğu amacıyla kurulmuş olan Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin tüzüğünde "Çete" deyimi yoktur. Yalnız milletin kutsal haklarını silâhla savunma zorunda kaldığı durumlarda tüzük uyarınca "Ulusal Güçler", yönetimleri disiplin altında olmak üzere eyleme geçer. İşte bugün haksız yere vatanımıza ayak bastırılmış ve her türden zulüm ve vahşilik yapmakta bulunmuş olan Yunanlıları sevgili topraklarımızdan çıkarmak için Aydın cephesinde kan döken saygıdeğer savaşçılarımız bu ulusal birliklerimizdendir. Tanrıya hamdolsun güvenliğin tam egemen ve unsurlar arasında uyuşma ve iyi geçim bulunan vatanımızın başka hiçbir yerinde şimdi bu yolda bir eylemimiz olmadığı ek olarak bildirilir.

Anadolu ve Rumeli Hakları
Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal
Amasya, 18/10/1919

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Edirne merkez kurulunun ve sizin Batı Trakya ile ilgili görüşleri büyük önemle dikkate alındı. Temsilci Kurulumuzla buluşmak üzere Amasyaya gelen Denizişleri Bakanı Salih Paşa ile iki gün sonra bu mesele sözkonusu edilecek ve sonucu bilginize sunulacaktır. Trakya-Paşaeli merkez kurulunun bugünlerdeki görüşmelerinin sonuçlarından sık sık bilgi verilmesini rica ederiz. Trakyadaki genel örgütün genişletilip yaygınlaştırılmasında olabildiğince Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği tüzüğünü esas almak ve böylece görünüşte bile olsa genel birliğimiz konusunda bir ayrılık olmadığını göstermek önemlidir. Tüzük daha gelmemiş ise İstanbulda Galatalı Şevket Beyden isteyiniz. Bu telgrafdan Merkez Kuruluna bilgi verilmesi ricasile saygılar sunarız Efendim.

Mustafa Kemal
Edirne, 21/10/1919

Sıvasta Temsilci Kurula

Daha önce bildirilen kongre tüm il sancak ve ilçe ve çoğu bucak delegeleri bulunarak toplanmış ve Cumartesi günü görüşmeleri tamamlayarak on altı kişiden oluşan bir Merkez Kurulu

Levent Şahverdi Arşivi

olduğu halde içtima ve Cumartesi günü müzakere ve ikmal ve on altı kişiden ibaret bir Heyeti Merkeziye intihap etmiştir. Garbî Trakyanın Bulgar ve Yunanlıların mezalimi altında ezilmesine Şarkî Trakyalılar tahammül edeıniyeceğinden Garbî Trakyada arzuyu millîyi o surette takviye ve ana muzaheret etmeyi Şarkî Trakyalılar taahhüt eylemişlerdir ve Bulgar muahedenamesi ile Bulgaristan ve Yunan lehine ayrılan Trakya parçaları için de yazılan protestoname ait olduğu mahallere keşide edilmiştir.

Trakya-Paşaeli Müdafaai
Hukuku Millîye Cemiyeti namına
Şükrü
Amasya, 23/10/1335

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Şifre, müstaceldir

1 - Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesine: Meriç şarkında kırk bin muhacirin sürati mümkine ile Mericin garbîne naklettirilmesi için hükûmeti merkeziye mümkün olan her türlü muaveneti ifa edecektir. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerini vadeltiler. Cemiyet tarafından sureti münasibede ve işbu iş'ardan bahsetmiyerek beş altı gün sonra hükûmete müracaat olunması münasip olur.

2 - Garbî Trakyanın mukadderatı siyasîyesi hakkında ecaniple vukuu muhtemel temaslarda müteyakkız davranılması lâzımdır. Esas olarak Devleti Osmanîyenin 1330 daki hududunu gayrıkabili tashih kabul etmek ve Garbî Trakyanın kısmen veya kâmilen Devleti Osmanîyeye ilhakı mevzuubahs edilmek lâzımdır. Garbî Trakyada bir islâm hükûmeti müstakillesi teşkili vadile Meriç şarkından bir kısmın meselâ Midye-Enez hattına kadar olan kısmın dahi buna ilhakı tekâlifine aldanmak caiz değildir. Böyle bir hükûmeti islâmiye teşkili mutasavver olsa dahi bunun Bulgarlarla aramızda bir "état tampon" olarak fakat her halde Fransız veya İngiliz müstameresi halinde teşekkül edebileceği nazarı dikkatte tutulmalıdır. Bu zemine ait şimdiye kadar istişmam olunmuş ecnebî efkârının ve uhdenize tevdi edilmiş olan Garbî Trakya kısmının son vaziyetinin iş'arını rica ederim.

Mustafa Kemal
24/25,10,1335

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Arif Beye mahsustur: Bizim takip ettiğimiz maksadı aslî memleketimizi inkısamdan kurtarmak ve devlet ve milletimizin istiklâlini temin etmektir. Bu maksadın husulüne mümanaat edebilecek düşmanlarımız İngilizlerdir. İngilizlerle tevhidi menafie çalışan Fransızlar da addolunabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her türlü vesaite müracaat ederek çalışmaya azmettik. Bulgarlar da ayni düşmanlardan müştekidir zannederim. Bu sebeple şahsı Bulgar dostlarımınız da yanı düşmanlar ve bu düşmanların mahmisi olan Rumlar aleyhinde başladıkları teşebbüste temini muvaffakiyetleri bizce mültezemdir. Bu itibarla tesis ve idamei münasebet muvafık olur. Bunun için şimdilik bir heyetin buraya kadar gelmesine hacet yoktur sanırım. Zâtı âliniz ve Cafer Tayyar Bey biraderimiz vasıtasile idamei münasebet mümkündür. Aliyen icap ederse heyet de gönderebilirler. Takibi muhtemel Bulgar rüesası Türkiyede maalmennuniye cayi kabul görebilir. Yalnız bir noktayı hatıra olarak kaydedeyim: Bulgarların Kolçak Rusyasile birleşmek noktai nazarı bizim menafii atiyemize tetabuk etmiyebilir. Tarafımızdan bu cihetin gözetilmesi münasip olur. Osman Reisle ne gönderilmiştir. Kimden istiyelim. Meb'us olmanız muvafıktır. Bulgar dostlara selâm. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesi Riyaseti Muhteremesine

1 Teşrinievel 1335 tarihinde Franchet d'Esperey'in yaveri Trakya Cemiyetinin İstanbul şubesine müracatle Trakyaya gidecek idare memurlarının esamisinin General tarafından istenildiğini söyledi. Liste kendisine verildi. İki gün sonra beş kişiden ibaret bulunan komite azasına hususî "lesepase" verilerek Gümülcineye izam olundu. Zevatı mezkûre Gümülcineye muvasalatlarında Franchet d'Esperey'in vekili General Charpy ile görüşmüşler. Kendilerinin memleketin aksamı muhtelifesinde idare memurluğu etmeye gönderildiğini söylemişlerdi. Charpy esaminin kendisine bildirildiğini ve fakat sıfatı memuriyetleri hakkında bir tebligat almadığını ve iki gün sonra Franseçmiştir. Batı Trakyanın Bulgar ve Yunanlıların zulümleri altında ezilmesine Doğu Trakyalılar katlanamıyacağından Batı Trakyada ulusal istemi o yolda güçlendirip ona destek olmayı Doğu Trakyalılar üstlenmişlerdir ve Bulgar antlaşması ile Bulgaristan ve Yunan yararına ayrılan Trakya parçaları için de yazılan protesto ilgili olduğu yerlere çekilmiştir.

Trakya-Paşaeli Ulusal Hakları
Savunma Derneği adına
Şükrü
Amasya, 23/10/1919

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Şifre, ivedidir

1 - Hakları Savunma Derneği Trakya-Paşaeli Merkez Kuruluna: Meriç doğusundaki kırk bin göçmenin olabildiğince çabuk Mericin batısına taşınması için İstanbul hükûmeti elden gelen her türden yardımda bulunacaktır. Şimdiye kadar on bin lira vermiş olduklarını bildirdiler. Daha da vereceklerine söz verdiler. Dernek tarafından uygun yoldan ve bu bildiriden söz etmiyerek beş altı gün sonra hükûmete başvurulması yerinde olur.

2 - Batı Trakyanın politik kaderi konusunda yabancılarla yapılması olası bulunan görüşmelerde uyanık davranılması gereklidir. Esas olarak Osmanlı Devletinin 1914 teki sınırlarını değiştirilemez kabul etmek ve Batı Trakyanın bir bölümünün veya tümünün Osmanlı Devletine katılması söz konusu edilmek gereklidir. Batı Trakyada özgür bir Müslüman devleti kurmaya söz verme yolu ile Mericin doğusundan bir parçanın örneğin Midya-Enez hattına kadar olan toprakların da buna katılmasının önerilmesine aldanmak doğru olmaz. Böyle bir islâm devleti kurulması tasarlanmış olsa bile bunun Bulgarlarla aramızda bir tampon devlet olarak fakat her halde Fransız veya İngiliz sömürgesi biçiminde kurulabileceği dikkatle göz önünde tutulmalıdır. Bu alanda şimdiye kadar sezilmiş olan yabancı görüşlerin ve yönetiminize verilmiş olan Batı Trakya bölümünün son durumunun bildirilmesini rica ederim.

Mustafa Kemal
24-25/10/1919

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

Arif Beye özgüdür. Bizim güttüğümüz ana amaç memleketimizi parçalanmaktan kurtarmak, devlet ve milletimizin bağımsızlığını sağlamaktır. Bu amacımızın elde edilmesine engel olabilecek düşmanlarımız İngilizlerdir. İngilizlerle çıkar birliği oluşturmaya çalışan Fransızlara aynı gözle bakılabilir. Düşmanlarla uğraşmak için sonuna kadar ve her yola başvurarak çalışmaya kesin karar verdik. Bulgarlar da aynı düşmanlardan yakınmaktadır sanırım. Bu nedenle kişisel Bulgar dostlarımızın da aynı düşmanlara ve bu düşmanların korunması altında bulunan Rumlara karşı başladıkları girişimde başarı sağlamaları bizce gerekli görülür. Bu nedenle ilişki kurup sürdürmek uygun olur. Bunun için şimdilik bir kurulun buraya kadar gelmesine gerek yoktur sanırım. Siz ve Cafer Tayyar Bey kardeşimiz aracılığıyla ilişki sürdürdürülebilir. İleride gerekirse kurul da gönderebilirler. Kovuşturmaya uğramaları olası bulunan öndegelen Bulgarlar Türkiyeye memnunlukla kabul edilebilir. Yalnız bir noktayı anımsatmak için belirteyim: Bulgarların Kolçak Rusyasile birleşmek görüşleri bizim ilerideki çıkarlarımızla bağdaşmıyabilir. Bu noktayı gözetmeniz uygun olur. Osman Reisle ne gönderilmiştir. Kimden istiyelim. Meb'us olmanız uygundur. Bulgar dostlara selâm. Gözlerinizden öperim.

Mustafa Kemal

Trakya-Paşaeli Merkez Kurulu Sayın Başkanlığına

1 Ekim 1919 tarihinde Franchet d'Esperey'in yaveri Trakya Derneğinin İstanbul şubesine başvurarak Trakyaya gidecek yönetim görevlerinin adlarının general tarafından istenildiğini söyledi. Liste kendisine verildi. İki gün sonra beş kişiden oluşan komite üyelerine özel "Lesepase" verilerek Gümülcineye gönderildi. Bu kişiler Gümülcineye vardıklarında Franchet d'Esperey vekili General Charpy ile görüşmüşler. Kendilerinin memleketin türlü bölümlerinde yönetim görevlisi olarak çalışmaya gönderildiklerini söylemişlerdir. Charpy, adların kendisine bildirildiğini ve fakat görevlerinin ne olduğu konusunda bir bildiri almadığını ve iki gün sonra Franchet geleceğinden onunla görüşüleceğini karşılık olarak söyledi. Üç dört gün sonra Franchet d'Esperey Gümülcineye

Levent Şahverdi Arşivi

chet geleceği cihetle anında görüşüleceğini cevasben beyan etti Üç dört gün sonra Franchet d'Esperey Gümülcineye geldi. Komite azasını kabul etti. Orasının idaresi hakkında serdettiği esaslar şunlardır.

1 - Kongrece, İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Karaağaç, Mustafapaşa kazalarının kararı ahire değin Düveil Mütelife kuvayi askerîyesi tarafından işgal olunmasına karar vermiş ve Düveli Mütelife namına idaresini de Franchet d'Esperey'e tevdi etmiştir.

2 - Burada Franchet'nin nezareti aliyesinde bir idarei mahallîye tesis olunacaktır. Muamelât Trakyalı memurlar tarafından tedvir olunacak, şu kadar ki her kaza başında kontrol için Fransız erkânı askeriyesinden biri bulunacaktır.

3 - Meclisi Meb'usan teşkil olunacaktır. Şu kadar ki, elyevm muhaceret devresi olduğu cihetle birkaç vakıt için bir meclisi meb'usan intihabına imkân yoktur. Fakat yapılacaktır.

4 - Fransa bu hılta üzerinde hiçbir emel beslemez. Kongrenin Fransız olan Franchet D'Esperey'e tevdi ettiği vazifeyi Fransa teshil edecektir ve birçok senelerdenberi türlü felâket ve mesaibe duçar olan şu havalide bir hayalı sükûn ve refah tesisine gayret edecektir.

5 - Trakyanın iktisap edeceği şekli kati hakkında daha müttehaz bir karar yoktur. Ağlebi ihtimal konferans Türkiye sulhü ile halledilecektir.

Franchet beyanatta bulunduktan sonra memurîn listelerini yapıp muavini General Charpy'e vermemizi söyledi. Franceht ifadatında Müslümanlara teveccühkâr göründü. Hatta Trakya kasamı şimaliyesinin Bulgaristana terkolunması keyfiyetinde Amerikanın tesiri olduğunu sarahaten izah etti. Badehu idarei memlekete naklikelâm ile her unsurdan memur alacağını ve ezan cümle Trakyalı olup ta hizmeti devlette bulunmuş memurînden istifade edeceğini, hatta jandarma için mümkün mertebe askerlik etmiş zevat intihap olunması lâzımgeldiğini ve evkaf tanzim olunarak mazbut bir surette idare olunacağını velhasıl kariben şu harap memlekette refah ve asaşiyin temin olunacağını beyan ile beraber her unsur gibi islâm unsurunun da kendisine muavenet etmesini ve zinhar asayişi ihlâle badi olacak ef'al ve harekâtta bulunulmamasını mükerreren tavsiye etti ve tekrar memurîne nakli kelâm ile Dedeağaca, Rum ekseriyeti bulunması itibarile oraya bir Rum valinin tayini nasıl olacağını sordu.

Franchet'nin muavini Charpy bu ruhta beyanatta bulundu. İdarei mahalliye hakkında Trakya müslümanlarının beyanı rey etmelerini söyledi. Komite de bu baptaki fikrini bildirmekle beraber memurîn listesini vergi ve Dedeağaca bir müslim mutasarrıf fakat Sofuluya bir Rum tayininin münasip olacağını anlattı. İşgal meselesini izahen bunun konferans kararı olduğunu ve Yunan askerinin de işgale iştirak ile Gümülcinenin 12 kilometre garbine kadar uzanan sahayı işgal edeceklerini söyledi. Şu kadar ki, gerek Franchet gerek Charpy'nin ifadatında Trakya aksamından birinin Yunanistana verileceğine dair söz ve telmih geçmedi ve hatta İskeçede ayrı bir Fransız müfrezesi ve bir de miralay bulunup vukuu melhuz şikâyata merci olacağını da ilâve eylediler.

Trakyada vaziyet şudur: Teşrinievvel evasıtında Fransız kuvayi askeriyesi Gümülcine ve havalisini işgale başladılar. 18 de Bulgar kuvayi askeriyesi altı kaza sahasını tahliyeye başladılar. 20 de bu ameliye hitam buldu. Yalnız Bulgar jandarmalarından kaçmıyanlar kaldı. 16 da Yunan kuvvetlerinden ufak kısımlar İskeçeye gelmeye başladı. Fakat asker daha girmezden evvel ahalii islâmiye kâmilen evlerine, dükkânlarına Fransız bayraklarının yanına siyah matem bayrakları astılar. Çarşıyı tamamile kapadılar. Fransız kumandanı komiteye müracaatle bayrakların indirilmesini rica ile beraber tellâl ile de ilân ettirdi. Ahalinin indirmemesini görerek Fransız askerile bayrakları toplattı. Dükkânlar üç gün kapalı kaldı. Yunan askeri perişan bir halde idi. Bilâhare yavaş yavaş kuvvetler çoğaldı. Şimdi on bin tahmin olunuyor. Komite gerek Gümülcinede, gerek Edirnede Yunan işgalini protesto etti. Yunanlılar girmezden akdem İskeçede komite belediye intihabını yapmış ve belediyeye Müslümanları geçirmişti. Bulgar jandarması kıyafetile fesli Müslüman jandarmalar yapmış ve köylere göndermişti. Bulgar memurîni mülkiyesi daha kalkmadığından kaymakam onlardandır. Fakat son derece muhteriz. Müslümanların hareketi herkesi intihaba davet etti.

Gümülcinede: Charpy orada oturuyor ve bütün Trakya idaresine vazıyet etti. Bulgar memurları duruyorlar ve şimdilik Charpy namına idare ediyorlar. Gümülcinede mahallî belediye teşkilâtı yapılmadı. Ayın nihayetinde memurların çekileceği söyleniyor. Bulgar memurların Sofya ile münasebetlerinin kesildiği dün Edirnede işitildi; Yunan ajanı Vamvakas Yunan Hükûmetinin General Charpy nezdinde mümessili sıfatında Gümülcinede bulunuyor. Entrika yapıyor, Dedeağaç sevahiline Rum muhacirini nakline başlanmıştır. Bizim muhacirin daha duruyor. Birkaçı geçti. Bu bapta Charpy ile vukubulan mülâkatımızda Müslüman muhacirlerinin yerlerine avdet ettirilecek-

geldi. Komite üyelerini kabul etti. Orasının yönetimi ile ilgili olarak ileri sürdüğü ilkeler:

1 - Kongre, İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Karaağaç, Mustafapaşa ilçelerinin yeni bir karara değin İtilâf Devletleri askerî kuvvetleri tarafından işgal olunmasına karar vermiş ve İtilâf Devletleri adına yönetimi de Franchet d'Esperey'e vermiştir.

2 - Burada Franchet'nin yüksek gözetimi altında yerel bir yönetim kurulacaktır. İşler Trakyalı memurlarca yürütülecek, şu kadar ki her ilçenin başında denetim için yüksek rütbeli bir Fransız subayı bulunacaktır.

3 - Meb'uslar Meclisi kurulacaktır. Şu kadar ki, şimdi göç zamanı olduğundan bir süre için bir meb'uslar meclisi seçimine olanak yoktur. Fakat yapılacaktır.

4 - Fransa bu toprak parçası üzerinde hiçbir emel beslemez. Kongrenin Fransız olan Franchet d'Esperey'e verdiği görevi Fransa kolaylaştıracaktır ve birçok senelerdenberi türlü felâket ve uğursuzluklara uğramış olan bu yörede bir dinginlik ve refah oluşmasına çaba harcayacaktır.

5 - Trakyanın alacağı kesin biçimle ilgili olarak daha verilmiş bir karar yoktur. Büyük olasılıkla bu konuyu konferans Türkiye barışı ile birlikte çözüme bağlayacaktır.

Franchet bu sözleri söyledikten sonra memurların listelerini yapıp yardımcısı General Charpy'ye vermemizi söyledi. Franchet konuşmalarında Müslümanlara yakınlık gösterir göründü. Hatta Trakyanın kuzey bölümlerinin Bulgaristana bırakılması konusunda Amerikanın etkisi olduğunu açıkça anlattı. Sonra da sözü ülke yönetimine getirerek her unsurdan memur alacağını ve bu arada Trakyalı olup da devlet görevinde bulunmuş memurlardan yararlanacağı, hatta jandarma için olabildiğince askerlik yapmış olanların seçilmesi gerektiğini ve vakıfların düzene konularak derli toplu yönteliceğini ve kısacası yakınlarda bu harap memlekette refah ve iç güvenliğin sağlanacağını söylemekle beraber her unsur gibi islâm unsurunun da kendisine yardım etmesini ve hiçbir zaman iç güvenliği bozucu eylem ve davranışlarda bulunulmamasını yineleyerek öğütledi ve yeniden sözü memurlara getirerek Dedeacağa, Rum çoğunluğu bulunduğundan oraya bir Rum valiyi atamanın nasıl olacağını sordu.

Franchet'in yardımcısı Charpy bu hava içinde konuştu. Yerel yönetim ile ilgili olarak Trakya Müslümanlarının görüş bildirmelerini söyledi. Komite de bu konudaki görüşünü bildirmekle birlikle memurların listesini verdi ve Dedeağaca bir Müslüman mutasarrıf ama Sofuluya bir Rum atanmasının uygun olacağını anlattı. İşgal sorununu açıklayarak bunun konferans kararı olduğunu ve Yunan askerinin de işgale katılması ile Gümülcinenin 12 kilometre batısına kadar uzanan alanı işgal edeceklerini söyledi. Şu kadar ki, gerek Franchet, gerek Charpy'nin sözlerinde Trakyanın bölümlerinden birinin Yunanistana verileceğine ilişkin söz ve işleme geçmedi ve hatta İskeçede ayrı bir Fransız birliği ve bir de albay bulunup olası yakınmaları dinlemekle yetkili olacağını ekledi.

Trakyada durum şudur: Ekim ortalarında Fransız askerî kuvvetleri Gümülcine ve yöresini işgale başladılar. 18 de Bulgar askerleri altı ilçenin topraklarını boşaltmaya başladılar. 20 de bu iş bitti. Yalnız Bulgar jandarmalarından kaçmıyanlar kaldı. 16 da Yunan kuvvetlerinden ufak bölümler İskeçeye gelmeye başladı. Fakat asker daha girmezden önce Müslüman halkın tümü evlerine, dükkânlarına Fransız bayraklarının yanına siyah matem bayrakları astılar. Çarşıyı tümüyle kapadılar. Fransız komutan komiteye başvurarak bayrakların indirilmesini rica ile beraber tellâl ile de ilân ettirdi. Ahalinin indirmediğini görerek Fransız askerile bayrakları toplattı. Dükkânlar üç gün kapalı kaldı. Yunan askeri perişan bir halde idi. Sonradan yavaş yavaş kuvvetler çoğaldı. Şimdi on bin olarak kestiriliyor.. Komite gerek Gümülcinede, gerek Edirnede Yunan işgalini protesto etti. Yunanlılar girmezden önce İskeçede komite belediye seçimini yapmış ve belediyeye Müslümanları geçirmişti. Bulgar jandarması kılığında fesli Müslüman jandarmalar yapmış ve köylere göndermişti. Bulgar sivil memurları daha kalkmadığından kaymakam onlardandır. Fakat son derece çekingen. Müslümanların davranışı herkesi uyandırdı.

Gümülcinede: Charpy orada oturuyor ve bütün Trakya yönetimine el koydu. Bulgar memurları duruyorlar ve şimdilik Charpy adına yönetiyorlar. Gümülcinede yerel belediye örgütü yapılmadı. Ayın sonunda memurların çekileceği söyleniyor. Bulgar memurlarının Sofya ile ilişkilerinin kesildiği dün Edirnede işitildi; Yunan ajanı Vamvakas Yunan Hükûmetinin General Charpy yanındaki temsilcisi kimliğiyle Gümülcinede bulunuyor. Entrika yapıyor. Dedeağaç kıyılarına Rum göçmenleri taşınmaya başlanmıştır. Bizim göçmenler daha duruyor. Birkaçı geçti. Bu konuda Charpy ile yapılan görüşmemizde Müslüman göçmenlerin yerlerine geri döndürüleceklerini ama

Levent Şahverdi Arşivi

lerini ve fakat birdenbire büyük kütle ile gelmelerinin gerek asayiş ve gerek iaşe noktai nazarından mehaziri dai olacağını ve bu iş için ve istirdadı emval için komisyon teşkil olunacağını ve komitede ayrıca listeler yapmasını tenbih etti. Elyevm Trakya komitesi tarafından verilecek vesikalar Fransız pasaport idaresinden tasdik olunuyor. Muhacirin ve ahali böyle Trakyaya gidiyorlar.

Numara
500

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuku Millîye Mümessilliğine

İtilâf Şark Orduları Kumandanı General d'Esperey tarafından vaki olan davet üzerine Garbî Trakyaya giden murahhaslarımızdan Calip Bahtiyar, Şakir ve Faik Beyler avdette merkeze uğrıyarak verdikeri rapor sureti aynen balâya nakil ile takdim kılınmış ve Trakya mesailile meşgul olmak üzere mumaileyhim Dersaadete azimet etmişlerdir. 30 Teşrinievel 1335

Trakya-Paşaeli Müdafaai Heyeti Osmanîyesi
Şükrü

Şifre ***Sıvas, 31/10/1335***

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Miralay, Cafer Tayyar Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Trakya-Paşaeli Heyeti Merkeziyesine: Garbî Trakya ahvali ne şekil kespeyledi? Muhacirlerin nakli meselesi ne haldedir? Hükûmeti seniye yeniden paraca muavenet eyledi mi? İş'arı istirham olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Edirnede Cafer Tayyar Bey ile telgraf başında muhabere

5/11/1335

Cafer Tayyar Beyefendiye

Muhabbet ve tahassürle gözlerinizden öperim. Arif Beye ve Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesine ve zâtı âlinize son takdim olunan iş'arat alındı mı?

Mustafa Kemal

Cümlesi alınmıştır. Arzı tazimat ederiz Efendim.

Cafer Tayyar

- İstanbulda Kara Vasıf Beyle muhabere ediyor musunuz? İstanbulda bedhahan çok muzır cereyanlar yapmaya çalışıyorlar. Bilhassa itilâf ve Hürriyet ve Nigehbancılar İngilizlerle beraber pek hainane tüşebbüsatta bulunuyorlar. Bunlara karşı Anadoluda her türlü imha edici tedabir alındı. Şüphesiz oraca da böyledir değil mid? Garbî Trakyanın bildiğimiz vaziyetinde bir tebeddül var mıdır? Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyeti Merkeziyesi hükûmetten arzu olunan muavenete mazhar oldu mu?.

- Buranın vaziyeti umumîyesi dünkü gün şifre ile arzedilmiştir. Trakya Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti vazifesini hüsün ifaya çalışıyor. İstanbul ile arasıra muhabere ediyoruz. Ve vaziyeti takip ettiriyoruz. Tedbir bizden muvaffakıyet Allahtan. Garbî Trakya için henüz arzu olunan muavenet husul bulmamıştır Efendim.

1 - Meb'usanın İstanbulda içtimaı hakkındaki mehalike dair mufassal mütaleatımız şifre olarak takdim edeceğiz. Bunun mütaleasından sonra gerek zâtı âlinizini ve gerek heyeti merkezîyenin noktai nazarının sürati iş'arını rica ederiz.

2 - Meb'us intihabı ne dereceye vâsıl oldu. Mebus intihabı hitam bulduktan sonra Trakya namına asgarî iki mümessilin Heyeti Temsilîyeye aza olmak üzere Edirne Heyeti Merkeziyesince intihabı ve Heyeti Temsilîyeye izamı lâzımgelecektir. Şimdiden bu cihetin nazarı teemmüle alınmasını arzederim.

3 - Matlup muavenet için söz vermiş olan hükûmeti merkeziyeye maruzatta bulunulacaktır.

4 - Teşkilât nizamnamesi ve lahikası Vasıf Bey tarafından gönderilecekti. Henüz alınmamış ise talep buyurulmasını rica ederiz.

birdenbire büyük kütle ile gelmelerinin gerek iç güvenlik ve gerek beslenme bakımından sakıncalar doğuracağını ve bu iş için ve malların geri alınması için komüsyon kurulacağını ve komitenin de ayrıca listeler yapmasını tembihledi. Şimdi Trakya komitesi tarafından verilecek belgeler Fransız pasaport yönetimi tarafından onaylanıyor. Göçmenler ve halk Trakyaya böyle gidiyorlar.

Sayı
500

Sıvasta Anadolu ve Rumeli Ulusal Hakları Savunma Temsilciliğine

İtilâf Devletleri Doğu Orduları Komutanı General d'Esperey tarafından yapılan çağırı üzerine Batı Trakyaya giden delegelerimizden Galip Bahtiyar, Şakir ve Faik Beylerin dönüşte merkeze uğrıyarak verdikleri raporun örneği olduğu gibi yukarıya alınarak sunuldu ve Trakya işleriyle uğraşmak üzere kendileri İstanbula gitmişlerdir. 30 Ekim 1919

Trakya-Paşaeli Osmanlı Savunma Kurulu
Şükrü

Şifre **Sıvas, 31/10/1919**

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Miralay Cafer Tayyar Beyefendiye

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Trakya-Paşaeli Merkez Kuruluna: Batı Trakya durumu ne biçim aldı? Göçmenlerin taşınması işi ne durumdadır? İstanbul hükûmeti yeniden para yardımı yaptı mı? Bildirilmesi rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Edirnede Cafer Tayyar Bey ile telgraf başında görüşme

5/11/1919

Cafer Tayyar Beyefendiye

Sevgi ve özlemle gözlerinizden öperim. Arif Beye ve Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Merkez Kuruluna ve size sunulan son yazıları aldın mı?

Mustafa Kemal

Hepsi alınmıştır. Derin saygılar sunarız Efendim.

Cafer Tayyar

- İstanbulda Kara Vasıf Beyle haberleşiyor musunuz? İstanbulda kötülük isteyenler çok zararlı akımlar yaratmaya çalışıyorlar. Özellikle İtilâf ve Hürriyet ve Nigehbancılar İngilizlerle birlikte çok haince girişimlerde bulunuyorlar. Bunlara karşı Anadoluda her türden yok edici önlem alındı. Kuşkusuz oraca da böyledir değil mi? Batı Trakyanın bildiğimiz durumunda bir değişiklik var mıdır? Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Merkez Kurulu hükûmetten beklenen yardıma kavuştu mu?.

- Buranın genel durumu dünkü gün şifre ile bilginize sunulmuştur. Trakya Paşaeli Ulusal Savunma Derneği görevini iyi yapmaya çalışıyor. İstanbul ile arasıra haberleşiyoruz. Ve durumu izlettiriyoruz. Önlem bizden başarı Allahtan. Batı Trakya için beklenen yardım daha elde edilmemiştir Efendim.

1 - Meb'usların İstanbulda toplanmasıyla ilgili tehlikelere ilişkin ayrıntılı görüşlerimizi şifre olarak ileteceğiz. Bunun incelenmesinden sonra gerek sizin ve gerek merkez kurulunun görüşünün çabuk bildirilmesini rica ederiz.

2 - Meb'us seçimi ne aşamaya erişti. Meb'us seçimi bittikten sonra Trakya adına en az iki temsilcinin Temsilci Kurula üye olmak üzere Edirne Merkez Kurulunca seçilmesi ve gözönünde bulundurulmasını bildiririm.

3 - İstenilen yardım için söz vermiş olan İstanbul hükûmetine yazılacaktır.

4 - Örgüt tüzüğü ve eki Vasıf Bey tarafından gönderilecekti. Daha alınmamış ise istenilmesini rica ederiz.

Levent Şahverdi Arşivi

5 - Çatalca livası Trakyaya tamamen raptolundu mu; Tekirdağ ve Gelibolu livalarında teşkilât muhkem midir?

6 - Arif Bey cevabımızı aldıktan sonra bir mütalea ve harekette bulunmadı mı? Ve kendisi orada mıdır?

7 - Bursada Bekir Sami, Bandırmada Kâzım Beylerle muhabere ediyor musunuz?

C 1 - Şifre alındıktan sonra bu baptaki mütalealar arzedilecektir.

2 - Meb'usan intihabı günden güne ilerliyor. Merkez Edirnede Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyetinden Şeref, Faik, Galip Bahtiyar Beyler meb'us olmuşlardır. Mülhakattan da Trakya-Paşaeli heyetine merbut olan zevatın kazanması ihtimali ziyade olduğu merkeze göre hükmediliyor. Talep edilen mümessillerin gönderilmesi Trakya-Paşaeli müdafaa heyetine söylenecektir.

3 - Garbî Trakya muhacirleri Fransızlar tarafından müşkülât görüyorlar. Bunun için murahhaslar İstanbula gitmişlerdir.

4 - Teşkilat nizamnamesi vardır. Lâhikası gönderilmemiştir.

5 - Çatalcada livası merkeze raptedümişür. İntihabat mesaili, şimdiye kadar teşkilât lüzumu kadar tevsi edilememiş olduğunu ve bu hususta Trakya Paşaeli Müdafaai Millîye Cemiyetinin nazarı dikkati celbedildiğini arzeylerim.

6 - Arif Beye cevabınız elden gönderildi. Çünkü kendisi burada değildi.

7 - Yusuf İzzet Paşa ve Bekir Sami Beylerle icap ettikçe muhabere icra ediliyor Efendim.

- Fazla rahatsız etmiyeyim. Yalnız bizi sık sık tenvir buyurmanızı hassaten rica ederiz kardeşim.

5/11/1335
Mustafa Kemal
Edirneden, 8/11/1335

Kuvayi Millîye Heyeti Temsilîyesine

Garbî Trakya ahvali hakkında Edirne merkezinden şifre ile verilen tafsilât cevabına şiddetle muntazırım. Garbî Trakyanın şimal aksamında yapılması lâbüt olan teşkilât, parasızlık sebebile henüz başlıyamamış olduğu gibi elyevm Fransız işgal sahasındaki milis teşkilâtı da aynı sebepten müşkülâta maruzdur. Parasız hiçbir şey olamıyor. Bugün için kurtulmuş addolunabilen bu Trakya parçasının yalnız parasızlık yüzünden tekrar Yunan işgaline maruz bırakılması payitaht için azîm tehlikeyi müeddi olacağı takdir buyuruluyorsa muaveneti nakdiye için vakıt zayi etmeksizin tedabir ittihazını ehemmiyetle tekrar istirham eylerim. Vilâyet vasıtasile bu bapta Bâbîaliye vukubulan müracaatım de henüz is'af olunmadı. Parasız Gümülcinedeki hareket müstelzimi hacalet ve akamettir. Gerek bu bapta ve gerek şimal aksamının hal ve atisi hakkında rey ve mütalealeri muntazardır Efendim. (Sobranya azasından: Celâl)

Birinci Kolordu Kumandanı
Cafer Tayyar
Sıvas, 11/1171335

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8/11/1335

Sobranya azasından Celâl Beyefendiye: Garbî Trakyanın tamamen islâmların elinde yekpare olarak kalması ve münasip zaman ve fırsatta ana vatana iltihak eylemesi cümlemizin yegâne gayesidir. Bu sebeple bu muazzez parçanın hiçbir sebep ve behane ile ecnebî müstemlekesi olmaya razı olmaması esastır. Hükûmeti Osmanîyenin siyaseten buralara muavenette bulunması müşküldür. Vahdeti millîyeyi temsil eden Müdafaai Hukuk Cemiyet, mütareke zamanındaki hududu esas kabul etmiş olduğundan Mericin garbini resmi bir lisanla söyliyemez. Bu sebeple maksadın istihsali için en birinci çare Garbî Trakyada ekseriyeti kahireyi teşkil eden dindaş ve ırkdaşlarımızın teşkilâtı millîyelerini taazzuv ve takviye ederek Wilson prensiplerine istinaden hukuklarını talep ve istihsale çalışmalarıdır. Gerek Fransız ve gerek Yunan amaline asla muvafakat olunmaması, ecnebî işgaline kat'iyyen rıza gösterilmemesi şartı esasidir. Hükûmetin kuvvei malîyesi malûmdur. Bilfiil harp devam eden İzmir cephesi için hile bir muaveneti nakdivede bulunacak halde değildir. Müdafaai Hukuk Cemiyetinin ise parası yoktur. Binaenaleyh Garbî Trakya teşkilatı için

5 - Çatalca sancağı Trakyaya büsbütün bağlandı mı? Tekirdağ ve Gelibolu sancaklarında örgüt sağlam mıdır?

6 - Arif Bey yanıtını aldıktan sonra bir görüş bildirmedi mi, bir şey yapmadı mı. Ve kendisi orada mıdır?

7 - Bursada Bekir Sami, Bandırmada Kâzım Beylerle haberleşiyor musunuz?

K 1 - Şifre alındıktan sonra bu konudaki düşünceler bilginize sunulacaktır.

2 - Meb'uslar seçimi günden güne ilerliyor. Merkez Edirnede Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Kurulundan Şeref, Faik, Galip Bahtiyar Beyler meb'us olmuşlardır. Edirneye bağlı yerlerden de Trakya-Paşaeli kuruluna bağlı olanların kazanması olasılığı merkeze göre, kuvvetli görülüyor, istenilen temsilcilerin gönderilmesi Trakya-Paşaeli savunma kuruluna söylenecektir.

3 - Batı Trakya göçmenlerine Fransızlar güçlükler çıkartıyor. Bunun için delegeler İstanbula gitmişlerdir.

4 - Örgüt tüzüğü vardır. Eki gönderilmemiştir.

5 - Çatalca sancağı merkeze bağlanmıştır. Seçim işleri, şimdiye kadar örgütün gereği kadar yaygınlaştırılamamış olduğunu ve bu konuda Trakya-Paşaeli Ulusal Savunma Derneğinin dikkatinin çekildiğini bilginize sunarım.

6 - Yanıtınız Arif Beye elden gönderildi. Çünkü kendisi burada değildi.

7 - Yusuf İzzet Paşa ve Bekir Sami Beylerle gerektikçe haberleşilmektedir Efendim.

- Fazla rahatsız etmiyeyim. Yalnız bizi sık sık aydınlatmanızı özellikle rica ederiz kardeşim.

5/11/1919
Mustafa Kemal
Edirneden, 8/11/1919

Ulusal Güçler Temsilci Kuruluna

Batı Trakya durumu ile ilgili olarak Edirne merkezinden şifre ile verilen ayrıntılı bilgilerin karşılığını sabırsızlıkla beklemekteyim. Batı Trakyanın kuzey bölümlerinde yapılması çok gerekli olan örgütlenme, parasızlık nedenile daha başlıyamamış olduğu gibi şimdi Fransız işgal alanında milis örgütleri de aynı nedenle güçlükle karşılaşmaktadır. Parasız hiçbir şey olamıyor. Bugün için kurtulmuş sayılabilen bu Trakya parçasının yalnız parasızlık yüzünden yeniden Yunan işgali ile karşı karşıya bırakılmasının başkent için büyük tehlike doğuracağı anlaşılıyorsa para yardımı için zaman kaybetmeksizin önlemler alınmasını önemle yeniden rica ederim. Valilik aracılığıyla bu konuda Bâbıâliye yaptığım başvurum da daha yerine getirilmedi. Parasız Gümülcinedeki işler, utanç verici ve başarısızdır. Gerek bu konuda ve gerek kuzey bölümlerinin bugünü ve yarını ile ilgili düşünce ve görüşlerinizi beklemekteyiz Efendim. (Sobranya* üyelerinden: Celâl)

Birinci Kolordu Komutanı
Cafer Tayyar
Sıvas, 11/11/1919

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

K: 8/11/1919

Sobranya üyelerinden Celâl Beyefendiye: Batı Trakyanın tümüyle Müslümanların elinde bir bütün olarak kalması ve elverişli zaman ve fırsatta ana vatana katılması hepimizin tek amacıdır. Bu nedenle bu sevgili toprakların hiçbir neden ve bahane ile yabancı sömürgesi olmayı kabul etmemesi temel ilkedir. Osmanlı Hükûmetinin politika bakımından buralara yardımda bulunması güçtür. Ulusal birliği temsil eden Hakları Savunma Derneği, ateşkes yapıldığı zamandaki sınırları esas kabul etmiş olduğundan Mericin batısına resmî bir dille söyliyemez. Bu nedenle amacın elde edilmesi için en birinci çare Batı Trakyada ezici çoğunluğu oluşturan din ve ırk kardeşlerimizin ulusal örgütlerini organize edip güçlendirerek Wilson prensiplerine dayanarak haklarını istemeleri ve bunu elde etmeye çalışmalarıdır. Gerek Fransız ve gerek Yunan emellerinin hiçbir zaman onaylanmaması, yabancı işgalininin kesinlikle kabul edilmemesi temel koşuldur. Hükûmetin malî gücü bilinmektedir. Savaşın edimli olarak sürdüğü İzmir cephesi için bile bir para yardımında bulunacak durumda değildir. Hakları Savunma Derneğinin ise parası yoktur. Bu

* Bulgar Meclisi

Levent Şahverdi Arşivi

menaibii varidatın yine aynı topraklardan tedariki zarurîdir. Buna zâtı âlileri gibi doğrudan doğruya alâkadar olan eshabı hamiyetin çaresaz olabileceği memulü kavidir. Maahaza muhacirinin Gümülcine havalisine gönderilmesi için hükûmeti seniyeden muaveneti nakdiye talep edilmiş ve bu kere de tekiden istirhamatta bulunulmuştur. Vaziyeti olduğu gibi görerek, mevcut müşkülâta galebe etmeye ve maksadı mukaddesin istihsaline çalışmaya mecburuz. Cenabı Hak milleti masumemizin yüzünü elbette zâtı âlileri gibi hamiyetkâr vatanperver mürşit ve mücahitleri gayreti ile güldürecektir. Muntazaman tenvir buyurulmaklığımızı rica ederiz kardeşim.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
Edirneden, 8/11/1335

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

2/11/1335 tarihli şifreli telgrafnamei âlileri cevabıdır:

Garbî Trakya ahvali: Yunanlılar İskeçeyi Kuruçaya kadar işgal eylemişlerdir. Kuvvetleri: Beş bin yedi yüz nefer, on dört cebel topu, yirmi bir mitralyözdür. Yunanlıları vürudundan evvel, Müslüman cemaati islâmiye ve belediye teşkilâtı yapmışlar ve jandarmaları müslümanlardan tayin eylemişlerdir. Müslümanların kuvvei maneviyesi sarsılmamış ve Yunan işgali askerî bir mahiyette kalmıştır. Franchet d'Esperey ile Trakya valisi General Charpy Yunan işgalinin muvakkat olduğunu mükerreren tamin eylemişlerdir. Gümülcinede cemaati islâmiye teşkilâtı yapılmış ve jandarma teşkilâtı da ihzar edilmek üzeredir. Yunanlılar Yunan amalini terviç ettirmek üzere İskeçe ve Gümülcinede propagandaya ehemmiyetle devam eylemekte ve bu hususta halka mühim meblâğlar dağıtmaya çalışmaktadırlar. Cemiyetimizin gayreti bugün bunları akim bıraktırmaktadır. Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Karaağaç nefsi islâm bulunmadığından muhacirler nakledilmedikçe oralarda bir icraat yapmak mümkün olamıyor. Fransızlar, Müslümanlara pek müsait görünmekteler ise de asıl maksatları bu havalide yerleşmek olduğu bütün hareketlerinden anlaşılmaktadır. Bazı mütehassıs memurlar getirmişlerdir. Bulgarlar, sulh muahedesini henüz imza etmedikleri için Bulgar idarei mülkîyesi Fransız kontrolu altında olarak ifayı vazife ediyor. Bulgarlarda kalan cebel kısmındaki dokuz kazada Bulgarlara karşı ahalii islâmiyenin metanet ve maneviyatı yüksek olduğundan her halde şüphe eden Bulgarlar, o havalide bin kadar yerdi münzevi olduğu halde her ihtimale karşı hazır bulunmak üzere ayrıca komite teşkilâtı yapmamaktadırlar.

Ahval ve vaziyeti hazıraya karşı cemiyeti millîye ahvali için mütevali teşebbüsatı siyasîyede bulunmakta ve indelicap istimal edilmek üzere zemin ve zaman ve vesait müsaadesi nispetinde teşkilât hazırlamaktadır. Gümülcinede bu ayın onaltısında bir kongre in'ikadı mukarrerdir. Buradan da murahhaslar bulundurulacaktır. Hükûmetin muaveneti nakdiyesi olursa Parise bir heyeti murahhasa göndermek mümkün olabilecektir. Yunan hükûmeti Garbî Trakyayı (....) nehrinden Meriç vadisine kadar sabık Bulgaristan idaresinin imtiyazatına müşabih bir idare tesis etmek ve yalnız Yunan hükûmetinin himayesini kabul eylemek suretini teklif etmekte ise de, sureti kat'iyede muvafakat gösterilmemektedir. Muhacirin meselesi muhacirinin muntazaman, mücehhezen nakli hususunda, tertibat yapılmıştır. Hükûmeti merkezîyenin müsaade ve daha doğrusu muavenetine intizar olunmaktadır. Fransızlar İstanbul ve Uzunköprü murahhaslarımız tarafından mûta vesaikı vize ederek mürurlarına müsaade ediyorlar. Nakliyatın teshil ve yolun taksiri maksadile karadan daha ( ) muhacir nakliyatına müsaade verilmesi için Fransızlara müracaat edildi. Cevaba intizar olunmaktadır. Dimetokadaki Fransız kumandanı nafıa köprüsünden ve Serem köy geçidinden hususî olarak mürura müsaade etmekte olduğundan buralardan Dimetoka kazası muhacirleri yurtlarına avdet eylemektedirler. Meriç şarkındaki iki köy kâmilen mahallerine advet eylemiştir. Boş islâm köylerine Bulgarlar, Şarkî Trakya Bulgarlarını yerleştirip bırakmış olduklarından avdet eden muhacirler onlarla birlikte oturmak mecburiyetinde kalacaklardır. Bulgarlar fırsattan bilistifade Şarkî Trakyadaki ( ) avdet gayesini takip ve Fransızları bu hususta ( ) etmekte iseler de tarafımızdan buna muvafakat edileceğinden bu mesele Garbî Trakya muhacirleri kâmilen mahallerine avdet edinceye kadar maslahata göre idare edilecektir. Yunanlılar, Trakyalı Rumlardan ikibin hane İskeçeye, üçbin hane Gümülcineye, üçbin hane Dedeağaca, binbeyşüyz hane Sofuluya iskân etmek için hazırlamışlardır ve bunlara üç aylık mekûlât ve nüfus başına yüzer frank vermişlerdir. İkinci ve üçüncü kafile olarak da yirmibin aile hazırlamak istedikleri müstahberdir. Para meselesi muhacirine muavenet hususunda talep edilen mebaliğ hakkında henüz bir cevap alınamadı. Garbî Trakyada hükûmet teşkili için hükûmeti merkezîye vait buyurduğu onbin liranın yanlış

duruma göre Batı Trakya örgütleri için gelir kaynağının yine aynı topraklardan sağlanması zorunludur. Buna sizin gibi doğrudan doğruya ilgili olan yurtseverlerin çare bulabileceğini kuvvetle umarız. Bununla birlikte göçmenlerin Gümülcine yöresine gönderilmesi için İstanbul hükûmetinden para yardımı istenmiş ve bu kere de bu dileğimiz yinelenmiştir. Durumu olduğu gibi görerek, karşımızdaki güçlükleri yenmeye ve kutsal amacın elde edilmesine çalışmak zorundayız. Ulu Tanrı suçsuz milletimizin yüzünü elbette sizin gibi özverili yurdsever doğru yol gösterici ve savaşçıların çabası ile güldürecektir. Sürekli ve düzenli olarak aydınlatılmaklığımızı rica ederiz kardeşim.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Edirneden, 8/11/1919

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

2/11/1919 tarihli şifreli telgrafınız yanıtıdır:

Batı Trakya durumu: Yunanlılar İskeçeyi Kuruçaya kadar işgal etmişlerdir. Kuvvetleri: Beşbinyediyüz er, ondört dağ topu, yirmi bir ağır makinalı tüfektir. Yunanlıların gelişinden önce, Müslümanlar İslâm Toplumu ve belediye örgütleri kurmuşlar ve jandarmaları Müslümanlardan atamışlardır. Müslümanların moralleri bozulmamış ve Yunan işgali askerî bir nitelikte kalmıştır. Franchet d'Esperey ile Trakya valisi General Charpy Yunan işgalinin geçici olduğu konusunda yineleye yineleye güvence vermişlerdir. Gümülcinede islâm toplumu örgütü kurulmuş ve jandarma örgütü de hazırlanmak üzeredir. Yunanlılar Yunan emellerini güttürmek için İskeçe ve Gümülcinede propagandalarını önemle sürdürmekte ve bu iş için halka büyük paralar dağıtmaya çalışmaktadırlar. Derneğimizin çabaları bugün bunları sonuçsuz bıraktırmaktadır. Dedeağaç, Sofulu, Dimetoka, Karaağaçta Müslüman halk bulunmadığından göçmenler getirilmedikçe oralarda bir şeyler yapılamıyor. Fransızlar Müslümanlara pek yatkın görünmekteler ise de asıl amaçları bu yörede yerleşmek olduğu bütün o davranışlarından anlaşılmaktadır. Bazı uzman memurlar getirmişlerdir. Bulgarlar, barış Fransız denetimi altında görev yapıyor. Bulgarlarda kalan dağ bölümündeki dokuz ilçede Bulgarlara karşı Müslüman halkın dayanç ve morali yüksek olduğundan her halde kuşkulanan Bulgarlar, o yörede bin kadar pasif adamı olduğu halde her olasılığa karşı hazır bulunmak üzere ayrıca komite örgütü yapmaktadırlar.

İçinde bulunulan duruma karşı ulusal dernek konusunda ard arda politik girişimlerde bulunmakta ve gerektiğinde kullanılmak üzere durumun ve ortamın ve eldeki araçların elverişliliği oranında örgüt hazırlamaktadır. Gümülcinede bu ayın on altısında bir kongre toplanması kararlaştırılmıştır. Buradan da delegeler bulundurulacaktır. Hükûmetin para yardımı olursa Parise bir delege kurulu gönderilebilecektir. Yunan hükûmeti Batı Trakyayı (.....) nehrinden Meriç vadisine kadar eski Bulgaristan yönetiminin ayrıcalıklarına benzer bir yönetim kurmak ve yalnız Yunan hükûmetinin karışmasını kabul etmek çözümünü önermekte ise de, kesinlikle kabul edilmemektedir. Göçmenler sorunu göçmenlerin düzenli ve eşyalarıyla birlikte taşınması konusunda önlemler alınmıştır. İstanbul hükûmetinin izni ve daha doğrusu yardımı beklenmektedir. Fransızlar İstanbul ve Uzunköprü delegelerimiz tarafından verilen belgeleri vize ederek geçmelerine için veriyorlar. Nakliyatın kolaylaştırılması ve yolun kısaltılması amacıyla karadan da ( ) göçmen gönderilmesine izin verilmesi için Fransızlara başvuruldu. Yanıt beklenmektedir. Dimetokadaki Fransız komutanı devlet köprüsünden ve Serem köy geçidinden özel olarak geçişe izin vermekte olduğundan buralardaki Dimetoka ilçesi göçmenlerri yurtlarına dönmektedirler. Meriç doğusundaki iki köy halkı tümüyle yerlerlerine dönmüştür. Boş müslüman köylerine Bulgarlar, Doğu Trakya Bulgarlarını yerleştirip bırakmış olduklarından dönen göçmenler onlarla birlikte oturmak zorunda kalacaklardır. Bulgarlar fırsattan yararlanarak Doğu Trakyadaki () geri dönme amacını gütmekte ve Fransızları bu konuda ( ) iseler de bu tarafımızdan uygun görüleceği için bu sorun Batı Trakya göçmenlerinin tümü yerlerine dönene kadar duruma göre idare edilecektir. Yunanlılar, Trakyalı Rumlardan ikibin ev halkını İskeçeye, üçbin ev halkını Gümülcineye, üçbin ev halkını Dedeağaca, bin beşyüz ev halkını Sofuluya yerleştirmek için hazırlamışlardır ve bunlara üç aylık yiyecek ve nüfus başına yüzer frank vermişlerdir. İkinci ve üçüncü kafile olarak da yirmibin aile hazırlamak istedikleri haber alınmıştır. Para sorunu göçmenlere yardım için istenilen parayla ilgili daha bir yanıt alınamadı. Batı Trakyada hükûmet kurmak için İstanbul hükûmeti söz verdiği onbin liranın yalnız beşyüz lirasını vermiş ve kalan dokuzbin beşyüz lirayı daha vermemiştir. Batı Trak-

Levent Şahverdi Arşivi

beşyüz lirasını vermiş ve mütebaki dokuzbin beşyüz lirayı henüz vermemiştir. Garbî Trakyada hükûmet tesisi ve yevmiye bir buçuk lira ile teşkil edilen jandarmayı idare ve Yunan propagandalarına mukabele için paraya şiddetle ihtiyaç olup bugün bu ihtiyacı mahallinden temin etmek adimülimkân bulunduğundan vadedilen meblâğın acilen itasına ve bu hususta lâakal daha ellibin liranın tahsisine tarafı valâlarından da delâlet buyurulması müsterhamdır Efendim.

Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Reisi
Şükrü

Şifre ***Sıvas, 11/1171335***

Edirnede Birinci Kolordu Kumandanı Cafer Tayyar Beyefendiye

C: 8/11/1335

Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti Riyasetine: Garbî Trakya hakkında ita buyurulan mülûmat şayanı teşekkürdür. En mühim mesele bu topraklarda ekseriyeti kahireyi teşkil eden ırkdaşlarımızın kat'iyyen hiçbir ecnebî idaresi veya himayesine temayül eylememeleridir. İlk adım olarak istiklâl veya muhtariyetlerini kazanmaya çalışmalıdırlar. Gümülcine kongresi mukarreratından intizar olunan siyasî netice budur. Devleti Osmanîyenin vaziyeti hazırası bu ülkeleri için teşebbüsatı siyasîyede bulunmaya müsait değildir. Ancak Wilson prensiplerini ileri sürerek ve vahdeti tamme ve teşkilatı millîyelerine istinat ederek Garbî Trakya naili istiklâl olabilir. Sulhün aklinden sonra hâsıl olacak vaziyete göre anavatan iltihak fırsatı derpiş olunabilir. Her halde şimdilik Yunan propagandasına mümanaat, Fransızların yerleşmesine karşı ademi hoşnudî ikazı mühimdir. Muhacirin hakkında vadedilen onbin liranın ikmal ve mümkünse ellibin lira daha tahsisine dair hükûmeti seniye nezdinde teşebbüsatta bulunulmuştur. Yalnız hükûmetin vaziyeti maliyesi de nazarı dikkate alınmak, asıl membaı varidatın Garbî Trakyadan istihsaline gayret etmek hususunda nazarı dikkati âlilerinin celbini gayei mukaddesin istihsali için bir vecibe addeyleriz.

İstitrat olarak şunu da hatırlatmak isteriz ki Trakya-Paşaeli Cemiyetinin takip edeceği mesleki siyasî de Meriçin şarkı, yani mütareke aktolunduğu zamanki hududumuz dahilinde kalmış olan aksamı memalikimizin vatanı Ostnanîden gayrikabili fek bir cüz telâkki olunması pek mühimdir.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

Şifre ***Sıvas, 11/11/1335***

Harbîye Nazırı Cemal Paşa Hazretlerine

Gümülcine muhacirlerinin mahallerine şevki için hükûmeti seniyenin vait buyurduğu onbin liranın bir an evvel tediyesi mahallinden istirham edilmekle ve zaman geçmesinin Yunanlıların lehine olduğu zikrolunmakladır. Garbî Trakya teşkilâtı millîyesinin baka ve takviyesi için de mümkünse ellibin liranın tahsisi talep edilmektedir. Payitahtımızın emniyet ve vatanımızın atisi ile son derece alâkadar olan bu meselede hükûmeti seniyemizin azamî muavenet ve gayret edeceği biiştibahtır. Salih Paşa Hazretleri bu cihete söz vermişlerdi. Delâleti devletleri hassaten istirham olunur.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal
Beşiktaş, 1 Kânunuevel 1335

Sıvasta K.O. 3 K.

Garbî Trakyalılar Kırcaalide bir an evvel ihtilâl çıkararak Bulgarları kovmak ve bu veçhile mahalli mezkûru da Garbî Trakyaya ilâve ederek ilerde yapacakları teşebbüsü büyütmek ve belki de Makedonyaya sirayet ettirmek fikrinde olduklarından şimdiden Trakya için müteşebbis bir kumandan ile birkaç alay kumandanı istediler.

Bu hususta heyeti muhteremelerinin mütalealarının imba buyurulmasını arz ve istirham eyleriz. Bugünlerde gerek Garbî Anadolu ve gerek Anadolu berren ve bahret bize en lüzumu olan

yada hükûmet kurmak ve günde bir buçuk lira ödenekle kurulan jandarmayı yönetmek ve Yunan propagandalarına karşılık vermek için paraya çok gereksinim olup bugün bu gereksinimi yerinden sağlamak olanak dışı bulunduğundan vaadedilen paranın ivedi olarak verilmesi ve bu konuda en az ellibin lira daha ödenek ayrılmasına sizin de yardımcı olmanız rica olunur Efendim.

Trakya-Paşaeli Hakları
Savunma Derneği Başkanı
Şükrü

Şifre **Sıvas, 11/11/1919**

Edirnede Birinci Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Beyefendiye

K: 8/11/1919

Trakya-Paşaeli Hakları Savunma Derneği Başkanlığına: Batı Trakya ile ilgili olarak verdiğiniz bilgiler teşekküre değer. En önemli sorun bu topraklarda ezici çoğunluk oluşturan ırkdaşlarımızın kesinlikle hiçbir yabancı yönetim ya da korumasına girme eğiliminde bulunmamalarıdır. İlk adım olarak bağımsızlık veya özerkliklerini kazanmaya çalışmalıdırlar. Gümülcine kongresi kararlarından beklenilen politik sonuç budur. Osmanlı Devletinin bugünkü durumu bu ülkeler için politik girişimlerde bulunmaya elverişli değildir. Ancak Wilson prensiplerini ileri sürerek ve tam birlik içinde ve ulusal örgütlere dayanarak Batı Trakya bağımsızlığa kavuşabilir. Barış yapıldıktan sonra çıkacak duruma göre ana vatana katılmak öngörülebilir. Herhalde şimdilik Yunan propagandasına engel olmak, Fransızların yerleşmesine karşı hoşnutsuzluk gösterip uyarma önemlidir. Göçmenlerle ilgili olarak söz verilen on bin liranın tamamlanmasına ve olabilirse ellibin lira daha verilmesine ilişkin olarak İstanbul hükûmetine girişim yapılmıştır. Yalnız hükûmetin malî durumu da dikkate alınmak, asıl gelir kaynağının Batı Trakyadan sağlanmasına çalışılmak konusunda dikkatinizi çekmeyi kutsal amacın elde edilmesi için bir borç sayarız.

Bu arada şunu da anımsatmak isteriz ki Trakya-Paşaeli Derneğinin izleyeceği politikada da Mericin doğusu, yani ateşkes anlaşması yapıldığı tarihteki sınırlarımız içinde kalmış olan ülkemiz topraklarının Osmanlı vatanından koparılamaz bir bütün sayılması çok önemlidir.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Şifre **Sıvas, 11/11/1919**

Savaşişleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Gümülcine göçmenlerinin yerlerine gönderilmesi için hükûmetin söz verdiği onbin liranın bir an önce ödenmesi oradan rica edilmektte ve zaman geçmesinin Yunanlıların yararına olduğu bildirilmektedir. Batı Trakya ulusal örgütünün yaşayıp güçlenmesi için de olanak varsa ellibin lira ödenek istenmektedir. Başkentimizin güvenliği ve vatanımızın ilerisi ile çok ilgili olan bu konuda hükûmetin ençok yardımı yapıp çaba harcayacağı kuşkusuzdur. Salih Paşa Hazretleri bunun için söz vermişlerdi. Aracı olmanız özellikle rica olunur.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal
Beşiktaş, 1 Aralık 1919

Sıvasta K.O. 3 K

Batı Trakyalılar Kırcaalide bir an önce ayaklanarak Bulgarları kovmak ve böylece orasını da Batı Trakyaya ekleyerek ilerde yapacakları girişimi büyütmek ve belki de Makedonyaya yaymak düşüncesinde olduklarından şimdiden Trakya için girişimci bir komutan ile birkaç alay komutanı istediler.

Bu konuda saygıdeğer kurulunuzun düşüncesinin bildirilmesini rica ederiz. Bugünlerde gerek Batı Anadolu ve gerek Anadolu karadan ve denizden bize en gerekli olan silâhlarla ve cepha-

Levent Şahverdi Arşivi

esliha ve cepaneyi nakletmek ve () istiyoruz. Garbî Anadolu ile () olmakla beraber nakliyata başladık. Karadeniz sahilinde İneboluyu münasip görüyorsak da zâtı alilerinin bu hususstaki projesinin ve nerede ne gibi teşkilât ve tüccarlar bulunduğunun emir buyurulmasına muntazırız. Arzı hürmet eyleriz. (Kara Vasıf)

Mevkii Müstahkem Kumandanı
Şevket

Zata mahsustur ***Sıvas, 8/12/1335***

Dersaadet Çanakkale Mevkii Müstahkem Kumandanı
Miralay Şevket Beyefendiye

C: 1/12/1919

1 - İhtilâl ile esaslaşmak mümkün değildir. Garbî Trakyayı istilâ etmek istiyen İngiliz, Fransız, İtalyanlara arzularını tatmim için bir sebep tehiye edilmiş olacaktır. Bundan maada Bulgarların bizimle birleşmek arzusunu izhar etmekte oldukları bir zamanda bu hareketin hayırlı bir netice vereceği de müsteb'attir. Bunun Garbî Trakyayı Yunanlılara işgal ettirmek için bir teşvik olması da pek muhtemeldir. Binaenaleyh vaziyetin pek esaslı tetkiki pek hayatî ve mühim bir mesele addolunmaktadır.

2 - Garbî Anadolunun esliha ihtiyacı ziyadedir. Bir an evvel nakliyat şayanı arzudur. İhraç iskelesi olarak biz Bafra ağzını münasip görüyoruz. Fena havalarda takalar, kayıklar barınabilir. Nehir tarikıyle de Vezirköprüye kadar düz kayıklarla nakliyat mümkündür. Bu işi Üçüncü Kolordu Kumandanlığı deruhde edecek, Samsundaki fırkasına yaptıracaktır. Yalnız vaktile kayıkçıların ismi, hareketten evvel eslihanın cinsi ve mıktarı hususunda mezkûr kumandanlığa malûmat ita kılınması lâzımdır. Hatta dahilde tüccar eşyası olarak nakli mutasavver olduğundan bu bapta Üçüncü Kolordu Kumandanlığı ile serian anlaşıldıktan sonra belki de bir arkadaşın Samsuna gelerek vaziyeti mahallinde tesbit ve takrir etmesi daha salim olacaktır.

Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal

neyi taşımak ve ( ) istiyoruz. Batı Anadolu ile ( ) olmakla beraber taşıma işine başladık. Karadeniz kıyısında İneboluyu uygun buluyorsak da sizin bu konudaki projenizin ve nerede ne gibi örgütler ve tüccarlar bulunduğunun bildirilmesini beklemekteyiz. Saygılar sunarız. (Kara Vasıf)

Müstahkem Mevki Komutanı
Şevket

Kişiye özeldir **Sıvas, 8/12/1919**

İstanbul Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanı
Miralay Şevket Beyefendiye

K: 1/12/1919

1 - Ayaklanarak temel kurmak (yerleşmek) olanağı yoktur. Batı Trakyayı istilâ etmek istiyen İngiliz, Fransız, İtalyanlara isteklerini sağlamak için bir neden hazırlanmış olacaktır. Bundan başka Bulgarların bizimle birleşmek istediklerini açıklamakta oldukları bir zamanda bu ayaklanışın hayırlı bir sonuç vermesi de olanaksızdır. Bunun Batı Trakyayı Yunanlılara işgal ettirmek için bir özendirme olması da pek olasıdır. Bu nedenle durumun çok dikkatle incelenmesi pek hayatî ve önemli bir iş sayılmaktadır.

2 - Batı Anadolunun silâha gereksinimi çoktur. Bir an önce taşımaya geçilmesi iyi olur. İhraç iskelesi olarak biz Bafra ağzını uygun görüyoruz. Fena havalarda takalar, kayıklar barınabilir. Nehir yoluyla da Vezirköprüye kadar düz kayıklarla taşıma yapılabilir. Bu işi Üçüncü Kolordu Komutanlığı üstlenecek, Samsundaki tümenine yaptıracaktır. Yalnız vaktile kayıkçıların adları, yola çıkmadan silâhların tür ve sayısı konusunda o komutanlığa bilgi verilmesi gereklidir. Hatta ülke içinde tüccar eşyası olarak taşınması tasarlandığından bu konuda Üçüncü Kolordu Komutanlığı ile ivedilikle anlaşıldıktan sonra belki de bir arkadaşın Samsuna gelerek durumu yerinde saptayıp kararlaştırması daha doğru olacaktır.

Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal

Levent Şahverdi Arşivi

KRONOLOJİ

4 Temmuz 1918	Vahdettin (6. Sultan Mehmet) padişah oldu.
4 Mart ilâ 15 Mayıs 1919	Birinci Damat Ferit Kabinesi
20 Nisan 1919	ATA 9. Ordu Müfettişi oldu
15 Mayıs 1919	Yunanlılar İzmir'e asker çıkardı
16 Mayıs 1919	ATA Samsun'a doğru yola çıktı
19 Mayıs 1919	ATA Samsun'a vardı
19 Mayıs ilâ 20 Temmuz 1919	İkinci Damat Ferit Kabinesi
28 Mayıs 1919	Havza Genelgesi
Haziran 1919	Manisa ve Aydın'ın işgali
8 Haziran 1919	ATA İstanbul'a geri çağrıldı
22 Haziran 1919	Amasya Genelgesi
23 Haziran 1919	Ali Galip olayı ortaya çıktı
23 Haziran 1919	Ali Kemal'in ATA'ya karşı girişimi
3 Temmuz 1919	ATA Erzurum'da
5 Temmuz 1919	Cemal (Mersinli) Paşa Konya'dan İstanbul'a gitti
8 Temmuz 1919	ATA askerlikten ayrıldı
21 Temmuz ilâ 30 Eylül 1919	Üçüncü Damat Ferit Kabinesi
23 Temmuz ilâ 7 Ağustos 1919	Erzurum Kongresi
4 ila 11 Eylül 1919	Sivas Kongresi
13 Eylül 1919	İstanbul'la haberleşmenin kesilmesi
14 Eylül 1919	Sivas'ta İrade-i Millîye Gazetesi
17 Eylül 1919	Kâzım Karabekir Paşa'nın ATA'ya öğütleri
21 Eylül 1919	Sivas'tan Ankara'ya doğru yola çıkış
22 Eylül 1919	General Harbord'la görüşme
25 Eylül 1919	Abdülkerim Paşa'nın arabulucuk girişimi
Ekim 1919	Yahya Kaptan Olayı
2 Ekim 1919 ilâ 3 Mart 1920	Ali Rıza Paşa Kabinesi
2 Ekim 1919	Bozkır olayı
3 Ekim 1919	Kâzım Karabekir Paşa Ankara'ya gidişe karşı çıkıyor
7 Ekim 1919	Ahmet İzzet Paşa'nın öğütleri
8 Ekim 1919	Kâzım Karabekir Paşa'nın Öğütleri
20 Ekim 1919	Amasya Protokolü'nün imzalanması
20 Ekim 1919	Adapazarı'nda ayaklanma
22 Aralık 1919	Ankara'ya doğru yola çıkış
24 Aralık 1919	İtilâf Devletlerinin ültimatomu
27 Aralık 1919	Ankara'ya varış
l Ocak 1920	Cemal (Mersinli) Paşa'nın istifa tehdidi
12 Ocak 1920	İstanbul'da Meb'uslar Meclisi toplandı
21 Ocak 1920	Anadolu'daki yabancı subayların tutuklanması

26/27 Ocak 1920	Akbaş Cephaneliği olayı
28 Ocak 1920	Meb'uslar Meclisinde Ulusal Andın kabulü
1 Şubat 1920	Maraş'ta Fransızlarla çatışma
8/9 Şubat 1920	Ulusal Kuvvetlerin Urfa'ya girişi
9 Şubat 1920	Fransızların Maraş'tan ayrılmaları
16 Şubat 1920	Anzavur isyanı
8 Mart ilâ 2 Nisan 1920	Salih Paşa Kabinesi
16 Mart 1920	İstanbul'un işgali
19 Mart 1920	ATA'nın Ankara'da meclis toplama çağrısı
5 Nisan ilâ 30 Temmuz 1920	Dördüncü Damat Ferit Kabinesi
10 Nisan 1920	ATA için ölüm Şeyhülislam fermanı alınması
13 Nisan 1920	Düzce isyanı
23 Nisan 1920	Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması
24 Nisan 1920	ATA'nın TBMM Başkanı seçilmesi
29 Nisan 1920	Hıyaneti Vataniye Kanunu'nun kabulü
Mayıs, Haziran 1920	Yozgat, Yerköy ve Boğazlıyan isyanları
2 Mayıs 1920	Ankara'da ilk Bakanlar Kurulu
4 Mayıs 1920	İstanbul Ankara'yla ilişki arıyor
5 Mayıs 1920	Konya isyanı
11 Mayıs 1920	İstanbul Harp Divanı, ATA'yı ölüme mahkûm etti
11 Mayıs 1920	Halifelik ordusunun ulusal birliklere saldırısı
22 Haziran 1920	İlk Yunan saldırısı
25 Haziran 1920	Batı Cephesi Komutanlığı kuruldu
8 Temmuz 1920	Yunanlıların Bursa'yı işgali
31 Temmuz ilâ 17 Ekim 1920	Beşinci Damat Ferit Kabinesi
10 Ağustos 1920	Sevr Antlaşması imzalandı
18 Ağustos 1920	Celâlettin Arif Bey'in karşıt girişimleri
Eylül 1920	Ermenilere karşı harekat
4 Eylül 1920	Nazım Bey'in İçişleri Bakanı yapılması
29 Eylül 1920	Sarıkamış'ın kurtuluşu
15/16 Ekim 1920	Saimbeylinin kurtuluşu
21 Ekim 1920 ilâ 4 Kasım 1922	Teyfik Paşa Kabinesi
24 Ekim 1920	Gediz saldırısı
30 Ekim 1920	Kars'ın kurtuluşu
8 Kasım 1920	Cepheyi ikiye ayırma kararı
2/3 Aralık 1920	Gümrü Anlaşması imzalandı
5 Aralık 1920	Bilecik buluşması
6 Aralık 1920	İzzet ve Salih Paşalar Ankara'da
15/16 Aralık 1920	Demirci Efe'nin bastırılması
10 Ocak 1921	Birinci İnönü zaferi
20 Ocak 1921	Yeni devletin ilk anayasası
22 Ocak 1921	Çerkez Etem ayaklanmasının bastırılması
11 Mart 1921	Bekir Sami Bey'in anlaşmaları
16 Mart 1921	Moskova anlaşması
23 Mart 1921	İkinci Yunan saldırısı

Levent Şahverdi Arşivi

Nisan 1921	Refet (Bele) Paşa başkomutanlık peşinde
l Nisan 1921	İkinci İnönü zaferi
10 Mayıs 1921	TBMM'de Hakları Savunma Grubu kuruldu
11 Temmuz 1921	Anayasa konusunda Kâzım Karabekir Paşa'nın tuhaf isteği
5 Ağustos 1921	Başkomutanlık kanunu
23 Ağustos 1921	Sakarya savaşı başladı
13 Eylül 1921	Sakarya zaferi
19 Eylül 1921	ATA'ya Mareşallik rütbesi ve Gazi unvanı verildi
20 Ekim 1921	Fransa ile Ankara Anlaşması imzalandı
5 Ocak 1922	Ordumuz Adana'ya girdi
13 Ocak 1922	TBMM'de İkinci Grup oluştu
18/19 Şubat 1922	Kâzım Karabekir Paşa Meclislerin de üstünde bir kurul öneriyor
22 Mart 1922	İtilâf Devletlerinin ateşkes önerisi
Haziran 1922	Ali İhsan (Sâbis) Paşa'nın tutumu açıklığa kavuşuyor
12 Temmuz 1922	Rauf Bey Başbakan oluyor
31 Temmuz 1922	İstiklâl Mahkemeleri kanunu
26 Ağustos 1922	Büyük Taarruz başladı
27 Ağustos 1922	Afyon'un kurtuluşu
30 Ağustos 1922	Başkomutanlık Meydan Muharebesi kazanıldı
1 Eylül 1922	"Ordular; ilk hedefiniz Akdenizdir. İleri!" emri
9 Eylül 1922	Ordu İzmir'e girdi
10 Eylül 1922	Bursa'nın kurtuluşu
3 Ekim 1922	Mudanya Konferansı toplandı
11 Ekim 1922	Mudanya Ateşkes Anlaşması imzalandı
1 Kasım 1922	Halifelik padişahlıktan ayrıldı, Saltanat kaldırıldı
1/8 Kasım 1922	Vahdettin kaçtı
18 Kasım 1922	Abdülmecit Efendi halife atandı
20 Kasım 1922	Lozan Konferansı başladı
2 Aralık 1922	ATA'nın vatandaşlık haklarından yoksun bırakılması girişimi
4 Şubat 1923	Lozan Konferansı kesildi
17 Şubat 1923	İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplandı
8 Nisan 1923	ATA partisi için 9 ilke saptadı
23 Nisan 1923	Lozan Konferansı yeniden toplandı
24 Temmuz 1923	Lozan Barış Antlaşması imzalandı
4 Ağustos 1923	Rauf Bey Başbakanlıktan ayrıldı
13 Ağustos 1923	Fethi Bey Başbakan oldu
1 Eylül 1923	Halk Partisi kuruldu
13 Ekim 1923	Ankara başkent oldu
20 Ekim 1923	Ali Fuat Paşa TBMM İkinci Başbakanlığından çekildi
25 Ekim 1923	Rauf Bey TBMM İkinci Başkanı oldu
26 Ekim 1923	Fethi Bey hükûmeti çekildi
29 Ekim 1923	Cumhuriyet ilan edildi. ATA Cumhurbaşkanı seçildi

7 Ocak 1924	Yüzelliliklerin isimlerini içeren Resmi Gazete yayınlandı
3 Mart 1924	Halifelik kaldırıldı. Dinişleri bakanlığını kaldıran, öğretimi birleştiren kanunlar kabul edildi. Hanedan sınır dışı edildi
20 Nisan 1924	Anayasası kabul edildi
Ekim 1924	Nasturî isyanı, İngiliz ültimatomu
26 Ekim 1924	ATA'ya karşı komplo
1 Kasım 1924	Hükûmetle muhalefetin çatışması
17 Kasım 1924	Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kuruldu
13 Şubat ilâ 31 Mayıs 1925	Şeyh Sait isyanı
23 Şubat 1925	Aşar vergisinin kaldırılması
Mart 1925	Aşar vergisi kaldırıldı
4 Mart 1925	Takriri Sükûn kanunu kabul edildi
3 Mayıs 1925	Terakkiperver Cumhuriyet Partisi kapatıldı
20 Kasım 1925	Şapka kanunu
23 Kasım 1925	Bazı unvanlar yasaklandı
30 Kasım 1925	Tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı
26 Aralık 1925	Uluslararası saat ve takvim kabul edildi
17 Şubat 1926	Medeni Kanun kabul edildi
1 Mart 1926	Türk Ceza Kanunu kabul edildi
22 Nisan 1926	Borçlar Kanunu kabul edildi
15 ilâ 20 Ekim 1926	ATA Nutku okudu
24 Mayıs 1928	Yeni rakamların kabulü
1 Kasım 1928	Yeni harflerin kabulü
3 Nisan 1930	Kadınların seçme hakkının tanınması
26 Mart 1931	Yeni (metrik) ölçülerin kabulü
25 Haziran 1934	Soyadı kanunu
24 Ekim 1934	Aya Sofya'nın müze olmasına ilişkin kararname
3 Aralık 1934	Dinsel giysiler hakkında kanun
5 Aralık 1934	Kadınlara seçilme hakkının tanınması
20 Temmuz 1936	Montrö anlaşması
16 Temmuz 1938	Yüzelliliklerin affı

Levent Şahverdi Arşivi

SEVR ANTLAŞMASI'NA GÖRE OSMANLI DEVLETİ

- Sevr Antlaşması'na göre sınırlar
- Turkiye Cumhuriyeti sınırı
- Osmanlı Devleti'ne bırakılan yerler
- İtalyan nüfuz bölgesi
- Yunan idarî bölgesi
- Boğazlar bölgesi
- İngiliz nüfuz bölgesi
- Fransız nüfuz bölgesi
- Wilson'ın teklifine göre tasarlanan Ermenistan

Levent Şahverdi Arşivi

KURTULUŞ SAVAŞI

Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'ne Karşı Ayaklanmalar

AYAKLANMALARIN OLDUĞU YERLER

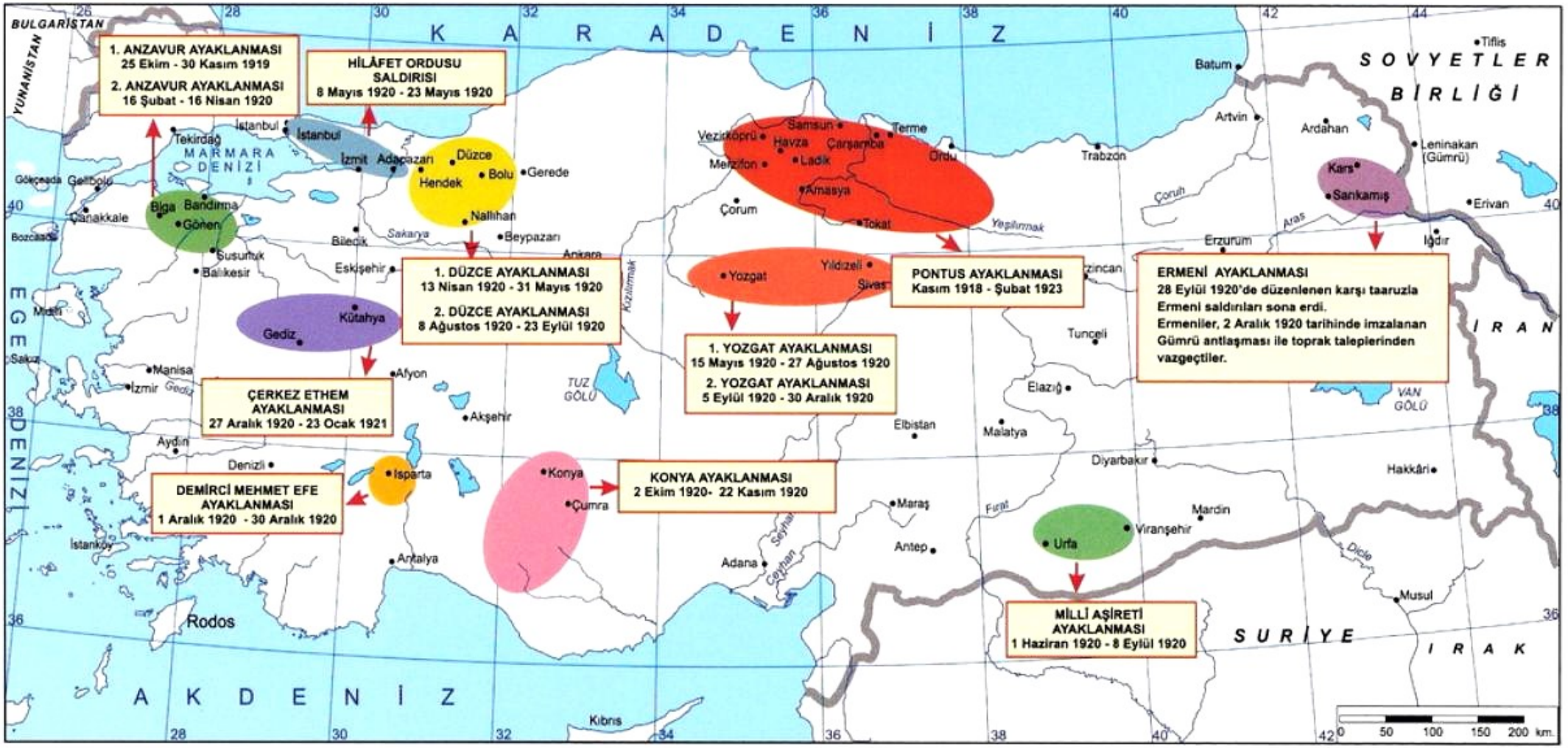

Levent Şahverdi Arşivi

KURTULUŞ SAVAŞI

Kurtuluş Savaşı'nda Cepheler

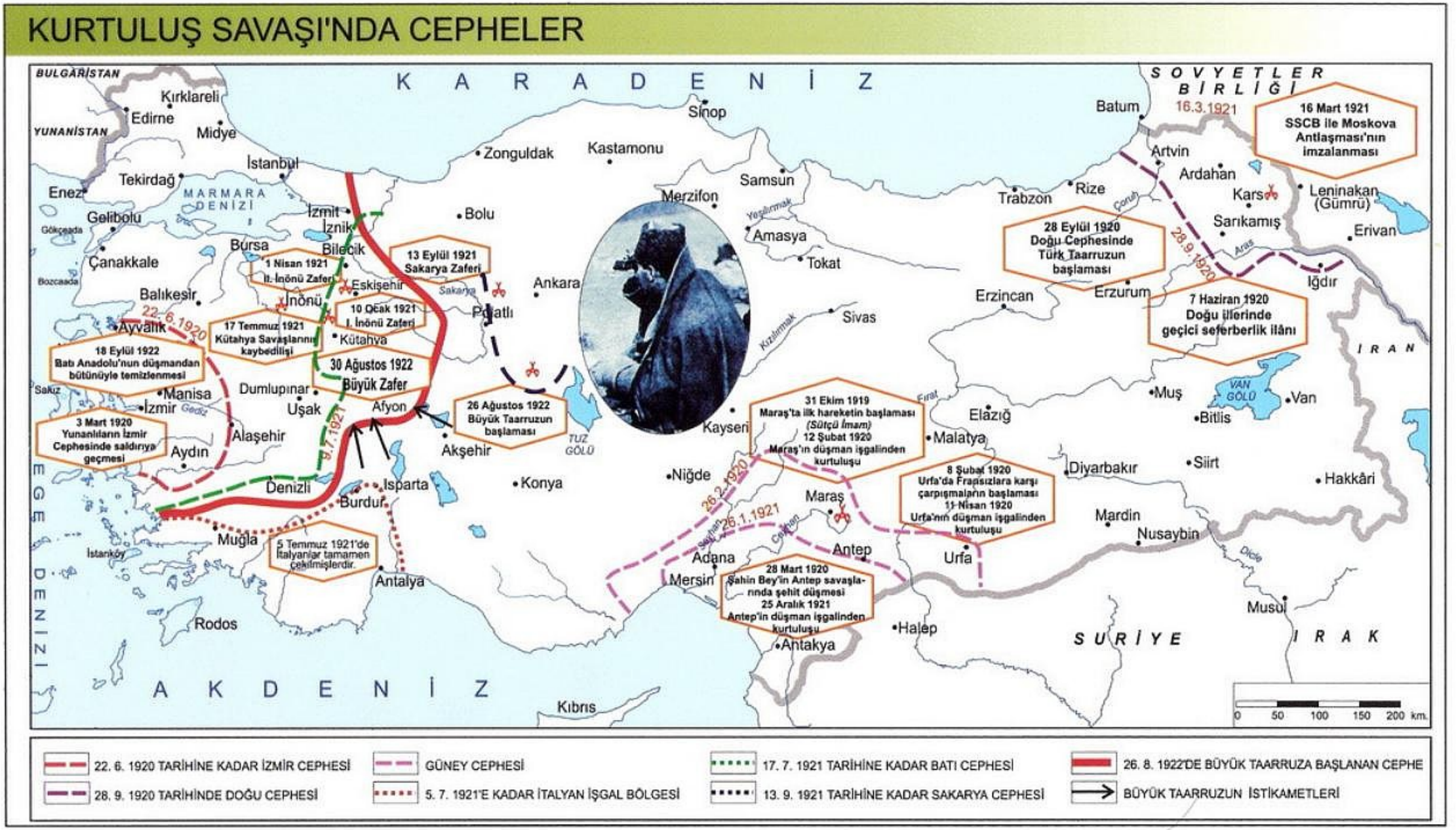

Levent Şahverdi Arşivi

Kurtuluş Savaşı'nda 1.İnönü, 2.İnönü ve son aşama Büyük Taarruz'un harekat alanları

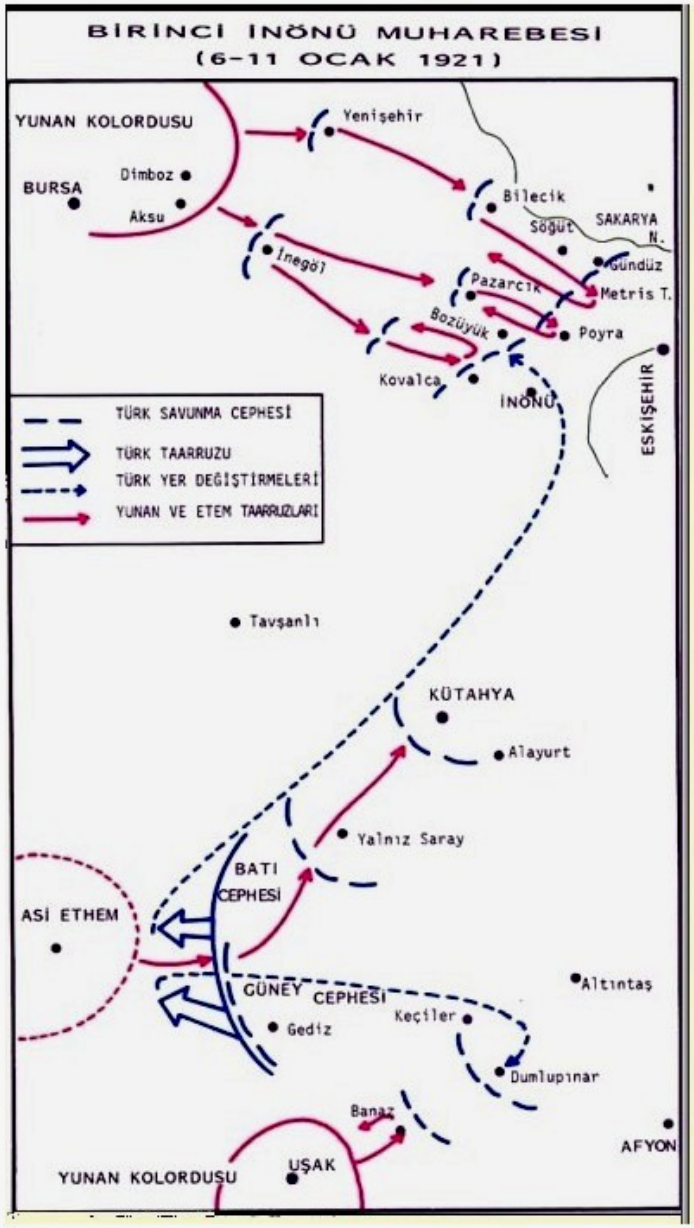

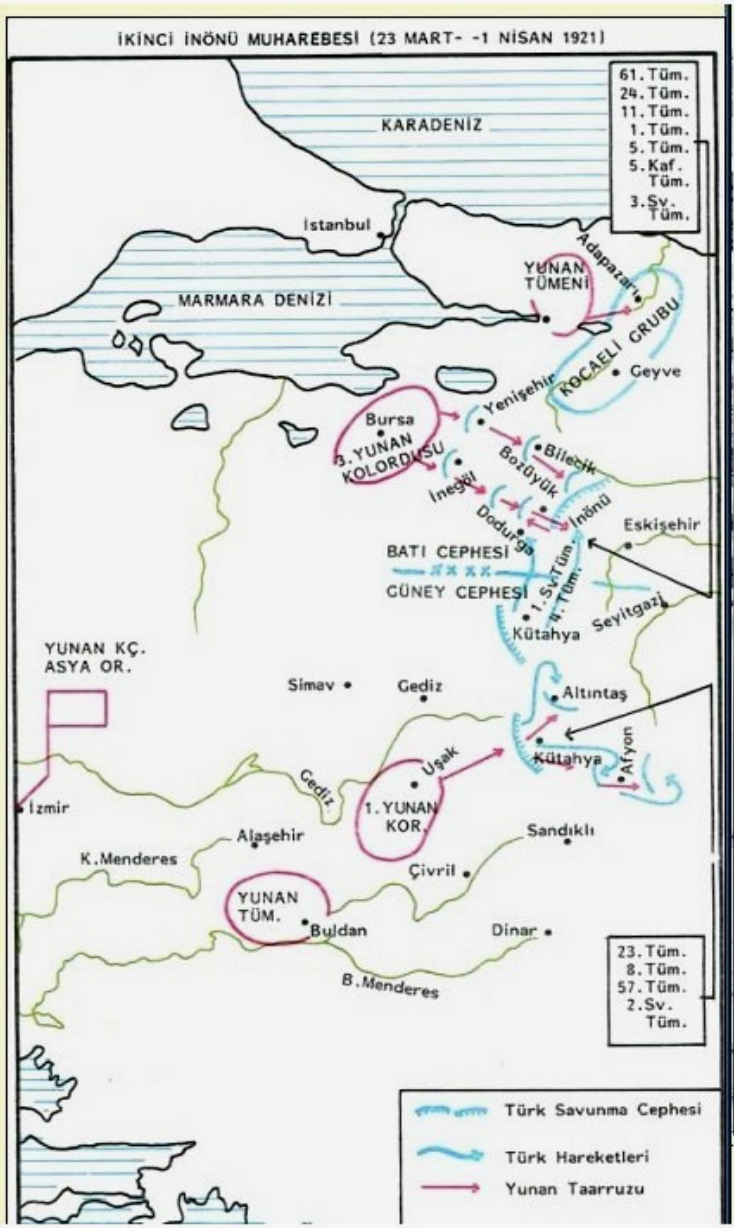

Levent Şahverdi Arşivi

TURKISH EMPIRE AS BOOTY

Secret Deals Among European Nations, Each Striving to Seize What It Could—More Peace Conference Records From Wilson's Steel Box

AMERICA AND THE WORLD PEACE

By RAY STANNARD BAKER

(Eleventh Instalment)

The chapters of the two previous weeks concerned Europe's secret treaties.

WE come now to the most illuminating of all the exhibits of the old diplomacy—the group of "secret treaties," "arrangements," "conversations," by which the old Turkish Empire was to be carved up between the allied nations. We can now set forth not only the terms of these treaties but the whole enlightening history of their stormy progress through the Peace Conference, where in secret councils the real purposes of the nations were bluntly set forth.

Turkey was by all odds the richest spoils of the war, richer than Shantung. There were indeed colonies in Africa and islands in the Pacific, there were thin border provinces in Europe, like Alsace-Lorraine and Dalmatia, but none of them compared in sheer undeveloped wealth with the old Empire of the Turks. Here were untouched deposits of oil, copper, silver, salt; vast riches in agricultural land easily within reach of the irrigation engineer. Here, above all, were large and industrious populations, long enured to labor, which, given a stable government, would immediately become great producers of wealth and creators of trade. Moreover the break-up of Turkey meant new arrangements in Egypt and new possibilities of opening to communication and exploitation another old empire—that of Persia. The control of the Mediterranean also turned upon the possession of the coastal cities of Asia Minor, Syria and Palestine.

Germany had had a clear vision of the enormous importance of the Near East. Before the war she had projected and partly built the Berlin-Bagdad railroad and had attempted "peaceful penetration" by every means in her power. The great war has even been described as primarily a struggle for the domination of the Near East.

It was quite natural that allied diplomats, once the war broke out, should begin to consider what would happen if they won and Germany lost: What was to be done with Turkey?

In the case of the secret treaties with Italy, Rumania and possibly Japan, the Allies had the excuse that such arrangements were necessary in order to bring in new nations to support the allied cause in their desperate struggle with Germany, but in the case of the Turkish treaties, except possibly for the slice of Turkish territory given Italy, there can be no such excuse. These were frankly arrangements for the division of the spoils of the war.

Secret negotiations began almost at once, and in the Spring of 1915 the very first of the important secret treaties among the Allies (described in the last chapter) gave Russia, "provided the war is successfully terminated," her ancient ambition—Constantinople. Great Britain in return was to have certain rather vague but vast "satisfactions • • • within the Ottoman Empire, and in other places."

Italy's Bargain in Turkey.

So far, so good. But about the same time the Allies were raising heaven and earth to get Italy into the war. Germany and Austria had dangled glittering offers before the Italians to get them in on their side. Italy knew her power and drove a hard bargain with the Allies. She also looked with longing eyes toward the Turkish treasure-house and provided in the London treaty (also described in the last chapter) for a "right, in case of the partition of Turkey, to a share equal to theirs (Great Britain, France and Russia) in the basin of the Mediterranean—that part of it which adjoins the province of Adalia."

These "rights" and "shares" were vague, especially after Italy came in, and to the diplomats, particularly the French, extremely unsatisfactory. For the British were actually on the ground and had been negotiating with the Arab King, Hussein, as to the creation of an independent Arab State in return for Arab assistance in the war. The French were fearful that the British would become too powerful in that part of the world, get too strong a grip on Turkey. Therefore, they began negotiating with their old friends the Russians, and at the same time demanded a "showdown" with the British. The result was two new secret treaties devoted wholly to the disposal of Turkey.

First, the Sazonoy-Paléologue treaty between Russia and France (disclosed in a memorandum of the old Russian Foreign Office dated a year later, March, 1917) dealing with Northern Asiatic Turkey. Under this arrangement Russia staked out a vast domain, 60,000 square miles, between the Persian frontier and the Black Sea, with rich resources of copper, silver and salt. The fortress of Erzerum and the important Port of Trebizond were included in this territory.

The French for their share were given a great slice to the south and west reaching to the Mediterranean, the actual boundaries of which she was to determine by arrangements with the British.

Second, Northern Turkey having thus been disposed of, arrangements were made between France and Great Britain regarding the vast southern part of Asiatic Turkey. Sir Mark Sykes represented Great Britain and M. Picot represented France in these negotiations, and the resulting secret treaty of May, 1916, was called the Sykes-Picot treaty. Under this arrangement (see map):

France got all the important coast of Syria on the Mediterranean as far south as Akka, and all the ports—except that Alexandretta was to be free to British trade. France also got a great hinterland—a veritable principality—reaching east as far as the Tigris River.

Great Britain got for direct administration only the Mediterranean ports of Akka and Haifa and the portion of Mesopotamia between Bagdad and the Persian Gulf—a tidy bit of territory with great riches in oil and in agricultural land when irrigated.

Between these claims, and north of the Arabian peninsula, lay a great interior mass of Turkish territory still not disposed of, including the important

(Continued on Page 2.)

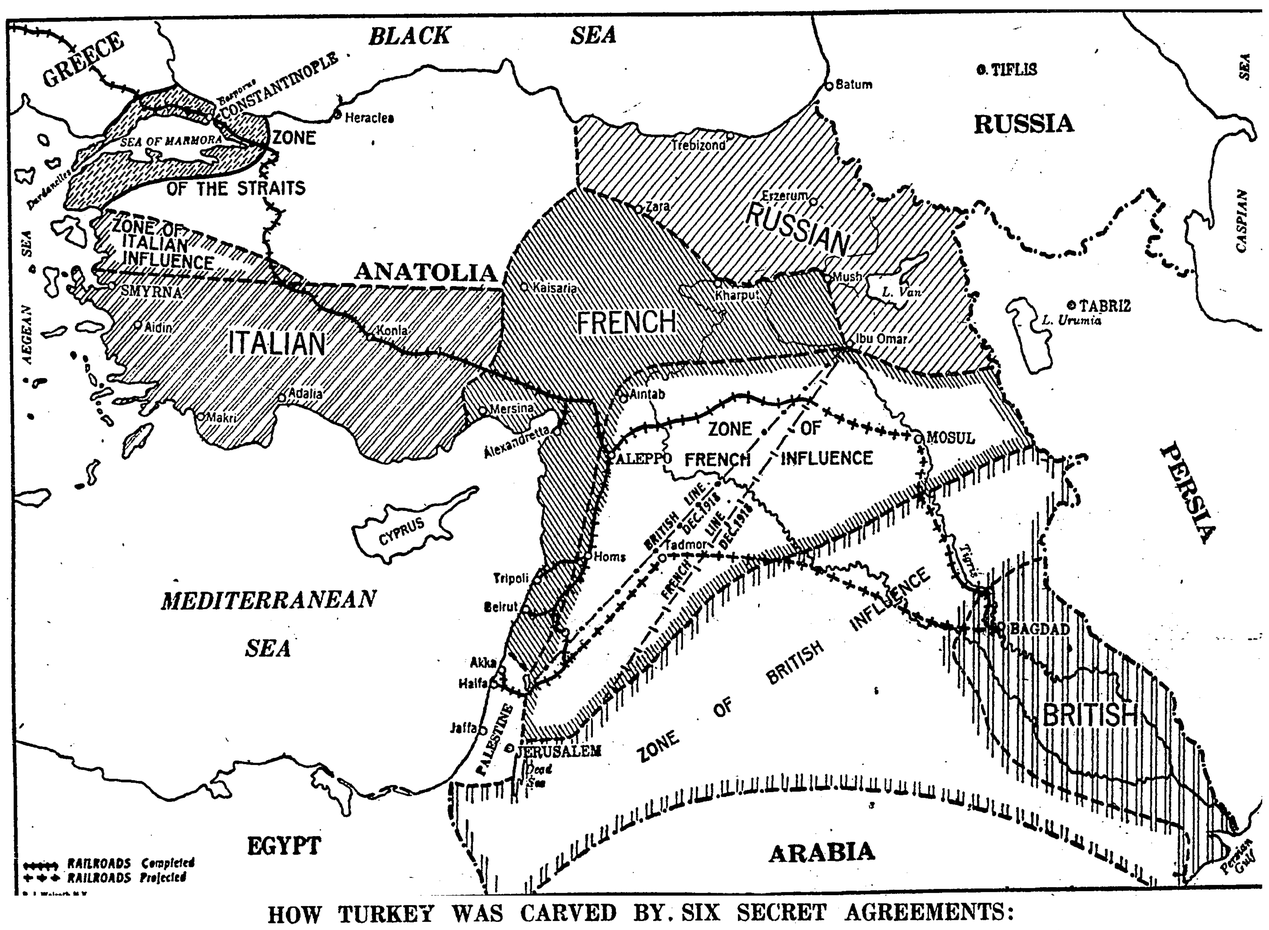

HOW TURKEY WAS CARVED BY SIX SECRET AGREEMENTS:

The Franco-Russo-British Agreement of March, 1915, Gave Russia Constantinople.

The Sazonov-Paleologue Treaty of April 26, 1916, Delimited the French and Russian Shares in Asia.

The Sykes-Picot Treaty of May, 1916, Divided What Lay Beyond Between France and Great Britain.

The Treaty of London, April 26, 1915, Gave Italy the Region of Adalia.

The St. Jean de Maurienne Agreement, Completed in August, 1917, Promised Italy Smyrna and the Rest of the Territory Shown.

The Clemenceau-Lloyd George Understanding of December, 1918, Transferred Mosul to Great Britain, but Left a Dispute as to Whether the New Line Should Run East or West of Tadmar.

SECRET

I.C.-163A. (This Document is the Property of His Britannic Majesty's Government).

NOTES OF A CONFERENCE held in the Prime Minister's Flat at 23 Rue Nitot, Paris, on THURSDAY, MARCH 20, 1919, at 3 p.m.

Present:

United States of America.

President Wilson:

British Empire.

The Rt. Hon. D. Lloyd George, M.P.,

The Rt. Hon. A.J.Balfour, O.M., M.P.,

General Allenby:

General Bols:

Lt.-Col. Sir M.P.A.Hankey, K.C.B.,

France.

M. Clemenceau:

M. Pichon:

M. Berthelot:

Italy.

M. Orlando:

Baron Sonnino:

Interpreter Prof. P.J.Mantoux.

9.

would have priority of right of enterprise and local loans and. . . . shall alone supply advisers or foreign functionaries at the request of the Arab State or Confederation of Arab States. Was France prepared to accept that? This, however, was not a question between Great Britain and France. It was a question between France and an agreement which we had signed with King Hussein.

(At this point M. ORLANDO and GENERAL DIAZ entered).

M. PICHON said he wished to say one word. In the new arrangements which were contemplated no direct administration whatsoever was claimed by France. Since the Agreement of 1918, the whole mandatory system had been adopted. If a mandate were granted by the League of Nations over these territories, all that he asked was that France should have that part put aside for her.

MR LLOYD GEORGE said that we could not do that. The League of Nations could not be used for putting aside our bargain with King Hussein. He asked if M. Pichon intended to occupy Damascus with French troops? If he did, it would clearly be a violation of the treaty with the Arabs.

M. PICHON said that France had no convention with King Hussein.

MR LLOYD GEORGE said that the whole of the agreement of 1916 (Sykes-Picot), was based on a letter from Sir Henry McMahon to King Hussein from which he quoted the following extracts:-

"The districts of Mersina and Alexandretta, and portions of Syria lying to the west of the districts of Damascus, Homs, Hama, and Aleppo, cannot be said to be purely Arab, and should be excluded from the proposed limits of boundaries. With the above modifications, and without prejudice to our existing treaties with Arab Chiefs, we accept these limits of boundaries; and in regard to those portions of the territories therein in which Great Britain is free to act without detriment to the interests of her ally France, I am empowered, in the name of the Government of Great Britain, to give the following Assurance and make the following reply to your letter:-

'Subject to the above modifications Great Britain is prepared to recognise and support the independence of the Arabs within territories included in the limits of boundaries proposed by the Sherif of Mecca.' -- (Extract from a letter from Sir H. McMahon to King Hussein, Oct. 24, 15).

M. PICHON said that this undertaking had been made by Great (Angleterre) Britain alone. France had never seen it until a few weeks before when Sir Maurice Hankey had handed him a copy.

10.

MR LLOYD GEORGE said the agreement might have been made by England (Angleterre) alone, but it was England (Angleterre) who had organised the whole of the Syrian campaign. There would have been no question of Syria but for England (Angleterre). Great Britain had put from 800,000 to 1,000,000 men in the field against Turkey, but Arab help had been essential; that was a point on which General Allenby could speak.

GENERAL ALLENBY said it had been invaluable.

MR LLOYD GEORGE, continuing, said that it was on the basis of the above quoted letter that King Hussein had put all his resources into the field which had helped us most materially to win the victory. France had for practical purposes accepted our undertaking to King Hussein in signing the 1916 agreement. This had not been M. Pichon, but his predecessors. He was bound to say that if the British Government now agreed that Damascus, Homs, Hama, and Aleppo should be included in the sphere of direct French influence, they would be breaking faith with the Arabs, and they could not face this. He was particularly anxious for M. Clemenceau to follow this. The agreement of 1916 had been signed subsequent to the letter to King Hussein. In the following extract from the agreement of 1916 France recognised Arab independence:-

"It is accordingly understood between the French and British Governments:--

(1) That France and Great Britain are prepared to recognise and uphold an independent Arab State or Confederation of Arab States in the areas A. and B. marked on the annexed map under the suzerainty of an Arab Chief."

Hence, France, by this act, practically recognised our agreement with King Hussein by excluding Damascus, Homs, Hama, and Aleppo from the blue zone of direct administration, for the map attached to the agreement showed that Damascus, Homs, Hama and Aleppo were included, not in the zone of direct administration, but in the independent Arab State.

M. PICHON said that this had never been contested, but how could France be bound by an agreement the very existence of which was unknown to her at the time when the 1916 agreement was signed? In the 1916 agreement France had not in any way recognised the

11.

Hedjaz. She had undertaken to uphold "an independent Arab State or Confederation of Arab States", but not the King of the Hedjaz. If France was promised a mandate for Syria, she would undertake to do nothing except in agreement with the Arab State or Confederation of States. This is the rôle which France demanded in Syria. If Great Britain would only promise her good offices, he believed that France could reach an understanding with Feisal.

PRESIDENT WILSON said that he would now seek to establish his place in the Conference. Up to the present he had had none. He could only be here, like his colleague M. Orlando, as one of the representatives assembled to establish the peace of the world. This was his only interest, although, of course, he was a friend of both parties to the controversy. He was not indifferent to the understanding which had been reached between the British and French Governments, and was interested to know about the undertakings to King Hussein and the 1916 agreement, but it was not permissible for him to express an opinion thereon. He would, however, like to point out that one of the parties to the 1916 agreement had been Russia, and Russia had now disappeared. Hence, the partnership of interest had been dissolved, since one of the parties had gone out. This seemed to him to alter the basis of the agreement. The point of view of the United States of America was, however, indifferent to the claims both of Great Britain and France over peoples unless those peoples wanted them. One of the fundamental principles to which the United States of America adhered was the consent of the governed. This was ingrained in the United States of America thought. Hence, the only idea from the United States of America point of view was as to whether France would be agreeable to the Syrians. The same applied as to whether Great Britain would be agreeable to the inhabitants of Mesopotamia. It might not be his business, but if the question was made his business, owing to the fact that it was brought before the Conference, the only way to deal with it was to discover the

THE MOST SECRET MEETING—These Extracts Are From Minutes Taken at an Informal Gathering of the "Big Four" on March 20, 1919. The Four Had Not Been Formally Organized as the Council of Four, and Their First Official Meeting Was on April 19—a Month Later. The March 20 Session Was Held in Lloyd George's Flat, Not at Wilson's House. The Minutes Were Never Bound With the Official Secret Volumes of the Paris Peace Conference. The Purpose of the Meeting Was to Discuss Turkey and the Near East.

The New York Times
Published: March 12, 1922
Copyright © The New York Times
Levent Şahverdi Arşivi

TURKISH EMPIRE AS BOOTY

(Continued from Page 1.)

cities of Damascus, Homs and Aleppo. This was adjudged to some hypothetical "Arab State or confederation of Arab States," with which France and Great Britain were to come to an understanding later. But this territory also was divided into zones of influence in which the respective powers should have "prior rights over local enterprises and loans" and "be the only ones to furnish foreign advisers and officials."

There remained Palestine, and this was set aside also for future agreement.

Exclusive Nature of the Treaty.

But this secret treaty not only dealt with divisions of territory. It also contained a solemn agreement on the part of the French and British to allow no other nations any rights in all this great part of the old Turkish Empire—this undoubtedly meant their ally, Italy—and plans were made to begin economic development by building a new railroad from Bagdad direct to Aleppo, where Great Britain could get connection out to the sea at Alexandretta for her Mesopotamian oil.

No sooner were these secret agreements made between the French and British than the Italians, no doubt learning of the general provisions in the roundabout ways known to the old diplomacy, became much discontented. They saw that France was getting a much larger share in Turkey than was Italy, under the secret treaty of London. So new secret negotiations began, this time including the Italians, and dragged along during all the year just before the Americans came into the war and at the very time that allied statesmen were issuing declarations of unselfish war aims.

In April, 1917 (America declared war April 6), Mr. Lloyd George met the French and Italians at St. Jean de Maurienne and tried to patch up the disagreements and so satisfy the Italians. There were other important matters at issue here—proposals for a separate peace with Austria-Hungary just launched by the "Sixtus letters," and the prosecution of war in the Near East, in which France and Great Britain needed unqualified Italian support. And the Italians never gave their support for nothing!

To get this Lloyd George offered to give Smyrna and certain other Turkish territory to the Italians.

Mr. Balfour, his Foreign Minister, it will be remembered, was just then in America, helping to cheer along American participation in the war. He told Wilson and Clemenceau during a meeting of the Council on May 11, 1919 (Secret Minutes):

> While I was away Mr. Lloyd George, no doubt for reasons which appeared to him sufficient, had, at St. Jean de Maurienne, agreed to let the Italians have Smyrna on certain conditions.

But even this did not satisfy the Italians. The negotiations dragged along and finally a secret agreement was reached giving Italy not only Smyrna, but also a zone of influence of great value north of it, inhabited chiefly by Greeks and Turks. This agreement was, however, to be dependent upon the approval of the Russians. But the Russian Government, which had just been overthrown by the revolutionists, never gave that consent. The result was that a vast controversy developed at the Peace Conference as to whether or not the promises to the Italians of St. Jean de Maurienne were binding upon France and Great Britain.

In January, 1918, the Fourteen Points were set forth by President Wilson as a proposed basis of the peace and Lloyd George told the world (Jan. 5) that the Allies were no longer fettered by the secret treaties in discussing the future of Turkey; yet these secret discussions kept right on, for the spoils to be divided were indeed rich.

The Negotiations Go On.

In November, at the armistice with Germany, the President's program of settlement was accepted by every one as the basis of the coming peace. It included Point I. providing for open diplomacy, and Point XII. relating to Turkey. Yet these secret conversations between the British and the French relating to their Turkish claims kept right on. We have the most unimpeachable evidence of this in the words of M. Pichon, French Minister of Foreign Affairs, during a secret meeting of the Four in Lloyd George's apartment, on March 20, 1919. I shall speak further of this meeting later, for it was important in many respects. M. Pichon said at this time that after the agreement with the Italians in 1916 "there had been a long further correspondence and an exchange of many notes between France and Great Britain" concerning these Turkish claims.

Of course, these conversations were secret, and it appeared that it was the British now who were not satisfied. They were doing the brunt of the fighting without French help, and they wanted more concessions in Turkey. Lloyd George's immensely clever gesture (in January, 1918,) of putting the old treaties regarding Turkey aside not only helped to reassure labor in England, whipped up recruiting in India where the Moslems were fearful regarding the future of Turkey, and gave evidence of support of President Wilson, but it also frightened the French to such an extent that they were willing to buy a confirmation of the Skyes-Picot treaty by consenting to its revision. Never was there a cleverer stroke. It did duty at once in three different causes and in both kinds of diplomacy! It backed up the open diplomacy of Wilson, it scored a point in the secret dealings with the French.

Here we have again Pichon's narrative (Secret Minutes, March 20):

> As the difficulties between the two Governments continued, and as the French Government particularly did not wish them to reach a point where ultimate agreement would be compromised, the President of the Council (Clemenceau), on his visit to London in December, 1918, had asked Mr. Lloyd George to confirm the agreement between the two countries. Mr. Lloyd George had replied that he saw no difficulty about the rights of France in Syria and Cilicia, but he made demands for certain places which he thought should be included in the British zone, and which, under the 1916 agreement, were in the French zone of influence, namely, Mosul. He also asked for Palestine.

This was in December, 1918, after the close of the war, when, it must be remembered, all the Allies had accepted the Fourteen Points as the basis of the peace. It was also just at the time when President Wilson was ready to sail for Europe to help make the peace.

But even then the discussions were not at an end. They continued privately between the British and French (unknown either to the "associated" Americans or the "allied" Italians) even after the Peace Conference began to sit. The French hated to yield and Clemenceau's final acceptance of the British proposal was not given until Feb. 15—a month after the Peace Conference meetings began. The difficulty lay in drawing the new line of demarcation. The French still wished to retain all the hinterland of Syria; while the British insisted that the line should run far enough to the northwest to give them the oasis of Tadmor and complete control of a line of railway (to be built) passing through it between Bagdad and the port of Haifa on the Mediterranean. In short, they insisted on having a railroad line entirely within their own sphere of influence, else in case of war their oil supplies from Mesopotamia might be held up by the French. On this point the transaction was still hanging fire when the conference of March 20 was called at Lloyd George's apartment and the whole entanglement was disclosed.

Crucial Meeting of the Council.

As I have said, this meeting of March 20 was one of the great and crucial meetings of the peace conference. It was held long before the policy of the small secret conferences of the "Big Four" had been formally adopted. The Council of Ten was then the official body. So that this meeting of March 20 was secret even from the other members of the ten, and the minutes of it were not even included with those of the "Big Four," and are not to be found there today. Most of the "Big Four" meetings were in President Wilson's study, but this was across the street in Lloyd George's flat in the Rue Nitot. President Wilson represented America; Lloyd George, Balfour and General Allenby represented the British Empire; Clemenceau, Pichon and Berthelot represented France, and Orlando and Sonnino, Italy.

It was evidently considered a vital meeting. President Wilson had only just returned from America. Before he had gone away he had done two very important things. First, he had forced the adoption, after fierce controversy, of the mandatory principle for the control of the "old empires" and of the former German colonies. Second, he had made (Feb. 1, Council of Ten) a blunt declaration of the American attitude toward the old secret treaties, although at that time he knew definitely of only a few of them, and had no idea of the vast web of secret diplomacy yet to be revealed:

> "As the United States are not bound by any of the (secret) treaties in question they are quite ready to approve a settlement on a basis of facts."

There had evidently been some hard thinking about these pronouncements of the President while he was away. What did he mean? How far did he intend to go? For if the mandatory system were to be sincerely adopted as the policy of the world it meant a knockout blow to many of the advantages of foreign spheres of influence in which the old diplomacy was so deeply interested. It meant, for example, the "open door"! And of what use was colonial expansion without economic control or privilege?

And a settlement on a "basis of facts"! The old order wanted possession, not facts. They would let in at once inquiries, not of what they, the Great Powers, wanted for themselves, in oil, silver, copper, pipe-lines, but what the people who inhabited all these vast regions, of whom nobody was thinking, what they wanted, and how their true welfare was to be secured. Facts meant all sorts of embarrassing inquiries into oil supply, control of railroads, domination of ports and sea-channels, armament of natives, fortifications, even customs duties and finances.

These two principles of the President, then, if carried out, would knock the old diplomacy sky-high, and rob the secret treaties of every shred of their importance or value.

Hence the importance of this meeting of March 20. The French had put up on the wall of Lloyd George's study a large map of Asiatic Turkey with territories colored to show the entire history of the secret negotiations. This was the first occasion, I believe, that President Wilson had ever heard of the Sykes-Picot treaty, or of the agreements at St. Jean de Maurienne.

I remember afterward of his speaking to me with great disgust of this Sykes-Picot treaty; said that it sounded like the name of a tea; called it "a fine example of the old diplomacy."

Clash of French and British.

Pichon opened the meeting with a long statement of the whole history of the effort to carve up Turkey, made a defense of French claims and objected to the British demand for more rights in Turkey. Lloyd George followed with a defense of British claims, at the same time charging that the French were preparing to encroach upon the Arabs. He argued bluntly that the British had done the fighting in Turkey almost without French help, and, therefore, ought to have what they wanted. Here are some of the things he said (secret minutes, March 20):

> He had begged the French Government to co-operate, and had pointed out to them that it would enable them to occupy Syria, although, at the time, the British troops had not yet occupied Gaza. This had occurred in 1917 and 1918, at a time when the heaviest casualties in France also were being incurred by British troops. From that time onward most of the heavy and continuous fighting in France had been done by British troops, although Marshal Pétain had made a number of valuable smaller attacks. This was one of the reasons why he had felt justified in asking Marshal Foch for troops (for use in Turkey). He had referred to this in order to show that the reason we had fought so hard in Palestine was not because we had not been fighting in France.
>
> Mr. Lloyd George then disclosed the fact of a secret arrangement of the British with King Hussein of the Arabs which was older than the Sykes-Picot treaty. And it instantly appeared that not even the French had previously known of it. It was secret from them! Here is what Pichon says:
>
> M. PICHON said that this undertaking had been made by Great Britain (Angleterre) alone. France had never seen it until a few weeks before when Sir Maurice Hankey had handed him a copy.
>
> Mr. LOYD GEORGE said the agreement might have been made by England (Angleterre) alone, but it was England (Angleterre) who had organized the whole of the Syrian campaign. There would have been no question of Syria but for England (Angleterre). Great Britain had put from 900,000 to 1,000,000 men in the field against Turkey, but Arab help had been essential; that was a point on which General Allenby could speak.
>
> General ALLENBY said it had been invaluable.
>
> * * * * * * *
>
> M. PICHON said that this had never been contested, but how could France be bound by an agreement the very existence of which was unknown to her at the time when the 1916 agreement was signed?

At this point, the controversy having become heated, President Wilson broke in with a blunt inquiry as to why he was at the conference.

President Wilson said that he would not seek to establish his place in the conference. Up to the present he had had none. He could only be here, like his colleague, M. Orlando, as one of the representatives assembled to establish the peace of the world. This was his only interest, although, of course, he was a friend of both parties to the controversy. He was not indifferent to the understanding which had been reached between the British and French Governments, and was interested to know about the undertakings to King Hussein and the 1916 agreement, but it was not permissible for him to express an opinion thereon.

Wilson Proposes an Inquiry.

He then made observations in which he again set forth clearly the American position and program.

First, the right of self-determination of these people. Here are his words:

> The United States of America was indifferent to the claims both of Great Britain and France over peoples unless those peoples wanted them. One of the fundamental principles to which the United States of America adhered was the consent of the governed. This was ingrained in the thought of the United States of America. Hence, the * * * United States (wanted to know) whether France would be agreeable to the Syrians. The same applied as to whether Great Britain would be agreeable to the inhabitants of Mesopotamia. It might not be his business, but if the question was made his business, owing to the fact that it was brought before the conference, the only way to deal with it was to discover the desires of the population of these regions.

2. He wanted a settlement on a basis not of secret diplomacy but of facts.

> The present controversy broadened out into a case affecting the peace of the whole world. He was told that if France insisted on occupying Damascus and Aleppo there would be instant war. He therefore suggested a commission of inquiry in Turkey, and he gave his opinion of exactly what they should do.
>
> Their object should be to elucidate the state of opinion and the soil to be worked on by any mandatory. They should be asked to come back and tell the conference what they found with regard to these matters. * * * He would convince the world that the conference had tried to do all it could to find the most scientific basis possible for a settlement. The commission should be composed of an equal number of French, British, Italian and American representatives. He would send it with carte blanche to tell the facts as they found them.

The President grew most enthusiastic and urgent in pressing this idea. M. Clemenceau said he "adhered in principle" to an inquiry—one of the favorite phrases of diplomacy—but if an inquiry was made he wanted it to apply not only to Syria and the French claims but to Palestine and Mesopotamia, where the British were. While Lloyd George also accepted the idea "in principle," and said he was ready to support such an inquiry, he was lukewarm. However, the President considered his suggestion accepted. I saw him shortly afterward, and he told me with enthusiasm about his plan:

> "Baker, I want to put the two ablest Americans now in Europe on that commission."

He asked me if I could make any suggestions as to possible appointees. I went over hastily in my mind various men not already connected with important governmental or military work and finally suggested President Henry Churchill King of Oberlin College. I had long known of him as a man of sound judgment and high ideals. The President immediately asked me to get in touch with President King and he was appointed, with Charles R. Crane, as a member of the commission.

But the French refused to appoint their members, and the British blew hot and cold, and finally, after long delays, the American commissioners started out alone, made their investigations in Turkey and brought back a report.

Of further developments, however, in the Turkish controversy, I shall treat in a later chapter, my only purpose here being to present and illustrate the methods of the old secret diplomacy. Suffice it to say that President Wilson's proposal to base a final settlement on the findings of a disinterested commission bore no fruit in the end, for it was frustrated by the French with the tacit support of the British.

Mesopotamian Oil.

One more development in the struggle, however, must be noted because it illustrates vividly the concern of secret diplomacy not only with political and territorial expansion, but—far more important—with immediate economic exploitation. Although nothing was settled regarding Turkey, though no peace had been made, it suddenly emerged in the secret councils, May 22, that powerful British and French commercial interests were at that moment negotiating for the laying of a pipe line from the Mesopotamian oil fields to the port of Tripoli in the French zone of Syria. These negotiations had been initiated by the British—represented by Mr. Walter Long—though Lloyd George told the council emphatically that he (Lloyd George) had not been spoken to about them. On the part of the French they were managed by M. Berenger, and Clemenceau also denied that he had known anything about them.

> He [Clemenceau] had only heard this very morning [narrates the secret minutes] of the negotiation between M. Beranger and some British petroleum people for laying a pipe line to the coast. He knew nothing of the details of the arrangement. He was not very much interested in this matter, as Lloyd George had erroneously assumed on the previous day.

To this Lloyd George replied:

> Of the pipe line he knew nothing, and was very annoyed when he first learned of it. There seemed to have been some negotiation between the people in Paris interested in oil and those in London. Consequently, at the moment when M. Clemenceau had said that he did not like the arrangement (M. Clemenceau interjected that he had referred to something quite different), he had canceled it. He did not want to be mixed up with oil trusts in London or America or Paris, as he was afraid it would vitiate the whole business. Consequently, on the previous afternoon, he had written to M. Clemenceau to cancel the whole of these oil negotiations.

In this connection it is to be noted, as evidence of the trend of the times, that these private compacts are becoming more and more predominantly economic in character. The Sykes-Picot agreement was political in its main features, though with a strong economic flavor pervading all its terms; the latest Franco-Turkish treaty (1921) is almost wholly economic—indeed, the French renounce a narrow political position in return for broader economic advantages. In the negotiations concerning the railroads and pipe line which followed the Sykes-Picot treaty, economic considerations overrode political transactions. It is such economic "deals" that are undoubtedly going on in every corner of the world today. Although concerned primarily with the production and exchange of commodities, they often profoundly affect the destinies of large local populations and the whole scheme of international relations. Although frequently negotiated by industrial and financial, rather than diplomatic, agents, Governments stand behind them with the armed force of nations. The old order changes its methods, but not its spirit.

Such were, in general, the desires, needs, ambitions of the allied Governments set forth in the secret treaties. So they intended, if they won the war, to divide up the world; so they actually tried to divide it up at the Peace Conference. Though outwardly they were combating imperialism as symbolized by Germany, they were themselves seeking vast extensions of their own imperial and economic power. They kept these agreements secret from their own people, fearing their effect on the great masses of the workers and the liberal groups; they kept them secret also from their smaller allies, like Serbia, and they kept them secret from America both before and after America came into the war. These treaties, partly disclosed in enemy countries through the publication of the Bolsheviki, and greatly exaggerated there, were powder and shot—army corps!—the enemy, for they were used to prove the contentions of the German war lords that the Allies were really fighting to gobble up the world.

And finally they bore a crop of suspicion, controversy, balked ambition, which twice, at least, nearly wrecked the Peace Conference, poisoned its discussions and warped and disfigured its final decisions.

Wilson's Labor for Remedies.

I am conscious that this makes a pretty dark picture, but it is necessary to look squarely at it in considering the atmosphere in which the Paris negotiations were carried on. And yet, through it all, the President not only combated, steadily and with determination, settlements based upon these old secret desires and agreements, but patiently worked out provisions in the Covenant of the League of Nations which, in future, should wipe out the entire disgraceful old system. Article XVIII. of the Covenant reads:

> Every treaty or international engagement entered into hereafter by any member of the league shall be forthwith registered with the secretariat and shall as soon as possible be published by it. No treaty or international engagement shall be binding until so registered.

This provision, if once all the nations go into the league with determination and good-will, is of an importance that can scarcely be exaggerated. It would cut away all secret diplomacy; it would usher in the new era of open diplomacy.

Yet everything depends upon the good-will and sincerity with which the nations support and carry out these provisions. President Wilson could help give the world an instrumentality for expressing its good-will, but he could not give them good-will. Since the League of Nations came into existence more than 150 treaties have been registered under this provision—a great step—and yet we know that "secret arrangements" are still being made, all or parts of which have not been registered.

I have endeavored thus to set forth the ripe products of the old diplomacy. To a certain extent, of course, these arrangements were forced upon the Allies as a measure of war; for Germany also was making secret offers to Italy, to Rumania, to Bulgaria, to Turkey, and probably to Japan, which had to be countered. We know that Germany even tried secret diplomacy with Mexico. Leaders of liberal and progressive minds on all domestic issues, like Asquith and Grey, were forced, owing to the antiquated and evil system of the old diplomacy, to take part in such secret practices.

In the high emotional time of danger and suffering, under the leadership of President Wilson these old aims, these secret desires, were apparently forgotten, apparently disclaimed. The whole world was momentarily lifted to a higher moral plane. The people of the world were with the President. But the moment the war closed the reaction began. The old Governments and the old system were in control, and there was a portentous "slump in idealism" which I shall describe in the next chapter.

Next Sunday's instalment will be a chapter on the slump in idealism coincident with the opening of the Paris Peace Conference.

Copyright, 1922, by Doubleday, Page & Co. All rights reserved.

---

direct. It was curved out towards Mosul and drawn so as to prevent the British from having the oasis of Tadmor. railway This would put the British/entirely at the mercy of the French oil interests. All that was asked was that the line should go direct and give us Tadmor. He did not wish to be at the mercy of oil interests, whether they were British or French. Unless the map he had presented was agreed to, he would have to await the report of the Commission before withdrawing the British troops. If they reported that the British were not wanted there, then the British would have no right to stay, neither would the French if the report was against them.

M. CLEMENCEAU said he must deal with two or three of Mr. Lloyd George's arguments. First, there was the question as to whether the Sykes-Picot agreement held. He claimed that it did, of course. Mr. Lloyd George had not questioned it in London. He had declared that this was the Treaty to which he intended to remain faithful and that the word of the British Government was engaged. A Treaty was a Treaty and could not be departed from, but he declared on his honour that Mr. Lloyd George had said repeatedly he would remain faithful to it, so He, himself, adhered to it.

MR. LLOYD GEORGE asked whether this included Damascus? when

M. CLEMENCEAU said of course/ he gave Mosul he realised he would share in Damascus and Aleppo on corresponding terms. Of course, he recognised that Damascus was Arab He had two things to say. When he had agreed that Mosul should be included in the British zone, Mr. Lloyd George had never told him that it involved this considerable alteration in the line. He would never have agreed

– 6 –

FROM "BIG FOUR" SECRET MINUTES.

Extract From a Discussion on May 22, 1919, Showing How the European Diplomats Placidly Told of "Giving" Cities to This Country or That in the Course of Their War Bargaining.

The New York Times
Published: March 12, 1922
Copyright © The New York Times
Levent Sahver© Arşiv